UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Ioannis De Lvgo Hispalensis, E Societate Iesv, In Collegio Romano eiusdem Societ. olim Theologiæ Professoris, nunc S. R. E. Cardinalis, Dispvtationes Scholasticæ, Et Morales, De Sacramentis in ...

Lugo, Juan de

Lugduni, 1652

Tractatus de Sacramentis in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-82340

Visual Library

TRACTATVS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

POSTQVAM egimus de Christo, & redemptione per ipsum facta, sequitur, vt agamus de mediis, quibus redemptionis fructus nobis applicatur: inter quæ potissimum locum habent Sacramenta. Continet autem Theologica de Sacramentis disputatio tres partes. Prima est, stabilire fidei dogmata circa diuina Sacramenta contra Hæreticos nostri temporis, qui ea vndique labefactare conantur. Secunda pars magis speculatiua tractat de eisdem Scholasticas quæstiones, quæ inter Catholicos controuertuntur. Tertia denique moralis est, explicans præcepta moralia, & obligationes circa Sacramentorum administrationem, & receptionem. Primam partem Controuersistis ferè relinquemus. Tertiam Magistris casuum conscientiæ ex parte. Secundam iuxta instituti nostri rationem nobis omnino reseruabimus. Obiter tamen aliqua ex primo, & plura ex tertio genere attingere aliquando oportebit.

Agemus ergo de necessitate Sacramentorum, de eorum essentia metaphysica, de eorum partibus, de eorum efficacia, & effectibus, de causa instituente, de ministro, & de subiecto, à quo suscipiuntur: ad quæ cætera omnia reduci possunt.

DISPVTATIO PRIMA.

De essentia & definitione Sacramenti in communi.

SECTIO PRIMA.

Variæ Theologorum sententiæ circa definitionem communem Sacramenti.

SECTIO SECVNDA.

Explicatur nostra sententia circa essentiam Sacramenti.

SECTIO TERTIA.

Infertur ex dictis decisio plurium quæstionum.

SI sermo esset de solis Sacramentis nouæ legis, non esset difficile inuenire rationem communem, in qua ea omnia vniuocè, & essentialiter conueniant. Cæterùm, cùm certum sit, in veteri etiam lege fuisse aliqua Sacramenta, vt constat ex Concilio Florentino in decreto fidei post sessionem vltimam, vbi dicitur, *Sacramenta nouæ legis multum differre à Sacramentis antiquæ legis: hæc enim non causabant gratiam, sed solum per passionem Christi dandam figurabant; nostra verò Sacramenta & continent gratiam, & dignè suscipientibus eam conferunt*; & ex Tridentino, sessione 7. canone 2. vbi damnatur qui dixerit *Sacramenta nouæ legis non differre à Sacramentis antiquis*, &c. difficile est assignare rationem communem Sacramenti, quæ vtrisque conueniat, & quæ non conueniat etiam aliis ritibus, & cæremoniis sacris vtriusque legis. Referemus ergo prius breuiter Doctorum sententias, vt faciliùs postea nostram explicemus.

Conc. Flor.

Conc. Trid.

P. Ioan. de Lugo de Sacramentis.

SECTIO PRIMA.

Variæ Theologorum sententiæ circa definitionem communem Sacramenti.

1. *Prima sententia circa definitionem Sacramenti reijcitur.*

PRima sententia esse potest, quæ radicitus tollat quæstionem præsentem,& neget Sacramentum definiri posse,quia est ens per accidens aggregatum ex multis, scilicet ex materia & forma non vnitis; tursus ex rebus & significatione: ens autem per accidens non potest habere vnam definitionem, sed sicut continet plura entia, ita debet habere plures definitiones, quod videtur traditum ab Aristotele 7. *Metaphys. cap.* 4.

Aristot.

Vasquez.

Hæc sententia tribuitur aliquibus apud Vasquez *in præsenti disput.* 128. *cap.* 1. qui latè eorum auctorum mentem examinat,& textum Aristotelis explicat, ac probat ipsum non negasse omnibus modis posse definiri ens per accidens, sed solùm primariò, sicut etiam de accidentibus dicit ibi,non posse primariò,& simpliciter definiri,sed solùm secundariò, & secundùm quid, quia non sunt entia simpliciter, sed secundùm quid. Certum autem est, entia per accidens posse aliquo modo definiri;possumus enim exactè declarare quid sit domus,& quid requiratur ad eius essentiam: & de hoc genere definitionis est sermo, quando petitur definitio Sacramenti in communi.

2. *Secunda sententia etiam reijcitur.* Magister.

Secunda sententia communis definit,Sacramentum esse *signum rei sacræ*: quæ definitio traditur à Magistro *in* 4. *distinct.* 1. *cap. quid sit Sacramentum.*

Contra hanc tamen definitionem opponitur communiter, quod sit diminuta, atque adeo competat illis etiam rebus, quæ non sunt Sacramenta, cùm tamen sint signum rei sacræ,nam rem sacram etiam significant aqua benedicta,consecratio altaris, linguæ igneæ in die Pentecostes super Discipulorum capita apparentes,nubes lucida in die Transfigurationis,serpens æneus,quem exaltauit Moyses in deserto, qui significabat gratiam per Christum dandam credentibus; transitus Israëlitici populi per mare rubrum, qui significabat liberationem à peccatis,qua Christus nos erat donaturus; aqua scaturiens ex petra per Moysem, significans gratiam Christi dandam per Baptismum. Item sacra Scriptura est signum rei sacræ,sicut etiam imagines repræsentantes diuina mysteria,& alia eiusmodi,quæ tamen non sunt Sacramenta.

3. *Tertia sententia etiam reijcitur.* Magister. Hugo Victor. Suarez.

Propter hæc est tertia sententia limitans nomen *Sacramenti* ad illa solùm,quæ veram gratiam sanctificantem habitualem significant,& conferunt, vnde excluduntur ea omnia signa, quæ vel gratiam habitualem non significant,vel certè eam non conferunt. Hanc tenent Magister *in* 4. *distinct.* 1. Hugo Victorinus *in Summa sentent. tractat.* 4. *cap.* 1. *& lib.* 1. *de Sacramentis, part.* 9. *cap.* 1. apud Suarez *in præsenti disputatione* 1. *sectione* 2. *§. Secunda sententia:* quare definiunt Sacramentum esse *visibilem formam inuisibilis gratiæ, cuius causa existat.* Et consequenter vel negant Sacramenta antiquæ legis fuisse verè & propriè Sacramenta,vel dicunt illa etiam internam & veram gratiam sanctificantem significasse & contulisse.

Hæc tamen sententia difficilis est ex vtroque capite; quia nimirum Sacramenta antiquæ legis appellantur simpliciter Sacramenta à Conciliis,& Patribus,vt constat ex Florentino,& Tridentino,suprà adductis, & gratiam non conferebant accipientibus, vt constat ex iisdem Conciliis. Debemus ergo dare aliam definitionem communem illis, & nostris; alioquin si illa erant Sacramenta non conferendo gratiam, licèt non essent Sacramenta eo modo,quo nostra, quæ gratiam conferunt: poterimus nunc apud nos alia inuenire Sacramenta similia illis,quæ licèt gratiam non conferant, possint tamen appellari Sacramenta sicut illa, & per consequens possumus dicere dari in Ecclesia Christi plura quàm septem Sacramenta,quæ communiter numerantur.

4. *Quarta sententia reiicitur.* Cano.

Quarta sententia aliter limitat definitionem Sacramenti, exigens, quod conferat, & significet aliquam sanctitatem, siue perfectam,& internam per gratiam sanctificantem, siue imperfectam, & legalem. Ita Cano relectione de Sacramentis parte prima circa finem; vnde excluduntur plura signa ex supra numeratis à ratione Sacramenti, quia licèt significarent,non tamen conferebant vllam sanctitatem. Conuenit autem hæc definitio, vt constat, Sacramentis antiquis, & nouis, quæ omnia significant, & conferunt aliquam sanctitatem.

Hæc sententia facilè reiicitur, quia iuxta illam prima tonsura esset Sacramentum, cùm reuera significet, & conferat aliquam sanctitatem saltem imperfectam. Idem est de benedictione Abbatis, de aqua benedicta, & similibus, quæ tamen non sunt dicenda sacramenta.

5. *Quinta sententia reiicitur.* Vasquez.

Quinta sententia vult,de ratione Sacramenti esse, quod significet veram sanctitatem, licèt illam non conferat, nec vllam aliam, nam Sacramentum est sub genere signi, non sub genere causæ. Hanc tribuit Thomistis Suarez *vbi suprà §. Tertia sententia:* à qua parum distat Vasquez *in præsenti disputat.* 128. *cap.* 15. Sed contra hoc est,contineri etiam sub hac acceptione Sacramenti sacrificia omnia antiquæ,& nouæ legis, omnia enim significant gratiam futuram, vel præteritam, licèt illam non conferant. Transitus etiam maris rubri, manna,& alia similia, quæ gratiam futuram significabant comprehendentur sub illa definitione Sacramenti.

6. Suarez.

P. Suarez *dicta sect.* 2. duo dicit, primum, de ratione cuiuslibet Sacramenti esse, quod sit cæremonia instituta ad conferendam homini aliquam sanctificationem saltem imperfectam. Secundum est, debere simul significare veram animæ sanctitatem. Vtrumque probat latè inductione omnium sacramentorum antiquæ & nouæ legis, in quibus vtraque conditio reperitur: & quia hoc modo excluduntur à ratione Sacramenti plura, quæ aliàs non excluduntur, vt prima tonsura, aqua benedicta, absolutio ab excommunicatione, impositio manuum super Catechumenos, & professio religiosa, quæ omnia, licèt conferant aliquam sanctitatem imperfectam, non tamen significant veram sanctitatem, & ideo non sunt Sacramenta.

Aduersus hanc sententiam adhuc vrget,quod aliquibus competit illa conditio,quæ tamen non sunt Sacramenta: nam chrisma,quo vnguntur baptizati & sal, ac saliua,quæ in linguam & aures eorum immittuntur, significant gratiam, & dona Spiritus sancti, quæ dantur in Baptismate, & aliunde hæc omnia sunt cæremoniæ, & ritus sacri instituti ad conferendam aliquam sanctificationem,saltem imperfectam, & tamen nihil horum est verum sacramentum, vt constat; ergo aliquid aliud requiritur ad rationem sacramenti.

SECTIO II.

Explicatur nostra sententia circa essentiam Sacramenti.

7. SVppono,omne sacramentum debere esse signum sensibile: in hoc enim conueniunt omnia sacramenta

menta noua, & vetera: quia licèt Deus posset statuere aliquod signum gratiæ spirituale; illud tamen non esset propriè sacramentum, quidquid aliqui dicant, provt nunc de sacramentis loquimur; non enim esset signum humanum, sed Angelicum: nunc autem loquimur de sacramentis, qualia instituta sunt à Deo ad congregandam & regendam Ecclesiam visibilem, & quidem vox ipsa *sacramenti* videtur significare aliquid sub cuius specie, & cortice exteriùs apparente magnum aliquid lateat: vnde alio nomine appellatur mysterium, sed hæc est quæstio de nomine; de re enim certum est, omnia sacramenta, quæ de facto dantur, atque etiam omnia antiqua conuenire in hoc prædicato reali signi sensibilis; quare bene poterit ab iis omnibus abstrahi ratio aliqua communis, quæ includat hoc prædicatum, quam rationem communem nos appellamus *Sacramentum*, cùm non habeamus aliud nomen commune, ad significandum id, in quo omnia Sacramenta de facto conueniunt.

8. *Vera definitio Sacramenti.* Hoc supposito, dico primò, Sacramentum non solùm esse signum sanctitatis internæ præsentis, vel futuræ; sed etiam esse signum, & causam alicuius sanctitatis præsentis perfectæ, vel imperfectæ. In hac conclusione conuenio cum P. Suarez, quia vt supra insinuaui, si ad rationem Sacramenti non requireretur, quod afferat aliquam sanctitatem subiecto, multa alia pertinerent ad Sacramenta, quæ sacramenta non sunt, vt transitus maris rubri, aqua è petra scaturiens, quæ gratiam futuram, significabant. Imo in lege etiam noua verba Euangelij quãdo leguntur significant gratiam dandam, & tamen illa verba non sunt sacramenta, quia non afferunt aliquam sanctitatem subiecto, & sic de aliis.

9. *Ratio definitionis.* Ratio autem, cur nomen *Sacramenti* applicatum fuerit ad significandum non ea omnia, quæ vtcunque gratiam significant, sed illa solùm, quæ simul aliquo modo sanctificant in suo vsu subiectum, videtur habuisse fundamentum in ipsa vi nominis: quia sacramentum (vt omnes fatentur) idem videtur significare quod apud Græcos mysterium. Hoc autem nomen *mystery* ex sua prima origine significat aliquid ad religionem pertinens, quo homines sanctificentur, & consecrentur: procedit enim à verbo Græco μυῶ, quod Latinè est, *initiari sacris:* inde enim sacris initiati dicuntur Mystæ: & mysteria dicebantur initia, vt testatur Cicero *secundo de legibus*, vbi ait; *mysteria appellari initia, quibus ex agresti vita exculti ad humanitatem sumus*; tamquam ea sint vitæ principia. Cùm ergo mysteria dicerentur initia, siue illa quibus homines initiabantur & consecrabantur; opportunè nomen *sacramentum*, quod apud Latinos subrogatum est loco *mystery*, quo Græci vtebantur, retinuit eandem significationem, & applicatum est iis solis rebus, quibus homines peculiariter Deo consecrantur, & initiantur; & per consequens iis solis rebus, quæ aliquam afferunt sanctitatem; nam ea omnia, quibus homines initiantur, & consecrantur, certum est afferre illis aliquam sanctitatem, siue perfectam siue saltem imperfectam.

Cicero.

10. *Quæ excludantur à ratione Sacramenti.* Hinc excluduntur primò à ratione sacramenti, ea omnia, quæ licèt in ratione signi significent gratiam & sanctitatem internam, nullam tamen afferunt subiecto sanctitatem præsentem perfectam, nec imperfectam; v.gr. manna, transitus maris rubri, sacra Scriptura, imagines sacræ, & alia similia, quorum vsus ex se & ex opere operato nullam affert sanctitatem, licet significent aliquid sacrum. De Sacrificiis posset esse maior dubitatio; quia ea videntur esse actiones sacræ, & religiosæ, quibus in actu exercito homo videtur consecrari Deo, præsertim si loquamur de sacrificiis ordinatis ad expiandam culpam aliquam: hæc enim iam videbãtur afferre aliquam sanctitatem legalem: quare Cano *relectione de sacramentis, p. 1. ad secundum*, concedit, sacrificia quæ offeruntur in expiationem peccati, esse verè sacramentum. Quam sententiam impugnat Suarez in præsenti sectione prima circa finem.

Cano.

Suarez.

11. Et quidem si ea sententia intelligatur vniuersaliter de omni sacrificio, quod offertur pro peccatis expiandis, videtur omnino reiicienda, nam Sacrificium Missæ offertur de facto pro peccatis expiandis, vt constat ex ipso ritu oblationis; & licèt contineat in se sacramentum Eucharistiæ, tanquam rem oblatam; ipsum tamen sacrificium non est propriè Sacramentum, nec habet effectum sacramentalem, quia omnia Sacramenta nouæ legis causant gratiam; at verò sacrificium hoc non confert gratiam ex opere operato ei, cui applicatur: & Sacramentum Eucharistiæ permanet in ratione Sacramenti peracto & finito Sacrificio; ergo ratio Sacrificij secundùm se non est Sacramentum, etiamsi offeratur pro expiandis peccatis.

12. *Quanam sacrificia in veteri lege essent Sacramenta.* Cæterùm si ea sententia intelligatur de illis Sacrificiis solùm, quæ in veteri lege ex institutione Dei fiebant, ad expianda certa peccata talibus, vel talibus cæremoniis; non video, cur illa non debuerint appellari Sacramenta, imò sub hoc nomine videntur comprehensa à S. Thoma 1.2. *qnæst.* 102. *art.* 5. vbi non sola sacrificia, quæ erant ad expiandas aliquas sordes, sed etiam ea, quæ fiebant in consecratione alicuius Ministri, comprehendit sub sacramentis veteris legis. Ratio autem videtur desumi ex eo, quod illis sacrificiis competant omnes conditiones requisitæ ad rationem sacramenti, nam illa sacrificia imprimis significabant veram sanctitatem nobis dandam per mortem Christi, & redemptionem Crucis; & simul conferebant aliquam sanctitatem & expiationem in suo vsu legalem aliquando iis, quibus applicabantur, quem effectum habebant infallibiliter ex diuina institutione.

S. Thom.

13. *Obiicit Suarez.* Respondet Suarez vbi supra, de ratione sacramenti esse, quod ordinetur & referatur immediatè ad significandam sanctificationem suscipientis illud: quod quidem non habet sacrificium, nam immediatè refertur ad tribuendum cultum Deo, & de se solùm significat diuinam excellentiam, & cultum, qui illi præstatur; cùm tamen sacramentum potiùs ordinetur ad significandam sanctificationem eorum, qui Deum colunt.

Responsio. Sed contra hoc est, quod licèt sacrificium ordinetur ad significandum cultum Dei; non tamen repugnat, quod ipsemet cultus Dei rursus assumatur ad significandam sacramentaliter sanctificationem ipsius colentis Deum, sic enim de facto actus contritionis, qui de se tendit in Deum, & in eius bonitatem, est pars sacramenti Pœnitentiæ, & assumitur ad significandam hominis pœnitentis sanctificationem. Item forma sacramenti Extremæ vnctionis est deprecatio, & per consequens actus orationis & religionis ordinatus de se ad colendum Deum; & tamen hic ipse actus religionis, & cultus Dei assumitur ad significandam sacramentaliter sanctificationem, quam operatur in ægroto, qui vngitur. Cur ergo non poterit similiter aliquod sacrificium, quod ex se esset cultus Dei, & ordinatus ad significandam Dei excellentiam, assumi tamen ad significandam sacramentaliter sanctificationem illius, cui applicatur? imò de facto videtur concedendum, etiam in lege noua id ita aliquando contingere; nam ipsamet actio sacrificandi in Missa, & ipsa oblatio

sacrificij potest esse pars sacramenti : quando, v.gr. alicui pœnitenti iniungitur pro pœnitentia sacramentali quod faciat sacrum : tunc illa celebratio Missæ,& oblatio sacrificij,cùm sit satisfactio sacramentalis , est iam pars integralis sacramenti pœnitentiæ , & vt sic assumitur ad significandam sacramentaliter aliquam sanctificationem illius pœnitentis,quam illa pars in ipso operatur ex opere operato,quatenus vt pars sacramenti Pœnitentiæ confert illi aliquam expiationem, à debito pœnæ temporis.Sic ergo potuisset secundùm se institui aliqua oblatio sacrificij,pro actione & ritu consecrandi,& ordinandi Sacerdotem,ita vt quando pro aliquo offerretur tale sacrificium, ille maneret ordinatus, & consecratus Sacerdos,ac per consequens illud sacrificium posset tunc esse simul verum sacramentum Ordinis:non repugnat ergo ex hoc capite, quod in lege veteri aliqua sacrificia quæ habebant vim ex sua institutione conferendi aliquam sanctitatem legalem, essent simul sacramenta,& sacrificia.

14. *Instantia.* Dices,ergo de facto sacrificium Missæ erit verum Sacramentum;hoc est,non solùm continens ex parte rei oblatæ aliquod sacramentum , scilicet Christum sub speciebus;sed ipsa etiam oblatio transiens erit Sacramentum:nam ex vno capite significat gratiam datam, & dandam per Christi mortem, quam repræsentat, & ex alio affert aliquam sanctificationem ex opere operato in eo , cui applicatur , habet enim effectũ expiandi ab aliquo debito pœnæ temporalis,vt suppono ex infra dicendis de sacrificio.

Diluitur. Respondeo,non excludi Missam à ratione sacramenti ob defectum significandi , & conferendi aliquam sanctificationem in illo , cui applicatur , sed excludi ex alio capite , vt constabit ex conclusione secunda.

15. *Matrimoniũ Adam inter & Euam non fuit Sacramentum.* Ephes.3. Nunc infero secundò, ex prima hac conclusione, excludi similiter à ratione sacramenti , matrimonium inter Adam,& Euam ; quia licèt illud matrimonium significauerit Christum , & eius vnionem cum Ecclesia, iuxta illud Pauli ad Ephes. 3. *Sacramentum hoc magnum est,ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Cæterum illud coniugium tunc non conferebat aliquam sanctitatem ex opere operato , sed erat merum coniugium naturale ; nunc autem est sacramentum,quia suscipientibus coniugibus affert sanctitatem. Quod idem dicendum est de aliis , si quæ fuerint in lege antiqua, quæ futuram gratiam significabant , & tamen quia nullam sanctificationem operabantur in suo vsu , non habebant veram rationem sacramenti,sic etiam excluditur à ratione sacramenti promissio qua Deus promitteret alicui gratiam , vel sanctitatem , quia licet illa promissio significaret sanctitatem internam futuram, non tamen sanctificaret in suo vsu illum , cui promissio fieret , vt constat.

16. *Secunda conclusio.* Dico secundò,omne sacramentum non solùm debet significare veram & internam sanctitatem,præsentem vel futuram , sed eam debet aliquo modo causare.Et quidem omnia Sacramenta debere significare veram sanctitatem, commune est fere omnibus Theologis,quia alioquin, si sufficeret significare,aut conferre aliquam aliam sanctitatem inferiorem, innumera essent sacramenta , vt aqua benedicta, prima tonsura, professio religiosa, & alia plura similia. Quod verò debeant non solùm significare, sed aliquo modo causare , & conducere ad eandem sanctitatem internam ponendam,est de mente Auctorum secundæ sententiæ supra relatæ ; & probari potest eodem argumento, quia scilicet , si hoc non requireretur,essent plura Sacramenta. Nam in primis sacrificium Missæ,vt paulò ante obiiciebamus, esset sacramentum etiam sub ratione oblationis, nam ex vno capite habet vim conferendi aliquam sanctificationem, scilicet expiationem à reatu pœnæ ex opere operato,& ex alio significat Christum sub ratione cibi nutritiui & potentis causare gratiam,atque adeo significat gratiam.Deinde collatio primæ tonsuræ esset Sacramentum , quia confert aliquam sanctificationem imperfectam , quatenus extrahit hunc hominem à populo, & separat illum in sortem Domini, ac dedicat peculiariter Deo : significat etiam gratiam internam conferendam per ordines subsequentes , ad quos disponit hominem, vt illam gratiam congruentiùs recipiat. Item absolutio à censuris sanctificat aliquo modo hominem auferendo illas sordes , & vincula Ecclesiastica , vt constat;aliunde significat obiter gratiam, quatenus reddẽdo hominem capacem suscipiendi Sacramenta,quæ priùs non poterat recipere,significat dari talia Sacramenta ad recipiendam gratiam. Similiter dispensatio irregularitatis sanctificat aliquo modo tollendo illud impedimentum ad recipiendos ordines,& obiter significat gratiam,cùm significet dari tale Sacramentum Ordinis in Ecclesia,ad quod recipiendum iam homo redditur habilis. Hæc autem omnia , & alia similia excluduntur bene à ratione Sacramenti , si ad Sacramentum requirimus, quod non solùm significet , sed causet etiam gratiam internam,quam significat : nam hæc omnia, licèt aliquo modo conducant ad gratiam futuram, siue disponendo , siue auferendo impedimentum aliquod legale , siue alio modo , non tamen causant ipsam gratiam , sed illam solum significant.

17. Aliunde autem,si fiat inductio per omnia Sacramenta noua,& vetera,in omnibus reperimus,significasse & causasse gratiam internam, ergo credibile est rationem communem Sacramenti quam Theologi voluerunt significare per hoc nomen,includere hoc prædicatum, quod in omnibus Sacramentis de facto reperitur : & quidem de Sacramentis nouæ legis non est dubium , cùm omnia de facto conferant gratiam,vt fatentur Concilia : de Sacramentis autem antiquis posset magis dubitari ; ideo enim appellantur egena,& vacua elementa,quia non continebant gratiam , & ideo dicuntur differre à nostris, quod nostra conferant gratiam , & non illa. Cæterùm, si res attentè consideretur, illa etiam inuenientur causare gratiam,quam significabant:quia licèt non causarent gratiam in suscipientibus illa, de quo infra videndum est , & ideo dicerentur vacua , & egena ; significabant tamen gratiam nobis dandam per Christum, quam quidem gratiam non significabant merè speculatiuè , sed practicè ; quia illa Sacramenta erant promissiones quædam diuinæ , mediis quibus Deus promittebat , & repromittebat Christum venturum ad saluandos homines.Ideo enim passim apud Paulum appellantur *repromissiones* , ad Hebræos 8. *num.6.& cap.11.n.13.* & alibi sæpe,quia per illas cæremonias,& Sacramenta Deus promissionem, quam semel fecerat, continuò renouabat , repromittendo quotidie quod priùs promiserat. Ideo etiam ab eodem Paulo *ad Hebræos* 10.lex dicitur *vmbra futurorum*,& 1.ad Cor.10. *quod omnia eis in figura contingebant.* & August. *super Psalm.39.& super Psalm.73.& lib.19.contra Faustum, c.14. tom.6.* dicit, omnia antiqua sacramenta fuisse promissiua,& promisisse Saluatorem. Quem modũ loquendi reperies passim apud Patres,&Theologos, & eum amplectitur etiam Suarez *in præsenti sect.2. §.Atque hinc intelligitur*:hinc autẽ fit,illa Sacramenta nõ fuisse signa merè speculatiua nostræ salutis,& gratiæ,sed practica,quia promissio rei non se habet speculatiuè

Quomodo Sacramenta legis veteris causent internam sanctitatem.

Ad Hebr.8.

1. Cor. 10. Augustin.

Suarez.

Ratio secundæ partis conclusionis.

speculatiuè circa rem promissam, sed practicè, quam scilicet aliquo modo causat: nam qui promittit, postea mouetur à sua promissione, ad implendum quod promisit, atque adeo promissio est etiam causa moralis rei promissæ: omnis enim promissio habet moralem vim ad mouendum eum, qui promisit, vt impleat promissa: cùm ergo omnia sacramenta antiqua fuerint promissiones, seu signa, quibus Deus, quasi in figuris promittebat Christum, & nostram salutem; consequens est, illa fuisse signa practica, & causatiua gratiæ iustificantis quæ nobis datur. dicuntur tamen non fuisse causatiua gratiæ, si comparentur cum nostris Sacramentis, quia sermo est de gratia causata in suscipiente, quam quidem illa sacramenta non causabant, sicut nostra; non verò agitur de gratia, quam per modum promissionis nobis pollicebantur. Imò hanc in rigore non causabant, quia tunc solum causa operatur, & causat, quando ponitur effectus: tunc ergo non causabant, sed nunc quando illarum promissionum intuitu ponitur effectus promissus, scilicet gratia nostra, quam illa sacramenta promittebant.

18. *Confirmatur explicatio.* Addere possumus congruentiam desumptam ex ipso nomine *Sacramenti*, nam sacramentum iuxta communem sensum videtur significare id, quod sub specie sacra continet rem aliquam magnam, & excellentem: ideo enim dicuntur Græcè *mysteria*. Hanc autem continentiam explicat magis nomen *sacramenti*, quam nomen *mysterij*, nam mysterium dicitur etiam illud quod sub specie externa continet notitiam alicuius rei occultæ, & latentis, potest enim continere notitiam rei latentis, & non continere ipsam rem; at verò *sacramentum* videtur significare vtramque continentiam, qua & contineat notitiam rei latentis, & contineat etiam rem aliquam maximam & excellentem. Continere autem iam dicit aliquam eminentialem virtutem ad causandum, & ponendum id quod continetur. Quam nominis vim *Isidorus.* videtur intellexisse Isidorus *lib. 6. originum cap. 18.* vbi sic ait: *Sunt autem Sacramenta Baptismus, & Chrisma, Corpus, & sanguis Christi, quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus diuina secretius salutem eorumdem sacramentorum operatur*: vbi vides, Isidorum velle in ipsa vi nominis *Sacramenti* efficaciam, & causalitatem contineri respectu rei significatæ.

19. *Impugnatur conclusio.* Dices, merita Christi futura erant causa meritoria illorum Sacramentorum veterum, omnia enim habebant suam vim à meritis Christi; ergo non poterant illa sacramenta esse causa moralis ipsius Christi, nam supponebant Christum.

Respondetur. Responderi posset, sacramenta illa dupliciter considerari posse, primò quatenus erant promissiones, quibus Deus promittebat Christum, & vt sic non supponebant, sed causabant moraliter ipsum Christum: secundò quatenus habebant vim aliquam ad causandam sanctitatem saltem imperfectam in suscipiente; & vt sic, supponebant Christum: hæc autem vis non erat substantia ipsa actionis, sed aliquid morale superadditum, itaque substantia illius actionis non supponebat, sed causabat Christum: vis autem, qua causabat sanctitatem, procedebat ex meritis Christi.

20. *Non est vniuersalis solutio.* Hæc tamen solutio non videtur vniuersalis, quia negari non potest, quin aliquando ipsa etiam substantia actionis supponeret merita Christi; quando verbi gratia propter Christi merita aliquis puer ex peculiari Dei prouidentia circumcidebatur, vel accipiebat sacramentum legis naturæ, sine quo non fuisset saluus: tunc illamet actio fiebat propter merita Christi; ergo illa actio non poterat esse causa Christi venturi. Responderi ergo potest magis vniuersaliter, in iis casibus, sacramenta illa non fuisse causas Christi nec meritorum ipsius, sed tamen fuisse causas nostræ gratiæ, quam quidem non supponebant vt causam sui. Quando ergo sacramenta illa non supponebant Christum, causabant Christum, quatenus erant promissiones Dei de Christo; quando verò Christum supponebant, causare poterant saltem nostram gratiam, quam promittebant, & non supponebant, semper tamen erant promissiones Christi, neque enim, vt aliqua sit promissio, oportet quod semper causet, sed quod quantum ex se est, obliget ad ponendam rem promissam, nisi ex alio motiuo posita sit, non enim tenetur qui promisit ponere ex motiuo promissionis. Sic ergo illæ promissiones ex se obligabant, sed non causabant, quia iam inueniebatur positus Christus, semper tamen habebant virtutem ad causandam gratiam nostram, quam non supponebant, vt causam sui.

Melius respondetur.

Ex hac conclusione excluduntur à ratione sacramenti multa alia ob defectum huius conditionis; eiusmodi sunt sacrificium Missæ, vt supra dicebamus, aqua benedicta, prima tonsura, & similia, quæ aliquo modo sanctificant in sua applicatione, & significant gratiam, non tamen dant, nec causant illam. Item linguæ igneæ, in quibus Spiritus sanctus apparuit die Pentecostes, quæ aliquo modo sanctificabant Apostolos, & significabant gratiam, quæ illis dabatur, sed eam non causabant. Columba etiam quæ super Christi caput apparuit, quando baptizabatur, gratiam significabat, sed non causabat in Christo. Verba item illa, quibus Christus Magdalenæ dixit, *remittuntur tibi tua peccata*: non erant sacramentum, quia nihil fortasse causabant, sed solùm significabant gratiam & remissionem iam illi concessam, priùs enim dixerat, *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

21. *Hinc Sacrificium missæ excluditur à ratione Sacramenti.*

22. *Sacramenta nõ modo gratiam, sed gloriam, Christum, eius merita & passiones significant.*

Constat etiam ex dictis, sacramenta omnia non solum significare gratiam habitualem, sed etiam gloriam, quam omnis gratia habitualis, quantum est ex se, affert subiecto: significant etiam Christum mediatorem, per quem datur omnis gratia habitualis hominibus, ac per consequens significant etiam eius merita, & passiones, quibus illa gratia obtenta fuit, vel fuerat obtinenda, & nostra Sacramenta magis specialiter significant eundem Christum, vt auctorem, & causam suam, & à quo omnem suam efficaciam acceperunt.

23. *Definitio Sacramenti ex dictis colligitur.*

Denique ex dictis iam colligi facilè potest definitio Sacramenti in communi, vt scilicet Sacramentum sit *cæremonia sensibilis, quæ suo vsu sanctificando subiectum significat gratiam internam, cuius est causa.* Dixi, *cuius est causa*, vt excludam aliqua, quæ concurrunt aliquo modo ad gratiam, nec sunt sacramenta, quia non sunt causæ, sed conditiones, aut applicationes causarum, qualis videtur esse sumptio Eucharistiæ, quæ non concurrit vt causa, sed vt mera conditio, & applicatio causæ ad gratiam. Cur autem sumptio non sit causa, aut quid illi desit ad veram causam moralem, dicemus latius in tractatu de Eucharistia.

24. *Magister.*

De aliis verò definitionibus Sacramentorum, quæ solent circumferri, qualis est illa, *Sacramentum est rei sacræ signum*; quam adducit *Magister in 4. dist. 1. cap. quid sit Sacramentum?* & illa alia, quam ibidem affert, *Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma*; iudicari facile potest ex dictis, videntur enim indigere maiori explicatione, ne comprehendant plura, quæ reuera non sunt sacramenta. Aliæ vero quas alij tradunt, videntur longiores & obscuriores, qualis est illa, quam ponit *Hugo de S. Victore lib. 1.* *Hugo de S. Victore.*

lib. 1. de Sacramentis, parte 9. cap. 2. Sacramentum est corporale, vel materiale elementum, foris sensibiliter propositum, ex similitudine representans, ex institutione significans, & ex sanctificatione continens aliquam insensibilem, & spiritualem gratiam, in qua definitione constat, multa explicari, quæ faciliùs, & clariùs poterant comprehendi.

Dices, definitionem Sacramenti competere martyrio, nam suo vsu sanctificat subiectum, & significat, ac confert ex promissione Dei infallibiliter gratiam sanctificantem ex opere operato. Respondeo, martyrium, licèt conferat gratiam ex opere operato, eamque significet; non tamen esse cæremoniam sacram institutam ad significandum per illam: nam si esset talis, deberet poni à ministro ex eiusmodi intentione; sic enim omnia Sacramenta, vt valida sint, debent fieri à ministro cum intentione explicita, vel implicita faciendi Sacramentum, & significandi id, ad quod institutum est tale Sacramentum; nam eiusmodi signa non significant, nisi ex intentione operantis. Minister autem martyrij nullam talem intentionem habet: & licèt habeat contrariam omnino intentionem, adhuc martyrium operabitur suum effectum gratiæ in martyre; ergo non operatur per modum sacramenti. Nec dicas, martyrem ipsum esse ministrum, qui acceptando mortem, & subeundo illam, videtur aliquo modo ad illam cooperari. Hoc, inquam, non obstat, quia licèt martyr non haberet intentionem operandi sacramentaliter, imò haberet contrariam, & inuitus occideretur, solúmque nollet negare fidem, de reliquo mortem modis omnibus fugeret, adhuc martyrium operaretur suum effectum: non habet ergo martyr intentionem significandi per illam actionem. Quod clariùs constat in infante, qui in odium fidei occiditur, & de quo certum est, non posse esse sacramenti ministrum, cùm nullam possit intenti onem habere ad illud ministrandum.

Cur martyrium non sit sacramẽtum.

SECTIO III.

Infertur ex dictis decisio plurium quæstionum.

25. INfertur primò decisio illius dubij, an Sacramentum ponendum sit sub genere signi, an vero sub genere causæ? *S. Thomas in præsenti, art. 1. ad primum*, videtur illud ponere omnino sub genere signi, & non sub genere causæ, quare multi ita opinantur.

S. Thom.

Alij è contra videntur illud constituere sub genere causæ: quibus videtur fauere *P. Suarez in præsenti disp. 1. sect. 1. ante secundam conclusionem*, sed si semel de re ipsa constat, quæstio hæc est parui momenti.

Suarez.

Et dictis enim colligitur, omne Sacramentum habere vtramque rationem, signi, & causæ; nec oppositum docuit Sanctus Thomas illo loco, nec negauit, Sacramentum esse verè causam, sed dicit, non esse sicut medicamentum; nam hoc dicitur à *medicina*, quæ est causa efficiens sanitatis, quare *medicamentum* etiam ex vi nominis, & ex modo significandi explicat eandem rationem causæ, quæ significatur per *medicinam*. At verò Sacramentum, cùm dicatur à sanctitate, quæ non significat causalitatem, non oportet quod ex vi nominis, & ex modo significandi explicet aliquam causalitatem: sicut nec *sanum*, quod dicitur à *sanitate*, explicat ex modo significandi causalitatem in sanitatem, quare quando *sanum* dicitur de medicina, quæ reuera est causa sanitatis, non explicatur sufficienter per eam vocem illa ratio causæ, sed solùm, quod sit aliquid pertinens ad sanitatem: sic *sacramentum* ex vi nominis non explicat respectum causæ circa sanctitatem, licet reuera omne Sacramentum sit causa sanctitatis.

Omne Sacramentum habet rationem signi & causa.

Hoc ergo supposito, dicendum videtur Sacramentum re ipsa posse collocari & sub genere signi, & sub genere causæ, cùm habeat vtramque rationem: nam quatenus significat gratiam, & sanctitatem, conuenit cum aliis omnibus signis, vt constat, quatenus verò causat eandem sanctitatem, conuenit etiam cum omnibus causis: quare sicut ignis applicatus est signum naturale caloris in passo proximo, & simul est causa illius, ac per consequens est sub genere signi, & sub genere causæ: sic Sacramentum Pœnitentiæ, v. gr. est signum sanitatis in subiecto, cui debitè applicatur, & est causa eiusdem sanitatis; atque ideo rectè collocari potest sub genere signi, & sub genere causæ; nam causa in communi prædicari potest, tanquam ratio superior de omnibus veris causis: si ergo Sacramentum est vera causa, poterit de illo prædicari causa in communi, & per consequens erit verè sub illa ratione communi, sub qua continentur omnes causæ. 26.

Dices, non posse eandem speciem esse sub duobus generibus diuersis non subordinatis, qualia sunt genus signi, & genus causæ, quorum neutrum alteri subordinatur, neque enim omnis causa est signum, neque omne signum est causa. 27. *Nec obstat quod eadem species non possit esse sub duobus generibus nõ subordinatis.*

Huic argumento quid respondendum sit, constat ex iis, quæ in simili latiùs explicui, 1. tomo in tractatu de adoratione, disputatione 33. sectione 1. vbi vidimus quomodo sit intelligendum illud axioma, ex quibus facilè erit eandem solutionem ad præsentem materiam applicare.

Addo tamen, licèt re ipsa hæc ita se habeant, & Sacramenta sint verè sub vtroque genere, & signi & causæ; magis tamen debuisse poni sub genere signi (vt loquitur S. Thomas) quàm sub genere causæ: quia licèt non solùm vt signum, sed etiam vt causa, omne Sacramentum referatur ad veram sanctitatem internam, nam etiam Sacramenta antiqua illam aliquo modo causabant, vt vidimus, quatenus promittebant nostram gratiam præsentem; cæterùm quia Sacramenta magis debent explicari in ordine ad illos, quibus applicantur, apud quos debent sibi maiorem auctoritatem conciliare; & quia Sacramenta antiqua in illis, quibus applicabantur, non causabant veram gratiam internam, sed solùm inseruiebant illis tanquam signa, quibus possent intelligere gratiam futuram; hinc est, quod à potissimo munere, quod exercebant, magis æstimantur signa, quàm causæ. Et licèt Sacramenta noua omnia causent gratiam in suscipiente, quia tamen non omnia Sacramenta noua, & vetera hoc habent; meritò loquendo de Sacramento in communi, provt comprehendit omnia Sacramenta, potiùs constituitur in genere signi, quàm in genere causæ. Sicut etiam cibus Eucharisticus, licèt simul conducat ad nutriendum corpus; magis tamen constituitur sub genere cibi spiritualis, sub qua ratione est nobis vtilior, quàm sub genere alimenti materialis, & corporei. Item thorax ferreus, licèt sit etiam in genere vestis, quatenus corpus tegit, & ab æstu & frigore defendit; magis tamen ponitur sub genere armaturæ, quia sub ea consideratione est hominibus vtilior; sic Sacramenta antiqua vtiliora erant suscipientibus ad significandum, quàm ad causandum, ideò magis sub genere signi constituebantur quàm sub genere causæ. 28. *Cur magis tamen sacramentum debeat poni sub genere signi quam causæ, hic explicatur.* *Probatur comparatione ducta à cibo Eucharistico.*

An Sacramentum sit signum ad placitum.

Hinc oritur secundum dubium, an Sacramentum debeat esse signum ad placitum, an verò possit esse signum naturale? *P. Suarez in præsenti sect. 1. §. dico* 29. PP. Suarez & Vasquez.

§.dico secundò,& P.Vasquez cap.4.n.47. supponunt, non posse esse signum naturale, sed debere esse ad placitum ex mera institutione diuina, quia cùm nulla res sensibilis possit esse signum naturale sanctitatis, debet significare eam ex libera institutione.

Hoc tamen non caret difficultate, quia licet de facto verum sit,omnia Sacramenta fuisse signa ad placitum instituta,nec ex natura sua habere, quod significent gratiam, loquendo tamen de possibili, non apparet repugnantia alicuius rei sensibilis quæ propter connexionem, quam ex natura sua haberet cum gratia, posset illam significare: nam sicut character Baptismi,Confirmationis, aut Ordinis est qualitas quædam ex sua natura & entitate intrinseca ordinata ad significandam gratiam sacramentalem,vt infra videbimus,cur non posset dari aliqua etiam qualitas,aut res sensibilis,& materialis, quæ per suam entitatem, & naturam intrinsecam haberet talem connexionem cum gratia,vt posset etiam illam significare præsentem,vel futuram? Non enim repugnaret ex eo, quod esset res materialis: nam vbicatio corporis Christi in Eucharistia est materialis,& tamen est accidens supernaturale, & in aliquorum sententia, quam sequitur *P. Herice 1.p.tom.1. disp.48. n.40.* ex se dicit ordinem ad gratiam Sacramentalem,quam corpus Christi potest ibi causare, & ex illo ordine intrinseco ad gratiam accipit supernaturalitatem. Item dotes corporis glorioſi in patria sunt materiales; & tamen sunt etiam supernaturales in sententia eiusdem Auctoris *ibi n.34.* propter ordinem intrinsecum,quem habent ex se ad visionem beatam, & per consequens ad gratiam habitualem,quæ est semen gloriæ;ergo similiter posset esse aliqua qualitas materialis ex natura sua significans gratiam præsentem, vel futuram, quasi ab ipsa qualitate causaretur, saltem vt ab instrumento eleuato, vel vt causa morali, iam posset esse verum Sacramentum,licèt in ratione signi non esset signum ad placitum,sed naturale.

Vbicatio corporis Christi in Eucharistia est materialis, & tamen supernaturalis. P.Herice.

Idem dicitur de dotibus materialibus corporis glorioſi.

Cur ergo à pari non poterit esse aliqua qualitas materialis ex natura sua ordinata ad significandã gratiam.

30. Dices,repugnare,quod res sensibilis significaret ex natura sua gratiam; nam res sensibilis non posset sensibus manifestare ordinem, aut connexionem cum gratia;quia gratia est res spiritualis,quæ non potest sensibus cognosci; ergo illa qualitas non posset sensibiliter significare gratiam; in quo apparet discrimen à charactere sacramentali; hic enim est res spiritualis, quare non significat sensibus, sed intellectui, qui potest percipere connexionem illam, & ordinem ad gratiam; at verò in manifestatione sensibili,hoc non esset possibile.

Neque opus esse vt percipiretur à sensibus cõnexio intrinseca, quã illa qualitas haberet cum gratia, quam connexionem posset Deus vel Angelus reuelare.

Sed contrà,quia licèt illa qualitas non posset vt medium cognitum manifestare sensibus ordinem ad gratiam; posset tamen dum ipsamet percipieretur sensibus, significare intellectui gratiam, eo quod iam aliunde sciret homo naturam illius qualitatis talem esse, vt ex se haberet connexionem cum gratia. Nec enim ad hoc quod aliquod sit signum sensibile gratiæ, oportet quod sensibus manifestetur gratia,vel ordo ad gratiam,vt constat ex omnibus Sacramentis, quæ de facto significant gratiam sensibiliter, licèt sensibus non percipiamus gratiam, aut ordinem ad gratiam, sed solam rem sensibilem, aquam v.g. vel oleum,quo cognito, venimus per intellectum in cognitionem gratiæ, eo quod aliunde iam habeamus notitiam ex reuelatione connexionis infallibilis gratiæ cum illa re sensibili, imò in definitione signi instrumentalis sensibilis, hoc ipsum explicatur dum ex Augustino definitur esse illud *quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit nos in alterius rei cognitionem venire*, quia nimirum non debet sensibus percipi etiam res ipsa, quæ per signum materiale significatur,nec connexio, quæ est inter signum, & rem significatam. Esset ergo illa qualitas signum sensibile gratiæ ex natura sua, hoc est,non ad placitum, sed propter connexionem intrinsecam, quam res illa haberet cum gratia.

31. Dices iterum,ergo posset Deus non manifestare nobis naturam illius qualitatis,nec ordinem quem haberet ad gratiam,vnde visa illa non significaret adhuc nobis gratiam:atque adeo quando eam nobis significaret,esset,quia Deus voluit manifestare nobis vim illius qualitatis,ac per consequens semper significaret non necessariò, sed ad placitum diuinum.

Vnde reuelatio talis connexionis pendebit quidem ex placito diuino, non tamen ipsa intrinseca connexio.

Sed in hoc potest iam esse quæstio de vocibus: si enim per,*significare ad placitum*,intelligas, ita significare,vt posset nobis non significare ex defectu luminis nostri intellectus ad penetrandam connexionem illius qualitatis,quam reuera hãberet cum gratia:fatemur, omne signum sensibile gratiæ debere significare ad placitum diuinum. Si verò per *significare ad placitum* intelligas, id quod communiter videtur intelligi, scilicet defectum intrinsecum ex parte ipsius signi,eo quod non habeat in se intrinsecè connexionem talem necessariam cum re significata, sed contingenter illam significet, sicut voces nullam habent de se connexionem intrinsecam cum iis rebus,quas significãt:in hoc, inquam, sensu videtur difficile, quod repugnet aliqua res sensibilis, quæ in se intrinsecè haberet talem connexionem cum gratia necessariam, ratione cuius posset dici naturale signum illius, quatenus licèt Deo esset libera significatio,quia potuit nobis occultate illam connexionem; non tamen fuisset ad placitum,quatenus tota connexio inter illam rem, & gratiam proueniret extrinsecè ex institutione Dei,& nõ ex intrinseca ipsius signi natura. Quando autem dicimus, illud futurum tunc signum naturale gratiæ;non intendimus,illud fore in sua entitate naturale: certum enim est,fore supernaturale,cùm pertineret ad ordinem gratiæ,cum qua haberet necessariam connexionẽ; sed appellamus illud naturale,provt naturale cõdistinguitur à signo ad placitum ex institutione extrinseca, vt iam explicuimus. Fatemur ergo, de facto omnia Sacramenta noua, & vetera fuisse signa ad placitum in hoc etiam sensu:at verò de possibili nullam adhuc inuenio repugnantiam in sensu explicato.

Illa tamẽ qualitas esset supernaturalis.

32. Contra id tamen,quod dicimus,de facto omnia Sacramenta esse signa ad placitum diuinum, argui solet,quia verba absolutionis sacramentalis, *ego te absolno, &c.* significant ad placitum hominum, à quibus imposita sunt ad significandam absolutionem à culpis;quod idem dici potest de Confirmationis & Eucharistiæ forma.

Respondetur facilè, Sacramenta, licèt de facto habeant ex institutione hominum significare gratiam;non tamen habere ab hominibus,quod verè, & infallibiliter significent gratiam: potuerunt enim homines facere, quod illa verba faciant audientes venire in cognitionem gratiæ, non tamen potuerunt facere, quod gratia esset præsens sicut per verba significatur, & quòd significatio esset vera, hoc autem fecit Deus,à quo habent Sacramenta esse signa infallibilia gratiæ.

Sacramenta habent quidem de facto ex institutione hominum significare gratiam, habent verò à Deo quod significent infallibiliter.

33. Opponi etiam solet locus Augustini *Epist.23.ad Bonifacium*, vbi videtur supponere, quod Sacramenta ex se, & ex natura suã significant suos effectus,*si enim* (inquit)*Sacramenta quandam similitudi-* Augustin.

Suarez. *nem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Respondet Suarez *d. sect. 3. circa medium,* Augustinum loqui, non de significatione completa, sed de analogia quadam, seu aptitudine, quam Sacramenta de facto habent, vt assumantur ad significandos tales effectus, ablutio v.g. externa apta est ad significandam ablutionem internam; cibus exterior ad significandã nutritionem spiritualem animæ, & sic de aliis. Hæc responsio nec videtur esse iuxta mentem Augustini, nec vniuersaliter vera. Non ad mentem Augustini, quia Augustinus ibi non comparat ablutionẽ, v.g. cum effectu quem causat, vt dicat ablutionem secundùm se esse similẽ effectui; sed comparat Sacramentum, vt Sacramentum est, cum suo effectu, & dicit, quia Sacramentum Baptismi v.g. causat fidem seu significat fidem, ideo ipsum Baptismum posse aliquo modo appellari fidem, quia est Sacramentum fidei, scilicet per repræsentationem; sicut etiam qualibet die Dominica dicimus, hac die resurrexit Dominus, scilicet repræsentatiuè; quod exemplum affert ibi Augustinus, in quo exemplo manifestum est non attendi ad similitudinem aliquam, quam hæc dies materialis habeat cum resurrectione Christi. Deinde illam doctrinam non esse vniuersaliter veram, probatur primò, quia licèt in aliis Sacramentis detur aliqua analogia & similitudo illius signi cum effectu, quem causat, vt in ablutione, vnctione, cibatione, &c. In matrimonio tamen difficilè inuenietur similitudo aliqua cum effectu gratiæ, quem causat; nam licèt matrimonium de se proportionem habeat ad significandã vnionẽ Christi cum Ecclesia, vt notauit Paulus, cæterũ ad significandam gratiã, quam coniuges accipiunt, ad onera coniugij sustinenda, non video, quam maiorem proportionem habeat matrimonium, quam reliquæ omnes actiones, & contractus humani habeant ad significandam etiam gratiam necessariam ad illas actiones rectè faciendas, & prosequendas; neque enim materia, aut forma, seu verba quibus matrimonium perficitur, indicant ex se vllo modo illam gratiam, sed merum contractum humanum.

34. *Explicatur locus Augustini.* Melius ergo respondetur negando, Augustinum ibi loqui de tali similitudine inter signa Sacramentalia, & suos effectus; licèt etiam si de ipsa loqueretur, nihil probaret contra conclusionem, nam intelligendus esset de proportione sola, & aptitudine radicali, vt dicebat Suarez, non verò de repræsentatione proxima & formali, quam habent ex institutione diuina.

An verò Sacramenta habeant hanc significationem solum ex diuina institutione, an verò possint eam aliunde habere, dicemus infra disp. 7. sect. 2. agentes de causa instituente Sacramenta.

An Sacramentum pro formali sit ens rationis.

35. P. Suarez. Tertium dubium esse potest, an Sacramentum pro formali sit, aliquid reale, vel ens rationis? P. Suarez *d. sect. 3. § secundò obiici potest,* negat, esse ens rationis, quia ens rationis non habet esse, nisi quando actu cognoscitur, vel fingitur ab intellectu; Sacramentum autem verè est Sacramentum, etiam quando illud nemo cognoscit. Item quia Sacramentum habere vim ad significandum, est fuisse institutum ad hoc, & illam voluntatem non fuisse reuocatam; hoc autem est reale, quia licèt nihil pona reale intrinsecum in ipso Sacramento, sed meram denominationem extrinsecam, hæc tamen denominatio extrinseca non distinguitur re ipsa à forma denominante, quæ est verè realis, cùm sit illa voluntas præterita non reuocata; quæ negatio reuocationis, licèt non sit aliquid positiuum, illud tamen esse, quod habet (quodcunque illud sit) non habet dependenter ab intellectu, nam quando non cognoscitur, adhuc datur negatio reuocationis.

P. Vasquez. P. Vasquez *d. disp. 128 n. 43.* miratur quod aliquis neget, Sacramentum includere pro formali aliquod ens rationis; quia si ratio signi conceditur esse denominatio extrinseca, non potest hæc non esse ens rationis, cùm nihil reale sit in re denominata; & ipsum nomen *denominationis* videtur iam includere opus rationis, quia denominare pertinet ad rationem quæ denominat.

36. *Intelligit Vasquez de ente rationis fundamentali.* Hæc controuersia tota videtur esse de vocibus; nam loquendo de re ipsa, non intendit P. Vasquez, Sacramentum ita constitui intrinsecè ex aliquo ente rationis, vt quando intellectus illud non fingit, non detur sacramentum; sed loquitur de ente rationis fundamentaliter sumpto; hoc est de fundamento entis rationis; quia enim instituta est talis res ad significandum, & illa voluntas non est retractata, habet fundamentum noster intellectus concipiendi, & confingendi in ipso signo aliquem respectum intrinsecum, seu aliquam virtutem intrinsecam ad significandum, qualem aliæ causæ solent habere ad producendos suos effectus: Sacramentum autem consistit pro formali in illo ente rationis fundamentaliter sumpto, in quo sensu, denominationes omnes extrinsecas solet ipse vocare semper entia rationis, quem tamen modum loquendi ipse aliquando explicauit non debere intelligi de ente rationis formali, sed fundamentali, quod explicari solet per ens rationis formale, propter nostrum imperfectum modum concipiendi.

37. *Magis placet dicere has denominationes extrinsecas esse reales cũ non distinguantur re ipsa à formis realibus ex quibus exurgunt.* In hac quæstione de nomine placet multò magis modus loquendi Suarij, vtpotè magis realis, & magis directè explicans rẽ ipsam, & eius quidditatem: nam interroganti, quid sit reuera Sacramentum; debemus respondere per id, quod reuera, & ante vllam nostram fictionẽ continet, quod totũ est reale. Addo, non solùm esse reipsa independens à ratione totum illud, sed posse etiã, & debere concipi, ac explicari à nobis absque vllo ente rationis, nam licèt nos possimus pro libitu fingere illas relationes, & respectus intrinsecos cum fundamento in rebus, & tunc fingamus entia rationis: regulariter tamen non fingimus, sed concipimus illas denominationes, seu formas denominantes, pro vt reuera sunt in se ipsis, & extrinsecas rebus denominatis; neque enim, quoties ego dico, parietem videri à Petro, concipio, aut fingo in pariete aliquid intrinsecum, per quod sit visus, sed concipio visionem transeuntem ad parietem, & parietem terminantem actum visionis. Sic item, quando concipio, Sacramentum esse signum gratiæ, non concipio, aut fingo aliquid intrinsecum in sacramento per quod significet gratiam, sed concipio institutionem Dei extrinsecam Sacramento, à quo denominatur extrinsecè Sacramentum signum gratiæ, nec video, ad quid deseruiant illæ entitates intrinsecæ fictæ, nisi ad obscurandum id quod sine illis benè & clare concipitur.

38. *Duplex denominatio formalis & obiectiua.* Ad argumentum P. Vasquez facilè dicimus, denominationem esse duplicem, scilicet formalem, & obiectiuam. Denominatio formalis est ipsa prædicatio, seu propositio formalis, qua prædico vnum de alio. Prædicatio seu denominatio obiectiua est ipsum obiectum, quod per formalem prædicationem concipitur. Prædicatio, seu Denominatio formalis, est opus rationis, vt constat, cùm non possit fieri, nisi à ratione, non est tamen ens rationis, quia non

non est aliquid fictum à ratione, sed est verum ens reale, nempè actus intellectus, qui est qualitas vera, & positiua; Prædicatio verò, seu Denominatio obiectiua in præsenti casu sunt vera entia realia, scilicet institutio præterita ad significandum, quæ prædicatur de Sacramentis, nam dicere, Baptismus est signum gratiæ, est idem ac dicere Baptismus institutus fuit à Deo ad significandam infallibiliter gratiam, in qua prædicatione ex parte obiecti nihil prorsus significatur, quod non sit reale.

39. *Non est opus vlla fictione ad considerãdum Baptismum esse signum gratiæ parietem esse visum cognitum.*

Et quidem Deus, & Angeli absque vlla fictione cognoscunt ablutionem, v.g. institutã esse ad significandam gratiam, neque coguntur, vt id cognoscãt, fingere in ablutione aliquam virtutem intrinsecam ad significandum, seu hanc institutionem esse in ablutione intrinsecam, & nos ipsi, si attendimus, fatebimur experiri nos hunc modum cognoscendi in nobis: possumus enim considerare, parietem denominari extrinsecè à visione absque eo quod fingamus, hoc esse intrinsecum parieti. Sic etiam considero, ablutionem denominari extrinsecè ab institutione diuina institutam ad significandam gratiam, absque eo quod fingam, hoc esse intrinsecum ablutioni: imo qui dicunt, debere cognosci aliquid intrinsecum in ablutione, velint nolint, debent fateri cognosci etiam, provt extrinsecum: nam dicis hoc quod est ablutionem esse institutam ad significandam gratiam esse aliquid extrinsecum quidem ablutioni, considerari tamen à nobis ac si esset intrinsecum. Ecce ergo prius dixisti, esse extrinsecum, ergo intellexisti, etiam esse extrinsecum, ergo habuisti conceptum internum, quo concepisti illud prædicatum, conuenire extrinsecè ablutioni, ergo potuisti hoc concipere vt reuera est extrinsecum, & per consequens absque vlla fictione.

40. *Imo debet semper forma illa concipi extrinseca.*

Addo vlterius, non solum posse ita concipi formam illam extrinsecam, v t extrinsecam, sed fortasse debere ita concipi absque vllo respectu, aut forma intrinseca ficta, quando cognoscitur sacramentum, vt verum sacramentum est, nam ablutio, v.g. quæ sit instituta ad significandam gratiam, per institutionem, & vim significatiuam intrinsecam, non datur de facto, sed solùm quæ sit significatiua gratiæ per institutionem, & vim significatiuam extrinsecam; ergo dum cognoscitur ablutio cum potestate intrinseca ad significandum, non cognoscitur illud sacramentum, quod de facto datur, sed aliud, quod de facto non datur.

41. *Et concipere aliter non est concipere sacramentum.*

Dices, dari illud sacramentũ, licèt non eo modo, quo à nobis concipitur. Sed contra, quia ille modus diuersus quo concipitur, variat essentiam huius sacramenti; nam sacramentum vt sacramentũ est, constituitur per potestatem, seu vim significandi: ergo diuersa virtus significandi variabit hoc sacramentũ in ratione sacramenti; ergo sacramentum habens virtutem significandi intrinsecam, non est idem in ratione sacramenti cum eo, quod non habet talem vim intrinsecam, sed extrinsecam; si ergo concipis sacramentum constans ex virtute intrinseca ad significandum, quam fingis, non concipis idem sacramentũ, quod de facto datur à patre rei habens virtutem talem non intrinsecam, sed solum extrinsecam. Si ergo cognoscenda sunt sacramenta vera, quæ de facto dantur, non sunt concipienda cum illo ente rationis ficto, sed cum denominatione extrinseca pro vt de facto sunt à parte rei. Fateor quidem, hanc ipsam virtutem extrinsecam cognosci in aliquo sensu ad modum virtutis intrinsecæ; non tamen cognoscitur intrinseca, aut fingitur. Nam sicut, quando cognosco Angelum ad modum, & per species iuuenis alati, non fingo alias in Angelo, nec cognosco Angelum fictum, vel corporeum, sed verum Angelum spiritualem similem iuueni alato, in celeritate, decore, amabilitate, flore, viribus, & aliis perfectionibus, excludendo ab illo imperfectiones corporis, membrorum, & alias, quæ sunt in iuuene alato; atque adeo totum hoc fit sine fictione aliqua, quia verè Angelus similis est illi iuueni, licèt careat illis imperfectionibus iuuenis; sic intellectus noster assuefactus ad cognoscendas alias causas potentes operari per virtutem intrinsecam, per species earum causarum, & instar earum concipit sacramenta cum virtute simili ad significandum, non tamen simili in omnibus, sed simili in ratione significandi, licèt non cum eodem modo: & hoc est cognoscere illam vim significandi ad modum alicuius intrinseci, hoc est, per species, & instar potestatis intrinsecæ; non tamen fingendo, sed excludendo ea omnia, in quibus sacramenta non sunt sicut alia signa, quæ habent potestatem intrinsecam.

Aliud est virtutem extrinsecam cognosci ad modum virtutis intrinsecæ, & aliud cognosci intrinsecam, quod explicatur.

42. *Explicatur quid sit illud morale quod remanet post institutionẽ.*

Aduerte denique, P. Suarez, & alios explicare hoc ipsum per aliquid morale, quod permanere censetur in sacramento ex institutione præterita: de quo morali inquirit P. Vasquez, & vrget, an sit reale? Si enim non est reale, debet esse aliquid rationis. Sed si termini explicentur, facilè respondebitur, illud quod remanet esse moraliter reale, non physicè, nam esse moraliter tale nihil aliud est, quàm esse æquiualenter tale; vnde manere aliquid morale in signo post institutionem, est dicere, perinde nunc Baptismum significare nobis gratiam propter institutionem præteritam, ac si nunc haberet connexionem aliquam intrinsecam, & physicam cum gratia, hoc enim est moraliter habere in se vim significandi; quare totum hoc morale est physicè institutio præterita, quæ æquiualet potentiæ, & facultati intrinsecæ, quam nunc haberet in ordine ad hunc effectum nunc significandi.

An sit ratio vniuoca omnibus Sacramentis.

43. Suarez.

Quartum dubium est, an ratio communis Sacramenti sit vniuoca omnibus Sacramentis nouis & antiquis? Negarunt aliqui, quos refert Suarez *in præsenti sect.* 2. §. *secunda sententia*, in fine: ipse tamen Suarez paulò post illam sententiam reiicit, & asserit, vtraque sacramenta vniuocè conuenire: quod conatur probare ex Augustino *lib.* 19. *contra Faustum* Augustin. *c.* 11. comparante vtraque sacramenta inter se, & docente, non posse homines in vnam veram religionem congregari sine aliquo visibilium sacramentorum consortio. Cùm ergo in lege veteri homines veram & supernaturalem religionem habuerint, consequens est, habuisse etiam vera sacramenta illi religioni accommodata.

44. Vasquez.

P. Vasquez *c.* 5. asserit quidem vniuocè conuenire rationem sacramenti vtrisque. Addit tamen, hoc ideo esse verum, quia de ratione sacramenti non est, afferre secum in suscipientem aliquam sanctificationem, sed solùm significare veram gratiam intrinsecam, quam quia sacramenta antiqua tam verè significabant, quàm nostra, licèt eam non causarent, sed solùm figurarent futuram; hinc est, habuisse propriam, & veram rationem sacramenti. Denique dicit, hanc conclusionem non posse defendi in eorum sententia, qui de ratione sacramenti volunt esse, quod afferat secum aliquam sanctitatem in sacramenti vsu conferendam: quia cùm sanctitas illa, quàm sacramenta vetera conferebant suscipienti, non sit propriè, & vniuocè sanctitas cum sanctitate intrinseca gratiæ habitualis, quam nostra sacramenta conferunt suscipientibus; consequens erit

non

non esse vniuocè sacramenta illa cum his, sicut non afferunt vniuocam sanctitatem.

45. Dices, quamuis sanctitas non dicatur vniuocè de vtraque illa sanctitate; causa tamè sanctitatis dicitur vniuocè, de causa vtriusque sanctitatis, quia licèt sanctitas illa legalis, non sit propria sanctitas; causa tamen illius est vera, & propria causa, siquidem tam propriè causat illam sanctitatem legalem, quàm nostra sacramenta causant sanctitatem internam; ergo in ratione causantis sanctitatem in suscipiente possunt conuenire vniuocè ipsa sacramenta.

46. Sed contra hoc est, quia si vtraque illa sanctitas non conuenit vniuocè in conceptu sanctitatis, non possunt cõuenire vniuocè causæ illius duplicis sanctitatis, in ratione causantis sanctitatẽ: possent quidem conuenire vniuocè in conceptu causæ, quia vtraque est verè causa sui effectus; & ille conceptus præscindit ab hoc, & illo effectu causato: non tamen conuenient vniuocè in conceptu causantis sanctitatem, quia hic conceptus non potest præscindere ab hac, & illa sanctitate, cùm non detur vtrique sanctitati vna ratio communis præcisa, & vniuoca; ergo causa vtriusque sanctitatis non potest concipi per vnum, & simplicem conceptum obiectiuum, sed per duplicem ex parte obiecti, concipiendo causam sanctitatis propriæ, & causam sanctitatis impropriæ, qui cùm non sit vnus conceptus, non poterit esse vniuocus, vt constat. Sicut licèt videns risum hominis, & videns risum prati conueniant vniuocè in conceptu videntis, quia vterque propriè videt suum obiectum, & ille cõceptus præscindit ab hoc, vel illo obiecto viso: non tamen conueniunt in conceptu vniuoco videntis risum, quia vnus, & alter risus non possunt concipi vnico conceptu obiectiuo, sed duplici. Item qui producit hominem verum, & qui producit hominem pictum, vterque conuenit in conceptu vniuoco producentis, vterque est propriè producens, & hic conceptus præscindit ab hoc, & illo termino producto: at verò non conuenit vterque in conceptu vniuoco producentis hominem, sicut nec ipsi tales homines producti conueniunt vniuocè in conceptu hominis. Sic ergo sacramenta noua, & vetera, licèt conueniant vniuocè in conceptu producentis aliquid in suscipiente; non tamen possent conuenire in conceptu vniuoco producentis sanctitatem in suscipiente, si vtraque sanctitas producta non conuenit in eodem conceptu vniuoco sanctitatis.

47. *Quomodo ratio Sacramẽti conueniat omnibus vniuocè, non modò prout signum est, sed prout causa est.*

Adhuc tamen defendi posse videtur vniuocatio sacramentorum omnium, licèt dicamus cum P. Suarez, requiri ad rationem sacramenti, quod in suo vsu afferat subiecto aliquam sanctitatem. Nam quamuis sanctitas dicatur analogicè de sanctitate gratiæ habitualis, & sanctitate legali; possumus tamen ab vtrisque sacramentis abstrahere conceptum vniuocum, & communem; quem quidem non explicemus per nomen *sanctitatis*, sed per nomen consecrationis, aut dedicationis, & coniunctionis peculiaris cum Deo, ita vt omne sacramentum sit cæremonia sacra in suo vsu consecrans, dedicans coniungens subiectum peculiariter cum Deo: & quidem licèt Sacramenta antiqua non afferrent veram, & propriam sanctitatem recipienti; negari tamen non potest, quod propriè & verè illud subiectum dicarent Deo, & coniungerent cum Deo: nam ille, qui consecrabatur Sacerdos, v. g. licèt non acciperet gratiam sanctificantem; verè tamen consecrabatur, & dedicabatur Deo, & coniungebatur peculiariter Deo; & licèt sit nobilior, ac excellentior coniunctio hominis cum Deo per gratiam sanctificantem; hoc tamen non tollit, quod illa etiam esset vera coniunctio, licèt inferior, & ignobilior. Hanc autem coniunctionem cum Deo significamus in definitione sacramenti in communi; quando dicimus esse cæremoniam sacram sanctificantem subiectam, sumpto nimirum nomine *sanctificationis*, in latiori significatione, provt significat, coniungere cum Deo, aut consecrare aliquid Deo; quæ ratio communis est omnibus sacramentis, vt vidimus.

48. Vltimum dubium esse potest, vtrùm de ratione Sacramenti sit, quòd aliqua lege fixa, & stabili sit statutum, nec pro vna solùm, vel altera vice, sed permanenter. P. Suarez *in præsenti sect. 3. §. dico tertiò*, probat latè partem affirmantem, inductionem omnium Sacramentorum, quæ de facto institutа sunt permanenter, & non pro vna vice, tam in lege antiqua, quàm in noua. Sed in primis poterit de hoc ipso dubitari: quid enim, si aliquis contendat, manuum impositionem Moysis super caput Iosue Deuter. *c. vlt.* qua dedit ei spiritum sapientiæ, fuisse Sacramentum significans gratiam legis nouæ, & consecrans Iosue in ministrum Domini? Sed quidquid sit de hoc, & aliis similibus, non arguitur bene ab iis, quæ de facto sunt, vt ex hoc solo negetur possibile aliud sacramentum non stabile. Suarez. Deuter. vlt.

49. Secundò arguit, quia sacramenta sunt cæremoniæ, in quibus conueniunt omnes fideles vt sanctificentur, & Deum vniformiter colant, atque ita vnam Ecclesiam constituant; ergo debent esse aliquid permanens, & stabile, sicut ipsa religio communis stabilis est. Confirmatur, quia signa ad placitum, quæ ad communem vsum constituuntur, non habent talem significationem, nisi ex aliqua communi, & stabili lege, vel consuetudine. Hoc argumentum habet contra se exemplum manifestum in sacrificio: nam sicut Sacramenta pertinent ad cultum Dei, quem Ecclesia exhibet, sic & sacrificia, vnde non minùs debent conuenire fideles in modo, & ritu sacrificiorum, quàm in Sacramentis, nec minùs Deus in lege Moysis determinauit genera & ritus Sacrificiorum, quàm Sacramenta, vt constat: & tamen potest adhuc assumi aliquod sacrificium ad colendum Deum, non per legem permanentem, sed per institutionem quasi transeuntem pro vna vice, sic enim in lege naturæ Deus præcipit Abrahæ immolationem filij Isaac ad cultum Dei; sic etiam in nouo testamento Christus Sacerdos ex præcepto Patris obtulit sacrificium cruentum in cruce, quorum tamen neutrum transiit in exemplum, vt constat, nec stabilitum fuit per legem permanentem, sed tanquam ritus extraordinarius; ergo similiter posset Deus instituere aliquod sacramentum extraordinarium pro vna vice, quod pertinet etiam ad cultum Dei. Vnde ad argumenta respondetur facilè, ad vnitatem, & stabilitatem religionis satis esse, si omnibus fidelibus sint communes cæremoniæ principales, & ritus, licèt alicui imponatur à Deo aliquando aliquid particulare, & extraordinarium, sicut etiam ad vnitatem eiusdem fidei sufficit, si omnibus proponantur credendi iidem articuli principales, licèt aliquando alicui reueletur à Deo aliquod mysterium credendum, cuius fides non pertineat ad totum corpus Ecclesiæ.

50. Ad confirmationem similiter dicimus, ad hoc, vt aliquod sit signum ad placitum, etiam in ordine ad totam communitatem, non requiri, quod significet pro omnibus casibus; sufficit si in tali casu significet omnibus; sic mors Christi fuit verum sacrificium institutum à Deo, & significans ex lege Dei cultum diuinum, quem quidem omnibus fidelibus significat, non tamen ita, vt quælibet alia occisio hominis posset id significare, sed illa sola, & pro illa

illa vice. Sic ergo ex lege eiusdem Dei extraordinaria posset assumi aliqua res ad significandam sensibiliter gratiam pro tali casu singulari, licet illam non significaret in posterum.

51. Arguit vltimò P. Suarez, quia si ad Sacramenta non requireretur stabilis, & permanens institutio, sequeretur multa de facto fuisse Sacramenta, quæ tamen Sacramenta non fuerunt, v.g. verba Christi ad Magdalenam, *Remittuntur tibi peccata tua.* Item Ioan. 10. insufflatio Christi Ioan. 10. cùm dixit Apostolis, *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* In his enim nihil aliud desideratur ad rationem Sacramenti, nisi stabilis & permanens institutio, ex cuius defectu excluduntur à ratione Sacramenti.

52. Responderi potest, in primis illa verba, *Remittuntur tibi peccata tua*, non fuisse sacramentalia, quia non tam causarunt, quàm significarunt remissionem peccatorum iam factam: priùs enim dixerat iam Christus, *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* De insufflatione verò, & illis verbis, *Accipite Spiritum sanctum, &c.* non video, cur neget P. Suarez fuisse Sacramentum, per illud enim ordinati sunt Apostoli Sacerdotes, seu completa est eorum ordinatio quoad potestatem absoluendi à peccatis, quam nondum acceperant, quando in vltima cœna acceperant potestatem consecrandi Eucharistiam, & offerendi Sacrificium legis nouæ. Quamuis autem nunc Ecclesia non vtatur insufflatione, quando Presbyteri ordinantur, non refert; quia vt notauit P. Vasquez cum aliis *tom. 3. in 3. part. disp. 239. n. 35.* in materiis & formis Sacramentorum aliquid fuit ab ipso Christo institutum pro tempore sequenti, aliud verò voluit à se, vel etiam ab Apostolis aliquando vsurpari; cùm enim esset auctor Sacramentorum, potuit per potestatem excellentiæ quam habuit, aliqua materia ipse vti, aliam verò pro sequenti tempore præscribere. Quod multis exemplis probat idem Vasquez ibi. Quamuis ergo nunc insufflatio non adhibeatur, adhibetur tamen loco illius manuum impositio cum eisdem verbis, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* Sicut etiam nunc ordinantur Sacerdotes, per traditionem hostiæ, & calicis cum vino, & aqua non consecratis; licèt Christus illam materiam Apostolis non tradiderit, sed corpus & sanguinem suum iam consecratum.

Insufflatio Christi in Apostolos fuit sacramentum, per quod ipsi ordinati sunt, aut saltem completa est eorum ordinatio.

Vasquez.

DISPVTATIO II.

De materia & forma Sacramentorum.

SECTIO I. *Vtrùm Sacramenta nouæ legis constent rebus & verbis.*

SECTIO II. *Vtrùm res, & verba in Sacramentis habeant semper modum materiæ & formæ.*

SECTIO III. *Vtrùm Sacramenta includant intrinsecè, & in recto materiam, & formam.*

SECTIO IV. *Vtrùm in Sacramentis nouæ legis requirantur verba consecratoria, an concionatoria.*

SECTIO V. *Vtrùm requirantur materia, & forma determinatæ.*

SECTIO VI. *Quæ mutatio materiæ, & formæ noceat valori Sacramenti.*

SECTIO VII. *Vtrùm intentio Ministri intret ad componendum intrinsecè Sacramentum.*

SECTIO VIII. *Quid sit in Sacramentis res tantùm, & Sacramentum tantùm, & res & Sacramentum.*

EIMVS de essentia quasi metaphysica Sacramentorum; nunc eandem essentiam physicè considerabimus, examinando partes quasi physicas contra Sacramenta constant. Sermo autem est de Sacramentis nouæ legis, nam de Sacramentis antiquis postea redibit disputatio.

SECTIO I.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis constent rebus, & verbis.

1. CErtum est, id non requiri ad essentiam sacramenti in genere considerati: potuisset enim Deus talia nobis Sacramenta instituere, quæ non constarent rebus, & verbis: imo de Sacramentis legis antiquæ de facto id habent pro comperto Theologi communiter; quia in circumcisione nulla videtur fuisse verborum formula necessaria; quod de aliis Sacramentis illius legis videtur etiam dicendum, cùm non constet, in eorum administratione fuisse aliqua verba præscripta, quæ dicerentur. Rationem autem reddunt communiter Theologi cum S. Thom. *in præsenti art. 6. ad 3.* quod Sacramenta legis antiquæ erant obscuriora, sicut & ipse status, cui deseruiebant: ideo non fiebant per verba, quæ clariora, & expressiora signa sunt, & idcirco apponuntur in Sacramentis legis gratiæ, in quo sicut maior est lux, sic debuit esse clarior modus significàdi.

S. Thom. *Cur Sacramenta antiqua legis non constarent verbis.*

2. Igitur de Sacramentis legis nouæ concors Theologorum sententia est, quod in ipsis reperiantur res, & verba. Sic sentit S. Thom. *d. art. 6.* ac cæteri Theologi communiter: & quod caput est, ita habetur in Concilio Florentino, post sessionem vltimam in decreto Eugenij ad Armenos §. *Quintò Ecclesiasticorum*: vbi numeratis omnibus septem Sacramentis, de iis omnibus subiungitur: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri.*

S. Thom.

Conc. Flor. *Sacramenta nouæ legis tribus constant, rebus, verbis, & ministro.*

Rationem congruentiæ triplicem reddit S. Th. Prima desumitur ex parte Christi, qui his sacramentis vtitur, ad nostrã sanctificationem: nam sicut Verbum Patris in Christo coniungitur carni sensibili, sic in sacramentis Verbum rei sensibili adhibetur, & per hoc magis assimilantur Christo. Secunda congruentia desumitur ex parte hominis, cui sacramenta applicantur, qui sicut componitur ex corpore, & anima; sic sacramenta habent rem sensibilem, quæ corpus tangit, & verbum, quod ad animam transit, & ab ea creditur. Tertia denique congruentia desumitur ex fine, ad quem instituuntur sacramenta, scilicet ad significandum; nam, vt dixit Augustinus *lib. 2. de doctrina Christiana, c. 3.* verba obtinent principatum inter omnia signa, propter maximam aptitudinem, quam habent ad significandum magis distinctè & in particulari conceptus nostros: idcirco oportuit, vt significatio rerum, quæ de se erat magis confusa, & indeterminata, determinaretur per significationem verborum, quæ est magis clara, & expressa. Præcipuum tamen fundamentum desumitur partim ex Scriptura, in qua constat requiri res, & verba in multis sacramentis, vt in Baptismo, Eucharistia, & cæteris; partim ex traditione

Ratio congruentiæ ex D. Thoma triplex.

Augustin.

Fundamentũ tamen ex Scriptura & traditione desumitur.

traditione perpetua Ecclesiæ, quæ in omnibus sacramentis hanc necessitatem cognouit.

3. Durand. Contra hanc communem doctrinam est duplex obiectio vulgaris, ob quam Durandus *in 4. dist. 1. q. 3. n. 8.* sentit, eam doctrinam non esse vniuersaliter veram. Prima desumitur ex sacramento Pœnitentiæ, quod videtur perfici solis verbis, nempe confessione pœnitentis, & absolutione Sacerdotis; ergo non omnia perficiuntur rebus & verbis. Nec satisfacit quod aliqui respondent, hoc sacramentum includere etiam satisfactionem; satisfactio enim non est pars essentialiter requisita ad sacramentum. Eugenius autem in illis verbis loquitur de essentialiter requisitis, vt constat ex verbis sequentibus, *quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* Præterea de ipsa satisfactione potest fieri idē argumentum, cùm possit contingere, quod satisfactio etiam sint verba, si v.g. pro pœnitentia imponatur, recitare semel coronam, vel psalterium; tunc enim ex hac etiam parte sacramentum constaret solis verbis.

4. *Quomodo sacramentum Pœnitentiæ non constet solis verbis, vt obiecit Durand. duplex explicatio.* Huic obiectioni dupliciter respondeti potest. Primò in sacramento Pœnitentiæ non solùm inueniri ex parte materiæ confessionem externam, sed etiam dolorem internum, & ex hac parte iam non constat solis verbis. Dices, materiam secundùm se non esse sensibilem, nisi provt fit sensibilis per verba, quibus pœnitens confitetur suum peccatum; ergo tota materia sensibilis reducitur tandem ad sola verba. Respondetur negando consequentiam, quia licèt tota materia in eo casu fiat sensibilis per verba; non tamen reducitur ad sola verba tota materia, quæ est sensibilis, cùm contritio sit etiam sensibilis. Porrò Pontifex in prædictis verbis nomine materiæ intellexit non solùm confessionem, sed etiam contritionem internam, vt constat ex §. *Quartum Sacramentum*, vbi dicit, in sacramento Pœnitentiæ actus pœnitentis esse quasi materiam, scilicet cordis contritionem, oris confessionem, &c.

5. Secundò respondeti potest in sacramento Pœnitentiæ præter verba absolutionis, & confessionis concurrere etiam peccata ipsa, tanquam materiam remotam; quæ licèt non sint materia proxima, nihil refert, nam Eugenius in illo decreto non minùs videtur loquutus de iis, quæ concurrunt, & requiruntur, tanquam materia remota in sacramento, quàm de materia proxima, quia in Baptismo solam nominat tanquam materiam aquam, quæ tamen est materia remota; in Confirmatione solum Chrisma, in Eucharistia solum panem, & vinum; in Extrema vnctione solum oleum benedictum, in Ordine calicem, patenam, & cætera quæ portiguntur; quæ omnia constat esse materiam solùm remotam, sicut sunt peccata in sacramento Pœnitentiæ.

6. Dices, continget aliquando, quod ipsa peccata fuerint etiam peccata oris, & per consequens ipsa quoque fuerint verba. Respondetur nullum dari peccatum oris, quin præcedat peccatum cordis, nam *de corde exeunt falsa testimonia, blasphemiæ*, & cætera. Quare semper inuenietur ex parte materiæ aliquid præter verba.

7. *Secunda obiectio petita ex sacramento Matrimonij.* Secunda obiectio est ex sacramento Matrimonij, quod solis verbis perfici videtur; illis scilicet, quibus coniuges mutuum consensum exprimunt. Huic difficultati plures, & valde diuersæ sunt solutiones, sicut & sunt diuersæ Doctorum sententiæ in assignanda materia, & forma sacramenti Matrimonij; Th. Sanchez. Valquez. de quo videri possunt vltra alios P. Thomas Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, disp. 5.* & P. Vasquez *tom. 4. in 3. part. in tract. de sacramento matrimonij, disp. 3.* Qui autem verisimiliùs loquuntur, possunt ad tres classes reduci. Prima est eorum, qui dicunt, consensus *Responsio prima sententia.* contrahentium esse res, & materiam sacramenti huius; verba autem, quibus eos exprimunt, esse formam. Pro hac sententia adducuntur Alex. de Neuo, Sylvester, Nauarrus, Humada, Capreolus, Beja, & alij, quos refert Sanchez *n. 2.* Alex. Neuo. Sylvester. Nauarr. Humada. Capreolus. Beja.

Ipse Sanchez cum aliis eam impugnat, ex eo quod consensus, provt condistinctus à verbis, non est res sensibilis; ergo provt sic, non potest esse materia adæquata sacramenti, quia licèt contritio, quæ etiam secundùm se est res insensibilis, sit materia partialis sacramenti Pœnitentiæ, cæterùm materia totalis non potest esse aliquid insensibile. Si autem consensus sit materia, provt sit sensibilis per verba, iam includerentur ipsa verba in materia, & per consequens illud non tam esset materia, quàm totum compositum ex materia & forma. 8.

Hanc rationem reiicit Vasquez *n. 24.* eo quod supponat probandum, quod scilicet materia totalis non possit esse id, quod secundum se est insensibile, & fit sensibile per formam, hoc enim difficilè potest probari; quia sicut materia partialis potest esse id quod secundùm se est insensibile, sed fit sensibile per alteram compartem materiæ, vt contritio, quæ fit sensibilis per confessionem, cur etiam non poterit esse materia totalis id, quod secundùm se est insensibile, fit tamen sensibile per alteram compartem eiusdem compositi, scilicet per formam. Iam enim illud totum resultans erit signum sensibile, & sacramentum, in cuius definitione ponitur, quod sit sensibile, non verò in definitione singularium partium secundùm se. 9. Vasquez. *Non videtur cur materia tot alis sacramenti non possit esse insensibilis, dūmodo fiat sensibilis per formam.*

Aliter ergo impugnat ipse Vasquez illam sententiam, quia scilicet omne illud, quod in aliquo composito gerit munus materiæ in ordine ad alteram compartem tanquam ad formam, debet esse aliquid magis indifferens, & determinabile ab altera parte, quæ ideo dicitur forma, quia est vltimus actus determinans, & actuans indifferentiam materiæ, vt constat ex inductione, tam in compositis artificialibus, quàm naturalibus, & præsertim in omnibus aliis sacramentis, in quibus materia semper est aliquid indifferens, & forma determinat illam indifferentiam ad significandum hoc potiùs, quam illud; sic aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione, & Extrema vnctione, &c. sunt ex se indifferentia ad significandam ablutionem internam, sanitatem confortationem spiritualem, & determinantur per verba ad talem significationem. Consensus autem internus coniugis non magis est indifferens, aut indeterminatus, quàm verba externa, cum feratur ad talem numero coniugem perpetuò accipiendum, & ad omnia alia, ad quæ feruntur verba; ergo non est, cur dicatur ille consensus esse materia respectu verborum externorum. 10. *Reijcitur prima illa opinio quod scilicet consensus cōtrahentium sit materia matrimonij. prima petitur ex eo quod materia debeat esse magis indifferens forma.*

Addere possimus ad impugnandam eandem sententiam, si consensus internus coniugis esset materia in sacramento Matrimonij, eodem modo consensum internum Episcopi ordinantis, verbi gratia, fore materiam sacramenti Ordinis; neque enim magis significatur consensus internus coniugis per verba externa, quibus significat, se dare coniugi potestatem supra suum corpus, nec minùs essentialiter requiritur consensus internus Episcopi ad valorem sacramenti Ordinis, quàm consensus internus coniugis ad valorem Matrimonij; ergo non minùs erit materia vnus consensus, quam alius: nemo autem dixit consensum internum Episcopi esse materiam; ergo nec hunc alium debemus dicere esse materiam Matrimonij. 11. *Secundò ex comparatione cum consensu Episcopi ordinantis.*

Confirmatur, quia Eugenius IV. in illo decreto apertè distinxit inter materiam Sacramenti, & intentionem 12. Eugen. IV.

Tertiò ex eo quod distinguatur materia ab intentione ministri ex Eugubio.

intentionem ministri; dixit enim *hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*, &c. Ergo consensus internus contrahentium non est materia in Sacramento Matrimonij, nam ille consensus internus est intentio celebrandi illud sacramentum, neque enim habent aliam voluntatem, aut intentionem internam coniuges, nisi illum consensum internum, quem exprimunt per verba; vel certè non est necessaria alia intentio; nam consensus internus est voluntas obligandi se alteri coniugi: hæc autem est voluntas faciendi id, quod necessarium est ad obligationem contrahendam, & per consequens faciendi verum, & legitimum Matrimonium: ergo sicut Pontifex nomine materiæ non intellexit voluntatem internam, quam habet Episcopus, quando ordinat Presbyteros, dandi illis potestatem offerendi sacrificium, & absoluendi, &c. Hæc enim voluntas includitur in intentione ministri, quæ ibi etiam exigitur: sic in Matrimonio per materiam non potuit intelligere voluntatem internam coniugis dandi alteri coniugi potestatem supra suum corpus, quia hæc voluntas significatur etiam nomine intentionis faciendi verum matrimonium.

13. *Alij respondent corpora contrahentiũ fungi vice rerum in hoc sacramento.*

Secunda ergo responsio principalis est, in Sacramento Matrimonij non internenire sola verba, sed res etiam, nempe corpora contrahentium, quæ traduntur inuicem, & quæ sunt materia huius sacramenti, sicut in sacramento Ordinis est materia, calix, patena, candelabrum, liber, claues, & alia, quæ tradantur: forma vero verba, quibus traduntur: sic in Matrimonio materia sunt corpora, quæ traduntur, forma verò verba, quibus traduntur; tum quia non potest aliter explicari materia huius sacramenti, tum etiam à priori, quia cùm Christus eleuauerit ipsum contractum Matrimonij inter fideles celebratum ad rationem sacramenti, nihil prorsus mutauit in contractu, sed illum eundem legitimum contractum, qualis in se erat eleuauit, vt esset simul sacramentum: illud ergo erit materia huius sacramenti, quod esset materia illius contractus: in contractu autem illud est materia contractus, quod per talem contractum datur, v. g. in emptione domus quæ venditur; in commodato equus, qui commodatur, & sic de aliis; ergo in contractu matrimonij materia sunt corpora quæ inuicem traduntur per illum contractum, & per consequens eadem corpora erunt materia in hoc sacramento. Pro hac sententia afferuntur Paludan. Petrus de Soto, Adrian. Antoninus, Couarru. quos affert, & sequitur P. Vasquez *vbi supra c. 5.* quibus addit P. Sanchez Palatium eandem tenentem, & Capreolum ac Bartholomæum D. Medina dicentem eam esse probabilem.

Paludan. Petrus de Soto. Adrianus. Antonin. Couarru. Vasquez. Palatius. Capreolus. Medina.

14. Contra hanc sententiam arguunt aliqui, quia materia sacramenti concurrit ad producendam gratiam; contrahentes autem in matrimonio non concurrunt nisi mediis suis actibus; ergo ipsimet non sunt materia. Sed hæc ratio non vrget, quia ipsi contrahentes iuxta veram sententiam sunt ministri, & per consequens causant gratiam, siue physicè, siue moraliter; ergo non est mirum, si concurrant etiam alio titulo, quatenus sunt materia, neque in hoc est aliqua indecentia.

15. *Impugnatur illa sententia retorquendo argumentum exemplo ordinationis, Episcopi, Offitij.*

Melius impugnari potest retorquendo ipsum argumentum, quo vtitur pro fundamẽto: nam in aliis sacramenris non est materia sacramenti id, quod tradi intenditur, sed id, per quod significatur illius traditio, v.g. in ordinatione, & consecratione Episcopi, quæ est quoddam matrimonium spirituale, quod Episcopus contrahit cum sua Ecclesia; tanquam cum sponsa, ibi certè traditur Episcopo potestas supra sponsam, hoc est supra suam Ecclesiam, & supra fideles, qui in illa sunt: nemo tamen dixit, ipsam Ecclesiam, seu illos fideles, ex quibus constat, esse materiam in eo sacramento, sed potiùs vnctionem, vel librum, per cuius traditionem significatur traditio potestatis supra Ecclesiam. Similiter in ordinatione Ostiarij traditur ei potestas aperiendi, & claudendi Ecclesiam, & tamen non est materia in illo Sacramẽto Ecclesia ipsa, sed porta, & claues: quæ ab Episcopo traduntur, quæ sunt claues, & porta aliquando, non quidem Ecclesiæ, sed cubiculi priuati ipsius Episcopi, per illas tamen significatur traditio clauiũ Ecclesiæ. Similiter in ordinatione Sacerdotis materia apud Græcos est sola manuum impositio absque vlla traditione calicis, aut patenæ, imò & apud Latinos, quando confertur potestas absoluendi, materia etiam est sola manuum impositio, forma verò illa verba: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata*, &c. vbi id quo tradi intẽditur, est potestas supra fidelium animas, & tamen fideles non sunt materia, sed potiùs illa impositio manuũ, per quam significatur traditio potestatis, & sic de aliis. Non est ergo bona consequentia; in matrimonio traduntur corpora contrahentium inuicem, ergo ipsa corpora sunt materia huius sacramenti.

16. *Neque ipsa domus qua emitur, in emptione domus est materia ex qua ipsius contractus, sed circa quam.*

Vnde retorqueri etiam potest, quod de materia contractuum assumebatur, neque enim idem est id, quod per contractũ tradi intenditur, & id per quod, tanquam per materiã celebratur: nam in emptione domus id, quod tradi intenditur, est ipsa domus, id autem, per quod significatur, & celebratur ipsa tratio, sunt claues, vel scriptura, per quarum traditionem celebratur contractus, quare claues, vel scriptura sunt materia, ex qua propriè constat contractus illẽ; domus verò est materia, circa quam, seu obiectum quod intenditur vendi & transferri. Nos autem in præsenti non quærimus de materia, circa quam tanquam circa obiectũ versantur sacramenta; nam ordinatio Sacerdotis versatur circa peccata fidelium, ad quæ remittenda accipit potestatẽ, & circa corpus Christi, ad quod cosecrandum, & offerendum ordinatur; sed agimus de materia, ex qua conficiuntur sacramenta, tanquam ex eo, per quod significatur effectus, qui intenditur: in hac autem consideratione, non est materia res ipsa, quæ venditur, vel datur, sed illa, per quam id significatur.

17. *Impugnatur vlterius ex eo quod materia sacramẽti propriè sit id cuius Interuentu vel vsu exercetur, vt ablutio, vnctio.*

Hinc possumus secundò impugnare illam sententiam, & declarare vim præcedẽtis rationis, quia nomine materiæ sacramentalis id omnes intelligunt, non ad quod vtcunque dicit ordinem ipsum sacramentum, sed cuius interuentu exercetur, & ponitur, vt constat in omnibus aliis sacramentis, in quibus omnibus interuenit realiter, ipsa materia, vt ablutio in Baptismo; vnctio in Confirmatione, & Extrema vnctione; panis, & vinum in Eucharistia; traditio calicis in Ordinatione; confessio peccatorũ in Pœnitentia, &c. At verò corpora contrahentium possunt non interuenire tunc, quando fit sacramentum Matrimonij, tunc scilicet quando fit per procuratorẽ, qui contrahit nomine cõiugis absentis; in quo casu Sacramentũ Matrimonij fit Romæ, v.g. vbi procurator consentit; corpus autẽ coniugis est in Hispania; quod si vterque coniux contrahat per procuratorem, vt fieri potest, tunc ibi, vbi fit sacramentum, nullum corpus coniugis vllius interuenit; & tamen ibi fit totum sacramentum (suppono enim cum vera, & recepta communiter sententia matrimonium per procuratorem contractum, esse verum sacramentum); ergo corpora contrahentium non sunt

materia, ex qua fit hoc sacramentum in eo sensu, in quo Theologi loquuntur de materia sacramenti.

18. Vasquez. Dupliciter potest responderi ex doctrina eiusdem Vasquez *c.6.* in principio. Primò, non requiri materiam *ex qua*, in omnibus Sacramentis, nam in Eucharistia non datur materia *ex qua*, sed *circa quam*, scilicet panis, & vinum, quare idem dici poterit de Matrimonio, non habere materiam *ex qua*, sed *circa quam*, nempe corpora contrahentium.

Hæc responsio reiici potest, primò quia supponit falsum, nempè in Eucharistia non esse materiam *ex qua*; contrarium enim est verius, nam species panis, & corpus Christi componunt etiam illud Sacramentum, non autem intrant vt forma; ergo vt materia illius: de hoc tamen dicemus inferiùs agentes de Eucharistia. Secundò reiici potest, quia saltem in omnibus sacramentis inuenitur aliqua materia, quæ interueniat ibi, vbi, & quando fit Sacramentum, & in ipsa Eucharistia interueniunt panis & vinum, quæ debent esse ibi, vbi fit Sacramentum; ergo in Matrimonio debet etiam assignari aliqua materia, quæ interueniat ibi, vbi fit Sacramentum, qualia non possunt esse corpora contrahentium, quæ aliquando longissimè absunt à loco, vbi fit Matrimonium, vt vidimus. Tertiò denique, quia si corpora sunt materia matrimonij, ideo erit, quia ea sibi inuicem tradunt contrahentes, ac per consequens eorum traditio erit materia proxima: nam in aliis sacramentis, in quibus id, quod traditur, est materia remota sacramenti, eius traditio est materia proxima, vt in ordinatione Sacerdotis, calix cum vino, & aqua, & patena cum hostia; in ordinatione Diaconi liber Euangeliorum; in ordinatione Subdiaconi calix, & patena; in Acolytho candelabrum; in ostiario claues, &c. horum autem omnium traditio est materia proxima horum sacramentorum; ergo similiter in matrimonio, si corpora sunt materia, quia traduntur, ipsa eorum traditio erit materia proxima; sicut in aliis sacramentis, hæc autem traditio sunt verba, & nihil aliud; ergo verba sunt materia proxima huius sacramenti.

Corpora contrahentium possunt tantum esse materia remota; corporũ vero traditio materia proxima exemplo aliorũ sacramentorum.

19. *Neque etiam dici potest vt vult Vasquez quod contractus emptionis domus constet ex domo & pecunia tanquam ex materia.* Secundò respondeti potest ex eodem Vasquez, corpora esse materiam *ex qua* respectu sacramenti, & respectu contractus matrimonij, sicut & in emptione domus, ait, posse non ineptè dici, quod contractus emptionis constet ex domo, & ex pecunia, tanquam ex materia, & ex cõsensu legitimo expresso tanquam forma. Hæc etiam responsio reiicitur. Primò, quia videtur omnino falsum, quod contractus emptionis constet ex domo ipsa, quæ emitur, nam si hoc esset, sequeretur quod contractus stipulationis, quia Petrus, v.g. promittit Paulo scribere librũ, constaret ex libro, qui promittitur scribẽdus, qui solus est materia, circa quam huius contractus: consequens autem est falsum, quia licèt liber postea non scribatur, contractus tamen validus fuit, & perfectus in ratione contractus; ergo nõ constabat ex libro scribendo; nam liber nunquam fuit scribẽdus, & tamen contractus fuit perfectus; ergo neque contractus emptionis constat ex ipsa domo empta, cum tam sit materia promissionis liber, quàm emptionis domus. Ratio autem est, quia contractus in ratione contractus est vltro citroque obligatio, seu vltro citroque obligationem ex consensu contrahentium pariens, vt cum communi docet Lessius *lib.2. de iustit. c.17. dubit.1.* in qua definitione non includitur res ipsa, circa quam contrahitur obligatio, licèt illa sit terminus obligationis; ergo contractus non constat ex re ipsa, sed est obligatio formalis, vel causalis, quæ ordinantur ad illam rem; ergo similiter in contractu matrimonij non includuntur corpora quæ traduntur, sed obligatio, seu promissio mutua inducens obligationem circa illa corpora.

Lessius.

Licet materia circa quã cõtrahitur sit terminus obligationis, non tamen includitur in essentia contractus vt patet ex definitione.

Secundò reiicitur, quia si sacramentum Matrimonij, eo quod in eo detur coniugibus mutua potestas supra corpora, dicitur constare ex ipsis corporibus, eodem modo dici debet sacramentum Ordinis constare ex animabus subditorum, cùm in ordinatione Presbyteri detur etiam ei potestas supra animas fidelium, & multò magis in consecratione Episcopi detur ei potestas supra suam Ecclesiam, cui verè obligatur tanquam sponsæ, & quæ ei manet mutuò obligata. Consequens autem nemo concedet, aut cõcessit, ergo nec in matrimonio id debet admitti. Vnde iam constat solutio ad fundamentum illius sententiæ; concedimus enim illud, quod per contractum venditur, vel transfertur, posse in aliquo sensu appellari materiam contractus, hoc est, obiectum, circa quod versatur, sicut obiectum scientiæ appellari solet materia illius, non tamen esse materiam in eo sensu, in quo agimus, & in quo loquuntur Theologi de materia sacramenti, vt constat ex cæteris sacramentis, in quibus non assignatur pro eorum materia id, quod solùm se habet vt obiectum.

20. *Reijcitur etiã exemplo sacramenti Ordinis.*

Res ipsa circa quam contrahitur in alio sensu dicitur materia contractus, hoc est obiectum non tamen eo sensu in quo agunt Theologi de materia Sacramentorum.

Tertia ergo sententia principalis docet, verba vtriusque coniugis esse simul materiam, & formam huius sacramenti. Quod quidem non omnes eodem modo explicant; nam aliqui dicunt, verba prioris coniugis esse materiam, verba autem posterioris esse formam, quia determinant, complent, & perficiunt priora, sub quibus adhuc erat imperfectum, incompletum, & indifferens matrimonium. Pro hac afferuntur, Richardus, Angelus, Victoria, Henriquez, Bartholomæus à Ledesma, Vega, & alij, quos referunt Sanchez *vbi supra n.5.* & Vasquez *c.2.n.8.*

21. *Tertia sententia.*

Richardus. Angelus. Victoria. Henriquez. Bartholom. à Ledesma. Vega.

Hic modus dicendi communiter reiicitur, & meritò; quia potest contingere, quod verba vtriusque coniugis, simul eodem tempore proferantur, vel consensus vtriusque simul exprimatur; in quo casu nulla esset materia, & forma in illo sacramento, cùm tota ratio materiæ, aut formæ desumatur ex ordine, quo priùs, vel posteriùs coniuges suum consensum exprimunt; posse autem illum casum de facto contingere, probatur, quia saltem ante Concilium Tridentinum fieri poterat, vt per solam copulam carnalem præmissis sponsalibus, matrimonium contraheretur, vt constat ex c. *is qui*, de sponsalibus, & ex simili casu in cap.2. & c.finali, de coniugio seruorum; & nunc etiam vbi Tridentinum receptum non est, eodem modo seruandum erit: imò etiam vbi Tridentinum est receptum, contingere poterit, quod per copulam maritali affectu habitam, aliquod matrimonium priùs inualidum incipiat habere valorem in aliquibus casibus, vt docet Sanchez *lib.2. de Matrimonio, disp.37. num.14.* tunc autem neuter coniux suum consensum prior exprimit, sed vterque simul; ergo fiet illud sacramentum absque vlla materia & forma.

22. *Reijcitur prior modus quo explicatur hac sententia.*

Sanchez.

Alij ergo dicunt, verba, vel signa contrahentium eandem esse materiam, & formam, sed sub diuersis rationibus; nimirum materiã sub ratione traditionis, formam verò sub ratione acceptationis, singuli enim & tradunt se mutuò coniugi, & acceptant traditionem alterius coniugis. Traditio autem quatenus traditio, est imperfecta, & suspensa, donec accepetur; accedente verò acceptatione, perficitur & completur; ergo acceptatio est forma perficiens traditionem; cùm autem reperiatur ibi duplex traditio, & duplex acceptatio significata iisdem verbis, consequens est, vt illa duplex traditio sit materia, acceptatio verò sit forma cõpleta huius sacramẽti; hanc

23. *Alter modus explicãdi materiam per modum traditionis, & formam per modum acceptationis.*

Sotus. Bellarm. P.Thom. Sanchez. Suarez.

hanc sententiam docuit Sotus, Bellarm.& alij plures, quos refert & sequitur P. Thomas Sanchez *d. disp.5.n.6.*& P.Suarez *in præsenti disp.2.sect.1.*

24. Vasquez. *Rejicitur à Vasquez ex eo quod vnũ includat aliud.*

Pater Vasquez *c.2. n.18.* impugnat hanc sententiam,quia confundit materiam cum forma; nam in huiusmodi contractibus mutuis ille,qui tradit,non tradit absolutè, sed sub conditione, si alter etiam tradat ex parte sua; ergo ille qui acceptat traditionem alterius, cum non acceptet traditionem absolutã,sed conditionatũ, eo ipso quod illam acceptat, vult ponere ex parte sua conditionem, scilicet reciprocam traditionem sui,quare ipsamet acceptatio considerata quatenus acceptatio est,videtur iam includere traditionem; ergo si quatenus acceptatio, est forma,& quatenus traditio est materia,sequitur quod quatenus forma sit etiam materia,& per consequens quod confundatur forma cum materia.

25. *Refutatur Vasquez.*

Hoc argumentum non videtur efficax,quia licèt traditio coniugis non sit absoluta,sed sub conditione reciprocæ traditionis,adhuc in acceptatione alterius coniugis possumus inuenire duas rationes formales adæquatè distinctas, traditionis, & acceptationis, quas posset diuersis verbis exprimere. nam si Petrus,v.g.promittat mihi librum,si ego volo ei dare pallium;ergo possum ei respondere,volo ei dare pallium;ergo possum ei respondere,volo tibi dare pallium, & nolo acceptare promissionem libri, ecce promissionem reciprocam sine acceptatione: possem item respondere,accepto promissionem tuam conditionalem,& cogitabo paulisper de conditione ponenda, vel non ponenda: ecce acceptationem sine repromissione, possem denique dicere, promitto tibi pallium & accepto promissionem tuam:ecce promissionem & acceptationem,significantes tamen per verba diuersa,nam per priora solùm significo promissionem, non acceptationem,per posteriora acceptationẽ,non promissionẽ. De facto ergo coniux cùm dicit,*accipio te in coniugẽ*, illa verba æquiualent his, *trado tibi corpus,& accepto traditionem tuam*;quatenus significant traditionẽ,dicit hæc sententia habere rationẽ materiæ,quatenus significant acceptationem, habere rationem solius formæ absque vlla confusione materiæ cum forma.

26. Vasquez. *Melius rejicit exemplo aliorum contractuum in quibus acceptatio non est forma. Neque de ratione donationis est præcedere, acceptationis verò subsequi vt patet.*

Melius arguit idem Vasquez *n.16.* contra illam sententiã argumento desumpto ex aliis contractibus,vel donationibus, in quibus nemo dixit, acceptationem doratarij esse formam donationis, nec potest id rationabiliter dici; nam acceptatio ex se nõ magis est posterior,quàm prior donatione;sicut enim potest donatio præcedere, & subsequi acceptatio complens, & perficiens donationem; sic potest præcedere acceptatio seu petitio, & subsequi donatio, seu promissio complens stipulationem perfectam, vt constat ex l.1. §. *si quis*,de verborum obligationibus.Deinde acceptatio non habet in se aliquam maiorem determinationem,ratione cuius ipsa potius determinet significationem traditionis, quàm è contra: tam enim determinata est traditio corporis, quàm acceptatio corporis; ergo non est, cur magis acceptatio sit forma respectu traditionis, quàm traditio respectu acceptationis. Quare, si in aliis sacramentis,v.g.in ordinatione,ille, qui ordinatur, deberet acceptare potestatem traditam per certam verborum formulam, quæ essentialiter exigeretur ad valorem sacramenti, & quibus determinatè significaret potestatem sibi traditam; tunc illa verba pertinerent ad formam sacramenti, non tamen sola,sed etiam verba Episcopi tradentis potestatem. Denique illa responsio adhuc non videtur dissoluere difficultatem,quomodo scilicet in sacramento Matrimonij interueniant res, & verba,nam tota illa traditio,quæ ponitur pro materia,non minùs constat ex solis verbis, quàm acceptatio, quæ ponitur pro forma; ergo tandem totum sacramentum fit per sola verba tam ex parte materiæ, quàm ex parte formæ.

Vtrumque enim tã traditio, quàm acceptatio constat ex solis verbis.

Nequehæc responsio soluit difficultatem proposit.

Hinc potest impugnari solutio aliorum, qui dicunt, verba illa in singulis coniugibus posse dupliciter considerari,scilicet vel vt sunt recipientis,vel vt sunt ministrantis sacramentum. nam vnusquisque est, & recipiens sacramentum ab altero coniuge,& ministrans idem sacramentum alteri coniugi; & quidem illa verba provt proferuntur à ministrãte,sunt forma,provt verò proferuntur à susciente sunt materia,quia in aliis sacramentis,quando recipiens sacramentum per aliquem actum externum essentialiter requisitum ad eorum constitutionem concurrit, ille actus habet rationem materiæ, vt constat in sacramento Pœnitentiæ,& ratio est,quia ille actus recipientis sacramentum, quatenus recipiens est, concurrit ad sacramentum essentialiter, &non vt forma,recipiens enim vt sic,formam non apponit;ergo vt materia, quia nihil aliud concurrit ad essentiam sacramenti, nisi minister cum intentione debita, & materia & forma, vt constat ex citatis verbis Eugenij IV.

27. *Diuersa consideratio in contrahente matrimoniũ, ministri scilicet, & susciepientis.*

28. *Rejicitur etiã hic modus, quia scilicet ille actus & vt ministri & vt subiecti est æqualiter indeterminatus.*

Hic etiam modus explicandi impugnatur(vt dixi) ex supradictis,quia ille actus siue se teneat ex parte recipientis,siue ex parte conferentis, si tamen non est magis indeterminatus ex se, non videtur posse comparari tanquam materia respectu alterius actus æquè indeterminati,vel nõ magis determinati;quia forma,vt sæpè diximus,debet determinare,&actuare indifferentiam &potentialitatem materię.Quod autem ille actus vt sic se teneat ex parte recipientis sacramentum, parum refert; neque enim repugnat recipienti apponere formam rei,quæ de nouo recipitur, vt constat in naturalibus, quando homo per nutritionem recipit augmentum per nouas partes viuentes, quas recipit, quarum partium forma est ipsa anima hominis recipientis illud augmentum: similiter ignis recipit alimentum ab oleo, & apponit in illa materia suas qualitates, & suam formam. Nec exemplum aliorum sacramentorum quidquam probat; nam actus pœnitentis in sacramento Pœnitentiæ, non ideo non sunt forma, quia tenent se ex parte recipientis, sed quia significant minùs expresè, & minùs determinatè, quàm verba absolutionis: illud autem est forma sacramenti, vt diximus, quod determinat & exprimit in ratione signi indifferentiam, & confusionem aliorum signorum. Denique in hac etiam solutione restat explicanda præcipua difficultas,quomodo scilicet in Matrimonij sacramento concurrant res,& verba,& non sola verba vtriusque coniugis.

Deinde manet semper præcipua difficultas.

29. *Vera solutio authoris, eo quod traditio rei & verba traditionis saltem virtualiter differant, quod sufficit.*

Inter has solutiones, Tertia mihi magis placet: eam tamen paulò aliter sic explico. Dico igitur, in verbis,seu signis contrahentium reperiri materiam, & formam huius sacramenti:nam in illis reperiuntur distincta virtualiter,& traditio rei,&verba quæ duo,quando condistinguuntur inter se,sunt materia & forma in aliis sacramentis, v. g. in sacramento Ordinis reperitur traditio calicis,cum vino &aqua, & patenæ cum hostia, & reperiuntur præterea verba, quare traditio concurrit vt materia, verba autem vt forma; sic etiam in emptione potest interuenire & traditio clauium domus venditæ, & simul verba, quibus fit venditio. Aliquando verò poterit totus contractus emptionis verbis perfici, quæ habeant vtramque vim absque alia traditione, nam de substantia emptionis non est traditio, vt ex communi sententia tradit Lessius *lib.2.*

Aliquando totus contractus emptionis verbis perficitur. Lessius.

de iustitia,c.21.dub.1.n.1. & licèt regulariter ad transferendum dominium requiratur traditio: hoc tamen est non ex natura rei,sed ex iure ciuili, & non in omnibus casibus,vt docet idem Lessius *lib.2.c.3. dub.3.*nam,quando res venditur Ecclesiæ, aut locis piis,solis verbis fit emptio completa, & transfertur dominium , sicut etiam beneficia Ecclesiastica per solam collationem,&acceptationem transferuntur supplentibus verbis pro traditione.Sic ergo in contractu matrimonij absque alia actione externa,per sola verba significantia traditionem perficitur contractus, non minùs, quàm si realis traditio externa intercederet. Vnde , licèt post emptionem rei sine traditione factam eadē res secundo emptori vendita,& tradita transeat in eius dominium regulariter loquendo,vt constat ex legibus adductis apud eundem Lessium *d.c.21. dub.* 29. In matrimonio tamen certum est , postquam celebratum est per verba de præsenti etiam absque alia traditione , non posse validè transferri ius in corpus coniugis in alium quacunque etiam traditione sequuta. Habent ergo verba illa, quibus Matrimonium perficitur,vtramque vim, scilicet obligationis , & traditionis, quæ possent separari , & fieri singulæ per signa diuersa: quare quando eadem verba gerunt vtrumque munus , ibi possumus distinguere virtualiter traditionem, & obligationem personalem, & dicere, quod verba illa, vt sunt traditio corporum , sint materia, vt verò sunt verba inducentia obligationem personalem,sicut alia verba,sint forma,eo quod habeant in se simul illa duo,quæ in contractu emptionis inueniuntur regulariter in verbis simul,& in traditione rei venditæ; & habeant etiam in se simul totam rationem signi , quam habent inter se diuisam in sacramento ordinis verba,& traditio calicis & patenæ , vel alterius materiæ; quare significare possunt , & per modum materiæ,& per modum formæ.

Lessius.

Vnde in Matrimonio habent vim obligationis & sic ad formæ; & traditionis & sic ad materiam pertinent.

30. *Verba sunt æquiualenter res & æquiualent traditioni physicæ.*

Per hæc autem non intendimus excludere ipsa corpora contrahentium omnino à materia remota illius sacramenti:solùm enim quærimus de materia proxima, quam diximus non esse ipsa corpora, sed traditionem corporum, quæ aliquando fit per reaùlem trapitionem, aliquando per verba, quæ tamen sunt æquiualenter res , quatenus æquiualent traditioni physicæ & reali , & vt sic sunt materia proxima sacramenti.

31. *Sufficit vt verba sint æquiualenter, & res formaliter , vel contra.*

Vnde iam constat,quid dicendum sit ad obiectionem principalem, iuxta hanc explicationem : dicimus enim,in hoc sacramento interuenire etiam res, & verba , non quidem semper formaliter , sed aliquando virtualiter, & æquiualenter. Nam quando matrimonium perficitur per realem traditionem corporum , nempè per copulam carnalem maritali affectu habitam,vt supra diximus; tũc interueniunt formaliter res,verba verò solũ virtualiter, & æquialenter, prout includuntur in illa traditione reali corporum: quando verò è contra Matrimonium fit per sola verba,absque illa reali traditione,tunc interueniunt formaliter verba, res autem seu traditio realis interuenit virtualiter,& æquiualenter provt includitur in illis verbis supplentibus pro traditione reali:nec hoc est vllo modo contra intentionem Eugenij Pontificis in illo decreto , ipse enim post illa verba generalia,fassus est in § *septimum sacramentum*, in matrimonio non semper interuenire verba , sed regulariter ; aliquando enim fieri potest per signa;sic enim ait:*Causa efficiens matrimony regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus* ;ergo quod priùs dixerat omnia sacramenta perfici rebus,& verbis,nõ intellexerat vniuersaliter de verbis,& rebus formaliter,sed de verbis,&rebus formaliter,vel æquiualenter.Qui sensus confirmari potest iterum ex eodem decreto, in quo postquã dictum fuerat,res in sacramentis esse materiam, & verba formam ; postea in § *Quartum Sacramentum*, loquendo de sacramento Pœnitentiæ , assignantur pro materia actus pœnitẽtis; nempè cordis contritio,oris confessio, satisfactio ; vt confessio vocalis, quæ cõstat verbis solis,ponitur vt & pars materiæ, quam tamen superiùs dixerat esse res, quia nimirũ, confessio illa,licèt verbis fiat,est per accidens,cum æquè bene posse nutibus,vel Scriptura à pœnitente præsente fieri.Fatendum ergo est,illam distributionẽ in res & verba,vt res sint materia,&verba forma sacramentorum , non esse ita litteraliter, & strictè accipiendam ; sed quia maiori ex parte res & non verba solent esse materia, & è contra verba & non res solent esse forma , ideo à frequentibus contingentibus res dictas esse materiam,&verba formam.

32. *Obijcitur.*

Obiiciet aliquis non posse hanc explicationem adoptari verbis Eugenij; nam Pontifex,ita vult interuenire res,& verba in sacramẽtis,vt res sint materia,& verba sint forma; materia autem, & forma debent distingui omnino inter se:nihil enim potest esse forma sui ipsius, sed alterius; ergo præter ipsa verba contrahentiũ,debent inueniri in sacramento Matrimonij aliæ res; quæ sint materia, quæ condistinguantur omnino à verbis.Respondetur,hãc difficultatem pariter procedere contra sententiam secundam supra adductam P.Vasquez,& aliorũ, quæ ponit,materiam esse ipsos contrahentes;nam Pontifex etiam distinguit materiam à ministro sacramenti , dicit enim *hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus , tanquam materia , verbis tanquam forma,& persona ministri.* Ecce ponit ministrũ, tanquam distinctum à materia ; cùm ergo contrahentes ipsi sint ministri in illo sacramento , vt docent ferè omnes Theologi , non poterunt ipsi esse materia. Similiter eadem difficultas vrget contra Suarez,& alios,qui eadem verba ponunt esse materiam,sub ratione traditionis , & formã sub ratione acceptationis;nã hæ duæ rationes nõ distinguuntur realiter,in verbis,sed ad summum virtualiter. Omnes ergo debemus dicere,Pontificem non intendere in præsenti, ponere illa tria realiter distincta inter se in omnibus sacramentis,sed realiter , vel virtualiter: possunt enim aliquando illa in Matrimonio esse realiter distincta, si v.g. copula carnali, vel aliqua traditione reali corporis , & verbis simul perficeretur matrimonium, tunc enim traditio illa, vel copula gereret munus materiæ , & verba gererent munus formæ : aliquando verò possunt solùm virtualiter distingui , vt contingit regulariter , eo quod eadem verba secundùm diuersas formalitates, vtrumque munus gerant, vt dictum est.

Responsio.

Vasquez.

Sufficit vt illa tria assignata ab Eugenio distinguantur virtualiter.

Hinc solui potest similis obiectio,quæ potest fieri ex eodem sacramento Matrimonij,in quo aliquando è contra nulla interueniunt verba , sed sola res; vt quando nutibus , vel signis celebratur , absque verbis, & vrgeri potest ex casu quo perficeretur per solam copulam carnalem, provt contingere potest. P.Vasquez *in præsenti d.disp.129.num.12.* respondet, Pontificem sese declarasse , dũ addit Matrimonium *regulariter* fieri perverba , vbi satis innuit, suam doctrinam præcedentem non debere vniuersaliter intelligi de omnibus sacramentis, quod omnia perficiantur sẽper rebus,& verbis,sed debere excipi matrimonium, quod aliquando non perficitur verbis, P.Suarez respõdet,nutus illos,& signa esse æquiualenter verba,cùm eo modo contrahentes exprimant suum consensum ,quasi per quædam verba. Vtraque solutio in idem fere recidit; sed hæc responsio videtur

33. *Similis obiectio.*

Vasquez.

Suarez.

videtur esse magis iuxta nostrum modum loquendi; sicut enim quando fit solis verbis, diximus, interuenire res æquiualenter, quatenus illa verba continēt quandam traditionem realem corporum: sic quando fit sine verbis formalibus, dicendum est interuenire virtualiter verba, quatenus illi nutus, vel illa corporum traditio continet æquiualenter verba, quibus exprimatur consensus internus.

SECTIO II.

Vtrùm res & verba in Sacramentis habeant se per modum materiæ & formæ.

34. S. Thom. Eugen. I V. Augustin.

COmmunis, & recepta Theologorum sententia affirmat cum S. Thom. *in præsenti art. 6.* quem modum loquendi vsurpauit Eugenius I V. Pontifex in decreto illo sæpè allegato, & videtur desumptus ex Augustino *tract. 80. in Ioan.* dicente: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Vbi illa vox, *accedit*, videtur significare, quod verba in sacramentis aduenient rebus, sicut forma solet aduenire materiæ; illud enim, quod accedit, seu aduenit, videtur esse posterius, & vltimum, quod est proprium formæ, nam forma est quæ dat vltimum esse rei: dicuntur autem verba potius accedere rebus, quàm res verbis; quia sicut in composito physico forma determinat materiam, quæ de se erat magis indifferens, vt componeret hominem vel equum, forma autem sicut in se est magis determinata ad equum, v. g. sic determinat indifferentiam materiæ; ita in Sacramentis res de se erant magis indifferentes ad significandum hoc vel illud; nam in sacramēto Ordinis, v.g. traditio calicis, & patenæ posset significare traditionem ad custodiam, vel ad ministrandum vel ad alia: aduenientibus autem verbis, *Accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.* Iam illa indifferētia materiæ determinatur ad significandā traditionem potestatis sacerdotalis, & sic de aliis sacramentis: vnde meritò Theologi appellarunt verba sacramentalia, formam, res verò, materiam sacramenti.

Verba sunt forma, quia sunt magis determinatiua.

35. *Quid olim nomine formæ sacramenti apud Patres intelligeretur.* Augustin.

Hìc tamen obiter aduertendum est, olim apud Patres per formam sacramenti non idem omnino significari solitum fuisse, sed paulò latiùs illud nomen fuisse vsurpatum, scilicet pro formula, seu ritu obseruari solito in, admiinistratione sacramenti. Constat autem hæc acceptio ex Augustino in primis multis in locis, sed præsertim *lib. 1. de peccatorū meritis, c. 34.* vbi contra Pelagianos probat, dari in paruulis nondum baptizatis peccatum originale; idque deducit ex ritu, quo baptizari solent paruuli, scilicet exorcizando illos, & eiiciendo Diabolum ab eorum mentibus per insufflationem, & alias cæremonias Ecclesiasticas, quæ ostendunt, in iis pueris ante lauacrum habitare Dæmonem per peccatum. Hoc autem argumentum, quo frequenter vtitur ad hoc probandum, appellat argumentum desumptum

Apud Augustinum forma pro formula vel ritu.

à forma Baptismi. *Quid* (inquit) *de ipsa forma sacramenti loquar? vellem, aliquis istorum, qui contraria sapiūt, mihi baptizandum paruulum afferret. Quid in illo agit exorcismus meus, si in familia Diaboli non tenetur? ipse certè mihi fuerat respōsurus pro eodem paruulo, quem gestaret, quia ille pro se respondere non posset. Quomodo ergo dicturus erat, eum renunciare Diabolo, cuius in eo nihil esset? Quomodo conuerti ad Deum, à quo non esset auersus, credere inter catera remissionem peccatorum, quæ illi nulla tribueretur? &c.* & tandem concludit: *Falsam igitur vel fallacem paruulis tradi baptismatis formā, in qua sonaret, quod vtique agi videretur, & tamen nulla fieret remissio peccatorum, viderunt aliqui eorum, nihil execrabilius, ac detestabilius dici posse, atque sentiri.* Vbi apertè constat, formam Baptismi appellari ab Augustino totam illam formulam, seu ritum Baptismi, quatenus comprehendit exorcismos, renuntiationē Diaboli, symbolum, & fidei professionem, &c. & in eodem sensu, *lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 20.* dicit, ex veritate sacramentorum hoc ipsum comprobari. *Ab hac igitur* (inquit) *potestate tenebrarum, quarum est Diabolus princeps, id est, à potestate Diaboli, & Angelorum eius, quisquis erui, cùm baptizantur, negauerit paruulos, ipsorum Ecclesiæ sacramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Ecclesia Christi auferre vel mutare permittitur, regente, atque adiuuante capite totum corpus suum pusillos cum magnis. In veritate itaque, non in falsitate potestas Diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, vt eruti à potestate tenebrarum in regnum sui Domini transferantur.* In quibus verbis per sacramenta intelligit totum illum ritum præuium exorcismi, renunciationis, &c. & ideo dicit, sacramenta fore falsa, si non sit peccatum, nec Diabolus in paruulis, cui renuncient, & propter quod exorcizentur. Idem argumentum vrget Augustinus aliis in locis, in quibus illam, quam hìc appellauerat formam sacramenti, appellat ritum; sic loquitur *Epistola 105. ad Sixtum*, paulò ante finem, vbi de iisdem Pelagianis: *Circumstipantur enim* (inquit) *& diuinarum auctoritate lectionum, & antiquitus tradito, & retento firmiter Ecclesiæ ritu in Baptismate paruulorum, vbi apertissimè demonstratur, infantes, & cum exorcizantur, & cùm ei per eos, à quibus gestantur, renuntiare respondent à Diaboli dominatione liberari.* Idem ergo apud Augustinum est ritus, & forma Baptismi.

Confirmatur per alium locum.

36. Conc. Mileuit.

Hunc etiam modum loquendi vsurparunt Patres Concilij Mileuitani, cui interfuit Augustinus *c. 2.* cuius verba referuntur in cap. *Placuit 153. de consecratione dist. 4. Placuit*, (inquit) *vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur, (vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur,) anathema sit.* Quæ verba, cùm ab Augustino ibi præsente, & eo argumento sæpè vtente, desumpta fuerint, non est dubium, quin in eodem sensu fuerint vsurpata sumendo *formam* pro *formula*, seu ritu baptismi. Vnde rursus fit, eadem verba quæ ex eo Canone transcripta sunt, & vsurpata à Patribus in Concil. Trident. *sess. 5.* in decreto de peccato originali, debere etiam in eodem sensu intelligi; nam licèt tempore Concilij Tridentini apud Scholasticos iam nomine *formæ* intelligerentur verba essentialiter requisita ad valorem sacramenti, cùm tamen Patres ibi vsurpauerint Canonem integrum Concilij Mileuitani, retentis eis verbis, non expediebat illa verba in alia diuersa significatione accipere, sed in illa eadem, qua à Patribus Mileuitanis fuerant vsurpata. Quem modum loquendi vsurpauit etiam Innocentius I V. in commentariis super cap. *Presbyter*, de sacramentis non iterandis: vbi ait, tempore Apostolorum formā qua ordinabantur ministri, fuisse manuum impositionē, nec aliam tunc fuisse formam seruatam, vbi per formam intelligit modum ordinationis, non id quod nunc intelligimus, nam impositio manuum magis erit materia, quàm forma, vt constat.

Conc. Trid. *In quo sensu verba Mileuitani à Trident. vsurpentur.*

Innoc. I V.

37. *Quomodo B. Virgo fuerit baptizata.*

Ex quibus obiter soluitur etiam argumentum quod fieri posset ex illis verbis Tridentini ad probandum, B. Virginem Deiparam contraxisse maculam originalem; quia nimirum ex mente Tridentini, si infantes non haberent peccatum originale, forma Baptismi esset in ipsis falsa; sed B. Virgo iux-

ta veram, & communem sententiam susceptit sacramentum Baptismi; ergo supponitur habuisse culpam originalem: alioquin forma Baptismi in ipsa fuisset falsa. Hoc (inquam) argumentum præter alias solutiones, quas habet, solui potest ex iis, quæ proximè notauimus; nam licèt B. Virgo fuerit baptizata, non tamen ea formula, & ritu, quo infantes baptizantur, & quem Concilia intelligunt nomine *formæ*, cùm ex veritate formæ colligunt peccatum originale in paruulis: neque enim B. Virgo exorcizata fuit, aut insufflationibus vel aliis cæremoniis à Dæmone purgata, vt constat; sed ad hoc baptizata fuit, vt augmentum gratiæ acciperet, & fieret per illud sacramentum membrum spirituale Christi, & capax aliorum sacramentorum: quare totum sacramentum essentiale, & substantiale potuit circa illam exerceri absque vlla culpa originali, quam prius contraxisset.

38. *Communis quædam difficultas.*

His suppositis restat communis quædam difficultas, contra principalem conclusionem, qua dicimus sacramenta constare ex rebus, & verbis, tanquam ex materia, & forma; quia scilicet sacramentum est quoddam ens artificiale in genere signi, vt constat ex eius definitione supra tradita: omne autem signum ad placitum componitur ex re significante, vt ex subiecto, & ex significatione, tanquam ex forma: nam sicut forma calidi est calor, sic forma signi est significatio, seu significatiuatas, vt ita dicam, à qua constituitur formaliter in ratione significatiui; hoc autem non habet sacramentum à verbis, sed ab institutione diuina, nam ipsa verba absque diuina institutione non essent signa gratiæ, nec sacramenta; ergo institutio, seu vis significandi, & non verba est forma Sacramenti, vt sacramentũ est.

39. *Duplex est in Sacramentis compositio.*

Exemplo monetæ.

Respondetur, in sacramentis reperiri duplicem compositionem, alteram ex sacramento, & sacramentalitate (vt ita dicam) seu vi ad significandum; alteram priorem in ipso sacramento quod se habet, vt subiectum significationis, sicut in moneta ærea est duplex etiam compositio, altera ex ære, & sigillo Principis, à quo accepit valorem, & quasi vltimam formam monetæ, altera in ipso ære ex materia, & forma substantiali æris, & quæ potest dici etiam forma monetæ: sic in præsenti consideramus hanc duplicem compositionem in singulis sacramentis: quando ergo dicimus, verba esse formã Sacramenti, non est necesse, quod loquamur de illa vltima forma, per quam cõstituitur vltimò in ratione signi instituti ad infallibiliter significandam gratiã, hæc enim est institutio, seu vis significandi, sed loqui possumus de forma componente ipsum Sacramentum pro materiali antecedenter ad institutionem.

40. Suarez. *Quomodo Suarez explicet suam mẽtẽ in hac difficultate assignando duplicem & partialem significationem.*

P. Suarez *in præsenti sect.* 1. versùs finem paulò aliter respondet, dicit enim, in ipso Sacramento partes illius, scilicet materiam, & formam habere singulas suam partialem significationem, postea verò vnam partem cum sua significatione partiali posse considerari vt formam, respectu alterius partis, cum sua significatione, sicut in domo figura artificialis est forma, qua constituitur formaliter domus: adhuc tamen singulæ partes integrantes habent suam figuram partialem, & inter ipsas partes vna consideratur quasi forma respectu alterius; nam tectum cum sua figura partiali videtur aduenire quasi forma pauimento, & parietibus habentibus iam suam figuram etiam partialem. Sic etiam in Baptismo, v.g. ablutio habet suam significationem partialem, qua imperfectè confusè significat ablutionem animæ, verba verò cum sua significatione partiali qua clariùs & perfectiùs significant eandẽ ablutionem internã, adueniunt tanquã forma ablutionis significantis; itaque Baptismus componitur ex ablutione significante, & ex verbis significantibus tanquam ex materia, & forma; ita vt & ablutio determinetur per verba, & significatio materiæ determinetur per significationem formæ, quod clariùs videtur constare in sacramento Eucharistiæ, in quo species sacramentales significant animæ nutrimentum, & vnionem fidelium inter se, & cum Christo, verba verò consecrationis, quæ sunt forma, significant præsentiam Christi sub speciebus.

41. Vasquez. *Impugnatur à Vasquez, qui vult esse vnicam indiuisibilem.*

P. Vasquez *in præsenti c. 2. n. 20. & seqq.* hunc modum dicendi impugnat, & contendit, in sacramento non reperiri illas duas significationes partiales, quarum altera se teneat ex parte materiæ, altera ex parte formæ, sed vnicam simplicem, & indiuisibilem, quæ se teneat ex parte vtriusque. Pro quo aduertit, in materia, & forma sacramenti præcedere quidem significationem quandam fundamentalem, id est, proportionem, quam habent illæ res, & illa verba, vt potuerint à Deo conuenienter assumi, ad significandum sacramentalem effectum, v. g. in Baptismo, ablutio externa de se habet proportionem ad significandum ablutionem internam, & multò magis illa verba, *ego te baptizo*, &c. ex impositione hominum habent significare eandem ablutionem: quod clarius apparet in verbis absolutionis, *ego te absoluo, &c.* quæ ex hominum institutione habent significare absolutionem à peccatis, & verba etiam consecrationis, *Hoc est corpus meum*, habent ex hominum institutione significare præsentiam corporis Christi. Et quidem loquendo de hac significatione, non est dubium, quin in ipsa materia, & forma præcedat duplex significatio partialis, altera in rebus, altera in verbis, seu duplex aptitudo partialis fundamentalis, vt assumerentur à Deo ad significandum effectum sacramentalem. Cæterùm hæc non est significatio illa propria sacramenti, vt sacramentum est, & per quam constituitur in ratione sacramenti: nam significationem sacramentalem habent sacramenta omnia à Christo Domino, à quo instituta sunt, & à quo habent esse signa infallibilia gratiæ sanctificantis. Et hæc significatio videtur omnino esse simplex, & indiuisibilis, quia materia seorsim, aut forma seorsim nullo modo, nec partialiter quidem significant gratiam sanctificantem. Vnde concludit idem Vasquez, partes illas, quæ in sacramento comparantur, vt materia, & forma, non esse res cum sua significatione partiali ex vna parte, & ex alia parte, verba etiam cum sua partiali significatione, sed res secundùm se, & verba secundùm se, ita vt ex ipsis componatur integra quasi materia secunda sacramenti, cui aduenit vltima forma artificialis, quæ est significatio sacramentalis, quæ habetur ex Christi institutione.

Bene explicat Vasquez distinguendo duplicem significationem scilicet fundamentalem & formalem.

42. *Arridet hæc vltima doctrina, aliquid tamen in prima placet.*

Huic secundæ sententiæ magis assentior, aliquid tamen primæ concedendum est. Pro quo aduerto primò, non esse sermonem, vt diximus de significatione illa fundamentali, qua res, & verba habent antecedenter ad Christi institutionem. Hæc enim significatio, seu proportio videtur proculdubio esse composita ex duplici significatione partiali; & licèt P. Vasquez *num.* 23. hanc etiam dicat, non reperiri in omnibus sacramentis, nam in matrimonio (inquit) neque verba, neque res, neque quidquam aliud hunc effectum spiritualem gratiæ vere, aut falsè expressè denotabant ante diuinam institutionem, sed solam mutuam corporum traditionem, & vinculum inter coniuges; adhuc negari non potest, quod antecedenter ad Christi institutionem sit in contractu matrimonij proprio quædam specialis, & aptitudo, vt assumeretur, & institueretur à Deo ad

ad significandam gratiam, &c. quam possumus appellare significationem radicalem, & remotam, & quam ipse Vasquez tandem concedit, nunc ergo solùm est sermo de significatione sacramentali, quæ habetur post diuinam institutionem.

43. *Significatur in actu primo & in actu secundo.*

Aduerto secundò, nomine *significationis* intelligi posse, vel significationem in actu secundo, hoc est, ipsum actum significandi; vel significationem in actu primo, hoc est, vim, & potestatem significandi. Et quidem, si sermo sit de significatione in actu secundo, certum videtur, eam non esse compositam, & diuisibilem, ita vt pars ipsius proueniat à rebus, & pars à verbis; sed esse simplicem, & indiuisibiliter prouenientem ab vtrisque. Nam, licèt sint aliquæ causæ partiales, quæ ita concurrunt, vt ex parte effectus vna pars correspondeat vni causæ, & vna pars alteri; regulariter tamen causæ partiales omnes concurrunt indiuisibiliter ad eundem effectum, vt potentia visiua, & species impressa eadem actione concurrunt ad eundem actum visionis. In causis autem significatiuis inuenimus etiam hos duos modos causandi, seu significandi: nam aliquando signum ita componitur ex pluribus partibus, vt singulæ partes habeant etiam in actu secundo diuersam significationem partialem: v.g. in hac oratione, *Petrus & Paulus currunt*, singulæ partes aliquid significant, etiam in actu secundo, & ex iis omnibus significationibus partialibus resultat significatio totalis, & completa. Aliquando verò signum, licèt componatur ex multis partibus; singulæ tamen non significant, sed omnes simul concurrunt ad eandem significationem: v. gr. in hac voce, *quadraginta*, sunt quatuor syllabæ, & omnes significant; non tamen ita vt singulis correspondeat quarta pars numeri significati, nam prima syllaba, *qua*, non significat decem, nec secunda, aut alia ex sequentibus, sed omnes indiuisibiliter significant totum illum numerum quadragenarium. Sic ergo se habent partes componentes sacramentum; nam in Baptismo, v.gr. ablutio secundùm se non significat partialiter partialitate rei signatæ, ita vt pars correspondeat ablutioni, & pars verbis, sed totũ, quod significatur, correspõdet ablutioni, & verbis simul sũptis, vt constat.

44. *Hic bene explicatur quæ sit illa vis significatiua sacramenti, an intrinseca, an extrinseca.*

Difficultas solùm potest esse de significatione in actu primo, hoc est de vi, & potestate significandi, quæ videtur recipi saltem moraliter in sacramento, & per consequens esse diuisibilis iuxta diuisibilitatem ipsius subiecti, in quo recipitur. Vt autem sciamus, quomodo in hoc loquendum sit, debemus præ oculis habere, quid verè sit illa vis, seu potestas significandi proxima, quam sacramentum habet; si enim esset aliquod accidens intrinsecè, & verè in ipsis sacramentis inhærens; non esset dubium, quin esset diuisibile, & multiplex, cùm non possit vnum, & idem accidens recipi in diuersis subiectis, & separatis, qualia sunt materia, & forma sacramenti. Cæterùm illa potestas significatiua (si realiter & physicè loquamur) maiori ex parte est aliquid extrinsecum rebus, & verbis sacramentalibus; nam sicut in vocibus humanis, potestas, quam habent ad significandum, est reuera denominatio extrinseca ab hominum institutione, à qua dicuntur voces significatiuæ; sic in sacramento potestas, & vis significandi gratiam, est denominatio extrinseca prouenies ab institutione diuina; quare posse significare gratiam, est, Deum hæc signa instituisse ad hoc, vt gratiam significarent: dixi, hanc potestatem *maiori ex parte* esse denominationem extrinsecam, quia non nego, ex aliqua parte includere aliquid intrinsecum, nam si res attentè consideretur, potestas, quã habet hæc vox, *lapis*, ad significandum lapidem, includit ipsammet vocem sensibilem, & hominum institutionem, per id enim constituitur in actu primo potens significare, per quod postea in actu secundo causat significationem actualem, vt constat in omnibus aliis causis: significatio autem actualis causatur, & ab institutione hominum, & à prolatione ipsius vocis: nam illa est causa significationis, quę est causa, quod in audiente hanc vocem excitetur species lapidis (hoc enim est formalissimè significare lapidem, ducere audientem in cognitionem lapidis, vt cõstat ex definitione signi,) illud autem, quod causat in audiente hanc vocem notitiam lapidis, nõ est sola institutio hominum, vt constat, sed etiam prolatio illius vocis; vtraque ergo simul, prolatio scilicet vocis, seu vox ipsa, & institutio hominum, quam ego aliunde scio, causant in me notitiam lapidis, & per consequens significationem actualem; ergo potestas in actu primo, ad significandum lapidem, includit, & vocem ipsam, & institutionem hominum; ac proinde aliqua ex parte illa potestas est intrinseca voci, licèt maiori ex parte sit extrinseca; sic etiam de sacramento dicendum est ob eandem rationem; potestatem ad significandam gratiam cõponi ex ipsa entitate rerum, & verborum, & ex institutione diuina; vtraque enim causat in nobis significationẽ actualem, seu notitiam gratiæ causandæ: atque adeò illa vis, seu potestas significatiua, aliqua ex parte est intrinseca rebus, & verbis sacramẽtalibus, licèt maiori ex parte sit denominatio extrinseca prouenies formaliter à diuina institutione.

Sic infertur potestatem ad significãdam gratiam componi ex ipsa entitate rerũ & verborum, & ex institutione diuina, atque ita esse partim intrinsecã, partim extrinsecam.

45. Vasquez.

Dici item *si realiter & physicè loquamur*; quia si loquamur de ente rationis, vel morali, per quæ solet hæc potestas explicari; illa possunt dici intrinseca rebus, & verbis sacramentalibus: quia enim mens nostra assueta cognoscere alias causas potentes operari per virtutem intrinsecam, concipit aliquid ad modum intrinseci resultans in vocibus ex institutione hominum, & in sacramentis ex institutione diuina, per quod constituantur in ratione signi significatiui; hinc est, quòd multi communiter dicunt, hanc significationem, seu vim ad significandum esse relationem rationis; quo etiam modo loquitur Vasquez *num.* 24. quod tamen debet intelligi de ente rationis fundamentaliter sumpto, hoc est, esse aliquid intrinsecum, quod est fundamentum confingendi illum respectum rationis, per quem faciliùs declaratur vis significatiua, vt suprà vidimus: & quidem in hoc sensu etiam potest dici esse intrinseca, quia intellectus fingit illam vim esse aliquid intrinsecum in rebus, & verbis sacramentalibus. Similiter possumus dicere, esse aliquod ens morale intrinsecum, nam ens morale est ens æquiualens physico; quando scilicet datur fundamentum, vt in ordine ad aliquos effectus, ita se habeat, ac si reuera daretur tale ens physicum, & intrinsecum; sic in vocibus significatio, seu potestas significandi, dicitur ens morale intrinsecum; quia illa voluntas, & institutio hominum præterita, non minùs operatur nũc significationem actualem in vocibus, quàm si esset physicè præsens, & intrinsecè inhærens illis, & in hoc sensu dicitur moraliter præsens, & intrinseca, id est, æquialenter in ordine ad talem effectum; sic etiam in sacramento significatio, seu potestas significandi, dicitur aliquod morale intrinsecum illi, quia illa institutio Dei, licèt physicè sit extrinseca, æquialenter est intrinseca, hoc est, ratione illius sacramentum, non minùs operatur & conducit ad significandum, quàm si haberet intrinsecè vim physicam significandi gratiam.

Potestas significandi in sacramento est aliquid morale intrinsecum, explicatur.

Adducitur egregia comparatio sumpta à voce quæ est signum.

Ex dictis ergo constat, quid veri habeant singulæ ex suprà adductis sententiis; nam si realiter, & 46.

Ex his colligitur quid veri habeant superius relata sententia.

Bene sentit Vasquez si physicè & realiter loquamur, bene etiam Suarez si moraliter.

physicè loquamur, forma constituens vltimò sacramentum in ratione signi non potest esse duplex, aut composita ex materia, & forma; cùm enim sit institutio diuina, & hæc sit vna & eadem indiuisibiliter terminata ad significationem verborum, & rerum; consequens est, vt forma ipsa signi, vt signi, sit vnica, & simplex realiter, provt volebat P. Vasquez; si verò loquamur ratione nostra, seu de significatione, provt est aliquid rationis, sic facilè conceditur esse etiam composita, & duplex ratione nostra pro diuisibilitate subiecti, cui concipitur inhærens, & intrinseca; similiter si loquamur de eâdem significatione, provt est aliquod ens morale, possumus etiam concedere, esse eodem modo moraliter duplicem, & compositam; quia sicut est æquiualenter intrinseca, sic etiam est æquiualenter duplex, & inhærens, pars in rebus, & pars in verbis; nam perinde concurrunt ad significandam gratiam res, & verba, ac si singulis inesset vis, & potestas intrinseca, & propria ad illum effectum; quare æquiualenter, seu moraliter illa potestas est duplex, partialis, licèt physicè, & verè sit vnica, & simplex. Denique in eodem sensu dicere possumus, loquendo moraliter, sacramentum componi ex materia significante, & forma etiam significante: hoc est, ex rebus cum sua significatione partiali, & ex verbis cum sua significatione partiali: quia sicut moraliter loquendo, illæ duæ significationes distinguuntur; sic possunt moraliter loquendo componere integram significationem sacramentalem, quatenus ita significant res, & verba, ac si singula afferrent secum significationem partialem, realiter tamen, & physicè non datur talis compositio ex significatione rerum, & ex significatione verborum, cùm illæ duæ significationes realiter, & physicè non distinguantur, sed solum datur realis compositio ex rebus & verbis, quæ regulariter distinguuntur realiter, & ex eisdem rebus, & verbis, ac significatione, seu potestate significandi, quæ realiter ab illis distinguitur, vt vidimus.

47. *Explicantur fundamenta. Suarez.*

Vnde ad fundamentum supra adductum à P. Suarez, quod scilicet significatio verborum sit magis clara, & perfecta, atque ideo determinet significationem rerum, quæ est minùs perfecta, & per consequens vna significatio est forma alterius; respondendum erit, id quidem verum esse in primis in sensu morali, seu æquialenti suprà explicato; nam sicut moraliter sunt duæ significationes distinctæ, sic moraliter etiam vna earum est clarior, & determinans alteram; nam propter diuinam institutionem ita se habent res, & verba in Baptismo, v. gr. ac si singulis inesset vis intrinseca ad significandam gratiam, & clarior quidem & magis determinata in verbis, quàm in ablutione. Si verò loquamur physicè, intelligendum est illud de sola significatione fundamentali, & remota, seu aptitudine, quam habent de se res, & verba, vt instituantur à Deo ad significandam gratiam: illa enim aptitudo clarior, & magis determinata est in verbis, quatenus res de se sunt magis indifferentes ad significandum, hoc vel illud, quæ indifferentia determinatur per verba, quæ sunt aliquid minùs indifferens, vt constat.

48. *Quid species significent, quid verba in sacramẽto Eucharistiæ.*

Denique exemplum Eucharistiæ, quod affert Suarez, in qua species sacramentales significant nutritionem animæ, verba verò præsentiam Christi, intelligendum est de hac ipsa significatione fundamentali, & remota, quam species, & verba habent de se: nam si sermo sit de significatione, quam habent ex institutione, certum est, tam species, quàm verba significare æquè præsentiam Christi, & nutritionem animæ: neque enim species sine verbis, nec verba sine speciebus, aliquid horum significant, sed omnia simul indiuisibiliter, sicut syllabæ omnes simul, & indiuisibiliter significant rem significatam per vocem, & sicut etiam in rebus sacris indulgentia quæ conceditur ieiunanti, & danti eleemosynam, non respondet partialiter ieiunio, & partialiter eleemosynæ, sed vtrique simul, & indiuisibiliter.

Dices; ergo realiter loquendo, non erit verum dicere, quod sacramentum componitur ex materia, & forma, sed deberemus dicere subiectum sacramenti constare ex materia, & forma, nam sacramentum vt sacramentum includit significationem, illud autem, quod componitur ex materia & forma, non est concretum includens significationem, sed substratum, seu subiectum, quod subiicitur significationi; ergo non componitur ex materia & forma sacramentum, sed altera solùm pars sacramenti, nempe materiale illius. 49. *Instantia.*

Respondetur negando sequelam, quia illud etiam materiale, seu subiectum significationis appellatur sacramentum specificatiuè, sicut in aliis entibus artificialibus; sic enim dicimus, calicem esse aurum, quia supponit *calix* pro solo subiecto figuræ calicis, non pro concreto artificiali reduplicatiuè; sic etiam dicimus, vocem significatiuam, seu verba esse qualitatem, quia non supponit pro concreto ex voce, & significatione reduplicatiuè, sed pro subiecto significationis. *Soluitur.*

Vltimo loco aduerte, id, quod in hac sectione positum est, sacramenta componi ex materia, & forma, intelligendum esse iuxta dicta sectione præcedenti, scilicet regulariter id verum esse de compositione reali, non tamen vniuersaliter, nam aliquando materia, & forma non distinguuntur realiter, vt contingit regulariter in sacramento Matrimonij; quare sicut diximus, in illo non semper interuenire res, & verba formaliter, sed solùm æquialenter, sic dicendum est, aliquando non inueniri compositionem realem ex materia, & forma, sed solùm compositionem virtualiter, seu æquialenter. Quare Eugenius nomine *materiæ, & formæ*, non intendit, aut intelligit propriam, & rigorosam materiam, & formam, sed propriam vel impropriam; ipse enim loquens postea de sacramento Pœnitentiæ, indicat, in illo non inueniri propriam materiam, ideoque dixit, in illo actus pœnitentis esse quasi materiam; non ergo voluit rigorosè loqui de materia, & forma, quæ realiter componerent semper sacramentum, sed de compositione reali, vel virtuali propria, vel impropria. 50. *Notandum.*

SECTIO III.

Vtrùm Sacramenta includant intrinsecè, & in recto materiam, & formam.

DVo quæruntur in præsenti. Primum, an materia, & forma intrent ad componendum intrinsecè sacramentum? Secundùm, an significetur in recto vtraque, quando nominatur sacramentum, an verò altera in obliquo? Et quod attinet ad primum, P. Suarez *in præsenti disp. 2. sect. 2.* tribuit Soto, quod *in 4. dist. 3. art. 1.* dicat, formam non esse partem intrinsecam sacramenti: quod idem de sacramento Pœnitentiæ, & Eucharistiæ docuisse videtur *disp. 14. art. 1. & d. 8. quæstione vnica, art. 1.* 51. Suarez.

Cæterùm P. Vasquez *in præsenti disp. 129. c. 3. n. 27.* meritò liberat Sotum ab hac sententia, probans, illum non negare, materiam, & formam esse partes, ex quibus intrinsecè componitur sacramentum, sed solùm, velle non importari in recto vtramque partem, sed solam materiam, quod quidem pertinet ad secundum punctum, & est valdè diuersum à primo. Vasquez.

Affert

52. Scotus. Affert etiam P. Suarez Scotum *in 4. d. 3. q. 1. & d. 8. quæst. 1. & in 2. d. 14. quæst. 4.* in quibus locis videtur sentire, quod aliqua sacramenta dicant intrinsecè solam formam, qualis est Pœnitentia, quæ videtur consistere in absolutione sola, quæ sola habet significationem sacramentalem: aliquando verò consistit sacramentum in sola materia, vt contingit in Eucharistia; aliquando denique in toto composito ex materia, & forma, vt in Baptismo, Confirmatione, & Extrema vnctione.

Vasquez. Cæterùm P. Vasquez *num.* 32. conatur probare Scotum loquutum etiam fuisse in sensu Soti, nihilque aliud voluisse, nisi quod sacramentum aliquando supponat in recto pro sola forma, aliquando pro sola materia, aliquando pro vtraque simul.

53. *Conclusio.* Communis ergo, & vera sententia est, sacramenta componi intrinsecè ex materia, & forma tanquam ex partibus componentibus, loquendo saltem de iis sacramentis, quæ in vsu consistunt, qualia sunt omnia, præter Eucharistiam, de qua est specialis difficultas, quam ex professo examinabimus in materia de Eucharistia. In hac conclusione conueniunt Suarez & Vasquez citati cum aliis Theologis, & S. Thom. S. Thoma *in præsenti art. 6. ad secundum, & art. 7. & infra quæst. 86. art. 6.* vbi ait, sacramentum esse vnum compositum ex materia, & forma.

54. Concil. Flor. Probari autem potest. Primò ex modo loquendi Concilij Florentini in decreto sæpè citato, vbi hæ partes appellantur materia, & forma sacramenti; non posset autem intelligi quomodo essent materia, & forma, nisi componerent intrinsecè aliquod concretum, nam materia & forma non habent alium modum concurrendi, nisi componendo aliquod totum ex illis intrinsecè resultans, in ordine ad quod materia dicitur causa intrinseca, licèt respectu formæ habeat aliquando causalitatem quasi extrinsecam, quatenus eam sustentat in genere causæ materialis: sed hæc ipsa causalitas, non potest intelligi, nisi exerceatur simul causalitas intrinseca respectu compositi resultantis ex materia, & forma; nam si materia sustentat formam, iam vnitur formæ, & per consequens resultat aliquod vnum, seu aliquod compositum ex vtraque, in ordine ad quod dicentur partes intrinsecæ: si ergo res, & verba sint materia, & forma sacramenti; oportet, quod ex illis resultet aliquod totum, cuius sint partes componentes, & quod intrinsecè constituant. Denique à priori probari potest, quia omne illud componit sacramentum in ratione sacramenti, quod constituit illud in ratione significatiui: sed non minùs constituitur in ratione significatiui per formam, quàm per materiam; nec etiam per solam formam significat, sed per vtramque; neque enim sufficit sola forma ad significandam gratiam, nisi adsit materia, nec sufficit sola materia, nisi detur forma; ergo vtraque concurrit ad componendum Sacramentum in ratione sacramenti. An verò hoc argumentum probet etiam de Eucharistia, quod in ratione sacramenti includat intrinsecè verba consecrationis? videbimus agentes de illo sacramento.

Probatur conclusio.

Ratio à priori.

Quid importet sacramentum in recto.

55. *Quid sit importari in recto.* Hoc itaque supposito, difficultas restat de secundo puncto; an scilicet vtraque pars, materia, & forma, importetur in recto *per sacramentum*, quod ex vtraque intrinsecè componitur? Suppono enim non esse idem, quod aliquid sit pars intrinseca alicuius compositi, & quod importetur in recto per nomen, quo significatur illud compositum, nam licèt humanitas, quæ constat intrinsecè materia, & forma, importet in recto vtramque partem: album tamen, vel dulce, quæ sunt concreta accidentalia, non important in recto albedinem, vel dulcedinem, sed solùm subiectum, albedinem verò, vel dulcedinem in obliquo, ita vt album sit habens albedinem, dulce habens dulcedinem, & sic de aliis.

56. *Difficultas aliquorum recentiorum.* Aliquibus recentioribus difficile videtur, quod possit aliquid esse pars intrinseca, & non importetur in recto. Quia esse totius non est aliud, nisi esse omnium partium; ergo non potest esse aliquod concretum, quod non dicat in recto omnes suas partes intrinsecas, illud enim debet dicere in recto, de quo potest prædicari in recto; sed in recto prædicatur concretum de omnibus suis partibus, cùm dicimus, concretum est omnes eius partes, & esse concreti est esse omnium partium; ergo omnes importat æquè in recto, alioquin non erunt partes intrinsecè componentes, sed aliquod connotatum extrinsecum, sicut visio connotat essentialiter obiectum, licèt nó componatur intrinsecè ex obiecto, & amor connotat essentialiter cognitionem, licèt nó componatur ex ipsa. Hinc inferunt, album, dulce, & alia concreta accidentalia, in recto importare non solum subiectum, sed etiam formã, atque adeo dici posse, *album est subiectum & albedo; dulce est subiectũ, & dulcedo*, &c.

57. *Quomodo cõcreta frequẽtius vsurpentur.* In hoc puncto non potest esse controuersia de re; certum enim est, nomina concreta aliquando, imo frequentiùs in ea significatione vsurpari, in qua solùm significent in recto vnam partem, alteram verò in obliquo. Quando enim dicimus, *album est dulce*, non potest vtraque pars significari in recto, quia sensus esset *subiectum, & albedo est subiectum, & dulcedo*, qui sensus esset falsus; ergo *album, & dulce*, solùm dicunt in recto subiectum, & in obliquo formam.

Respondent, hæc nomina dupliciter vsurpari: ex se enim significant concretum, & tunc vtramque partem significant in recto; aliquando verò significant solum subiectum, & tunc connotant in obliquo formam; sed tunc non significant formam tanquam partem; sed tanquam quid extrinsecum: sicut hæc vox *cognitio* significat etiam in obliquo obiectum, non vt partem, sed vt terminum connotatum per cognitionem quæ terminatur ad obiectum.

58. In hac solutione de re ipsa non potest esse dissidium; ideo dixi, non posse esse hanc controuersiam de re; verissimum enim est, hæc nomina concreta accidentalia vtroque modo posse vsurpari. Solum potest esse dissensio in applicatione huius doctrinæ, ad loquutiones particulares, quatenus ex hoc principio volunt deducere, verba consecrationis non esse formam intrinsecam sacramenti Eucharistiæ in ratione sacramenti, eo quod transactis verbis, dicatur manere sacramentum, quod ipsi intelligunt de sacramento reduplicatiuè in ratione completa sacramenti, quod tamen ex prædicta doctrina nullo modo probari potest, vt videbimus in tractatu de Eucharistia. Displicet etiam quod illa vsurpatio nominis concreti pro solo subiecto in recto dicatur esse extraordinaria, cum tamen hæc sit frequentissima, & regularis; illa autem alia accepta pro vtraque parte in recto sit rarissima, & communiter soleat explicari addito aliquo termino reduplicante, v. g. *album in quantum album, est concretum; calidum vt calidum includit duo*, &c. Quando enim sine reduplicatione profertur, intelligitur regulariter supponere in recto pro solo subiecto: & ideo quando sine reduplicatione profertur hæc propositio, *Deus est homo*, semper intelligitur, *homo*, supponere in recto pro sola subsistentia, non pro omnibus, quæ intrinsecè includit, quia si hoc esset, iam esset falsa propositio, faceret enim hunc sensum, *Deus est humanitas &*

Est fere quadiodenomine, ex qua tamen male inferũt verba consecrationis non esse formam intrinsecam Eucharistiæ.

Quando nam concretum vsurpetur pro vtraque parte.

Res ponitur in exemplo.

& subsistentia Christi, quod est falsum: est autem vera, & catholica propositio, quia absolutè prolata intelligitur *homo* in recto significare solum suppositum Verbi, quod est Deus, licèt in obliquo significet etiam humanam naturam. Debemus ergo fateri, per huiusmodi nomina regulariter significari quidem vtramque partem, sed non vtramque in recto.

59. *Non est idem significari immediatè per aliquod nomen & significari in recto.*

Vt verò satisfiat argumento, quod illos tecentiores mouebat, notandum est, non esse idem quod aliquid significetur per aliquod nomen, & quidem immediatè, & quod significetur in recto; potest enim aliquid immediatè significari, & non in recto, vt constat manifestè in hoc complexo, *Petrus, qui habuit vestes*; in quibus vocibus duo immediatè significantur, scilicet Petrus, & quod habuerit vestes, & tamen non significatur vtrumque in recto; quia hæc prædicatio est vera; *nunc est Petrus, qui habuit vestes*, & non est vera hæc: *nunc est Petrus, & habitudo vestium*: ergo habitudo significatur tantùm in obliquo; ergo potest dari aliqua vox incomplexa, & simplex, quæ significet hoc ipsum, quod significatur per illas voces, & per consequens, quæ significet Petrum in recto, & habitudinem vestium in obliquo; talis autem est hæc, vox *album*, quod est idem ac, *illud, quod habet albedinem*, vbi subiectum, & albedo significatur, sed subiectum in recto, & albedo in obliquo. Ratio autem à priori est, quia significare est solum ducere audientem in cognitionem alicuius; cùm autem vox ducat in cognitionem non solùm illius, quod importat in recto, sed etiam illius, quod importat in obliquo; consequens est, quod latius pateat significare, quàm importare in recto, atque adeo, quod possit aliqua vox significare aliquod concretum, quin significet totum illud in recto.

60. *Respondetur ad argumentum factum, num. 56.*

Hinc iam ad argumentum respondetur concedendo, esse partium non distingui ab esse totius; vnde quando concretum significatur in recto, debent etiam importari in recto omnes eius partes: negamus tamen, per ea nomina significari regulariter concretum in recto: significant quidem concretum, & compositum accidentale; non tamen significant illud in recto, sed subiectum solum in recto, reliqua verò in obliquo, quare licèt illud, quod significatur per *album*, identificetur realiter cum concreto, & possit prædicari de illo, (per *album* enim significantur & subiectum, & inhærentia, & albedo) illud tamen quod significatur in recto per *album* non potest prædicari de concreto, non enim possumus dicere, *subiectum est concretum*; neque etiam potest prædicari de pariete id totum, quod significatur per *album*, sed solum id, quod significatur in recto, nam paries non est concretum accidentale, sed est rectum illius concreti. Supponit ergo illa vox in recto pro solo subiecto, licèt significet vtramque partem, & inhærentiam, & idcirco dicitur nomen concretum, quia verè significat compositum, licèt non omnes partes eodem modo.

61. *Instantia.*

Dices, illud, quod significatur in obliquo, eo ipso non significari vt partes, siquidem non significatur vt pars illius, quod importatur in recto: nam peto quid illud sit, cuius significatur vt pars? An respectu significati recti? & hoc non, quia albedo non est pars subiecti quod solum significatur in recto, sed concreti, quod non significatur in recto. An verò significatur vt pars respectu totius obiecti, quod significatur quomodocumque per illud nomen, siue in recto, siue in obliquo? Et quidem, si hoc dicatur, sequitur, omnia, quæ significantur in obliquo, significari vt partes, quia omnia sunt partes totius obiecti, quod quomodocumque significatur per illud nomen; nam id, quod in obliquo significatur, est aliquid eorum, quæ significantur, vt constat. Consequens autem est absurdum; nam in hac voce, *cognitio*, significatur obiectum cognitionis saltem in obliquo, & tamen obiectum non significatur vt pars, sed vt terminus extrinsecus connotatus; ergo si, *album*, significat eodem modo albedinem, vt connotatum illius, quod significatur in recto, non magis significabit albedinem vt partem, quam hæc vox, *cognitio*, significet obiectum vt partem.

62. *Diluitur.*

Respondeo, ea etiam quæ significantur in obliquo, aliquando quidem non significari vt partes, vt contingit in illo nomine, *cognitio*, quo licèt significetur, & connotetur in obliquo obiectum, non tamen vt pars; aliquando verò significari vt partes; tunc scilicet quando per illud nomen significatur aliquod concretum, seu compositum, cuius sit pars id quod significatur in obliquo sicut per *album*, significatur concretum, cuius albedo sit pars. At verò, per hanc vocem, *cognitio*, non significamus aliquod concretum resultans ex cognitione & obiecto, cuius concreti obiectum sit pars; & ideo obiectum connotatur quidem, non tamen significatur vt pars: neque enim significari vt partem, est solùm esse aliquid eorum, quæ significantur; sed requiritur, quod sit aliquid illius concreti, seu compositi, quod significatur per modum concreti, seu compositi, per illam vocem. Ideo etiam per has duas voces, *dealbans*, & *dealbatum*, licèt per vtramque significetur albedo in obliquo; per primam tamen non significatur vt pars illius concreti, quod solum resultat ex agente, & ex actione dealbandi, non verò ex albedine; per secundam autem significatur vt pars illius concreti, quod resultat ex subiecto, & albedine; quod idem inuenies in aliis vocibus significantibus concreta, in quibus sæpè vna pars significatur in obliquo, licèt significetur vt pars.

63. *Notandum.*

Denique aduerte, me dixisse, non esse idem significari immediatè, & significari in recto, vt obiter reiicerem aliud principium, quod iidem Auctores supponunt; scilicet, omne id, quod significatur in obliquo, significari mediatè, & in alio: sic enim hoc nomen, *visio*, significat immediatè, & in recto actum potentiæ visiuæ, mediatè verò, & in obliquo obiectum visum, quod dicitur significari mediatè, quia vox non ducit nos immediatè ad illud, sed mediante visione, quam immediatè significat; & quia visio dicit ordinem ad rem visam, ideo obiectum immediatum ducit nos iterum ad cognitionem illius obiecti mediati, seu secundarij, quod cognoscitur in obliquo, tanquam terminus obiecti primarij; & sic cætera omnia, quæ significantur in obliquo, significantur, vt termini obiecti directi, & per consequens significantur solum mediatè. Hoc, inquam, principium, si vniuersaliter accipiatur, videtur esse omnino falsum, quia, *album*, non significat albedinem mediatè, sed immediatè, vt dixi, nam licèt sint aliqua obiecta, quæ ducant in cognitionem sui termini significati in obliquo, & ideo illud obliquum dicatur significari mediatè: alia tamen sunt obiecta recta, quæ nullo modo ducunt in cognitionem illius, quod significatur in obliquo; vt contingit in *albo*; nam rectum albi, seu paries secundùm se nullam prorsus habet connexionem, aut habitudinem determinatam ad albedinem, ratione cuius ille, qui cognoscit parietem, ducatur ad notitiam albedinis; ergo vt cognoscat non solum parietem, sed etiam albedinem, debet hanc aliunde cognoscere, quàm ex pariete, & per consequens debet immediatè etiá venire in albedinis cognitionẽ, quia alioquin quãtumcunque audiat parietem, non sciet illum esse album.

Quadam in obliquo significantur mediatè vt obiectum respectu visus, quadam immediatè vt illa omnia quæ vt partes cõcreti significantur.

63. Dices, albedinem cognosci non in pariete secundùm

dùm se,sed in pariete vt habente,nam illa habentia (vt ita dicam) est aliquid determinatè connexum cum albedine,& ducens in notitiam albedinis. Sed contra, quia ipsa habentia potest significari etiam in obliquo, imo ita debet significari per *album*, & non in recto, quia alioquin non posset album prædicari de pariete, sicut non possumus dicere, *paries est subiectum, & habentia albedinis*; quare fatendum est, habentiam non significari in recto,sed in obliquo,& tamen ipsa habentia non cognoscitur in alia habentia, nec mediatè, sed immediatè in se ipsa,ad quam immediatè ducit vox, *album*; ergo iam datur aliquid significatum in obliquo,& non significatum mediatè,sed immediatè. Maneat ergo ex dictis, posse aliquid significari in obliquo, & tamen vt partem alicuius concreti, quod per illud nomen significatur; de quo tamen puncto iterum redibit sermo in tractatu de Eucharistia.

65. Restat ergo difficultas suprà proposita, an sacramenta importent in recto vtramque partem, materiã,& formam, an verò alteram earum in obliquo? hoc est,an cum nominamus Baptismum,v.g.illa vox faciat hunc sensum, *ablutio, & verba*; an verò hanc; *ablutio cum verbis*,aut,*verba cũ ablutione*,& sic de aliis Sacramentis præter Eucharistiam, de qua suo loco.

Sotus locis supra adductis docet, sacramentum supponere in recto pro sola materia, formam verò importare in obliquo. Fundamentum ipsius est, quod composita artificialia, quale est sacramentum,semper habent hunc modum significãdi subiectum in recto,& formam de connotato,vt *Cathedra* est lignum habens talem figuram; ergo sacramentum etiam, quod est ens artificiale, supponit in recto pro forma, & connotat formam in obliquo.

66. *Reijcitur & resolvitur quæstio.* Cæterùm contra Sotum in primis est, quod fortasse non omnia nomina entis artificialis habent illum modum significandi: nam *calix*, v.g. non est aurum, sed ex auro, nec *vestimentum* est lana, sed ex lana, & sic de aliis, quia hæc nomina forsitan non supponunt in recto pro sola materia,sed etiam pro forma. Cæterum, quidquid sit de hoc, non militat hæc ratio in Sacramentis, nam potest concedi, sacramentum quod est compositum artificiale, ex rebus scilicet,& ex significatione,conuenire cum aliis artificialibus in hoc, & supponere in recto pro rebus, seu subiecto significationis, & importare de connotato significationem, quæ est vltima forma huius compositi artificialis,constituens illud in ratione signi, & sacramenti; at verò importare in recto omnes partes,ex quibus componitur ipsum subiectum significationis.

67. *Explicatur exemplis.* Explicatur,& probatur exemplo vocis significatiuæ, nam oratio est etiam ens artificiale compositum ex vocibus humanis, & ex significatione illis imposita; & quamuis fortè in recto supponat *oratio* solùm pro vocibus, importetque de connotato significationem; cæterùm negari non potest, quam importet in recto omnes syllabas,& partes,ex quibus componitur ipsa oratio, quæ sunt partes quasi integrantes illius orationis,supra quas omnes cadit vltima forma constituens eam in ratione orationis significantis, quæ est significatio. Item *domus* licèt concedatur supponere in recto pro materia, & importare de connotato formam artificij;negari tamẽ nõ potest,quin supponat in recto pro omnibus partibus integrantibus ipsius domus,tecto,scilicet,parietibus,lateribus,&c. supra quas omnes cadit vltima forma artificij. Sic etiam,licèt sacramentũ supponat in recto solùm pro subiecto significationis,& importet de connotato significationẽ, quæ est forma vltima constituens illud in ratione sacramenti; cæterùm debet importare in recto partes omnes, ex quibus componitur ipsum subiectum significationis, scilicet, res, & verba, quæ sunt quasi partes integrantes ipsius subiecti. Hoc enim est proprium partium integrantium, vt omnes debeant importari æquè in recto per nomen totius, sicut nomen, *domus*, non importat fundamentum in recto, & tectum in obliquo, sed vtrumque in recto.

68. *Instantia.* Dices,in Baptismo v.g.ablutio,& verba non sunt partes merè integrantes, sed materia & forma,ergo sicut significatio per te importatur de connotato, quia est forma constituens sacramentum in ratione signi, sic etiam verba debent importari solùm de connotato,quia sunt forma determinans ablutionẽ ad esse Baptismi. *Diluitur.* Respondeo, negando consequentiam; non enim sufficit,aliquid esse formam,vt importetur de connotato:nam etiam anima rationalis est forma hominis,& tamen non importatur anima de connotato,& materia sola in recto per hanc vocem *humanitas*, sed vtraque æquè in recto. *Quid requiratur vt importetur aliqua forma de connotato.* Requiritur ergo ad hoc,quod importetur de cõnotato,quod significetur per modum alteri adiacentis:& quia in compositis substantialibus vtraque pars supponit substantialiter, hinc est vtramque, tam materiam, quàm animam v. g. importari in recto; humanitas enim non est materia habens animam,sed materia, & anima rationalis;album verò non est subiectum, & albedo, sed subiectum habens albedinem: ecce anima rationalis,licèt sit forma,non importatur de connotato, quia non significatur vt habita ab alia parte,albedo verò quia significatur vt habita à subiecto, ideo importatur non in recto,sed de connotato.Sic ergo sacramentum,licèt importet fortè de connotato significationem, quia sacramentum est tale subiectum habens significationem; non tamen importat de connotato verba,quia verba non significantur per modum alteri adiacentis: Baptismus enim v.g. non est ablutio, habens talia verba, nec ipsa verba significantur adiacere rebus: & ideo licèt verba sint forma, quia determinant per clariorem significationem ipsas res, non tamen importantur de connotato, sed in recto.

69. *Instantia.* Hanc nostram solutionem impugnarunt aliqui Recentiores, eo quod non sit vniuersaliter verum, quod forma,quæ importatur in obliquo,debeat importari vt habita à subiecto, nam per hanc vocem, *cognitum*, importatur cognitio in obliquo,& tamen non significatur vt habita ab obiecto,cum verè nõ sit in obiecto,sed in cognoscente.Hoc tamen *Diluitur.* friuolũ est, quando enim dicimus, aliquid importari vt habitũ,non intendimus,re ipsa haberi ab alio,sed ex modo significandi importari,sicut illa quæ sunt formæ habitæ à suis subiectis, qui modus significandi appellari solet à Summulistis,*per modum alteri adiacentis*,vnde illi dicũtur termini adiectiui,id est,quibus vnum significatur in recto, & aliud in obliquo quasi adiacens illi; cùm ergo,*cognitum*,sit terminus adiectiuus,non est dubiũ,quin cognitio significetur per modum alteri adiacentis,licèt reuera non insit intrinsecè in obiecto,quod denominatur cognitum.

70. *Instantia.* Dices,ergo eodem modo in sacramento materia, v.g.ablutio,licèt in se non habeat intrinsecè verba, poterit extrinsecè ab illis determinari,& per consequens poterit significari, vt substans illis, sicut obiectum significatur substans cognitioni;& per consequens verba se habebunt per modum alteri adiacentis.Respondetur,posse quidem id fieri per aliam *Diluitur.* vocem, quæ significaret verba quasi adiacentia ablutioni,quæ vox deberet esse terminus adiectiuus ad hoc, vt eo modo significaret, qualis esset hic terminus complexus, *ablutio verbis explicata*, per quem

quem significarentur verba quasi adiacentia ablutioni: per nomen autem, *Sacramentum*, nullo modo insinuatur, adiacere magis verba ablutioni quàm ablutionem verbis. Ideo diximus, per hanc vocem non significari verba de connotato, licèt reuera sint forma, sed significari substantiuè ad modum per se stantis, sicut anima rationalis significatur per vocem *humanitas*, vt diximus.

SECTIO IV.

Vtrùm in Sacramentis nouæ legis requirantur verba consecratoria, an verò concionatoria.

71. His terminis explicant Hæretici nostri temporis, qualia sint verba Sacramentalia: dicunt enim, ea provt à nobis adhibentur, habere speciem Magiæ, quatenus super materiam proferuntur, ac si cum materia loqueremur; cùm reuera non debeant proferri, nisi ad instruendum populum, & vt intelligant, quid ipso mysterio, vel Sacramẽto significetur.

72. *Conclusio.* Conclusio certa, & Catholica est, verba illa esse verè consecratoria, nec adhiberi per modum concionis, sed tanquam habentia peculiarem efficaciam ad consecrandam materiam, & causandum effectum sacramentalem. De hac conclusione, quia res est, quæ ad Controuersistas spectat, videri potest vltra alios Cardinalis Bellarm. *lib. 1. de Sacramentis in genere, cap. 19. & 20.* vbi latè, & optimè eam probat. Bellarm. Valentia *item in præsenti disput. 3. quæst. 1. punct. 2.* Valent.

Probatio conclusionis. Probatur breuiter; & quidem dupliciter potest ab Hæreticis ille error asseri. Primò si dicant, concionatoria verba adhiberi debere, ita vt sine illis adhibitis sacramentum non subsistat. Secundò si dicant, adhiberi debere, vt ritè, & debitè sacramentum ministretur; non tamen requiri essentialiter ad valorem sacramenti. Primò modo videntur loqui *Caluinus, & Beza* apud Bellarminum, & Valentiam vbi Caluin. Beza. suprà. Secundò modo explicant alij Sectarij. Hoc ergo supposito, contra primum modum facilè arguere possumus ad hominem; quia si verba per modum concionis prolata requiruntur essentialiter ad valorem Sacramenti, iam ferè cum Catholicis conueniunt: & incidunt in eadem inconuenientia, quæ nobis opponebant, scilicet quod videamur magica verba adhibere. Magia enim non excusabitur ex eo, quod verba illa ad alios dirigantur, si tamen adhibeantur ritu illo superstitioso, tanquam essentialiter necessaria, & vt habentia vim, & efficaciam ad operandum effectum: imo frequenter peccatur peccato superstitionis, & veneficij, ex eo quod ex pacto cum Dæmone oporteat alium talibus, vel talibus verbis alloqui, quibus is ad amorẽ, vel alium affectum inclinetur; vbi licet illa verba proferãtur per modum colloquij; quia tamen adhibentur propter vim occultam, quam ex Dæmonis pacto habent ad effectũ causandum, pertinent ad Magiam; ergo si verba concionatoria adhibentur à ministro vt essentialiter requisita ad effectum sacramenti, & vt habentia vim infallibilem ex pacto, & institutione Dei ad operationem, non minùs habebunt speciem Magiæ, & superstitionis, quàm si adhiberentur, vt consecratoria: imo hoc ipsum est formalissimè esse verba cõsecratoria, esse scilicet operatoria, seu effectricia; si enim ipsa verba exempli gratia: *Hoc est corpus meum*, prolata per modum concionis, habent vim infallibilem ponendi corpus Christi sub speciebus panis, quod sine illis verbis nullo modo poneretur, iam illa verba erunt verissimè consecratoria, cùm reuera consecrent panem seu species panis, & ex materia profana reddant illam sacratam, quod est verissimè consecrare: quod idem procedit de verbis aliorum sacramentorum. Contradicunt ergo sibi Hæretici requirentes essentialiter talia verba ad valorem sacramenti, & ex alia parte negantes, esse verba consecratoria. Nec mulum esset cum illis contendendum, si solùm intenderent, quod illa verba proferantur tanquam verba, quæ ad alios dirigimus, & quibus alios alloquimur: nam licet ad valorem sacramenti non requiratur, quod in actu secundo alij audiant, aut intelligant verba; posset tamen dici, quod verba de se & in actu primo dirigantur ad alios, & ita proferri, vt per se loquendo, & humano modo possint ab aliis audiri & intelligi; ideo enim debent esse verba humana & Idiomatis publici, & humani, quia sunt verba in ordine ad homines; vt constat ex forma sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ, quibus loquimur cum baptizato, & pœnitente, cùm dicimus, *Ego te baptizo, Ego te absoluo*, &c. quod clariùs apparet in sacramento Matrimonij, vbi debent verba ab altero coniuge audiri, & intelligi tanquam ad ipsum directo, & in sacramento Ordinis: *accipe potestatem*, &c. & sic de aliis, non ergo recitãtur super materiã quasi loquamur cum materia, sed loquimur cum aliis qui adsunt, vel possunt adesse, vt sanctificetur materia, atque ideo ex hoc capite, licèt proferrentur ad instruendos alios, dum tamen haberent vim operandi, & consecrandi, nihil diceretur contra ritum, & vsum Ecclesiæ Catholicæ, neque ex hoc capite esset multum cum Hæreticis contendendum, nec vitiaretur valor sacramenti, ex eo quod proferrentur verba animo concionandi, & instruendi plebem, dum tamen adsit simul intentio efficax faciendi verum sacramentum, & proferendi verba eo modo, qui ad valorem sacramenti requiritur.

Arguuntur Hæretici contradictionis.

Quomodo verba possint esse concionatoria.

Verba esse cõsecratoria, est esse operatoria.

Retorquetur cõtra illos argumentum.

73. *Caput controuersiæ.* Controuersia ergo debet esse cum illis Hæreticis, qui ita dicunt verba esse concionatoria, vt solùm proferantur ad instruendam plebem, atque adeo sine illis posse stare valorem sacramenti. Contra hos autem arguitur. Primò ex Scriptura, ex qua adiuncta simul Ecclesiæ traditione colligitur necessitas essentialis verborum; nam in sacramento Eucharistiæ Christus præcepit facere id, quod ipse fecit dicens, *Hoc facite in meam commemorationem*: ipse autem verbis consecrauerat sacramentum, dicens, *Hoc est corpus meum*. In Baptismo item præcepit illam formam, *In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*: quam formam debere esse per verba, & voces, vniuersa Ecclesia semper tenuit, sicut in sacramento Pœnitentiæ, & aliis. Secundò probatur ex Conciliis exigentibus verba tanquam necessaria ad valorem sacramenti, sufficiat Florentinum in dicto decreto vnionis, vbi id expressè definitur.

Contra illos primò arguitur ex Scriptura.

Secundò ex Conciliis.

74. *Confirmatur nostra opinio primo ex Scriptura.* Hinc autem obiter colligitur, non proferri ea verba ad concionandum, sed ad consecrandum. Primò, quia in Scriptura nullum extat eiusmodi præceptum concionandi in sacramentorum administratione, nec verba illa appellantur concionatoria, sed consecratoria, vt primo ad Corinth. 10. *calix benedictionis, cui benedicimus* (hoc est, quem consecramus) *nonne communicatio sanguinis Christi est?* vbi sacerdos dicitur calicem consecrare, non autem aliter, nisi verbis suis, vt constat. Secundò Patres sic ea verba passim appellant consecrationem & inuocationem, Videantur Dionysius *lib. de Eccles. hier. cap. vlt.* Iustinus *in Apologia ad Antoninum*, Basilius *lib. de Spiritu sancto, cap. 15.* Cyrillus *Cateches. 3.* Athanas. *serm. 3. contra Arianos circa medium*, Greg. Nyssenus *lib. de Baptismo. Cyprianus* (vel quicunque est Auctor) *serm. de Baptismo Christi prope initium.* Ambros. *lib. 2. de sacramentis, cap. 5.* Augustin. *lib. 3. de Baptismo contra Donatistas, c. 10. & lib. 5. c. 20.* quorum verba vide apud Bellarm.

1. Cor. 10.

Secundò ex Patribus.

Dionysius. Iustinus. Basilius. Cyrillus. Athanas. Greg Nyss. Ambros. Augustin.

Bellarm. vbi suprà: quibus adde eundem Dionys. *vbi sup. c.7 p.3.* vbi de verbis, quibus fit Eucharistia, sic loquitur. *At verò efficientis consecrationis preces fas non est scripto interpretari.* Irenæum *lib.4.c.34. Qui est* (inquit) *è terra panis percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis est*, &c. Augustinus *item lib.20. contra Faustum, c.13. Noster* (inquit) *panis, & calix certa consecratione mysticus sit nobis: & tract.80. in Ioannem. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* vbi verbum efficax perinde est ac consecratorium.

Irenæus.

Augustin.

75. Tertiò ratione, quia frustra sæpe fieret talis concio.

Tertiò, quia inutilis esset talis concio, cùm nec esset vtilis recipienti sacramentum, qui sæpè est incapax percipiendi, qualis est infans, nec etiam esset vtilis circumstantibus, qui fæpè nulli sunt. Quartò forma Baptismi nihil præ se fert concionis, cum sit inuocatio Trinitatis, nec aliquid aliud adiungitur, quod sit concio. Vnde Caluinus *in Commentario capitis 5. ad Ephesios*, dicit, *in Papatu nullam esse legitimam signorum obseruationem, quia nulla sit mysterij explicatio ad populum, quæ sola facit. vt mortuum elementum incipiat esse sacramentum.* Cæterum ipse Caluinus *lib.4. Institutionum, cap.15. §.16.* negat, rebaptizandos esse eos, qui apud Papistas fuerunt baptizati, nam eorum Baptismus validus est, vbi manifestè sibi contradicit, vt constat.

Quartò ab exemplo.

Caluin.

76. Obiectio. August.

Obiiciunt Augustinum *tract.80. in Ioannem*, vbi sic ait. *Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens; hoc est, verbum fidei, quod prædicans ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est Iesus, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris*, &c. Vbi Augustinus videtur totam efficaciam verborum constituere in eo quod excitent ad fidem, quæ fides sit proxima causa salutis, verba verò remota, seu mediata, quatenus instruunt, & docent ad concipiendam fidem.

77. Explicatur locus Augustini.

Omissis variis explicationibus, quæ videri possunt apud Bellarminum & Vasquez locis citatis. Respondeo cum Bellarmino, qui optimè hûc Augustini locum tractat, Augustinum ibi proculdubio nõ loqui in sensu ab Hæreticis intento. Primò, quia Caluinus, & alij sentiunt, vt vidimus, etiam sine concione validum esse Baptismũ apud nostros collatum: Augustinus autem loquitur ibi de verbo, sine quo Baptismus non esset validus, *detrahe* (inquit) *verbum, quid est aqua, nisi aqua?* ergo nõ loquitur de concione, qua ablata, adhuc manet Baptismus. Secundò, quia Augustinus expresè dicit, verbum, de quo loquitur, esse consecrationem. *Hoc* (inquit) *verbo, vt mundare possit, consecratur & Baptismus*; quam vim habent in sententia ipsius illa verba, quibus inuocantur Pater & Filius & Spiritus sanctus, vt cõstat ex *lib.3. de Baptismo contra Donatistas, c.15.* vbi illis verbis dicit cõsecrari Baptismum. Tertiò loquitur de verbo, quod accedit ad elementum; *accedit* (inquit) *verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Concio autẽ apud Hæreticos non accedit; sed longo interuallo præcedit, & postea subsequitur ablutio, quare esset impropria Augustini loquutio, sicut si quis diceret in sacramẽto Pœnitentiæ, *accedit confessio peccatorũ ad absolutionem, & fit sacramentũ.* Quartò, quia certum est, ab Augustino non requiri fidem actualẽ ex parte illius, qui baptizatur, cùm ibi supponat, paruulos nihil credẽtes posse validè baptizari; deinde nec requirit fidem actualem in cõferente Baptismũ, cùm Baptismus ab infideli collatus cum intentione faciendi quæ facit Ecclesia, sit validus, iuxta eundem August. *Epist.23. ad Bonifacium*; ergo per illa verba, *non quia dicitur, sed quia creditur*, non intelligit, verba non referre ad valorem sacramenti, nisi media fide quam excitant.

P. Ioan. de Lugo de Sacramentis.

Prima ratio propter quam non fauet hæreticis.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Verus ergo sensus est, quod Augustinus sumpta occasione ex illis verbis Christi: *iam vos mundi estis propter sermonẽ, quem locutus sum vobis*, conatur ostendere efficaciã verbi diuini ad purificandum, & mundandum hominem, quod probat tum in verbis sacramentalibus, quæ immediatè operantur, tum in verbis cõcionis, & exhortationis, quæ mediatè operantur, excitando fidem, & compunctionem, &c. atque adeo adducit plura loca, in quibus nõ agitur de verbis consecratoriis, sed concionis, quia illa locà probant assumptũ quoad vnam saltem partem, sicut de verbis etiam concionatoriis agebat Christus ibi; dum dixit, *Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Cæterùm id etiam extendit ad verba sacramentalia, à quibus vim habent elementa ad mundandum. Addit verò, hoc fieri à verbo *non quia dicitur, sed quia creditur*: in quo non negat verba Baptismi operari sanctitatem, etiam si non detur fides actualis: sed dicit, hanc vim non competere verbis propter sonum materialẽ, quem habent, sed propter mysteriũ fidei, quod in sua significatione includunt, & exprimunt; ratione cuius dicitur *verbum fidei*, hoc est, verbum continens fidem, qui sensus, quia non erat ita clarus, explicatus est statim ab Augustino declarando, in quo sensu dixisset, *non quia dicitur, sed quia creditur. Nã & in ipso* (inquit) *verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est, verbum fidei*, &c. fides enim aliquãdo sumitur pro actu quo credimus, aliquando pro re ipsa, quã credimus; & in hoc sensu verba Baptismi dicuntur *verbum fidei*, & operari, *quia creduntur*; hoc est, quia continent mysterium fidei nostræ, quod creditur, à qua continentia accipiunt virtutem operatiuam, & consecratiuam quã habent. 78. Verus sensus Augustini.

Obiici etiam potest Matth. vlt. *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Vbi videtur exigi verbum doctrinæ ad sacramẽtum. Respondeo, facilè requiri quidem vt debito modo conferatur; priùs enim oportet catechizare, & instruere baptizandum, non tamen tunc, quando baptizari debet, tunc enim nulla requiritur instructio, aut doctrina. Sic etiam explicat Hieronymus ibi hunc locum. *Ordo* (inquit) *præcipuus: iussit Apostolis, vt primum docerent omnes gentes: deinde fidei intingerent sacramento, & post fidem, ac Baptisma, quæ essent obseruanda præciperent.* Quod autem non requiratur tunc instructio, quando confertur Baptismus, constat apertè ex verbis sequentibus, *docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis*, nemo enim dicet, requiri ad hoc, vt validè, vel ritè conferatur Baptismus, quod tunc fiat concio de omnibus præceptis, & eorum explicatione; solùm enim requiritur, quòd pastores ea omnia suo tempore prædicent, & doceant; ergo doctrina, quæ ibi præexigitur, non requiritur tunc quãdo confertur baptismus, sed tempore opportuno, quando catechizantur baptizandi. 79. Obijcitur secundò. Matth. vlt. Respondetur. Hieronym. Quòd non requiratur instructio quando confertur Baptismus, constat ex eodẽ loco Matt.

Tertiò obiici potest Hieronymus qui verba illa Pauli ad Ephes. 5. *mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*; intelligit de verbo doctrinæ. Sed ipse Hieronymus fatetur, se non explicare in sensu litterali, sed in sensu Tropologico; non de mundatione, quæ fit per Baptismum, sed de illa, quæ fit in singulis hominibus per vocationem, & prædicationem, quibus ad pœnitentiam excitantur, & conuertuntur. 80. Tertia obiectio. Hieron. Ephes. 5. Mens Hieronymi.

SECTIO V.

An requirantur materia & forma determinatæ ex institutione Christi.

Conclusio Catholica est, sacramenta legis nouæ instituta esse à Christo, atque adeo materiam 81. Conclusio.

riam etiam,& formam eorum;cùm enim sacramentum sit complexum ex materia & forma,non potest institui aliquod complexum ad significandam gratiam, quin simul instituantur talis materia, & talis forma ad significandam gratiam,& per consequens Christus instituens sacramenta, instituit, & determinauit materiam, & formam eorum. Conclusio habetur in Concilio Tridentino *sessione 7. can.1.* his verbis, *Si quis dixerit, sacramenta noua legis non fuisse omnia à* IESV *Christo Domino nostro instituta, aut esse plura,aut pauciora, quàm septem*,&c. *Anathema sit, & sess.21. cap.2.* declarat, in Ecclesia fuisse perpetuò potestatem, vt in sacramentorum dispensatione, *salua illorum substantia*, ea statueret vel mutaret, quæ magis expedire iudicaret, vbi per illa verba, *salua illorum substantia*, apertè indicatur, substantiam ipsam non fuisse relictam Ecclesiæ arbitrio, & dispositioni, sed fuisse statutam, & determinatam à Christo.

Probatur ex Conc. Trid.

82. Constat hoc ipsum ex Scriptura,vbi habetur determinatio facta à Christo circa materiam, & formam sacramentorum; vt in Baptismo quem instituit in aqua,*nisi quis renatus fuerit ex aqua*,Ioannis 3. formam vero dedit, Matthæi vltimo.*Baptizantes eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti.* Ad Eucharistiam item voluit adhiberi panem,& vinum,& illa verba:*Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*,&c. dum præcepit Apostolis eodem ritu conficere quo ipsemet confecerat. *Hoc facite in meam commemorationem.* In sacramento Pœnitentiæ determinauit,pro materia peccata, & pro forma absolutionem, cum dixit, *quorum remiseritis peccata, remittentur eis*, &c. Quod idem credendum est de aliis sacramentis.

Confirmatur ex Scriptura.

Ioan.3.

Matth.vlt.

Suarez. Loca Patrum ad hoc ipsum vide apud Suarez *in præsenti disput.2. sect.3.*

83. Ratio denique est,quia cùm sacramenta causent, & significent efficaciter gratiam,non potuerunt ab alio, nisi à Christo instituti ad hoc significandum, qui est auctor gratiæ. Potuit quidem Christus delegare Ecclesiæ,vt tanquam ex commissione determinaret sacramenta,quibus Christus efficaciam tribueret; non tamen oportuit ita fieri, tum vt maior auctoritas ipsis Sacramentis conciliaretur,tanquam determinatis à solo Christo; tum vt hoc modo vnitas maior esset in Ecclesia vniuersa,cùm debeat eisdem visibilibus signis vbique vti secundùm substantiam, quæ non parum conducunt ad vnitatem fidei, & religionis conseruandam. Vide alias congruentias apud Suarez vbi suprà.

Probatur ratione.

Christus auctor gratiæ debuit instituere signa & causas gratiæ.

Potuit quidem committere Ecclesiæ hoc munus,nō tamen ita fieri oportuit.

Contra hanc veram doctrinam duplex potest esse difficultas. Prima ex sacramento Matrimonij, in quo Ecclesia videtur variasse materiam faciendo, quod consensus contrahentium absque præsentia Parochi,quæ priùs erat materia valida, iam non sit materia valida huius sacramenti. Respondetur facilè, Ecclesiam non variasse ibi formaliter loquendo materiam sacramenti, sed solùm materialiter; nam materia, quam Christus voluit ad sacramentum Matrimonij,non erat qualiscumque consensus contrahentium, sed consensus legitimus, & validus ad translationem iuris in corpora: Ecclesia autem potuit reddere inualidum, & illegitimum consensum præstitum absque tali solemnitate, sicut respublica reddit illegitimum,& inualidum consensum pupilli ad transferendum dominium absque auctoritate tutoris;quare consequenter non poterit esse materia sacramenti,quæ deberet esse cōsensus legitimus, & validus. Sic etiam possent homines facere,quod hæc verba non sufficerent ad consecrationem Eucharistiæ,*Hoc est corpus meum*,faciendo scilicet quod hæc vox *corpus*, significaret lapidem,& hæc vox *lapis* significaret corpus,tūc enim deberet aliis verbis consecrari,non tamen mutassent formā sacramenti formaliter loquendo, sed solùm materialiter; quia forma instituta à Christo sunt verba,quæ ex hominum institutione significare possint talē sensum, & per cōsequens homines possunt reddere inefficacia verba,quæ priùs erant efficacia: sic in præsenti,&c.

Prima difficultas contra conclusionem petitur ex sacramēto Matrimonij. Solutio.

Si quid Ecclesia mutet, mutat tātùm materialiter, non formaliter.

Quæ materia fuerit à Christo determinata pro sacramento Ordinis.

85. Secunda difficultas, & grauior potest esse ex sacramento Ordinis,in quo videtur Ecclesia mutasse aliquid circa materiam, & formam: olim enim videtur fuisse collatum sacerdotium, v.g. per solam manus impositionem cum verbis proportionatis: imò nunc in Ecclesia Græca, non solum Episcopi schismatici, sed Catholici etiam, & qui Romæ degunt dum Græcos Presbyteros ordinant,sciente, & consentiente Summo Pontifice (me præsente) non per calicis, & patenæ porrectionem id faciunt, sed per manus impositionem super caput ordinandi,dicente Episcopo, *Diuina gratia,quæ semper infirma sanat,& quæ desunt supplet; creat, seu promouet N. venerabilem Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo*,&c. quem ritum ordinandi, nemo iure damnare poterit, aut verisimiliter de illius valore dubitare; & tamen Ecclesia Latina eundem ordinem confert per exhibitionem panis, & vini cum aliis verbis,in qua actione, & in quibus verbis creditur imprimi character, & consistere materia, & forma huius sacramenti, provt habetur in decreto Eugenij IV. sæpè citato ad Armenos, vbi assignatur hæc materia, & forma ordinationis Presbyteri; ergo fatendum est,fuisse factam, vel fieri posse aliquam variationem circa materiam,& formam sacramentorum. Quod argumentum etiam fieri potest in ordinatione Diaconi, qui olim per solam manus impositionem ordinabatur, & nunc apud Græcos,etiam Catholicos,ita ordinatur; apud Latinos verò per traditionem libri Euangeliorum cum forma illi correspondente, vt habetur in dicto decreto Eugenij, & tamen certum videtur, non potuisse illam Euangeliorum traditionem esse materiam, antequam Euangelia scriberentur, quo tempore iam ordinabantur Diaconi,vt constat de S.Stephano & aliis.

Secunda difficultas petitur ex materia sacramēti Ordinis.

Eugen. IV.

86. Huic difficultati, omissis variis solutionibus,responderi potest, materiam, & formam huius sacramenti eo modo, quo à Christo fuit instituta, non posse mutari:Christum tamen non determinasse in indiuiduo materiam,& formā materialiter sumptas; sed solùm voluisse, quod conferretur Ordo per aliquod signum sensibile significatiuū potestatis quæ traditur,& per verba hoc ipsum exprimentia.Quam doctrinam supponit Innocentius IV. communiter receptus in capite *Presbyter,de Sacramētis non iterandis*: vbi docet,tempore Apostolorum formam,qua ordinabantur Ministri, fuisse manuum impositionem, nec aliam fuisse formam tunc seruatam (per formā intelligit ritum,vt suprà monuimus sect.2.) *Vnde credimus* (inquit) *quod nisi essent forma postea inuenta, sufficeret ordinatori dicere, si Sacerdos, vel alia æquipollentia verba; sed subsequentibus temporibus formas,quæ seruantur,Ecclesia ordinauit.* Hoc ipsum insinuat Bellarm. *tom.2.libro vnico de sacramento Ordinis, c.9.in fine*,his verbis.*Credibile autem est,Dominum instituisse ista omnes materias Ordinum,non quidem in particulari. sed generatim, monendo Apostolos, vt Ordines, conferrent per cæremoniam instrumentorum,quibus significaretur eorum potestas.* Vbi nomine *instrumentorum* debet etiam comprehendi manus, quæ est instrumentum instrumentorū,alioquin debuisset negare, dari

Respondetur difficultati. Christus non determinauit in indiuiduo materiam & formam Ordinis materialiter sumptas.

Innoc.IV.

Bellarm.

dari veram ordinationem apud Græcos, qui ordinant per solam manus impositionem: quod certè Bellarminus non negaret, qui sciebat in Ecclesia Romana nunquam fuisse iterũ ordinatos qui Græco ritu ordinati fuerant, licèt ex iis alij Episcopi, alij etiam Cardinales fierent, neque vnquam de hoc puncto in Concilio Florentino, vel alibi à Latinis quidquam Græcis obiectum fuisse, denique hanc doctrinam latè, & eruditè tradit Petrus Arcudius *de concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis in Sacramentorum administratione, lib. 6. cap. 4. paulò post initium capitis §. est autem duplex*, vbi hanc dicit esse sententiam doctissimorum virorum. Qua suppositа, facilè conciliantur ritus vtriusque Ecclesiæ, vtraque enim confert ordinationem per signum sensibile, & verba, quæ optimè significant traditionem sacerdotij, quare vtraque validè conficit, & vtraque seruat formaliter loquendo materiam, & formam à Christo institutam, licèt materialiter vtatur signis diuersis. Sicut etiam Græcus consecrans in fermentato, & Latinus in azymo, vterque proculdubio seruat materiam à Christo institutam, scilicet panem, Christus enim non determinauit hunc nec illum, sed panem, quicunque esset, nec vinum album, nec rubrum, sed vinum, quodcunque esset. Sic etiam instituit pro materia ordinis signum sensibile & verba, quæ significent potestatem, quæ traditur. Vnde Eugenius verissimè dixit, per traditionem instrumentorum, & panis ac vini, &c. conferri ordinem, quia illa est de facto materia in Ecclesia Latina, licèt absque illa posset adhiberi alia materia sufficiens, vt fit apud Græcos.

Petr. Arcud.

Hæc sententia conciliat facilè ritus vtriusque Ecclesiæ.

Confirmatur exemplo panis, qui est materia Eucharistiæ.

87. Confirmari potest primò hæc doctrina ex Gregorio IX. in cap. *Presbyter. de Sacramentis non iterandis*; vbi Pontifex expresè dicit, manus impositionem, qua Sacerdotes ordinantur, esse ritum ab Apostolis introductum; ergo non fuit illud signum essentialiter, & determinatè requisitum à Christo, sed indeterminatè illud, vel aliud æquiualens. Aliunde autem habemus, nec porrectionem panis, & vini determinatè requiri ex diuina institutione, cùm Græci absque illa porrectione ordinentur; ergo fatendum est, Christum solùm voluisse pro materia aliquod signum proportionatum, hoc, vel illud.

Gregor. IX.

Confirmatur hæc solutio.

Instantia.

Respondent aliqui, impositionem manuum essentialiter requiri ex institutione Christi; dici tamen ritum ab Apostolis introductum, non quia ipsi illum instituerint, sed quia ipsi primi illud in vsum induxerint. Hic tamen sensus nimis est violentus: sic enim posset etiam dici ritus ab Apostolis introductus baptizare in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti; absoluere pœnitentes à peccatis, & alij similes, qui tamen non ita appellantur, sed instituti à Christo.

Diluitur.

88. Secundò confirmari potest ex eodem textu Gregorij, vbi dicit Pontifex; si Presbyter, aut Diaconus, cum ordinantur, manus impositionem non receperint, non esse vllatenus iterandum, sed cautè supplendum, quod per errorem fuit prætermissum. Vnde colligitur, illam impositionem manuum non ita esse ad valorem Ordinis essentialiter requisitam, vt sine illa Ordo non subsisteret: alioquin non sufficeret post tres menses adhibere illam absque forma; sed debuisset repeti forma, quæ profertur in porrectione panis & vini, nam quando Episcopus priùs imponit manus, nulla verba profert.

Confirmatur secundò.

89. Respondent aliqui, textum loqui, non de prima impositione manuum quæ fit ante porrectionem panis, & vini, & absque vllis verbis, sed de altera, quæ fit in fine Missæ, quando datur potestas ad absoluendum à peccatis cum illis verbis. *Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis*, &c. quæ licèt sit essentialis, est tamen diuersa à traditione potestatis ad offerendum sacrificium, quæ prius data fuerat, atque adeo potest bene dari post tres menses seorsim, cùm secum habeat specialem formam, & specialem effectum.

Instantia.

Hæc tamen responsio non potest adaptari textui: quia apertè loquitur de prima impositione manuũ; nam de illa subiungit. *Suspensio autem manuum debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi.* Hæc autem cæremonia fit in priori impositione manuum, non in posteriori, vt constat ex Pontificali.

Diluitur.

Sed contra hoc obiici potest primò, quia si impositio manuum etiam sine traditione calicis, & patenæ, sufficeret ad valorem ordinis. Ergo nunc, antequam accipiant calicem, & patenam, sunt ritè, & validè ordinati Presbyteri etiam Latini, cùm priùs recipiant manuum impositionem; & quæ alicubi, vel aliquando est sufficiens, materia sacramenti semper & vbique erit sufficiens. Consequens autem videtur contra illud decretum Eugenij, vbi dicitur Presbyteros ordinari per traditionem calicis & patenæ, &c.

90. *Obiectio.*

Respondetur negando sequelam, quia materia sine forma non sufficit ad valorem sacramenti: quamuis ergo impositio manuum cum forma proportionata sufficeret, provt sufficit apud Græcos, quia tamen Ecclesia Latina voluit adhibere materiam, & formã magis explicitam, noluit complere ordinationem in manuum impositione, & ideo non profertur tunc forma, donec explicetur magis materia tradẽdo panem, & vinum, &c. tunc autẽ profertur forma. *Accipe potestatem offerendi sacrificium*, &c. quæ forma cadit supra totam materiam præcedentẽ, constantem ex manuum impositione, & traditione panis & vini, quæ faciunt materiã integram, sed talem, vt non requireretur tota ad valorẽ sacramenti: imo nec tunc profertur tota forma, sed solùm illa, quæ explicat potestatem celebrandi; alia verò forma partialis explicans potestatẽ absoluendi, profertur in fine Missæ cum alia manuum impositione pro materia: Quare diuiditur apud Latinos collatio Presbyterij, cùm tamen apud Græcos vnica manuum impositione, & vnica forma detur vtraque potestas illis verbis: *Diuina gratia creat hunc Presbyterum*, &c. quia illa verba, licèt non ita explicitè, significant tamen sufficienter vtramque potestatem. Vnde etiam meritò Pontifex dicit, supplendam esse apud Latinos manuum impositionem prætermissam, illam scilicet quæ præcedit traditionem instrumentorum; supplendam, inquam, non quasi aliquid essentiale defuisset, sed aliquid, quod si positum fuisset, integrasset materiam, postea verò supplebitur tanquam cæremonia principalissima, sicut supplentur solemnitates postea in eo, qui fuit domi baptizatus absque illis.

Respondetur.

Sed contra obiicies secundò: ergo saltem in Diaconatu ante traditionem libri Euangeliorum, Diaconus erit ritè ordinatus: nam priùs accipit manuũ impositionem cum forma, scilicet cum illis verbis. *Accipe Spiritum sanctum*, &c. ergo si Græci validè ordinant Diaconum per impositionem manuum cum forma tunc prolata; Latinus etiam Diaconus ordinabitur per eandem materiam cum forma tunc prolata: & tamen in Concilio Florentino assignatur pro materia Diaconatus traditio libri Euangeliorum. Respondetur negando sequelam; nam licèt impositio manuum cum forma debita sufficeret ad ordinem Diaconatus conferendum, sicut de facto confertur à Græcis: apud Latinos tamen tunc non completur Ordo, quia non profertur forma cõpleta, sed incompleta per verba generalia, quæ non significant determinatè ordinem illum; scilicet dicendo:

91. *Objicitur secundò.*

Respondetur.

Accipe Spiritum sanctum ad resistendum Diabolo, & tentationibus eius, in nomine Domini. quæ verba sunt valdè vniuersalia, & ideo postea determinantur, quando traditur liber Euangeliorum per illa verba: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis in nomine Domini. Amen.* atque adeo tunc cõpletur materia, & forma, & confertur omnino ordo Diaconatus, qui etiam validè potuisset cõferri absque traditione libri, si sufficiens forma fuisset adhibita, sicut adhibetur à Græcis.

Quomodo concilientur ritus Latinus, & Græcus in conferendo Ordine.

92. *Conciliantur ritus vtriusque Ecclesiæ ex hac sententia.*

Ex dictis infertur, quomodo conciliari debeat ritus, quem Ecclesia Latina obseruat in ordine sacerdotij conferendo, cum iis quæ Concilia passim & Patres omnes dicunt, sacerdotium scilicet conferri per manus impositionem, quod ita clarum est in tota antiquitate, vt nemo id negare possit, vt fatentur Bellarmin. *dicto lib. vnico de sacramento Ordinis, cap. 9.* & Vasquez *tom. 3. in tertiam partem, disp. 239.* de quo latè Arcudius *vbi supra dicto lib. 6. cap. 3.* Aliqui enim dicunt, apud Latinos Sacerdotem ordinari etiam per manus impositionem; quia ipsa traditio instrumentorum cum pane, & vino est quædam impositio manuum, cùm in illo actu Episcopus, vt tradat calicem & patenam, extendat manus, & quodammodo eas imponat; per illam traditionem Episcopus mediatè coniungit manus suas cum ordinando per coniunctionem physicam; quod enim mediet calix, & patena, non tollit verum contactum, sicut etiam apud Græcos mediat pallium, & tamen dicitur vera manus impositio.

Bellarmin. Vasquez. Arcudius. *Responsio aliquorum.*

93. *Reijcitur.*

Hæc solutio nunquam potuit mihi satisfacere; quia illa traditio instrumentorum, non nisi impropriissimè, & ineptissimè potest appellari simpliciter manus impositio, vt constat ex vsu concipiendi, & loquendi. Et licèt daremus, propter illum cõtactum mediatum posse vtcumque appellari manus impositionem; non tamen posset dici quod tunc Episcopus imponat manus super caput ordinandi. Et tamen Concilia, & Patres non solùm dicunt, conferri ordinem per manus impositionem, sed etiam per impositionem manus super caput. Sic loquitur *Concilium Carthaginense IV. can. 3.* his verbis. *Presbyter, cùm ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente*, &c. Clemens Romanus *lib. 8. constit. cap. 16.* sic ait. *Cum Presbyterum ordinas, Episcope, impone ipse manum capiti Presbyteri.* Damasus Papa *Epist. 4.* agens de ordinatis à Chorepiscopis, qui verè Episcopi non erant, sic ait. *Et propterea magis vulnerabant capita quæ per manus impositionem tangebant, quàm ea, quæ eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent:* & paucis interiectis, *Quapropter* (inquit) *per illam illicitam manus impositionem, vt paulò superius prælibauimus, vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant.* Innocentius I. *Epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ cap. 3.* sic ait: *Cùm nos dicamus, ab Hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impositionem habere caput, vbi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, vt possit recipere sanitatem*, &c. Dionysius Areopagita *de Eccles. Hierarch. cap. 5.* sic ait de ordinatione Presbyteri, & Diaconi; *Sacerdos autem flexis ante aram genibus capiti suo admotam Pontificis manum dexteram habet, atque à Pontifice, qui eum consecrat, sanctis precibus sanctificatur. Minister verò genu altero flexo ante altare dextram manum Pontificis, qui eum consecrat, super caput habet, ab eoque consecratur ijs precationibus, quibus Ministri consecrari solent.* Augustinus *lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 20. Si ergo* (inquit) *ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit, vt per peccatores sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur quæ omnia tamen & fiunt, & valent etiam per homicidas.* Vides, apud Patres non solùm assignari pro materia impositionem manus, sed impositionem manus super caput ordinati: quis autem dicat Episcopum imponere manum capiti ordinati, dando illi calicem & patenam cum hostia & vino? non ergo de illa impropriissima manus impositione, sed alia magis propria loquuntur.

Concil. Carthag. IV. Clemens. Damasus. Innoc. I. Dionys. Augustin.

Secundò reiici potest eadem doctrina ex verbis Gregorij IX. supra adductis in cap. *Presbyter*, de Sacramentis non iterandis vbi sic ait: *Presbyter, & Diaconus, cùm ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt; quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos, cautè supplendum, quod per errorem exisit prætermissum: suspensio autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi*, vbi vides, ritum illum imponendi manus dici ab Apostolis introductum qui non continetur in traditione calicis, & patenæ: nam omnes supponunt, in casu illius textus non fuisse omissam traditionem calicis, & patenæ, nec eam esse repetendam; & tamen Pontifex dicit, omissam fuisse manus impositionem, quam ab Apostolis introductam seruat Ecclesia; ergo non includitur illa manus impositio antiqua in traditione instrumentorum.

94. *Reijcitur secundò.* Gregor. IX.

Tertiò reiici potest ex Concilio Carthagin. IV. *can. 5. & 8.* vbi de Subdiaconi ordinatione sic dicitur: *Quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum.* Vbi apertè distinguitur acceptio instrumentorum ab impositione manuum; nam si in ipsa traditione instrumentorum manus imponitur Presbyteris, non esset bona ratio Concilij, quia Subdiacono manus non imponitur, accipiat patenam, & calicem; esset enim dicere, quia non accipit instrumenta, accipiat instrumenta, ac proinde iam non magis Presbyteris manus imponerentur, quàm Subdiaconis. Debemus ergo fateri, ritum illum antiquum imponendi manus seruari, & retineri ab Ecclesia Latina, non in traditione ipsa instrumentorum, sed seorsim per veram & propriam manus impositionem super capita ordinatorum.

95. *Reijcitur tertiò.* Concil. Carthag. IV.

Alij aliter respondent, manus impositionem in ordinatione Sacerdotis esse quidem materiam essentialem: illam tamen esse, qua in fine Missæ accipit potestatem absoluendi à peccatis, imponente Episcopo manus capiti Presbyteri cum illis verbis: *Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. quæ potestas cùm sit quædam pars Sacerdotij nostri, quippe quod complectitur potestatem offerendi Sacrificium, & absoluendi; iam verum est in rigore, Sacerdotes ordinari per manus impositionem, licèt ante illam acceperint potestatem consecrandi corpus Christi, & simul cum Episcopo consecrauerint. Ita respondet P. Vasq. *loco cit.* cum aliis, & Bellarm. *d. cap. 9. de sacramento Ordinis.*

96. *Responsio aliorum.* Vasquez. Bellarm.

Huic tamen responsioni obstat primò, iuxta ipsam, Sacerdotem, quatenus potissimè Sacerdos est, non ordinari in hac sententia per manus impositionem, sed solùm quatenus iudex constituitur ad dimittenda, vel retinenda peccata, quod munus, licèt Sacerdotibus Christi sit annexum, sacerdotium tamen secundùm se, & ex suo conceptu ab illo præscindit: nam Sacerdos est in ordine ad sacrificium: quare cùm

97. *Reijcitur etiã hac responsio primò.*

cùm Patres & Concilia dicant, Sacerdotem ordinari, & fieri per manus impositionem; de sacerdotio, vt sacerdotio debent intelligi, nec possumus admittere, priùs esse verè, & essentialiter Sacerdotem, quàm ei manus imponatur. Secundò obstat Ambrosius *in epistolam primam ad Timotheum, cap. 4.* vbi clarè, & disertè explicat, per manus impositionem tribui Sacerdoti potestatem ad offerendum sacrificium. *Manus* (inquit) *impositione verba sunt mystica, quibus confirmatur ad opus electum, accipiens auctoritatem, teste conscientia sua, vt audeat vice Domini sacrificium Deo offerre.* Tertiò obstat Concilium Carthag. IV. *Can. 3. & 4.* vbi de ordinatione Sacerdotis, & Diaconi sic dicitur: *Presbyter, cùm ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant, Diaconus, cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.* Vbi apertè fit sermo de impositione manuum, quæ præcedit exhibitionem calicis, & patenæ; tunc enim alij Sacerdotes manus imponunt: comparatur autem illa manus impositio cum illa, quam accipit Diaconus, qui ordinatur ad ministrandum per manus impositionem, Sacerdos verò, quia per manus impositionem ordinatur ad sacerdotium, ideo accipit illam cum maiori solemnitate, & approbatione aliorum Sacerdotum simul manus suas imponentium. Certè quisquis attentè, & sincerè legat seriem illius Concilij, dubitare non poterit, quin æquè Episcopus, Sacerdos & Diaconus per manus impositionem ordinetur, & per eamdem Sacerdos potestatem suam sacerdotij, & sacrificandi accipiat.

Secundò reijcitur. Ambros.

Tertiò reijcitur. Concil. Carthag.

98. Verior ergo, & planior conciliandi modus est, quem supra insinuauimus, Ecclesiam Latinam retinuisse vtique priscum illum ritum ab Apostolis introductum ordinandi Sacerdotem per manus impositionem, illam tamen materiam magis explicitam reddidisse adiungendo traditionem panis, & vini, (quod Græci non faciunt) ita vt ex manus impositione, & traditione panis & vini, fiat vna integra materia magis explicita cum forma, quæ tunc profertur explicante potestatem solam ad sacrificandum: postea verò adhibetur iterum alia manus impositio cum altera forma explicante potestatem ad absoluendum: itaque vtramque potestatem confert per manus impositionem: priorem tamen non per solam manus impositionem, sed per traditionem simul panis, & vini, vt magis explicita apponatur materia, & magis apta ad significandam potestatem sacrificandi.

Verior modus conciliationis. Ecclesia Latina materiã illam reddidit magis explicitam.

99. Nec obstat, primam manus impositionem fieri absque prolatione formæ, atque adeo non posse tunc apponi tanquam materiam, nam materia debet esse simul cum forma: hoc (inquam) non obstat, quia non ita distat manus impositio à formæ prolatione, quæ postea subsequitur, vt non censeantur habere propinquitatem moralem sufficientem; neque enim debet esse coëxistentia physica, vt constat in Diaconis, quibus dicitur forma omnibus simul, & postea successiuè tangunt librum, quare si ordinarentur simul centum diaconi, proculdubio esset magna distantia physica inter prolationem formæ, & contactum libri respectu vltimi; sed tamen est sufficiens præsentia moralis, quia eadem actio moraliter continuatur absque interruptione morali. Sic etiam, postquam imponuntur manus Sacerdotibus, vsque ad illa verba, *Accipe potestatem*, &c. eadem actio moralis continuatur vngendo illos, & præparando, vt magis congruè recipiant gratiam sancti Spiritus. Postea verò explicatur magis materia, & apponitur alia pars eiusdem materiæ, simul cum forma: quare distantia illa, quæcunque illa sit, non tam est inter materiam, & formam, quàm inter partem & partem materiæ, quas certè non oportet sibi inuicem coëxistere physicè, vt videmus in sacramento Pœnitentiæ, in quo confessio, & actus doloris longo plerumque temporis interuallo dissident: in Matrimonio autem consensus, & verba vnius coniugis, quanto tempore possent distare à consensu, & verbis alterius? sufficit ergo moralis vnio, quæ pensanda est ex natura, & qualitate actionis: quare, cùm de creando Sacerdote agitur, tota illa actio, quibus ei insignia, vestes, instrumenta, & alia solemniter dantur, censetur esse vna & eadem actio; sicut coronatio etiam Pontificis, vel Regis, longo tempore protrahitur, & in plures actiones diuisa, variisque solemnitatibus interrupta, eadem tamen actio moraliter reputatur.

Est semper propinquitas moralis sufficiens inter manus impositionem & formam.

Exemplo est sacramentum Pœnitentiæ.

100. Confirmari potest hic dicendi modus ex ritu, quo Latinus Diaconus ordinatur, scilicet per manus impositionem, & per traditionem libri, vbi certè negare non possumus, impositionem manus pertinere ad materiam illius ordinationis, saltem partialiter, tum quia Patres & Concilia, imo & Scriptura semper dicunt Diaconum fieri per manus impositionem; tum quia quando Diacono manus imponitur, dicuntur illa verba ab Episcopo: *Accipe Spiritum sanctum*, &c. de quibus verbis Concilium Tridentinum *sess. 23. canon. 4. de sacramento Ordinis*, definit esse verba efficacia, & causatiua gratiæ, sic enim ait: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum, anathema sit.* Quare non video, quomodo post hanc definitionem Tridentini aliqui opinentur, per illa verba non dari Spiritum sanctum, sed intelligi solùm per modum cuiusdam deprecationis. Debemus ergo illis verbis, & actione, quæ cum illis fit, tribuere aliquam efficacitatem, saltem partialem in ordine ad gratiam sacramentalem: nemo autem dicet, minoris efficacitatis esse impositionem manuum super caput Sacerdotis, quàm super caput Diaconi, imo ex ipso externo ritu constat, esse aliquid maius, cùm diaconis solus Episcopus imponat vnam manum: Sacerdotibus verò imponat singulis vtramque manum, cui alij Presbyteri consentiunt imponentes & ipsi manus super eosdem, quæ omnia ostendunt aliquod magnum mysterium in illa manuum impositione contineri.

Confirmatur hic dicendi modus.

Conc. Trid.

101. Dices; in nostra etiam sententia verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. quæ Diaconis dicuntur, non esse intelligenda vt sonant, sed per modum deprecationis, nam reuera tunc non datur Spiritus sanctus, sed postmodum cùm datur potestas legendi Euangelium, & imprimitur character. Aliqui videntur diuidere ordinem diaconatus in duas potestates, scilicet ministrandi, & legendi Euangelium, quarum prior detur per illa verba, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. cum impositione manus; posterior verò per traditionem libri, & illa verba, *Accipe potestatem legendi Euangelium*, &c. ita vt sicut Presbyteris datur duplex potestas seorsim per diuersam materiam, & formam, scilicet ad sacrificandum, & absoluendum; sic Diacono datur duplex potestas seorsim vna ab alia, per diuersam materiam, & formam. Ita videtur insinuare Cardinalis Bellarm. *illo c. 9. in fine:* imo indicat, Stephanum, & alios primos diaconos, solùm accepisse priorem potestatem, non posteriorem, quia tunc non erat opus posteriori, cùm nondum essent scripta Euangelia, quæ legerentur.

Instantia.

Respondent aliqui.

102. *Impugnantur.* Sed huic responsioni obstat ritus, quem hodie (vt dixi) obseruat Ecclesia Græca in ordinatione Diaconi, quem per solam manus impositionẽ ordinat, nec per formam explicat potestatem legendi Euangelium, sed solùm diaconatum, dicendo, *diuina gratia promouet hunc in Diaconum*, &c. ergo per illam actionem per quam cõstituitur aliquis Diaconus, accipit simul potestatem legendi Euangelium: quod tamen hi Authores videntur negare, dum supponunt, Stephanum, & alios, qui librum non acceperant, accepisse potestatem ad ministrandum, non tamen ad legendum Euangelium; hoc autem stare non potest, quia verè illi facti sunt Diaconi, ergo acceperunt potestatem, quam affert diaconatus; ergo cùm per solam acceptationem diaconatus accipiatur à Græcis potestas legendi Euangelium, idem dicendum est de illis primis, qui veri Diaconi fuerunt.

103. *Vera responsio iuxta priorem doctrinam.* Facilius ergo respondetur iuxta supradicta, verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. quæ Diaconis dicuntur, esse quidem causatiua; ad hoc enim non est necesse, quod causetur effectus in ipsa prolatione verborum metaphysicè, sed satis est quod vel tunc, vel postea, quando perficitur materia, & forma, causetur virtute illorum verborum, saltem vt causæ partialis: sic enim verba similia, quæ dicuntur Presbyteris: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata*, &c. licèt sint causatiua, non oportet, quod semper operentur, tunc quando proferuntur, nam si nondum imponit manus Episcopus, sed paululum post prolationem eorum verborum imponat manus, valida erit ordinatio, & tunc ponetur effectus virtute verborum antea prolatorum: sicut etiam de facto potestas legendi Euangelium non datur diacono, quando dicuntur ei ab Episcopo illa verba, *Accipe potestatem legendi Euangelium*, &c. nam Episcopus dicit illa verba omnibus simul, *Accipite potestatem legendi Euangelium*, &c. & postea successiuè omnes tangunt librum, quare necesse est, magnam temporis moram intercedere inter prolationem verborum, & acceptionem potestatis, præsertim si plures sint Diaconi ordinandi; & tamen illa verba dicuntur in omni rigore causatiua illius effectus. Sic ergo dicimus de illis aliis verbis. *Accipite Spiritum sanctum*, &c. Hæc sufficiat breuiter indicasse de materia, & forma sacramenti Ordinis.

SECTIO VI.

Quæ mutatio materiæ, aut formæ noceat valori Sacramenti.

104. *De substantiali mutatione materiæ non est difficultas.* CIrca mutationem materiæ non est difficultas: Omnes enim consentiunt, illam mutationem tollere valorem sacramẽti, quæ opponitur cum materia à Christo instituta quo ad substantiam; quæ verò solùm opponeretur accidentaliter, non destrueret valorem. Sic aggresta non posset validè consecrari, posset tamen vinum purum, vel panis fermentatus, licèt Christus in vino limphato, & pane azymo consecrauerit, quia sunt circumstantiæ accidentales, quod sit panis azymus, vel vinum purum, vterque enim est panis, & vtrumque est vinum humano modo simpliciter, & absolutè. Duo tamen sunt in hoc aduertenda. Primum est, non intelligi mutationem accidentalem illam omnem, vel solam, quæ non versatur circa mutationem eiusdem speciei substantialis; nec mutationem substantialem omnem illam, quæ versatur circa aliam speciem physicam: nam vinum album & rubrum differunt fortasse specie physica, contritio etiam & attritio, quæ sunt materia proxima in sacramento Pœnitentiæ, sicut & satisfactio facta per ieiunium, aut per eleemosynam, & tamen hæ varietates non sunt substantiales, sed accidentales in ordine ad sacramenta; è contra verò panis, & massa cruda non differunt fortasse specie substantiali, & tamen est varietas substantialis in ordine ad sacramentum, quia vnitas, vel mutatio materiæ in ordine ad sacramentum, non tam attenditur secundùm entitatem physicam, quàm secundùm vnitatem humanam, ita vt in ordine ad vsus humanos, & provt sub tali nomine vsurpatur, sit notabilis varietas, ita Suarez cum aliis, *in præsenti disput. sect. 4. §. vt verò distinguamus.* Suarez.

Duo notanda, primum quid intelligatur per mutationem accidentalem & substantialem.

105. *Secundum notandum.* Secundò tamen adiungendum videtur, vix posse reperiri circumstantiam aliquam, ratione cuius dici posset fieri mutationem accidentalem in materia vel forma sacramentorum respectu institutionis Christi: nam illa exempla, quæ adduci solent mutationis accidentalis, vt si vinum sit rubrum, vel album, si panis sit fermentatus, & similes; si rectè considerentur, non sunt nec accidentaliter quidem alienæ à Christi institutione: Christus enim pariter instituit vtrumque panem, & vtrumque vinum pro materia, quia alioquin peccarent Græci consecrando in fermentato; & idem dicere possumus, de mutationibus accidentalibus in forma sacramenti; nam si in consecratione panis, omittatur particula *enim*, non erit nec accidentaliter contra Christi institutionem: neque enim Christus præcepit illius particulæ prolationem, alioquin peccassent multi Patres, qui sine illa particula consecrabant, vt constat ex liturgiis antiquis. Quando ergo dicimus, aliquando mutari formam, vel materiam solùm accidentaliter, debet intelligi, quod mutatio sit materiæ, facta comparatione ad vsum, vel ritum communem nostræ Ecclesiæ, cui se accidentaliter opponeret, qui omitteret, v.g. particulam *enim*, vel particulam illam, *ego*, in forma absolutionis, vel aliud simile. At verò respectu Christi vix inuenietur aliquid, quod à Christo fuerit determinatè institutum ex parte materiæ, vel formæ sacramentorum, quod non pertineat ad valorem, & substantiam sacramenti, vt consideranti patebit.

Mutatio accidentalis sit respectu ritus communis nostræ Ecclesiæ, non tamen respectu institutionis Christi.

106. *Duplex regula pro dignoscendis mutationibus.* Hoc supposito, duplex regula solet communiter tradi pro dignoscendis mutationibus, quæ in forma destruunt valorem sacramenti, & illis quæ valorem non destruunt. Prima regula est: mutatio illa, siue per additionem, siue per ablationem, siue alio modo fiat, quæ non corrumpit verum sensum formæ, non tollit valorem sacramenti. Secunda regula est, mutatio quouis modo facta, corrumpens verum sensum formæ, semper destruit valorem sacramenti; ita Vasquez *in præsenti disput. 129. cap. 7. in fine*, cum aliis communiter, qui re ipsa idem sentiunt, licèt in modo applicandi prædictas regulas ad casus particulares dissentire videantur. *Prima regula quando non mutatur sensu forma. Secunda contraria.* Vasquez.

107. *Varia praxes harum regularum.* Tota ergo difficultas est in reducendis his regulis ad praxim, vt dignosci possit, quando mutatio facta in verbis corrumpat, vel non corrumpat sensum requisitum formæ; iuxta quas oportebit sigillatim examinare alias regulas magis particulares, quæ communiter solent assignari. Primò ergo infertur, mutationem vnius vocis in aliam retinentem eundem sensum non nocere. Potest autem hoc multipliciter accidere. Primò secundùm totam dictionem integram, & tunc si fiat in nomina synonyma, valet sacramentum, vt si pro illo verbo *absoluo* dicatur; *Ego tibi remitto peccata tua*, si autem dubium sit, an sint voces æquiualentes, dubius etiam erit valor sacramenti, vt si in forma Baptismi dicatur, *Ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & procedentis*, &c. Hinc fit, valere etiam sacramentum, licèt pro voce vnius

Prima praxis mutatio vnius vocis in aliam retinentẽ eundem sensum idque fit duobus modis; primus modus cum mutatur integra.

vnius idiomatis apponatur vox alterius:&hoc non solùm si tota forma proferatur in alio idiomate,v. g.Gallico vel Hispano; sed etiam si misceatur partim ex vno,partim ex alio, vt si dimidiam formam dicat aliquis Latinè, & dimidiam lingua vulgari; sic enim habet vsus loquēdi vt sæpè misceamus intra eandem orationem diuersas linguas,&sic etiam forma baptismi Latina habet verbum illud,*baptizo*, quod non erat Latinum sed Græcum. Hinc etiam fit, mutationem vnius vocis in aliam æquiuocam, si verè æquiuoca sit, & in his circumstantiis capax sit adhuc significationis æquiualentis illi alteri voci, quæ omittitur, non tollere valorem sacramenti: sic enim valida erit forma Baptismi,si pro illis verbis,*Ego te baptizo* dicatur. *Ego baptizo Petrum*,licèt illa vox,*Petrus*, de se æquiuoca sit ad hunc, vel illum Petrum significandum.Denique valida est forma, quando ex propriis mutantur nomina in figurata eundem sensum reddentia, vt cùm *pro sanguine* ponitur, *calix sanguinis*, vel è contra. Vel cùm ex vsu,& accommodatione idem significat,vt si honoris gratia,dicatur,*Ego absoluo vestram Dominationem, aut vestram Celsitudinem*,&c.aut si Pontifex diceret, *nos absoluimus te*, &c. Nam illæ voces in plurali in vsu communi iam æquiualent singulari.

108. *Secundus modus cum mutatur pars.* Zachar. Papa. Secundò potest fieri mutatio vocis non integræ, sed secundum partem, vt si ex balbutie, vel ignorantia, vel alio impedimento, pro *est*, dicatur *es*, vel pro *corpus*,dicatur *corporis*, &c. De quo exstat decretalis responsio celebris Zachariæ Papæ, quæ habetur in cap.*Retulerunt*.De consecratione distinctione quarta: vbi scribens ad Bonifacium Episcopum sic dicit: *Retulerunt Nuncij tui,quod fuerit in eadem prouincia Sacerdos, qui Latinam linguam penitus ignorabat. & dum baptizaret nesciens Latini eloquij, infringens linguam diceret,Baptizo te in nomine Patria,& Filia, & Spiritu sancta. Ac per hoc tua reuerenda fraternitas consideranit eos rebaptizare.Sed sanctissime Frater,si ille,qui baptizauit,non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ loquutionis infringendo linguam,vt supra fati sumus, baptizans dixisset, non possumus consentire vt denuo baptizentur.* Hæc Zacharias:ex cuius verbis idem à fortiori colligitur in leuioribus mutationibus, vel ex pronunciatione, vel ex alio defectu prouenientibus. Ratio autem est,quia in iis circumstantiis illa verba sic prolata sufficienter indicant eundem sensum,licèt barbarè,& imperitè significentur.

109. *Secunda praxis variatio vocis actiuæ in passiuam eum eodem sensu.* Secundò infertur, varietatem etiam secundùm casus,vel secundùm voces,actiuam,&passiuam,non nocere, dummodo idem sensus retineatur sic pro illis vocibus, *ego te baptizo*,&c. Græci dicunt *baptizatur seruus Christi*, &c. non verò *baptizetur seruus Christi*,vt aliqui communiter eis imponunt:ille autem Baptismus validus est, proculdubio cum eundem sensum verba illa retineant.

110. *Tertia praxis additio non destruens sensum.* Tertiò infertur, additionem illam, quæ non destruit debitum sensum formæ, non impedire, siue fiat in principio,siue in medio,siue in fine, vt si dicas,*commendo te B.Virgini, & baptizo te in nomine Patris*,&c.vel si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij, qui à Patre procedit, & Spiritus Sancti*, vel si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti,commendo te B.Virgini*.Nam in his omnibus semper manet integer sensus formæ requisitæ, nec destruitur vllo modo per illa, quæ adiunguntur.Idem dicendum est,si aliquid auferatur, quod tamen sensum non destruat, vt si dicas, *absoluo te à peccatis*, omissis *ego* & *tuis*, adhuc enim manet integer idem sensus.

111. Quartò infertur,interrumptionem magnam verborum impedire valorem sacramenti, quia auferetur sensus orationis; modicam tamen interruptionem non impedire,quia moraliter est eadem oratio & hoc, etiamsi alia verba interponantur, vt si quis dicat, *ego te baptizo*, & petens aquam dicat, *date aquam*, & statim prosequatur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Quanta autem, & qualis debeat esse interruptio, aut verborum interpositio vt tollat sensum,est res moralis,& pendet ex arbitrio, ac iudicio prudentum. *Quarta praxis. Magna interruptio.*

112. *Quinta praxis. Transmutatio.* Quintò infertur,transmutationem & transpositionem verborum aliquando impedire valorem, aliquando non: nam si dicat aliquis, *Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti te baptizo*; idem est sensus, & valida est forma; si verò dicat, *Ego in te baptizo nomine Patris*,&c.non manebit idem sensus, nec erit valida forma; esset tamen valida forma si diceret, *Ego Patris baptizo te in nomine Filij, & Spiritus sancti*.licèt Scotus *in 4.dist.3.q.2.* immeritò illam dicat esse formam inualidam, quia aufert conceptum orationis,sed reuera apud Latinos Poëtas ille modus loquendi vsitatus est. Scotus.

113. *Sexta mutatio in forma ad inducendum errorem.* Sextò infertur, quid dicendum sit quando mutatio in forma fit ad inducendum aliquem errorem. Communiter enim dicunt multi,vniuersaliter tunc reddere inualidum sacramentum, quibus videtur fauere Zacharias Papa in verbis, quæ ex ipso supra retulimus,vbi docet,Baptismum *in nomine Patria,& Filia*,&c.validum fuisse si baptizans non voluit introducere errorem; aut hæresim. Vnde à contrario sensu argui solet non valere sacramentum, quando mutatio formæ fit ad introducendum errorem, vel hæresim. Hæc tamen regula, si vniuersaliter, & vt sonat, accipiatur, non videtur posse subsistere, vt cum aliis benè obseruant Suarez *in præsenti disp. 2. sect.5.* & Vasquez *d.disp.129.cap.6.& 7.* quia Græci vtuntur alia forma, *Baptizatur seruus Christi*, &c. eò animo multi, quia dicunt, formam Ecclesiæ Latinæ non esse validam,& in consecratione hostiæ dicunt, *Hoc est corpus meum,quod pro vobis tradetur*,volentes hæc etiam verba requiri ad essentiam consecrationis, & tamen validè baptizant, & consecrant, sicut licèt ex iisdem multi consecrent in fermentato, ad tuendum suum errorem, quo negant, licere consecrationem azymi,adhuc consecrant validè; ergo non quæcumque erroris intentio sufficit ad reddēdum inualidum sacramentum.Sicut etiam de facto inter Latinos aliqui existimant, verba illa posteriora in consecratione calicis, *noui & æterni Testamenti*, &c.requiri essentialiter ad consecrationem,& cum hac intentione illa dicunt; nec tamen ideo minùs validè consecrant propter hunc priuatum errorem.Ratio autem vniuersalis est,quia cum errore illo stare potest intentio efficax faciendi verum sacramentum iuxta Christi institutionem, quæcumque illa sit. Suarez. Vasquez.

114. *S. Thomas & Zacharias Papa explicantur. Regula huius praxis.* Ideo prædicti auctores dicunt illam doctrinam Zachariæ & S. Thomæ intelligi iuxta subiectā materiam,vt scilicet tunc animus introducendi errorē noceat valori sacramenti, quando verba ipsa ita significant illum errorem, vt non relinquant verum, & requisitum sensum formæ,sacamentum enim fieri non potest verbis significantibus illum sensum, sicut in exemplo illo,si per illa verba, *In nomine Patria,& Filia,& Spiritu sancta*, vellet minister significare in Deo non esse Filium, sed filiam, destrueret verum sensum formæ:sic etiam si consecrans hostiā diceret,*Hic est corpus meum*,significant per illud hîc, aduerbialiter sumptum, meram præsentiam localem, destrueret verum sensum formæ significantis transsubstantiationem,& per consequens non con-

secraret: si verò illud *hic*, ponat tanquam pronomen ex ignorantia, mutando genus neutrum in masculinum, verè consecrat, quia non procedit ex errore destruente verum sensum formæ. Et ideo etiã Græci in exemplis positis validè baptizant, & consecrant, quia per illum errorẽ, quem intendunt intro ducere, non tollunt verum, & debitũ sensum formæ, quam proferunt. Quæ regula vera quidẽ videtur, indiget tamen expositione, vt videamus an ab iis auctoribus benè applicetur ad casus particulares.

115. *Septima praxis.* Infero ergo septimò, falsum esse id, quod aliqui videntur docere, scilicet, quoties in forma sacramẽti Minister cogitat, aliquid non esse de essentia formæ, quod tamen reuera est de eius essentia, etiamsi id dicat, non conficere sacramentum. Ita videntur docere Paludanus, Durandus, & Adrianus apud Henriquez *lib. 1. de Sacrament. in genere, cap. 9. n. 12.* vbi affert alios idem à fortiori dicentes, quando aliquis dicit tanquam partem essentialem illam, quæ reuera non pertinet ad essentiam: fundamentum autem vtrorumque potest esse, quia illa tunc videtur applicare vtramque formam, nam illa, quã existimat esse formam, & applicat vt formam, non est forma completa in primo casu: vel illam, quæ est verè forma, non applicat tanquam formam completam, sed vt partialem, vt in secundo casu.

Paludan. Durand. Adrianus. Henriquez.

116. *Falsa est hæc sententia.* Vtraque tamen sententia falsa est, & contra praxim totius Ecclesiæ: redderentur enim dubia ferè omnia sacramenta, quæ enim forma est in sacramẽtis, de qua non sint opiniones apud Theologos, in quibus verbis essentialiter consistat, sic de forma absolutionis dubitant, an illa verba *à peccatis tuis*, pertineant ad eius essentiam? de forma consecrationis dubitant aliqui de illis verbis, *noui & æterni Testamenti*, &c. de materia, & forma vnctionis negant aliqui, omnia adhiberi solita pertinere ad essentiã sacramenti; in sacramento Ordinis vidimus supra, plures negare impositionẽ manus in Diaconatu, & verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. pertinere ad essentiã, alios id affirmare; in sacerdotio item prima impositio manus censetur à multis esse extra essentiam, alij dicunt contactum physicum calicis & patenæ requiri essentialiter, alij id negant. In tanta itaque sententiarum varietate, si minister opinatur esse, id de essentia, quod reuera non est, vel è contra, quis vnquam dicat, sacramentum non esse validum. Non ergo regulandus est valor sacramenti iuxta priuatam opinionem Ministri, sed iuxta veritatem; nam cum illa priuata sententia semper adest in Ministro, & in suscipiente, intentio generalis conficiendi, vel suscipiendi illud sacramentũ, nec limitatur ad illum solum actum, quẽ existimat esse essentialem. Denique sic nemo dixit, Sacerdotes Græcos non consecrare validè, eo quod existiment illa etiã verba, *Quod pro vobis tradetur*; pertinere ad essentiam consecrationis; illi autem auctores debent explicari in eo sensu, quod scilicet, si Minister ita alligaret suam intentionem ad illa verba vt nollet nisi per illa verba sacramentum conficere, vel nollet per illa, quæ reuera sufficiunt, conficere totaliter, tunc sacramentum non valeret: hæc tamen intentio cum tali exclusione nec in hæreticis quidem reperitur, ne dum in Catholicis. Similiter intelligendus est S. Thomas *in præsenti art. 8.* dum ait, si quis intendat per huiusmodi additionem alium ritũ inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Vbi S. Thomas non negat vniuersaliter valorẽ sacramenti cum intentione inducendi nouum ritũ, sed arguitiuè infert probabiliter defectũ debitæ intentionis, quoties minister videns aliquid esse contra ritum Ecclesiæ, & contra eius intentionem, adhuc vniuersaliter vult opponi Ecclesiæ, tunc enim credibile est, eum non habere intentionem requisitam faciendi quod facit Ecclesia. Cæterum in rigore adhuc posset habere intentionem faciendi quod fecit Christus, & validè operaretur; hoc tamen difficile continget, & ideo S. Thomas dicit, *non videtur perfici sacramentum.*

Modus explicandi supradictos Auctores.

S. Thom.

117. Sotus. *Octaua praxis.* Infero octauò contra Sotum *in 4. dist. 1. q. 1. art. 8. in fine*, illam formam Baptismi, *Ego te baptizo in nomine Filij, & Patris, & Spiritus sancti*, non vitiare sacramentum, etiamsi minister intenderet errorem inducere quod filius esset principium Patris. Nam ille error per talia verba communiter non significatur, imo eo ipso, quod nominatur Pater, & Filius significatur Filius procedere & nasci ex Patre, non verò è contra. Eodem modo displicet quod Pater Vasquez *in præsenti*, *n.* 104. dicit non fore validum sacramentum sub illa forma. *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij sapientis, & Spiritus sancti Paracleti.* si minister ideo prædicata illa tribueret Personis, quia existimaret re ipsa non esse communia, sed propria singularum. Hoc, inquam, non placet, propter eamdem rationem, quia ille error mente habitus non declaratur sufficienter per illa verba, quæ in communi loquendi modo id non significant; ergo si aliunde haberet debitam intentionem faciendi sacramentum, & significandi quod verba significant, non minùs faceret Baptismum validum, quàm hæreticus consecrans hostiam, & existimans, per illa verba non significati realem præsentiam Christi, sed mysticam, & repræsentatiuam; habens tamen intentionem faciendi, quod Christus iussit; hic enim proculdubio consecrat, quia per verba nullo modo significat suum errorem. Sic ergo in nostro casu, si minister habeat debitam intentionem: nam si ipse peccet etiam in intentione debita significandi, nolens significare, Patrem sapientem, sed Patrem, qui non sit sapiens, iam tunc nihil faceret, non ex defectu verborum, sed ex defectu intentionis, sicut si consecrans non haberet intentionem significandi veram præsentiam corporis Christi, per illud verbum, *est*, sed solùm impropriam, & secundum figuram, non consecraret: nos tamen loquimur, quando ex parte intentionis adest intentio faciendi, quod Christus iussit, & adest simul error in mente, quem errorem vt ostendat esse in sua mente, vtitur illis verbis, tunc enim dicimus, nihil obstare valori sacramenti, nam error manet solum in mente, nec verba illum sufficienter significant, quare nec ille esset hæreticus externus, nec incurreret censuram, quia licèt voluerit manifestare exteriùs suum errorem, non tamen est vsus signo sufficienti ad illum manifestandum.

Sotus. *Octaua praxis.*

Vasquez. *Displicet quod hic dixit Vasquez.*

118. *Instantia.* Dices, ergo si aliquis baptizaret *in nomine Patris, & Filia, & Spiritus sancti*, volens introducere hunc errorem, quod scilicet in diuinis non sit filius, sed filia, adhuc validè baptizaret, quia reuera nullus audiens illa verba, intelligeret talem errorem, sed existimaret, prolata esse eo modo propter lapsum linguæ, vel ignorantiam; & tamen Pontifex Zacharias sæpe citatus dicit, formam illam non fore validam, si per illam minister intendebat introducere aliquem errorem, vel hæresim. Respondetur negando sequelam, quia in eo casu verba non retinerent ex parte proferentis veram significationem, non enim vellet significare id, quod Christus, & Ecclesia volunt significare, sed aliud diuersum, nempe filiam; requiritur autem ad valorem formæ, & quod significet id quod Christus voluit, quantum est ex parte verborum, hoc est, quod sint apta de se ad id significandum,

Diluitur.

ficandum, & quod id etiam significent ex parte proferentis, qui hoc ipsum intendit significare, sine hoc enim non est locutio, nam Psittacus etiam profert verba, quæ de se aliquid significant, & tamen non loquitur, quia non intendit per verba illud significare. Similiter ergo in eo casu forma illa non esset locutio significans in ratione locutionis id, quod Christus voluit, cum Minister non proferat verba ad id significandum, sed aliud.

Quid dicendum, quando Minister errat circa vocis significationem.

119. *Quæstio de errore ministri circa significationem vocum.*

Circa hoc tamen potest vlteriùs dubitari: an sicut non obest valori sacramenti error priuatus circa eius effectum quando adest intentio generalis faciendi verum sacramentum iuxta sensum Ecclesiæ; sic etiam non obsit error priuatus circa significationem vocum, quando adest intentio generalis significandi id, quod Ecclesia vult, & Christus significauit, v. g. sicut Episcopus ordinans, & intentionem habens conferendi Characterem per aliquam actionem, in qua verè non confertur, sed in alia, adhuc confert verum Ordinem ex vi alterius intentionis & voluntatis generalis conferendi verum ordinem iuxta mentem Ecclesiæ: an sic etiam minister falsò existimans, v.g. illud pronomen, *Hic*, in consecratione calicis esse aduerbium locale, atque ideo quando dicit, *Hic est calix*, &c. intendens significare præsentiam localem sanguinis Christi, possit inquam validè consecrare, ex vi voluntatis generalis faciendi verum sacramentum, & proferendi voces in vero earum sensu.

Declaratur quæstio exemplo.

120. Vasquez. *Sententia Patris Vasquez explicatur.*

P. Vasquez *in præsenti num.* 102. videtur vniuersaliter supponere, quod intentio vniuersalis faciendi, quod facit Ecclesia, non sufficiat, si in particulari minister velit aliud significare per illud verbum, per quod alias posset verum sensum significare. Et fundamentum potest esse, quia verba formæ sunt vera locutio, qua minister humano modo loquitur; loqui autem est manifestare sensa interna, ergo manifestant id, quod loquens habet in mente; si ergo in mente habet conceptum, v.g. præsentiæ localis solius, illa sola præsentia significatur per vocem, *Hic*, quando Sacerdos illa voce vtitur cum illa intentione priuata, & per consequens non loquitur in vero sensu, sed in alio, quem Christus non intendit.

121. *Confirmatur exemplo.*

Et confirmatur, quia si ego dem alicui orationem Latinam recitandam, in qua sint aliquæ hæreses, ipse autem ignarus linguæ Latinæ eam recitet, existimans se aliquid aliud pium, & sanctum per illas voces significare, nemo dicet, quod iste homo sit hæreticus externus, non enim censetur loqui ea obiecta, quæ ipse ignorat, licèt in confuso velit dicere id, quod continetur, & significatur per illas voces; ergo ad locutionem humanam non sufficit illa intentio generalis, si postea in particulari, quando aliquis loquitur, existimat se de alio obiecto diuerso loqui, & illud vult significare.

122. *Nostra sententia.*

Cæterùm adhuc mihi verius est, sufficere illam intentionem generalem dicendi illas voces, & significandi per illas id, quod Ecclesia intendit significare, nec per errorem priuatum, aut priuatam voluntatem minùs efficacem retractari illam priorem, aut impediri valorem sacramẽti. Quod quidem probari potest ex praxi, quam omnes vt veram & solidã amplectuntur. Quando Sacerdos, v.g. à principio Missæ habuit intentionem cõsecrandi alias particulas cum hostia, & postea tempore cõsecrationis illarum immemor intentionem suam dirigit solùm ad hostiam, quam habet in manibus, omnes tamen fatentur particulas etiam in pyxide inclusas manere consecratas ex vi prioris intentionis non reuocatæ: Ex qua doctrina arguitur ad nostrum casum, nam quando Sacerdos dirigit suam intentionem ad hostiam solam, quam habet in manibus, habet intentionem loquendi de illis speciebus, quando dicit, *Hoc est*, designat enim per illud pronomen, *Hoc*, species illius, de quo loquitur, & tamen omnes fatentur, sacerdotem per intentionem præcedentem non reuocatam consecrare etiam particulas; ergo loquitur etiam de illis, non enim potest consecrare, nisi illam materiam, quam demonstrat per illud pronomen, *Hoc*; ergo sufficit illa intentio prior loquendi de illis ad hoc, vt postea de illis loquatur, etiamsi tunc non dirigat suam locutionem, nisi ad hostiam, quam in manibus tenet, ergo similiter sufficiet intentio illa generalis prior significandi per illa verba id, quod Christus, & Ecclesia intelligunt, ad hoc vt postea illud reuera significet, licèt ipse tunc actu cogitet de alio obiecto diuerso, & ad illud dirigat significationem, per hoc enim non tollitur prior intentio, quæ semper manet virtualiter, quamdiu non retractatur.

123. *Respondetur ad fundamẽtũ Vasquez.*

Vnde ad fundamentum cõtrarium facilè respondetur, illam intentionem priorem supra explicatam sufficere, vt minister per illa verba dicatur loqui, & exprimere verum sensum verborum, licèt ipsum actu non concipiat; sufficit enim illum saltem in confuso priùs concepisse, & voluisse eum significare, quicunque ille esset, licèt illum non intelligat, nec sciat, sed potiùs credat oppositum sensum contineri; Pone enim, quod ab aliquo infideli, & ignaro linguæ Latinæ petat alius morti proximus baptizari, scilicet, quod effundat aquam, & proferat talia verba Latina, cum intentione faciendi id, quod facit Ecclesia Christiana. Certè, si adsit talis intentio, Baptismus erit validus, licèt baptizans, nullo modo intelligat, quid significent illa verba, ergo loquitur verè dum illa verba profert, licèt omnino ignoret sensum, sufficit enim velle in confuso exprimere sensum in illis latentem, quicunque ille sit; ergo similiter, licèt ipse existimet, aliquid aliud significari per illa verba, & intendat actualiter hoc ipsum significare, adhuc exprimet verum sensum, si habet aliam intentionem generalem, & magis efficacem proferendi ea verba in vero eorum sensu, quicunque ille sit.

Confirmatur exemplo.

124. *Respondetur ad confirmationem Vasquez.*

Ad confirmationem respondetur, illum in eo casu non fore Hæreticum, quia ad hoc non sufficit vt cumque proferre hæreses, sed requiritur etiam, quod illas proferat scienter, vel saltem culpabiliter, cùm videat, in illis verbis contineri aliquod hæresis periculum. Tunc autem neutrum inuenietur, & ideo nõ incurreret censuram: tum quia ad hoc requiritur etiam assensus internus ad hæreses, qualis tunc non daretur: tum etiam, quia nesciret, se proferre verba hæretica, vt dictum est. Quare, etiamsi interiùs esset hæreticus, si tamen proferret verba hæretica cum illa generali intentione ignarus inuincibiliter, quod illa verba essent hæretica, adhuc non incurreret censuram, quia quoad hæresim externam non operaretur culpabiliter, sed inculpabiliter, licèt reuera propter illam intentionem generalem verè diceretur, quod etiam exteriùs protulisset, & loquutus fuisset vt hæreticus. At verò ad valorem sacramenti non attenditur, quod minister culpabiliter loquatur, sed solùm quod loquatur cum sufficienti intentione loquendi, quæ in casu nostro verè reperitur.

De verbis adiunctis, an noceant Sacramento.

125. *Vltima praxis de verbis adiunctis forma Regula vniuersalis.*

Infero vltimò, quid dicendum sit de verbis, quæ adiunguntur formæ? De quibus regula vniuersalis est, quod si additio sit alicuius non destruentis debitum,

Probatur.

debitum, & verum sensum formæ, sacramentum validum est, vt si dicatur, *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij vnigeniti, & Spiritus sancti Paracliti.* Si autem id, quod additur, destruat legitimum sensum formæ requisitæ, nocebit valori, vt si dicas, *Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris*, &c. tunc enim non inuocantur verus Pater, & Filius, sed ficti. Addunt Doctores, id verum esse etiam si additio fiat in fine formæ, vt si dicatur, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis non tradetur*, aut, *non morietur*: nam tunc verba posteriora destruunt verum sensum in prioribus, & faciunt, quod non sit sermo de vero corpore Christi, sed de alio, ita P. Vasquez *in præsenti, num.* 106. Hoc tamen non caret difficultate, quia efficacia priorum verborum non videtur pendere à verbis posterioribus, nam de facto à Græcis adduntur illa verba, *quod pro vobis tradetur*, & tamen consecratio non differtur, sed fit statim, vbi primum proferunt illa verba essentialia, *Hoc est corpus meum*, sicut apud Latinos etiam adduntur in consecratione calicis illa verba, *noui & aterni testamenti, mysterium fidei*, &c. & tamen consecratio non differtur vsque ad finem, sed fit statim, vbi dicta sunt illa, *hic est calix sanguinis mei*; ergo efficacia priorum verborum non dependet ex veritate, aut falsitate verborum, quæ postea adiunguntur, & per consequens quamuis postea adiungeretur, *quod pro vobis non tradetur*, adhuc priora verba habuissent effectum, quia alioquin debuissent semper expectari verba sequentia, vt hæc non corrumpant verum sensum verborum præcedentium.

De verbis additis in fine formæ, an mutent sensum aliquando.

Affirmat Vasquez.

Vasquez. *Sed contra.*

128. *Instantia.*

Dices: ergo si aliquis consecrans diceret, *Hoc est corpus meum aëreum*, adhuc consecratio esset valida, quia efficacia priorum verborum non dependet ab eo, quod postea adiungitur. Consequens autem videtur omnino falsum, & contra omnes Theologos, & contra S. Thomam *in præsenti art.* 8. vbi apertè docet, non fore formam validam Baptismi, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & B. Virginis*; si baptizans nimirum significet, se ita baptizare in nomine B. Virginis, sicut in nomine diuinarum personarum.

S. Thom.

127. *Diluitur. Verba possunt dupliciter adiungi.*

Resp. negando sequelam. Pro quo aduerte verba illa posteriora, quæ adiunguntur, posse dupliciter adiungi: primò vt determinantia verba priora; secundò vt continentia virtualiter aliam diuersam propositionem, quæ continuatione sermonis connectitur cum præcedenti. Si hoc secundo modo adiungantur, sicut veritas priorum verborum non pendet ex veritate sequentium, sic nec eorum significatio; quare vbi primum absoluuntur priora verba, habent suum effectum, quia licèt omitterentur posteriora, fuisset iam prolata aliqua propositio vera. Si autem primo modo adiungantur, & hoc ex intentione primaria proferentis, qui ab initio volebat talem propositionem proferre; tunc nec veritas, nec significatio datur vsque ad prolationem posteriorum, quia nondum est completa propositio, cùm nondum sit prolatum eius integrum prædicatum. Hoc autem modo se habet qui dicit, *Hoc est corpus meum aëreum*, apponit enim illud, *aëreum*, tanquam partem prædicati eius propositionis, atque adeo restringit verba præcedentia, & reddit totam propositionem falsam. Primo autem modo se habent Græci, quando addunt, *quod pro vobis tradetur*; addunt enim illud, tanquam nouam propositionem distinctam à prima, & à qua veritas, & sensus prioris non dependet, vt notauit benè P. Suarez *infra disp.* 60 *sect.* 1. nec enim sola continuatio sermonis, aut concatenatio vnius propositionis cum alia sufficit, vt tota concio sit vna propositio indiuisibiliter significans; nam de facto in symbolo Apostolorum recitamus plures articulos fidei diuersos, quorum singuli habent suam veritatem, & sensum diuersum, licèt connectantur simili modo, vt cum dicimus, v.g. *& in Iesum Christum filium eius, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, crucifixus*, &c. ex quibus articulis, licèt aliquis Hæreticus neget vnum illorum, non ideo dicet, totum symbolum esse falsum, sed solam illam partem; similiter ergo, licèt diceret aliquis, *Hoc est corpus meum, quod non est crucifixū*, non ideo tota forma esset falsa, sed sola secunda pars, quæ negat Christi crucifixionem, non prima, quæ adstruit præsentiam corporis Christi. In quo sensu intelligitur S. Thomas supra adductus, quando dicit, formā illam Baptismi esse inualidam, loquitur enim, quando Minister adiungit inuocationem B. Virginis, non tanquam propositionem nouam, sed tanquam partem prioris limitantem sensum illius, & explicantem prædicatum, quasi dicat, Ego sum baptizans in nomine Trinitatis & B. Virginis, vbi ly, *B. Virginis*, est pars prædicati, seu signum determinans illud prædicatum, *baptizans*, atque adeo pertinet intrinsecè ad eandem propositionem.

Suarez.

SECTIO VII.

Vtrùm intentio Ministri intret ad componendum intrinsecè Sacramentum.

128. *Suppositio.*

SVpponimus ex dicendis infrà disp. 8. requiri necessariò ad valorem sacramenti intentionem Ministri faciendi id, quod Christus instituit, explicitam, vel implicitam. Quo supposito, nunc quærimus, an eiusmodi intentio sit aliquid extrinsecum, an verò requiratur tanquam aliquid intrinsecum, & componens partialiter sacramentum.

Intentio videtur esse aliquid extrinsecum.

De hoc puncto non videntur Auctores agere, quare ex principiis, quæ tradunt, definiendum est. Et quidem pro vtraque parte videtur esse difficultas. Nam intentio solùm videtur esse causa efficiens sacramenti, eaque deficiente, deficit sacramentum; non quia intentio sit pars sacramenti, sed quia sit causa efficiens, sine qua non datur sacramentum, atque ideo hanc partem videtur supponere P. Vasquez 2. *tom. in* 3. *part. disp.* 129. *n.* 39. Aliunde tamen obstat ratio grauissima: illud enim debet esse intrinsecum alicui composito, quo ablato, & manentibus omnibus aliis, non manet tale compositum; sed posita materia, & forma Baptismi, & omnibus aliis præter intentionem Ministri, non datur sacramentum; ergo illud, quod deerat, nempè intentio, erat aliquid intrinsecè componens sacramentum: alioquin nihil deesset intrinsecum, & per consequens, deficiente intentione, daretur totum esse intrinsecum sacramenti, atque adeo daretur sacramentum, quod nihil aliud est, nisi totum suum esse intrinsecum.

Vasquez. *Sed obstat ratio grauissima.*

129. *Aliqui respondent huic rationi.*

Recentiores aliqui, vt defendant intentionem non intrare ad componendum intrinsecè sacramentum, & respondeant ad hoc argumentum, dicunt, deficiente intentione, deficere præter intentionem aliquid aliud intrinsecè requisitum ad sacramentum, scilicet talem materiam, vel talem formam requisitam à Christo ad sacramentum: supponunt enim, Christum, quando instituit sacramentum Baptismi, v.g. non assumpsisse ad significandam gratiam omnes ablutiones possibiles, nec omnes prolationes verborum, sed ex omnibus possibilibus determinasse mediam, vel quartam partem, & illam solum assumpsisse ad significandam gratia m

De facto ergo, quando absque intentione debita abluitur infans,& proferuntur verba, non ponitur ablutio,nec verborum prolatio ex illis, quas Christus assumpsit ad significandam, & causandam gratiam,sed potiùs ex illis aliis,quas non assumpsit,atque ideo non datur sacramentum,quod quidem radicaliter prouenit ex defectu intentionis, formaliter verò ex defectu talis ablutionis, & talis prolationis verborum, quæ ex Christi institutione requirebatur ad significandam gratiam, & quæ proculdubio posita fuisset,si adfuisset intentio debita, tunc enim Deus concurrisset ad talem ablutionem, & prolationem verborum, quæ fuissent ex illis, quas Christus instituit ad significandam gratiam. Porro talem fuisse de facto institutionem a Christo factam, & non omnium ablutionum, aut prolationum verborum, probant, quia possibilis fuit huiusmodi institutio, & fieri potest absque vlla violentia, supponunt enim, Deum vt causam primam determinare indiuiduum, quod producendum est hic,& nunc à causa secunda:& aliunde hoc pacto explicatur bene, quod intentio sit mera causa extrinseca, & non componat intrinsecè sacramentum, quod videtur esse iuxta sensum communem omnium; ergo ita dicendum est de facto positam fuisse institutionem.

130. *Impugnantur.* Hic modus explicandi difficilis est,quia ij Theologi,ne dicerent id,quod sibi videbatur esse contra sensum communem, scilicet intentionem esse intrinsecam sacramento,asserunt alia,quæ planè multò plus opponuntur doctrinæ, & sensui communi; scilicet,non omnes ablutiones, & prolationes verborum posse esse materiam, aut formam validam sacramenti Baptismi, ex vi præsentis institutionis; sed aliquas posse esse, & aliquas non posse. Vnde hæc propositio vniuersalis vera non erit, omnis ablutio est, quantum est de se, materia apta ad sacramentum Baptismi; plures enim ablutiones non sunt à Christo institutæ, ad hoc sacramentum magis,quàm percussiones,vel aliæ actiones disparatæ. Vnde consequenter posset aliquis dicere, quod in sacramento Matrimonij consensus internus contrahentium non sit pars intrinseca Sacramenti,sed solum conditio requisita; sacramentum verò constare ex solis verbis,vel nutibus externis:Christum autem non assumpsisse ad significandam gratiam in illo sacramento omnia verba,aut omnes nutus, sed aliquos; & Deum prouidere, vt quando deest consensus internus,non producatur illa loquutio in indiuiduo, quam Christus instituit, sed alia ex illis, quas non instituit ad significandam gratiam; atque eo pacto consensus internus non componet intrinsecè illud sacramentum, sed sola verba, aut nutus externi tales.Quod tamen concedi non potest,quia materia illius sacramenti iuxta omnes Theologos, est contractus legitimus, nihil autem magis intrinsecum, & essentiale contractui, quàm consensus contrahentium:quando enim consensus deest,non datur verus contractus,sed fictus & apparens; ergo sicut consensus est intrinsecus contractui Matrimonij, sic etiam intrinsecus est illi sacramento. Si autem consensus internus est pars intrinseca in sacramento Matrimonij, non apparet, cur non sit idem dicendum de consensu interno, seu de intentione in Baptismo, & Confirmatione, cùm eodem modo potuisset Christus instituere sola signa externa,in Matrimonio, sicut in illis, & consensus in Matrimonio sit quædam intentio faciendi verum, & legitimum contractum, sicut baptizans habet intentionem faciendi verum, & legitimum baptismum.

Probatur intentionẽ illam esse intrinsecam exemplo consensus Matrimonij.

131. *Confirmatur primò exemplo Episcopi conferẽtis ordinis potestatem.* Confirmatur primò, quia non minùs requiritur consensus internus in Episcopo conferente potestatem Ordinis, quàm in coniuge dante potestatem supra corpus suum alteri coniugi, nec minùs intrinsecus debet esse ille consensus in collatione Ordinis, quàm in collatione potestatis coniugi supra corpus: nam vtraque est collatio potestatis,& iuris;collatio autem vt collatio est,est actio humana,& voluntaria includens omnino intrinsecè voluntatem conferendi talem potestatem; ergo sicut collatio potestatis in corpus includit intrinsecè voluntatem internam coniugis,sic collatio potestatis, quam Episcopus confert in Ordinatione ad absoluendum, v. g. vel consecrandum corpus Christi, vel ad alia munera, debet includere intrinsecè voluntatem internam Episcopi, quæ sanè est intentio conferendi verum sacramentum Ordinis, vt constat. Hoc ipsum argumentum fieri potest in sacramento Pœnitentiæ; nam debet includere intrinsecè remissionem debitorum, quam Sacerdos ex potestate sibi tradita exhibet. Remissio autem vt remissio non consistit in solis verbsi externis, *Ego te absoluo*: nam qui exteriùs profert talia verba suo debitori absque animo interno remittendi, non condonat verè, sed fictè, sicut neque est vera, sed ficta donatio, aut promissio qua aliquis absque animo interno donandi, vel obligandi se profert verba illa, *dono*, vel *promitto*: si ergo sacramentum illud includit veram absolutionem,&condonationem à Sacerdote positam, necesse est quod includat intentionem remittendi, quam intrinsecè includit omnis condonatio,& remissio,vt talis est.

132. *Confirmatur secũdo exemplo Pœnitentiæ.* Confirmatur secundò ex eodem sacramento Pœnitentiæ, in quo omnes fatentur includi intrinsecè ex parte materiæ,non solam confessionem,sed etiã dolorem internum de peccatis. Nam potuisset aliquis similiter dicere, requiri quidem dolorem essentialiter ad valorem illius sacramenti,non tamen vt partem intrinsecam, sed vt requisitum extrinsecum, quia Christus assumpsit ad significandam gratiam non omnem confessionem, & absolutionem, sed aliquas determinatas, ad quas Deus in indiuiduo concurrit, quando adest dolor internus; quando verò dolor ipse non adest, concurrit Deus ad aliam confessionem, & alia verba absolutionis, quæ Christus non assumpsit ad significandam gratiam. Non ergo infertur, dolorem internum esse partem internam sacramenti,ex eo quod essentialiter requiratur ad valorem illius sacramenti,si semel admittas, intentionem requiri essentialiter, & non esse partem, sed requiri ad productionem actionis talis in indiuiduo modo supra explicato.

133. *Probatur ratione à priori.* Denique ratio à priori ad probandum, intentionem esse aliquid intrinsecum sacramento, desumi potest ex principio illo generali, quod Minister in sacramentis nouæ Legis operaretur vt Minister Christi,& nomine ipsius,à quo delegatus est,ad absoluendum,consecrandum,&c.nomine ipsius Christi, in quo sensu dixit Paulus 1.ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo,vt Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*;vbi vtrumque munus coniunxit & ministri Christi,& dispensatoris: vtrumque autem exigit intentionem in operante. Nam operari aliquem vt ministrum alterius,est operari ex auctoritate ab illo accepta, & nomine ipsius: non potest autem operari ex tali auctoritate,& nomine ipsius, nisi aliquo modo illam auctoritatem acceptet, & velit operari illius nomine.Quantumcumque enim Petrus det mihi potestatem vendendi rem suam,si ego nolo vti tali potestate.sed per iocum dico,*vendo tibi talem rem*: non operor vt minister Petri, nec venditio

1.Cor.4.

venditio fit; potuisset quidem Petrus velle, vendere, vel donare rem sub mera conditione illorum verborum meorum materialium; & tunc positis verbis illis, res esset vendita, vel donata; non tamen esset vendita, vel donata à me, sed ab ipso Petro immediatè sub conditione meorum verborum. Operari ergo vt ministrum, includit voluntatem ministri volentis vti tali potestate, & operari nomine alterius: idem colligitur ex nomine, *dispensatoris*: nam dispensatio est actus humanus, exigens voluntatem dandi, transferendi, condonandi, &c. Si ergo Ministri sacramentorum constituti sunt Ministri, & dispensatores, non possunt intelligi operari vt dispensatores, nisi quatenus operantur cum intentione, & per consequens intentio est aliquid integrans operationem illam in ratione dispensationis, & actionis ministri Christi.

134. *Declaratur ratio.* Aliter potest hoc ipsum declarari in hunc modum: quia actio sacramentalis non habet vim, & efficaciam suam præcisè quatenus est ab hoc ministro, sed quatenus est moraliter actio Christi operantis per hunc, tanquam per suum ministrum: ideo enim est efficax ad mouendum Deum, & causandam gratiam, quia est operatio Christi, vt infra videbimus disp. 4. sect. 5. ergo per illud, per quod formaliter constituitur in ratione actionis sacramentalis. Sed esse operationem Christi hanc actionem, est fieri à Ministro volente operari nomine Christi, & ex potestate à Christo accepta; ergo esse hanc actionem sacramentalem, est fieri à Ministro operante nomine Christi, & ex voluntate vtendi tali potestate, atque adeo hæc actio vt sacramentalis est, non solum exigit, sed includit illam intentionem Ministri, à qua formaliter habet talem denominationem operationis sacramentalis.

135. *Hæc probant tantum de sacramentis quæ cõsistunt in vsu.* Hæc argumenta mihi probant de sex sacramentis, quæ consistunt in vsu, includere intrinsecè intentionem ministri, quia in illis non possumus inuenire adæquatam causam gratiæ sacramentalis, si consideremus actiones illas, provt præcisè procedunt ab hoc, nisi consideremus illas, provt sunt actiones ipsius Christi operantis per illum hominem, tanquam per instrumentum, & Ministrum suum; in qua consideratione iam includitur intentio Ministri, vt vidimus. Loquendo tamen de sacramento Eucharistiæ, quod non consistit in vsu, sed in speciebus consecratis continentibus corpus, & sanguinem Christi, non videtur necesse, quod intentio Ministri includatur intrinsecè in ipso sacramento, potest enim explicari quomodo intentio requiratur de facto omnino, & tamen solum sit requisitum extrinsecum. Nam possumus dicere, quod sacramentum Eucharistiæ solum includat species consecratas, & corpus, vel sanguinem Christi, sub eis contentum, nec posse dari vnquam hoc complexum, quin detur hoc sacramentum Eucharistiæ causatiuum gratiæ, ipsumque complexum solum institutum fuisse à Christo ad significandam, & causandam gratiam. Requiritur quidem de facto intentio Sacerdotis ad hoc vt detur de facto tale complexum. Cæterùm, si illud complexum daretur, etiam omnibus aliis deficientibus, significaret, & causaret gratiam. Quod in cæteris sacramentis non procedit; nam possunt de facto reperiri omnia alia præter solam intentionem, & tunc non datur verum sacramentum, vnde fit, defectum intentionis non esse defectum solum alicuius extrinseci, sed deficere aliquid intrinsecum sacramenti.

136. *Instantia.* Dices, eodem modo dici debet, verba consecrationis non esse formam intrinsecam sacramento Eucharistiæ, sed aliquid requisitum extrinsecè ad hoc vt detur complexum ex speciebus continentibus corpus, vel sanguinem Christi; quod complexum si daretur absque verbis consecrationis, eodem modo daretur sacramentum Eucharistiæ causatiuum gratiæ. Respondeo posse negari sequelam, ratio autem discriminis esse potest, quod sacramẽtum vt sacramentum, est signum sensibile causatiuum gratiæ. Per illud ergo debet constitui intrinsecè in ratione sacramenti, per quod constituitur in ratione signi sensibilis, vel causæ gratiæ. Verba ergo consecrationis debent intrare ad componendum sacramentũ in ratione sacramenti; quia quidquid sit, an intrent partialiter etiam ad causandam moraliter gratiam; intrant tamen partialiter ad significandum sensibiliter corpus Christi, & mediante ipso gratiam sacramentalem; nam corpus Christi ibi non est sensibile per se, sed per species, & verba consecrationis; nec species solæ significant sufficienter sensibiliter corpus Christi, vel gratiam, sed oportet videre species panis, v.g. & audire, vel scire prolata esse verba consecrationis super illas species, vt aliquis veniat in cognitionem corporis Christi ibi contenti, & gratiæ, quam potest ille cibus causare: debent ergo verba intrare vt partiale constitutiuum sacramenti in ratione signi, sensibiliter significantis gratiam. At verò de intentione potest dici, quod neutro modo intret, quia nec ipsa causat partialiter gratiam illius sacramenti nisi mediatè, quatenus causat continentiam corporis Christi, à quo, & à speciebus, vel ab ipso solo causatur immediatè gratia: neque etiam intentio intrat partialiter ad constituendum sacramentum in ratione signi sensibilis; cùm ipsa intentio non sit sensibilis, sed debeat sentiri per verba: ex nullo ergo capite requiritur, quod intret intentio ad constituendum intrinsecè sacramentum Eucharistiæ, licèt intret alia sacramenta propter rationem supra assignatam.

Diluitur, & affertur disparitas.

137. *Instantia.* Vrgebis, quia in Eucharistia etiam verba illa proferuntur à Sacerdote nomine Christi, & moraliter loquendo sunt verba Christi, & vt sic, habent virtutem, & efficacitatem; sed non sunt verba Christi, nisi quatenus includunt intentionem Ministri volentis loqui nomine Christi, ergo verba etiam illa provt sacramentalia includunt intrinsecè intentionem Sacerdotis. Respondeo, verba illa posse dupliciter considerari. Primò quatenus sunt causa ponendi corpus, vel sanguinem Christi sub speciebus: & ad hoc debent considerari vt verba Christi, seu Ministri loquentis in persona, & nomine Christi: & tunc quidem debent includere intrinsecè intentionem Sacerdotis, à qua denominantur formaliter prolata nomine Christi. Secundò tamen possunt considerari illa verba provt sunt forma sacramenti ipsius, quod componunt in ratione signi sensibiliter significantis, & causantis gratiam: & sub hac consideratione, dici potest, quod non considerantur illa verba provt prolata nomine Christi, neque provt verba dicta à Christo per suum Ministrum; quia verba solùm intrant ad componendum sacramentum in ratione signi sensibilis gratiæ, non in ratione causæ, quia gratia non causatur immediatè à verbis, sed solùm à corpore, & sanguine Christi, vel ab ipso cum speciebus; ergo in ordine ad causandam gratiam, non componitur sacramentum à verbis, provt sunt verba Christi, sed solùm componitur ab illis in ordine ad significandum sensibiliter adesse corpus Christi causatiuum gratiæ. Hanc autem sensibilitatem non complet, aut componit formaliter intentio, quæ non est sensibilis, sed verba externa; ergo sola verba possunt intrare ad componendum sacramentum, cum speciebus, & corpore

Diluitur.

Christi

Christi,licèt intentio prærequiratur ad hoc,vt verè ponatur ibi corpus Christi.Fatemur ergo,verba,vt sunt causa ponendi ibi corpus Christi,includere intentionem Ministri,non est tamen necesse,quod illam includant,quatenus componunt sacramentum. An verò sub prima etiam consideratione appellari debeant verba sacramentalia, est quæstio de nomine: & facilè admitti potest illa appellatio, atque adeo potest concedi in aliquo sensu, quod verba sacramentalia includant intentionem;non quidem vt sacramentalia, hoc est, vt pars intrinseca sacramenti, sed vt sacramentalia, hoc est, vt operatoria, & effectiua sacramenti, nam quatenus sunt causa ponendi corpus Christi sub speciebus,& conficiendi sacramentum,debent considerari vt verba Christi, & vt sic includunt intrinsecè intentionem Ministri,vt diximus.

138. *Remittitur hæc materia in tractatum de Eucharistia.* Hæc omnia non eò dicta sunt,vt asseramus intentionẽ Ministri non includi intrinsecè in sacramento Eucharistiæ,sicut in aliis sex sacramentis,de hoc enim agendum est infrà in materia de, Eucharistia, vbi ex professo dicemus quæ sint ea, ex quibus intrinsecè componitur: nunc autem solùm dicimus, illa argumenta, quibus probauimus intentionem includi intrinsecè in aliis sacramentis, non habere eandem vim circa Eucharistiam,quia in ipsa potest assignari ratio aliqua probabilis differentiæ,&ideo pro nunc solùm id asserimus de aliis sex sacramentis, reseruando id, quod ad Eucharistiam pertinet, ad eum locum,vbi ex professo examinabitur.

139. *Obiectio prima.* Obiiciunt aliqui primò, quia si intentio est pars intrinseca sacramenti; ergo componitur intrinsecè sacramentum ex peccato. nam illa intentio aliquando potest esse formaliter peccaminosa; consequens autem videtur absurdum, quod peccatum sit *Responsio.* instrumentum,& causa gratiæ. Respondetur, idem argumentum fieri posse in sacramento Matrimonij, quod, vt vidimus, necessariò componitur ex consensu coniugis,qui consensus potest aliquando esse peccaminosus, v. g. quando adest impedimentum non ex dirimentibus,sed impedientibus,vel ratione finis vitiosi,aut ex aliis capitibus.Potest etiam fieri illud sacramentum per copulam,vt vidimus sectione prima:quæ similiter potest esse peccaminosa saltem venialiter. Omnes ergo fateri debemus, posse sacramentum componi partialiter ex aliqua actione peccaminosa, & prohibita; neque in hoc est aliquod inconueniẽs;nam illa actio non mouet Deum prout est à Ministro, sed prout est actio Christi bona,& laudabilis,sicut quando famulus ex fine vitioso dat eleemosynam iussu domini, illa datio eleemosynæ considerata prout est actio domini dantis eleemosynam per illum ministrum, mouet Deum ad retributionem, licèt prout est à famulo, displiceat & moueat ad puniendum.

140. *Obiectio secunda.* Obiiciunt secundò, quia si intentio ministri est intrinseca sacramento,eo quod ablata illa,&manẽtibus aliis non datur sacramentum; eadem ratione dicendum erit, potestatem, v. g. iurisdictionis esse intrinsecam in sacramento Pœnitentiæ,& potestatem Ordinis in sacramẽto Eucharistiæ,& aliis,quæ *Responsio.* sine illa potestate non dantur. Respondetur, infrà in materia de Eucharistia, & Pœnitentia videbimus, an ea omnia necessariò sint concedenda, pro nunc dicimus, in iis omnibus, in quibus eadem ratio procedit,idem omnino fatendum esse.

141. *Obiectio tertia.* Tertiò obiici posset,quia si intentio Ministri est pars intrinseca sacramenti, idem dicendum de intentione requisita ex parte suscipientis sacramentum Baptismi, v. g. vel aliud quodcumque præter Eucharistiam; nam sine illa adessent omnia alia, non fieret sacramentum in adulto: & tamen Eugenius in illo decreto, solùm dixit, tribus perfici sacramenta nouæ legis, materia, forma, & ministro, &c. ad quorum nullum videtur pertinere illa intentio suscipientis. Eugen. IV.

Responsio. Respondeo,illam intentionem in adulto procul dubio intrare saltem in obliquo ad denominationem sacramenti in ratione sacramenti validi.Eugen. autem nihil de illa dixit in eo loco, vel quia non requiritur ad omnia sacramenta in vniuersum: quando enim conferuntur paruulis,non requiritur, & quando conficitur etiam sacramentum Eucharistiæ,non requiritur ad eius valorem intentio suscipientis: quare in doctrina vniuersali, & communi omnibus sacramentis non debuit exprimi id, quod non erat omnibus commune. Vel dici potest, tunc *Alia responsio.* quando requiritur intentio suscipientis, comprehendi posse sub nomine materiæ:nam ablutio, v.g. in Baptismo est actio,quæ exercetur circa tale subiectum humanum,volens,&c.Quare,sicut requiritur essentialiter ad valorem Baptismi, quod corpus illud sit actu animatum, & per consequens animatio subiecti intrat partialiter ad denominandam ablutionem in ratione materiæ validæ; sic intentio adulti suscipiendi sacramentum: & sicut animatio videtur comprehensa nomine materiæ,dum requiritur pro materia ablutio corporis animati: sic intentio includitur ibi,quia materia est ablutio hominis volentis baptizari,si adultus est,&c.Sic indicat Suarez in simili supra *disp.14.sect.2.§. Atque ex his.* Suarez. Posset fortasse alia via excogitari ad soluendum hoc argumentum: hæc tamen videtur planior, & facilior,ac sine inconuenienti alicuius momenti.

SECTIO VIII.

Quid sit in sacramentis,res tantùm, & Sacramentum tantùm,& res,& sacramentum?

142. HÆc quæstio tractari solet de singulis sacramentis, & præcipuè de sacramento Pœnitentiæ,& de Extrema-vnctione,in quibus habet maiorem difficultatem:quia tamen communis est omnibus sacramentis, videtur hoc in loco examinanda vniuersaliter pro omnibus, vt ex doctrina generali definiri possit postea de singulis in particulari.

In sacramentis Theologi tria distinguũt quæ hic explicantur. Solent ergo Theologi cõmuniter in sacramentis nouæ legis distinguere hæc tria, scilicet aliquid, quod sit sacramentum tantùm,aliquid,quod sit res tantùm,& aliquid, quod sit res simul,& sacramentũ. Nomen autem *sacramenti*,in hac quæstione non significat id solum,quod est signum practicum gratiæ,sed accipitur latiùs pro signo pertinere ad sacramentum, licèt reuera non sit pars intrinseca sacramenti:nam character,qui dicitur cõmuniter res, & sacramentum verè,non est pars, sed effectus Baptismi:est tamen signum,&ideo in latiori significatione appellatur sacramentum.Rursus quando aliquid appellatur *sacramentum tantùm*,non est sensus,quod in illo solo consistat tota ratio illius sacramenti,sed quod illud ita sit signum, vt non simul res significata. Per hunc ergo loquendi modum volunt Theologi explicare, in sacramentis dari aliquid, quod significat,& non significatur,& hoc appellant *sacramentum tantùm*. Rursus dari aliquid,quod significatur, & non significat, & hoc appellant *rem tantùm*.Denique dari aliquid,quod significat,& significatur,& hoc appellant *rem simul,& sacramentum*.

143. Hanc diuisionem vsurpauit Magister *in 4. d. 22.* Magister. S.Thom. *infra quæst.84. art.1. ad 3.* Scotus *in 4. d.8.* Scotus. *q. 1. art. 1.* & alij communiter. Existimatur etiam

Augustin. Vasquez. *In Eucharistia.*

desumpta ex Augustino in lib. sentent. Prosperi relato in cap. *Hoc est*, de consecratione *dist. 2. & in Epistola 23. ad Bonifacium.* sed alius est ibi sensus Augustini, vt bene obseruauit P. Vasquez *tom. 4. in 3. part. q. 84. art. 1. dub. 3.* Nam verba Augustini in primis non inueniuntur in illo loco vnde allegantur. Deinde solùm dicitur ibi, quod in Eucharistia datur & sacramentum, hoc est, signum visibile, nempe species, & res sacra, hoc est, corpus Christi, quod tamen non appellat ibi sacramentum. In secundo verò loco *ex Epist. 23.* dicit, quod *secundum quendam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est.* In quibus verbis non dicit, corpus Christi esse quodammodo sacramentum, sed species quæ sunt sacramentum corporis Christi, id est, symbolum illius, dici quodammodo, & impropriè corpus Christi, sicut Baptismus qui est sacramentum fidei, dicitur quodammodo fides. Magis fauent huic doctrinæ Hugo de S. Victore *3. tom. lib. 2. de sacram. p. 8. cap. 7.* & Innocentius III. *in cap. cum Martha, de celebratione Missarum*, qui in sacramento Eucharistiæ illa tria distinguunt. De omnibus tamen sacramentis vniuersaliter id non dicunt; Scholastici tamen illa etiam tria in aliis sacramentis inuenire, & assignare conantur.

Hugo. Innoc. III.

144. *In Baptismo, Confirmatione, & Ordine.*

Et quidem in Baptismo, Confirmatione, & Ordine facilè assignantur; nam materia, & forma dicuntur sacramentum tantùm; significant enim gratiam, characterem, & alios effectus, & non significantur: gratia verò dicitur res sacramenti, quia significatur, & non significat: character denique dicitur res simul & sacramentum, quia significat gratiam, & significatur ab ipso sacramento. In Eucharistia faciliùs eadem tria distinguuntur, scilicet species sunt sacramentum tantùm, quia significant corpus Christi, & gratiam cùm ipsæ non significentur; gratia verò est res tantùm, quia significatur, & non significat. Denique corpus Christi est sacramentum simul & res, quia significat gratiam, & significatur à verbis, & speciebus.

145. *In Matrimonio.*

In Matrimonio etiam distinguunt communiter illa tria, vt materia, & forma, seu verba contrahentium sint sacramentum tantùm, quia significant, & non significantur; gratia verò sacramentalis sit res tantùm, quia significatur, & non significat. Denique vinculum indissolubile, seu indissolubilitas particularis, quam participat matrimonium fidelium ex eo quod sacramentum sit, dicitur res, & sacramentum, quia significatur per materiam, & formam, & significat rursus gratiam ac vnionem Christi cum Ecclesia, vel verbi diuini cum natura humana. Sic enim Augustinus *lib. 1. de nuptijs, & concupisc. c. 10.* dicit, hanc omnimodam indissolubilitatem esse rem sacramenti. *Huius* (inquit) *proculdubio sacramenti res est, vt mas, & fœmina connubio copulati, quandiu viuant inseparabiliter perseuerent, & lib. de bono coniug. cap. 7.* significat, eàndem indissolubilitatem esse etiam sacramentum, his verbis. *Quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis, quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddam sacramentum adhiberetur.* videatur Sanchez *lib. 2. de Matrimonio disp. 13. n. 7.* Vbi latè probat, maiorem indissolubilitatem Matrimonio aduenisse ex ratione sacramenti: licèt ipse velit non omnimodam indissolubilitatem inde aduenire. In hoc tamen non placet, nam Augustinus, & alij ex ratione sacramenti, eam videntur deducere. Nec obstat, quod Matrimonium ratum sit sacramentum, & tamen adhuc non sit omnino indissolubile, respondeo enim, iam habere ex eo quod sacramentum est, indissolubilitatem omnimodam saltem radicaliter, hoc est, institutionem diuinam, vt sequuta copula resultet omnimoda indissolubilitas; quam tamen nec radicaliter habet Matrimonium consummatum, ne dum ratum inter infideles, eo quod sacramentum non est.

Augustin. Sanchez.

Difficultas ergo tota est circa sacramentum Pœnitentiæ, & Extremæ vnctionis. Et quidem de Extrema vnctione duas sententias refert Suarez *tom. 4. disp. 41. sect. 3. in fine.* Prima dicit, rem, & sacramentum illius, esse hilaritatem mentis, confortationem, & maiorem sustinentiam laborum, quam alij appellant vnctionem internam. Quam sententiam vt communem refert, & approbat Henriquez *lib. 3. de Extrema vnctione, cap. 9. §. 2.*

146. *In Extrema vnctione difficultas peculiaris.* Suarez. *Prima sententia.* Henriquez.

Alia sententia dicit, in Extrema vnctione rem & sacramentum esse sanitatem corporis, quam illud sacramentum affert, non semper, & absolutè, sed si expedierit ad animæ salutem, vt dixit Tridentinum *sess. 14. c. 2.* quæ sanitas est res sacramenti, quatenus ab ipso causatur, & est aliquo modo sacramentum, quatenus significat animæ sanitatem, & licèt non semper habeatur is effectus, id parum refert, quia ad significandum aliquid, quod sit res & sacramentum, sufficit, quod sacramentum ex se habeat vim ad illum effectum causandum, si aliunde non impediatur: nam in altera etiam sententia assignatur alacritas illa, & hilaritas interna, quam tamen multi ægroti non habent propter carentiam vsus rationis, vel distractionem, aut aliam causam, & in omnibus sacramentis assignantur pro re sacramenti gratia habitualis; quæ tamen sæpissimè non ponitur propter obicem peccati.

Secunda sententia. Trident.

De sacramento Pœnitentiæ variæ sunt opiniones, prima dicit, in iis sacramentis in quibus non imprimitur character, produci aliam quamdam qualitatem spiritualem, quam vocant ornatum animæ, quæ sit proxima dispositio ad gratiam sacramentalem, & hanc dicunt esse rem simul & sacramentum, sicut in aliis est character. Ita sentit & probat acriter Capreol. *dist. 22. q. 1. art. 3.* & Paludan. *dist. 14. q. 1.* Viguer. *16. vers. 10.* quibus fauet Antonin. *3. part. tract. 14. c. 1. & c. 17. in principio.*

147. *In Pœnitentia varia sit opiniones. Prima sententia.* Capreolus. Paludan. Viguer. Antonin.

Hanc tamen sententiam communiter omnes reiiciunt, quia absque vllo fundamento fingit illam nouam qualitatem, & quia si talis qualitas daretur, vel illa esset permanens, vel transiens: non quidem esset transiens, quia ornatus animæ non posset auferi sine noua culpa: si verò esset permanens, iam esset character, non quidem omnino indelebilis, cùm posset auferi per peccatum, sed delebilis ex voluntate hominis, quod non repugnat omnino cum ratione communi characteris. Videatur Suarez *tom. 4. disp. 18. sect. 5. n. 4.*

148. *Reijcitur.* Suarez.

Secunda ergo sententia dicit, contritionem, seu dolorem internum esse rem simul, & sacramentum in Pœnitentia. Hanc tenent Thomistæ, & alij communiter cum S. Thom. infra *q. 84. art. 1. ad 3.* vbi cum Magist. *in 4. dist. 22.* Est autem difficile in hac sententia explicare, quomodo contritio sit res; nam licèt ipsa sit sacramentum, quatenus significat, & causat gratiam simul cum aliis partibus, & licèt ipsa etiam significetur per confessionem, non tamen causatur per illam, sed potiùs est causa ipsius confessionis, quæ procedit ex dolore interno; ergo contritio non potest esse res sacramenti, nam id, quod est res in aliis sacramentis, significatur, & causatur ab ipso sacramento.

149. *Secunda sententia.* S. Thom. Magister.

Propter hanc difficultatem laborant Thomistæ in explicando, quomodo contritio causetur ab hoc sacramento. Quidam primò hoc explicant dicentes, contritionem, licèt quatenus est actus pœnitentiæ præcedat, & sit causa confessionis; ipsam tamen, vt

150. *Primus modus hoc explicandi.*

vt est efficax ad remittendum peccatum esse effectum sacramenti, hanc enim efficaciam non habet à se, sed ab aliis partibus sacramenti, quare eadem contritio sub diuersis considerationibus est sacramentum, & effectus sacramenti: si enim est attritio, non habet de se disponere sufficienter ad gratiam; si verò iam erat contritio, non habebat saltem de se disponere ad tantam gratiam, hoc enim habet à confessione, & absolutione; quare sub hac consideratione est earum effectus.

151. *Reijcitur.* Sed hic modus reiicitur primò, quia hac ratione posset etiam dici, confessionem esse rem sacramẽti, quia confessio ab absolutione etiam accipit efficaciam causandi gratiam, quam secundùm se non haberet, imo ipsa absolutio posset dici res sacramenti, quia ipsa etiam à coniunctione cum confessione, & dolore habet efficaciam causandi gratiam, quam non haberet secundùm se. Secundò, quia hoc ipsum dici posset in aliis sacramentis, in Baptismo, v. g. posset dici, attritionem esse rem sacramenti, quia provt coniuncta cum Baptismo, est sufficiens dispositio ad gratiam, quod secundùm se non habebat. Tertiò & à priori, quia illud non est propriè contritionem causari à sacramento, sed solùm ex coniunctione aliarum partium accipere denominationem partis actualis, ac proinde magis est fieri sacramentum, quàm rem sacramenti, vt notat Suarez *n.* 12.

152. *Secundus modus.* Secundus modus explicandi est aliorum, qui dicunt, dolorem esse effectum & rem huius sacramenti, quia sicut est effectus secundarius Eucharistiæ, deuotio actualis, & refectio; si hoc sacramentum causat, & excitat in pœnitente maiorem dolorem de peccatis; quare idem dolor, qui priùs erat causa confessionis postea auctus, & excitatus est effectus eiusdem confessionis, & absolutionis. Hæc videtur esse de mente Caietani *d. q.* 84. *art.* 1. Petri de Soto *lib.* 7. *de confessione, in fin.* & videtur fauere Richardus *dist.* 22. *art.* 2. *q.* 1. apud Carthusianum *eadem dist. q.* 3. Quatenus ait, quod cõfessio excitat contritionẽ, & absolutio eam format, ideoque est res sacramẽti, & quia causat remissionem peccati, est sacramentum.

Caietan. Petrus de Soto. Richardus.

153. *Primò reijcitur.* Contra hunc modum argui solet, primò, quia non assignat aliquid, quod sit semper res & sacramentum, sed solùm in aliquibus casibus: sæpè enim contingit, non moueri hominem virtute huius sacramenti ad maiorem, vel nouum dolorem. Responderi tamen posset, in hoc sacramento, in quo res & sacramentum debet esse actio humana, satis esse quod sacramentum, quantum est de se, excitet semper ad illum actum, nisi impediatur à natura, vel humana libertate.

154. *Secundò reijcitur.* Arguitur secundò, quia contritio illa, quæ est res & sacramentum, vel est eadem numero, quæ est pars sacramenti, vel alia. Si est eadem, ergo non causatur, à sacramento, nec est res sacramenti, cum ipsum antecedat; si est alia, ergo hæc non est sacramentum, cùm non causet remissionem peccati, quod iam supponit remissum per ipsum sacramentum, à quo hæc secunda contritio causatur.

155. *Tertius modus.* Tertius modus explicandi similis huic est, quod dolor provt est dispositio ad gratiam sacramentalem, est sacramentum, idem verò dolor vt informatus, iam eadem gratia, & factus meritorius de condigno, vel si erat contritio, factus magis meritorius & dignior maiori gloria; vt sic, inquam, est effectus sacramenti, si quidem à gratia sacramentali habet hunc nouum valorem; quare idem dolor sub diuersis considerationibus est sacramentum & res sacramenti. Ita Suarez *vbi suprà n.* 13.

Suarez.

156. *Reijcitur primò.* Hic etiam modus displicet. Primò, quia rarò accidit, quod in eo instanti, in quo perficitur sacramentum Pœnitentiæ, perseuetet dolor actualis, qui est pars sacramenti, quare rarum esset, quod dolor esset sacramentum, & res sacramenti. Secundò, quia si dolor posset dici res sacramenti, ex eo quod à gratia sacramentali accipiat nouum valorem ad merendum, eodem modo dici posset, in sacramento Baptismi attritionem esse rem sacramenti, nam eadem attritio accipit à gratia sacramentali nouum valorem ad merendum, quare cum eadem proprietate posset dici res illius sacramenti: nemo autem dixit, rem sacramenti in Baptismo esse dolorem; ergo nec propter illam solam rationem dici debet in sacramento Pœnitentiæ. Tertiò, cum maiori ratione dicendum esset, in Matrimonio verba coniugis esse sacramentum, & rem sacramenti; nam verba vltimi coniugis in vltimo instanti prolationis causant gratiam sacramentalem, atque ideo sunt sacramentum. Rursus eadem verba in illo instanti dignificantur ab eadem gratia, sicut contritio in vltimo instanti absolutionis dignificatur à gratia sacramentali; nam prolatio illa verborum, si debito modo fit, est actus honestus, & meritorius, atque adeo in illo instãti poterit dignificari ab illa maiori gratia, & per consequens provt sic dignificata erit res sacramenti causata à verbis alterius coniugis.

Secundò reijcitur. *Tertiò reijcitur.*

157. *Quartò reijcitur.* Quartò hoc ipsum argumentum fieri potest de intentione recipiendi sacramentum; quæ quidem in instanti, in quo recipitur, (si actus honestus est, provt regulariter est) poterit etiam dignificari à gratia sacramentali, & provt sic dignificata dicetur res sacramenti, & tamen nemo dixit intentionem recipiendi sacramentum, vel verba coniugis esse rem & sacramentum. Hæc autem argumenta procedunt ad hominem, supponendo, attritionem, vel dolorem in instanti illo, quo disponunt ad gratiam posse dignificari ab eadem gratia; de hoc enim est specialis difficultas, de qua egimus suprà *tom.* 1. *disp.* 6. nunc autem solùm dicimus, quod si illud dicatur de actu doloris, idem dici debet de his aliis.

158. *Quartus modus.* Quartus modus explicandi est, contritionem dupliciter posse considerari; primò, vt est dispositio, & præcedit gratiam sacramentalem, & vt sic est sacramentum. Secundò, vt est formata per ipsam gratiam; & vt sic esse rem sacramenti, quia esse formatam habet ex virtute sacramenti, & est etiam sacramentum, quia vt sic causat media gratia remissionem peccati; quæ est effectus gratiæ, & res sacramenti, hæc enim remissio est, quæ propriè significatur per verba, atque vltimò intenditur in hoc sacramento. Ita Sotus *dist.* 14. *q.* 1. *art.* 1.

Sotus.

159. *Impugnatur.* Hic modus dicendi multò minùs potest sustineri, primò quia dicere, contritionem vt formatam gratia esse causam remissionis peccati, est dicere, gratiam ipsam esse causam remissionis peccati; sed gratia ipsa non dicitur ex eo capite sacramentum, licèt causet remissionem peccati, hæc enim est causalitas in genere causæ formalis, quæ nõ sufficit ad hoc, vt dicatur sacramentum, nam sacramentũ causat efficienter, vel quasi efficienter suos effectus; ergo nec contritio vt formata gratia poterit dici sacramentũ, propter remissionem peccati, quæ consequitur. Secundò quia, licèt gratia possit dici causa remissionis peccati in genere causæ formalis, non potest tamen dici quod contritio, vel attritio vt formata per gratiam sit causa remissionis peccati, non enim est causa meritoria, quia contritio vt intelligatur dignificata per gratiam ad merendum, debet iam intelligi vt operatio hominis grati & sancti; ergo iam intelligitur peccatum remissum, & per consequens non potest contritio vt sic formata illum effectum mereri, præsertim cùm sit effectus talis, qui vel es-

sentialiter, vel saltem necessariò consequitur gratiam ipsam: deinde nec contritio vt sic formata per gratiam potest dici causa formalis remissionis peccati, quia gratia ipsa est causa adæquata formalis, & sufficiens remissionis peccati: ergo pro eodem signo intelligetur causare vtrumque effectum, scilicet remissionem peccati, & informationem contritionis. Imo in rigore loquendo, videtur, quod prius causet remissionem peccati; quia contritio, vt dixi, non censetur informata per gratiam, & dignificata, nisi quatenus concipitur esse operatio hominis grati & iusti; ergo prius intelligitur iustificatum, & mundatum ipsum subiectum per gratiam, quàm intelligatur contritio dignificari, & informari.

160. *Quartus modus. Ferrar.* Quintus modus explicandi tribuitur Ferrariensi *4. contra gentes, cap. 72.* quod contritio sit sacramentum, provt causat gratiam, & fit res sacramenti, quatenus ipsa causatur à sacramento in voto, nam hoc sacramentum non solùm in re, sed etiam in voto, causat suum effectum, & per consequens causat vltimam etiam dispositionem ad gratiam, quæ est contritio. *Reijcitur facilè.* Hic modus facilè reiicitur primò quia supponit falsum, scilicet gratiam causari effectiuè ab hoc sacramento in voto; tunc enim licèt homo iustificetur cum ordine ad sacramentum, non tamen concurrit sacramentum, nec vt causa physica cùm non existat, nec vt causa moralis, cùm sæpè contingat non esse futurum postea sacramentum. Secundò votum sacramenti est ipsamet contritio, quæ continet propositum confessionis; ergo si contritio causatur à Sacramento in voto, causatur à se ipsa, & erit res sui ipsius, quod repugnat.

161. *Sextus modus facilior. Suarez. Magister. Bonauent. Alex. Valquez.* Sextus modus, qui facilior & clarior videtur, vt fatetur Suarez *n. 6.* & cui fauent Magister, Bonauentura, & Alex. ibi relati, & quem amplectitur Vasquez *in præsenti, n. 20.* dicit, dolorem esse rem simul & sacramentum, quia significat gratiam vt constat, cum illam causet, vt est pars sacramenti, & aliunde significant à confessione, quæ significat, & reddit sensibilem dolorem internum.

162. *Impugnant eum aliqui.* Hunc modum impugnant communiter ex eo, quòd contritio non est effectus cõfessionis externę, sed potiùs è contra confessio est effectus contritionis; ergo contritio non potest esse res, nec confessio potest esse sacramentum respectu contritionis, quia id quod est sacramentum, significat sacramentaliter rem, significare autem sacramentaliter est significare efficaciter, seu causando rem significatam.

163. *Respondetur.* Hæc tamen ratio non videtur satis firma: negatur enim facilè, quod debeat semper id, quod est res, causari ab eo, quod dicitur sacramentum, sufficit quippe quod significetur. Quòd etiam ex aliis sacramentis probari potest, nam in primis character, qui est res & sacramentum in tribus sacramentis, non videtur causare gratiam habitualem, quæ datur in sacramento, hæc enim sufficienter causatur à materia, & forma sacramenti, & tamen gratia dicitur res sacramenti, etiam in ordine ad ipsum characterem quia per ipsum etiam significatur. Deinde in Extrema vnctione dicimus, sanitatem corporis esse rem & sacramentum, quia significatur, & significat etiam spiritualem sanitatem, & tamen non causat illam, nam hæc æquè causatur, etiamsi ob aliquam rationem non concedatur sanitas corporis; ergo potest aliquid esse res in ordine ad id, à quo non causatur, atque adeo contritio potuit esse res non causata, sed significata per confessionem, quod sufficit vt dicatur simpliciter res huius sacramenti.

164. *Displicet tamen ex alio capite.* Ex alio tamen capite displicet mihi ille modus explicandi, quia nimirum ad hoc, vt aliquid dicatur res sacramenti, non videtur satis, quod quomodocumque significetur per aliam partem eiusdem sacramenti, sed requiritur, quod significetur sacramentaliter, hoc est, ex Christi institutione: contritio autem non significatur per confessionem, hoc modo: sed potiùs ex natura rei, vel ex hominum institutione, qui per tales voces significant dolorem, aut pœnitentiam internam; ergo non significatur contritio, sicut requiritur vt dicatur res sacramenti. Consequētia est bona; maior probatur; si enim quicunque modus significandi ad id sufficeret, multa alia deberent dici res sacramenti, quæ hoc tamen nomine non appellantur, v. g. consensus internus contrahentium in Matrimonio; ille enim significatur per verba externa. Item eodem modo in aliis sacramentis intentio ministrandi, & suscipiendi sacramentum deberet dici res sacramenti, quia illa etiam significatur per actionem, vel susceptionem externam, & consequenter consensus internus in matrimonio, & intentio in aliis sacramentis deberet dici res & sacramentum, quia significant simul & causant gratiam, & ex alio capite significantur per actionem externam. Cùm ergo hæc omnia non dicantur res sacramenti, fateri debemus, ad hanc denominationem non sufficere significari quocunque modo, sed debere significari sacramentaliter, seu ex peculiari Christi institutione. Nec obstat, si dicas intentionem, vel consensum internum non esse partem sacramenti; nam dato hoc, quod in rigore metaphysico verum non est, vt vidimus supra sect. præcedenti, ad nostrum propositum id non refert; character enim non est pars sacramenti, sed effectus, & tamen dicitur res & sacramentum; ergo similiter intentio, & consensus internus, qui est causa sacramenti, posset dici res, & sacramentum. *Probatur maior.*

165. *Minor probatur.* Minor verò, quod scilicet contritio non ita significetur per confessionem, probatur clarè, quia confessio independēter à Christi institutione significat ex se, hominem dolere de iis, de quibus se accusat: nec hoc significat sacramentaliter, nam sacramentalis significatio est illa, per quam Christus aliquid occultum intendit nobis significare; Christus autem per confessionem non significat nobis contritionem, sed ipse pœnitens est, qui eam contritionem, & dolorem vult significare, & manifestare. Christus quidem instituit, quod confessio non fiat sine dolore, non tamen significat ipse Christus dolorem per confessionem: quando enim Christus intendit aliquid significare per aliquod signū sacramentale, tenetur ipse ponere rem significatam, ne signum ipsius sit falsum, vt constat in aliis sacramentis, in quibus res significata semper ponitur, nisi adsit obex, contritionem autem non tenetur Christus ponere etiam posita confessione, sed ipse pœnitens; ergo pœnitens, & non Christus, intendit per confessionem significare contritionem internam.

166. *Explicatur noster modus & verior ex Conc. Trid.* Igitur, vt defendamus illam communem diuisionem in omnibus sacramentis, & assignemus aliqua ratione quidquam, quod in sacramento Pœnitentiæ sit res & sacramentum simul, possumus id aliquo modo deducere ex doctrina Concilij Tridentini *sess. 14. c. 3.* vbi de re huius sacramenti sic dicitur: *Sanè verò res, & effectus huius sacramenti, quantum ad eius vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris pijs, & cum deuotione hoc sacramentum suscipientibus conscientia pax ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet.* In quibus verbis videtur Concilium eodem modo loqui de hac conscientiæ pace in ordine ad hoc sacramentum, sicut postea agendo de Extrema-vnctione in eadem sess. *cap. 2.* dixit sanitatem corporis esse illius effectum & rem. Nam sicut ibi dixit, quod Conc. Trid.

sanitas

sanitas corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur gratiam illius sacramenti; sic hic dicit, quod pax conscientiæ interdum in viris piis cum deuotione hoc sacramentum suscipientibus consequitur reconciliationem cum Deo. Nam sicut est proprium cibi delectare palatum, & ideo Eucharistia affert sæpè dulcedinem spiritualem, quæ est secundarius effectus, vt colligitur ex Eugenio IV. in decreto illo vnionis post Concilium Florentinum: sic est proprium reconciliationis factæ pacem, & tranquillitatem causare: vterque tamen effectus impediri potest, & solet propter varia impedimenta intrinseca, vel extrinseca; sicut ergo supra cum cõmuni multorum sententia diximus, sanitatem corporis esse rem & sacramentum in Extrema-vnctione, quia significat, & significatur; sic eodem fundamento dicere possumus, in sacramento Pœnitentiæ pacem illam internam esse rem & Sacramentum, quia & significat, & significatur; significat quippe pacem restitutam cum Deo per gratiam, & remissionem peccati: significatur autem per partes huius sacramenti, nempe per materiam & formam.

Eugen. IV.

167. *Non obstat primò.* Nec obstat, quod hic non sit effectus infallibilis, & vniuersalis; neque enim sanitas corporis est etiam effectus vniuersaliter infallibilis in Extrema-vnctione; & tamen potest appellari res illius, vt supra vidimus; quia sacramentum de se habet illam significare, saltem vt ponendam in certis circumstantiis. Sic ergo de pace conscientiæ dici potest, quod sacramentum Pœnitentiæ illam significat de se vt ponendam saltem quando adsunt tales vel tales circũstantiæ. *Non obstat secundò.* Nec etiam obstat, quod pax hæc non causet reconciliationem cum Deo, & remissionem peccati, atque adeo non possit dici sacramentum respectu illius. Iam enim diximus, ad hoc quod aliquid dicatur res sacramenti, non requiri quod causetur ab illo, quod dicitur sacramentum respectu illius, sed sufficere quod saltem significetur sacramẽtaliter ab illo. Neque etiam sanitas corporis causat sanitatem animæ in Extrema-vnctione, & tamen dicitur sacramentum respectu illius, quod illam saltem sacramentaliter significat in talibus circumstantiis.

168. *Instabis.* Dices, si pax illa, & tranquillitas conscientiæ appellatur res sacramenti Pœnitentiæ, poterunt etiam in sacramento Ordinis, v. g. dici res sacramenti omnia auxilia, quæ dantur ratione illius sacramenti per totam vitam ad benè exercendum Ordinem susceptum, & in sacramento Baptismi dicentur res omnia auxillia, quæ dantur homini per totam vitam ad seruanda Christi præcepta, & sic de aliis Sacramentis: nam pax illa non videtur esse aliud nisi actus interni intellectus & voluntatis, seu illustrationes, & affectiones gaudij in actu secundo; si ergo hæ illustrationes & affectiones dicuntur res sacramenti, illæ etiam poterunt ita appellari.

169. *Respondeo.* Respondeo, in hoc posse esse quæstionem de nomine, nam re ipsa vtrique sunt effectus sacramenti; non tamen appellantur vtrique res sacramenti; quia quando Theologi communiter distinguunt illa tria in sacramentis, volunt illa inuenire vel in ipsis partibus intrinsecis sacramenti, vel certè in iis, quæ simul cum sacramento sunt, qualis est character & alia eiusmodi. Vnde nemo dixit, consecrationes Eucharistiæ validas, quas Sacerdos conficit per totam vitam, & quæ reuera sunt effectus sacramenti Ordinis, esse rem illius sacramenti, quia nimirum non ponuntur simul cum ipsa ordinatione, sicut ponitur character, illi verò effectus, qui comitantur per se loquendo ipsum sacramentum, dici solent res sacramenti, licèt sint illustrationes, vel inspirationes, vel quiduis aliud. Sic enim in Extrema-vnctione multi Theologi communiter, vt supra vidimus, dicunt, rem & sacramentum esse alacritatem interiorem, quam ægrotus experitur; quæ tamen alacritas consistere debet in actibus internis, siue deliberatis, siue indeliberatis. Alij verò effectus, qui ex se non habent hanc concomitantiam cum sacramento, sed postea dantur, non videntur facere vnum cum ipso sacramento, & ideo non sunt pars in illa diuisione, qua sacramentum diuidi solet in illa tria. Cùm ergo pax, & serenitas conscientiæ sit ex illis effectibus, qui in talibus circumstantiis comitantur ipsum sacramentum Pœnitentiæ, sicut alacritas interna comitatur Extremam-vnctionem, non immeritò possumus illam dicere rem & sacramentum in Pœnitentia, sicut alij Theologi dicunt, alacritatem rem & sacramentum in Extrema-vnctione. Hoc autem satis est ad sustinendam illam communem Theologorum diuisionem, ad quam quælibet proportio, vel congruentia sufficit.

DISPVTATIO III.

De necessitate Sacramentorum.

SECTIO I. *Vtrùm in statu innocentiæ debuerint esse Sacramenta.*

SECTIO II. *Vtrùm in lege naturæ & scripta fuerint Sacramenta.*

SECTIO III. *Vtrùm in lege noua fuerint necessaria Sacramenta.*

I. *Quomodo necessitas hic intelligatur.*

NECESSITATIS nomine in præsenti non intelligimus necessitatem in toto rigore, de hac enim agitur dum de singulis sacramentis in particulari tractatur. Et quidem certum est, non fuisse omnino necessariam sacramentorum institutionem, cùm Deus aliis viis potuisset abundè prouidere, & succurrere infirmitati humanæ. Certũ etiam est, suppositâ institutione aliqua sacramẽta esse necessaria necessitate medij, alia verò necessitate præcepti, alia neutro modo. Nunc autem solum agimus de necessitate antecedente institutionẽ, an scilicet necesse fuerit ea instituere non quidem omnimoda necessitate, sed congruitate, & conuenientia: an scilicet congruum fuerit, & expediens? Potest autem hæc quæstio tractari iuxta diuersos status generis humani, de quibus sigillatim agendum erit, scilicet de statu ante peccatum, & de statu post peccatum, qui rursus diuiditur in statum legis naturæ, legis scriptæ, & legis Euangelicæ: dubium tamen est de quo statu egerit S. Thomas *art. 1. huius quæstionis 61.* S. Thom. vbi quærit in communi, Vtrùm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem; titulus enim videtur esse cõmunis, & abstrahere ab vtroque statu. Aliunde verò videtur S. Thomas ibi loqui de hominibus post peccatum, nam secunda ratio qua probat conclusionem, sumitur ex lapsu, quia nimirum per peccatum se homo subdit rebus corporalibus, & sensibilibus, quare oportuit, quod iisdem subderetur ad sanitatem; quæ ratio solùm probat de statu hominis post peccatum. Confirmari potest primò ex titulo art. 2. & principio eiusdem articuli; scilicet, *Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.* vbi illa vox *etiam*, apertè indicat, in Articulo præcedenti sermonem fuisse de homine post peccatum, alioquin non cohæreret quærere statim, vtrùm etiam ante peccatum indiguerit sacramentis. Confirmatur secundò, quia in nullo alio articulo

quærit de neceſſitate ſacramentorum poſt peccatum,nam art.3. quærit ſpecialiter de tempore ante Chriſti aduentum, & art.4. de tempore poſt Chriſtum;reſtat ergo quod art.1. agat de neceſſitate ſacramentorum in hoc toto ſtatu poſt peccatum, quem ſtatum poſtea diuidit in ſtatum ante Chriſtum,& poſt Chriſtum.

2. *Explicatur D.Thom.*

Propter hæc exiſtimo,S.Thomam in articulo primo ſaltem non aſſeruiſſe neceſſitatem ſacramentorum pro omni ſtatu, nec conſiderata natura ſecundùm ſe:nam rationes, quibus probat illam neceſſitatem, non probant, niſi de hoc ſtatu poſt peccatũ. Certum item videtur,S.Thom.non aſſeruiſſe,neceſſitatem Sacramentorũ pro ſtatu naturæ puræ,provt aliqui Thomiſtæ videntur ſupponere apud Vaſquez *in commentario illius articuli primi,n.*113.ſed hoc nullo modo dici poteſt,nam ſtatus naturæ puræ eſt ſtatus hominis non eleuati ad gratiam,vel finem ſupernaturalem.Sacramenta autem ordinantur ad cauſandã & ſignificandam gratiam,quare non poſſent eſſe in ſtatu puræ naturæ. Denique exiſtimo, S. Thomam ſolùm aſſeruiſſe de facto in eo rerũ ſtatu, qui poſitus eſt,quod probat, non quidem de ſingulis partibus huius ſtatus,ſed de aliqua; nam ad probandum quod in mundo fuerunt neceſſaria ſacramenta,ſatis eſt probare, eſſe aliquando neceſſaria, ſaltem poſt peccatum,itaque probatio procedit de homine poſt peccatum; aſſertio verò de genere humano de facto producto in confuſo, & indefinitè. Poſtea verò in articulis ſequentibus deſcendit ad quærendum de ſingulis partibus, & ſtatibus huius mundi, ſicut ſi aliquis quærat in genere,vtrùm ſacramentum Pœnitentiæ ſit neceſſarium in Eccleſia, & reſpondeat affirmatiuè,nam pro peccatoribus eſt neceſſarium. Poſtea verò quærit in ſpeciali, pro quibus ſit, vel non ſit neceſſarium. ſic S. Thomas priùs aſſerit, in genere fuiſſe neceſſaria ſacramẽta hominibus, quia ſaltem poſt peccatum ſunt neceſſaria; poſtea verò quærit in ſpeciali, quando fuerint neceſſaria. Et hoc ſufficiat circa mentem S.Thomæ in art.1.

Vaſquez.

SECTIO I.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ debuerint eſſe Sacramenta.

3. *Notandum primò duplicẽ ſenſum pati hanc quæſtionem.*

NOtandum primò, duos ſenſus poſſe habere dubium propoſitum.Primus eſt,vtrùm pro illo primo tempore, quo de facto durauit ſtatus innocentiæ ante peccatum, debuerint eſſe inſtituta aliqua ſacramenta?Secundus ſenſus eſt,vtrum,ſi ſtatus ille innocentiæ fuiſſet diuturnior, & Adamus non peccaſſet,adhuc deberent inſtitui aliqua ſacramenta pro hominibus tunc exſtituris ? dubitant autem interpretes S.Thomæ de eius mente in hoc articulo ſecundo;vtrùm in primo,vel in ſecundo ſenſu quæſtionem tractauerit;omiſſis tamen rationibus, quæ hinc inde afferri poſſunt,ego magis credo,in primo ſolùm ſenſu ſanctum Thomam fuiſſe loquutum, tum quia ipſe non quærit de neceſſitate ſacramentorum in aliis ſtatibus, qui nunquam fuerunt, ſed ſolùm in iis,qui aliquando fuerunt,hoc enim & nihil aliud requirebatur ad intentum ipſius,quod erat probare exiſtentiam ſacramentorum,ex eorum neceſſitate: tum etiam quia(vt obſeruauit bene Vaſquez)non quærit, an fuiſſent ſacramenta in ſtatu innocentiæ, ſed *an fuerint?* & reſpondet, quod *non fuerint*, quod verbum non videtur conditionatum, ſed abſolutum. Adde illam particulam, *ante peccatum*, non poſſe conuenire ſtatui innocentiæ, qui fuiſſet, ſi homo non peccaſſet, ille enim ſtatus non fuiſſet ante peccatum,ſed ſine peccato, nam ly *ante* ſignificat prioritatem reſpectu illius, quod poſtea conſequitur; ergo loquitur manifeſtè de ſtatu ſolùm, qui de facto præceſſit ante peccatum, non de illo,qui fuiſſet ſine peccato ſubſequenti.

S.Thom.

Explicatur mens Diui Thom.

Vaſquez.

4. *Notandum ſecundò in ſecundo ſenſu duplicem aliũ contineri. Primus.*

Notandum ſecundò, quando quæſtio tractatur in ſecundo ſenſu,ſcilicet, vtrùm perſeuerante ſtatu innocentiæ, & homine non peccante, fuiſſent ſacramenta?duplicem ſenſum poſſe adhuc ſubintelligi.Prior eſt, quid tunc faceret Deus, ceſſantibus quidẽ motiuis, quæ nunc ſunt ad inſtituenda ſacramenta,ſed ſtantibus,(provt reuera ſtarent)aliis motiuis independentibus à peccato ad ea inſtituenda? & quidem quæſtio non procedit in hoc ſenſu, quis enim poterit niſi temerè decernere, vel diuinare, quid tũc Deus vellet facere,cùm Deus eſſet liber ad ſacramenta tunc inſtituenda, vel non inſtituenda. Poſterior ergo ſenſus eſt,quid tunc fieret ex vi præſentis decreti:hoc eſt,ſicut dum quæritur,an ſi Adamus non peccaſſet,Chriſtus veniret? Theologi,qui id communiter negant, non intendunt negare potentiam Deo mittendi Chriſtum, etiam ſi non eſſent peccata:nec intendunt etiam decernere, quod certiſſimè in illis circuſtantiis Deus nollet aſſumere carnem:quomodo enim poſſumus hoc conditiotum contingens diuinare? ſed ſolum aſſerunt, ex vi præſentis decreti non venturum tunc Chriſtum, quia hoc decretum Incarnationis, quod nunc eſt, habuit pro motiuo adæquato redemptionem generis humani, quare ablato eo motiuo, Chriſtus non veniret ex vi huius decreti. An verò tunc haberet Deus aliud decretum Incarnationis ex alio motiuo? non poſſumus ſcire. Sic in præſenti ſolum quærimus,an ex vi præſentis decreti,quo ſacramenta volita ſunt, debuiſſent etiam eſſe, licèt ſtatus innocentiæ perſeueraſſet,& Adamus non peccaſſet.

Secundus.

5. *In quibus omnes conueniant.* Suarez. Vaſquez.

His poſitis, conueniunt omnes in eo, quod in ſtatu innocentiæ ante peccatum de facto nulla fuerunt ſacramenta,vt probant Suarez *ſect.*3. § *ſecundò dicendum eſt*, & Vaſquez *diſp.*130. *n.*30. oppoſitum enim abſque vllo fundamento fingeretur,cùm nullum exſtet in Scriptura,aut Patribus veſtigium talis ſacramenti,nec ſit credibile fuiſſe inſtitutum ſacramentum pro illo ſtatu, quem Deus ſciebat adeo breui tempore duraturum,& per conſequens inutilem fore talis ſacramenti inſtitutionẽ.Matrimoniũ autem Adæ,& Euæ,aliquando appellatur ſacramẽtum in latiori ſignificatione, provt ſacramentum ſignificat *myſterium*, eo quod illud Matrimonium fuit aliquale ſignum deſponſationis futuræ Chriſti cum Eccleſia, vel Verbi cum natura humana.

6. *Difficultas in quo ſit.* Vaſquez. *Doctrina Vaſquez.*

Difficultas tota eſt de ſecundo ſenſu, an ſi ſtatus ille diuturnior fuiſſet,inſtituta fuiſſent ſacramenta in illo? P.Vaſquez *n.*24. dicit, hanc propoſitionem, *ſi ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, eſſent ſacramenta*, & hanc, *ſi ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, ſacramenta non eſſent*: vtramque eſſe falſam,quia vt condionalis ſit vera,debet eſſe connexio inter conditionem,&conditionatum,ita vt vna pars ſit cauſa, vel occaſio alterius.Adamum autem non peccare,ſeu ſtatum innocentiæ perſeuerare,non eſſet cauſa, cur inſtituerentur ſacramenta, vel non inſtituerentur; ergo vtraque propoſitio eſſet falſa, vnde *num.*28. & 29. docet idem de his duabus propoſitionibus, *Si Adamus non peccaret, aliqui eius poſteri peccarent. Si Adamus non peccaret,nulli eius poſteri peccarent.* Vtrãque enim dicit eſſe falſam propter eandẽ rationem.

7. *Reijcitur Vaſquez.*

Hæc doctrina nullo modo placet.Primò,quia vt alibi dixi,verius exiſtimo,propoſitiones etiam illas, quarum conditio non eſt cauſa, nec occaſio conſequentis, adhuc poſſe habere aliquam veritatem, ſi non

non proferantur in sensu causali;sed significent solam concomitantiam. Deinde,quidquid sit de hoc, propositiones adductæ sunt veræ etiam in sensu causali:nam illa propositio, *Si Adamus non peccaret, sacramenta essent*; non est sicut illa,*Si Turca cras dormierit,Petrus dabit mihi librum*: nam somnus Turcæ disparatè se habet ad librum mihi dandum,vel non dandum: at verò negatio peccati Adæ non se habet disparatè ad sacramenta,sed vt aliquid,à quo possit impediri sacramentorum institutio.Quare habet se sicut hæc propositio: *si non peto librum, Petrus illum mihi dabit*: nam licèt negatio petitionis non sit causa dandi librum, est tamen id quod posset impedire quod daretur, & sensus est, *etiam si non petam, adhuc Petrus dabit mihi librum*;qui sensus vsitatissimus est, in his propositionibus,sicut è contra potest esse vera illa, *si non peto, Petrus mihi non dabit librum*; quia negatio petitionis concurrit ad non dandum librum, tanquam aliquid remouens causam libri, sic etiam hæc posset esse vera, *si Adamus non peccasset, nulla essent sacramenta*: quia negatio peccati concurreret tanquam aliquid remouens causam instituendi sacramenta. Poterit etiam esse vera illa alia; *si Adamus non peccasset, essent sacramenta*, quia sensus est, *Etiam si Adamus non peccasset, adhuc remaneret causa,ratione cuius de facto darentur sacramenta*:manet ergo locus præsenti difficultati, vt quæramus vtra illarum propositionum vera esset ex vi præsentis decreti.

8. *Sententia Suarez affirmat.* Suarez.

P.Suarez *disp.*3. dicit,in illo statu,si perseuerasset, fuisse futurum in primis cultum Dei externum, & quidem publicum, & publica auctoritate exhibitum; nam hoc consentaneum est homini, qui de se ordinatur ad vitam politicam, & socialem, in qua oporteret,quo homines congregarentur,& vnirentur in eamdem professionem veræ fidei, quod fieri non posset sine publicis actionibus ad id ordinatis. Vnde infert,possibilem tunc fore cultum sacrificij, qui aptissimus est ad colendum Deum,imo credibile esse, quod de facto esset sacrificij vsus in illo fœlici statu. Denique adductis multis cõgruentiis,existimat futura fuisse tunc etiam aliqua sacramenta, v.g. Eucharistiæ,& Ordinis,licèt non fuissent alia, quæ dicunt ordinem ad peccatum, qualia sunt Baptismus, Pœnitentia, &c. Hæc autem sacramenta, quæ tunc essent, haberent etiam suam efficaciam à Christo,quem supponit,adhuc Adamo non peccante, fuisse venturum, quare etiam putat, illa sacramenta non fore instituenda ante Christi aduentum, sed post Christum à quo haberent suam efficaciam. Denique addit,in sententia docente,Christum non venturum, si homo non peccaret, probabilius esse, quod nulla tunc essent sacramenta;tum quia omnia sacramenta de facto ordinantur ad significandam gratiam Christi,tum etiam quia si Incatnatio ipsa, ad quam ponendam essent proculdubio plures, & maiores congruentiæ, adhuc non conceditur ponenda,minùs debent concedi ponenda sacramenta, ad quæ licèt aliquæ sint,pauciores tamen,& minores sunt congruentiæ.

9. *Prima conclusio de possibili affirmãt. omnibus communis.*

Ego in primis pono id, quod omnes admittunt, loquendo scilicet de possibili,non repugnare,quod in illo etiam statu fuissent sacramenta aliqua, imo non paucas rationes congruentiæ potuisse suppetere,vt tunc etiam instituerentur:quæ desumi possunt partim ex vtilitate rerum sensibilium ad significanda mysteria spiritualia, partim ex augmento gratiæ ex opere operato, quod sequeretur ex vsu illorum sacramentorum: nam sicut etiam tunc essent vtiles imagines,& picturæ Sanctorum ad excitandam eorum memoriam, & effectum erga illos; sic etiam posset Deus vti aliquo signo sensibili,ad significanda sua beneficia, & in vsu illius signi sanctificare homines;sicut enim ad exercitium obedientiæ prohibuit vsum ligni scientiæ boni, & mali; sic posset ad eundem effectum præcipere vsum alterius arboris,& in illo vsu hominem sanctificare, de quo latè Suarez *sect.*3. vbi affert alias congruentias.

10. *Secunda conclusio negatiua ex vi præsentis decreti.*

Dico secundò,si Adamus non peccasset,non fuissent vlla sacramenta ex vi præsentis decreti. Hæc est communis Theologorum,vt constat ex iis,quos latè recenset Vasquez *in præsenti cap.*2. cuius tamen rationem iam supra reiecimus:nec etiam probamus hanc conclusionem ex eo, quod hoc decretum habeat pro obiecto hominem lapsum, quare si homo non peccasset, proculdubio non potuisset esse hoc idem decretum, sed debuisset esse aliud. Hæc, inquam, ratio non est ad rem, quia vt in simili notauimus suprà tom.1. disp.7. sect.5. num.60. quando quærimus, an Incarnatio, v. g. futura esset homine non peccante,non alligatur quæstio ad hoc numero decretum,ita vt fuisset Incarnatio volita eodem omnino decreto,hoc enim repugnat,si nunc volita est in remedium peccati, saltem vt propter motiuum partiale, sed sensus est, an ex modo,quo Deus nunc fertur in Incarnationem,arguatur bene,quod etiam si deesset motiuum peccati, adhuc Deus voluisset Incarnationem propter aliud motiuum, quod adhuc remaneret? sic enim si aliquis vult dare librum mihi,& propter preces amici, & ex motiuo misericordiæ, tanquam propter duo motiua adæquata, colligimus bene ex hoc modo,volendi,quod etiam si deessent preces amici, dedisset, non quidem hoc eodem decreto,nam hoc decretum respicit illa duo motiua. In hoc ergo sensu dicimus, in præsenti, Deum de facto ita voluisse sacramenta vt ex modo, quo ille voluit,non possit argui,quod ea vellet hoc, vel alio decreto,si deesset peccatum primi hominis. Quare negamus,sacramenta futura ex vi præsentis decreti,hoc est,ex hoc decreto non ostendi,ea tunc fuisse futura.

Explicatur conclusio.

11. *Ratio primæ conclusionis.*

Conclusio ergo sic explicata probari potest primò, quia de facto sacramenta omnia volita sunt à Deo propter Christi merita, & propter gloriam Christi, quæ ex illis resultabat; & licèt voluerit etiam illa propter salutem nostram;hanc ipsam tamen salutem,& iustificationem nostram voluit propter merita Christi: suppono autem, homine non peccante, Christum non venturum ex vi præsentis decreti vt suprà probauimus dicta disp.7.ergo ex vi præsentis decreti nulla etiam fuissent sacramenta.

Supponit homine nõ peccante Christũ non venturũ.

12. *Secunda ratio.*

Secundò probatur, quia de facto etiam posito Christo mediatore, & redemptore, adhuc non fuerunt sacramenta generaliter instituta pro omnibus hominibus lapsis;nam Adamus,& Eua post lapsum non habuerunt de facto aliquod sacramentum,quo repararentur,vel quo crescerent in gratia; ergo ex iis,quæ de facto voluit Deus,non potest argui,quod si homo non peccaret, instituisset sacramenta pro hominibus aliis, qui postea fortasse laberentur.

Confirmatur.

Confirmatur, quia de facto Matrimonium non fuit sacramentum in illo statu, vt diximus, imo nec etiam in tota lege antiqua;ergo non est vnde colligamus,quod Sacerdotium, (si fortè tunc fuisset Sacerdotium & sacrificium) fuisset sacramentum,non enim esset maior ratio de vno, quàm de alio.

13. *Instantia.*

Dices,hoc argumentum posse retorqueri contra nos, nam de facto Matrimonium non fuit sacramentum in lege antiqua,& tamen in lege noua incœpit esse sacramentum;ergo licèt à principio non fuisset sacramentum in statu innocentiæ,adhuc potuisset postea institui temporis decursu. Respondetur

Dilnitur.

tur in primis, licèt id potuisset fieri, non posse tamen argui ita futurum ex iis, quæ Deus de facto fecit: deinde est ratio clara differentiæ, nam de facto Matrimonium fuit institutum sacramentũ nouum, sicut & alia plura in lege gratiæ, propter efficaciam meritorum Christi, qui iam venerat, & potentiùs influebat in tempus subsequens: at verò in statu innocentiæ, cùm non esset futurus Christus, vt suppono, non apparet, cur sacramenta si futura essent, non fuissent instituta ab initio, illa saltem, quorum capax erat Adamus & Eua, quale erat Matrimoniũ.

14. *Instantia.* Dices iterum, potuissent institui saltem sacramenta aliqua in illo statu, quæ licèt non afferrent gratiam suscipientibus, significarent tamen gratiam, sicut in lege antiqua licèt sacramenta non darent gratiam suscipientibus, erant tamen sacramenta, & *Diluitur.* significabant gratiam aliis dandam. Respondetur, in lege antiqua fuisse talia sacramenta, quia poterant saltem significare, & promittere gratiam futuram postea per Christum. At verò in statu innocentiæ, in quo non esset futurus Christus, quem sacramenta significarent, & promitterent, non apparet, ad quid debuissent institui, nisi ad causandam gratiam in suscipientibus, quam tamen sacramenta legis antiquæ non causabant, & saltem ex vi præsentis decreti non potest colligi, id tunc fuisse faciendum.

15. *Instantia.* Instabit aliquis adhuc, quia ex affectu, quo Deus de facto procurauit salutem, & reparationem hominis lapsi, videtur argui, quod etiam Adamo non peccante, & peccantibus aliis multis ex eius posteris, non derelinqueret eos Deus absque remedio, sed daret iis aliquod sacramentum Pœnitentiæ, vt *Diluitur primò.* possent resurgere. Respondetur tamen: Primò, si argumentum aliquid probat, probaret etiam, quod non peccante Adamo, & peccantibus aliis ex posteris veniret similiter Christus, vt quæreret homines lapsos: consequens autem negauimus dicta disp. 7. sect. 5. quia de facto Christus venit, vt repararetur genus humanum, quod totaliter fuerat perditum; si autem vna pars sola periisset, non fuisset idem motiuum; quare ex eo, quod nunc miserit Deus Christum, non potest argui quod tunc etiam mitteret *Secundò.* eum. Secundò addere possumus, licèt tunc Deus daret aliquod remedium lapsis, non sequeretur, quod daret illis aliquod sacramentum: imo retorquetur argumentum, nam de facto in toto tempore legis antiquæ, hominibus peccantibus, actualiter post dimissum sibi originale non erat aliquod remedium sacramenti, sed sola contritio; ergo in illo alio statu in quo non essent merita Christi venturi, multò minùs debuisset institui sacramentum aliquod in remedium eorum, qui peccassent, imo posset dubitari, an tunc contritionis remedium sufficeret; nunc enim post peccatum primi parentis ex meritis Christi prouenit, quod Deus acceptet contritionem peccatoris, tanquam dispositionem infallibilem, ad iustificationem; suppono enim, contritionem non iustificare formaliter, sed esse dispositionem solùm de congruo, licèt infallibilem ex lege Dei: tunc autem non positis, nec ponendis meritis Christi, non est, vnde ita certè argui posset, quod contritio deberet habere eandem vim ad Deum infallibiliter placandum.

16. Vasquez. *Infertur responsio ad dubium, vtrum Adamo non peccante & Christo veniente futura essent sacramenta.* Ex dictis infero primò, quid respondendum sit ad illud dubium, an si Christus veniret, Adamo non peccante, futura essent sacramenta? ad quod P. Vasquez *num.* 25. respondet negatiuè, tum quia de facto omnia sacramenta instituta sunt ex merito passionis Christi, tunc autem Christus non esset venturus in carne passibili: tum etiam, quia sacramenta de facto instituta sunt, in modum medicinæ; tunc autem nulla opus esset medicina, ergo cessarent motiua præsentis decreti.

17. *Affirmamus. Retorquetur argumentum Vasquez.* Verior tamen videtur pars affirmatiua, pro qua potest retorqueri vtrumque argumentum Patris Vasquez: nam primum, si aliquid probat, probaret etiam, tunc nihil prorsus dandum hominibus propter Christi merita; quidquid enim iis de facto datur, datur propter merita passionis Christi: quare non existente illo motiuo passionis, nihil daretur propter Christum. Consequens autem est incredibile, vt constat, ex affectu enim quo Deus diligit illam humanitatem Verbo vnitam, & ex infinito valore quorumcumque operum Christi, arguitur bene, quod tunc etiam manerent principalia motiua, quæ nunc sunt, vt Deus vellet allicere homines ad Christum, quod non meliùs fieret, quàm si Christus eos sibi beneficiis, & gratiis obligaret: esset enim Christus tunc etiam caput hominum, & per consequens deberet in illos spiritualiter influere; haberent etiam eius merita valorem, & condignitatem infinitam, vnde Deus non relinqueret illa absque præmio: cùm autem Christus sibi non indigeret præmio, deberet præmiari in aliis hominibus sibi carnis, & naturæ communicatione coniunctis; sicut ergo de facto in præmium meritorum Christi instituta sunt sacramenta, quæ afferant gratiam suscipientibus, non est, cur tunc id etiam non fieret, cum tunc etiam præmianda essent Christi merita: & licèt tunc non essent omnia motiua, quæ nunc sunt, scilicet passio, &c. essent tamen æquiualenter, quia illa merita æquialerent his, cùm haberent etiam valorem infinitum, sicut hæc habent.

18. *Argumentum etiam secundum retorquetur.* Similiter retorquere possumus secundum argumentum; nam tunc etiam possent institui sacramenta in medicinam pro iis, qui tunc peccarent, & laberentur, qui licèt non omnes essent, sed aliqui, parum refert, nam de facto propter Christi merita non solùm sunt instituta sacramenta pro omnibus, qualia sunt Baptismus, Eucharistia, &c. Sed etiam alia sunt instituta pro aliquibus, qui iis indigebunt, scilicet Pœnitentia, Extrema-vnctio, &c. quæ non sunt omnibus necessaria, vel vtilia; ergo tunc etiam propter Christi merita instituerentur sacramenta pro iis, qui peccassent, licèt ij non essent omnes, sed aliqui: hæc autem sacramenta iam fuissent per modum medicinæ spiritualis, vt constat. Addere possumus, non fuisse vnicum motiuum de facto ad instituenda sacramenta fragilitatem nostram, & indigentiam medicinæ, fuerunt enim alia: v. g. in Eucharistia voluit Christus ostendere abundantiam suæ etga homines charitatis; voluit etiam se corporali coniunctione cum suis coniungere, voluit illis abundantiorem gratiam communicare, non solùm vt sanarentur à peccatis, sed vt etiam ad perfectam, & excellentem sanctitatem facilè peruenirent, iuxta illud quod ipse dixerat, Ioann. 10. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Ergo deficiente etiam illo motiuo indigentiæ medicinæ, maneret adhuc illud aliud, vt homines abundantiùs, & perfectiùs vitam spiritualem consequerentur; quare verisimile fit, quod veniente Christo in illo statu, adhuc institueretur Eucharistiæ sacramentum, licèt non esset rememoratiuum passionis Dominicæ: consequenter autem credi potest, quod daretur sacramentum Ordinis, quo homines disponerentur ad digniùs, sanctiúsque tractandum illud venerabile sacramentum, quod idem de aliis sacramentis posset existimari propter similes rationes.

19. *Infertur responsio ad aliud dubiũ.* Infero secundò obiter, quid dicendum sit ad illud aliud dubium: si Christus non esset venturus, & perseueraret status innocentiæ, quo casu diximus,

ex

ex vi præsentis decreti, non fuisse futura sacramenta, an scilicet tunc ex vi alterius decreti fuissent? nam licèt non essent ex vi huius decreti; possumus tamen per probabiles coniecturas ex iis, quæ Deus nunc voluit, coniectari, quid in eo rerum ordine fecisset Deus. Et quidem, si ex iis, quæ nunc de facto fecit, coniectandum est, dicendum videtur, quod si iuxta id quod de facto fecit, tunc esset operaturus, nulla instituerat sacramenta, etiam ex vi alterius decreti; si enim de facto, præuisis iam meritis Christi venturi, & passuri, adhuc in toto tempore legis antiquæ nulla fuerunt sacramenta, quæ causarent gratiam in adultis contra peccata actualia, vt infra videbimus, neque etiam pro illis, qui in peccatum laberentur, sed adulti iustificabantur à peccatis suis personalibus per solum remedium Pœnitentiæ, & contritionis, nec ipse Adamus habuit ex meritis Christi aliquod sacramentum, quo iustificaretur à suo peccato, sed solum idem contritionis remedium, quantominùs non præuisis Christi meritis dari debuissent illa remedia extraordinaria sacramentorum in statu innocentiæ, pro iis qui tunc peccassent? Pro expiatione autem peccati originalis, aut pro infantibus, nullum etiam esset tunc necessarium sacramentum, cùm nullum fuisset tunc originale peccatum, & infantes omnes nascerentur in gratia; denique nec essent sacramenta vacua, sicut fuerunt in lege antiqua, quia hæc de facto significabant gratiam saltem futuram postea per Christum; tunc autem hoc non haberent, cùm non esset futura vlla gratia per Christũ: quare ex nullo capite videntur futura tunc sacramenta, si res mensuranda esset iuxta id, quod de facto Deus fecit ex præsẽti decreto.

Pars negatiua ex probabili coniectura colligitur.

10. Maius dubium esse posset, an pro lapsis daretur tunc remedium contritionis, sicut dabatur in lege antiqua, ita vt contritio infallibiliter afferret peccati veniam? diximus enim suprà, ex vi præsentis decreti, non dandum tunc tale remedium, cùm nunc efficacia contritionis ad delendum peccatum orta fuerit ex Christi meritis, propter quæ acceptatur à Deo illa nostra tenuissima satisfactio pro peccato; quare si non essent extitura Christi merita, non esset tale remedium ex vi præsentis decreti. Hinc autem fieri videtur, quod nec ex vi alterius decreti esset, si Deus operaturus esset conformiter ad id, quod de facto obseruauit, nam de facto ita Deus condonat peccatum homini contrito, vt licèt contritio non sit satisfactio condigna: inueniat tamen Deus semper satisfactionem condignam, & superabundantem, si non ex parte peccatoris, saltem ex parte Christi, cuius satisfactio applicatur pro homine contrito; quare licèt peccatori remittatur gratis debitum peccati, illa tamen remissio non fit gratis, sed pro pretio plusquam condigno respectu Christi, atque ideo nunquam remittitur peccatum sine sufficienti satisfactione: tunc autem nulla esset talis satisfactio condigna, nec ex parte ipsius peccatoris, vt constat, nec ex parte alterius, cùm non esset futurus Christus; ergo vel remitteretur peccatum absque satisfactione condigna, quod non est conforme ad id, quod de facto Deus facit, vel non remitteretur peccatum, etiam posita contritione. Aliunde tamen videtur consonum naturæ humanæ, vt post peccatum non maneret adhuc in hac vita, & absque spe veniæ; posset enim augere demeritum nouis peccatis, & non posset augere meritum, cùm non posset gratiam recuperare; hoc autem non videtur consonum statui viatoris; quare cùm Deus hanc vitam voluerit esse spatium viæ humanæ, consonum videtur, vt vellet dare aliquod remedium, vel spem veniæ veris pœnitentibus.

Vtrùm verò contritio tunc esset remedium pro lapsis.

Maius dubium est.

Cæterùm hæc ratio multum probat; probaret enim ex vi præsentis decreti debuisse tunc etiam contritionem esse remedium infallibile ad iustificationem, si enim Deus absolutè voluit non dari spatium viæ, quod non sit æquè aptum ad merendum, ac ad demerendum, & voluit etiam tempus huius vitæ esse spatium viæ, debuisset tunc ex vi præsentis decreti vel tollere statim de medio eum, qui peccaret, vel dare illi spem reparationis, si ageret pœnitentiam. Quare ad hanc rationem respondeti posset, de facto prouenire ex meritis Christi, quod spatium huius vitæ sit semper aptum ad merendum, sicut ad demerendum: secluso autem beneficio Dei per Christum, non esset mirum quod homo maneret in statu viæ, & non posset mereri de condigno, licèt adhuc posset demereri; nam de facto Angeli, quorum via non fuit alligata ad vnicum instans iuxta veriorem sententiam, sed correspondens alicui morulæ nostri temporis; adhuc qui peccauerunt initio illius morulæ, remanserunt viatores per totam morulam, intra quam tamen nemo illorum pœnitentiam egit, nec iuxta communem sententiam potuit saltem potentia morali agere pœnitentiam; non ergo est contra statum viæ, quod non possit vlteriùs mereri; satis est, quod potuerit, licèt iam ex sua culpa non possit, imò de facto contingit, hominem aliquem iamiam moriturum non posse mereri, quia est in peccato, & nihil cogitat de motiuis pœnitentiæ; & tamen pro illo breuissimo tempore potest tunc adhuc peccare, si cogitat actu de obiecto prohibito, quod potest liberè velle, aut nolle. Ecce hic homo adhuc est in via, & potest peccare, non potest tamen iam conuerti, aut mereri, propter inconsiderantiam, quam iam habet motiuorum pœnitentiæ. Sic ergo in illo statu posset homo manere adhuc in statu viæ sine spe veniæ, quam tamen carentiam spei, & impotentiam merendi ipse sua culpa incurrisset. Sed licèt non posset mereri, posset tamen, si vellet, non demereri de nouo, nec augere sibi pœnam nostris peccatis. Itaque, si ex iis, quæ Deus fecit, coniectura sumenda esset, magis coniectaremur, contritionem tunc non futuram, fuisse remedium infallibile ad iustificationem; licèt nec hoc ipsum affirmandum esset, vt certum, quia benignitas, & misericordia Dei erga homines, maximè erga pœnitentes, aliunde suadet non leuiter, Deum tunc aliquod remedium pœnitentibus fuisse concessurum, quare in hoc puncto, nihil possumus asserere, sed id totum diuinæ sapientiæ relinquere.

In hoc puncto nihil asseritur.

SECTIO II.

Vtrùm in lege naturæ, & scripta fuerint Sacramenta.

22. PEr statum legis naturæ intelligimus statum ab Adami peccato vsque ad legem scriptam datam per Moysem: quia tamen de Circumcisione est specialis difficultas, an fuerit sacramentum conferens gratiam, quæ postea examinanda est; ideo pro nunc Circumcisionem etiam ad legem scriptam reiicimus, nam licèt in Abrahamo inceperit, in lege tamen confirmata videtur, & propria erat illius populi Israëlitici, cui lex data fuit, atque ideo videtur comprehendi sub sacramentis legis antiquæ, de quibus postea sermo erit. Loquendo itaque de statu legis naturæ in hac consideratione, potissimum dubium est circa remedium illud, quo infantes liberabantur ab originali, an fuerit verum sacramentum? postea facilius erit de aliis sacramentis decernere.

Quid per statum legis naturæ intelligatur.

23. Primò ergo dubitatur, an fuerit in illo statu remedium

medium aliquod pro paruulis decedentibus ante vsum rationis? Nonnulli enim, quos tacitè refert Vasquez infra *quæst.70.disp.165.num.1.* sentiunt, eos paruulos omni remedio caruisse, sicut nunc carent ij, qui moriuntur in vtero, vel qui nati non habent occásionem Baptismi suscipiendi. Communis tamen & vera sententia, nemine ferè dissentiente, concedit, illos habuisse remedium aliquod ex diuina ordinatione. Videatur Vasquez vbi suprà, & Suarez *in præsenti disp.4. sect.1.*

Vasquez.

Vera & communis sententia affirmat.

24. Augustin.

Probatur primò ex Augustino *lib.2. de nuptiis, & concupiscentiis, cap.11.* & clarius *lib.5. contra Iulianum Pelagianum, cap.21. post medium*; vbi sic ait, *Nec ideo tamen credendum est, & ante datam Circumcisionem famulos Dei, quandoquidem in eis erat mediatrix fides in carne venturi, nullo sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis, quamuis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latère voluerit.* idem habet Gregorius *lib.4. moral. cap.2.* Beda *lib.1. in Lucam, cap.8. & homil. de Circumcisione Domini inter homilias hyemales de Sanctis, tom.7.* Bernardus *epist.77.* & Hugo de S. Victore *lib.1. de sacramentis, p.11. cap.6. & p.12. cap.2. post medium.* quorum verba vide apud Auctores citatos.

Gregor. Beda. Bernard. Hugo.

25. *Ratio conclusionis.* Innoc. III.

Secundò probatur ratione generali desumpta ex Innocentio III. in cap. *Maiores*, de Baptismo, vbi de remedio paruulorum loquens, quod per Baptismum, vel Circumcisionem collatum est, subdit: *Absit enim, vt vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem.* Quæ ratio, cùm vniuersalis sit, eodem modo probat, remedium aliquod datum fuisse pro illo statu legis naturæ: Deus enim omnium salutem vult; quare saltem in genere, & per se loquendo aliquod remedium omnibus debuit prouidere. Denique, si in lege Moysis pro masculis paruulis erat remedium Circumcisionis contra originale peccatum, non est credibile fœminas, quæ circumcidi non poterant, caruisse aliquo remedio; ergo fatendum est, illis potuisse adhuc applicari remedium legis naturæ. An verò Circumcisio habuerit vim contra originale, postea examinabimus.

26. *Instantia. Diluitur.*

Dices; nunc etiam relicti sunt absque vllo remedio ij omnes, qui moriuntur in vtero. Respondetur, in primis hos esse paucos, si cum iis conferantur, qui moriũtur postea in infantia. Adde, iis etiam fortasse prouidisse Deum, qui paratus erat eos in lucem hanc edere, si parentes aliquibus inspirationibus internis se gubernari permisissent: de quo in materia de prædestinatione, & licèt iis etiam, qui nati moriuntur, potuisset ita prouidere dando solùm parentibus cogitationes in ordine ad aliquid faciendum, quod si fieret, filij peruenissent ad ætatem adultam; adhuc tamen hæc prouidentia ita remota non videtur pro iis sufficiens, quia pro necessitate ordinaria requiritur prouidentia, & remedium magis ordinarium; quare licèt pro iis, qui extraordinariè moriuntur in vtero, sufficiat illa prouidentia extraordinaria; pro iis tamen, qui penè innumeri quotidie moriuntur in infantia, requirebatur remedium commune, & ordinarium.

27. *Dubitatur, an pro tali remedio sufficeret fides parentum interna.* *Aliqui affirmant.* S. Thom. Vasquez.

Hoc ergo supposito, dubitatur secundò, an pro remedio paruulorum sufficeret sola interna fides parentum, an exigeretur aliqua actio externa? Plures dicunt, solam fidem internam fuisse satis absque vllo actu externo. Hos refert latè, & sequitur Vasquez *d.disp.165.cap.3.* & videtur S. Thomæ *in 4. d.1. q.2. art.6. q.2.* Et probatur ex modo loquendi Patrum, qui soli fidei maiorum tribuunt iustificationem infantium in lege naturæ. Sic enim videntur loqui Gregorius, Beda, Bernard. locis supra citatis.

Contraria sententia communis videtur, & verior, quam docent communiter Scholastici, quos congerit, & sequitur Suarez *sect.2.* eandem sequitur P. Coninch *hoc art.3. dub.vnico*, & videtur esse clara S. Thomæ in præsenti, vbi vniuersaliter docet, debuisse post peccatum esse signa aliqua visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Saluatoris aduentu, quæ signa dicuntur sacramenta, quia post peccatum nullus sanctificari potest, nisi per Christum, quæ ratio clarè probat, infantes illos debuisse iustificari per signum visibile protestatiuum Christi. Quare non immeritò existimatur mutasse, vel limitasse, quod dixerat in 4. sententiarum. Solùm videtur obstare, quod infra *quæst.70. art.4. ad secundum*, dicit, *quod ante Circumcisionem, non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei, quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius Dei.* Cæterùm ibi potest intelligi, quod solum excludat signum aliquod determinatum, & mysticum, non verò signum aliquod simplex, & indeterminatum; hoc enim videtur comprehendi nomine ipsius fidei, & ipse S. Doctor statim subiungit: *Probabile tamen est, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent, quod erat quoddam signaculum fidei.* Quo etiam modo intelliguntur Patres illi, qui dicunt, tunc sola fide pueros fuisse iustificatos: non enim excludunt fidem exteriùs manifestatam, sed excludunt aliud quodcunque signum, vt Sacrificium, Circumcisionem, &c. nam sicut infidelitas, vel hæresis simpliciter non accipitur, nisi pro infidelitate, vel hæresi exteriùs manifestata; sic fides non excludit, sed potius includit eius manifestationem externam: iustificabantur ergo pueri sola fide Mediatoris; sed tamen fide quæ esset facta fides illorum per aliquam externam actionem; sicut enim percussi olim à serpentibus sanari non poterant, nisi aspicerent in serpentem æneum à Moyse exaltatum; sic exaltatio portuit Christum, *vt omnis qui credit in ipsum* (hoc est, aspicere in illum) *non pereat.* Pueri ergo, qui seipsis oculos non poterant leuare ad serpentem, hoc est, ad Christum venturum Mediatorem, necesse habebant aliorum manibus deferri, & hoc faciebant parentes, dum filios ad Christum dirigebant, & eorum nomine credebant Christum venturum, quæ tamen debebat esse actio externa, vt aliquo modo censeretur esse actio Filij; nam inter homines voluntas merè interna non obligat vnum alteri, nec facit quod actio vnius censeatur prodesse, vel obesse alteri.

28. *Verior sententia negat.* Suarez. Coninch. *Ratio D.Th.*

Explicatur locus D.Th.

Pueri iustificabantur fide Mediatoris facta illorum per aliquam externam actionem.

Confirmari autem potest rursus hic sensus ex verbis Augustini suprà adductis, vbi non solum dicit remedium illud fuisse verum sacramentum, sed addit, *quid illud fuerit, aliqua necessaria causa Scripturam latère voluisse.* Supponit ergo, fuisse aliquem actum externum; nam internus non latet, si quidem compertum est fuisse actum fidei circa Mediatorẽ venturum, sed quia non erat sine actu externo, de quo nescimus, qualis fuerit, ideo dicit Augustinus, aliqua de causa illud sacramentum latuisse.

29. *Confirmatur ex verbis Augustini.*

Rationes item pro hac sententia plures congerit Suarez. Primò, quia per hoc remedium paruuli iniciabantur, seu consecrabantur Deo. Secundò, quia ad salutem requiritur & fides, & professio fidei. Tertiò, quia aggregabantur Ecclesiæ visibili; ergo per signum aliquod visibile, vt posset constare. Quartò, quia coniungebantur Christo vt capiti; Christus autem futurus erat caput visibile Ecclesiæ. Quintò, quia peccatum originale cõmunicatur per actionem sensibilem; ergo & remedium ita debebat communicari.

30. *Prima ratio.* *Secunda ratio.* *Tertia.* *Quarta.* *Quinta.*

communicari. Sextò, quia hic est modus proportionatus, quod homo communicat suam fidem alteri per actionem humanam, & externam. Me maximè mouet, quod si sufficeret fides interna, non video cur non posset illud remedium applicari paruulis absentibus, cùm actio interna non indigeat propinquitate sui obiecti, vt feratur in illud, vnde posset vnus homo quotidie applicare suam fidem omnibus paruulis totius orbis, & eos omnes iustificare, quia, vt postea videbimus, non soli parentes hoc remedium poterant validè adhibere, saltem in casu necessitatis; quare potuisset quilibet applicare suam fidem pro omnibus paruulis existentibus in casu necessitatis, & illos omnes liberare ab originali, ita vt nullus vnquam periret ex defectu remedij, imo nec video cur non posset prodesse existentibus in vtero, nam sicut distantia, vel interpositio parietis non impediret efficaciam illius remedij merè intentionalis; sic nec interpositio vteri materni. Hæc autem omnia videntur manifesta absurda, nec ab Auctoribus contrariæ sententiæ conceduntur.

Sexta.

Optima omnium.

31. Nec satisfacit dicere, quod puer dum est in vtero non censetur habere personam distinctam à matre quoad humanam cognitionem, hoc enim solum referret in ordine ad actiones physicas, & sensibiles, non verò in ordine ad intentionales, quare sicut potest aliquis orare pro puero, dum est in vtero, & pro illo ieiunare, ac alia opera pietatis applicare, sic posset pro illo applicare suam fidem, nisi exigeretur alia actio requirens præsentiam sensibilem; ideo enim nunc non potest baptizari, quia impedit obstaculum vteri illam actionem sensibilem, quod impedimentum ad fidei applicationem parum referret.

Præcluditur infantia.

32. P. Vasquez mouetur potissimè ad negandam necessitatem actionis externæ, vt ipse fatetur *num.* 15. eo quod alibi negauerat Circumcisionem fuisse causam gratiæ etiam paruulis, vnde consequenter debebat negare omne aliud sacramentum sensibile ad hunc effectum. Ego tamen, licèt existimem, illam sententiam, quod attinet ad Circumcisionem, satis probabilem, vt postea videbimus, non ideo tamen censeo de remedio legis naturæ idem esse dicendũ; quia testimonia Scripturæ, & Conciliorum, vt ibi videbimus, loquuntur solùm de Circumcisione, vel ad summum de sacramentis legis antiquæ, quæ dicunt fuisse vacua, & inefficacia; hoc autem de quo nunc loquimur, non pertinebat ad legem illam, sed ad statum legis naturæ. Quare non est inconueniens concedere fuisse verum sacramentum, (hoc enim nomine appellatur ab August. & aliis, vt vidimus) & causatiuum gratiæ. Hoc tamen libenter concedam, scilicet fuisse solum pro paruulis, qui non poterant alio modo iustificari, non pro adultis, qui poterant per dilectionem Dei, vel per contritionem iustificari, cùm enim in illo statu solùm videatur prouisum in necessariis, non est cur illud remedium fuerit institutum pro adultis, quibus non erat necessarium, cùm alia via possent sibi consulere: Quare sicut nec pro lapsis dabatur sacramentum Pœnitentiæ, sed solum remediũ contritionis; idem videtur dicendum quoad primam iustificationem, non fuisse aliquod sacramentum pro illis, sed solam dilectionem, vel contritionẽ. Quod enim S. Thom. *in 4. d. 1. q. 1. art. 2.* dicit in illo statu fuisse sacramentum Pœnitentiæ, intelligendum est, latè accepto nomine sacramenti, nam ibi etiam dicit, fuisse tunc sacramentum Matrimonij, cùm tamen certum sit, Matrimonium ante legem gratiæ non fuisse verum sacramentum. Cæterùm quia adulti, qui ab infidelitate conuertebãtur, aggregabant se Ecclesiæ, oportebat saltem ex præcepto, quod vterentur aliquo signo externo, quo suam fidem protestarentur, & vt constare posset Ecclesiæ de ipsorum reductione.

Vasquez.

Ratio Vasquez pro contraria sententia reijcitur.

Disparitas adultorum & puerorum.

Durandus *in 4. d. 1. quæst. 8.* negat illud signum sensibile fuisse sacramentum verum, quia non erat determinatè institutum à Deo, sed solùm in genere, vt fieret aliquod signum exterius protestatiuum, & manifestatiuum, quodcunque illud esset. Hæc tamen sententia communiter reiicitur & meritò, quia ad rationem sacramenti parum refert, quod institutio sit circa aliquod signum determinatum, vel circa disiunctum ex multis. Sic enim suprà vidimus, sacramentum Ordinis non habere ex institutione Christi omnino determinatam materiam, sed hanc, vel illam, dummodò sit apta ad significandam traditionem potestatis, &c. Et quidem satis verisimile est, non fuisse in illo statu determinatum à Deo aliquod signum exterius, sed hoc fuisse relictum arbitrio singulorum, vt latè probat Suarez *sect. 1.* Vnde fortasse emanauit vsus in nationes gentium aliquod signum religiosum exhibendi circa infantes ad eorum sanctificationem: sic enim refert Festus, Romanis morem fuisse octauo die maribus, & nono fœminis nomen imponendi cum lustratione, & emundatione, quem diem lustricum appellabant: Athenienses etiam, teste Suida, decima nocte solebant inuitare cognatos, & notos ad epulas, vt adessent sacrificiis, quæ Deo offerebant pro infante; & tunc etiam nomen illi imponebant: quod de aliis etiam gentibus facilè posset obseruari. Vnde credibile est, aliquod vestigium apud illas mansisse illius primæ institutionis qua ex diuina ordinatione infantes aliqua externa actione purgabantur, & dicabantur Deo, per fidem vnius mediatoris.

33. Durand. *Durãdus negat fuisse sacramentum verum.* *Reijcitur.*

Dices, etiam in nostra sententia videri iam concedi, faciliorem fuisse tunc viam salutis paruulis in lege naturæ, quàm sit nunc in lege gratiæ, nunc enim determinatur materia, & forma sacramenti necessarij, scilicet aqua cum talibus verbis, tunc autem quælibet verba sufficerent ad saluandum puerum absque alia materia. Respondetur negando sequelam, quia tunc requirebatur necessariò ad valorem remedij fides explicita Christi venturi, cuius protestatio exterior fieret; quæ fides Christi difficilior tunc erat, quàm nunc sit aqua, & talia verba, tum propter tarditatem hominum, & obscuritatem mysterij, tum propter ignorantiam, quæ apud plures latè grassabatur, tum denique, quia actus fidei secundùm se difficilior est, quàm actio baptizandi, quæ etiam si fiat absque vlla fide, dum tamen adsit intentio faciendi quod facit Ecclesia, erit Baptismus validus, & sufficiens remedium.

34. *Instantia.* *Diluitur.*

Dubitatur tertiò, an hæc fides, vel hæc actio externa deberet exhiberi à solis parentibus infantis, an posset validè à quocunque alio applicari? P. Suarez *in præsenti sect. 2. paulò post principium*, vniuersaliter docet, id debuisse fieri per parentes, seu per illos, quibus puerorum cura incumberet, quia puer, qui propriam voluntatem non habebat, regi debet in his, quæ ad animam spectant voluntate parentis. Addit verò Suarez, ita nos videre seruatum in aliis remediis paruulorum à Deo institutis in lege veteri, & noua, de quibus magis nobis constat. In quibus verbis videtur indicare, se non loqui de necessitate ad valorem sacramenti, sed solùm præcepti vel Ordinis debiti: nam de Circumcisione, & Baptismo non est dubium, quod haberent valorem, licèt ab extraneis etiam inuitis parentibus adhiberentur. Alexander *4. part. quæst. 3. memb. 5. §. si autem quæratur*, dicit, hoc primariò debuisse fieri à parentibus, & propinquis; in eorum tamen defectum, & vrgente necessitate, potuisse fieri per alios. P. Vasquez *dicta*

35. *Dubitatur à quo hæc actio externa deberet exhiberi.* *Suarez existimat à pœnitentibus.* Alexand. Vasquez.

dicta disput. 163. num. 246. dicit, indiscriminatim ad omnes pertinuisse illud remedium cum maiori latitudine, quàm nunc pertineat Baptismus, quia hic extra necessitatem non potest dari nisi à Sacerdote: illud verò remedium quouis tempore, & à quolibet poterat paruulis adhiberi.

36. *Respondemus validè ab omnibus, non tamen licitè.* Distinguendum existimo, aut enim sermo est de actione valida, aut de licita. Si de valore loquamur, puto validam fuisse à quocunque fieret, non enim video, quod, aut quale discrimen possit afferri inter Baptismum, & illud remedium: cùm autem Baptismus à quocumque conferatur infanti, etiam inuitis parentibus, validus sit, vt suppono, non est, cur illud remedium legis naturæ, quod minùs solemne erat, & magis iuxta ipsa principia naturæ, non esset validum etiam ab extraneo, & extra periculum collatum. Si verò quæratur, an licitè fieret à quocunque, existimo, sicut Baptismus nunc conferri non potest paruulis infidelium filiis, parentibus inuitis, sic nec remedium illud potuisse infidelium filiis paruulis adhiberi extra casum necessitatis, nisi consentientibus parentibus: ratio enim, quæ reddit illicitam collationem Baptismi nunc, redderet illicitum illud remedium: ratio autem in Baptismo est, quod deberet paruulus baptizatus extrahi à cura, & potestate paterna, vel relinqui cum manifesto periculo peruersionis, & irreuerentia veræ religionis, quam per Baptismum suscepit, & quam postea certissimè negaret. Hæc verò ratio etiam tunc procederet, nam per illud remedium paruulus suscipisset veram religionem & fidem Christi venturi, per cuius professionem fuisset iustificatus: postea verò cum iniuria eiusdem fidei eam relinqueret manens sub patris potestate, vel extrahendus esset à cura paterna patre inuito; non ergo posset tunc magis esse licitum illud remedium, quàm nunc sit Baptismus: cùm non esset minùs malum, aut minor irreuerentia deserere fidem Christi venturi, & semel susceptam, quàm fidem Christi iam nati: vtraque enim est fides Christi, ac religio vera, & Catholica.

37. *Instantia.* Dices, illud remedium nihil aliud erat nisi offerre paruulum Deo; hic autem actus, cùm ex se sit honestus, ac religiosus, non apparet, cur non posset licitè, & sanctè à quolibet exerceri. *Diluitur primò.* Responderi potest primò, licèt ille actus ex se potuisset exerceri licitè, & laudabiliter à quouis, dum non esset eleuatus ad rationem sacramenti, postquam tamen eleuatus esset à Deo, vt esset sacramentum, non mirum, quod non potuisset licitè à quolibet vsurpari; sicut matrimonium antequam esset sacramentum, poterat à peccatore licitè, & laudabiliter celebrari; postquam verò est sacramentum, non potest iam licitè celebrari, nisi ab eo qui priùs se reduxerit ad statum gratiæ, per contritionem, aut per sacramentum Pœnitentiæ. *Secundò.* Respondeo secundò, illam actionem potuisse licitè, & laudabiliter exerceri à quolibet, si non fieret intentione adhibendi eam tanquam sacramentalem, sed solùm vt actionem quandam piam, & impetratoriam; sic eadem actio vngendi infirmum oleo sancto, & orandi pro illo, potest fieri animo ministrandi sacramentum vnctionis à Christo institutum, & tunc non potest fieri licitè, nisi à proprio Parocho, & cum talibus circumstantiis, &c. Potest autem eadem actio, & oratio adhiberi, non animo faciendi sacramentum, sed deuotionis causa; sicut solent etiam ægroti vngi oleo lampadis alicuius Sancti cum oratione; & tunc non esset sacramentum, & posset fieri à quolibet etiam Sacerdote absque licentia Parochi, provt factum, & vsitatum esse à multis vngere ægrotos oleo eodem sacramenti, sed non sacramentaliter, legimus in eorum historiis, quas latè recenset Petrus Archudius de sacramentis Græcorum, *in tractatu de Extrema-vnctione, cap. 4.* Archudius.

Dubitatur quartò, an fides illa, cuius protestatio fiebat super paruulos, debuerit esse formata charitate, seu hominis iusti, an verò satis fuerit fides informis, seu hominis peccatoris? P. Vasquez vbi suprà *cap. 4.* dicit, in primis non fuisse satis fidem habitualem, sed actualem, deinde existimat probabile satis, quod non requireretur fides formata, sed sufficeret informis; addit tamen, oppositum esse magis consentaneum Augustino, qui videtur exigere fidem formatam, dum hoc solùm de famulis Dei asserit, de quibus, inquit, credendum non est, nullo sacramento opitulatos fuisse paruulis suis. Deinde *num. 38.* dicit, si sufficiebat fides informis, illam quidem fuisse meritum de congruo ad iustificationem paruuli, quia opera etiam peccatoris possunt esse meritoria de congruo. Denique *num. 39.* licèt amplectatur sententiam communem dicentem, remedium illud ex certa lege, & promissione Dei profuisse omnibus paruulis, quibus applicabatur, id tamen dicit ex Patribus colligi non posse qui potiùs indicant, illud remedium non habuisse certum, & infallibilem effectum, sed dependens adhuc ex libertate, & misericordia Dei, qui nulla promissione tenebatur semper concurrere ad paruuli iustificationem, pro quo applicabatur. 38. *Dubitatur quartò, an fides illa debuerit informari Charitate.* Vasquez. *Vasquez requirit fidem actualem, & probabiliter informatam.*

P. Suarez *infrà disp. 10. sect. 1.* cum aliis, quos affert per oppositum extremum dicit, non solùm non debuisse dari fidem formatam in ministro applicante illud sacramentum, sed nec fidem etiam; fuisset enim satis intentio faciendi id, quod à Deo fuerat institutum, & quod faciebat vera Ecclesia ad iustificandos paruulos, qua intentione posita illud sacramentum, siue poneretur à peccatore, siue à iusto, siue ab infideli, siue à fideli, semper, & infallibiliter haberet suum effectum. 39. Suarez. *Suarez de omni fide negat dum adesset intentio.*

Inter has sententias media via nobis incedendum est: & quamuis non possimus in re adeo obscura aliquid certi asserere; possumus tamen id, quod verisimilius est aliquibus coniecturis inuestigare. Dico ergo primò, non fuisse satis intentionem illam generalem faciendi, quod faciebat vera Ecclesia, nisi adesset vera fides actualis. Hæc videtur esse mente Patrum, & Theologorum, qui dum de remedio paruulorum in illo statu loquuntur, semper recurrunt, vel ad fidem solam adultorum de Christo venturo, vel ad fidem cum alio actu externo illam protestante: sic enim Augustinus *lib. 2. de nuptiis & concupiscentiis, c. 11.* dicit, per fidem Christi iustificatos illos paruulos. *Sed superioribus* (inquit) *temporibus omnino latuit sacramentum iustificationis ex fide, eadem tamen fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos, pusillos cum magnis*, &c. Gregorius item *lib. 4. moral. cap. 3. verf. 2. quod verò* (inquit) *apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij*, &c. Bernardus *epist. 77. Adultos quidem fide, & sacrificiis credimus expiatos, paruulis autem etiam solam fidem profuisse, imò sufficisse credimus.* Hugo de S. Victore *lib. 1. de sacramentis, p. 12. c. 2. Porrò fœmina* (inquit) *in populo circumcisionis sola fide saluabantur*, &c. S. Thomas *infrà, quæst. 70. art. 3. ad secundum, sic ait: Ad secundum dicendum, quod sicut ante institutionem Circumcisionis sola fides Christi futuri iustificabat, tam pueros, quàm adultos*, &c. Quemodum loquendi obseruauerunt cæteri Theologi, qui omnes videntur exigere fidem, imò fidem vnius mediatoris ad hoc, vt paruuli iustificarentur. 40. *Primò cõcluditur requiri fidem actualem.* *Probatur ex Patribus.* Augustinus. Gregor. Bernard. Hugo.

Ratione item probari potest, quia si sola illa intentio generalis absque vlla fide, vel credulitate sufficeret, 41. *Ratione probatur quia alioqui illud remedium fuisset facilius Baptismo.*

ficeret, certè multò liberaliorem se Deus exhibuisset cum paruulis illius temporis, quàm cum nostris in lege gratiæ, nam tunc nulla cæremonia externa determinatè requirebatur, vt supra diximus ex sententia P. Suarez, sed sufficiebat quælibet actio externa pro arbitrio singulorum. Faciliùs ergo erat quemlibet etiam infidelem, & Barbarum, qui vel audisset, vel suspiceretur apud aliquam gentem dari modum sanctificandi paruulos, cum hac intentione aliquid agere circa suos paruulos, siue benedicendo siue eleuando, &c. quàm nunc sit habere notitiam Baptismi, & scire bene ritum, quo debeat administrari, præterquam quod aliquando accidit, quod defectu aquæ, vel opportunitatis eam infundendi, moriatur plures sine Baptismo etiam in præsentia fidelium, qui eos vellent baptizare. Non est autem credibile, tempore illo, quo ea solùm, quæ necessaria erat, data intelliguntur, adeo illimitatum fuisse & facile remedium paruulorũ: & aliunde magis expediens videbatur ad afficiendos homines erga Mediatorem venturũ, & ad conseruandam eius fidẽ, & spem, vt in ipso sacramento paruulorũ interueniret fides Christi, cuius protestatio fieret aliqua actione externa.

42. *Obiectio prima petita ex Circumcisione.*

Obiicies primò ex Suarez vbi supra, August. *lib. 1. contra Cresconium, c. 31.* vbi æquiparat Circumcisionem cum Baptismo, in hoc, quod sicut Circumcisio data etiam à Ministro infideli reiteranda non erat (quod idem dici deberet de sacramento legis naturæ) sic nec Baptismus datus ab Hæretico. *Responsio.* Respondetur Circumcisionem non fore reiterandam, quia nec posset physicè, vt ibi loquitur Augustinus, nec expediret, & hoc etiam si absque debita intentione data fuisset: nam ille paruulus iam impleuerat legem Circumcisionis; ad iustificationem verò eius oporteret adhibere remedium legis naturæ, scilicet fidem cum protestatione externa. De hoc autem ipso remedio non dicit Augustinus, non fuisse reiterandum, quando ab infideli fuisset exhibitum.

43. *Obiectio secunda petita ex Baptismo. Responsio.*

Obiicies secundò exemplum Baptismi, qui etiam ab infideli datus habet effectum; ergo idem debemus dicere de illo remedio in lege naturæ. Respondetur negando consequentiam, quia Baptismus à quocunque detur, datur tanquam à ministro Christi, & est actio Christi; quare non mirum, quod semper habeat efficaciam; illud autem remedium non esset à Christo, sed fides in Christum. Si ergo non esset fides in Christum, non acceptaretur ad iustificationem paruuli.

44. *Obiectio tertia ex Patribus. Iustinus Martyr. August.*

Obiicies tertiò ex eodem ibi, quia sicut Patres dicunt paruulos tunc iustificatos fuisse fide parentum, sic idem dicunt de paruulis in lege gratiæ; sic enim loquitur Iustinus Martyr *quæst. 56. ad Orthod.* & Augustin. *lib. 1. de peccat. merit. cap. 2. & libro de vera & falsa pœnitentia, cap. 2. & Epist. 23. & 107.* ergo sicut hoc intelligendum est de fide obiectiua cum exteriori eius professione, non de propria, & interna fide ministri, vel parentis, sic etiam illud prius erit intelligendum.

Responsio.

Respondetur, Patres non dicere vnquam, quod nostri paruuli iustificentur nunc fide suorum parentum, & in primis Iustinus *illa quæst. 56.* ad quæstionem propositam de differentia inter paruulos morientes cum Baptismo, aut sine Baptismo, cum neutri quidquam operati essent. Respondet his verbis: *Eorum qui baptizati sunt, & eorum, qui non sunt, hæc dissimilitudo est quod ij, qui baptizati sunt, bona ea, quæ Baptismus affert, consequuntur: qui autem minùs baptizati sunt, non consequuntur. Digni autem habentur iis bonis quæ Baptismus affert, eorum fide qui illos Baptismo offerunt.* In quibus verbis non dicit, vt constat, paruulos iustificari fide parentum, sed per Baptismum, ad quem consequuntur alia bona gratiæ, & gloriæ, quia verò poterat quæri, cur hi fiant digni Baptismo, & non illi: Respondet ex parte paruuli non dari meritum, dari tamen regulariter ex parte eorum qui eos baptizari procurant; non ergo dantur iis illa bona, eo quod seipsos reddiderint dignos per fidem parentum, sed quia parentes sua fide merentur regulariter de congruo illam gratiam suis filiis, quorum Baptismum sedulo procurant.

45. *Explicatur August.*

Augustinus illo primo, & secundo loco nihil prorsus habet ad hoc propositum, habet tamẽ *lib. 3. de peccat. merit. c. 2.* sed nec ibi dicit, paruulos iustificari fide parentum, sed solùm credere per fidem eorum qui dum eos portant, dicunt eorum nomine, se credere, & profitentur articulos nostræ fidei; in quo casu certum est, si illi reuera non crederent, sed essent infideles, non posse in eo sensu, aut eo titulo paruulos appellari credentes, vt constat. Denique *in illa Epist. 23.* paulò ante finem aliam rationem reddit, ob quam paruuli dicantur credere, scilicet quia recipiunt Baptismum, qui est fidei sacramentum, & ideo appellatur etiam fides, & qui illum recipit dicitur fidelis. In Epistola verò illa 107. in sententia octaua vtramque rationem videtur afferre, vt dicantur credere, scilicet & quia baptizantur, & quia respondent per ora eorum, qui eos portant, se credere. Vbi nota, non potuisse Augustinum hanc solam secundam rationem vt adæquatam ibi afferre, quia cum contingere possit, puerum baptizari, absque eo quod aliquis pro eo respondeat, & dicat, se credere, iam tunc ille puer non posset saluari, quia iuxta Augustinum non pertineret ad illam sententiam Domini, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*, sed ad illam, *qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quæ sententiæ, teste Augustino, ad paruulos etiam spectant, ideo necesse fuit duas illas rationes simul indicare, quibus paruuli dicuntur credere, & propter confessionem eorum qui pro ipsis regulariter respondent, & propter sacramentum fidei, quod suscipiunt, quæ est ratio magis vniuersalis. Cæterùm nunquam Augustinus dixit, iustificari paruulos nostros fide ipsa parentum: at verò loquendo de paruulis antiquis dixit clarè, non solùm appellatos credentes, sed iustificatos fuisse, & mundatos ab originali ipsa fide parentum. Quare non eodem modo requiritur nunc fides in ministro Baptismi, ac requirebatur tunc in offerente, & sanctificante puerum in lege.

46. *Obiectio quarta. Responsio.*

Obiicies quartò ex eodem auctore, quia si requirebatur fides in ministro, redderetur dubiũ, & incertum nimis illud remedium, & sæpe esset iterandum. Respondetur, sicut nunc sine intentione debita Baptismus nõ esset validus, nec tamen ea de causa iterari debet, quãdiu non constat de defectu intẽtionis: sic nec tunc deberet reiterari, quãdiu non constaret de fidei defectu: nã sicut nunc omnes Christiani non dubitamus de aduentu Christi præterito, & indubitanter respondemus, nos illã credere, sic illi antiqui certissimè credebant, Christum futurum, nec poterant prudenter dubitare de hac sua credulitate, nec ex hac parte poterant prudenter dubitare de valore illius sacramenti. Neque enim quando ad valorem illius sacramenti petimus essentialiter fidẽ, intelligimus hoc de actu supernaturali fidei; hic enim fortasse ex multis capitibus posset hîc, & nunc nõ exerceri, & redderetur minùs certus valor sacramenti; sed loquimur de fide minùs strictè, quatenus significat assensum determinatũ, siue naturalem, siue supernaturalem, siue explicitum, siue confusum, qualem habet vnusquisque, dum recitat symbolum, vel dum interrogatus an credat, respondet se credere.

47. *Obiectio vltima.* Vltimò obiicit, quia vel ille actus fidei exigeretur tanquam meritorius saltem de congruo, vel non vt meritorius, sed vt conditio mera: si dicas hoc secundum, gratis id dicitur; si dicas primum, est falsum, quia nemo præter Christum meretur alteri immediatè gratiam habitualem, & quia deberet illa fides esse viua, & formata, vt posset esse meritoria, quare à peccatore non posset validè ministrari illud sacramentum, quod est contra supradicta.

48. *Quæritur cur hæc fides exigeretur. Non ad meritum condignum vt patet.* Occasione huius obiectionis quæri potest, an illa fides Ministri, vel offerentium, & illa protestatio exterior requireretur per modum meriti, an verò per modum solius conditionis? Et quidem suppono, non potuisse requiri vt meritum condignum; nam valor, & condignitas operis non potest prouenire ex promissione, aut acceptatione extrinseca Dei ad maius præmium, si ipsummet opus de se non habebat valorem, & condignitatem, vt suppono ex materia de merito. Cùm ergo opera bona hominis puri non possint de condigno mereri alteri primam gratiam, vt suppono ex supradictis in tractatu de Incarnatione, non poterat illa fides mereri paruulis de condigno primam iustificationem. Difficultas ergo est de merito de congruo.

49. Durand. *Durādus requirit formatam & meritoriam.* Vasquez. Durandus *in 4. dist. 1. q. 8.* supponit, illam fidem debuisse esse meritoriam, atque adeo debuisse esse formatam, non quidem semper in ipso applicante, sed vel in ipso, vel saltem in reliquo Ecclesiæ corpore, cuius nomine illa fides paruulo applicabatur. Huic sententiæ partim accedit Vasquez *c. 4.* qui licèt non exigat fidem in corpore Ecclesiæ, sed in solo applicante, nec etiam eam exigat semper formatam, sentit tamen fuisse meritoriam de congruo.

50. Suarez. *Magis placet non debuisse esse meritoriam, nec de condigno, nec de congruo. Ratio.* Magis placet sententia Suarij, & aliorum, qui negant, illam debuisse esse meritoriam de condigno, aut de congruo: in primis enim, si requireretur meritoria, provt ab ipso applicante: semper ferè redderetur dubius valor sacramenti, quia vix posset sciri illam applicationem fuisse vndequaque bonam, & honestam, & non habuisse admixtum aliquem finem inhonestum, qui facillimè solet insinuari in operationibus, & difficillimè percipitur: eo autem ipso operatio esset vitiosa, & per consequens non posset esse meritoria. Vnde sicut omnes possemus rationabiliter dubitare de valore nostri Baptismi, si ad ipsum essentialiter exigeretur in baptizante voluntas meritoria, & vndequaque honesta; sic in illo statu propter eandem rationem meritò dubitari posset de iustificatione omnium paruulorum, & debuisset reiterari sæpiùs illud sacramentum.

51. *Reijcitur Durādus & impugnatur.* Quod verò nec provt à reliquo Ecclesiæ corpore debuerit illa fides esse meritoria, probat Suarez, quia si hoc esset, nunc etiam dici posset effectum Baptismi tribui hoc modo Ecclesiæ; non enim est minus efficax nunc meritum Ecclesiæ, quàm fuerit in lege naturæ. Sed ad hoc dici posset, baptizantem nunc operari tanquam Ministrum Christi, & in nomine ipsius, atque adeo non indigere aliqua honestate proueniente ab Ecclesia, cùm hæc actio provt oritur à Christo sit satis efficax; tunc verò Ministrum non fuisse operatum nomine Christi, atque adeo oportuisse operari saltem nomine Ecclesiæ, vt eius actio provt ab Ecclesia placeret Deo.

52. *Quidquid sit ille modus nō expediebat.* Verùm quidquid sit, an ille modus operandi nomine Ecclesiæ sufficeret ad reddendam hanc actionem Ministri meritoriam: ille tamen modus non erat expediens, aut vtilis in illo statu, quia ad hoc, vt Minister operaretur nomine Ecclesiæ, deberet ab ipsa Ecclesia deputari, vt eius nomine ageret; nemo enim agit nomine alterius, nisi ab ipso accipiat mandatum, vt fiat quasi eius procurator, vt constat: tunc autem non constituerentur singuli homines tanquam procuratores, aut Ministri ab vniuersa Ecclesia, vt ipsius nomine operarentur: imò nec posset id fieri. Nunc certè Sacerdotes orant nomine totius Ecclesiæ Christianæ, quia ipsa efficit vnum corpus, & ratum habet quidquid eius caput supremũ facit. Vnde & Sacerdotes qui à summo capite mediis Episcopis constituuntur, sunt quasi Mandatarij totius Ecclesiæ, quamdiu ipsa Ecclesia non reuocat mandatum, vt contingit in Sacerdote excommunicato, & præciso, qui iam non potest offerre nomine Ecclesiæ propter eius Ecclesiæ reuocationem. At verò in statu legis naturæ nec fideles coniungebantur omnes in aliquo Concilio, nec habebant aliquod supremum caput, cui omnes subordinarentur, & à quo postea aliqui acciperent facultatem operandi nomine totius Ecclesiæ. Quomodo ergo, aut vnde habebat hæc actio hîc, & nunc fieri nomine totius Ecclesiæ, cùm Ecclesia huic Ministro nec mediatè, nec immediatè talem vnquam facultatem, aut mandatum dedisset? Non ergo poterat exigi illa actio vt meritoria, ex eo quod fieret nomine Ecclesiæ.

53. *Ratio.* Hinc infero, potuisse valere illud sacramentum, etiamsi actio illa hîc, & nunc, non solùm non esset meritoria, sed esset demeritoria, & mala in genere moris propter prauam intentionem Ministri, sicut nunc Baptismus valet, & iustificat paruulum, licèt applicetur per actionem malam, & demeritoriam ex praua intentione baptizantis. *Instantia.* Dices, Ad quid ergo Deus exigeret illam actionem, & fidem Ministri, si non esset bona? tunc enim non placeret, sed potius displiceret Deo; ergo non moueret illum ad dandam gratiam, sed magis ad indignationem. *Responsio.* Respondetur non est nouum, quod ad aliquam gratiam obtinendam exigatur aliqua actio, quæ secundùm se sit bona, & honesta; & licèt in particulari, & in indiuiduo postea non fiat honestè, adhuc obtineatur effectus. Sic enim Pontifex concedit indulgentiam, v. g. omnibus visitantibus talem Ecclesiam, vel dantibus eleemosynam, aut contribuentibus ad tale opus pium; & quidem, licèt visitatio Ecclesiæ, vel largitio pecuniæ in indiuiduo sit mala venialiter ex aliqua circumstantia, vt si fiat ob vanam gloriam, vel vt placeat alicui, &c. adhuc habebit fructum indulgentiæ, si non adsit aliud impedimentum peccati mortalis, vt docet communis sententia; quia nimirum Pontifex non exigit opus bonum in indiuiduo, sed solum illud opus, quod ex obiecto est bonum; nam licèt in aliquo hoc non sit honestum, occasio tamen ipsa, quæ datur ad hoc, vt fiat honestè à pluribus, & frequentiùs, est magnum bonum mouens rationabiliter Pontificem ad dandam indulgentiam omnibus, qui illud fecerint, sic etiam fides Christi, & eius protestatio externa ex se est tale bonum, vt licèt ab aliquo non fieret honestè, moueret tamen Deum rationabiliter ad concedendam gratiam pueris, quoties tali modo offerrentur, quia hac occasione homines allicerentur ad illos actus faciendos, & vt in plurimum fierent honestè, licèt aliquando vitiarentur ob aliquam circumstantiam.

54. *Obiectio ex Augustin.* Sed vrgebis adhuc, quia Augustinus, quando dicit, pueros in lege naturæ fuisse iustificatos per fidem Mediatoris, loquitur de fide honesta, & diuina, nam *lib. 2. de nuptiis, cap. 11.* eidem fidei, cui tribuit vim iustificandi adultos, tribuit etiã vim mundandi paruulos: & tamen in adultis requiritur fides honesta, vt constat; item *lib. 5. contra Iulianum, cap. 11.* solum loquitur de fide famulorum Dei: ergo non de fide peccatorum. Propter hæc P. Vasquez, vt dixi, putat, Augustinum postulasse ad valorẽ illius iustificationis, fidẽ non solùm honestam, sed etiam viuam,

&c

& formatam, nam nomine famulorum Dei non possunt intelligi peccatores. Hoc tamen non cogit; tum quia apud Ecclesiasticos Auctores, imò & ab ipsa Ecclesia in multis orationibus peccatores etiam, quibus petitur venia peccatorum, appellantur famuli Dei: tum etiam, quia, licèt Augustinus vtrobique agat de fide honesta; non tamen negat, fidem etiam informem, aut actionem vitiatam ex aliqua circumstantia fuisse satis ad iustificandos paruulos, imo ex iis, quæ Augustinus concedit, colligimus nos debuisse etiam sufficere talem fidem propter inconuenientia, quæ sequerentur, si sola fides formata, vel actio meritoria sufficeret ad valorē illius sacramēti.

Respondet.

55. *Infertur contra Vasquez hanc actionem habuisse effectum certum.*

Hinc infero contra eundem Vasquez, non esse contra mentem Patrum, quod habuerit actio illa ex lege Dei effectum certum, & infallibilem, iustificandi paruulum; imò hoc ipsum colligi ex ipsorum verbis, nam, vt supra vidimus, frequenter appellant illud nomine *sacramenti*, sacramentum autem esse non potest, quod ex institutione diuina non habeat significare suum effectum sacramentalem, & per consequens infallibiliter, nisi adsit obex; ergo non dubitabant Augustinus & Patres de effectu illius actionis, quam appellabant sacramentum.

56. Beda. *Obijcitur.*

Obiicit primò Bedam, *homilia de Circumcisione Domini inter hyemales de Sanctis, tom. 7.* vbi dicit: *solum à primi reatus vinculis absoluere curabant*, nam illud verbum *curabant*, indicat incertitudinem effectus: vbi enim est certitudo, non est illa animi sollicitudo, nemo enim dicet, quod nos curamus per Baptismum, quod pueri soluentur. Hoc tamen friuolum est, nam licèt de effectu non sit incertitudo, est tamen sollicitudo de adhibenda causa, ne fortè ex eius defectu impediatur effectus: vnde non ineptè diceretur aliquis solicitus circa pueri salutem procurandam, quando procurat eius Baptismum.

Explicatur.

57. Hugo. *Obijcitur.*

Affert secundò Hugonis verba supra relata, vbi ait, quod hoc remedio paruuli *non improbabiliter saluati existimantur*: ergo non censebat, certa lege consequi illum effectum; sed neque hoc est alicuius ponderis, nam probabilitas non est de effectu, sed de lege ipsa Dei statuta: quia enim certum non erat Hugoni, an Deus tale remedium prouidisset paruulis in lege naturæ; ideo dixit, non improbabiliter posse existimari, quod Deus statuerit tunc remedium certum, & infallibile ad saluandos pueros.

Respondetur.

58. Gregor. *Obijcitur.*

Tertiò affert Gregorium etiam supra relatum, qui pariter loquitur de paruulis, & adultis, dicens. *Quod verò apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij*, &c. sed non habebant effectum certum sacrificia illa pro iustificatione adulti; sed incertum quatenus impetrabant à Deo affectum aliquem bonum in adulto, quo disponeret se ad iustificationem; ergo eodem modo sentit de paruulis.

Respondetur.

Respondetur admittendo, eodem modo sentire Gregorium, de vtrisque, nam in vtrisque sensit effectum infallibiliter sequi: posita tamen dispositione proportionata singulis; scilicet pro paruulis fide offerentis, & pro adultis dilectione Dei, vel contritione. Nam sicut Baptismus eandem habet infallibilitatem in adulto, & in paruulo; diuersam tamen dispositionem requirit in illis, nam in adulto requirit attritionem, & in paruulo nullam prorsus: sic sacrificia, & fides eundem effectum operabantur tunc in adultis, & paruulis, & cum eadem certitudine, posita tamen diuersa dispositione iuxta diuersitatem personarum.

59. *Instantia. Diluitur.*

Dices, ad quid ergo erant sacrificia in adultis, si prærequirebatur dilectio Dei vel contritio, quæ sola sufficeret? Respondetur, si requirebantur sacrificia, hoc fuisse ex præcepto Dei, qui voluit pœnitentiam internam manifestari sacrificiis externis, sicut etiam pro peccatis personalibus diuersa sacrificia præcipiebantur: quando ergo sacrificium offerri poterat, non poterat iustificari homo sine illo, quia omittendo illud, iam peccaret contra præceptum; quando verò non poterat offerri, iustificabatur homo per solum affectum internum, in quo includebatur sacrificium in voto, cùm ibi esset propositum seruādi omnia præcepta diuina. Sed sacrificia nō concurrebant ad gratiam, nisi remouendo prohibens, scilicet peccatum actuale, & ideo non erant sacramenta.

60. *Quæritur an præter hoc fuerint alia sacramenta.* Suarez. Vasquez. *Communis sententia negat.*

Restat pro complemento dubium de aliis sacramentis, an præter hoc remedium originalis, fuerint alia sacramenta in lege naturæ? P. Suarez *sect. 4.* & P. Vasquez *in præsenti quæst. 61. art. 3.* cum aliis dicunt, non fuisse communiter alia sacramenta in illo statu, quia non dabantur tunc nisi necessaria ad salutem; & quia non constat de aliquo signo diuinitus tunc instituto ad significandam, & causandam infallibiliter gratiam: erant ergo tunc sacramenta aliqua minùs propriè dicta, non tamen propriè, & in rigore. Addit tamen P. Suarez, fuisse fortasse in aliquo casu sacramentum aliquod diuinitus institutum pro aliqua familia, v. g. quale existimat fuisse sacrificium illud Melchisedech, quod continebat significationem, & promissionem Christi venturi, & gratiæ per ipsum dandæ, atque etiam suo vsu sanctificabat homines aliqua sāctitate imperfecta. P. Vasquez negat, illud sacrificium fuisse sacramentū, quia licèt significaret Eucharistiam futuram, non erat institutum ad hoc communiter significandum; quod tamē requiritur ad rationem sacramenti, quia alioquin matrimonium etiam fuisset tunc sacramentū, quia Adamo saltem significauit mysterium Incarnationis, & coniunctionem futuram Christi cum Ecclesia; hoc autem non conceditur; ergo nec illud sacrificium fuit sacramentum, licèt ipsi Melchisedech significauerit fortasse mysteria futura gratiæ.

Suarez in aliquo casu admittit vt sacrificium Melchisedech. *Vasquez negat & probat.*

61. *Eius argumentum reijcitur.*

Hoc argumentum non videtur vrgere; quia ad rationem sacramenti non video, cur requiratur, ita institui ad significandam gratiam, vt omnibus communiter id significet; non enim requiritur magis significatio in sacramento, quàm in sacrificio: nam sicut sacramentum est signum gratiæ; sic sacrificium debet esse aliquod signum, quo protestamur, Deum esse authorem vitæ, & mortis nostræ: & tamen ad veram rationem sacrificij non requiritur, quod illud signum in ratione signi sit omnibus communiter notum, Christus enim in cruce obtulit verum sacrificium Deo, vt suppono, & tamen non omnibus communiter significabat mors illa talem protestationem, nec communiter existimabatur sacrificiū: ergo similiter, licèt oblatio facta à Melchisedech non significabat omnibus communiter gratiam futurā, non ideo excludetur à vera ratione sacramenti. Ratio autem est, quia ad rationem signi humani in rigore satis est, quod fuerit institutum à Republica, vel ab habente authoritatem publicam, & communem, licèt adhuc illa institutio non sit omnibus manifesta. Sic enim Adam imposuit nomina rebus, per quam impositionem factam ab Adamo vt capite & Principe hominum, iam voces illæ erant signa humana, etiamsi ad aliorum notitiam non venisset. Similiter ergo Christus vt princeps Ecclesiæ potuit suam mortem instituere ad significandam talem potestatem, quæ significatio est propria sacrificij, atque adeo illa mors erat verum sacrificiū, licèt pro tunc non esset omnibus communiter manifesta talis significatio. Sic etiam Deus potuit instituere oblationem Melchisedech in signum gratiæ futuræ,

Ratione probatur.

licèt illa significatio pro tunc non omnibus, sed aliquibus esset nota, hoc tamen erat satis, vt esset signum gratiæ; & per consequens sacramentum. Quod rursus potest confirmari ex sacrificio Abrahæ præcepto, vt scilicet immolaret filium suum, quæ tamen actio, & eius significatio non erat omnibus nota, sed soli Abrahæ; & tamen erat verum signum ex diuina institutione.

62. *Nec ex alio capite, scilicet quod non sanctificarit vllo modo, à ratione sacramenti excluditur.*

Aliunde posset magis dubitari, an habuerit aliud requisitum; diximus enim supra, requiri ad omne sacramentum, quod suo vsu aliquo modo sanctificet recipientes. Vnde excluſimus à ratione sacramenti sacrificia præcisè, vt sacrificia sunt, cùm ergo non constet, illud sacrificium attulisse aliquam sanctitatem suo vsu, non videtur habuisse omnia, quæ requiruntur ad sacramentum. Cæterùm neque ex hoc capite potest efficaciter id negari, aliquis enim existimabit, illum panem, & vinum à Melchisedech oblatum habuisse ex diuina institutione, quod conferret aliquam sanctitatem saltem imperfectam suscipientibus; nam Patres antiqui quos affert Suarez 1. *tom. in 3. p. disp. 46. sect. 4.* supponunt communiter, Melchisedech dedisse Abrahæ illum panem, & vinum in cibum, & potum. Sic testatur Clemens Alexandrinus *4. stromat. circa finem.* Theodoretus *q. 63. in Genes.* & alij, Quod quidem non videtur factum ad meram refectionem corporalem, tum quia non est decens adhibere cibum, & potum consecratum ad merum vsum prophanum; tum etiam quia non est credibile, Abrahamum diuitem, & spoliis inimicorum onustum, indiguisse pane, & vino illo ad refectionem corporalem. Vnde non est improbabile, fuisse illum cibum, & potum ordinatum ad aliquem vsum sacrum, & ad sanctificationem aliquam suscipientium.

Suarez. Clem. Alex. Theodor.

Colligitur probabile esse quod dixit Suarez.

63. Dubitari posset hoc ipsum de aliquibus aliis sacrificiis illius temporis, quæ à Deo etiam ipso videntur fuisse peculiariter instituta, quale fuit illud sacrificium Abrahæ Genesis 15. de Vacca trienni, & capra trima, &c. Et illud quod obtulit Noë Genes. 8. de pecoribus, & volucribus mundis, vbi plures sentiunt illam discretionem inter animalia munda, & immunda, fuisse ex ordinatione diuina. Cæterùm quidquid sit de hoc, non est fundamentum ad dicendum, illa fuisse vera sacramenta, non enim constat fuisse ordinata ad sanctificationem aliquam communicandam, quare solùm sistent intra rationem sacrificij.

Genes. 15. Genes. 8.

Non est fundamentum ad dicendum alia sacrificia illius temporis fuisse sacramenta.

64. Magis posset dubitari de sacerdotio ipso, quod tunc erat, an fuerit verum sacramentum, constat enim Melchisedech fuisse verum sacerdotem Dei altissimi, constat etiam, illud sacerdotium significasse sacerdotium Christi, & per consequens gratiam per Christum dandam, ergo illud erat signum gratiæ, aliunde verò per illud sacerdotium conferebatur proculdubio aliqua sanctitas, saltem imperfecta, personæ cui conferebatur. Nihil ergo illi deerat ad rationem sacramenti.

Dubitatur de Sacerdotio nihil ipsi deesse videtur ad sacramentum.

65. *Instantia.* Dices, etiam prima tonsura confert aliquam sanctitatem, & sacramentalia omnia, quæ nunc sunt in Ecclesia conferunt etiam aliquam sanctitatem, & tamen non sunt sacramenta. Respondet P. Coninch. *in præsenti num. 24.* tunc non fuisse de ratione sacramenti, quod conferret gratiam sanctificantem, sicut nunc est; quare minùs sufficeret tunc ad rationem sacramenti. Sed hoc non potest stare, quia essentiæ rerum sunt immutabiles, quare si essentia sacramenti tunc non includebat conferre gratiam, nunc etiam esset sacramentum id, quod haberet omnia, quæ tunc essent de ratione sacramenti. Aliunde tamen excluſimus supra sacramentalia, & primam tonsuram à ratione sacramenti, quia scilicet non significat practicè gratiam, nec præsentem, nec futuram, quæ tamen requiritur ad omne sacramentum etiã in lege antiqua, & naturæ, vt supra explicuimus.

Coninch.

Reijcitur Coninch.

66. *Verius ergo est non fuisse sacramentum quia non erat ex diuina institutione.* Adhuc tamen videtur verius, quod sacerdotium in lege naturæ non fuerit sacramentum, quia non erat ex diuina institutione, sed ordinatione humana. Quod clarè videtur docere Anacletus Papa *in epist. 2. decretali*, vbi dicit, Sacerdotium initium sumpsisse ab Aaron, *quia licet aliqui* (inquit) *priùs legantur sacrificium obtulisse, vt Melchisedech, & Abraham, hi tamen spontanea voluntate, non tamen sacerdotali authoritate hoc fecerunt.* Quæ eadem verba ex Isidoro afferuntur, & approbantur, in Concil. Aquisgranensi 1. *cap.* 11. in quibus non negatur, Melchisedech fuisse verè Sacerdotem Dei, hoc enim scriptura apertè affirmat; sed solùm significatur, non habuisse sacerdotium illud ex diuina ordinatione, hoc enim incepit ab Aaron, sed habuisse illud, vel ex electione populi, vel ex hæreditaria successione, atque adeo non potuisse esse sacramentum, cum eius collatio non fieret ex diuina institutione, sed humana.

Conc. Aquis.

67. *Obiectio.* Posset contra hoc obiici, quod si Sacerdotium Melchisedech non fuisset ex diuina institutione: non fuisset excellentius, quàm Sacerdotium Leuiticum, quod fuit à Deo institutum, consequens autem videtur contra intentionem Pauli ad Hebr. 7. vbi latè probat excellentiam Sacerdotij Melchisedech supra Leuiticum Sacerdotium, vt inde appareat sacerdotium Christi, quod fuit secundùm ordinem Melchisedech, & non secundùm ordinem Leuiticum, excellentius fuisse Leuitico.

Ad Hebr. 7.

68. *Respondetur primò.* Respondetur, inprimis Paulum ibi nolle præferre sacerdotium Melchisedech, ita vt in omnibus fuerit excellentius, potuit enim in multis, quæ ibi numerantur excellere, licèt in aliqua alia circumstantia superetur à sacerdotio Leuitico. Deinde tota illa comparatio Pauli procedit magis de sacerdotio Melchisedech, provt figuratiuum erat, quàm secundùm id, quod reipsa habebat, præfert enim illud ex eo, quod Melchisedech fuerit, sine patre, & matre, & sine genealogia, & quod fuerit sine initio, & fine vitæ; quæ omnia reipsa non habuit Melchisedech, vt constat, quia reuera habuit parentes, & genealogiam, & natus, ac mortuus est; sed quia in Scriptura nihil de his omnibus dicitur, vt meliùs repræsentaret Christum, qui vt Deus non habuit matrem, & vt homo non habuit Patrem, & cuius sacerdotium non fuit per successionem, nec habuit finem in morte, ideo Melchisedech dicitur illa omnia repræsentatiuè habuisse; id est, prout introducitur in Scriptura hæc habuisse ad repræsentandum Christum. Similiter ergo excellentia illius sacerdotij supra Leuiticum sufficit quod fuerit repræsentatiua, seu quod fuerit aptior ad repræsentandam maiorem excellentiam sacerdotij Christi; sicut serpens æneus exaltatus à Moyse in deserto, & Christum præfigurans erat quidem repræsentatiuè excellentior quàm Sacerdotes ipsi Leuitici, licet in seipso esset inferioris excellentiæ vt constat. Cum hoc tamen stare potest, quod sacrificium illud fuerit à Deo præscriptum, licèt sacerdotium aliunde iam habuisset Melchisedech.

Secundò.

69. *Ex dictis colligitur in lege scripta fuisse vera & multa sacramenta.* Ex dictis facilè colligitur, quid dicendum sit de tempore legis scriptæ, in qua constat fuisse vera, & plura sacramenta, sic enim ea appellant sæpissimè Patres, & Concil. Florent. sub Eugenio in decreto illo vnionis, vbi dicitur sacramenta legis antiquæ solùm figurasse gratiam. In quibus verbis apertè supponit, fuisse tunc vera sacramenta, quod idem supponitur in Trident. sess. 7. can. 2. his verbis: *Si quis dixerit,*

Concil. Flor. Conc. Trid.

dixerit, ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit. In his sacramentis potissimum locum habere videtur Circumcisio, quæ licèt non inceperit à Moyse, sed ab Abraham; dicitur tamen pertinere ad legem scriptam, quia ipsa fuit iterum stabilita, & erat ianua ad ingrediendum in cætera sacramenta, & cæremonias legis illius. An verò Circumcisio habuerit vim conferendi gratiam susципientibus ipsam, & remittendi peccatum originale? pertinet ad quæstionem de effectu sacramentorum. Quare de hoc agemus infrà disp. 5. Nunc sufficiat nobis, illam fuisse verum sacramentum, quia siue dederit, siue non dederit gratiam in suo vsu, erat tamen cæremonia sacra sanctificans & coniungens personam cum Deo aliquo modo, & aliunde præfigurabat gratiam dandam in nostris sacramentis, vt testatur Augustinus *lib. 6. contra Iulianum*, & alij Patres communiter.

Potissimùm locum in illis habet Circumcisio.

Augustin.

70. Præter Circumcisionem fuerunt plura alia sacramenta in lege veteri, quæ reduci solent à Theologis cum S. Thom. 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 5. ad tres classes. Prima est eorum, per quæ consecrabantur Sacerdotes, & Pontifices, quæ figurabant nostrum sacramentum Ordinis. Secunda est eorum, quorum vsu, & participatione susципientes coniungebantur Deo, & confirmabantur magis in legali sanctitate, qualis erat vsus agni Paschalis, qui significabat nostram Eucharistiam. Tertia denique continebat lustrationes, & expiationes legales, quibus homines à sordibus legalibus mundabantur, quæ figurabant nostrum sacramentum Pœnitentiæ: omnia enim illa erant vmbra, & figura nostrorum sacramentorum. Alia de his sacramentis videri possunt apud Suarez in præsenti *disput. 5. sect. 2.*

70. Reducuntur ad tres classes. Prima classis. Secunda. Tertia.

SECTIO III.

Vtrùm in lege noua fuerint necessaria Sacramenta.

71. COnclusio est certa de fide, sumpta necessitate pro conuenientia, vt sæpe monuimus in hac disputatione. Est autem definita sæpe contra plures Hæreticos, quos latè enumerant Suarez, & Vasquez in præsenti, qui vel omnia, vel aliqua sacramenta nouæ legis negarunt. Constat autem ex illis Scripturæ locis, ex quibus singula sacramenta colliguntur, quæ ad singulorum sacramentorum materias spectant.

71. De fide certum. Sæpe definitum contra Hæreticos.

72. Rationes congruentiæ variæ possunt adduci, prima ratione eruditionis nostræ: est enim homini connaturale per signa sensibilia venire in cognitionem rerum spiritualium & diuinarum, de quo videri possunt Dionysius *de Ecclesiastica hierarchia cap. 1.* Origenes 4. *contra Celsum*, Cyrillus *primo contra Iulianum Augustum*; Chrysostomus *hom. 38. in Matth.* Augustin. 5. *in Genes. ad literam cap. 6.* sic etiam Socrates suam doctrinam tradebat per similitudines: imò eidem tribui solent fabulæ, quæ sub nomine Æsopi circumferuntur, vt ait Caiet. 3. *p. q. 42. art. 4.* & denique hac eadem ratione vtitur Concil. Trident. *sess. 22. cap. 5.* ad ostendendam necessitatem ritus externi, & cæremoniarum sensibilium quæ in Missa adhibentur. *Cum natura* (inquit) *hominum ea sit, vt non facilè queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia*, &c. quam rationem optimè declarat Chrysostomus *homil. 83. in Matth. & 60. ad populum*, & obiter Augustin. 3. *de Trinit. cap. 4.*

72. Prima congruentia ratione eruditionis nostræ. Dionysius. Origen. Cyrillus. Chrysost. Augustin. Caietan. Trident.

73. Secunda ratio congruentiæ est, vt in ipsa sacramentorum susceptione protestemur fidem nostram, & colamus Deum sacramentorum auctorem. Tertia est, quia sicut habemus spiritualem animam, ita habemus & corpus, vnde & anima, & corpore debemus Deo obsequium debitum rependere. Quarta est, vt ostendatur Dei sapientia, quæ non solum contraria contrariis curat, sed & similibus, sicut canit Ecclesia, *vt qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur*; sic etiam oportebat, vt homo, qui per affectum ad sensibilia corruerat, per vsum eorumdem sensibilium sanaretur, vt medelam ferret inde, hostis vnde læserat. Quinta propter humilitatem nostram; meritò enim subiicitur rebus inferioribus, & inanimis, qui rationi, & Deo subiici noluit. Sexta ratio adduci solet ad ostensionem diuinæ potentiæ, quæ tantam efficacitatem vilibus creaturis communicat. Septima est, vt esset medicina præseruatiua: cum enim homines propendeant ad externas cæremonias, & ritus, si non essent hæc ipsa externa à Deo nobis iniuncta, facilè homo ex se ipso declinaret ad cultum externum superstitiosum. Hac enim de causa Deus in lege antiqua tot sacrificiorum differentias instituit, vt populum ad idololatriam propensum illis externis ritibus in vero cultu contineret, vt dicit S. Thomas 1. 2 *quæst.* 102. *art.* 3. *& ad Hebr.* 10. Antonin. 1. *part.* agens de sacrificiis. Alexand. 4. *p. quæst.* 6. *memb.* 4. *art.* 1. *&* 3. *ad* 3. vbi adducit Origenem, & Glossam in 6. Ierem. de quo videri possunt Hieronym. *in Isai. cap.* 6. 56. *&* 60. Clemens primo Recognitionum *fol.* 16. *&* 6. *Constit. Apost. cap.* 22. & Galat. *lib.* 2. *de Arcanis Scripturæ, cap.* 11.

Secunda ratione protestationi fidei & cultui Dei. Tertia, ex compositione hominis. Quarta ex sapientia Dei. Quinta, propter humilitatem nostram. Sexta, ad ostensionem diuinæ potentiæ. Septima, ratione medicinæ. S. Thom. Antonin. Alexand. Hieronym. Clemens. Galatin.

74. Octaua ratio esse potuit, vt homo possit esse de sua salute securior: experimur enim, nos sacramenta percipere, & aliunde scimus, hæc efficaciter causare gratiam, vbi non datur obex. Si autem signum gratiæ esset aliquis actus interior, multò magis dubitaremus, quia non solùm essemus dubij de dispositione requisita, sed etiam de ipsa sacramenti appositione. Nona ratio esse potest propter conciliandum amorem inter fideles; nam vnio cognita in his signis externis, & ritu, & cæremoniis, iuuat incredibiliter ad vinciendos animos, & fouendum amorem. Quam rationem attigit etiam Augustinus 19. *contra Faustum, cap.* 11. Decima ratio esse potuit ex parte capitis nostri Christi, qui cùm sit Deus, & homo, ac remedium nostrum operatus fuerit actibus, non solùm internis, sed externis, & visibilibus; sic oportuit coli à nobis sensibilibus etiam signis, quibus eius memoria sensibiliter perseueret. Vide alias rationes apud Suarez in præsenti *disput. 6. sect. 1.*

74. Octaua ad securitatem hominis. Nona ad mutuam charitatem inter fideles conciliandam. Augustin. Decima ex parte Christi.

De excellentia nostrorum sacramentorum supra sacramenta legis veteris agi solet in præsenti. Quæ res certa videtur de fide in Concilio Florentino & Tridentino supra adductis, vbi comparantur vtraque sacramenta, & præferuntur nostra. Hanc autem excellentiam paucis indicauit Augustinus *d. lib.* 19. *contra Faustum, cap.* 13. vbi de nostris sacramentis dicit, quod sunt *virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Potissimum excellentiæ caput desumitur ex virtute maiori, & præstantiori, quam habent ad causandam gratiam in susciente, quam virtutem sacramenta illa non habebant; & licèt id de Circumcisione concedatur, quod conferret gratiam, de quo postea dicendum est, adhuc illa fuisset proculdubio multo debilior virtus, & ad effectum multo minorem, quàm sit effectus nostrorum sacramentorum: quæ etiam excedunt in hoc, quod sint finis, & exemplar illorum sacramentorum, quæ erant imagines, & vmbræ nostrorum. Quare sicut vmbra exciditur à veritate,

75. De excellentia nostrorum supra alia. Pollent maiori virtute ad causandam gratiam.

& imago ab exemplari, sic illa exceduntur à nostris. Alia etiam capita huius excessus videri possunt apud Suarez vbi suprà *sect.* 2. res enim est facilis.

De necessitate stricta sacramentorum, an sint necessaria necessitate medij, vel saltem præcepti, quæstio est, quæ spectat ad singulas sacramentorum materias, vbi commodiùs tractatur; nunc iam veniamus ad effectum sacramentorum.

DISPVTATIO IV.

De principali effectu Sacramentorum nouæ legis, qui est gratia.

SECTIO I. *Præmittitur, quid sit dare gratiam ex opere operato.*

SECTIO II. *Statuitur contra Hæreticos Sacramenta nouæ legis conferre gratiam.*

SECTIO III. *Qualis gratia conferatur per Sacramenta nouæ legis.*

SECTIO IV. *Vtrùm Sacramenta nouæ legis causent physicè, vel moraliter gratiam.*

SECTIO V. *Referuntur, & dissoluuntur argumenta contrariæ sententiæ.*

SECTIO VI. *Vtrùm Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo perficiuntur.*

AGIMVS de sacramentis nouæ legis; postea verò disputatione sequenti agemus de sacramentis legis veteris, an contulerint gratiam.

SECTIO I.

Præmittitur, quid sit dare gratiam ex opere operato.

1. *Supponitur quid sit dare gratiam ex opere operato & ex opere operantis.*

SVpponendum, quid intelligatur per collationem gratiæ ex opere operato, aut ex opere operantis; quæ distinctio frequens est apud Theologos Scholasticos, & approbata in Concilio Tridentino contra impudentiam hæreticorum, qui eam insectabantur quasi barbaram, & monstrosam locutionem. De hac autem distinctione agit optimè Vasquez *in præsenti disp.* 131. *cap.* 1. cum quo breuiter dicendum est, tunc gratiam conferri ex opere operantis, quando datur solo intuitu meriti, quod ponitur ad obtinendam illam, tunc verò dari ex opere operato, quando non attenditur solùm ad meritum, sed etiam ad ipsum opus præscindendo ab eo, quod sit, vel non sit meritorium. Hinc dicimus, per bonum opus augeri gratiam ex opere operantis, quia illud augmentum datur præcisè intuitu operis meritorij, quod ponitur: similiter quando peccator per contritionem perfectam conuertitur & iustificatur extra sacramentum, dicitur accipere gratiam ex opere operantis, quia licèt per contritionem non mereatur de condigno gratiam, meretur tamen illam de congruo, & propter hoc meritum datur, quod sufficit, vt dicatur acquiri ex opere operantis: sicut etiam homo iustus per sua bona opera dicitur comparare gratiam ex opere operantis, licèt reuera præmientur vltra condignum, iuxta communem Theologorum sententiam, & per consequens aliquid illius gratiæ detur propter illud opus, tanquam propter meritum solum de congruo.

2. *Idē cum proportione dicitur de satisfactione.*

Hinc etiam cum proportione extenditur idem modus loquendi ex merito ad satisfactionem; nam per opera bona homo iustus dicitur satisfacere ex opere operantis pro pœna temporali debita: per Indulgentias verò, aut per sacrificium Missæ dicitur satisfacere ex opere operato, quia non attenditur ad opus bonum, vt de se est meritorium, vel satisfactorium, sed ad valorem, quem aliunde habet, vnde etiamsi aliquis impleat opus, quod exigitur à Pontifice absque vllo merito propter finem vanæ gloriæ: v.g. qui intercedit, atque adeo illud opus de se, & ex opere operantis, nec sit meritorium, nec satisfactorium, adhuc lucratur Indulgētiam, si facit opus iniunctum, & est in gratia, quia fructus ille prouenit ex opere operato. Similiter, si pro me offertur sacrum, vel si adsim sacro, etiamsi Sacerdos peccet faciendo illud sacrum, vel ego audiens illud sacrum peccem venialiter, adhuc fructus satisfactionis respondens sacrificio ex opere operato prouenit mihi, si sim in statu gratiæ. Quod idem credo propter eandem rationem de satisfactione sacramentali proueniente ex pœnitentia iniuncta à confessario, cuius fructus ex opere operato dabitur pœnitenti, etiamsi opus ipsum vitietur ex aliqua circumstantia veniali, quia nimirum, id quod datur ex opere operato, vt dicebam, datur independenter à bonitate ipsius operis, quod hîc, & nunc exercetur.

Dices: Ergo similiter, si aliquis ieiunet pro me, & applicet mihi satisfactionem illius ieiunij, dicetur, acquiri mihi ex opere operato; nam sicut ille mihi applicat suam satisfactionem absque vlla operatione bona mea, sic per indulgentias vel sacrificium applicantur mihi satisfactiones Christi absque vllo opere bono meo; ergo sicut hæ dicuntur afferre mihi fructum ex opere operato, sic dicetur in primo casu ieiunium alienum prodesse mihi ex opere operato. Respondetur negando sequelam. Nam ad illum modum loquendi attendi debet vltimum opus, quo acquiritur ille fructus, ita vt si fructus detur, etiamsi illud opus non sit bonum, tunc dicatur dari ex opere operato; è contra verò quando requiritur bonitas in illo vltimo opere ad hoc, vt solùm intuitu illius detur is fructus, quasi in præmium, tunc dicetur dari ex opere operantis: quando ergo Petrus ieiunat pro me, datur mihi ille fructus ex opere operantis, scilicet ipsius Petri, qui ponit ieiunium, tanquam opus, cuius solùm intuitu datur mihi ille fructus; quando verò lucror Indulgentiam, non datur mihi fructus ex opere operantis; quia opus, quo illam lucror, non requiritur vt meritum, vel satisfactio, cuius solùm intuitu detur ille fructus, sed solùm vt conditio. Imo etiamsi detur mihi Indulgentia absque vllo opere meo, adhuc dicetur dari ille fructus mihi ex opere operato: quia vltimū opus, quo applicatur mihi ille fructus, nēpe applicatio, & concessio Pontificis nō est opus meritorium, vel satisfactorium, cuius intuitu de condigno, vel de congruo detur talis fructus, sed est applicatio meritorum, & satisfactionis Christi. Adde, etiamsi aliquando exigeretur à me aliquod opus bonum, & satisfactorium ad lucrandum Indulgentiam, adhuc diceretur dari fructus ille ex opere operato, quia licèt illud opus esset meritoriū, & satisfactorium, non tamen requiretur ad valorem Indulgentiæ, quod concurreret illud opus merendo, vel impetrādo vllo modo talem fructum, sed solùm per modum conditionis, eo quod Pontifex noluit dare illum fructum, nisi posito tali actu, qui de se esset bonus, & satisfactorius, licèt de facto non satisfaceret pro illa parte pœnæ, quæ aufertur per Indulgentiam.

3. *Instantia.*

Diluitur.

4.

Vrgebis, quid si Petrus applicet mihi ieiunium sub conditione, si tunc ego lego? videtur enim lectio tunc conferre, & per consequens dari fructum illum

Instantia.

Respondetur primò. illum ex opere operato. Respondetur primò esse ex opere operato impropriè, quia non est effectus infallibilis, cùm non sit certus valor operis Petri. Respondetur secundò in eo fructu vltimum opus non esse solam meam lectionem, sed etiam ieiunium Petri, quod non potest præcedere; quia iam non posset tunc habere effectum cum non possit manere suspensa eius applicatio.

5. *Instantia.* Dices iterum: sacramentum item Pœnitentiæ confert ex opere operato gratiam, & tamen eam non affert independenter à merito suscipientis; requiritur enim semper dolor meritorius de congruo, qui sit pars sacramenti, & cuius intuitu datur postea gratia sacramentalis; ergo non est de ratione gratiæ, quæ datur ex opere operato, dari independenter à meritis illius, cui datur. *Diluitur.* Respondetur, licèt in sacramento Pœnitentiæ interueniat aliquod meritum de congruo, non tamen dari totam illam gratiam propter illum solum meritum congruum, sed etiam propter alias partes sacramenti, quas contingere potest non esse meritorias; quod sufficit, vt dicatur dari ex opere operato, hoc est, non respondere soli operi & merito operantis.

6. *Hinc infertur quid dicendū sit de Martyrio.* Hinc obiter infero, quid dicendum sit de Martyrio, an scilicet dicatur conferre gratiam ex opere operato, an solùm ex opere operantis? Dubium autem procedit, suppositā communi sententia, quæ docet, posse Martyrium causare primam gratiam in homine adulto non contrito, imò nec baptizato: in quo casu videtur dicendum gratiam illam conferri ex opere operato, vt videtur loqui Suar. sup. *disp.* 29. *sect.* 3. *in solut.* 3. *argumenti*, quia licèt debeat præcedere aliqua dispositio meritoria saltem de congruo, & bona; illa tamen gratia, quæ confertur, non datur solùm intuitu illius bonæ dispositionis, & operationis, sed etiam ratione ipsius operis, & mortis ipsa illatæ; adeò vt, manente tota illa operatione, & merito interno, si hic homo re ipsa non occideretur, nō haberet eā gratiam, quam accipit; si autē occidatur, etiā dum dormit, vel dum nihil iā cogitat de morte, accipiet talē gratiam; quare meritò dicitur conferri ex opere operato, non tamen sequitur ex hoc, quòd Martyrium sit verum sacramentum, vt aliqui obiiciunt; ad rationē enim sacramenti non sufficit causare gratiā ex opere operato, sed requiritur vlteriùs, quòd sit aliquid sacrum, seu ordinatum ad religiosè sacrandum, & quasi initiandum subiectum, vt ostendimus suprà *disp.* 1. *sect.* 2. atque adeò sit signum institutum ad hoc ipsum significandum; quæ omnia desunt Martyrio, vt manifestè constat; nec enim qui illud applicat, habet talem intentionem saltem implicitam significandi; imò etiamsi haberet contrariam, adhuc Martyrium conferret gratiam, quod tamen in sacramentis non potest contingere.

Suarez.

Non tamen Martyrium est verum sacramentum.

SECTIO II.

Statuitur contra Hæreticos, sacramenta nouæ legis conferre gratiam.

7. *Hæretici dicunt sacramenta nostra non causare gratiam.* PRima controuersia est cum Hæreticis negantibus, sacramenta nostra causare vllo modo gratiam sanctificantem; quæ pars, quoniam ad Controuersistas spectat, breuissimè expedienda nobis est. Hæretici ergo nostri temporis, vt constat ex confessione Augustana *art.* 5. & 13. dicunt primò sacramenta esse instituta vt signa professionis inter homines, & vt notas, quibus discernamur ab aliis gentibus; sicut Romanos toga discernebat à Græcis, & sicut habitus discernit Monachos. Ita refert & approbat Philip. Melanchthon in locis communib. relatus apud Decanum Louaniensem, *art.* 1. *pag.* 20. Dicunt etiam, esse cæremonias in Euangelio institutas. (In his autem non dissentiunt Catholici.) Dicunt etiam, sacramenta esse allegorias quasdam bonorum operum, quod ex Anabaptistis sumpsit idem Melanchthon: vt Circumcisio enim fuit signum coërcendarum cupiditatum, sic Baptismus est signum afflictionum: debet quippe Christianus cum Christo fluctibus tribulationum immergi. Eucharistia item est mutuæ beneuolentiæ signum; & sic de aliis, in quo etiam Catholici non dissentiunt. *Decan. Louan. Addunt.*

8. *Addunt hæretici.* Addunt tamen instituta esse principaliter sacramenta, vt sint signum voluntatis Dei erga nos, quātenus obiecta oculis nos admonent, vt certò credamus promissioni in Euangelio propositæ. Sic docet idem Melanchth. & Bucerus *in c.* 3. *Epist. ad Romanos*, teste eodem Decano; & idem habetur in confessione Augustana, vbi suprà. Quo autem sensu id intelligant, explicant omnes, dum dicunt, non esse absolutè signa promissionis, & remissionis peccatorum; sed si credatur hoc ipsum, & iustitia Christi fide apprehendatur, quâ solâ fide apprehensâ, credatur Deus esse reconciliatus, & peccata condonare: vnde volunt, illum, qui sacramenta suscipit, fide firma credere debere, sibi condonari peccata ex Christi meritis. Vltra hæc nihil virtutis sacramentis tribuunt, nisi quòd cùm significent fauorem Dei, hinc habeant incitare ad fidem, eamque renouata memoria firmare; vt dicit Caluin. *cap.* 10. *sua Institut.* & alij passim. Cùm autem ipsi per fidem dicant se gratos, ac iustos esse; consequens est, vt ea tantùm ratione ponant, sacramenta causare gratiam, & sanctitatem, quatenus repræsentant, & in memoriam reducunt obiectum fidei, vt fides actualis concipiatur: vnde consequenter fatentur, sacramenta non esse propriè causas salutis & gratiæ ex opere operato non ponentibus obicem. Sic enim Lutherus *art.* 1. ad Leonem X. *Hæretica*, inquit, *est sententia, sacramenta nouæ legis conferre gratiam illis, qui non ponunt obicem, id est, ex opere operato.* Melanchthon etiam in Apologia Confessionis Augustanæ: *Damnamus*, inquit, *totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docent, quòd sacramenta non ponenti obicem conferunt gratiam ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hæc simpliciter Iudaica est opinio, quòd per cæremonias iustificamur sine bono motu cordis, hoc est, sine fide; & tamen hæc impia, & pernicioſa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hæc ille. *Quomodo pōnant sacramenta causare gratiam. Luther. Melanch.*

9. *Catholica sententia.* Catholica Ecclesia his Hæreticorum erroribus opposita docet, sacramenta nouæ legis esse causas gratiæ, non solùm excitando, & confirmando fidem, vel applicando obiectum, quod illam excitet, & confirmet, sed alio superioti modo, scilicet, ex virtute operis operati. Probatur ex Tridentino *sess.* 7. *can.* 4. in hæc verba: *Si quis dixerit, sacramenta nouæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiā iustificantem adipisci, licèt omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.* Et can. 5. *Si quis dixerit, hæc omnia sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, anathema sit.* Et can. 6. *Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significent, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; quasi signa tantùm externa sint accepta propter fidem gratiæ, vel iustitiæ, & nota quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.* Et can. 7. *Si quis dixerit, non dari gratiam per huiusmodi sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Qui Canon videtur editus contra Zuinglium, qui lib. de vera & falsa Religio- *Catholica sententia. Conc. Trid. Probatur primò ex Trid.*

ne,vt refert Decanus *art.1.pag.24.*vt effugeret argumentum de paruulis, quibus Baptismus confert salutem ex opere operato, dixit, non ideo paruulum saluari, quia baptizatus est; multi enim baptizati statim post Baptismum morientes damnantur, & alij non baptizati saluantur; quia nimirum omnia refert ad æternam Dei electionem absque consideratione mediorum. Denique *can.8.* sic habetur: *Si quis dixerit,ipsa nouæ legis sacramenta opere operato non conferre gratiam, sed solum fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.* Hoc ipsum constat ex Bulla damnationis Lutheri à Leone X. vbi eius articulus suprà relatus refertur, & damnatur.Rursus de Baptismo specialiter definitur in eodem Tridentino *sess.6.*esse causam instrumentalem iustificationis. Et in Concilio Florentino in decreto Eugenij dicitur, quòd sacramenta continent, & causant gratiam; & de sacramento Pœnitentiæ Martinus V.in Concil.Constant.*sess* 45. definit,quòd Sacerdos verè absoluit; ergo verè causat remissionem peccatorum.

Conc.Trid.

Leo X.

Con. Constant.

10. *Colligitur ex Scriptura.*

Hunc sensum Ecclesia ex Scripturæ verbis collegit:nam de Baptismo loquens(& idem est de aliis Sacramentis)apertè indicat,ipsum non esse merum signum,sed causam iustificationis,& salutis.Ioan.3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto,* &c. vbi Augustinus, *Aqua regenerat hominem in Christo.* Ad Ephes.5. *Christus dilexit Ecclesiam,& tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Vnde August. epist. 58. *Quidquid ab hominibus quarumcunque culparum contrahitur, propter ipsum lauacrum remittitur.*1. Petr.3. *Saluos nos fecit Baptisma.* Ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.*Actor.2. *Baptizetur vnusquisque vestrùm in remissionem peccatorum.*Marc.vlt. *Qui crediderit,& baptizatus fuerit, saluus erit.* & alibi sæpè. Sanctorum Patrum loca ad idem confirmandum latè congerunt Controuersistæ aduersus Hæreticos nostri temporis.

Ioann.3. Augustin. Ephes.5.

1.Pet.3. Tit.3. Act.2. Marc.vlt.

11. *Absurda quæ ex prauo illo dogmate sequuntur. Primum absurdum sumitur ex Baptismo paruulorum.*

Adde absurda plura, quæ ex illo falso dogmate inferuntur. Primum,paruulis,qui excitari non possunt ad fidem,nihil prodesse Baptismum. Concessit sequelam Zuinglius,vt vidimus; sed tamen Lutherus, & Caluinus, vt illud absurdum vitiarent, in hanc amentiam prolapsi sunt; vt dicerent, paruulos etiam,quando baptizantur,intelligere significationem,& credere per Christum sibi remitti peccata.Sic docuit Luthetus *serm.3. Dominica ab Epiphania,*& Caluinus 1.*Institut.Christianæ religionis*;quod tanquam notorium absurdum postea retractauit, vt refert prædictus Decanus Louanienſis *art.1. pag.* 12. quia præterquam quòd manifestæ experientiæ, & rationi naturali repugnat, contradicit Augustino,qui *epist.57. ad Dardan.*& *epist.*106.& 3. *de libero arbitr.cap.*26.& 1.*de peccat.merit.cap.*35.& 21. *de ciuit cap.*16.& *lib.*22.*cap.*24.docet,paruulos neque intelligere, neque credere actu. Quod idem tradit Bernard. *Epist.*77. dicens,eos aliena fide, non propriâ saluari,cùm baptizantur.

Augustin.

Bernard.

12. *Secundum, quia non plus valerent noua quàm vetera.*

Secundum absurdum est,non esse maiorem, aut aliam vim in nouis, quàm in antiquis sacramentis; illa enim etiam excitabant ad fidem,& bonum motum internum. Sequelam concedunt Lutherani, vt refert Decauus vbi suprà, *pag.* 12. & consequenter admittunt, eumdem vsum esse purificationis Iudæorum,& cineris virulæ,atque Baptismi.Sed consequens est planè contra definitionem Florentini Concilij,& contra Paulum mille locis.

13. *Tertium non differret Baptismus Ioannis à Baptismo Christi. Quartum.*

Tertium absurdum est,propter eandem rationem æquè salutarem fuisse Baptismum Ioannis & Christi. Quartò sequitur, à quocumque proferantur verba sacramentalia, validum esse Sacramentum; cùm verba semper significent,& possint excitare ad fidem. Quintò, verba prolata à ministro fictè, & absque intentione interna habere eamdem efficaciam, quia adhuc excitabunt ad fidem. Sextò, non esse valida, nisi lingua vulgari proferantur, quia alioquin non intelligentur,atque adeò non excitabunt.Septimò,eumdem esse vsum,&eandem efficaciam sacramentorum, & Euangelij,nam hoc etiam excitat audientes ad fidem. Denique, eodem modo prodesse sacramenta audita, lecta, meditata, atque exercita;& æquè prodesse iis,qui adsunt,ac iis, qui ea suscipiunt, cùm vtroque modo, & in vtrisque eamdem excitent fidem.Alia multa his similia facilè occurrent aduersus deliria Hæreticorum.

Quintum.

Sextum.

Septimum.

Obiiciunt nobis primò, quia hæc est iustitia Pharisæorum in solis cæremoniis posita. Secundò, quia Paulus negat,Abraham Circumcisione iustificatum;nam Circumcisio solùm erat signum propositum ad exercendam fidem; ita arguit Caluinus. Tertiò Lutherus:nam Scripturæ, nulla mentione facta sacramentorum, dicunt, nos sine fide non iustificari.Rom.1.Abacuc 2.Hebr.10.*Iustus ex fide viuit.* Rom.10. *Corde creditur ad iustitiam.* Non dixit: *Corpore suscipiuntur sacra menta ad iustitiam.* & denique Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Cur enim dixit:*qui verò non crediderit,condemnabitur* & non dixit; *qui non fuerit baptizatus,* nisi quia fides tantùm requiritur? qua vndecumque positâ, salus habetur etiam sine Baptismo;non verò è contra posito Baptismo absque fide.Quartò arguit idem:quia in omni sacramento est verbum promissionis Diuinæ;vbicumque autem est promissio Diuina,requiritur fides audientis, ne Deum faciant mendacem sua incredulitate;ergo necessaria est fides suscipientis sacramentum.Quintò arguit Zuinglius;quia solus Deus potest liberare conscientiam; soli enim ei est nota, solus eam penetrat; quomodo ergo fieri potest,vt aqua,& aliæ res crassæ ad mentem perueniant,vt eam mundent?Sextò arguit idem; quia videtur Diuina maiestate indignum, quòd suam virtutem alliget sacramentis,ita vt maneat Deus quasi seruus,debeatque nostram salutem operari adhibitis sacramentis,& non sine illis.Septimò,ex Hieronymo super illa verba Matth.3. *Ego baptizo in aqua,* sic ait: *Ex quo dicimus, quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum sanctum, quo sordes abluuntur,* &c. Octauò, ex Augustino *lib.* 83. *Quæstionum, q.*53. vbi ait,Deum quædam facere per semetipsum sine media causa, vt illuminare animas: ergo non dat gratiam per sacramenta;alioquin & media causa animas illuminabit.Nonò,ex Ambrosio *epist.*34. ad Demetriadem: *Aliud est,* inquit, *quod visibiliter agitur,aliud,quod inuisibiliter celebratur;nec idem est in sacramento forma, quod virtus; cùm forma cum humani ministerij adhibeatur obsequio, virtus autem per Diuini operis præstetur effectum.* Quo etiam modo loquitur Cyprianus *lib.de Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis,*& alij Patres.

14. *Obiectio prima Hæreticorum.*

Secunda.

Tertia.

Hebr.10. Rom.10.

Marc.vlt.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima. Hieronym.

Octaua. Augustin.

Nona. Ambros.

Hæc & similia facilè soluuntur. Ad primum: Cæremonia per se non iustificat, sed ex virtute sibi superaddita cum fide,& aliis dispositionibus requisitis pro adultis.Ad secundum;transeat, Circumcisionem non valuisse ad iustificandum; non tamen est bona consequentia à veteribus sacramentis,quæ vacua erant,& egena, ad nostra. Ad tertium; Scriptura etiam efficaciam, & virtutem nostrorũ sacramentorum ostendit;in illo autem loco Marci, ideo non dixit: *qui non fuerit baptizatus,*sed,*qui non crediderit,condemnabitur*;quia,vt notauit Bernardus,fides

15. *Respondetur primæ obiectioni. Secundo.*

Tertio.

sufficit

sufficit cum Baptismo in voto, licèt reipsa non habeatur: Baptismus verò in adulto sine fide,& conuersione interna non sufficit. Ad quartum, respondetur in primis cum Decano *vbi suprapag.27. & sequentibus*, non in omni sacramento esse verbum promissionis explicitum;nam qui dicit in Vnctione: *Indulgeat tibi Deus*,&c.non explicat promissionem,sed petitionem.Deinde etsi adulto sit necessaria fides,vt dignè suscipiat,non tamen paruulo;sed neque adulto est necessaria fides, qua credat, sibi remissa esse peccata per Christum, sed qua credat in Christum.

Quarto.

Act. 8. Sic enim Philippus *Act.8.*quando baptizauit Eunuchum, solùm interrogauit de fide, qua crederet Iesum Christum esse Filium Dei.Ad quintum;res illæ sensibiles non sunt causæ principales, sed instrumentales ad mundandam animam; quo pacto res materiales possunt concurrere. Ad sextum;non decet Diuinam Maiestatem eligere media, quæ ipse voluerit,ad salutem hominum; ipse enim potest ea media applicare infallibiliter suis electis. Ad septimum; Hieronymus vult, Deum solum esse causam principalem iustificationis;non excludit verò alias, quæ sint instrumenta, præsertim si non concurrant physicè,sed moraliter. Ad octauum;Augustinus dicit, Deum immediatè illuminare; non tamen decipere,nisi mediis aliis.Vbi non dicit Augustin.Deum nunquam illuminare mediatè; sæpè enim illuminat nos, mediis Angelis, atque etiam aliis hominibus. Ad nonum; illi Patres loquuntur de virtute principali, vel virtute etiam physica, quæ est sola potentia Dei, vt dicemus infrà sect.5. Adduci etiam solet Augustinus *tract.80. in Ioannem*, dicens: *Vnde tanta virtus aquæ,vt corpus tangat,& cor abluat; nisi faciente verbo,non quia dicitur, sed quia creditur?* Sed de sensu eorum verborum diximus suprà *disp.2.sect.4.*

16. Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona.

SECTIO III.

Qualis gratia conferatur per Sacramenta nouæ legis?

17. *Supponitur aliqua sacramenta conferre primam gratiam,alia secundam.*

SVpponimus, aliqua sacramenta cõferre primam gratiam, idque habere per se, & ex sua primaria institutione;an verò omnia possint conferre saltem per accidens primam gratiam, non est huius loci; pertinet enim ad tractatum de singulis sacramentis in speciali;vbi etiam tractatur illa quæstio,an sacramenta,recedente fictione, conferant gratiam,quam in prima collatione propter obicem non contulerunt. De primo tamen puncto dicemus agentes de sacramento Eucharistiæ; de secundo autem infrà *disp.9.sect.3.& seqq.*Similiter non est huius loci quæstio illa, an sacramenta ad effectum gratiæ requirant aliquam dispositionem in homine adulto, & qualem? Iis ergo prætermissis,quæstio propria huius loci est,quidnam intelligatur per gratiam sacramentalem, quam sacramenta conferunt? An sola gratia habitualis vt sic, an talis gratia, vel cum tali respectu,aut cum alio habitu peculiari,&c.

Multa quæstiones remittuntur aliò.

Quæstio prima huius loci.

Quid per gratiam sacramentalem intelligatur.

Multæ circumferuntur sententiæ.Prima est,præter gratiam habitualem conferri per sacramenta habitum quendam specialem ad tales actus; v.g. in sacramento Confirmationis habitum specialem ad profitendam fidem in præsentia tyranni, in sacramento Ordinis habitum specialem ad deuotè,& piè exercendos actus Ordinis; & sic de aliis sacramentis. Hæc tribuitur Paludano *in 4.d.1.q.3.* Alij videbantur ponere diuersitatem in ipsamet gratia habituali, quæ confertur per sacramenta;ita vt gratia data per sacramentum sit diuersa intrinsecè à gratia,quæ datur por bona opera;quam sententiam refert Bonauentura *in 4. d.1.in princ.q.6.*cui sententiæ fauere videntur illi etiam,qui dicunt,gratiam sacramentalem differre in hoc à gratia non sacramentali,quòd hæc solùm sit ad bene operandum,illa verò sit gratia curatiua, & supponens infirmitatem peccati,à qua debeat hominem sanare. Alij dicunt,gratiam sacramentalem afferre secum quamdam qualitatem peculiarem, quæ in aliquibus sacramentis est character,in aliis verò est ornatus animæ;quam sententiam tuetur Capreolus, licèt hi omnes valde confusè loquantur, & plures eorum possint facilè ad communem sententiam reduci.

18. Prima sententia ponit habitus diuersos.

Paludan. Secunda sententia diuersitatem intrinsecam in ipsa gratia. Bonauent.

Tertia ponit quandã qualitatem.

Communis ergo sententia docet, gratiam sacramentalem super gratiam habitualem addere solùm specialia auxilia Diuina ad aliquos actus peculiares, in ordine, ad quos dirigitur peculiariter tale sacramentum; v.g. in sacramento Confirmationis datur gratia habitualis cum speciali titulo, & iure ad auxilia Diuina, quibus fidem Christianam liberè, & audacter profiteatur,& sic de aliis.Quam sentẽtiam videtur docere S.Thom.*in præsenti art.2.*& cum ipso cæteri.Videantur Suarez,Vasq.& alij recentiores in præsenti;quam ego etiam vt veriorem amplector.

19. *Communis sententia ponit specialia auxilia. Explicatur exemplo Confirmationis.*

S.Thom.

Probatur primò ex Bernardo in sermone de Cœna Domini,ante medium;vbi supponit,diuersis sacramentis diuersas gratias correspondere;& in speciali tribuit Euchatistiæ, quòd non sentiamus adeò vehementes tentationes iræ, inuidiæ, luxuriæ, &c. quod quidem non facit Eucharistia immediatè,sed mediantibus auxiliis; quod idem cum proportione docet de aliis sacramentis in ordine ad alios effectus.Ratione verò probatur quia hoc pacto intelligitur sufficienter differentia gratiæ sacram entalis, dicendo,illam non differre ab alia gratia physicè in sua entitate,sed solùm esse moraliter diuersam,propter titulum quem affert ad peculiaria auxilia. Nec potest assignari,quid aliud addat,nisi hoc;nam quicunque habitus superaddatur,superfluus est; gratia enim habitualis affert secum habitus infusos omnium virtutum, & ad omnes actus supernaturales, qui in qualibet materia fieri possunt; quare homo iustus etiam non confirmatus habet habitum infusum, quo possit profiteri fidem. Nec sufficit dicere, quòd idem habitus datur in excellentiori gradu homini cõfirmato;quia habitus infusi sequuntur mensuram intensionis gratiæ habitualis,quæ cùm possit esse intensior in homine non cõfirmato,quàm sit in aliquo confirmato,habebit etiam eamdem intentionem ille alius habitus. Tota ergo differentia debet reduci ad auxilia actualia, & ad eorum exigentiam, quæ facit esse diuersas extrinsecè illas gratias.

20. *Probatur primò ex D.Bernardo.*

Vnde illa grãtia sunt tantum diuersè extrinsecè.

Contra hanc communem doctrinam,& eius probationem, in qua nostri recentiores conquiescunt, duplex potest esse difficultas.Prima est retorquendo argumentum,si enim fieri possit,meliùs intelligetur differentia gratiæ sacramentalis à non sacramentali, ponendo diuersitatem intrinsecam inter ipsas gratias: sicut enim homo sanctificatur intrinsecè per gratiam, per quam accipit ius intrinsecum, & physicum ad gloriam, & per quam habet radicem, & principium intrinsecum habituum infusorum; & sicut sacramenta causant characterem physicum, per quem homo intrinsecè signetur, & habeat potestatem ad aliquos actus sacramentales: sic esset congruentius,si acciperet aliquid intrinsecũ & physicum quo intrinsecè ordinaretur ad talia auxilia,& non solùm ex decreto extrinseco Dei.Hoc autẽ absque inconuenienti dici posset,si ponatur ipsa gratia sacramentalis in sua entitate diuersa à gratia non sacramentali, & habens peculiarem ordinem & exigentiam ad talia auxilia; ex quo non arguitur

21. *Duplex difficultas contra hanc doctrinam. Prima est retorquendo argumentum.*

differentia

differentia specifica inter vtramque gratiam,sed solùm indiuidualis,& materialis,quia sicut vnum lumen gloriæ non differt specie ab alio, licèt habeat determinatum, & specialem ordinem ad videndas has creaturas in Verbo, sed solùm differt numero, eò quòd totum illud ordinetur ad videndum meliùs ipsùm Deum, qui solus est obiectum formale; sic dici posset, exigentiam gratiæ in ordine ad hæc auxilia, vel illa esse solùm materialem, & indiuidualem, eò quòd totum hoc ordinetur ad sanctitatem bonorum operum,quibus homo æternam beatitudinem promereatur. Et quidem S. Thomas *hoc art.2.in corpore*,videtur æquiparare ordinem ad hæc auxilia cum ordine, quem habet gratia ad habitus virtutum; quare cùm ordo gratiæ ad habitus infusos sit in eius sententia ordo intrinsecus, & physicus,consequens est,quòd ordo,quem habet hæc peculiaris gratia ad talia auxilia, debeat esse intrinsecus,& non solùm ex decreto Dei.

22. *Secunda difficultas est in connexione meriti.*

Secunda difficultas est; quia posita illa solùm connexione extrinseca ex Decreto Dei non appareret, quomodo dicatur propriè, & in rigore, hominem per gratiam ipsam habitualem, quam recipit in sacramento,sanctificari,& perfici ad tales operationes,provt re vera dicendum est; hoc enim sonare videntur verba sacramentalia,qualia sunt illa in ordinatione Diaconi: *Accipe Spiritum sanctum ad resistendum Diabolo & tentationibus eius*,&c.& illa in ordinatione Presbyteri: *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata, remittuntur eis*, &c. ex quibus colligunt communiter Doctores, per ordinationem conferri gratiam habitualem,quam significat acceptio Spiritus sancti.Cùm ergo Spiritus sanctus seu gratia habitualis detur ad resistendum diabolo, seu ad sanctè exercendum ministerium illud, & ad sanctè ministrandum sacramentum Pœnitentiæ; oportet concedere, gratiam ipsam habitualem conducere ad hoc ipsum,& afferre secum auxilia,& inspirationes ad eum finem. Hoc autem non bene intelligitur,si Deus ex solo suo beneplacito,& absque vlla exigentia ipsius gratiæ det illa auxilia,posito sacramento, quia tunc non magis conduceret gratia, & Spiritus sanctus, qui datur in sacramento ad eum finem, quàm si daretur lignum, vel lapis, quo posito Deus decreuisset conferre auxilia;siquidem gratia non magis ex se exigeret illa auxilia, quàm lignum vel lapis. Meliùs ergo, & congruentiùs dicetur, ipsam gratiam habitualem, quæ datur in sacramento,ex sua indiuiduatione esse talem, vt exigat talia auxilia, atque adeò per ipsam sanctificari hominem ad tales operationes peculiariter bene exercendas.

23. *Respondetur ad primam difficultatem.*

Ad primam difficultatem,quidquid sit,an diuersitas gratiæ habitualis repugnet,dicendum videtur, in præsenti non esse admittendam. Primò, quia, si gratia sacramentalis haberet illud prædicatum intrinsecum,quod non habet gratia non sacramentalis,sequeretur,non posse ex vtraque resultare vnam gratiam intensam; quia licèt sit probabile, quòd gradus intentionis in qualitate non sunt omnino homogenei, sed habeant aliquam heterogeneitatem;illa tamen heterogeneitas non est in ordine ad alia prædicata, sed solùm quatenus vnus est primus gradus,alius secundus,alius tertius, &c. quem ordinem habent intrinsecè per suam entitatem; cæterùm non potest fieri intensio ex vna parte cognitionis,v.g.quæ repræsentet Petrum, & ex alia, quæ repræsentet Paulum; nam intensio tota est circa idem subiectum,&circa idem obiectum;circa idem enim intenditur qualitas;circa diuersa verò non intenditur, sed extenditur; quare si homo haberet gratiam vt quatuor, comparatam bonis operibus, quæ non haberet illam exigentiam intrinsecam ad talia auxilia, & postea aduenirent alij duo gradus gratiæ sacramentalis habentis talem exigentiam specialem,non posset fieri vna gratia intensa vt sex ex vtraque:nam duo posteriores gradus non intenderent,sed extenderent priores quasi ad nouum obiectum,scilicet ad talia auxilia,& tales operationes diuersas;ergo non possumus admittere in gratia sacramentali illam varietatem intrinsecam,quia omnis gratia sacramentalis de facto potest facere intentionem cum alia non sacramentali præcedenti, vel subsequenti.

Dices,posse id explicari iuxta doctrinam à nobis traditam *tom.1.de Incarnatione disp.6.sect.2.* vbi diximus, augmentum gratiæ aliquando fieri non per maiorem intensionem gratiæ præcedentis, sed per commutationem illius in aliam substantialiter perfectiorem; vt si præcedens dabat ius ad lumen gloriæ & visionem centum creaturarum in Deo, commutetur in aliam, quæ det ius ad visionem mille creaturarum,vel centum perfectiorum in Deo,quæ sanè gratia non posset facere intensionem cum præcedenti.Sic ergo posset gratia præcedens,adueniente sacramento,non intendi, sed commutari in aliam perfectiorem habentem speciale ius ad talia auxilia. 24. *Instantia.*

Sed contra hoc est; quia in primis gratia illa sacramentalis semel producta posset,quantum est ex se, postea intendi per gratiam acquisitam meritis; illud autem augmentum,vel haberet eundem ordinem,& titulum ad auxilia specialia,vel non;si dicas primum; ergo illud etiam augmentum esset gratia sacramentalis,licèt non daretur intuitu sacramenti, sed propter merita; si dicas secundum; ergo illud augmentum non faceret intensionem cum gratia præcedenti sacramentali;quia priores gradus exigerent talia auxilia specialia, ad quæ posteriores gradus non haberent talem ordinem, aut exigentiam. Vnde nec satisfacit, si dicas, gratiam illam sacramentalem postea aduenientibus meritis, non manere eamdem, sed commutari in aliam perfectiorem: hoc,inquam,eodem modo impugnatur; nam illa alia gratia, quæ postea resultat respondens sacramento,& meritis sequentibus,vel tota habet talem exigentiam ad illa auxilia specialia sacramentalia,vel non:si dicas primum,habetur ergo absque nouo sacramento maior, vel melior exigentia illorum auxiliorum, quàm antea; cùm tota gratia subsequens,&totum eius augmentum,dandum per totam vitam, habeat semper talem exigentiam specialem auxiliorum;si verò dicas secundum;ergo illa etiam secunda gratia, quoad partem sui habebit talem exigentiam,& quoad partem,non habebit,& per consequens non poterit conflari ex vtraque vna gratia,etiam per intensionem,sed duplex. 25. *Diluitur.*

Secundò,non potest explicari,qualis sit illa specialis exigentia intrinseca huic gratiæ;nam vel exigit gratia sacramenti Confirmationis,v.g.quòd adueniente occasione, & interrogatione tyranni, hic homo habeat auxilium efficax ad confitendam fidem: & hoc non potest dici, quia experientia constat,non deberi ex Sacramentis talia auxilia efficacia; multi enim post accepta sacramenta deficiunt. Vel solùm exigit, quòd in illa occasione detur auxilium sufficiens; & hoc est quidem commune omni gratiæ habituali; nam eo ipso, quòd eleuat hominem, & constituit in statu supernaturali, exigit quòd quoties proponitur sufficienter obiectum, & adest occasio operandi,detur illi concursus proportionatus ad hoc, vt operetur circa illud per actus supernaturales; 26. *Secundò respondetur.*

supernaturales; & per consequens vt excitentur motiua fidei sufficienter ad mouendum, & omnia, quæ requiruntur in actu primo: ergo illa exigentia auxilij sufficientis non est prædicatum proprium solius gratiæ sacramentalis. Vel denique exigit illa gratia auxilia, non quidem determinatè efficacia, sed tamen abundantiora, & intensiora, quàm aliàs deberentur. Et quidem nec hoc potest esse connaturale, & intrinsecum gratiæ habituali; quia cùm gratia sit quasi prima essentia, & natura in ordine supernaturali, à qua fluunt alij habitus, quasi eius passiones, consequens est, vt exigat eos in eadem mensura intensionis, in qua est ipsa gratia, non in maiori; vnde etiam operationes, seu actus supernaturales non potest exigere ex natura sua in maiori intensione, quia cùm non ordinetur ad actus, nisi mediis potentiis, seu habitibus infusis, non potest ex natura sua exigere actus intensiores, quàm habitus; ergo solùm exigit auxilia eiusdem intensionis, & proportionis, atque adeò non intensiora, sed qualia iuxta vires, & attentionem præsentem possunt elici ab intellectu, & voluntate circa obiecta proposita: non ergo apparet, qualis sit illa exigentia physica, & intrinseca gratiæ sacramentalis.

Bene autem explicatur in nostra sententia.

Si autem ponatur exigentia extrinseca ex decreto Diuino, potest bene explicari dicendo, quòd gratia sacramenti Confirmationis, v. g. licèt ipsa in se sit vt duo; provt tamen collata est per tale sacramentum à Deo, exigit ea ordinatione Diuina, quòd homini Confirmato dentur, occurrente occasione, auxilia abundantiora, & intensiora ad profitendam fidem; nam licèt ex se, & intrinsecè non habeat talem exigentiam, potest tamen illam habere extrinsecè ex suppositione ordinationis Diuinæ.

27. *Responsio ad secundam difficultatem. Probatur primò.*

Ad secundam verò difficultatem fatemur, per gratiam habitualem, quæ datur in sacramento, sanctificari hominem in ordine ad tales effectus; nec habere se illam gratiam, sicut lignum, aut lapidem, quem Deus poneret ad illos effectus. Primò, quia omnis gratia habitualis de se (vt diximus) exigit auxilia ad resistendum tentationibus, & ad bene operandum in qualibet materia; quare poterit Deus dare hanc gratiam hîc, & nunc generali quidem intentione propter omnem operationem bonam, peculiari autem, & magis speciali propter operationes honestas in tali materia, ad quas etiam petit auxilia hæc gratia, & ideo ex intentione Dei datur magis propter hæc auxilia, quàm propter alia. Secundò, licèt hæc gratia ex se non exigat auxilia intensiora suis habitibus, negari tamen non potest, quòd homo iustus per sua bona opera possit mereri de congruo talia auxilia intensiora; similiter ipse homo iustus, sicut est obiectum congruum amicitiæ Diuinæ, sic etiam est talis, cui Deus congruè, & rationabiliter possit conferre auxilia illa abundantiora, & intensiora, nam in amicum talia beneficia congruè conferuntur; affert ergo gratia habitualis homini hanc congruitatem, quam non habebat priùs etiam in ordine ad auxilia intensiora; quam congruitatem non affert lignum, vel lapis: vnde respectu eorum donorum, & auxiliorum non se habebit gratia per accidens, sed per se, & vt radix saltem congrua, cuius intuitu conferantur. Ad hoc ergo datur in sacramento illa gratia habitualis, scilicet vt sit radix exigens physicè, & quasi ex debito auxilia ordinaria, & vt sit radix congrua; ratione cuius Deus det auxilia maiora in tali materia, quæ ideo dicuntur dari mediante gratia habituali, licèt non habeat peculiarem exigentiam talium auxiliorum.

Secundò probatur.

28. Possumus autem hoc declarare exemplo ipsius gratiæ habitualis in ordine ad tollenda peccata venialia; nam licèt gratia secundùm se non habeat repugnantiam cum peccato veniali, provt tamen confertur in sacramento Pœnitentiæ ad mundandum hominem à culpis venialibus, quas rite confessus est, habet repugnantiam cum illis, & datur ad mundandum hominem à culpis venialibus, quas rite confessus est, habet repugnantiam cum illis, & datur ad mundandum hominem ab illis; quia nimirum ipsa entitas gratiæ, licèt non repugnet formaliter cum illis, ex se tamen, quando confertur, affert nouum titulum ad condonationem aliquarum offensarum leuium, reddit enim hominem magis charum, & amicum Deo; quoties autem aliquis magis arctam amicitiam contrahit cum amico, solet illi aliquas leues noxas condonare; affert etiam titulum congruitatis, vt Deus intuitu illius arctioris amicitiæ condonet homini omnes offensas præteritas, quæ condonatio fit aliquo modo, mediante illa gratia, quæ ideo dicitur dari in sacramento ad mundandum hominem à culpis venialibus. Sic etiam dicimus, dari gratiam in sacramentis ad hoc vt homo per ipsam fiat habilior, & promptior ad resistendum talibus tentationibus, vel operandum in tali materia; quia Deus intuitu illius gratiæ habitualis confert homini auxilia, quibus faciliùs possit elicere illas operationes honestas, & ad hunc potissimum finem dat homini gratiam habitualem, vt habeat titulum nouum, cuius intuitu det talia auxilia gratiæ actualis.

Declaratur exemplo peccati venialis quod remittitur.

29. *Colligitur ex dictis.*

Hinc infero primò contra aliquos recentiores, eiusmodi auxilia, & effectus gratiæ sacramentalis non deberi homini non accipienti in sacramento gratiam habitualem, vel qui acceptam perdidit. Cùm enim dentur, mediâ gratiâ habituali, tamquam radice aliquo modo eos exigente; ablata gratia non debentur. Quod videntur supponere communiter Theologi, & expressè Suarez *in præsenti disp. 7. sect. 4. §. secundò colligitur.* & Henriquez *lib. 1. de sacramentis, in genere, c. 12. n. 5. & 8.* infert, eiusmodi gratiam auxiliorum recuperari per pœnitentiam, quando aliquis gratiam habitualem in sacramento acceptam postea peccato perdidit; quia illud ius ad auxilia consequitur gratiam habitualem in sacramento collatam, ita vt cum ipsa amittatur, & cum ipsa resurgat. Quod videtur esse iuxta mentem Cypriani *serm. de Ablutione pedum*, vbi inter alia sic ait: *Deus reuersis dat, vt iterum possint eis sacramenta prodesse; quorum, si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectum.* Et quidem doctrina huius corollarij videtur esse iuxta mentem fidelium, quia sacramenta cum obice susceptа existimant esse inutilia, atque adeò nullam afferre sanitatem, imò potiùs morbum, & mortem, provt Ecclesia canit de Eucharistia in peccato susceptа: *Mors est malis, vita bonis*, ergo non affert tunc ius ad auxilia vberiora; nam si hoc afferret, aliquam afferret sanitatem; illa enim sunt auxilia gratiæ sanantis, & per consequens per multas communiones in peccato haberet homo plurima auxilia ad resurgendum, & non peccandum; cuius oppositum omnes credunt. Hoc etiam sonant verba illa suprà relata formæ sacramentalis in Diaconatu: *Accipe Spiritum sanctum ad resistendum diabolo, & tentationibus eius.* vbi auxilia ad resistendum diabólo non promittuntur, nisi per aduentum Spiritus sancti, qui non aduenit, nisi per infusionem gratiæ habitualis. Hinc autem colligitur, sicut non aduenientе gratia, non acquiritur illud ius ad auxilia; sic abeunte eadem gratiâ per peccatum, amitti etiam illud ius, qui eadem est vtriusque connexio in conseruatione, ac in prima

Suarez. Henriquez.

Quod cum gratiâ perditur, cum eâdem postea recuperatur.

Cyprian.

Probatur hæc illatio ex mente fidelium.

Concluditur.

ma introductione, cùm nulla sit ratio disparitatis.

30. *Instanita.* Sed dicet aliquis: si hi effectus sacramentales impediuntur per superueniens peccatum; ergo ille, qui suscepit sacramentum, & postea peccauit, tenetur sub nouo peccato ad confitendum statim, vel ad habendam contritionem, vt iustificetur, ne ponat obicem illis nouis effectibus sacramẽti, quod suscipit, qui impediuntur per statum peccati. *Diluitur.* Respondetur negando sequelam; non enim tenetur homo ad auferendum obicem omnibus effectibus sacramenti; satis est, quando confertur sacramentum, curare, ne sit obex eius effectui principali. Sic enim pœnitens non peccat postea, si tempore, quo implet pœnitentiam impositam, sit in peccato, & per accidens impediatur effectus illius satisfactionis sacramentalis; sicut & ille, qui accepit in gratia Eucharistiam, & pecauit lethaliter, dum adhuc eam habebat in stomacho, non tenetur sub mortali ad procurandam statim iustificationem, ne impediat nouos effectus gratiæ, quos sacramentum, dum est in stomacho, continuè operatur, iuxta aliquorum sententiam: sic nec in præsenti tenetur homo auferre obicem omnibus auxiliis, quæ possunt dari intuitu sacramenti suscepti, sed sufficit abstulisse obicem effectus principaliori, nempe gratiæ habituali.

31. *Infertur secundò.* Infero secundò, hos effectus non ita esse sacramentis alligatos, vt sine sacramento obtineri non possint, & de facto non obtineantur: contingit enim plures sine sacramento Confirmationis habere auxilia vberiora ad profitendam fidem; & sic de aliis sacramentis: nam illa auxilia sunt dona Dei, qui licèt ea promiserit accipientibus sacramenta, non negauit non accipientibus; sicut etiam ipsam gratiam habitualem, quam Deus promisit accipientibus sacramenta, dat extra sacramenta in multis casibus. *Instantia.* Dicunt aliqui, hanc gratiam auxiliorum specialium nunquam dari, nisi per sacramenta in re, vel saltem in voto. *Soluitur.* Sed contrà; quia si sermo est de voto explicito, hoc est manifestè contra experientiam; multi enim, qui non habent votum, aut propositum suscipiendi Confirmationem, nec illius recordantur, accipiunt auxilia Dei abundantissima ad profitendam fidem; si verò sermo sit de voto implicito, non videtur habere locum in præsenti materia: nam sacramentum in voto tunc dicitur operari, quando effectus habetur per aliquid, in quo includitur implicitè desiderium, aut propositum recipiendi illius sacramenti, qualis est contritio, in qua includitur implicitè propositum seruandi omnia præcepta, & per consequens confitendi, cùm detur præceptum Confessionis; atqui non datur tale præceptum graue Confirmationis, nec etiam Extremæ-vnctionis iuxta veriorem sententiam; ergo nec in contritione, nec in alio actu simili continetur votum implicitum horum Sacramentorum.

SECTIO IV.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis causent physicè, vel moraliter gratiam?

32. *Suarez. Vasquez.* QVæstio celebris est, & quam sua contentione, & disputatione celebriorem reddiderunt P. Suarez, & P. Vasquez in præsenti, & aliis in locis, præsertim ille *tom. 1. in 3. p. disp. 31. sect. 6.* in posteriori editione: hic verò *1. p. disp. 176.* Nos longiorem controuersiam ad breuitatem reducere, & quantum fieri poterit, in hac quæstione ab aliis difficilioribus abstinere curabimus.

Suppono primò, non esse quæstionem de sacramento completè sumpto secundùm totum; quod includit in ratione sacramenti. *Supponitur primò hic non sumi sacramentũ prout ineludit institutionem diuinam.* Nam vt sic, omnia sacramenta causant aliquo modo physicè gratiam. Sacramentum enim, vt suprà vidimus, pro formali includit etiam institutionem Diuinam, à qua formaliter habet esse signum practicum infallibile gratiæ: institutio autem Diuina est actus, seu decretum aliquod diuinæ voluntatis; quod quidem aliquo modo concurrit physicè ad ponendam gratiam; ab illo enim decreto suo mouetur voluntas Diuina, vel sicut ab intentione, vel sicut ab actu imperante, vel alio simili modo ad voluntatem producendi gratiam hîc & nunc; qui modus concurrendi est physicus, vt cõstat; nam intentio non concurrit solùm moraliter, sed physicè ad electionem mediorum; & actus imperans ad actum imperatum, siue ille concursus sit propriè causæ efficientis, siue in genere causæ formalis, seu dispositionis; semper tamen in aliquo genere physico; ergo sacramentum ex ea saltem parte, qua includit Diuinam institutionem, potest dici, quòd concurrat physicè ad gratiam ponendam. Controuersia itaque non est de sacramento adæquatè accepto, sed de sacramento pro materiali; hoc est, de illo, quod subest institutioni Diuinæ, an ipsa sacramenta materialiter, & specificatiuè accepta concurrant vt causæ physicæ, vel solùm vt causæ morales.

33. *Supponitur secundò non quæri an causent moraliter.* Suppono secundò, neque etiam esse quæstionem, an sacramenta sint causæ morales gratiæ? Omnes enim debent fateri ea de facto habere eiusmodi causalitatem moralem, siue solam, siue simul cum causatione physica. Nam causa moralis est, quæ mouet agens physicum ad volendum operari: sacramenta autem posita mouent proculdubio Deũ, vt velit producere gratiam, siue ipse solus, siue simul cum ipso sacramento; nam sunt conditiones, sub quibus Deus promisit gratiam: debitor autem, qui sub conditione promisit, mouetur ab ipsa conditione posita ad volendum dare, quod promisit. Sunt item actiones, & operationes Christi per suos ministros, vt postea videbimus, quibus repræsentat Deo sua merita, vt obtineat gratiam pro hominibus; quæ proculdubio habent maximam vim ad mouendum Deum; habent ergo totum, quod requiritur ad causandam moraliter gratiam, & alios effectus. Quæstio itaque non est, an sint causæ morales gratiæ; sed an causent solùm moraliter, vel simul etiam physicè suos effectus?

34. *Duplex sententia, prima est Suarez, affirmãs concurrere physicè.* Duplex ergo sententia est; vtraque satis communis. Prima affirmat, sacramenta habere influxum physicum instrumentalem, quo physicè producant gratiam in recipiente sacramentum. Hanc sequuntur ferè Thomistæ, & alij, quos refert, & sequitur Suarez: secunda sententia negat influxum physicum, & concedit solùm moralem, quatenus sacramenta ex Diuina institutione habent vim mouendi Deum infallibiliter ad dandam gratiã. *Secunda Vasquez negant.* Hanc tenent alij plures, quos refert, & sequitur Vasquez, qui latè probat, nec potuisse id diuinitus ita fieri, vt res, quæ ex se non habent virtutem, ad aliquem effectum producendum, nec vllam cum ipso proportionẽ, ex solo beneplacito Diuino illum physicè producant. Eandem tenet P. Salas *disp. 24. de legib. sect. 6. n. 37.* Salas.

35. *Supponitur potentia obedãtialis actiua.* Ego pro nunc à quæstione Philosophica omnino abstineo, an scilicet detur in rebus omnibus illa potentia obedientialis actiua, qua eleuari possint ad producendum quodlibet aliud; independenter enim ab eo principio, & admissa potentia illa obedientiali actiua, negatiua pars multò magis mihi placet, loquendo de facto, non quia fieri non posset, sed quia non expedit, nec est sufficiens fundamentum

mentum ad id affirmandum; non debemus autem res nostræ fidei absque necessitate difficiliores, & obscuriores reddere, sed potiùs quantum fieri possit, faciliores, & magis ad captum vulgi, & infidelium accommodatas.

36. *Impugnatur prima sententia.* Multa adducuntur argumenta ab Auctoribus huius sententiæ ad ipsam probandam, & ad impugnandam oppositam. Primò, quia gratia non producitur, nisi per creationem; vt colligitur ex S. Thoma 1.2.q.110. *art.1.ad 3.* & ex illo ad Ephes.2. *Creati in Christo*; & ad Galat.1. & vlt. *nova creatura*. Nulla autem creatura potest attingere physicè creationem; ergo sacramenta non possunt physicè producere gratiam.

Primum argumentum est quia gratia fit per creationem. S. Thom.

27. *Respondent quidam huic argumento.* Aliqui ex Auctoribus primæ sententiæ dicunt, sacramenta non concurrere immediatè ad ipsam entitatem gratiæ, sed ad aliam qualitatem, quæ sit dispositio ad gratiam, quæ in aliquibus sacramentis est character; in cæteris verò, quæ non imprimunt characterem, est quidam animæ ornatus spiritualis, qui vltimò disponit ad gratiam, & ideo dicuntur producere gratiam; nam qui producit vltimam dispositionem, dicitur producere formam.

Reijciuntur communiter. Hoc tamen communiter displicet, & meritò; quia talis qualitas est omnino conficta, & sine illa datur gratia extra sacramentum; non ergo requiritur illa dispositio ad productionem gratiæ; nec character est dispositio ad gratiam, sed habet secum illam concomitanter, & potest manere sine illa sicut & gratia sine charactere. Deinde eadem est difficultas de illa qualitate supernaturali, & de gratia; nam sicut illa potest produci aliter quàm per creationem, & attingi à sacramentis, licèt sit qualitas supernaturalis, non est cur non dicatur idem de ipsa gratia. S. Thomas verò, qui *in 4.d.1.q.1.art.4.* videtur docere illud de productione qualitatis, quæ sit dispositio ad gratiam, censetur in hac *q.62. art.1.* illam sententiam tacitè retractasse, vt fatentur Caietanus, & alij, quos sequitur Vasquez *in præsenti n.34.*

38. *Respondent alij.* Alij dicunt, gratiam quidem produci à solo Deo, vnionem verò gratiæ cum anima produci à sacramentis, quæ licèt non faciant gratiam, faciunt tamen hominem esse gratum, & iustum. Sicut anima rationalis creatur à solo Deo; vnio verò animæ cum materia producitur à generante. Hoc etiam communiter reiicitur, tum quia Concilia, & Patres non solùm dicunt, sacramenta causare hominem gratum, & iustum, sed etiam simpliciter dicunt causare gratiam, continere gratiam, &c. producere autem solam vnionem, non sufficit ad hoc; sicut nec pater generans hominem, & producens vnionem animæ cum corpore dicitur simpliciter producere animam filij: tum etiam, quia gratia non est sicut anima; hæc enim est independens à subiecto in suo esse: at verò gratia non potest esse sine subiecto, à quo dependet, sicut aliæ formæ accidentales; quare sicut in aliis illud agens, quod producit vnionem formæ, producit etiam ipsam formam; sic erit in gratia habituali.

Displicens etiam.

39. *Infirmum tamen esse primum illud argumentum ostenditur.* Totum ergo illud argumentum desumptum ex creatione gratiæ, infirmum est; tum quia gratia non creatur, sed educitur ex potentia subiecti, sicut aliæ formæ supernaturales, visio Dei, lumen gloriæ, &c. loca verò Scripturæ, quæ indicant creationem, intelliguntur de creatione in genere moris, quatenus in prima iustificatione gratia datur absque vllis meritis præcedentibus, atque adeò fit quasi ex nihilo in genere moris: tum etiam, quia etiamsi gratia produceretur per creationem, posset dici, sacramenta eleuari à Deo per potentiam obedientialem actiuam ad productionem gratiæ; nam qui illam potentiam concedunt, non minus concedunt, posse eleuari lignum ad creandum Angelum, quàm ad producendum equum.

Secundum argumentum est, quia nullum agens potest agere in distans; sæpe autem contingit, sacramenta distare localiter à subiecto, in quo produci debet gratia, vt in Sacramento Pœnitentiæ verba absolutionis, & in Sacramento Ordinis verba Episcopi prolata post contactum materiæ, &c. Sed neque hoc argumento vtor, quia respondent, illam conditionem propinquitatis requiri ad connaturaliter operandum, non verò de potentia absoluta: de quo non est nobis nunc disputandum. 40. *Secundum argumentum petitur ab actione in distans.* *Reijcitur tamen.*

Tertium argumentum est, quia vel sacramenta habent ex se virtutem ad producendam gratiam, & sic non indigebunt eleuatione Dei; vel illam non habent, & sic oportebit illis addere nouam virtutem, vt possint gratiam producere: hæc autem virtus, vel erit qualitas spiritualis, vel materialis: spiritualis esse non potest, cùm recipi debeat in subiecto corporeo; sed nec materialis, quia non posset continere effectum spiritualem & perfectissimum, qualis est gratia. P. Suarez, P. Vasquez, & alij recètiores acriter impugnant hanc virtutem, quæ sit qualitas supernaturalis addita sacramentis. Ego tamen, si sacramenta physicè producerent gratiam, consequenter eam concederem; quia licèt possent sine qualitate superaddita eleuari ad operandum, sicut etiã intellectus sine lumine gloriæ posset eleuari ad producendam visionem Dei; connaturaliter tamen, sicut intellectus eleuatur per qualitatem intrinsecam luminis gloriæ, sic sacramenta deberent eleuari per aliquã qualitatem intrinsecam, vt notaui in materia de Visione beata. Neque enim assignari potest sufficiens ratio discriminis ex eo, quòd visio sit actus vitalis, & ideo requirat principium intrinsecum, nam vitalitas visionis (vt ibi dixi) non est in ordine ad lumen gloriæ, sed in ordine ad intellectum; nec anima operatur vitaliter, aut ab intrinseco, quatenus operatur per lumen, sed quatenus concurrit per suam substantiam, seu per suum intellectum; sicut nec operatur oculus ab intrinseco, quatenus operatur per speciẽ albedinis, (provt sic enim magis dicitur moueri ab extrinseco, scilicet ab obiecto) sed quatenus operatur per suam potentiam visiuam; vnde peccator etiam, qui absque habitibus infusis eleuaretur à Deo ad eliciendos actus supernaturales virtutum, operaretur vitaliter, & ab intrinseco. Ratio ergo vniuersalis, cur debeat poni qualitas intrinseca ad illos actus, est, quia connaturaliter loquendo debet, quantum fieri possit, principium in actu primo proportionari intrinsecè cum effectu, ita vt comparetur ad effectum, sicut radix ad fructũ, vel ad ramũ, & ita vt sit proportio mutua inter effectũ, & principium; quare quando principium ex se nullam habet proportionem cũ effectu, debet superaddi aliquid, per quod reddatur proportionatum, & aptum ad illum producendum; ideo enim in peccatore manent habitus fidei, & spei, vt connaturaliter possit elicere actus illarum virtutum, quia licèt de potentia absoluta posset illos etiam producere absque hbitibus, per solam eleuationem extrinsecam, non tamen ita connaturaliter; ideo etiam dixi in eodem loco, & in materia de Gratia, quòd quando non dantur habitus infusi, eleuatur homo ad actus supenaturales de facto, non quidẽ merè extrinsecè (licet id diuinitus non repugnet) sed intrinsecè per aliquam qualitatem intrinsecam transeuntem, per quam in actu primo reddatur principiũ proportionatum ad illos actus; quo etiam modo eleuatur homo iustus ad eliciẽdos actus supernaturales intẽsos 41. *Tertium argumentum.* 42. *Respondetur tamen argumento.* *Ratio vniuersalis nostræ doctrinæ.*

supra intentionem habituum infusorum, quos haber. Sic ergo consequenter dicendum esset, sacramenta eleuari per aliquam qualitatem intrinsecam supernaturalem ad hoc, vt producerent gratiam. An verò esset materialis, vel spiritualis, dicendũ etiam esset consequenter, esse materialem, si possibilis est qualitas materialis, quæ ex natura sua ordinaretur saltem vt causa partialis, & minùs principalis, ad producendam gratiam simul cum Deo, vt cum auctore, & causa principaliori: si autem eiusmodi qualitas repugnaret, ponenda esset spiritualis, quæ ex natura sua exigeret subiectum spirituale, diuinitus tamen poneretur in subiecto materiali; hoc enim non est contra conceptum qualitatis spiritualis, ad quam satis est, si ex se non petat pendere à materia, vel quantitate: si autem neque esset possibilis talis qualitas spiritualis, tunc eleuaretur sacramentũ per extrinsecam eleuationem, quia connaturalitas solùm exigit, quòd, quantum fieri possit, causa sit in actu primo proportionata; si autem id fieri non potest, non mirum quòd solùm extrinsecè eleuaretur.

Vasquez. *Obiectio contra illæ qualitatem.*

Obiicit P. Vasquez *n.* 36. contra illam qualitatem superadditam; quia si illa ex natura sua aptaret sacramenta ad productionem gratiæ, non esset sacramentum instrumentum, sed causa principalis in productione gratiæ; quod tamen est contra aduersarios. Sed hoc in mea sententia parum vrget; dixi enim in Philosophia, causam instrumentalem esse omnem, & solam illam, quæ operatur per virtutem non suam propriam, sicut ferra, quia operatur per impulsum ab artifice impressum, dicitur instrumentum, licèt ille impulsus qualitas inhærens ferræ, & proportionata cum effectu. Similiter ergo aqua produceret gratiam tanquam instrumentum Dei, si operaretur per virtutem illam, seu qualitatem superadditam, quæ non esset propria ipsius aquæ, sed omnino præter eius exigentiam, vt constat. *Respondetur.*

44. *Quartum argumẽtum petitur ex eo quod non possit v. g. oculus eleuari ad audiendum. Respondetur.*

Quartum argumentum est, quia repugnat diuinitus, intellectum nostrum eleuari ad volendũ, aut voluntatem ad intelligendum, vel oculum ad audiẽdum, &c. ergo nõ potest quodlibet eleuari ad quodlibet, atque adeò nec aqua poterit eleuari ad producendam gratiam. Ad hoc argumentum diximus in materia de Visione Dei, vbi concessimus, posse diuinitus oculum eleuari ad producendum actum audiendi, & è contra; posse etiam intellectũ producere volitionem, & voluntatem posse producere intellectum; non tamen posse voluntatem intelligere, nec intellectum velle, aut auditum videre, vel oculum audire; quia hæ denominationes non solùm includunt efficientiam, sed vtilitatem, & concursum in genere causæ materialis, per modum subiecti proportionati; quæ autem, & quanta debeat esse illa proportio, ibi latè explicuimus; nunc autem id non repetimus, quia abstinemus à quæstione de possibili, vt dixi, & solùm negamus, de facto illam causalitatem physicam sacramentis competere.

45. *Quintum argumentum est quia gratia in instãti producitur in quo iam non est sacramentum. Solutio Patris Suarez.*

Quintum argumentum est, quia gratia producitur in instanti vltimo, in quo iam non est sacramentum, quod cùm sit ens successiuum, scilicet prolatio verborum, vel motus localis ablutionis, &c. debet desinere per primum non esse; ergo non potest produci physicè gratia à sacramento, quòd iam non est. Ad hoc argumentum respondent P. Suarez, & alij, qui defendunt primam sententiam, in illo vltimo instanti dari adhuc aliquid sacramenti, scilicet vltimum terminatiuum intrinsecum illius; nam sicut in linea datur punctum, quod vltimò terminat intrinsecè lineam, sic etiam in motu successiuo; quare in illo instanti existit sacramentum provt terminatum, & operatur per aliquid sui. P. Vasquez *c.* 4. latè impugnat hanc solutionem, probans, in motu non dari eiusmodi indiuisibilia terminatiua, licèt dentur in quantitate permanenti. Sed eius argumenta & doctrina in hoc puncto multa habent difficilia, de quibus vidimus sect. 6. Nunc abstineamus à difficultate Philosophica, & argumento illo, quod adhuc habet non parum ponderis pro nostra sententia; quia dato, quod illud vltimum indiuisibile sacramenti causet physicè gratiam, adhuc videtur concedendum, quod sacramenta maiori ex parte causent solùm moraliter; nam tota causalitas physica reducitur ad vltimum indiuisibile sacramenti, quod quidem non est sacramentum, sed indiuisibile sacramenti; omnes autem partes sacramenti, quæ iam non sunt, non causant physicè, sed solùm moraliter; ergo in hac sententia non virtatur, sed ferè quoad totum sacramentum conceditur causalitas solùm moralis, quam impugnat. *Impugnat eã Vasq.* *Posita tamen solutione Suarez, vrgemus adhuc.*

46. *Instantia. Diluitur.*

Dicunt, totum sacramentum causare physicè per illud vltimum suum indiuisibile; sicut licèt homo solùm videat per oculum, dicitur homo videre; & qui tangit superficiem tabulæ, dicitur tangere physicè tabulam. Sed contra hoc est; quia licèt, quod attinet ad denominationes, illæ tribuantur toti, quia denominationes sunt suppositorum; in nostro tamen casu illa regula non valet, quia prolatio verborum non est vnum ens per se, sed aggregatum ex diuersis vocibus nullam habentibus vnionem inter se, quare actio vltimæ syllabæ non potest vllo modo tribui physicè, etiam quoad denominationes, syllabis, vel vocibus præcedentibus; nam illa vltima syllaba neque agit vt instrumentum physicum syllabarum præcedentium, cùm ab eis nullam virtutem accipiat, sed à solo Deo, neque ex natura sua sit virtus illarum, neque etiam cum illis componit totum, ratione cuius compositionis actio vnius partis tribui debeat omnibus; ergo solùm restat, quòd voces præcedentes causent moraliter, quatenus mouent Deum ad operandum physicè per illud vltimum indiuisibile, cum quo non concurreret, nisi præcedentes voces mouerent Deum, atque ideo relinquerent suam quasi virtutem & efficaciam moralem in vltima syllaba.

47. *Instantia. Soluitur.*

Dices, licèt ex illis vocibus, non resultet aliquod totum, quod sit vnum ens per se, resultat tamen vnũ aggregatum successiuum in ratione vnius orationis completæ, in qua etiam possunt prædicata vnius partis tribui toti. Sed contrà, quia tota hæc vnitas, quæcunque illa sit, physicè loquendo, non est maior cum illis vocibus eiusdem formæ sacramentalis, quàm cum vocibus etiam præcedentibus orationum, & canonis, v. g. ergo si ratione illius vnitatis dicuntur verba præcedentia causare physicè consecrationem, sic etiam de toto canone, & de tota Missa id possumus dicere, vel saltem non magis causare physicè verba consecrationis, quàm orationes præcedentes; si ergo aliqua maior causalitas tribuenda est verbis precedentibus consecrationis; illa non est physica, sed moralis fundata in vnitate morali maiori, quam habent verba consecrationis sequentia cum præcedentibus, & in vi, quam habent, vt moueant Deum ad effectum producendũ, quæ vis non est in aliis orationibus præcedentibus; si ergo maiori ex parte concedendum est, sacramenta solùm moraliter causare gratiam, parum refert illius indiuisibilis causalitatem physicam sustinere, de qua nemo ptudens dicet, Patres fuisse adeò sollicitos, quando sacramentorum vim, & efficaciam commemorabant; loquebantur enim de toto sacramento, non de vno indiuisibili vltimæ syllabæ.

48.

Sed quidquid de hoc sit, probatur vlterius conclusio

Quidquid sit probatur conclusio ex natura ipsius gratiæ.

clusio ex natura ipsius gratiæ, quæ quidem exīse postulat produci efficienter à solo Deo, à quo solo infunditur extra sacramenta; quando autem aliquis effectus ex se petit procedere ab aliqua causa, & non alia, non debemus inuertere hunc ordinem sine vrgenti necessitate, aut ratione; ideo enim non ponimus de facto speciem impressam ad visionem Dei, etiamsi possibilis sit, quia nimirum visio ex natura sua petit procedere ab obiecto, & non à specie, quotis obiectum est proportionatum, & potest concurrere se ipso. Alioquin si pro libito liceret addere eiusmodi miracula, posset aliquis dicere, animam Christi fuisse productam, non à solo Deo, sicut aliæ animæ producuntur, sed etiam à B. Virgine concurrente simul ad creationem illius animæ per potentiam obedientialem, tanquam instrumento Dei: hoc enim spectaret ad maiorem Virginis dignitatem; posset alius dicere, humanitatem Christi cōcurrere efficienter ad productionem gloriæ omnium Beatorum, quia hoc pertineret ad maiorem Christi dignitatem; vnde alius hoc extenderet ad B. Virginem, vt ipsa etiam instrumentaliter concurreret physicè ad producendam gloriam aliorum Sanctorum, quia hoc etiam redundaret in maiorem ipsius excellentiam: quæ omnia longè absunt à veritate, nec debēt concedi, sed singuli effectus dicendi sunt fieri ab iis causis, à quibus naturaliter petunt produci, ne fingamus absque necessitate miracula.

49. *Hæc ratio magni ponderis est in Ecclesia.*

Quæ ratio tanti ponderis est in Ecclesia, vt propter ipsam fuerit semper apud omnes indubitatum, substantiam panis, & vini in Eucharistia non solùm desinere esse sub speciebus, sed omnino perire, nec manere in rerum natura, licèt ex verbis consecrationis solùm colligatur, sub iis speciebus non manere vlteriùs panem & vinum, sed corpus & sanguinem Christi; ex hoc tamen Ecclesia colligit, vtramque substantiam perire & conuerti in corpus & sanguinem Christi, quia nimirū non possent sine nouo miraculo manere absque suis accidentibus: miracula autem non sunt præsumenda, nisi probentur. Quod idem argumentum frequentissimum est ad plures alias conclusiones Theologicas probandas, & stabiliendas. Cùm ergo gratiam produci efficienter ab alio quàm à Deo, esset magnum miraculum, & contra exigentiam ipsius gratiæ, non est hoc affirmandum, nisi apertæ rationes ad id cogant; quæ tamen in præsenti nullæ sunt, vt ex argumentorum solutione constabit, quæ magis confirmabit, & comprobabit nostram sententiam.

SECTIO V.

Referuntur, & dissoluuntur argumenta contrariæ sententiæ.

50. *Argumētum primum sententiæ affirmantis ex Script. PP. Concil.*

PRæcipuum argumentum aduersarij desumunt ex authoritate Scripturæ, Patrum, & Conciliorum, à quibus tribuitur sacramentis vera, & propria causalitas gratiæ nostræ; quorum loca, & verba videri possunt apud Suarez *in præsenti sect.* 2. Hoc argumentum retorquetur multipliciter. Primò, quia Patres, & Concilia proculdubio loquuntur vniuersaliter de omni gratia, quæ datur intuitu sacramenti, & tamen aduersarij fatentur, eam aliquando, & sæpe, non causari physicè, sed moraliter, à sacramento; quando scilicet sacramentum propter obicem non dedit gratiam, quam dat postea ablato obice; tunc enim sacramentum, cùm iam non exsistat, non potest eam physicè, sed moraliter causare. Respondet Suarez *d. sect. 2. in solut. ad* 3. quòd loquutiones Patrum non intelliguntur de illo casu, sed solùm, quando sacramentum exsistit: quando verò est iam transactum, non dicetur propriè causare gratiam, aut mundare animam, &c. Sed ex hac ipsa solutione retorquetur argumentum; quia Patres eodem modo dicunt, gratiam tunc fieri à Baptismo præterito, sicut quando fit à Baptismo præsente. Sic enim loquitur Augustinus *lib.* 3. *de Baptismo c.* 3. his verbis: *Tunc incipit valere idem Baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerint, non vt iam dimissa non retineantur, neque vt ille Baptismus quasi alienus, aut alius improbetur, aut alter tradatur, sed vt idem ipse, qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem* &c. Eodem modo loquitur Auctor sermonis de Passione Christi apud Cyprianum, ante finem: *Et licet indigni sint*, inquit, *qui accipiunt; Sacramentorum tamen reuerentia & propinquiorem ad Deum parat accessum, & vbi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & redit effectus munerum*, &c. Ecce eodem modo dicunt, Baptismum tunc operari gratiam, & salutem, gratiam esse effectum munerum, seu sacramenti præteriti; & tamen hæc omnia ab aduersariis intelliguntur de sola causalitate morali; ergo de eâdē possunt intelligi, quando loquuntur de effectu Baptismi præsentis; & quidem, qui dicit, Baptismum præteritum operari salutem animæ, vt dixit Augustinus, eo ipso dicit Baptismum mundare animam; mundare enim non est aliud, nisi operari animæ salutem, vt constat.

Respondet Suarez.

Impugnatur.

Augustin.

Auctor sermonis de Pass. Christi.

51. *Secundò retorquetur.*

Secundò, retorquetur idem argumentum, quia Scriptura, & Patres eodem modo tribuunt vim causandi vtrique parti sacramenti, scilicet materiæ, & formæ. Sic enim de ablutione dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c.* quia scilicet non sola verba, sed etiam aqua concurrit: quod idem dici potest in aliis sacramentis; & tamen non semper potest in illis vtraque pars concurrere physicè: nam quando apponitur materia, nondum ponitur forma, sed postea, vel è contra; ergo tunc altera pars sacramenti operatur quidem gratiam, non tamen physicè, sed moraliter; quod sufficit ad verificanda verba Scripturæ, & Patrum.

52. *Tertiò retorquetur.*

Tertiò retorquetur idem argumentum in aliis effectibus sacramentorum distinctis à gratia habituali, de quibus suprà diximus, qualis est respectu Eucharistiæ præseruatio à peccatis, seu auxilia specialia ad non peccandum, quæ in Conciliis dicuntur simpliciter fieri à Sacramentis tanquam veri eorum effectus: & tamen id debet intelligi solùm de efficientia morali, vt aduersarij fatentur, cùm dentur, quando sacramenta iam non sunt: ergo eodem modo intelligi possunt, quando loquuntur de causatione gratiæ habitualis.

53. *Quartò retorquetur.*

Quartò retorqueri potest, quia eodem modo Scriptura, & Patres dicunt passim, sanguinem, & passionem Christi mundare nos à peccatis, iustificare nos, sanctificare nos, &c. quæ omnia intelligi non possunt de causalitate physica, sed morali; ergo eodem modo debent intelligi, cùm idem dicunt de sacramentis, præsertim cùm totam efficaciam sacramentorum explicent per hoc, quod sint plena sanguine Christi, quem in se continent quasi fontes Saluatoris, ex quibus cum gaudio hauriuntur aquæ salutis. Cùm ergo tota hæc continentia, & virtus sanguinis Christi non sit physica, sed moralis, efficientia etiam erit moralis, vt sit proportionata virtuti, vnde oritur.

54. *Quintò retorquetur.*

Quintò; eodem modo sancti viri dicuntur operari miracula, dare sanitatem, restituere visum, &c. quę tamen omnia moraliter solùm faciunt suis precibus impetrantes: multo ergo magis sacramenta dici possunt operari salutem spiritualem, & gratiā,

quæ non solùm habent congruitatem, sed condignitatem,& efficaciam infallibilem(vt videbimus) ad ponendos suos effectus.

55. *Sextò retorquetur.* Sextò;peccator suis delictis dicitur passim apud Scripturam,& Patres,causa suæ perdirionis, & dānationis,[1]afferre sibi mortem spiritualem, &c. quæ tamen non physicè,sed moraliter operatur per merita condigna supplicij;cur ergo non poterunt eodem modo loqui de sacramētis in ordine ad salutē.

56. *Septimò.* Septimò,quia iidem Patres, vt declarent efficaciam physicam esse solius Dei, sæpe pronunciant, Deum solum operari gratiam internam. Sic Augustin. Augustin.*epist.*23 ad Bonifacium : *Aqua*,inquit, *exhibens extrinsecus sacramentum gratiæ, & Spiritus S. operans intrinsecus beneficium gratiæ,soluens vinculum culpæ,reconcilians bonum naturæ,regenerans hominem Christo.* & *lib.*15.*de Trinit.cap.*26.sic ait:*Neque enim aliquis discipulorum Christi dedit Spiritum sanctum; orabant, vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant.* Hieronymus *in cap.*4. *Isaiæ* : *Ex hoc discimus* (inquit) *quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum sanctum.* Cyprianus *serm. de Baptismo Christi : Remissio* (inquit) *peccatorum siue per Baptismum, siue per alia sacramenta donetur, propria Spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet Verborum solemnitas, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis Sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant sacramentum, rem verò sacramenti Spiritus sanctus format, & efficit.* Ambrosius 1. *de sacram.cap.*5. *Aliud*, inquit, *est elementum, aliud consecratio, aliud opus, aliud operatio, aqua opus est, operatio Spiritus sancti est.* Sic loquuntur alij Patres,quorum verba difficilius multò explicantur ab aduersariis, quàm quæ ipsi pro sua sententia nobis opponunt.

Hieronym. Cyprian. Ambros.

57. *Displicet quod dicit Suarez.* Quod enim P. Suarez dicit, per has loquutiones solùm negari sacramentis influxum physicum causæ principalis,non verò causæ instrumentalis, durissimum est, & videtur vim manifestam verbis adductis inferre; nam causæ instrumentali non ita vniuersaliter negaretur omnis influxus.Exemplum habemus in sententia ipsius Suarez,qui docet intellectum, & voluntatem ita concurrere cum habitibus infusis ad actus supernaturales, vt habitus sit causa principalis,intellectus autem & voluntas,quia concurrunt per potentiam obedientialem, habeant solùm concursum causæ instrumentalis; & tamen nemo dicet, quod quando fit actus supernaturalis dilectionis Dei, voluntas nostra nihil agat, sed sola gratia Dei; hæc enim propositio damnatur in Tridentino *sess.*6. *cap.*5. & *can.*4. ergo similiter falsum esset dicere, Spiritum sanctum solum efficere gratiam,sacramentum autem eam non producere,si tamen sacramentum concurreret physicè, tanquam causa instrumentalis physica, & immediata; ergo Patres per illas loquutiones voluerunt procul dubio explicare veram causam physicam gratiæ, quæ est solus Deus, sine vllo physico concursu ipsius sacramenti. Quare iuxta eorum mentem ab ipsismet declaratam, dicimus, quando dicunt, sacramenta esse causas gratiæ,loqui de causalitate morali, quæ, in communi modo loquendi, appellatur simpliciter causalitas,vt constat ex omnibus exemplis suprà adductis.

Mens ergo Patrum stat potius pro nostra sententia.

58. *Instantia.* Sed contrà instant aduersarij,quia Patres extollunt, & mirantur omnipotentiam Dei resplendentem in hac operatione sacramentali. Si autem non physicè,sed moraliter causant,nihil arguitur potentiæ:Deus enim, qui sine sacramētis pōtest producere gratiam, producit illam solus intuitu sacramentorum. Respondeo, in primis non adducuntur verba Patrum, nec designatur locus Deinde,si alicubi ita loquuntur,meritò id faciunt:in hoc enim opere apparet potentia Dei, non quia possit cum adiutorio concausæ debili producere gratiam,quam se solo posset producere (in hoc enim non argueretur potentia, quia plus est posse se solo id facere,quàm cum concursu alterius concausæ quantumcumque debilis : sed quia ex hoc ipso arguitur Deus summè potens,& nullius indigens adiutorij,cùm vilissimis adeò instrumentis,vtatur ad tam mirabiles effectus operandos.Sicut infirma etiam,& stulta mundi elegit ad conuersionem mundi, vt hoc modo appareret potentia Dei, qui solus certè est, absque ministro, qui producit auxilia, & actus supernaturales in iis,qui conuertendi sunt, & ex infirmitate ministri arguitur magis, Deum esse, qui totum id peragit. Quod eleganter notauit Philo lib.1. de vita Mosis,vbi quærit,cur Deus tam vilibus animalibus vti voluerit in Ægypto,vt instrumentis suæ vindictæ& respondet.*Homines,quando bella gerunt,auxilia sibi ascisere potentissima, quibus suam infirmitatem suppleant.Deum verò omnipotentem,& nullius egentem opera, si quando vult tanquam instrumentis quibusdam vti ad exigenda supplicia, non valida eligere, quorum robur curat minimè,sed vilia, paruaque instruere inuictis viribus.* Sic in præsenti ex infirmitate,& imperfectione sacramentorum magis arguitur potentia Dei, qui est auctor gratiæ producendæ,neque ad hoc indiget efficacia ipsius sacramenti.

Diluitur.

59. *Instantia.* Dices,Patres & Concilia simpliciter dicunt, sacramenta causare gratiam; ad hoc autem non sufficit mera causalitas moralis; nam homo generans hominem, licèt dicatur causare vnionem animæ cum corpore, & causare dispositiones, non tamen dicitur simpliciter causare animam rationalem, quam physicè non producit,sed anima dicitur creari,& fieri à solo Deo. Sic enim Machabæorum mater dicebat illis 2.Machab.cap.7. *Nec enim spiritum, & animam ego donaui vobis,*&c. *Sed enim mundi Creator,qui formauit hominis natinitatem;*& tamen genitor est causa moralis productionis animæ:mouet enim Deum,mediis dispositionibus, quas ponit in materia,vt producat animam,quæ informet illud corpus dispositum,&organizatū;ergo sola causalitas moralis non sufficit simpliciter ad denominationē causæ.

2. Machab. cap.7.

60. *Responsio, causa moralis dicitur tātum causa humano modo loquendo.* Respondetur, causam moralem non esse causam physicam, atque adeo non esse in eo rigore causam,quo causa physica; dicitur tamen causa humano modo loquendo, sicut loquebantur Patres; sic enim B. Virgo dicitur causa, & Mater gratiæ, & Passio, ac crux Christi dicitur causa nostræ salutis; cùm solùm sint causæ morales. Homo autem non dicitur simpliciter causa animæ rationalis, seu producere animam; quia iuxta subiectam materiam id intelligeretur de causalitate physica, quam habet circa vnionem,& dispositiones,& videremur tribuere homini idem genus causalitatis circa animam, quod habet circa compositum; ideo in illa, & aliis similibus materiis, quando loquimur vt physici, oportet explicare, de qua causalitate sit sermo. Vbi autem intelligeretur ex circumstantiis, non esse sermonem de causalitate physica, nec loquimur physicè,posset simpliciter dici causa; sicut, qui mereretur incarnationem, diceretur simpliciter causa incarnationis;& qui mereretur creationem animæ, diceretur simpliciter causa illius animæ;tunc enim intelligeretur, non esse sermonem de causa physica,sed morali.

61. *Confirmatur vlterius nostra doctrina.* Porrò in præsenti materia facilè intelligitur,sermonem non esse de causa physica,&strictè accepta; nam quoties agitur de causando effectu aliquo ordinis superioris,& ab illo obtinendo,non alligatur sermo

sermo ad causam strictè acceptam,'& physicam; sic enim dicimus communiter Sanctos operari miracula; quod tamen non intelligitur de causalitate physica,sed morali,quia agitur de effectu superante eorum vires, & ab alio agente superioris virtutis obtinendo. Cùm ergo gratia sit effectus supernaturalis, sensus proprius in eiusmodi loquutionibus est de causalitate morali,& non de physica. Quamuis autem causa moralis non sit causa cum eo rigore, quo causa physica; non est tamen dicenda impropriè, aut metaphoricè causa, sed propriè in latiori significatione, qua omnes vtuntur, quando aliquem dicunt esse causam alicuius effectus;provt omnes dicunt, peccata esse causam condemnationis,& punitionis,& alia eiusmodi.

62. *Instantia. Soluitur.* Dices causa moralis est causa æquialenter;ergo propriè non est causa. Respondeo,est æquialenter causa physica, propriè tamen est causa, quia causa propriè physica, & causa æquialenter physica, vtraque in communi modo loquendi hominum appellatur propriè causa absque addito. Sicut peccatũ originale,vel habituale,sunt etiam aliquid morale, quia æquialent peccato personali, vel actuali; & tamen sunt proprie peccata,& non metaphoricè; licèt non in illa stricta significatione,sed in latiori, recepta tamen communiter ab hominibus.

63. *Explicatur locus Libri Machab.* Verba denique adducta ex lib. Machabæorum, intelliguntur potissimè de causa libera,& operante per cognitionem, non verò de causa physica; nam in eisdem verbis soli etiam Deo tribuitur compactio membrorum,& organizatio corporis,quorum tamen parentes sunt causæ physicæ; sed quia hæc omnia sine scientia,& libertate faciunt,tribuuntur soli Deo. *Nescio*,inquit,*qualiter in vtero meo apparuistis,neque enim ego spiritum,& animam donaui vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem*, &c. vbi non solùm animæ, sed & ipsius vnionis mater negatur causa; nam vitam,& animam tribuere, non est producere animam, sed eam corpori communicare; id tamen mater sibi negat, quia sine scientia id fecit: *nescio qualiter in vtero meo apparuistis*: sine scientia autem non potest dici simpliciter donum, quod libertatem sonat,ideo dicit,*neque enim ego vitam vobis donaui*,sed solus Deus,qui scienter id fecit,*& omnium inuenit originem*. Sic etiam inspirationes, & gratias præuenientes dicitur Deus facere in nobis sine nobis, quia licèt nostræ potentiæ concurrant physicè ad illos actus vitiales, fiunt tamen sine libertate nostra,& ex sola liberalitate & libertate Dei.

64. *Secũdum argumentum contra nos, sumitur ex virtute formæ sacramẽtalis. Resp.* Secundò arguunt contra nostram sententiam ex virtute formæ sacramentalis:nam Sacerdos dicens, *Ego te absoluo*, vt verè id dicat, oportet quod suis verbis producat gratiam,qua homo à peccatis liberatur;quia alioquin Sacerdos non soluit hominem, sed Deus solus, loquente Sacerdote. Respondetur facilè, requiri quidem quòd Sacerdos suis verbis operetur gratiam,& remissionem peccatorum;non tamen requiri quòd operetur eam physicè; sufficit si eam operetur moraliter:nam qui est causa moralis alicuius effectus,cum veritate potest dicere:Ego cooperor hoc. Neque enim minùs verè dicere potest Sacerdos:*Ego te absoluo*,& libero à reatu pœnæ, quàm,ego te soluo à reatu culpæ, & tamen à reatu pœnæ non liberat physicè producendo gratiam,sed solùm vt causa moralis; sicut in sacramento Ordinis verè posset etiam dicere Episcopus ordinans: *Do tibi potestatem offerendi sacrificium*, &c. licèt non producat physicè, sed solùm moraliter illam potestatem,vt constat. Non ergo significatur productio aliqua physica per illa verba, sed id,quod homines solent significare,quando dicunt: Ego tibi remitto debitum, vel offensam, scilicet cessione iuris ex parte sua,quod totum est morale, & non importat aliquam causalitatem physicam.

65. *Tertium argumentum ex dignitatẽ. Respondetur.* Tertiò arguunt,quia hæc efficientia physica multum conducit ad dignitatem sacramentorum legis Gratiæ. Respondetur, sicut non conducit ad dignitatem sanguinis Christi, quòd fuerit causa physica nostræ salutis, sic nec hoc conducere quidquam ad dignitatem sacramenti:quid enim mea refert,quòd gratiam meam physicè, vel moraliter producat, dum tamen eam infallibiliter causet? Certè æquè mihi vtile erit vtroque modo,si gratia æquè perfecta vtroque modo mihi datur: sicut si aliquis Sanctus miraculosè restituat visum cœco, parum curabit cœcus,quòd solùm sit causa moralis,vel quòd concurrat etiam vt instrumentum physicum ad visum restituendum.

66. *Quartum argumentum à simili. Resp.* Quartò arguunt quia humanitas Christi operabatur physicè miracula per suas actiones, ergo & gratiam debet physicè operari per sacramenta,quæ (vt videbimus)sunt actiones ipsius Christi.Respondetur negando antecedens;sed licèt id admitteretur de actionibus, quas Christus personaliter operabatur, non oportet id admittere de actionibus, quæ sunt solùm moraliter actiones Christi, eò quòd fiant ab eius ministris,& quæ sæpe sunt in se vitiosæ & peccaminosæ.

67. *Quintum argumentum. Soluitur.* Quintò arguunt,quia si sacramenta non causant physicè gratiam, sed solus Deus ad eorum præsentiam, non essent magis causa gratiæ, quàm verba malefici habentis pactum cum dæmone sunt causa effectus mirabilis,quem dæmon operatur.Respondetur, differre in primis ex parte effectus; nam sacramenta ordinantur ad producendam gratiam supernaturalem; verba autem venefici ad effectum naturalem, differunt etiam ex parte virtutis, nam verba venefici nituntur pacto cum dæmone, qui solet, imò & deberet fallere fidem datam venefico; vnde verba illa ex se non mouent dæmonem, sed sunt mera conditio; quâ posita, dæmon propter alia motiua excitatur ad operandum:at verba sacramentalia nituntur promissioni Dei, quæ deficere non potest, & habent ex se vim ad mouendum Deum, vt mox videbimus, eò quòd sint verba, & operationes Christi. Conueniunt tamen cum verbis magicis in eo, quòd neutra habeant influxum physicum in effectum operandum.

Differentia inter Sacramenta vetera, & noua.

68. *Sextum & difficilius petitur ex differentia nostrorũ sacramentorum ab antiquis,præsertim à Circumcisione. Probatur ex Conciliis. Conc. Trid. Conc. Flor.* Sextò, & difficiliùs arguitur, quia si Sacramenta nostra non agunt physicè,sed solùm moraliter,non videntur differre à sacramentis antiquis,in quorum aliquibus conferebatur etiam gratia ex opere operato,scilicet in Circumcisione,& in sacramento legis naturæ instituto ad delendum peccatum originale saltem in paruulis: Concilia autem, & Patres volunt,nostra sacramenta in gratiæ causalitate differre ab antiquis, vt constat ex Tridentino *sess. 7. can. 2.* de Sacramentis, & ex Florentino in Decreto Vnionis: ergo fatendum est,nostra sacramenta habere vim producendi gratiam physicè, quam vim sacramenta antiqua non habebant.

69. *Respondet Bonauentura.* Bonauentura *in 3. d. 1.* dupliciter soluit hoc argumentum. Primò dicit,Deum non decreuisse infallibiliter dare gratiam cum illis sacramentis, quæ infallibilitas est in nostris sacramentis,& per hoc maximè differunt ab illis. Hoc tamen non satisfacit, quia si illa sacramenta verè conferebant gratiam, *Non satisfacit.* infalli

infallibiliter eam conferebant; quia alioquin mansissent absque vllo remedio pueri illi, quibus applicabantur ad tollendum peccatum originale. Secundò respondet, differentiam esse, quòd nostris sacramẽtis pleniùs assistit Spiritus sanctus, & abũdantiùs habetur gratia. Sed neque hoc satisfacit; quia Concilia, & Patres non ponunt discrimen solum, sed cumdùm magis, & minus inter vtraque sacramenta, sed simpliciter, quoad dare, & continere gratiam.

70. *Respõdet Durandus.* Durandus aliter respondet, nostra sacramenta esse causas, sine quibus non confertur gratia; illa verò sacramenta non fuisse eiusmodi, quia sine illis, & aliis viis poterat conferri gratia. *Impugnatur Primò.* Sed neque hoc subsistit; primò, quia est contra mentem Conciliorum, quæ simpliciter dicunt, sacramenta legis veteris non causasse gratiam; deinde, quia neque etiam omnia nostra sacramenta sunt talia; neque enim omnia sunt necessaria ad habendam gratiam, imò nullum est necessarium in re, sed sufficit eius votum, quam necessitatem habebant etiam sacramenta antiqua; Iudæus enim non poterat habere gratiam sine Circumcisione, aut eius voto. *Secundò.*

71. *Posito ergo quòd Circũcisio conferret ex opere operato gratiam; Respondeo.* Omissis ergo aliis solutionibus, & admisso pro nunc quòd sacramenta legis antiquæ contulerint gratiam ex opere operato, de quo dicemus ex professo disputatione sequenti? Respondeo non oportere discrimen assignare ex eo, quòd alia causent physicè gratiam, & alia solùm moraliter; nam licèt neutra causent physicè, possumus dicere, nostra sacramenta esse veras causas morales gratiæ; sacramenta verò antiqua fuisse, non quidem causas, sed solùm conditiones requisitas ad gratiæ collationem. In quo autem differat causa moralis à conditione, & cur nostra sacramenta sint, non solùm conditiones, sed etiam causæ, non facilè declaratur.

72. *In quo differat causa moralis à conditione, declaratur exemplo.* P. Vasquez *in præsenti c.5.n.91.* postquam latè probauit, denarium plumbeum non esse causam moralem, sed conditionem, quâ positâ, Rex vult soluere, quod promisit, habenti illud signum plumbeum, addit, sacramenta legis nouæ non esse huiusmodi, sed veras causas, quia non concurrunt reuocando in memoriam promissum, ac debitum, sicut concurrit nummus plumbeus, vel chirographus; sed inducendo obligationem, atque adeò mouendo Deum, vt gratiam conferat ratione primæ institutionis, & promissionis, quæ vt sub eorum conditione facta est, non, nisi ipsis positis obligat. Vnde S. Thomas *in præsenti art.1.* reiicit illud exemplum denarij plumbei, & dicit non esse simile sacramentis, sicut etiam ob eandem rationem reiicit exemplum baculi, libri, vel annuli, quibus vtitur Bernardus *serm.* de Cœna Domini; per quæ constituitur aliquis Abbas, Canonicus, aut Episcopus; hæc enim omnia sunt mera signa, non causæ potestatis. S. Thom. Bernard.

73. *Illa tamen exempla non conueniunt omnino cum nostris sacramentis.* Ego quidem fateor, exempla illa non conuenire cum nostris sacramentis omnino, nec Bernardus iis voluit explicare causalitatem sacramentorum, sed solùm requiri diuersitatem signorum pro diuersitate rerum significatarum, siue signum sit simul causa, siue non sit; annulus enim, baculus, & liber non causant potestatem, sed significant voluntatem tradentis, & potestatem quæ traditur; quare etiamsi non interuenirent, posset dari eadem potestas, quæ per aliã actionem traditur, & solùm explicatur per exhibitionẽ illorum signorum: denarius etiam plumbeus est solùm signum voluntatis, & ordinationis Regis, qui ordinauit dari pecuniam argenteam habenti tale signum: vnde ille neque est causa, neque etiam conditio in rigore, quia etiam absque illo Rex debet, & obligaretur ad soluendum, si aliunde constaret debitum: ad hoc autem solùm deseruit denarius plumbeus, non vt Rex debeat, sed vt constet de debito. Quod idem potest dici de chirographo; aliquando enim neque est causa, neque conditio, sed merum signum debiti contracti; at verò sacramenta antiqua, si necessaria erant ad gratiam, quæ in ipsis dabatur, non erant mera signa, sed conditiones; sacramenta autem nostra non sunt mera signa, nec conditiones, sed causæ; quia ipsa habent in se id, quod mouet Deum ad producendam gratiam.

74. *Explicatur alio exemplo.* Quod explicare soleo hoc exemplo: si Dominus, v. g. iubeat seruo, vt quoties audierit gallum cantantem, det Petro nummum aureum; tunc galli cantus erit mera conditio, non verò causa moralis nummi dandi; nam licèt seruus non det nummum, nisi cantante gallo, non tamen mouetur à galli cantu, sed, posità illa conditione, mouetur à præcepto Domini, quod solum est causa moralis. Sic se habebant sacramenta antiqua: Deus enim promiserat, positis illis conditionibus, dare gratiam propter merita Christi venturi, quæ merita, & promissio Diuina erant causa moralis mouens ad dandam gratiam; sacramenta verò erant mera conditio; neque ipsa habebant in se vim ad mouendũ Deum, cùm essent inania, & vacua elementa, provt appellãtur ab Apostoli. Sacramenta autem legis nouæ sunt causæ morales, quia ipsa habent vim mouendi Deum: sunt enim actiones, & operationes Christi; quare sicut preces Christi mouebant Deum ad operandum miraculum: sic operatio sacramentalis habet eandem vim; omnia quippe sacramenta nouæ legis, à quocumque ministro fiant, fiunt nomine Christi, qui operatur per illum ministrum, & vtitur illis rebus, & vocibus ad loquendum cum Deo, & perendum effectum sacramentalem; iuxta illud Pauli 1.ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* de quo videri potest Augustinus *tract.5. & 6.* in Ioan. *& lib.3.* contra Cresconium *c.8. lib.1.* contra litter. Petiliani *c.7. & lib.3.c.8. 49. & 55.* & *lib.5.* de Baptismo *c.14.* vbi ponderat, Paulum aliquando vocare Euangelium suum, nunquam tamen appellasse Baptismum suum; quia, etsi vtrumque munus faceret vt minister Christi, magis tamen specialiter intelligitur in sacramento operari vt minister Christi, & nomine Christi: & ideo nostra sacramenta dicuntur bursæ plenæ, quia continent valorem meritorum Christi, eò quòd sint actiones Christi, à cuius dignitate accipiunt dignitatem, & valorem ad impetrandum id, quod per illa Christus postulat: in sacramentis autem legis antiquæ, licèt gratia (si quæ in illis dabatur) daretur etiam propter merita eiusdem Christi, ipsa tamen sacramenta non erant, nec poterant esse actiones Christi, qui cùm nondum esset, non poterat habere ministros, qui eius nomine operarentur, & per quos ipse diceretur operari. Aliunde verò illæ actiones, etiamsi fierent nomine Synagogæ, vel Ecclesiæ, non poterant ab illa habere vim ad impetrandam gratiam; nec Deus respiciebat merita illius ad eum effectum infallibilem ponendum; quare totum illud manebat intra terminos meræ conditionis. sicut galli cantus in exemplo posito ad dandam pecuniam ex visione Domini. *Applicantur exempla.* *Ideo mouent Deum nostra sacramenta quia sunt actiones Christi.* 1.Cor.4. Augustin.

75. *Contra hunc modum explicandi. Primò obijcitur.* Contra hunc modum explicandi differentiam inter causam, & conditionem moralem, quo olim vsus sum, opponunt recentiores Theologi aliqua. Primum ea omnia, quæ nos appellamus conditiones, esse verè causas morales. Nam eorum positioni tribuitur effectus, & ab illa dicitur causari, hoc autem est causare moraliter, id est, æquiualenter causare. *Secundò.* Secundò, quia non alia ratione, preces, & merita natura sua sunt causæ morales, nisi quia ex se habẽt vim

vim inflectendi per modum motiui voluntatem alterius,vt causet,sed conditio etiam,non quidem ex se,sed ex promissione, aut voluntate alicuius,habet vim mouendi; ergo licèt non ex se,ex promissione tamen vel voluntate habebat vim causandi moraliter. *Tertiò.* Tertiò,quia per positionem conditionis transit in absolutam voluntas,vel oratio,aut promissio sub conditione facta;ergo per illud causat effectum,per quod constituitur in ratione absolutæ; nam causat, & mouet vt absoluta;ergo per conditionem ipsam, per quam constituitur in ratione absolutæ, constituitur etiam in ratione causæ moralis,& per consequens conditio illa est partialis saltem virtus, qua completur causa in ratione causæ moralis.

76. *Respondetur hoc tantùm probare illas conditiones posse aliquo modo vocari causas morales,non tamen in rigore. Declaratur exemplo.* Hæc quidem probant,illas,quas dixi,conditiones, posse in latiori significatione appellari etiam causas morales,quatenus aliquo modo mouent ad operandum:loquendo tamen in rigore,& de re ipsa,negari non potest magna diuersitas in modo influendi, & mouendi, quem habent, ratione cuius non solent appellari causæ. Si enim Confessarius,v.g.impositi pœnitenti,vt singulis diebus festis huius anni adeat Xenodochium ad inseruiendum ægrotis,postea verò Episcopus præcipiat, vt dies alicuius sancti obseruetur eo anno tanquam festum, diuerso modo concurrunt, & mouent præceptum Confessarij, & præceptum Episcopi,vt pœnitens eat ad ministrandum infirmis; illud scilicet vt causa moralis, hoc verò vt conditio;quâ positâ,mouet auctoritas Confessarij,qui solus est,qui id præcipit,& contra cuius solius obedientiam peccatur id omittendo,non cõtra præceptum Episcopi.Vtrumque quidem præceptum cognoscitur,sed diuerso modo; ratione cuius diuersitatis,alterum vocamus causam moralem,alterum verò conditionem:ne cogamur dicere,vsum seu sumptionem Eucharistiæ esse causam moralem gratiæ, sicut corpus Christi, ac per consequens esse partem sacramenti: quod idem de dispositione requisita, seu ablatione obicis in Baptismo,& aliis similibus Sacramentis dicendum esset, illam scilicet non esse meram conditionem,sed causam moralem gratiæ Sacramentalis; atque adeò fatendum esset, illam esse partẽ intrinsecam ipsius Sacramenti quæ & alia absurda vitantur,si dicamus,has non esse causas, sed conditiones morales ad gratiam producendam. Nam licèt cognoscantur, & moueant,diuerso tamen modo: quæ diuersitas consistere videtur in eo, quòd non tam est id, quod mouet agens, quàm id,ad quod agens mouetur. Præceptum enim Confessarij,v.g. in casu posito est,quod mouet ad ministrandum infirmis diebus festis;præceptum Episcopi non mouet, sed ponit diem festum, & casum, ad quem mouet præceptum Confessarij; sicut qui est causa morbi,non mouet Petrum obligatum ad ministrandum infirmis,sed ponit infirmum,ad cui inseruiendum mouet Petrum obligatio,quam aliunde habet,ex præcepto,v.g.Confessarij.Est ergo illa cõditio tenens se ex parte effectus,seu complens effectum ponendum: nam Confessarius præcepit illud complexum, scilicet, ministrare infirmis diebus festis:præceptum Episcopi ponit diem festum,vt possit esse illud complexum,ad quod ponendum mouet pœnitentem præceptum Confessarij. Sic poterat se habere Circumcisio,v.g. vt non moueret Deum ad dandam gratiam, sed compleret id, ad quod Deus ex sua promissione mouebatur. Promisisset quippe dare gratiam pueris circumcisis: Circumcisio esset tunc conditio ex parte passi complens casum, pro quo Deus ex promissione tenebatur, & mouebatur ad dandam gratiam, non à Circumcisione, sed à promissione ad dandam gratiam in Circumcisione.

Dices; si ego consulo Petro,quod vindicet se de iis,qui ipsi intulerint iniuriam, Petrus postea,iniuria accepta, mouetur quidem ad vindictam non solùm à meo consilio,sed etiam ab ipsa iniuria; ergo iniuria non est mera conditio, sed causa etiam moralis, & per consequens, si peto, aut consulo, quòd ministret infirmis, infirmitas non erit mera conditio,sed motiuum etiam,& causa partialis moralis. 77. *Instantia.*

Respondeo,Petrum posse dupliciter operari:primò,ex motiuo mei consilij,& ex motiuo etiam vindictæ, & tunc iniuria mouebit etiam, & erit causa moralis, & non mera conditio. Secundò, potest Petrus non operari ex motiuo vindictæ, sed solùm, vt sequatur meum consilium;& tunc consilium erit tota causa moralis,iniuria verò erit mera conditio. Sic etiam possum consulere Petro, vt eliciat actum misericordiæ erga infirmos;& tunc non solùm consulo ministerium externum, sed etiam, quod illud exhibeat ex motiuo misericordiæ, atque adeò tunc remotè mouebitur à solo consilio meo, proximè verò mouebitur ab indigentia,& infirmitate ægroti: si verò solùm moueatur à meo consilio,non eliciet actum internum misericordiæ, sed reuerentiæ erga mea consilia, & tunc infirmitas non erit motiuum,sed causa moralis,sed mera conditio; & hoc modo se habuisset Circumcisio: Deus enim moueretur solùm ex sua promissione ad dandam gratiam pueris circumcisis. *Diluitur.*

Dices iterum; si ego scio,Petrum habere præceptum occidendi omnes, quos inuenerit cum veste viridi, & ex industria dem Paulo vestem viridẽ,ego dicar causa moralis necis Pauli, & non solùm præceptum,quod habebat Petrus ad occidendum indutos veste viridi; ergo qui circumcidebat infantem, sciens Deum ex promissione obligatum ad dandam gratiam infantibus circumcisis,dicetur etiam causa moralis illius iustificationis, & non mera conditio. 78. *Instantia.*

Respondeo, posse quidem tunc me in alio sensu dici causam moralẽ necis Pauli; nam causa moralis aliquando dicitur illa, quæ humano modo mouet suadendo, petendo, consulendo, & determinat ad opus;& in hoc sensu ille non est causa moralis necis Pauli;aliquando verò causa moralis dicitur illa,quæ est causa imputatiuè;hoc est,cui effectus imputatur ad culpam,vel pœnam,eò quod teneatur;v.g.impedire,& nõ impediat;& in hoc sensu Petrus est causa moralis illius necis,hoc est,imputatiuè. Adde,licèt non teneatur impedire,potest tamen alio sensu dici causa moralis,si ex intentione illius effectus posuit talem conditionem;nam intentio determinata facit illum æquialenter causam: & in hoc etiam sensu circumcidens infantem ex intentione iustificationis illius,posset dici causa moralis illius iustificationis.Nullo tamẽ ex his modis Circumcisio ipsa poss- set dici causa moralis gratiæ: non enim esset causa primo modo, cùm ipsa non esset oratio, & petitio Christi nomine facta,vt suprà diximus;neque etiam secundo modo, cùm ipsa non sit imputatiuè causa iustificationis, vt constat: non enim tenebatur impedire iustificationem; nec denique tertio modo, quia licèt circumcidens, aut procurans Circumcisionem infanti ex intentione iustificationis illius, posset in illo sensu dici causa moralis; circumcisio tamen ipsa nõ posset in eo sensu dici causa moralis, quia ipsa de se non intenderet talem effectum, neque haberet ordinem ad illum;vnde in nullo sensu proprio diceretur causa moralis: posset tamen ita appellari (vt dixi) in sensu latiori,quatenus omne, quod qualitercumque mouet,potest dici,quod moraliter concurrat, extenso nomine causæ ad omne id, quod concurrit aliquo modo ad effectum. 79. *Soluitur.* *Nullo ex his modis Circumcisio est causa moralis gratiæ.*

80. *Iam respondetur ad argumenta. Ad primum.* Hinc iam ad argumenta illa facilè respondemus. Ad primum dicimus, iis conditionibus tribui effectum diuerso modo ab eo, quo tribuitur præcepto, vel precibus, v.g. quia his tribuitur tanquam mouentibus, illis verò, vt constituenti, & complenti id, ad quod causa moralis mouet, atque adeo tenentibus magis se ex parte effectus, seu ex parte passi, quàm ex parte efficientis.

81. *Ad secundum.* Ad secundum dico, conditionem illam non habere vim mouendi, sed solùm ponendi id, ad quod preces, vel præceptum, aut consilium mouent, seu complendi casum, & circumstantias, in quibus mouent. Ad tertium concedo, per positionem conditionis transire in absolutam voluntatem, vel præceptum, aut orationem factam sub conditione: per hoc tamen nolumus significare, quòd illa moueat vt absoluta, sed solùm quod perinde moueat, ac si esset absoluta: re tamen vera ipsa in se manet adhuc conditionata; & mouet vt verè est conditionata, & per id solum, quod habet vt conditionata: nam iussio, vel promissio, aut oratio conditionata mouet sufficienter ad ponendam rem, quando posita est conditio. Sic dicemus infrà agentes de sacramento Pœnitentiæ, contractus conditionatos non inducere, obligationem tunc solùm, quando ponitur conditio, sed antea fuisse iam inductam obligationem, ideoque non posse tolli obligationem illam, quantumcumque reuocetur voluntas ante conditionem positam, non tamen tenetur aliquis ex illo contractu ad ponendum effectum, antequam ponatur conditio; non quia non sit iam tota obligatio, sed quia tota illa obligatio solùm est ad ponendum effectũ, quando ponetur conditio: sicut qui hodie promittit dare cras librum, hodie quidem obligatur, non tamen obligatur ad dandum librum hodie, sed hodie est obligatus ad dandum cras, ita vt dies crastina nõ compleat, aut constituat obligationem, sed id, ad quod est obligatio. Sic qui promittit sub conditione, ab initio habet, & absolutè habet obligationem, sed non ad faciendum absolutè, sed ad faciendum sub conditione; ita vt conditio non constituat, aut compleat obligationẽ, sed sit quasi obiectum obligationis, & ideo solet appellari obligatio conditionata, scilicet ex parte obiecti, sicut scientia, qua Deus cognoscit futura contingentia sub conditione, appellari etiam solet scientia conditionata, non quia in se non sit absolutè, antequam ponatur conditio, sed quia respicit obiectum sub conditione. Sic etiam promissio, & obligatio in se eadem est ante, & post impletam conditionem, & semper respicit idem obiectum sub conditione. Vnde meritò

82. Sanchez. *Ratio cur Episcopi possint dispensare in votis conditionatis castitatis.* P. Thomas Sanchez *lib.* 4. in Decalog. *c.* 42. *n.* 99. cum aliis docet, posse Episcopum dispensare in votis conditionatis castitatis, v.g. vel alterius materiæ reseruatæ, non minus post impletam conditionem, quàm ante illam impletam. Cuius doctrinæ ratio debet hinc desumi, quia nimirum votum, & obligatio in se non variantur; quare sicut ante impletam conditionem illud non erat simpliciter votum castitatis, sed votum castitatis secundùm quid, hoc est, sub conditione; sic post impletam conditionem votum non est castitatis simpliciter, sed secundùm quid, scilicet sub conditione. Obligat quidem iam ad castitatem non minùs, quàm si fuisset absolutum, & ideo dicitur transire in absolutum; hoc tamen intelligitur *æquivalenter*, quatenus ratione obligationis conditionatæ non minùs sit ponendus effectus, quàm si fuisset promissio absoluta: in se tamen semper manet eadem, & ideo dispensabilis ab Episcopo. Negamus ergo, conditionem complere in rigore loquendo, obligationem, aut promissionem secundùm eam rationem, secundùm quam est causa moralis, & mouens; mouet enim solùm secundùm quod posita fuit; illa quippe obligatio, & promissio præterita mouet ad ponendum rem promissam, hoc est, effectum, quando ponitur conditio; ipsa verò conditio habet se ex parte effectus, non ex parte motiui, vt explicuimus. *Conditio se habet ex parte effectus non causæ.*

83. *Obiectio.* Obiiciunt rursus; quia si sacramenta nouæ legis causant moraliter, & mouent, quatenus sunt actiones & quasi preces Christi petentis per ministros suos, sequitur esse causas per accidens & impropriè. Nam sicut eleemosyna exterior dicitur solùm meritoria, & mouere Deum per accidens, & denominatiuè ab actu interno, sic preces illæ, quæ ex se non mouent, sed provt denominant fieri nomine Christi per denominationem prouenientem ab imperio præterito, quo Christus substituit sibi ministros, non erunt causa, nec mouebunt nisi valde per accidens, & denominatiuè.

84. *Responsio.* Respondeo; quando dicitur actiones sacramentales non esse causas nisi denominatiuè, posse esse æquiuocationem. Si enim sensus sit, illas actiones secundùm se consideratas, & præscindendo ab eo, quòd fiant nomine Christi, non habere virtutem causandi, aut mouendi Deum, verum est: si autem sensus sit, ita totam motionem, & causalitatem prouenire à voluntate præterita Christi, vt ipsa etiam actio exterior sacramentalis non concurrat immediatè partialiter ad causandum moraliter, & ad mouendum Deum, negandum erit. Et in hoc non est ad rem exemplum, quod affertur de eleemosyna externa; nam ibi sola voluntas interna est, quæ mouet immediatè Deum, & quæ meretur immediatè præmium; actio verò externa solùm denominatiuè, quatenus est effectus illius voluntatis merentis, & facit vnum actum humanum bonum, integrum cum illa voluntate, quæ sola immediatè meretur. At actio externa sacramentalis non ita se habet, sed ipsa etiam immediatè mouet Deum. Aliud enim est loqui de actione externa in ordine ad merendum, aliud verò in ordine ad impetrandum. Meritum quidem non habet, nisi denominatiuè ab actu interno, cui soli respondet immediatè totum meritum, quia illi soli competit immediatè libertas, & laudabilitas formalis. Ad hoc autem, vt actio externa possit etiam immediatè deseruire ad impetrandum, non requiritur in ea libertas immediata: omnis enim illa actio, quæ apta est ad manifestandam voluntatem, & desiderium nostrum illi, à quo petimus, est apta ad impetrandum; nam manifestando desiderium petentis, mouet illum, à quo petimus. Quando ergo oramus Deum vocalibus precibus, meremur quidem immediatè solùm per actus bonos internos; impetramus verò per ipsam etiam orationem externam; nam licèt Deus intueatur cor, & cognoscat desiderium internum; cognoscit tamen voces, quæ iterum idem desiderium manifestant, & mediis, quibus verè loquimur cum Deo; si ergo loquimur, ipse audit nos, & mediis vocibus percipit postulationem nostram; ergo potest ab iis etiam vocibus moueri ad concedendum quod petimus. Actiones ergo sacramentales sunt quasi voces externæ Christi, quibus mediis loquitur Deo per suos ministros, & manifestat illi suum desiderium habendæ gratiæ pro hominibus suscipientibus tale sacramentum: atque ideo licèt illæ actiones non sint meritoriæ, sunt tamen impetratoriæ, non solùm secundùm se, sed provt procedunt à tali voluntate Christi, ita tamen vt ipsæ etiam actiones concurrant immediatè, & moueant Deum ad dandam gratiam, quia ipsæ etiam actiones habent manifestare nouo modo voluntatem *Actio externa sacramentalis mouet immediatè Deum.* *Actio externa non meretur immediatè, sed impetrat.*

luntatem Christi, quæ priùs per tales actiones non manifestabatur.

85. *Obiectio vltima.* Obiiciunt vltimò; quia sacramenta vetera non minùs propriè erant loquutiones externæ Dei, & promissiones gratiæ, quàm sacramenta noua sint orationes Christi; Deus enim per illa sacramenta significabat exteriùs promissionem gratiæ,& ministri per illa sacramenta gratiam Dei nomine promittebant. Sed promissio Dei erat vera causa gratiæ promissæ: ergo sacramenta etiam vetera non minùs erant causa gratiæ, quàm sacramenta noua, si hæc dicuntur causæ gratiæ per denominationem ab actionibus internis Christi.

86. *Responsio.* Respondeo, Sacramenta etiam antiqua fuisse quidem causas gratiæ, quam promittebant; erant enim promissiones Dei, vt in superioribus ostendimus: promissio autem est causa mouens ad gratiam, quam promittit. Cæterùm sicut solùm figurabant, & promittebant gratiam dandam in lege noua: sic solùm sunt causæ nostræ gratiæ, gratiam autem (si quæ in ipsis conferebatur) non promittebant; nec Deus, aut minister Dei nomine per sacramenta promittebat talem gratiam, cùm ad hoc instituta non essent; sed, posito sacramento, Deus ex vi suæ promissionis præteritæ dabat gratiam, sacramento non se habente vt causa, neque vt motiuo, sed solùm vt conditione complente casum, ad quem Deus gratiam promiserat modo suprà explicato.

87. *Aliud obijciur.* Hæc sunt, quæ recentiores nostræ doctrinæ opposuerunt; pro eius tamen explicatione, restant duo, quæ vlteriùs possunt obiici. Primum est, quòd licèt operationes Christi, quando erat viator, essent meritoriæ, & haberent valorem infinitum: nunc tamen, cùm non sit iam in statu merendi, potest quidem applicare nobis sua merita, non tamen potest mereri; atque adeò eius operationes, siue fiant per ipsum Christum immediatè, siue per eius ministros, non habent vim ad merendum, ac mouendum Deum moraliter, vt det gratiam; ergo erunt meræ conditiones, quibus positis, applicentur nobis merita Christi præterita, quæ erunt causa moralis mouens Deum ad dandam gratiam.

88. *Responsio.* Respondeo, nos non dicere, quod actiones sacramentales ita sint operationes Christi, vt per illas Christus mereatur gratiam, quæ datur suscipienti sacramentum: sed ita vt per illas quasi impetret à Deo illam gratiam. Ad hoc autem non debet attendi bonitas, quæ sit in ipsa actione præsenti, sed dignitas illius, qui petit, & petitio. Sicut in exemplo posito, iussio domini est causa moralis mouens seruum ad dandam pecuniam Petro; ad hoc autem non attenditur bonitas, aut meritum, quod sit in ipsa iussione domini, sed dignitas domini seu titulus dominij, & iussio ipsa præsens; iussio enim eius, qui est dominus, habet magnam vim ad mouendum. Sic petitio illius, qui est de nobis optimè meritus, habet magnam vim ad imperandum; fert enim secum omnia merita præcedentia. Christus ergo petens gratiam hominibus, eo ipso applicat sua merita, & facit, quod petitio ipsa habeat maximam vim ad impetrandum, quod petit: hanc enim vim experimur nos quotidie in precibus eorum, quos vel amamus, vel reueremur, ita, vt importunæ preces censeantur inferre vim, & preces eius, qui imperare potest, aliquo modo cogant; non quia moueamur à bonitate illarum precum, sed à precibus illius, qui bonus est, vel cui aliàs sumus adstricti. Vnde obiter aduerte, nec requiri in ipsis precibus libertatem formalem, aut proximam, sed sufficere remotam, quia non debet reddi præmium precibus, sed concedi postulatio petenti. Quare licèt Christus nunc non exerceret libertatem nouam circa actiones sui ministri, satis est, quod substituerit illum sibi tamquam ministrum, & nũcium suum, qui eius nomine petat à Deo gratiã per talem, vel talẽ actionem; hoc enim satis est, vt illa actio fiat nomine Christi petentis per illam talia dona, & per consequens habeat vim, quã haberet, si fieret immediatè ab ipso Christo.

Dixi autem, Christum in actione sacramentali nõ mereri per ipsam, sed potiùs quasi impetrare nobis gratiam; vt præscindam ab illa quæstione, an nunc Christus, vt homo, oret Deum pro nobis: siue enim oret, siue non oret, certum est ipsum significare Deo id, quod vult, ad hoc, vt Deus id faciat, & exsequatur: illa autem significatio voluntatis siue dicatur oratio, siue non (de quo suprà tom. præcedenti disput. 27.) sicut potest fieri immediatè ab ipso Christo, sic potest fieri per nunciũ mediatè, & hoc modo fit, quando ponitur sacramentum, quod à quocumque ponitur, ponitur ab ipso, tanquam ministro Christi ad id deputato, vt nomine Christi significet Deo eius voluntatem de danda gratia tali subiecto. 89. *In actione sacramentali facta nomine Christi non meretur per illam, sed potius quasi nobis impetrat gratiam.*

Dices, Christus ante suam mortem non solùm posuit merita, sed applicuit illa determinatè pro gratia danda per sacramenta, & meruit determinatè, quòd daretur gratia in sacramentis, & hoc stabiliuit cum Deo: nunc ergo non oportet mouere denuo Deum, sed quasi illi reuocare in memoriam pactum suum, seu ponere sacramentum, quæ est conditio, sub qua fuerat stabilita gratia danda hominibus. Sicut si aliquis statueret cum amico, vt quoties à suo seruo fuisset petita pecunia, daret ei: tunc petente seruo, daret amicus, non propter petitionem serui tanquam causam, sed propter preces amici, & pactum factum de danda pecunia sub ea conditione, non enim moueretur aliter à petitione serui, nisi vt à conditione, cùm iam esset sufficienter motus à petitione amici, & promissione sua. 90. *Instantia.*

Respondeo, pactum illud dupliciter potuisse fieri cum amico, primò, de danda pecunia, posità illâ conditione serui petentis, secundò, de danda pecunia propter preces serui. Et quidem si hoc secundo modo fieret, non est dubium, quin preces serui postea essent causa moralis mouens ad dandam pecuniam, alioquin enim non satisfieret pacto de danda pecunia propter preces serui. Hoc autem modo meruit Christus in hac vita, & stabiliuit cum Deo gratiam nobis dandam per sacramenta, scilicet, vt daretur, & vt daretur propter sacramenta, tanquam propter motiuum, & causam moralem. Similiter enim meruit nobis Christus in hac vita gratiam dandam habenti contritionem, & stabiliuit eam infallibiliter dandam: & tamen non excluſit meritum congruum ex parte hominis; imò incluſit, & voluit, quod daretur postea propter contritionem hominis, non solùm tanquam propter conditionem, sed tanquam propter meritum congruum, ac per consequens causam moralem præmij. Sic etiam meruit Christus, & stabiliuit cum Deo, quòd merita hominis iusti infallibiliter acceptarentur ad præmium; & quòd satisfactiones eiusdem hominis iusti acceptarentur infallibiliter pro debito pœnæ temporalis: & tamen tam satisfactiones hominis iusti, quàm merita sunt non solùm conditiones, sed causæ morales mouentes Deum de condigno ad extinguendum debitum pœnæ, & ad dandum præmium gratiæ, & gloriæ. Potuit ergo similiter mereri Christus in hac vita gratiam dandam per sacramenta; ita tamen, vt non excluderet ipsa sacramenta à ratione motiui, sed potiùs includeret merendo, & statuendo, quòd daretur postea infallibiliter gratia propter ipsa sacramenta, tanquam propter motiuum. 91. *Dilnitur.* *Gratia non tantum datur per sacramenta, sed etiam propter illa tanquam propter motiuum.*

Dices,

92. *Instantia.* Dices, repugnare quod detur gratia ex vi pacti præcedentis,& quod detur intuitu ipsius sacramenti; si enim mouetur Deus à pacto antea inito;ergo non mouetur à sacramento, nisi vt à conditione.

Diluitur. Respondeo, non repugnare, vt constat ex exemplis adductis:ratio autem à priori est,quia prius pactum, & priora merita possunt non esse motiuum immediatum, sed mediatum volitionis, qua in exsequutione datur gratia.Sicut contingit in actu imperato: potest enim aliquis ex desiderio beatitudinis imperare sibi actum contritionis;tunc autem beatitudo est motiuum mediatum contritionis, immediatum verò est bonitas Dei,& malitia Diuinæ offensæ.Similiter si aliquis voueat actum misericordiæ, tunc motiuum immediatum misericordiæ erit honestas subleuationis proximi, mediatum verò cultus Dei, qui intenditur per votum.Item quando quis ex præcepto mouetur ad eliciendam contritionem, motiuum mediatum est honestas obedientiæ,immediatum verò est bonitas Dei, & malitia offensæ Diuinæ.Sic ergo,posito illo pacto Dei cum Christo,collatio gratiæ haberet pro motiuo immediato sacramentum, seu petitionem præsentem Christi per suum ministrum;pro motiuo autē mediato pactum præteritum,ex vi cuius obligatur Deus ad habendū alium actum,qui habeat pro motiuo immediato sacramentum.Nam sicut in exemplis positis interueniunt duo actus,vnus,qui sit imperans,alter, imperatus: primus habet suum motiuum, secundus autem habet aliud motiuum diuersum intrinsecum,licèt intrinsecè sit propter motiuum imperantis; sic in præsenti interueniunt duo actus Diuini,alter,qui sit quasi imperans,& quo,propter Christi merita,& petitionem priorem voluit Deus se obligare ad habendum alium actum, quo propter sacramenta, & propter petitionem futuram Christi continendā in ipsis Sacramentis vellet dare gratiam: quare,posito postea sacramento,ex vi prioris voluntatis Deus debet habere secundum actum tendentem ad sacramenta, tamquam ad motiuum intrinsecum, ac per consequens sacramentum in collatione gratiæ non se habebit vt mera cōditio, sed vt motiuum intrinsecum, & vt causa moralis gratiæ. Sicut autem potuit Christus mereri in vita, quòd postea daretur nobis gratia propter merita futura nostra,tamquam propter motiuum immediatum, sic potuit in vita mereri,quod postea daretur gratia propter petitionem futuram ipsius, tamquam propter motiuum immediatum,neque enim est maior repugnantia in eo,quòd mereatur acceptari postea petitiones ipsius Christi,quàm quòd mereatur acceptari postea merita, vel petitiones aliorum; sed potest gerere ipse Christus duplicem personam merendo in vita acceptationem, & exauditionem suarum precum futurarum, eodemmodo ac posset mereri exauditionem & acceptationem precum nostrarum.

93. *In quo sensu sacramenta sint causa instrumentales.* Altera difficultas contra doctrinam nostræ solutionis esse potest,quòd ex ipsa videatur sequi,sacramenta non esse instrumenta, sed causas principales morales respectu gratiæ; nam in genere physico illud est causa principalis, quod operatur per virtutem propriam, illud verò est causa instrumentalis, quod non operatur per virtutem propriam, sed acceptam(vt suprà insinuaui,& latiùs dixi in secundo Physicorum:) sacramenta autem causant moraliter mouendo Deum ad dandam gratiam; & quidem mouent Deum immediatè per virtutem propriam, scilicet quatenus sunt operationes Christi per suos ministros; quare licèt ipse minister possit dici instrumentaliter concurrere,quia operatur per virtutem, & auctoritatem non propriam,sed Christi,cuius est minister; sacramentum tamen, quod ex se continet,& habet esse operationem Christi,videtur concurrere, & mouere per virtutem propriam, & per consequens non instrumentaliter,sed principaliter; cùm tamen à Tridentino *sess.6. cap.7.* Baptismus appelletur causa instrumentalis, & non principalis nostræ iustificationis, cui consonat Concilium Moguntinum *cap.11.* his verbis: *Doceant Pastores, septem esse sacramenta diuinitus instituta, per quæ velut apta instrumenta atque remedia, suæ gratiæ munera nobis impartitur Deus.* Conc.Trid. Concil. Moguntin.

94. *Vasquez. Doctrina Vasquez nimis dura.* P.Vasquez *in præsenti num.* 82. insinuat omnem causam impertrantem esse instrumentum morale respectu illius, à quo impetratur, qui dicitur causa principalis. Hic modus dicendi videtur nimis durus: nam eodem modo dicere posset,eum,qui consulit, vel qui imperat, esse instrumentum respectu illius,cui consulit,vel imperat.Sicut enim postulans mouet precibus, sic consulens mouet consilio, & imperans mouet imperio: hoc autem est contra omnes,qui eiusmodi certè appellant causas principales morales; imò Imperator dicitur causa principalis, Duces verò, qui eius præcepta exsequuntur, dicuntur instrumenta Imperatoris.

95. *Respondetur ex nostris principiis. Quid sit operari instrumentaliter.* Faciliùs ergo in nostris principiis respondere possumus, & declarare, quomodo sacramenta sint causæ morales instrumentales. Diximus enim, instrumenta esse,quæ operantur non per virtutem sibi propriam, sed ab extrinseco acceptam; sicut malleus, vel serra operatur per impulsum ab artifice impressum; & calamus similiter per impulsum impressum à scriptore. Instrumentum ergo morale erit, quod operatur non physicè, sed moraliter per virtutem similiter non propriam,sed ab extrinseco acceptam.Sic Vicerex,qui est causa moralis,operatur vt instrumentum Regis,& non vt causa principalis; quia nimirum virtus,qua mouet subditos,& auctoritas, qua operatur, non est propria illius, sed ipsi à Rege communicata, cuius idcirco dicitur instrumentum: sic ergo sacramenta dicuntur causæ instrumentales morales,quia virtus, quā habet Baptismus,v.g.ad mouendum Deum,& ad causandam gratiam,non est propria ipsius Baptismi, sed illi ab extrinseco communicata,scilicet à Christo,qui substituens sibi hunc hominem vt ministrum in ordine ad hanc actionem,fecit,quòd hæc actio sit actio ipsius Christi, & quòd hic homo sit instrumentum Christi; quod quidem non habent hic homo, vel hæc actio ex se, sed ab extrinseco ex delegatione facta per Christum, atque ideo & hic homo & hæc actio id,quod operantur,dicuntur operari,vt causæ instrumentales morales, sicut instrumenta artificis ob eamdem rationem dicuntur instrumenta in genere physico. *Res exemplis declaratur.*

96. *Instantia.* Dices;hinc sequitur,sacramenta esse quidem instrumenta respectu Christi,à quo habent illam virtutem,non verò esse instrumenta respectu Dei;non enim operantur, vt sunt actiones Dei, sed vt sunt actiones Christi, atque ideo falsum erit, Deum per sacramenta tamquam per instrumenta dare nobis gratiam; aut Deum vti sacramentis, quasi instrumentis ad dandam gratiam.

Responsio. Respondeo negando sequelam;possunt enim sacramenta dici instrumenta Christi,à quo accipiunt auctoritatem, & vim mouendi, & cuius actiones censentur: possunt etiam dici instrumenta respectu Dei; nam Deus ipse est primus mouens, qui mouit humanitatem Christi ad hoc, vt his ministris, & his actionibus communicaret suam auctoritatem: quare sicut in genere physico globus plumbeus proiectus à sclopo, dicitur operari non solùm vt instrumentum

instrumentum ignis,à quo accepit illum impetum, sed etiam vt instrumentum militis, qui primus applicuit ignem,vt communicaret globo illam virtutem: sic etiam sacramentum operatur non solùm vt instrumentum Christi, à quo accepit illam vim, & auctoritatem, sed multò magis vt instrumentum Dei, qui applicuit, & mouit Christum, vt communicaret sacramento illam vim, & auctoritatem, quam habet.

97. *Aliter possent dici esse instrumenta Dei.* Posset aliquis dicere,alio etiam titulo sacramenta esse instrumenta Dei, quatenus scilicet habent à Deo infallibilitatem illam in causando; nam licèt ex voluntate Christi habeant vim, & auctoritatem ad mouendum Deum, quatenus voluit illas esse actiones suas, posset tamen Deus non concedere gratiam,etiam posita illa actione Christi; nunc autem ex voluntate Dei habent efficaciam infallibilem ex promissione Diuina; quare ex hoc capite possunt dici operari per virtutem sibi à Deo tributam. Cæterùm hic modus explicandi non videtur solidus; quia in hoc sensu possemus etiam dicere, Christum ipsum fuisse causam instrumentalem nostræ iustificationis,quia scilicet non causauit illam, nisi in quantum habuit adiunctam voluntatem Dei acceptantis illa merita ad talem effectum;quod tamen videtur falsum.Ratio autem est,quia ad hoc,vt aliqua sit causa principalis in suo genere, sufficit,si ex se habeat virtutē aliquam saltem partialem,licèt indigeat concursu alterius concausæ ad ponendum effectum:sic enim potentia est causa principalis visionis, licèt indigeat concursu speciei, vel obiecti. Christus ergo,& eius merita,licèt ad ponendū effectum indigeant acceptatione Dei;ex se tamē habent aliquam vim ad mouendum Deum, ratione cuius sunt causa principalis moralis:sic etiam sacramenta, licèt ex acceptatione, & promissione Dei habeant infallibilitatem in operando,habent tamen ante illam acceptationem vim quamdam ad mouendum Deum,quatenus sunt actiones Christi,per quā vim, & auctoritatē mouent,& operantur,& ratione cuius virtutis possent dici causæ principales, si eam ex se haberent,& non acceptā ab extrinseco,vt explicuimus;quare faciliùs declaratur modo superiùs dicto, quo pacto cōueniat illis ratio instrumenti moralis, respectu Christi, atque etiam respectu ipsius Dei.

Reijcitur tamen hic dicendi modus.

Quid requiratur ad rationem causæ principalis in suo genere.

98. Restat breuiter dicere de mente S.Thomæ in hoc puncto.Multi enim dicunt,ipsum expressè posuisse causalitatem physicam gratiæ in sacramentis; in præsenti *art.*1. *in corpore,& art.*4. *& q.*78. *art.*4. Alij tamen dicunt,eum posuisse solùm causalitatem moralem. Primò,quia in præsenti, *d.art.*4. dicit, sacramenta concurrere per virtutem quandam spiritualem,quam habent,eodem modo,quo voces mouent intellectum ad percipiendum obiectum per virtutem quamdam spiritualem, quam habent in se ad excitandum intellectum hominis,in quantum procedunt à conceptione mentis. Certum est autem, voces non deriuari ab intellectu loquentis aliquam virtutem spiritualem physicam,sed solùm moralem fundatam in significatione & impositione hominum,quæ tota est aliquid morale. Ergo S.Thomas non vult aliquam virtutem spiritualem physicam esse in sacramentis, sed solùm moralem deriuatam ex intentione Christi: neque enim de facto potuit ponere in vocibus accidens spirituale naturaliter inhærerens, cùm id apud omnes naturaliter saltem repugnet. Secundò,ipse sanctus Doctor infrà q.64. art.1. probat, Deum solum operari internum effectum sacramenti, quia solus Deus illabitur animæ, in qua ille effectus producitur, & nihil potest operari,vbi non est: hæc autem ratio vniuersaliter probat de causa etiam instrumentali, quæ immediatè attingat effectum, imò multò minùs potest instrumentum agere in distans, quàm causa principalis; hæc enim operatur,media virtute vel instrumento; ergo S.Thomas non sentit, sacramenta esse instrumenta, quæ immediatè attingant physicè productionem gratiæ. Tertiò, in præsenti *art.*5. dicit,virtutem,quam habent sacramenta,deriuati ab humanitate Christi, media eius passione; certum est autem,passionem non posse communicare physicè aliquam virtutem,cùm non existat; ergo solùm communicat moraliter illam virtutem, & per consequens communicat virtutem moralem,& non physicam,in sententia S.Thomæ. Ad loca verò in contrarium adducta,dicunt, ibi S.Thomam solùm velle,sacramenta esse instrumenta mediatè attingentia productionem gratiæ, quatenus produnt aliquid præuium requisitum ad productionem gratiæ, vt abluere corpus, vel proferre verba super materiam, vel aliud simile: in hoc enim videtur ipse constituere rationem instrumenti,vt probat latè Vasquez *1. p. disp.*176. *cap.*1. adductis multis eius locis; & potest confirmari hæc interpretatio ex verbis eiusdem S.Thomæ *d.q.*78. *art.*4. *ad* 2. vbi dicit, creaturam non potuisse assumi vt instrumentum ad creationem; posse tamen verba concurrere instrumentaliter ad conuersionem Eucharisticam; reddit autem rationem discriminis, *quia in creatione non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari:* ergo sentit, ideo verba concurrere instrumentaliter in Eucharistia; quia actio Sacerdotis, seu prolatio verborum potest versari circa aliquid,hoc est,circa panem,vel circa species,super quas proferuntur verba,quæ est actio præuia,& appellatur à S.Thoma actio instrumenti,ratione cuius dicitur concurrere instrumentaliter ad conuersionem; quia verò in creatione non præsupponitur aliquid, circa quod operetur creatura, ideo ibi non potest esse concursus instrumenti; non ergo agnoscit alium concursum immediatè terminatum ad ipsum effectum sacramenti. Vnde ipsi Thomistæ in hoc puncto diuisi sunt, & aliqui eorum negant sacramentis actionem physicam respectu gratiæ,Melchior Cano, & Martinus Ledesma, quos Vasquez *num.*74.existimat accepisse eam sententiam à Francisco Victoria nobili Thomista.

Exquiritur mens D. Th. super hac re.

Videtur admisisse tantum causalitatem moralem.

Prima ratio.

100. *Tertia ratio.*

101. *Ad loca in contrarium adducta respondetur.*

Thomistæ ipsi hac in re sunt diuisi.

Vasquez.

Posset adhuc obiici idem sanctus Doctor in præsenti *art.*4. dicens, humanitatem etiam Christi esse instrumentum coniunctum in ordine ad gratiam, quæ datur per sacramenta; ipsum verò sacramentum esse instrumentum separatum; vbi non videtur loqui de causalitate morali, nam in genere causæ moralis humanitas Christi non est instrumentum, sed vera causa principalis meritoria; ergo si est instrumentum, debet id esse vt causa physica; ergo eodem modo debet accipi causalitas instrumentalis, quam tribuit sacramentis.

102. *Obijcitur idē sanctus Doctor.*

P.Vasquez *disp.*133.*n.*42.dicit,ideo humanitatem Christi appellari à S.Thoma instrumentum coniunctum Diuinitatis, non quod physicè influat in nostram iustificationem,neque quia secundùm se proximè sit instrumentū, sed quia meruit passione sua, vt sacramenta gratiam impetrarent,& ideo remotè potest dici instrumentum,quatenus operatio sacramentorū prouenit ab ipsa humanitate ratione passionis.Vnde infert,respectu gratiæ,quæ datur nobis extra sacramenta, humanitatem Christi, aut eius passionem nullo modo esse instrumenta, cùm illa gratia proximè non causetur ab aliquo instrumento physico,vel morali,à quo humanitas,vel passio possit remotè denominari causans instrumentaliter.

103. *Respondet Vasquez.*

Hæc

99. *Secunda ratio.*

104. *Hæc explicatio Vasquez non satisfacit.* Hæc explicatio non satisfacit; quia dare instrumento virtutem, qua operetur, licèt sufficiat, vt id, quod dat talem virtutem, denominetur remotè causans, non tamen vt denominetur instrumentaliter causans; alioquin etiam ipse Deus, qui dat virtutem instrumentis, denominaretur instrumentaliter causare; quod planè absurdum est, & nemo ita loquitur; ergo ex eo, quòd humanitas Christi impetrauerit & dederit virtutem sacramentis, quæ sunt instrumenta, non ideo dicetur instrumentaliter operari per illa.

105. *Melius respondetur.* Respondeo igitur, humanitatem Christi appellari instrumentum coniunctum Diuinitatis in ordine ad nostram salutem; sicut manus, vel pes dicuntur instrumenta hominis ad operationes, quia in rigore humanitas Christi non est causa principalis etiam moralis nostræ salutis: causa enim principalis, vt dixi, operatur per virtutem propriam, quam habeat ex se: humanitas autem ex se non habet virtutem, nec proportionem cum nostra salute etiam per modum merentis; nam ad ipsasmet operationes meritorias concurrebat solùm vt causa instrumentalis, sicut nos concurrimus ad omnes actus supernaturales, vt suppono: valorem item, & dignitatem, qua illa opera mererentur de condigno nostram salutem, non habebat illa humanitas ex se, sed acceptam à Deo per vnionem hypostaticam cum persona Verbi: vnde nulla ratione dicetur propriè humanitas causa principalis nostræ salutis, sed causa instrumentalis, hoc est, operans per virtutem non sibi propriam, quam ex se haberet, sed acceptam à Deo supra eius exigentiam & proportionem. Vnde diuerso modo loquendum est de Christo quoad hoc, aut de eius humanitate secùndùm se sumpta; nam Christus simpliciter, & absolutè est causa principalis moralis, & meritoria nostræ iustificationis; quia Christus in concreto includit vnionẽ hypostaticam; ratione cuius humanitas habebat proportionem cum actibus supernaturalibus, quos eliciebat, & habebat valorẽ ad merendam de condigno nostram salutem; quare vt sic operabatur per virtutem propriam, quam ex se habebat illud concretum: humanitati verò secundùm se neutrum erat debitum, vel proportionatum; atque ideo loquendo de humanitate secundùm se, dicendum est, ipsam fuisse instrumentũ coniunctum Verbi ad nostrã salutem, provt loquitur S. Thomas.

Humanitas Christi dicitur causa instrumentalis nostræ salutis; Christus tamẽ dicitur causa principalis.

106. *Idẽ cum proportione dicitur de Passione Christi secundùm se.* Quod cum proportione locum habet in passione Christi, quæ similiter non dicitur causa principalis moralis, sed instrumentalis; quia illa passio secundùm se non habebat proportionem cum nostra salute, cùm secùndùm se esset passio, & mors naturalis; quare debuit accipere virtutẽ ex dignitate personæ patientis, quæ addidit vim vltra id, quod ex se habebat illa passio. Deinde etiam considerata illa passio provt liberè oriebatur à volũtate supernaturali, qua humanitas Christi illã volebat, nec sic habebat ex se condignitatẽ ad promerendam nostrã salutem, nisi acciperet hunc valorẽ ex dignitate personæ, vt diximus; quare vtroque modo passio ipsa debet dici cõcurrere instrumẽtaliter, hoc est, per virtutem, quam ex se ipsa non habebat, sed aliunde accepit à Deo; & in hoc sensu tam humanitas Christi, quam eius passio dicuntur verissimè instrumentum Diuinitatis.

SECTIO VI.

Vtrùm Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo perficiuntur.

107. NOn agimus de gratia sacramentali, provt dicit auxilia gratiæ actualis ad peculiares effectus: hæc enim auxilia non oportet, quòd dentur tunc, quando sacramentum confertur, vel perficitur, sed tunc quando adest occasio, & opportunitas operandi. Difficultas est solùm de gratia habituali, & de charactere; hi enim effectus dantur tunc, quando fit, vel recipitur sacramentum; & eadem quæstio est de conuersione Eucharistica, quæ fit per verba consecrationis; nam eadem est ratio de illa, quoad hoc, ac de productione gratiæ vel characteris. Oritur autem tota difficultas ex principiis Philosophicis iuxta communem sententiam de compositione temporis, & motus ex partibus diuisibilibus in infinitum, siue actu distinctis, siue solùm in potentia; quoad hoc enim parum refert illa diuersitas. In sententia autem eorum, qui componunt tempus ex solis instantibus finitis immediatis, nulla est in hoc puncto difficultas; nam illi consequenter dicunt, gratiam conferri in illo instanti, in quo vltima syllaba, v.g. verborum incipit intrinsecè esse prolata, ita vt faciat perfectum sensum: cùm enim in ea sententia tempus constet ex meris instantibus finitis, necesse est venire ad aliquod instans, in quo verba sint iam prolata perfectè, cùm antea non essent, & tunc sacramentum habet suum effectum. In sententia verò commuui difficilè explicatur; nam in ea sacramentum, sicut & alia entia successiua, debet absolui, & desinere per primum non esse, ita vt in instanti terminatiuo verum sit; nunc sacramentum non est, immediatè antea fuit: in eo autem instanti non potest produci gratia, quia iam tunc non est sacramentum, sed fuit: sacramenta autem dant gratiam, quando sunt, sed neque in tempore antecedenti potuit dari gratia; tum quia gratia est res permanens, quæ tota simul producitur, & incipit per primum sui esse, atque adeò in instanti intrinseco: tum etiam quia si produceretur in tempore, daretur antequam absolueretur tota forma sacramenti; nam diuidendo illud tempus, quo datur gratia, in duas partes, in priori parte nondum erat posita tota forma; quia iam esset contra id, quod supponitur; & tamen in illa parte iam est gratia producta.

Hic tantùm est quæstio de gratia habituali & de charactere.

Vnde oriatur difficultas.

Sententia definitiis instantibus soluit totam difficultatem.

Sentẽtia communis difficile explicat.

Proponitur difficultas.

108. *Primus Respondendi modus.* Propter hanc difficultatem multi sunt modi sentiendi in hoc puncto. Primus est, gratiam conferri in tempore non determinato, sed indeterminato ante illud instans terminatiuum; ita vt nulla pars illius temporis assignari possit, in qua tota fuerit gratia, sed in minori & minori, sed tamen ante vltimum instans.

Reijcitur. Hæc sententia reiicitur ab omnibus, & meritò, quia præ se affert intelligibilitatem, maximè si sacramenta causent physicè gratiam: nam id, quod est vera causa physica gratiæ, debet esse aliquid determinatum, & cognoscibile à Deo ad hoc, vt possit cum illa causa concurrere ad effectum producendũ. Sed licèt sacramenta causent solùm moraliter, est eadem repugnantia ex parte ipsius gratiæ; repugnat enim, quòd aliquid incipiat existere à parte rei, & quod Deus non videat determinatè, quando transit de non esse ad esse, sed solùm sciat in confuso, intra hanc horam, v.g. incepisse, non tamen quando determinatè incepit: ipse enim effectus non potuit incipere nisi determinatè, exsistit quippe in aliqua parte, & non in omnibus; ergo sunt aliquæ partes, in quibus non exsistit; ergo Deus potest illas partes discernere, & distinguere, licèt nos non possimus.

109. *Dicunt ipsi non repugnare aliquid incipere in tempore indeterminato.* Dicunt, non repugnare illum modum incipiendi in tempore indeterminato: nam si Deus præcipiat aliquid, quod eliciat actũ dilectionis ante vltimum instans horæ, seu ante instans A, in quo debet mori; tunc hic homo, si non diligat ante mortem, peccat, & perdit gratiam: hoc autem peccatum debet incipere

pere in tempore ante instans mortis, quia alioquin toto tempore vitæ fuisset in gratia, & per consequens deberet saluari: non potest item incipere illud peccatum in tempore determinato; quia in qualibet parte temporis, cùm sit diuisibilis, adhuc non obligat præceptum pro tunc, sed potest differri, & impleri tempore sequenti; ergo fatendum est, peccatum committi, & gratiam amitti tempore indeterminato ante instans mortis.

110. *Respondent aliqui.* Respondent aliqui, tunc peccatum committi in aliquo instanti determinato ante instans mortis; nam licèt inter illa duo instantia mediet tempus, est tamen adeò modicum & imperceptibile, vt in eo non possit moraliter impleri præceptum, quod vt humano modo impleatur, requiritur tempus aliquod maius ad deliberandum, & cogitandum. Sic respondet P. Coninch *in præsenti dub. 4. num. 54.* quam solutionem priùs reddiderat Suarez *in præsenti disput. 8. sect. 2. §. Ad rationem ergo.* Sed ipse Suarez viderat insufficientiam huius responsionis, eò quòd in Angelo, qui distinctè concipit excessum vnius temporis supra aliud, & qui non indiget longiori tempore ad deliberandum, vrgeri posset argumentum; nam Angelus posset absque peccato differre actum dilectionis ad tempus sequens, dum esset ante vltimum instans signatum.

Coninch. Suarez.

111. *Aliter respondet Suarez.* Ideo ipse Suarez aliter respondet vniuersaliter negando, tale præceptum posse eo modo imponi; quia obligatio debet esse accómodata actibus humanis, quibus implenda est. Non tamen explicat, ex quo capite non esset accommodata hæc obligatio actibus humanis, imò ex modo dicendi videtur repugnantia reduci ad modum humanum operandi, qui non percipit illam diuersitatem instantium: argumentũ autem vrgetur in modo operandi Angelico.

112. *Melius ergo respondetur.* Possumus ergo absolutè negare possibilitatem illius obligationis, eo quòd obligatio ex suo conceptu importat ligare subditum ad aliquid, ac per consequens reducere illum ad talem statum, in quo citra peccatum non possit aliud facere: tunc autem non ita se haberet, quia in quolibet instanti, vel in qualibet parte temporis non esset ligatus, sed liber, vt differret, si vellet; ergo numquam daretur obligatio: debet ergo præceptum imponi, ita vt aliquando sit verum determinatè dicere: nunc peccat, si non obedit; & hoc fortasse voluit indicare P. Suarez dum dixit, illam obligationem non fore accommodatam actibus humanis.

113. *Secunda sententia vult gratiam produci in instanti terminativo extrinseco.* Secunda ergo sententia docet, gratiam per sacramenta conferri in instanti terminativo, in quo sacramentum primò non est, cùm immediatè antea fuerit; quia tunc est perfectum, & absolutum sacramentum, atque adeò tunc debet incipere habere suum effectum. Auctores huius sententiæ aliqui sentiunt, sacramenta causare physicè gratiam. *Impugnatur haec sententia ex ea causalitate physica.* Contra quos validè arguit Suarez; nihil enim potest physicè operari, quando verè non est. Nec enim sufficit, immediatè antea fuisse; nam quod fuit, iam re vera non est; nec habet nunc plus de entitate, quàm id quod erit, vel quàm id, quod nec fuit, nec erit: quare sicut id, quod postea erit, nunc non potest aliquid realiter producere, sic neque id, quod fuit; nec refert etiam, quòd fuerit immediatè antè, sicut nec confert, futurum esse immediatè pòst; nam siue intercesserit multum tempus, siue parum, iam re vera nihil est; quod autem nihil est, non potest influere nunc verum esse in effectum realem per veram efficientiam.

114. Alij tamen eiusdem sententiæ Auctores, cùm solùm ponant causalitatem moralem Sacramentorum in gratiam, videntur sibi fugere omnem difficultatem; nulla enim est repugnantia, quòd causet moraliter nunc id, quod nunc non est; sicut potest etiam moraliter causare id, quod erit; provt causabant merita Christi futura, antequam essent. Ita P. Vasquez cum aliis *in præsenti disp. 132. cap. 4.*

Vasquez. *Impugnatur etiam primò posita causalitate morali.* Hæc sententia difficillima est. Primò, quia si illud vltimum indiuisibile non pertinet intrinsecè ad sacramentum, sed extrinsecè; ergo verum est, quod ante illud instans fuit totum sacramentũ integrum; si ergo homo viuat toto tempore antecedenti, dum baptizatur, v.g. & moriatur intrinsecè in illo vltimo instanti, ita vt tunc primò non sit homo, verum erit dicere, quòd hic homo fuit baptizatus, & accepit totum sacramentum Baptismi; & tamen hic homo in hac vita numquam fuit iustificatus, nec saluabitur; vt fatetur ipse Vasquez *ibidem n. 73.* Consequens autem istud mihi videtur durissimum, quia de illo verificatur, quod accepit verum sacramentum Baptismi, dum esset viator, nam licèt non acceperit illud cum vltima terminatione, terminatio tamen in hac sententia non est aliquid componens intrinsecè sacramentum; quare sicut tempus absque vltimo instanti est verum tempus, sic sacramentum, quod, vt contendit ille auctor, est ita successiuum sicut tempus, est verum sacramentum absque illo vltimo terminatiuo extrinseco: fateri autem, quòd aliquis, qui cum dispositione sufficienti verè fuit baptizatus, non consequitur salutem, videtur mihi valde durum; nec video, quomodo possit vitari illa durities, nisi negando, illud fuisse sacramentum completum absque vltimo terminatiuo. Hoc autem in illa sententia non potest negari, loquendo de complemento intrinseco; imò ipse Vasquez *n. 67.* expressè affirmat, ante illud instans fuisse sacramentum, quia ante illud fuit ablutio, fuit prolatio verborum: vnde solum deest vltimum mutatum esse, seu finitum esse sacramentum, quod quidem est solum aliquid extrinsecum, & in quo non affirmatur aliquid præsens, sed præteritum, hoc est, transiisse iam totum sacramentum; quare in hoc ipso affirmatur, aliquando fuisse verum sacramentum; cum hoc autem non videtur stare, quòd ille homo, in quo fuit verus Baptismus, non saluetur: ille, qui verè fuit absolutus à peccatis, adhuc dãnetur propter illa, &c.

115. *Secundò impugnatur.* Secundò vrgere possumus contra eamdem sententiam ad hominem, quia ex ea sequitur, posse dari sacramentum Pœnitentiæ validum informe; quod est contra ipsum Vasquez *tom. 4. de Pœnitent. quæst. 92.* Sequela verò probatur, quia si pœnitens dispositus per attritionem confiteatur peccata, & Sacerdos proferat omnia verba absolutionis, in instanti autẽ vltimo terminatiuo sequẽti pœnitens moriatur; non recipiet effectum sacramenti, cùm tamen præcesserit totum sacramentum Pœnitentiæ validum. Idem erit, si in illo instanti terminatiuo pœnitens committat aliquod peccatum mortale; tunc enim non recipiet effectum sacramenti, quem in illo instanti debebat recipere, propter sacrameutum proximè præcedens; ideo enim negat ille auctor causalitatem physicam sacramento, & concedit solam moralem, vt possit dari gratia in illo instanti, quando iam non est sacramentum, intuitu eiusdem sacramenti; dabitur ergo in eo casu sacramentum Pœnitentiæ validum, & quod debebat ex se causare gratiam instanti sequenti, quam tamen tunc non causabit propter impedimentum peccati, quod inueniret.

116. *Tertiò impugnatur.* Tertiò possumus arguere ex veritate verborum sacramentalium, quæ debent esse vera in toto rigore de præsenti; ad quod necesse est, quod verificẽtur pro tempore, seu instanti præsenti ipsi loquutioni; in illa autem sententia verificarentur pro instanti non

non præsenti,sed futuro,postquam loquitur Sacerdos, quare posset contingere in rigore,quod Sacerdos proferret totam formam absolutionis, in illo autem instanti terminatiuo sequenti, in quo iam ipse nihil operatur iuxta illum Auctorem, moreretur, ac per consequens inciperent verificari verba, quando iam Sacerdos esset mortuus,& liberaretur, absolueretúrque homo à Sacerdote mortuo, ac per consequens Sacerdos non debuisset dicere : Absoluo te, sed, absoluam postea. Quod idem applicari potest ad verba consecrationis,quæ sunt de præsenti in toto rigore; & significant, tunc esse corpus Christi sub illis speciebus,quando proferuntur,non futurum post prolationem, & post mortem proferentis: debent ergo verificari pro aliqua duratione, vel successiua, vel instantanea præsenti ipsi prolationi verborum.

117. *Tertia sententia ponit vltimum instans terminatiuum intrinsecum.*

Tertia sententia principalis docet,effectum conferri in vltimo instanti terminatiuo, quod non extrinsecè pertinet ad sacramentum;quia sacramentũ, sicut & omnis motus successiuus constat intrinsecè, non solùm ex partibus,sed etiam ex indiuisibilibus, quibus & partes inuicem connectantur, & terminentur etiam intrinsecè; quare prolatio etiam vltimæ syllabæ habet vltimum instans intrinsecum, in quo intrinsecè perficitur,& in quo fit aliquid indiuisibile positiuum,& reale,quo intrinsecè completur sacramentum.Quod idem dici potest de materia successiua sacramenti, v.g. ablutione,vnctione,&c. In illis enim datur etiam vltimum indiuisibile terminatiuum motus, in quo etiã producitur aliquod indiuisibile positiuum, quo perficiatur intrinsecè materia requisita ad sacramentum; & tunc etiam conferetur gratia,si iam forma priùs fuerat prolata. Ita sentit P.Suarez *dicta sect.*2.§. *vltimum ergo*.quem modum dicendi sequuntur plures recentiores.

P.Suarez.

118. *Probatur hæc sententia ratione.*

Probat autem Suarez hanc sententiam tum ex impugnatione aliarum,tum etiam quia necesse est designare aliquod instans,in quo sit verum dicere,sacramentum esse; quia si realiter fit,ergo aliquando existit:sed quamdiu restat aliquid illius ponendum, nondum existit sacramentum; debemus ergo dare vltimum instans, in quo vltimò ponatur, quod derat, & in quo dici posset sacramentum existere.

Enertitur ratio.

Hæc tamen ratio videtur parum efficax, quia sicut tempus, & motus, & alia entia successiua tunc dicuntur esse, quando fiunt, licèt in nullo instanti sit totum ens simul, sed aliquid illius, non est cur in hoc debeamus aliter loqui de sacramentis,quę similiter sunt entia successiua, scilicet loquutio, motus localis,&c. imò neque etiamsi detur illud vltimum instans, & indiuisibile intrinsecum, poterimus magis dicere,quòd tunc existat sacramentum,quàm in tempore antecedenti. Siquidem sicut in singulis partibus temporis erat pars sacramenti,& pars non erat;sic in vltimo instanti existit aliquid sacramenti; sed quoad reliquas partes, iam non existit. Dicunt,tunc existere sacramentum vt terminatum:sed contrà etiam in tempore antecedenti erat sacramentum vt successiuum interminatum;&vtrumque quidem reduplicat eodem modo; non supra totum sacramentum, sed supra aliquid illius; & quidem plus est id,quod existit in tempore,quàm in vltimo instanti: in hoc enim solùm existit sacramentum vt terminatum,hoc est, terminus vltimus sacramenti: in tempore verò existit sacramentum seu pars successiua; plus autem est quælibet pars sacramenti, quàm eius vltimus terminus indiuisibilis. Propter illam ergo loquutionem non oportet assignare vltimum instans intrinsecum in sacramentis.

Instantia. Diluitur.

119. P.Vasquez vbi suprà latè impugnat hanc sententiam; sed eius argumentis omissis,& admisso,quod in motu successiuo dentur illa indiuisibilia, ad quæ impugnanda tendunt potissimum rationes P. Vasquez; mihi ex alio capite difficilis videtur ille dicendi modus, quia nimirum indiuisibile illud non potest ita requiri ad valorem sacramenti, vt si illud solum deesset,sacramentum non esset validum;nam in illa sententia indiuisibile additum indiuisibili, vel etiam parti,non facit maius propter eius indiuisibilitatem. Ponamus ergo, aliquem baptizari, & prolata forma, infundi super ipsum aquam, quæ dum tangit corpus eius successiuè,extenditur super corpus ipsius aliquantulum, quantum scilicet sufficit, vt dicatur ablui, & baptizari, & in vltimo instanti perfici illam ablutionem,& dari gratiam:tunc peto, in vltimo instanti, quale spatium nouum acquirat aqua supra corpus baptizati?non potest certè acquirere spatium nouum diuisibile, quia hoc deberet acquiri successiuè,& in tempore : acquirit ergo de nouo solum indiuisibile spatium, quod priùs non habebat; finge ergo hominem in illo vltimo instanti mori,postquam forma fuit prolata,& aqua super eum effusa,& diffusa,solúmque defuisse illud vltimum spatij indiuisibile, quod aqua non acquisiuit super eius corpus; nónne hic homo verè fuit baptizatus ? Negas, quia ablutio non fuit tanta, quanta requirebatur ad valorem sacramenti. Contrà,non fieret maior per acquisitionem,indiuisibilis spatij, quia indiuisibile non facit maius; ergo verè aqua tetigit corpus, quantum satis est, vt dicatur ablutus; nam coëxstitit tanto spatio supra corpus, vel si non coëxstitit tanto spatio; ergo indiuisibile, quod additur, facit spatium maius, & magis extensum, quod tamen in illa sententia non conceditur; ergo vt consequenter loquantur ad principia, quæ supponunt, debent concedere, non tangi magis ab aqua hominem,quando ablutio terminatur per indiuisibile, quàm si non terminaretur : deesset quidem tunc terminatio ablutionis,& ablutio in ratione terminatæ;non tamen deesset ablutio in ratione ablutionis; ad veritatem autem sacramenti sufficit, hunc hominem fuisse ablutum, hoc est,aquam tetigisse eius corpus in tanto spatio; ergo etiamsi desit illud indiuisibile, sacramentum fuisset validum, & haberet effectum.

Vasquez latè impugnat. *Nos aliter impugnamus.* *Primò ex parte materia ablutionis, v.g.*

120. *Secundò ex parte formæ.*

Hoc idem argumentum fieri potest in prolatione formæ; nam si verba omnia prolata sint,provt successiuè proferuntur,& solùm desit vltimum indiuisibile terminatiuum prolationis in vltima syllaba, quæ etiam prolata est,sed nondum terminata,in vltimo autem instanti moriatur, qui baptizatur, vel qui baptizat,illud erit sacramentum validum : nam voces, quæ prolatæ sunt, & vltima etiam syllaba, quæ iam prolata est,potest generare speciem sui ante aduentum vltimi indiuisibilis, & illa species repræsentat omnes partes verborum, præter illud vltimum indiuisibile,quod non est pars,nec facit verba maiora,nec aliquid significat:ergo per illam speciem formatur ab audiente conceptus de sensu illorum verborum, & per consequens iam sufficienter prolata est forma ante illud indiuisibile.

121. *Instantia.*

Dices,prolationem syllabæ vltimæ,licèt non fiat maior per illud vltimum indiuisibile, requirere tamen illud tamquam conditionem, vt possit producere speciem sui, sicut natura requirit subsistentiã, quæ est terminus naturæ, tamquam conditionem, vt possit operari.Sed contrà;quia voces ante aduentum illius indiuisibilis operantur;nam sicut successiuè producuntur, ita successiuè operantur, & mittunt speciem:alioquin non perciperentur,vt successiuè prolatæ,sed cum confusione,& simultate : non

Diluitur.

ergo

ergo expectant id,quod postea producendum est,ad hoc,vt operentur speciem sui. Quod confirmari potest in obiecto visus,quale est lux; hæc enim statim ac producitur à sole successiuè nobis applicato, emittit speciem sui,& percipitur, nec expectat productionem futuram indiuisibilis vltimi, ad hoc vt videatur lux, quæ iam producta est; ergo nec vox, quæ iam producta est,expectat productionem indiuisibilis futuri, vt emittat speciem sui; nam sicut vox successiuè fit,sic & ipsa species;quare sicut vox in illo casu esset tota producta absque vltimo termino, sic & eius species esset tota producta absque vltimo termino, seu absque specie vltimi termini. Denique non posset explicari,quid aut quantum illius vocis restaret absque operatione ex defectu illius indiuisibilis, à quo pendet, tamquam à conditione ad operandum;nam illa vox,cùm sit diuisibilis etiam quoad prolationem vltimæ syllabæ in partes infinitas syncathegorematicè, & quælibet pars fuerit terminata per suum indiuisibile sequens,non poterit assignari pars vltima,quæ caruerit operatione propter defectum illius conditionis; nam illam partem possumus diuidere in duas, quarum prior fuit verè terminata per suum indiuisibile;& secundam partem poterimus similiter diuidere in alias duas,quarum prior habuit suum indiuisibile terminatiuum,& sic in infinitum;nihil ergo restat in illa voce, quod non fuerit auditum.

Confirmatur responsio exemplo.

122. *Instantia.*

Dices, totam illam syllabam vltimam caruisse operatione;quia licèt eius partes connectantur mediis indiuisibilibus;hæc tamen non sunt terminatiua,sed continuatiua;omnibus autem defuit vltimus terminus,qui requiritur vt conditio ad operandum. Sed hæc responsio non potest dari consequenter in illa sententia;quia eius auctores non petunt ad productionem formæ, quòd vltima syllaba sit vltimò terminata,ita vt loquens vlteriùs non progrediatur in eius prolatione,sed solùm quòd prolata sit,quantum satis est,vt percipiatur,& tunc producitur gratia,etiamsi qui eam profert,protrahat vlteriùs eiusdem syllabæ prolationem:tunc autem illud indiuisibile non erit ita terminatiuum, vt non sit etiam continuatiuum cum prolatione eiusdem syllabæ, quæ adhuc continuatur, & protrahitur; ergo ad operandum non requiritur tamquam conditio indiuisibile,quòd ita sit terminatiuum,vt non sit continuatiuum.Deinde hoc clariùs apparet in ablutione ipsa, quæ fit per motum localem aquæ successiuum supra corpus baptizati; nam illa lotio aquæ operatur gratiam,non quando tota lotio terminata est, sed quando est facta iam in tanto spatio: tunc autem illud indiuisibile non est terminatiuum, vt constat, sed continuatiuum vnius partis motus, & lotionis cum alia sequenti; ergo non oportet expectare vltimum terminum totius motus, & per consequens nulla pars erit in prolatione vocis,quæ ex defectu termini non operetur, cùm illa etiam pars contineat plura indiuisibilia, quæ terminant partes antecedentes.

Diluitur.

Clariùs hoc explicatur.

123. *Nostra sententia ponit aliquod tempus determinatum, saltem iuxta opinionem illam de compositione continui.*

Ego consequenter ad illam sententiam Philosophicam de compositione continui,potiùs dicerem, gratiam conferri, non quidem in instanti vltimo terminatiuo intrinseco, vel extrinseco sacramenti, nec in tempore indeterminato ante vltimum instans, sed in tempore aliquo determinato post aliquod instans continuatiuum. Nam quando incipit proferri vltima syllaba, potest quidem proferri ita leuiter, vt non sufficiat illa prolatio, nisi extendatur, & fiat maior; quare veniri potest ad aliquod instans,post quod si rursus extendatur,& protrahatur prolatio,sufficit ad debitam prolationem,quæcumque, & quantulacunque sit illa extensio: hæc autem extensio fieri debet in tempore immediato post illud instans; in illo ergo tempore,quodcumque illud sit, producitur gratia immediatè post illud instans; quia tunc incipit Sacramentum esse perfectum & validum: incipit autem gratia per vltimum non esse; quia in illo instanti præcedenti verum est dicere; nunc vltimò gratia non est; immediatè post hoc erit.

Ita vt gratia incipiat per vltimum non esse.

124. *Vasquez. Suarez. Obijcitur.*

Contra hunc dicendi modum arguunt P. Vasquez, & P.Suarez multipliciter. Primò, arguit ille, quia res permanens, & indiuisibilis, qualis est gratia,non potest incipere in tempore, & per vltimum non esse, sed in instanti intrinseco per primum sui esse, quod latè probat, 1. *part. disput.*239. *cap.*10. Hoc tamen argumentum displicet P. Suarez, qui probat, *lib.*12. de gratia, *cap.*21. *num.*12. id non repugnare; & quidem ipse Vasquez tandem admittit *ibi n.* 47. saltem de potentia absoluta id posse contingere. Argumenta autem,quibus ipse vsus fuerat, si quid probant, videntur etiam probare in ordine ad potentiam absolutam;nam procedunt ex implicantia contradictionis, quæ sequeretur in illo casu. Pro nunc abstineo ab illa controuersia Philosophica; nam quæstio hæc Theologica, vt dixi, procedit solùm ex suppositione illius sententiæ Philosophicæ de compositione continui; quâ quidem suppositâ,consequentiùs loquuntur,qui dicunt,posse rem permanentem incipere in tempore immediatè post instans; quia licèt in hoc sit etiam non leuis difficultas, est tamen maior in sententia id negante, vt conuincunt argumenta, quæ affert Suarez loco citato: quare etiamsi hæc etiam pars esset falsa, pro nunc tamen nobis sufficit,hanc partem debere concedi ab iis, qui tempus illo modo componunt; & per consequens,suppositâ illa sententiâ,consequentiùs asseri, quòd gratia producitur eo modo in Sacramentis, vt abstineamus nunc omnino à principio illo Philosophico, de quo alibi ex professo disputandum nobis erit.

Respondetur.

125. *Vasquez. Vrget Vasquez.*

Sed vrget secundò P.Vasquez *in præsenti n.*49.quia est specialis difficultas in effectu sacramentali, ne producatur in tempore, quia effectus abluendi, & absoluendi à peccatis in Baptismo,& in Pœnitentia non possunt fieri per partem determinatam sacramenti. Ratio autem videtur esse, quia absoluere à peccatis,est expellere peccata præcedentia: in toto autem illo tempore non dicerentur expelli peccata; nam in aliqua eius parte possemus dicere, immediatè antea hic homo non erat peccator,sed iustus; ergo tunc non absoluitur,nec mundatur à peccatis.

126. *Respondetur.*

Respondeo, hanc non esse specialem difficultatem huius materiæ; eadem enim est in rebus Philosophicis.Similiter enim,si aliquis haberet actum amoris erga Petrum, & immediatè post instans inciperet habere actum odij eiusdem Petri,expelleret quidem actum amoris,qui tunc non expelleretur in instanti per primum non esse,sed per vltimum esse; vt constat quare posset fieri idem argumentũ,quomodo amor expellatur toto illo tempore, cùm in aliqua illius parte iam supponat amorem expulsum? Item in sententia eiusdem Vasquez, qui admittit, de potentiâ Dei absolutâ posse aliquam rem permanentem incipere in tempore immediatè post instans,incipiat gratia hoc modo,tunc etiam expellet peccatum,& redibit eadem difficultas,cui quod ipse tunc responderit,idem nos de facto respondebimus. Item de facto in sententia eiusdem,negatio instãtis incipit per vltimum non esse; incipit enim in tempore immediato post ipsum instans: quare fieri potest eadem interrogatio,an negatio instantis in toto

Retorquetur argumentum contra ipsum Vasquez.

illo tempore expellat carentiam sui, siue ipsum instans, an in sola parte illius temporis? Den que, cùm ipse admittat, res diuisibiles, & quæ succeßiuè producuntur, incipere intrinsecè in tempore; potest fieri argumentum, si gratia intensa vt quatuor producatur in homine peccatore, non tota simul, sed successiuè, eo modo, quo introducitur calor in subiecto frigido vt octo; tunc enim gratia inciperet in tempore, & tamen expelleret proculdubio peccatum; quæritur ergo, an expulsio peccati esset in toto illo tempore? Certè debet esse, cùm non fiat in instanti: & tamen in aliqua parte illius temporis verum erit, quòd iam antea homo erat liber à peccato. Vides, difficultatem non esse peculiarem, sed communem omnibus, & cui ipse Vasquez tenetur respondere.

Certè difficultas est cõmunis & tota pendet ex suppositione illius principij Philosophici.

127. Cùm ergo nostra assertio procedat ex suppositione illius principij Philosophici, dicimus, hanc difficultatem totam contineri in antecedenti, quod supponitur ex Philosophia. Auctores autem illius sententiæ consequenter concedunt, expulsionem formæ contrariæ esse in toto illo tempore collectiuè sumpto, ad hoc enim sufficit, quòd immediatè ante illud tempus fuerit forma, quæ expellitur, licèt non fuerit immediatè ante singulas partes illius temporis: sicut etiam forma, quæ introducitur, dicitur incipere in toto illo tempore; quia ante illud tempus non erat, licèt ante aliquas singulas partes illius temporis iam esset. Sic etiam dicimus in prima die mensis: hac die incipit mensis; quia nimirum ante illam diem non erat hic mensis, licèt ante hanc horam huius diei iam esset; & similiter possumus dicere, hodie expellitur mensis præcedens, loquendo de hoc die collectiuè, non de singulis horis seorsim. Sic ergo potest dici peccata expelli tota illa duratione temporis collectiuè accepta, licèt fuerit iam expulsum ante aliquã partem illius durationis.

128. *Tertiò objcit Suarez.* Tertiò arguit P. Suarez, qui licèt admittat, posse rem, quæ tota simul incipit, incipere intrinsecè in tempore, negat tamen, id posse in præsenti contingere; quia nimirum, si concurreret ad producendam gratiam, tota illa prolatio successiua vltimæ syllabæ, v.g. sequeretur, actionem ipsam, quâ gratia producitur, successiuè variari in sua entitare intrinseca; nam actio variatur pro varietate agentis; quare cùm successiuè varietur agens, debet successiuè variari actio in illa duratione successiua: non ergo perseuerat eadem indiuisibilis actio, quæ tota sit productio, & conseruatio gratiæ pro illo tempore, sed sunt partiales actiones, quarum aliqua nullo modo erit productio gratiæ, sed mera conseruatio, cùm præsupponat iam illam productam, ac per consequens non concurrent omnes partes illius prolationis ad producendam gratiam, sed aliquæ partes concurrunt solùm ad conseruandam gratiam iam productam.

129. *Respondetur.* Huic argumento dicere possemus, procedere contra eos, qui ponunt sacramenta causare physicè gratiam; in nostra autem sententia ponente solam moralem causalitatem, non oportebit variari actionem successiuè per varietatem agentis: semper enim manet idem agens adæquatum, qui est solus Deus producens, & conseruans gratiam.

130. *Instantia.* Dices, adhuc posse eodem modo vrgeri difficultatem contra hanc causalitatem moralem; quia si tota illa particula syllabæ, quæ successiuè profertur, causat moraliter gratiam eamdem: ergo Deus successiuè mouetur intuitu illarum partium prolationis ad causandam physicè gratiam; in tantum enim verba causant moraliter, in quantum mouent Deum, vt intuitu illorum causet physicè gratiam: hoc autem dici potest; quia postquam prolatum est, quantum sufficit, de vltima syllaba, Deus non mouetur à prolatione sequenti; ergo loquendo de hac parte B, illius prolationis, quæ supponit iam partem A, hæc non causat moraliter gratiam. Respondetur, *Dilnitur.* Deum moueri à tota illa prolatione, non ita, vt si hæc pars B, deesset, non produceret gratiam; sed ita, vt quando adest, causet Deus gratiam etiam intuitu illius, sicut causat propter omnes syllabas præcedentes, & propter earum prolationem, etiamsi longiùs protracta fuerit; & sicut causat effectum propter verba duorum Sacerdotum simul consecrantium eamdem hostiam; licèt, si aliter deesset, non minùs causaret effectum.

131. *Instantia.* Dices, hæc pars B, si mouet Deum, mouebit quidem ad conseruationem gratiæ, non autem ad productionem, cùm iam supponat gratiam productam intuitu partis A, quæ præcessit; ergo loquendo de actione Dei, provt fit intuitu huius partis B, non est productio, sed conseruatio gratiæ; atque adeò hæc pars non causat moraliter gratiam, nisi ad summum in conseruari. Respondeo, hoc argumentum eamdem vim etiam habere in aliis materiis, supposito illo principio Philosophico, atque adeò ab omnibus debere solui. Nam si Deus potest creare Angelum, ita vt eius creatio incipiat intrinsecè in duratione correspondente tempori nostro, certum est, illam creationem debere includere simul conseruationem, cùm in illa temporis morula possimus distinguere prius, & posterius, partem A, verbi gratiâ, & partem B, & in parte B, conseruatur, cùm iam supponatur productus in parte A. Conseruatio autem Angeli differt à prima productione saltem extrinsecè in hoc, quòd prima creatio nullo modo est debita; conseruatio autem est debita Angelo connaturaliter; quia, cùm Angelus sit ex natura sua indefectibilis; exigit ex natura sua conseruari, postquam productus est: quare Deus vt auctor naturæ conseruat Angelum intuitu ipsius Angeli exigentis cõseruationem. Ecce in illa productione Angeli pro parte B, illius morulæ, Angelus non accipit esse omnino absque debito; ergo provt sic illa actio non est productio, sed conseruatio Angeli. Falsò ergo dicis, Angelum produci in toto illo tempore; nam productio prima Angeli est indebita; actio verò illa provt est in parte B, est debita connaturaliter. *Retorquetur primò in creatione Angeli.*

132. *Retorquetur secundò.* Rursus in hac eadem materia Sacramentorum possumus dare in sententia satis communi casum, quo debeat omnino gratia incipere intrinsecè in tempore; quando, v. g. aliquis contraxit matrimonium cum consensu externo, sed cum fictione interna inculpabili; post modicum verò tempus, mutato animo, vult verè consentire; in quo casu communis sententia, quam cum aliis multis sequitur Thomas Sanchez *lib.* 2. de Matrim. *disp.* 32. *num.* 11. docet, non requiri nouam prolationem verborum, sed solùm consensum internum, qui defuerat; quo adhibito, perficitur matrimonium. Tunc ergo, cùm ille consensus internus, in sententia ipsius Suarez possit incipere in tempore intrinseco, sicut alij actus liberi nostri; contingere poterit, quòd sacramentum Matrimonij perficiatur in tempore intrinseco, quo incipit ille consensus internus, & per consequens tunc etiam debet produci gratia tota simul, sed intuitu illius consensus, qui vt existens in aliqua morula temporis determinati, concurrit saltem moraliter ad productionem gratiæ: quare de illo consensu fiet idem argumentum. Nam provt existens in posteriori parte illius morulæ, iam supponit gratiam productam; ergo provt sic, non mouet Deum ad producendam, sed ad conseruandam gratiam; ergo falsum erat, quòd consensus in tota illa morula sit causa moralis mouens Deum ad productionem gratiæ. Sanchez.

Vides,

Vides, eamdem esse difficultatem ab omnibus soluendam, supposito illo principio Philosophico. Adde, quòd posset in eo casu consensus internus produci in tempore cum successione etiam intrinseca secundùm intentionem; sicut calor introducitur in tempore pars post partem; in quo casu non possemus etiam inuenire in ipsa entitate consensus aliquem gradum intentionis determinatum, secundùm quem concurreret ad solam productionem gratiæ, & non etiam ad conseruationem. Nam in primo gradu possemus inuenire duas partes intentionis, quarum posterior iam supponebat priorem productam, & per consequens gratiam iam datam intuitu prioris partis consensus, quæ sufficiebat ad productionem totius illius gratiæ; quod ergo dixeris ibi de intentione illius consensus respectu gratiæ, poterimus dicere de continuatione prolationis syllabæ in casu nostro.

133. *Sic ergo omnes respondere debent.*

Omnes itaque debent respondere, totam prolationem illius morulæ esse posse causam moralem gratiæ; ad hoc enim non requiritur, quod singulæ partes prolationis fuerint necessariæ ad gratiam, aut præcesserint totam productionem gratiæ, sed sufficit, quod de facto Deus intuitu illarum omnium ponat illam actionem, quæ est productio gratiæ; nam sicut tota illa actio exercita in illa morula dicitur productio gratiæ, non tamen mera productio, sed productio simul & conseruatio; sic tota illa causa dicitur causa productionis gratię, non tamen causa mera productionis, sed productionis, & conseruationis pro tota illa morula; & sicut in illa actione non potest assignari aliqua eius duratio, pro qua fuerit merè productio, sed pro qualibet duratione fuit productio, & conseruatio, sic ex parte causæ nō inuenitur aliqua, quæ fuerit causa solùm productionis, & non conseruationis, quia productio in tempore rei permanentis habet hoc, quod debeat esse productio, & conseruatio. Denique, loquendo de parte B, illius prolationis, illa provt sic, est solùm causa conseruationis, sed considerata simul cum partibus præcedentibus est causa productionis & conseruationis; sicut & ipsa actio provt in duratione B, est solum conseruatio, sed provt in tota illa morula est productio, & conseruatio; quod sufficit, vt tota illa actio dicatur productio, & gratia dicatur simpliciter produci in tota illa duratione, non tamen produci solùm, sed produci, & conseruari; quod cōcedit ipse Suarez loquendo de possibili; sic dicetur tota illa prolatio producens gratiam simpliciter, non tamen producens solùm, sed producens, & conseruans; licèt partes posteriores seorsim à prioribus non habeant hanc denominationem; nec est maior difficultas in causa, quàm in actione; sed sicut actio, provt est in tota duratione, dicitur à Suarez productio & conseruatio, sic nos totam prolationem dicimus causam productionis, & conseruationis: quia esse causam productionis gratiæ, solùm est esse simul cum aliis partibus causam illius actionis, quæ tota dicitur productio gratiæ in tota illa morula.

134. *Nec augetur difficultas etiam si ponatur causalitas physica.*

Dixi, posse ita responderi illi argumento iuxta nostram sententiam, quæ ponit solùm causalitatem moralem gratiæ in sacramentis; sed etsi ponatur causalitas physica, non augetur difficultas quoad hoc, nec erit difficile applicare eamdem solutionem; imò in sententia mea Philosophica, quam sæpe insinuaui, quod omnis conseruatio rei etiam permanentis sit intrinsecè successiua, & indistincta ab eius duratione, eadem variatio physica actionis ponetur ad gratiam, etiamsi sacramentum concurrat solùm moraliter: nam actio, qua Deus physicè producit, & conseruat illam gratiam intra illam temporis morulam, successiuè variatur; & quidem, licèt non pendeat physicè à partibus diuersis prolationis successiuæ, pendet tamen ab illis, vt à motiuis, ita vt pars A, ipsius actionis ponatur à Deo intuitu solius prolationis, quæ est in duratione A, pars verò B, ipsius actionis ponatur à Deo intuitu etiam prolationis, quæ iam est in duratione B, quare hæc secunda pars actionis, quæ dependet à parte B, prolationis, provt sic, videtur esse solùm conseruatiua, non minùs, quàm si physicè dependeret ab illa parte prolationis, tanquam à principio physico, atque ideo parum minuitur difficultas præsens ex negatione causalitatis physicæ in sacramentis respectu gratiæ.

135. *In nostra itaque sententia optimè respondetur.*

Admissa ergo quoad hoc, causalitate physica; dicimus, licèt pro varietate agentis, varietur physicè actio, adhuc totam illam prolationem illius morulæ dici causam physicam productionis gratiæ, quæ etiā difficultas non est propria nostræ sententiæ, sed ab ipso etiam P. Suarez soluenda in aliquo casu, non quidem ita frequenti, sed tamen non impossibili in hac eadem materia sacramentorum. Potest enim contingere, quod aliquis proferens vltimam syllabam formæ, in illo eodem instanti, in quo in sentētia contraria deberet produci gratia, reuocaret intentionem, & progrederetur animo ficto, immediatè verò post illud, instans, vel, si velis, post aliquam breuissimam morulam, sed tamen in tempore intrinseco, & immediatè post aliquod instans rediret ad priorem intentionem, atque ita progrederetur adhuc in prolatione illius syllabæ, quam numquam interruperat. In hoc casu certum est, effectum sactamenti non potuisse produci in illo priori instanti, in quo debuisset poni, si non defuisset intentio; deficiente enim intentione tunc, non potuit poni effectus. Rursus certum videtur, quod vbi primùm redit illa intentio ponetur effectus sacramenti, ad quem antea solùm deerat vnum indiuisibile prolationis. Cùm ergo intentio posset redire, & incipere in tempore iuxta ipsum Suarez, quælibet prolatio temporis sufficiet ad complendum sacramentum legitimum; nam quælibet prolatio temporis continet infinita indiuisibilia, & est sine proportione maior, quàm prolatio indiuisibilis, quę desiderabatur; quare nulla poterit assignari adeo exigua prolatio in tempore, vt non sufficeret minor ad supplendum id, quod deerat: tunc ergo complebitur sacramentum in tempore post illud instans, sicut in tempore redit debita intentio, ac per consequens incipiet etiam effectus sacramenti in eodem tempore intrinsecè, extrinsecè autem per vltimum non esse. Qui etiam casus potest contingere ex parte illius, qui recipit sacramentum: si pœnitens v. g. quando profertur vltima syllaba absolutionis, tunc in illo instanti vltimo reuocaret intentionem recipiendi sacramentum; & immediatè post, vel post morulam imperceptibilem renouaret intentionem, in tempore tamen, & immediatè post aliquod instans; tunc enim reciperet effectum sacramenti, non in instanti terminatiuo, sed in tempore, in quo progrederetur adhuc Sacerdos proferendo eamdem vltimam syllabam. Cùm autem in sententia ipsius Suarez illa syllaba causet physicè gratiam, consequens est, quòd in eius sententia illa prolatio, quæ fieret in tempore, in quo renouaretur intentio, causaret physicè gratiam; de illa ergo fieri potest totum ipsius argumentum: deberet enim variari actio intra illud tempus pro varietate successiua agentis, scilicet partium illius prolationis, ac per consequens aliquæ partes illius prolationis non concurrerent ad productionem, sed ad solam cōseruationem gratiæ, &c.

Difficultatem etiam debet soluere Suarez. in sua sententia in aliquo casu.

136.

Omnes ergo debent eodem modo respondere; 137.

Omnes ergo eodem modo debēt respondere.

tunc etiam omnes partes prolationis,quæ fit in illa morula,concurrere ad productionem physicam gratiæ; nam ex actionibus singularum partium, quæ successiuè variantur, resultat vna actio diuisibilis correspondens illi durationi, quæ actio est productio,& conseruatio illius gratiæ:nec potest assignari aliqua actio partialis in omnibus illis, quæ sit solùm productio;quare cùm aliqua actio debeat dici productio gratiæ,nec sit maior ratio,cur hæc denominatio tribuatur actioni,quæ est in sola durationeA, (nam in illa etiam possumus distinguere duas partes, quarum posterior sit conseruatio) meritò tribuimus hanc denominationem toti illi actioni successiuæ, quæ in tota illa morula oritur ab illis partialibus prolationibus successiuis eiusdem syllabæ:& per consequens eodem modo illas omnes prolationes partiales appellamus causam physicā gratiæ; aliqua enim debet esse causa producens gratiā; & non est maior ratio tribuendi hāc denominationem prolationi,quæ est in durationeA,cùm in illa etiam sint plures partes priores,& posteriores.Cùm ergo hæc denominatio debeat tribui alicui collectioni ex pluribus causis,quarum aliquæ sint posteriores,& in quibus nulla sit assignabilis,quæ solùm producat, & non conseruet etiam gratiam, meritò tribuimus eam denominationem illi prolationi totali,quæ est in tota illa morula successiua; per hoc enim non significamus,illam collectionem esse producentem gratiam adæquatè,hoc est,non etiā conseruātem,aut ita vt singulæ partes secundùm se sint primò producentes; sed significamus, illam collectionem esse producentem,seu non esse extra illam causam, quæ producit gratiam, licèt non singulæ partes seorsim possint dici producentes:sicut & tota illa actio appellatur productio in eodem sensu non adæquatè,id est, solùm productio, sed inadæquatè, id est,simul productio,& conseruatio;hoc enim est propriū earum rerum permanentium,quæ incipiunt in tempore,vt non possit in illis assignari productio condistincta ab omni conseruatione; & ideo non mirum si aliquando non possit assignari causa producens condistincta ab omni causa conseruante.

138. Suarez. *Obijcitur quartò contra nostram sententiam.*

Quartò argui potest ex eodem Suarez, §. *secundò, idem declaratur*, quia,si sacramentum consummaretur illo tempore immediato post instans;ergo postea desinit;debet ergo assignari aliquod instans,quod diuidat sacramenti esse à non esse, seu in quo desinat sacramentum; ergo durabit sacramentum toto illo tempore determinato, quod est inter illud instans,quod fuit eius vltimum non esse, & inter hoc instans,quod est primum non esse, seu vltimum esse; hoc autem repugnat, quia si sacramentum fuit consummatum immediatè post instans;ergo statim debuit desinere: sacramentum enim, vbi primùm consummatur,statim desinit; ergo non potuit permanere toto illo tempore intermedio;quia in dimidia parte illius fuisset iam consummatum, & per consequens debuisset statim desinere, & non expectare longiori tempore vsque ad illud aliud instans.

139. *Responsio.*

Respondetur facilè, sacramentum desinere post illam temporis morulam, in qua profertur vltima syllaba: potest autem desinere vel per vltimum esse,si prolatio terminetur aliquo indiuisibili intrinseco, post quod immediatè non sit,vel per primum non esse, si prolatio ita duret per temporis morulam,vt instans vltimum sit extrinsecum prolationis; vtroque enim modo videtur posse desinere: in tempore ergo intermedio erit sacramentum,non quoad totum suum esse,sed quoad aliquid sui: nam quoad totum suum esse, fuit successiuè ab initio applicationis materiæ, & prolationis formæ. Ad id verò, quod additur in argumentum, quòd sacramentum debuit priùs desinere,quia priùs fuit cōsummatum, dicendum est, committi æquiuocationem: nam si per *consummatum*, intelligatur idem quod *finitum*, falsum est, quòd ante finem totius illius morulæ fuerit consummatum, id est, finitum sacramentum, durat enim, quamdiu durat prolatio illius syllabæ: si verò per *consummatum* intelligatur *perfectum*, quātum satis est ad causandam gratiam, concedendum erit,fuisse priùs consummatum;sed falsum est in hoc sensu dicere,sacramentum debere desinere,vbi primùm consummatur,seu perficitur; nam potest eius consummatio,seu perfectio,quæ ponitur per prolationem vltimæ syllabæ, protrahi per aliquam morulam,in qua tota consummatur, seu perficitur adhuc sacramentum, hoc est, ponitur vltima syllaba, intuitu cuius Deus producit gratiam tali actione, quæ simul sit productio eius, & conseruatio. Nec hoc etiam est peculiare in hoc dicendi modo : nam eodem pacto debet respondere ipse Suarez, quando peccatum mortale internum incipit,in tempore intrinseco, provt ipse concedit posse contingere; tunc enim peccatum, etiam vbi primùm consummatur, expellit gratiam; peccatum quippe, cùm consummatum fuerit, generat mortem, hoc est,carentiam vitæ spiritualis, quæ est gratia; & tamen consummatio peccati, & expulsio gratiæ sunt in aliqua temporis morula, quam si diuidas in duas partes, certum est, quòd in posteriori, provt condistincta à priori, non incipit expulsio gratiæ; iam enim supponitur priùs expulsa, & consummatum peccatum, quantum sufficit ad gratiam expellendam; quia tamen totum illud incipit in tempore, necesse est dicere, quòd tam consummatio peccati, quàm gratiæ expulsio duret tota illa temporis morula successiua collectiuè sumpta.

140. *Obijcitur quintò.*

Quintò,argui potest contra hanc solutionem,& modum dicendi;quia licèt Deus vtatur sacramentis tanquam instrumentis physicis, vel moralibus ad productionem gratiæ; in conseruari tamen gratia dependet à solo Deo;est enim talis effectus,qui semel productus, exigit semper conseruari, nisi per peccatum mortale expellatur;in hac autem sententia ponitur gratia non solùm in fieri, sed etiam in conseruari dependens à sacramentis.Hoc tamen argumentum procedit etiam contra Suarez,qui infrà *disp.*63.de Eucharist. *sect.*4. *ante* 3. *concluſ.* concedit, Eucharistiam incipere causare gratiam, non in instanti,sed in tempore immediatè post instans,atque adeò gratiam conseruari ab eodem sacramento per aliquam morulam temporis determinatam à Deo. Idem ergo poterit de aliis sacramentis asseri. Respondetur ergo ex natura rei ita esse, quòd gratia petat conseruari à solo Deo; cæterùm si Deus vult illam producere,ita vt incipiat intrinsecè in tempore,& dependenter ab aliqua causa secunda, eo ipso oportet, quòd dependeat etiam à causa secunda in conseruatione sua per aliquam breuem saltem durationem;eò quòd in tempore (vt diximus)non potest assignari prima actio,quæ sit mera productio,& non sit etiam conseruatio. Sicut etiam habitus acquisiti nō pendent ab actibus in conseruari,sed solùm in fieri:cæterū si actus liber intensus vt quatuor incipiat in tempore totus simul, provt in sententia ipsius Suarez potest incipere,tunc generaret statim habitum, qui nō posset pendere ab illo actu in fieri, absque eo, quòd dependeret etiā in conseruari pro aliqua durationeillius temporis.Sic etiā gratia,quæ incipit in tēpore dependenter à sacramento, debet cōseruari dependenter ab eodē sacramento pro aliqua durationesuccessiua.Similiter,si Deus producit gratiam,

Suarez.

Responsio.

Explicatur responsio multis exemplis.

gratiam, quæ incipiat in tempore, & dependenter ab aliqua causa successiua, quale est sacramentum, non potest non dependere in conseruari ab aliquibus partibus illius causæ, à quibus provt condistinctis à præcedentibus non pendeat in primo fieri, quia non potest assignari prima pars illius causæ, à qua depẽdeat solùm in fieri, cùm in illa parte causæ sint aliæ partes posteriores. Sicut etiã, licèt carentia gratiæ in fieri solùm dependeat à peccato actuali, & non in conseruari; quando tamen gratia expelleretur propter peccatum actuale, quod inciperet in tempore, & in eodem tempore semper successiuè intenderetur, non posset expulsio gratiæ non dependere ab aliquibus partibus posterioribus intensiuis illius actus, à quibus provt condistinctis à præcedentibus, non posset dependere in primo fieri, sed solùm in conseruari, vt consideranti patebit. Vides, quot exemplis instari possit contra omnes obiectiones, quæ fieri possunt contra hanc sententiam ab Auctoribus, qui semel supponunt illa principia Philosophica admittunt, posse rem permanentem incipere totam simul in tempore; imò etsi hoc non admittant, instare possumus in negatione instantis, quæ incipere debet in tempore, & per consequens in expulsione instantis, non poteris assignare primum fieri, quod non includat aliquam conseruationem eiusdem expulsionis.

141. *Vltima obiectio.* Vltimò, obiici potest; quia si, postquam producta est gratia, adhuc partes prolationis subsequentis dicuntur eam producere, poterit etiam dici durare productio gratiæ toto tempore sequenti; non enim est maior ratio de breuiori, quàm de longiori tempore sequenti. *Responsio.* Respondetur, hanc difficultatem minùs vrgere in hac materia, quàm in aliis, in quibus debet solui ab omnibus iis, qui admittunt, rem permanentem posse totam simul incipere intrinsecè in tempore. Nam si Angelus, v. g. creetur à Deo in tempore immediato post instans, creatio debet durare pro aliquo tempore, & per consequens in toto tempore sequenti poterit Angelus dici creari: item negatio instantis, quæ incipit in tempore, dicetur incipere in toto tempore sequenti, & his similia; in quibus quia tota quæstio pertinet ad modum loquendi, obseruandum est, vt quoties designamus aliquam partem posteriorem sequentis durationis, non dicamus in illa incipere Angelum, vel negationem instantis; quia re vera in illa, vt condistincta à partibus præcedentibus, non incipit, sed conseruatur; quando verò loquimur de tempore sequenti post instans, quod fuit vltimum non esse rei, quæ incipit in tempore; tunc loquendo de toto illo tempore collectiuè sumpto, dicimus, in illo incipere, & conseruari Angelum, vel negationem instantis, quæ in instanti præcedenti habuerunt vltimum non esse; quando verò loquimur de inceptione, nihil dicentes de conseruatione, solemus restringere loquutionem ad breue aliquod tempus, quod sit exigua pars illius totius durationis: sic enim solemus etiam dicere, nox incipit primo minuto post vltimum instans diei; non autem dicimus, nox incipit primis sex, vel octo horis post diem. Item dicimus, annum incipere tali die, vel tali mense, non verò tali semestri; sic etiam non diceremus, si mundus incepisset in tempore intrinseco, mundũ creari, vel incipere his sex millibus annis, v. g. quibus exstitit, sed incepisse tali mense, vel tali anno: vt scilicet hac restrictione significemus, minus temporis requiri ad inceptionem, quàm ad continuationem, & conseruationem per talem durationem.

142. *Minor est in nostro casu difficultas.* Dixi autem, minorem difficultatem esse quoad hoc in nostro casu; quia in hoc casu non extenderetur illa loquutio vltra illud tempus, quo durat prolatio vltimæ syllabæ, quod breuissimum est. Intra quod etiam loquendo de qualibet parte sequenti signata, non dicemus, in hac parte incipit, vel producitur gratia, sed perseuerat: loquendo autem de tota illa duratione simul per modum vnius, dicemus, in hac morula post tale instans incipit, & producitur gratia sacramentalis. Quòd si fingas, aliquem ex industria protrahere, & continuare prolationem illius syllabæ vltimæ per longum tempus; tunc etiam non oportebit dicere, in toto illo tempore produci, vel incipere gratiam; quia licèt Deus debeat vti aliqua parte diuisibili illius prolationis tamquam instrumento physico, vel morali ad productionem gratiæ; non est tamen necesse, quòd vtatur omnibus, præsertim si prolatio longiùs duret; sed poterit pro sua voluntate determinare tantam, vel tantam partem, cuius intuitu ponat gratiam, nihil curans de partibus, quæ postea sequentur; imò de facto etiam, licèt illa vltima syllaba breuissimè proferatur; poterit tamen aliquis dicere, non omnes partes prolationis concurrere, sed aliquas; plures quidem semper, quàm essent necessariæ; quia non potest assignari id, quod præcisè requirebatur, vt diximus, non tamen omnes partes, sed aliquas vsque ad talem, vel talem mensuram, provt Deus voluerit; in hoc enim nihil cogit hoc vel illud asserere, sed quilibet poterit, provt voluerit, opinari, suppositis (vt dixi) illis principiis Philosophicis, in quibus tota hæc difficultas fundatur.

DISPVTATIO V.

De inefficacia veterum Sacramentorum ad conferendam gratiam.

SECTIO I. *Sententia affirmans, gratiam collatam per Sacramenta antiqua, & eius fundamenta.*

SECTIO II. *Sententia negans, Circumcisionem contulisse gratiam, & eius fundamenta.*

SECTIO III. *Resolutio quæstionis.*

SECTIO IV. *Infertur resolutio aliquorum dubiorum.*

VT meliùs appareat excellentia nostrorum sacramentorum, & discrimen ipsorum à sacramentis legis antiquæ, oportebit examinare in præsenti, an aliqua illorum potuerint etiam conferre gratiam? Et non loquimur de gratia, quam causabant per modum promissionis, quatenus erant promissiones Diuinæ de gratia nobis danda, quo pacto erant causæ nostræ gratiæ, vt explicuimus supra disp. 1. sect. 2. sed loquimur de gratia, quæ eorum intuitu daretur suscipientibus tunc illa sacramenta. Difficultas tota est propter Circumcisionem, & propter sacramentum illud, quo in lege naturæ delebatur peccatum originale; de aliis enim Sacrificiis, cæremoniis, & Sacramentis legis antiquæ, non est dubium, quòd non habuerint efficaciam conferendi gratiam. Nam licèt aliqui oppositum insinuent, quos citat Henriquez in præsenti *lib. 1. cap. 15. num. 6.* alij tamen omnes id reiiciunt, quos affert idem ibi littera V. Hæc autem duo sacramenta, cùm in illis deleretur peccatum, videtur, quòd contulerint gratiam, sine qua nunquam de facto ablata

1. *Tota difficultas est de Circumcisione & de illo sacramento quod erat in remedium peccati originalis.* Henriquez.

fuit alicui macula peccati mortalis personalis, vel originalis.

SECTIO I.

Sententia affirmans gratiam collatam per Sacramenta antiqua; & eius fundamenta.

2. *Antiquorum quorundam opiniones. S. Thom.*

IN hac controuersia duplex est sententia principalis inter Scholasticos; aliquæ enim antiquiores iam omnino in obliuionem abierunt, quas commemorat, & reiicit S. Thomas in præsenti *art.* 6. & *q.* 70. *art.* 4. Quidam quippe dixerunt, per Circumcisionem quidem ablatum peccatum, sed non collatam gratiam; alij dixerunt, gratiam collatam, quoad effectum remittendi peccatum, non tamen quantum ad effectus positiuos; alij denique, collatam quidem gratiam etiam quoad aliquem effectum positiuum, qui est, facere dignum vita æterna, non tamen quantum ad omnes. Non enim sufficiebat ad reprimendam concupiscentiam fomitis; nec ad implenda præcepta Legis.

3. *Reiciuntur illæ sententiæ.*

Prima.

Hæ omnes sententiæ facilè refelluntur. Prima, quia peccatum originale non remittitur, nec homo vnquam iustificatur, nisi per gratiam; alioquin si ille homo moreretur sine peccato, & sine gratia, deberet carere omni pœna sensus, & dãni, ac per consequens non deberet habere carẽ tiam visionis Dei, quæ est pœna damni; & ex alio capite deberet carere visione Dei, cùm careret gratia habituali, quæ est

Secunda.

semen gloriæ. Secunda etiam sententia reiicitur; quia non poterat conferri gratia, quin daret ius ad gloriam, cùm ipsa gratia sit semen gloriæ; ergo dabat etiam effectus positiuos. Tertia denique reiicitur; quia nulla gratia habitualis est, cui non debeantur auxilia talia, cum quibus possit homo seruare præcepta Legis, licèt non omnino extinguant fomitem; sicut nec de facto exstinguunt illũ nostra sacramẽta. Adde; si Circumcisio dabat gratiam habitualem, licèt non daret illas copiosas vires ad vincendas tentationes; iam non posset dici, quòd nostra sacramenta differunt ab illa per hoc, quòd nostra causant gratiam, quam tamen illa non causabat.

Tertia.

4. *Duæ celebres sententiæ.*

Prima sententia affirmans.

Vasquez. Suarez. Azor. Pereira. Barrad. Lorinus. Valent. Salas.

His ergo sententiis omissis, duæ sunt sententiæ in hoc puncto celebres, in qua Scholastici antiqui, & recentiores diuisi sunt. Prima affirmat, per Circũcisionem datam fuisse gratiam ex opere operato ex infallibili decreto, & promissione Diuina. Hanc tenent Alex. Bonauent. Durand. Paludan. Maior, & Marsilius; quos refert Vasquez dicta *disp.* 184. 12. Eamdem tenent Suarez in præsenti *disp.* 5. *sect.* 1. & *disp.* 10. *sect.* 1. & 2. Azor. *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 34. Pereira *in cap.* 4. *epist. ad Rom. disp.* 5. & 6. Barrad. *tom.* 1. in Euangel. *lib.* 9. *cap.* 1. Lorinus in Acta Apostol. *cap.* 7. *vers.* 8. Valentia infra *quæst.* 70. *puncto* 11. & alij multi, quos affert & sequitur Salas *tom.* 2. *in* 1. 2. *tract.* 13. *disp.* 11. *sect.* 1. *n.* 12. & sequentibus.

5. *Augustin. Fundamentum huius sententiæ auctoritas Augustini.*

Greg. Ambros. Prosper. Fulgentius. Beda.

Præcipuum fundamentum est auctoritas Augustini, qui eam apertè tradidit multis in locis, quæ affert Vasquez vbi supra. Præcipua sunt *lib.* 16. de ciuit. Dei *cap.* 27. *lib.* 2. de pecc. origin. *cap.* 30. & 32. *lib.* 4. de Baptism. cont. Donatist. *cap.* 23. & 24. & 2. de nuptiis *cap.* 11. (& habetur in cap. *Ex quo*, de Consecratione *distinct.* 4.) & *lib.* 2. cont. litter. Petiliani *cap.* 77. & *lib.* 3. cont. Iulian. *cap.* 18. & *lib.* 5. *cap.* 9. Pro eadem sententia videntur esse Gregor. 4. *Moral. cap.* 2. *vol.* 3. & refertur in c. *Quod autem* de Consecrat. *dist.* 4. Ambros. *epist.* 84. (seu Prosper, qui creditur auctor illius epistolæ) Fulgentius *lib. de* Incarnat. *cap.* 15. Beda homil. de Circumcis. inter hyemales de Sanctis ante med. tom. 7. & *lib.* 1. in Lucæ *cap.* 8. super illa verba: *Postquam consummati sunt*, &c. Bernard. *epist.* 77. & *serm.* 3. de Circumcis. & *serm.* 2. de Assumpt. Hugo de S. Victore *quæst.* 113. in Epist. ad Rom. & 1. *de* Sacrament. *part.* 11. *cap.* 2. & *p.* 11. *cap.* 2. & 6. Isidor. *Genes.* 17. Rupertus *lib.* 5. de operib. Trinitat. *cap.* 33. & alij. Vnde Ouandus *in* 4. *d.* 1. propositione 15. ait, esse de fide, quòd per Circumcisionem remittebatur peccatum originale. & Durand. *in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 5. *num.* 9. ait, oppositum esse contra dicta omnium Sanctorum: & Soto *d.* 2. *q.* 1. *art.* 4. ait, omnes in hoc conuenire quòd in Circumcisione remittebatur originale; & hanc sententiam fuisse omnibus Patribus, receptissimam: & Suarez *d. disp.* 5 *sect.* 1. *§. secundò dicendum est*, asserit, non posse nunc negari sine aliqua temeritate propter communem consensum sanctorum Patrum, & Scholasticorum omnium.

Bernard. Hugo de S. Victore. Isidorus. Rupertus. Ouandus. Durand. Soto.

6. *Innoc. III. Secundũ fundamentum.*

Secundò, principaliter fundatur hæc sententia auctoritate Innocentij III. in *c. Maiores*, de Baptismo, vbi dicit, Baptismum Circumcisioni successisse; per illam enim originale remittebatur, licèt ad regnum cœlorum non perueniretur. Vbi licèt Pontifex id non definiat, sed afferat ad probandum principale intentum, scilicet, paruulos esse baptizandos, magnum tamen præbet huic sententiæ pondus auctoritatis.

7. *Tertium fundamentum. Genes.* 17.

Tertiò, probatur ab Augustino, Innocentio, & aliis, ex illo Genes. 17. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo.* quæ verba Augustinus iuxta lectionem L X X. Interpretum legit hoc modo: *Masculus, cuius præputij caro octauo die circumcisa non fuerit*, &c. vbi clare videtur sermo esse de paruulis; hi enim debebãt octauo die circumcidi. Cùm ergo his comminetur Deus pœnam, nisi circumcidantur, debet hoc intelligi de pœna, quæ consequitur peccatum originale; nam actuale personale non poterat esse in illis; & in hoc sensu intelligitur id, quod sequitur: *quia pactum meum irritum fecit.* quæ verba loquuntur de pacto inito cum Adamo, quod pactum irritum fecit paruulus, quando in Adamo peccauit.

8. *Solutio horũ verborum facilis.*

Vasquez. Bellarm.

Pererius.

Sed hæc verba, seclusâ auctoritate Augustini & Innocentij, facilem habent solutionem, cùm vis argumenti sumatur ex illa particula, *octauo die*, quę tamen in nostra vulgata non habetur. Quare locum illum non de pœna æterna, sed temporali, siue mortis, siue separationis à populo Iudaico, quam adultus debebat pati, ob neglectam Circumcisionem, explicant communiter Interpretes, vt notat Vasquez dicta *disp.* 130. *cap.* 2. & Bellarmin. *lib.* 2. de Sacrament. *c.* 22. & sequentib. & *lib.* 1. de Baptismo *c.* 4. *ad* 4. Imò iidem, qui tenent, per Circumcisionem fuisse remissum originale, dicunt, illam expositionem Augustini non esse litteralem, vt fatetur Pererius super illa verba Genes. *vers.* 14. & ipsemet Augustinus 16. de Ciuit. *cap.* 17. dicit, posse illum locum aliter exponi. Adde, nec in ipso textu LXX. Interpretum iuxta editionem emendatam iussu Sixti V. ita legi, sed paulo aliter, scilicet: *ei, qui non fuerit circumcisus masculus, cui non circumcidetur caro præputij sui, octauo die interibit anima illa de genere suo*; vbi dies octauus non refertur ad circumcisionem, sed ad pœnam infligendam, vnde potest, retenta etiam illa particula, intelligi de solis adultis, quibus pœna illa imponitur. Pactum autem, quod irritum dicitur fieri, proculdubio est pactum Circumcisionis, de quo sermo erat in verbis præcedentibus: *Statuam pactum meum inter me & semen tuum. Tu ergo custodias pactum meum. & semen tuum post te. Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me, & vos, & semen tuũ post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinũ*, &c.

9.

Hoc

Hoc ergo pactum irritum faciebat, qui negligebat Circumcisionem. Vnde argumentum ex his verbis retorqueri potest contra hanc sententiam; quia si Circumcisio fuisset instituta ad tollendum peccatum originale, & ad iustificationem spiritualem, Deus certè illam instituens aperuisset eius fructum, sicut aperuit clarè vsum, & finem, scilicet, vt esset signum fœderis inter Deum, & Abraham, atque posteros eius de numerosissima plebe, & de possessione terræ Chanaan illis promissa. Quòd autem circunciderentur ad tollendum originale, nec ibi, nec alibi Scriptura insinuauit: ergo non fuit instituta ad eum finem; alioquin debuisset declarari, cùm esset præcipuus, & hominibus maximè necessarius. Denique etiamsi illa particula, *octauo die*, retineatur eo modo, quo ab Augustino legitur, explicari potest totus locus de pœna illa separationis à populo Iudaico, quam debebat subire paruulus, qui ob parentum culpam non fuerat octauo die circumcisus; nam cùm Circumcisio esset character illius populi, & ianua aliorum sacramentorum, meritò excludebatur, qui charactere illo carebat.

Retorqueri potest argumentum.

10. Difficiliùs respondetur ad Augustinum, Innocentium, & alios Patres. Aliqui dicunt, illos solùm velle, quod in Circumcisione dabatur gratia, non tamen quod per illam daretur gratia. Verum enim quòd in illa dabatur propter fidem, quæ in illa actione interueniebat, & cuius signum erat Circumcisio ipsa externa, non tamen concurrebat Circumcisio ad gratiam tanquam causa physica, vel moralis. Ita Vasquez *disput.* 184. *cap.* 4.

Aliqui Augustinum & Innocentium explicant.

Reijcitur hæc interpretatio. Hæc tamen interpretatio manifestè repugnat verbis Patrum, qui non solùm dicunt, in Circumcisione datam fuisse gratiam, seu remissum peccatum, sed etiam per Circumcisionem, ipsamque valuisse, & conduxisse ad illum effectum. Sic loquitur Innocentius in illis verbis: *Quoniam & si originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur*, &c. Sic etiam loquitur Augustinus passim *lib.* 4. de Baptismo, *c.* 24. vbi dicit: *Ex Circumcisione carnis, quam prior populus accepit, conijcere nos posse quid valeat in paruulis Baptismi sacramentum, lib.* 3. cont. Iulian. *cap.* 18. sic ait: *Respondeo, si potes, cur ipse Isaac, nisi Baptismatis Christi signo circumcisus octauo die fuisset, periisset anima eius de populo suo? Explica, si potes, cur meritò tanta pœna plecteretur, nisi ab hac tanto sacramento liberaretur?* Eodem modo loquitur Gregorius 4. Moral. cap. 2. *Quòd autem apud nos valet aqua Baptismatis, hoc agit apud Veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro iis, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis.* In quibus verbis non minùs dicit datam gratiam per Circumcisionem, quàm per fidem Bernardus in *serm.* 2. de Assumptione: *In Baptismo*, inquit, *sola gratia lauat hanc maculam, quam olim rapsit petra Circumcisionis.* Denique eodē modo loquuntur Beda, & alij suprà adducti, qui non solùm concomitantiam, sed concursum explicant Circumcisionis.

Innoc. III. Auguſt. Gregor. Bernard.

SECTIO II.

Sententia negans, Circumcisionem contulisse gratiam; & eius fundamenta.

11. Secunda sententia negans. Vasquez. Coninch. SEntentia contraria est etiam satis celebris, & habet pro se magnum pondus auctoritatis, & rationum. Eam videtur docere S. Thomas in præsenti *quæst.* 62. *art.* 6. *ad* 3. & 9. 70. *art.* 4. Eamdem sequuntur Bellarmin. Capreol. Deza, Ledesma, Ferrariens. Cano, & alij, quos refert & sequitur Vasquez dicta *disput.* 184. *cap.* 3. Coninch in præsenti *quæst.* 62. *art.* 6. & quamplures Recentiores.

12. *Probatur primò ex Scriptura.* Probatur primò ex Scriptura, quæ videtur expressè negare, in Circumcisione vllam fuisse efficaciam ad eum effectum, sed solùm fuisse merum signum illius populi. Ad Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo est, aut quæ vtilitas Circumcisionis? Multum quidem per omnem modum. Primùm, quia credita sunt illis eloquia Dei.* Vbi illud *Primùm* significat illum esse effectum, seu fructum præcipuum; non ergo erat alius nobilior, qualis esset iustificatio. Et paulo pòst addit: *Quid ergo? præcellimus eos? nequaquam. Causati enim sumus, Iudæos, & Græcos omnes sub peccato esse*: quasi dicat, quod attinet ad negotium iustificandi, non excedit Iudæus Gentiles propter Circumcisionem; omnes enim sub peccato sunt, nisi aliunde liberentur; quia, vt statim addit, *ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.* Circumcisio autem erat opus legis. Item *cap.* 4. probat ex professo, Abrahamum non in Circumcisione fuisse iustificatum; vt inde probet inefficaciam Circumcisionis. Item 1. ad Cor. 7. *Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.* Ad Galat. 4. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma, & egena elementa, quibus iterum seruire vultis?* Constat autem, sermonem esse potissimum de Circumcisione. Ad Philipp. 3. dicit se arbitrari detrimentum iustitiam, quæ ex lege est. Ad Coloss. 2. Sacramenta veteris legis vocat vmbram futurorum; & addit Circumcisionem esse carnalem, non spiritualem: *Circumcisi*, inquit, *estis circumcisione, non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi, consepulti ei in Baptismo.* Ad Hebr. 2. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem, & inutilitatem.* & *cap.* 9. Cæremonias veteres dicit fuisse iustitiam carnis, & sanctificasse ad emundationem carnis. & *cap.* 10. legem habuisse vmbram, nec potuisse accedentes perfectos facere, aut auferre peccata, & mundare conscientias.

1. Cor. 7. Galat. 4. Philipp. 3. Coloss. 2. Hebr. 2.

13. *Malè explicantur hæc loca.* Nec potest dici, in his locis explicari solùm inefficiam & inutilitatem sacramentorum legis antiquæ, quam habebant post Christi mortem, & promulgatum Euangelium. Nam ibi loquitur Paulus de sacramentis illis etiam pro priori tempore consideratis, vt constat ex illis verbis: *Quæ vtilitas Circumcisionis? Multum per omnem modum*, &c. Si verò loqueretur solùm de tempore posteriori, non posset id concedere. Sicuti etiam vmbræ erant, & figuræ ante aduentum Christi, non postea; & pro illo tempore acceperat Paulus Circumcisionem, qui tamen ad Philipp. 3. dicit, se non habere fiduciam in carne, hoc est, in Circumcisione. Videatur Bellarminus suprà *cap.* 14. circa finem, qui eam solutionem bene impugnat.

14. *Secundò probatur ex Patribus.* Iustinus. Secundò principaliter probatur hæc sententia ex Patribus, qui de Circumcisionis inefficacia eodem modo loquuntur. Iustinus Dialog. cum Triphone ante med. ex professo id probat, *Abraham*, inquit, *cùm nondum esset circumcisus, propter fidem, qua Deo credidit, iustificatus est, & benedictionem à Deo accepit. Circumcisionem verò non accepit ad iustificationem, sed tantummodo in signum. Quod vel ex eo licet intelligere, cùm fœmineum genus carnalem circumcisionem assumere non queat, satis ex eo apparet, eam datam esse in signum, non autem ad iustitiam: quidquid enim ad iustitiam, & virtutem pertinet, etiam fœminis Deus dedit, vt ex aquo seruare possent.* Irenæus lib. 4. cap. 30. *Circumcisionem*, inquit, *non quasi iustitiæ consummatricem, sed in signo eam dedit Deus, vt cognoscibile perseueret genus Abrahæ. Deus enim Abrahæ dixit:* Circumcidetur omne masculinum vestrum, & erit in signum testamenti inter me, & vos. *Quod etiam dixit de Sabbato per Ezechielem:* Sabbata, *inquit*, mea dedi eis, vt sint signa inter me, & ipsos. *In signa ergo data sunt hæc; nec sanè otiosa, &*

Irenæus.

& inania erant signa, sed suum habebant symbolum, & argumentum, vtpote à sapiente artifice data; carnalis enim circumcisio præsignabat spiritualem, de qua Paulus dixit: nos circumcisi sumus circumcisione non manufacta; *& Propheta quidem ait:* Circumcidite duritiem cordis vestri. *Quod autem per hæc non iustificabatur homo, sed in signa data sunt populo, ostendit, quòd ipse Abraham sine circumcisione placuit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.* Epiphanius Hæresi 30. *Prima*, inquit, *illa Circumcisio non fuit perfecta, sed signi tantùm gratia est data, & ad commonitionem ipsorum, & vt figura esset magnæ circumcisionis. Etenim si circumcisio illa data fuisset sanctificationis gratia, & vt participes faceret cælestis hæreditatis; ergo priuata est Sara tanto bono sanctificationis, & cælestis hæreditatis, & item Rebecca, & Lia, & Rachel, & omnes sanctæ mulieres, cùm non potuerint circumcisionem Abrahæ habere. Si verò illæ non sunt priuatæ regno cælorum, quamquam non fuerint participes circumcisionis, non ergo illa conducebat hominem ad comparandam salutem, & vitam æternam.* Et hæresi 8. *Illic*, inquit, *circumcisio fuit carnalis, quæ deseruit vsque ad magnam circumcisionem, hoc est, Baptismum, quæ circumcidit nos à peccatis.* Ambrosius in id Roman. 4. *Signum accepit circumcisionis, signum iustitiæ fidei*, sic ait: *Accepit Abraham circumcisionem signum iustitiæ fidei: credens enim se filium habiturum, huius rei, quam credidit, signum accepit, vt quod credens iustificatus sit, cerneretur. Non ergo circumcisio aliquid habet dignitatis, sed signum est tantum.* Et epist. 72. ad Irenæum, *Signum*, inquit, *circumcisio corporalis, veritas circumcisio spiritualis, illa membrum amputat, ista peccatum.* vide eumdem *lib.* 1. de Abraham *cap.* 4. & *lib.* 1. de Sacrament. *cap.* 4. & 6. & *lib.* de iis, qui initiantur mysteriis, c. 8. & 9. Chrysost. *hom.* 27. in Genesim: *Attende*, inquit, *quod Deus circumcisionem pro lege statui voluit, non quod ad animæ salutem efficere hoc possit aliquid; sed vt Iudæi pueri hoc gratitudinis indicium circumferrent, quasi signum, & sigillum, & ne liceret eis commisceri gentium commixtionibus. Hinc B. Paulus signum hoc vocat dicens:* Et signum dedit circumcisionis sigillum; *nam ad iustitiam ipsa circumcisio nihil conducit.* Vide eumdem *hom.* 39. & 40. in Genes. & homil. de prodit. Iudæ, & *hom.* 14. in Epist. ad Hebræos; & *hom.* 6. in ad Rom. 2. *Circumcisio quidem prodest, si legem obserues.* vbi Theodoretus, Theophylactus & Oecumenius. Tertullian. lib. cont. Iudæos, paulò post, principium sic ait: *Sed Abraham, inquis, circumcisus est: sed ante Deo placuit, quàm circumcideretur. Acceperat enim Circumcisionem, sed quæ esset in signum temporis illius, non in salutis prærogatiuam. Sed & filius, inquit, Mosis tum ab Angelo præfocatus fuisset, si non Sephora mater eius calculo præputium infantis circumcidisset. Vnde, inquit, Circumcisionis maximum periculum est, si præputium carnis quis non circumciderit. Sed enim si Circumcisio salutem omni modo affert, etiam Moses in filio suo non intermisisset, quominus octauo die circumcideret eum, quando constet, Sephoram coactam ab Angelo id fecisse in itinere. Consideremus itaque, quod non potuerit vnius infantis coacta Circumcisio omni populo præscribere, & quasi legem huius præcepti condere in salutem. Nam prouidens Deus, quod hanc Circumcisionem in signum, non in salutem daturus esset populo Israel, idcirco filium Mosis ducis futuri instigat circumcidi, vt cùm cœpisset per eum populo dare præceptum Circumcisionis, non aspernaretur populus, videns exemplum istud in iudicis filio, iam celebratum.* Cyprianus *lib.* 1. cont. Iudæos *cap.* 8. dicit, Adamum, Henoch, Noë, & Melchisedech iustos fuisse sine Circumcisione, quia *signaculum*, inquit, *seminis nihil proficit.* Alios adducit Bellatmin. dicto *lib.* 2. de Sacramentis *cap.* 15.

Epiphan.

16. Ambros.

Chrysost.

18. Tertul.

Cyprian.

His adiungitur auctoritas negatiua Philonis, & Iosephi, qui, cùm curiosissimi fuerint indagatores, & minutissimi scriptores rerum Iudaicarum, & ille in lib. de Circumcisione causas omnes, & vtilitates Circumcisionis prosequutus fuerit, hic verò *lib.* 1. Antiquit. *cap.* 12. huius tamen vtilitatis, & causæ, quæ nobilissima sanè erat, nec minimum indicium insinuarunt; ignorarunt ergo illam; alioquin eius notitiam non ita occultassent. 19. Philo. Iosephus.

Tertiò principaliter probatur ex Conciliis, scilicet ex Florentino sub Eugenio sess. vlt. in Decreto fidei ad Armenos in hæc verba: *Nouæ legis sacramenta multum differunt à sacramentis antiquæ legis; hæc enim non causabant gratiam, sed solum per passionem Christi dandam figurabant: nostra verò sacramenta & continent gratiam, & dignè suscipientibus eam conferunt.* Huic consonat Trident. *sess.* 7. *cap.* 2. damnans eum, qui dixerit, *Sacramenta nouæ legis non differre à Sacramentis antiquæ, nisi quia sunt diuersæ cæremoniæ, & ritus externi.* Si autem antiqua contulissent gratiam, planè non alio modo differrent à nostris. Fuit autem editus Canon ille propter errorem Lutheri, qui (vt refert Bellarm. vbi suprà *cap.* 12. in lib. de Babylon. captiuit. sic loquitur: *Error est, sacramenta nouæ legis differre à sacramentis veteris legis penes efficaciam significationis, id est, quod nostra efficaciter significent faciendo quod figurant, non illa.* Quare intentum Concilij in illo Canone debuit esse, asserere differentiam sacramentorum nostrorum, quoad efficaciam, quam differentiam Lutherus negabat. 20. Conc. Flor. *Tertiò probatur ex Concilijs.* Trident.

Quartò, adducuntur rationes, quas prædicti Patres attingunt, scilicet quod fœminæ in lege veteri iustificabantur ab originali absque Circumcisione; ergo fatendum est, remedium legis naturæ adhuc post præceptum Circumcisionis retinuisse pristinam efficaciam, & vim. Deinde eos, qui non erant ex Abrahamo, non obligabat præceptum Circumcisionis, vt constat; ergo illi poterant iustificari per aliud remedium, quod quidem videtur non amisisse suam vim ad iustificandos Iudæos. Item Circumcisio non poterat adhiberi ante octauum diem; pueri ergo, qui ante illum diem moriebantur, non poterant iustificari, cùm tamen filij Gentilium possent per remedium legis Naturæ. Similiter in casu necessitatis Circumcisio differebatur in longum tempus: sic enim in Deserto per quadraginta annos Hebræi non sunt circumcisi ratione itineris, vt aliqui volunt; siue autem ea fuerit causa, siue quæuis alia, non est credibile, pueros omnes mansisse in peccato per totum illud tempus; & si qui fortè moriebantur, fuisse damnatos. 21. *Quartò probatur rationibus.* *Prima.* *Secunda.* *Tertia.*

Variæ solutiones adhiberi solent ad explicanda hæc loca Conciliorum, & Patrum ab Auctoribus primæ sententiæ; & primò dicunt, Circumcisionem non fuisse propriè loquendo sacramentum legis antiquæ, quia instituta fuerat multo tempore ante Moysem, & præcepta Abrahamo, & eius posteris; quare differentia, quam Concilia afferunt inter sacramenta veteris, & nouæ legis, quoad efficaciam gratiæ non habet locum in Circumcisione, sed in aliis sacramentis propriis legis scriptæ. Sic explicant aliqui, quos affert P. Henriquez in præsenti *lib.* 1. *c.* 15. §. 2. littera F. & §. 6. *lit X.* 22. *Varia solutiones locorum.* *Prima solutio.* Henriquez.

Hæc solutio non potest satisfacere menti, & verbis Scripturæ, Conciliorum, & Patrum; & in primis Patres suprà adducti clarè, & disertè loquuntur de Circumcisione, & illam dicunt, non valuisse quidquam ad iustitiam, vt constat ex verbis citatis. Deinde Paulus, vbi de inefficacia legis antiquæ loquitur, maximè, & potissimè loquitur de Circumcisione, vt constat etiam ex eius verbis suprà adductis 23. *Non satisfacit.*

adductis; imò ad dissuadendam Circumcisionem probat inutilitatem totius legis antiquæ in ordine, ad conferendam iustitiam. Denique Concilia, licèt non loquantur nominatim de Circumcisione, eam tamen proculdubio comprehendunt in suis definitionibus. Primò, quia eam doctrinam acceperunt ex Scriptura & Patribus, vbi, vt vidimus, de Circumcisione potissimè sermo est. Deinde, quia licèt Circumcisio non fuerit primò instituta in lege Moysis; in ea tamen lege, & intra eius præcepta, positum etiam est præceptum Circumcisionis, vt constat ex c. 12. Leuitici; & ideo eam Christus dixit esse ex lege Moysis, Ioan. 7. *Si Circumcisionem accipit homo in Sabbato, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in sabbato?* Vnde S. Thomas in præsenti q. 62. art. 6. sub nomine sacramentorum legis veteris, de quibus proponitur titulus articuli, agit de Circumcisione, quia comprehenditur sub sacramentis legis veteris, vt notauit ibi P. Vasquez. Quando ergo Concilia loquuntur de sacramentis legis veteris, eodem modo loquuntur de Circumcisione, sicut Scriptura, & Patres illa m sub eo nomine comprehendebant.

Ioan. 7.

24. *Secunda solutio.* Alij secundò respondent, licèt in Circumcisione data fuerit gratia, non fuisse tamen causam gratiæ, sicut sunt nostra sacramenta, quia hæc causant physicè gratiam, vt instrumenta Dei: Circumcisio verò solùm causabat moraliter.

Reijcitur primo. Nec hæc solutio satisfacit. Primò, quia supponit falsum, vt suprà vidimus, scilicet nostra sacramenta causare physicè. *Secundò.* Secundò, quia si Circumcisio causabat moraliter, id satis est, vt diceretur causa gratiæ: sicut nunc sæpè nostra sacramenta causant solùm moraliter etiam sententia contraria, quando scilicet causant gratiam, recedente fictione, postquã iam non existunt, & tamen tunc etiam sunt causa gratiæ, & dicitur homo iustificatus per Baptismum. *Tertiò.* Tertiò, quia Concilium Florentinum omnem prorsus causalitatem excluſit etiam moralem, cùm dixit, illa sacramenta solum figurasse gratiam dandam postea per passionem Christi. Si enim tunc etiam *Quartò.* causabant moraliter gratiam, non erant meræ figuræ gratiæ futuræ. Quartò denique, quia ad vtilitatem, vel inutilitatem sacramentorum parum referret, quòd causarent physicè, vel moraliter gratiam, si tamen eam infallibiliter afferebant; non ergo curassent adeò Concilia, & Patres de discrimine illo inter vtraque sacramẽta nobis commendando.

25. *Tertia solutio.* Ideo tertiò alij negant, Circumcisionem fuisse etiam causam moralem gratiæ, sed dicunt fuisse conditionem, sine qua non, ad cuius positionẽ Deus ex sua misericordia infallibiter semper conferebat *Declaratur.* gratiam. Posset autem hoc declarari ex differentia, quam suprà explicuimus, inter conditionem, & causam moralem: nam sicut seruus habens Domini præceptum de dando pane Paulo, quoties gallus cantet, mouetur quidem à præcepto Domini, tamquam à causa morali, à galli verò cantu tanquam à mera conditione, quâ positâ, mouet præceptum domini: sic sacramenta nostra dicuntur causæ morales, quia sunt operationes Christi, & quasi preces ipsius, quæ mouent Deum ad dandam gratiam: Sacramento verò antiqua non erant Christi operationes, nec habebant vim mouendi, sed erant conditiones, quibus positis, Deus mouebatur à meritis Christi futuris ad dandam gratiam hominibus; atque ideo non dicebantur causare, vel continere gratiam; sicut nec galli cantus diceretur continere, vel causare panem dandum in casu posito.

26. *Neque satisfacit.* Hic modus dicendi adhuc non videtur satisfacere, si attendamus sincerè ad verba, & ad mentem Conciliorum, & Patrum; aliquid enim plus videntur intendisse, quàm negare solam causalitatem, & relinquere rationem conditionis, sine qua non. Quia quod attinet ad susciptentium vtilitatem, parum etiam referret, quòd Baptismus afferret gratiam, & mundaret à peccato per modum causæ, vel per modum conditionis, si tamen infallibiliter afferret illum effectum. Vnde Concilium Florentinum non solùm excluſit omnem causalitatẽ physicam, & moralem ab illis sacramentis, sed omnem etiam prorsus vtilitatem, seu modum conducendi ad gratiam; hoc enim sonant illa verba, quòd *solum figurabant gratiam postea dandam per Christi passionem.* Planè, si erant conditiones infallibiliter afferentes gratiam, non posset absque eorum iniuria dici, quòd solùm erant figuræ gratiæ futuræ, & nobis dandæ. Nec posset de illis dici, quòd erant vacua, egena, infirma, inutilia, sicut appellantur ab Apostolo. Denique, argumentum quo vtuntur Patres passim ad probandam inutilitatem Circumcisionis, ex eo, quòd fœminis non prodesset ad salutem; eodẽ modo probat, omnino non fuisse conditionem infallibilem ad gratiam; quia illo etiam remedio infallibile caruissent fœminæ; nec minùs noceret eis carentia conditionis infallibilis ad iustificationem, quàm carentia causæ moralis. Non ergo fecerunt vim in differentia conditionis, & causæ moralis, quando inutilitatem Circumcisionis exaggerarunt.

27. *Alia solutio* Eodem modo reiicitur, quod aliqui dicunt, Circumcisionem non continuisse gratiam, sicut nunc etiam Baptismus continet, quia tunc pretium gratiæ nondum erat solutum à Christo, sed nunc est iam solutum, & continetur in sacramentis nostris. *Explicatur exemplo.* Quod explicant hoc exemplo; nam si constituamus hominem, qui ad obtinendam mercedem offerat testimonia operum, quæ iam fecit, alium verò ostẽdentem solùm Scripturam promissionis, qua promittit opera, dicemus iure optimo, prius instrumentum continere præmium, & mouere efficaciter ad illud posterius verò esse de se inefficax. Hoc autem modo se habent Baptismus, & Circumcisio.

28. *Refelluntur.* Contra hunc etiam modum militant eadem argumenta, vt dixi; nam licèt Circumcisio non conduceret tunc, vt causa, cõduceret saltem vt conditio afferens infallibiliter gratiam ex promissione Dei, quod tamen Patres, & Concilia videntur negare. Adde, illam differentiam pretij iam soluti, vel soluendi, parum referre ad rationem causæ moralis; nam, si Circumcisio contineret merita Christi vt ponenda, proculdubio esset causa moralis, sicut ipsa merita Christi nondum posita, sed ponenda, erant vera causa moralis gratiæ, quæ dabatur Patribus antiquis. Re tamen vera Circumcisio non erat solùm sicut Scriptura continens promissionem operũ Christi, sed potiùs contineret promissionem ipsius Dei dandi gratiam propter opera Christi præuisa.

29. *Alia solutio.* Vnde reiicitur etiam, quod alij recentiores quartò dicunt, vt explicent, quomodo Circumcisio non fuerit causa gratiæ, sed solùm conditio, licèt infallibiliter semper in ea iustificatio conferretur. Dicũt enim gratiam fuisse quidem datam semper infantibus circumcisis, & non nisi circumcisis (loquendo de infantibus Hebræorum) non tamen fuisse datam propter Circumcisionem, sed solùm propter actum fidei, cuius protestatio erat Circumcisio, cui fidei Deus promisit infallibiliter gratiam, & iustificationem infantis. Cùm hoc tamen stat, quòd non iustificaretur infans absque Circumcisione, quantuncumque ei applicaretur aliis modis fides parentum, vel aliorum, quia Deus præuidens priùs omnes paruulos de facto circumcidendos, illis solis promisit

promisit iustificationem pro tali instanti, pro quo præuiderat eos Deus circumcidẽdos, si cum fide offerrentur, ita tamen vt promissio non fuerit facta Circumcisioni, sed talibus actibus fidei huius, & illius ministri in particulari; nam licèt alij actus fidei aliorum non circumcidẽtium essent æquales, & fortasse meliores, atque adeò possent magis mouere Deum; ipse tamen pro sua libertate voluit promittere his, & non aliis. Itaque Deus non promisit gratiam pueris, si cum fide circumciderentur, sed post institutam, & præceptam Circumcisionem; & præuidens iam qui essent circumcidendi de facto, promisit iis omnibus gratiam, si cum fide Mediatoris offerrentur Deo; ita vt non Circumcisio iam præuisa, sed fides esset conditio, sub qua, & cuius intuitu promittebatur gratia. Porrò potuisse à Deo præuideri omnes infantes circumcidendos de facto nondum præuisa fide ministri, licèt de facto Circumcisio oriretur ex fide eiusdem ministri, explicant per diuersos ordines intentionis, & exequutionis; nam potuit Deus ordine intentionis post latam legem Circumcisionis præfinire intentione absoluta Circumcisionem talium paruulorum, non determinando pro eo signo media in particulari; atque adeò iam præuidebat illos omnes circumcidendos; & tunc illis omnibus, & non aliis promisit gratiam, si cum fide Mediatoris offerrentur Deo. Si autem hoc totum fuit possibile, videtur affirmandum fuisse de facto; quia hoc modo conciliantur omnia, quæ de Circumcisione dicuntur, scilicet eam non fuisse causam gratiæ, & tamen fuisse necessariam ad iustificationem paruuli, ita vt sine illa filij Hebræorum non iustificarentur.

30. *Reijcitur. Primò.* Contra hunc modum explicandi procedunt, vt dixi, argumenta suprà facta, & alia magis specialia. In primis enim non fit satis loquutionibus Patrum, qui (vt vidimus) non solùm dicunt, pueris circũcisis datam fuisse gratiam, sed etiam datam fuisse per Circumcisionem, ipsámque Circumcisionem influxum habuisse, qui cùm non fuerit physicus, debuit esse moralis, quatenus mouebat Deum ad iustificandum infantem: alioquin non apparet, quomodo per Circumcisionem iustificarentur, & saluarentur.

31. *Secundò.* Secundò, quia si promissio gratiæ non est facta omnibus paruulis, sed iis solùm, quo Deus præuidebat de facto circumcidendos; ergo de illis aliis qui circumcisi non fuerunt, possumus dicere, quòd si circumciderentur, fuissent iustificati; imò debemus dicere, quòd ex vi præsentis Decreti, & præsentis institutionis non fuissent iustificati, quia Deus non promisit generaliter iustificationem explicitè, aut implicitè omnibus paruulis, qui circumciderentur, sed his solis in particulari, in quorum numero non erat ille alius. Sicut si Deus solùm promisisset gloriam his, quos de facto præuidit morituros in gratia, aut obseruaturos legem, & nullo modo explicitè, vel implicitè aliis, non possemus dicere, quòd ex vi præsentis Decreti, aut promissionis Dei, Iudas obtinuisset gloriam, si seruasset legem: nulla enim extaret talis promissio Dei de danda gloria Iudæ, si legem seruasset. Consequens autem videtur omnino contra mentem Augustini, & aliorum Patrum, qui planè, dum dicunt, Circumcisionem valuisse infantibus ad iustificationem, dicunt, eam fuisse remedium idem, & commune omnibus paruulis masculis, sicut nunc est Baptismus, atque adeò nullum fuisse paruulum, qui, si fuisset circumcisus debito modo, non fuisset iustificatus.

32. *Confirmatur.* Confirmatur, quia si ea explicatio sufficeret ad verificandas eiusmodi propositiones vniuersales, posset aliquis similiter dicere, de facto non esse promissam gratiam omnibus hostiis consecratis, sed Christum præuidisse, quæ hostiæ consecratæ sumendæ erant de facto, & illis solis promisisse gratiam, si debita dispositione sumerentur; hoc enim sufficit ad verificanda verba illa generalia Christi, *Qui manducat me, viuet propter me*, & alia similia; sicut illa alia promissio limitata sufficit ad verificandam propositionem vniuersalem, quòd omnibus pueris Circumcisio afferebat remedium. Consequens autem nemo admittet; fatendum ergo est, eiusmodi promissiones vniuersales non terminatas fuisse ad eos solùm, qui de facto vsuri erant tali remedio, sed ad omnes eos etiam, qui vti poterant, licèt de facto non essent vsuri.

33. *Tertia ratio.* Tertiò, quia si ea promissio non extendebatur ad eos, qui de facto non erant circumcidendi; ergo iis paruulis non fuerat prouisum de remedio aliquo ad iustificationem, & salutem. Suppono enim, eos paruulos, quo circumcidi poterant, non habuisse aliud sacramentum, quo iustificarentur; vt volunt ij Auctores. Si ergo Circumcisio non erat instituta à Deo pro illis vt remedium ad iustificationem, de nullo prorsus remedio illis erat prouisum.

34. *Respondent.* Respondent primò, illis etiam paruulis prouisum fuisse de remedio, non quidem infallibili, & efficaci, sed sufficienti, & apto ad salutem obtinendam, scilicet per fidem mediatoris; quam si haberent parentes, & cum ea offerrent paruulum, poterat Deus ab ea fide moueri ad saluandum puerum. Sed *Impugnatur.* contra hoc est, quia hoc non est prouidisse de remedio, non enim prouidetur de remedio, quando remedium est tale, quod applicatum fortasse iuuabit, & fortasse non iuuabit. Adde, multos paruulos de facto fuisse ita oblatos Deo absque Circumcisione, de quibus non potest dici, quòd aliqui salui facti sint, alij damnati cum eodem remedio; ergo remedium illud debuit esse vniuersale ex lege Dei pro omnibus, quibus applicaretur.

35. *Dicunt secundò.* Respondent secundò, omnibus fuisse prouisum; quia sicut nunc de facto iis, qui non baptizantur, prouisum est de remedio, quatenus dat Deus parentibus cogitationem ad aliquem actum, quem si faciant, decreuit Deus filium perducere ad Baptismum, vel ad vsum rationis; sic prouisum erat filiis Hebræorum, quia si parentes aliquid agerent, Deus decreuerat filios perducere ad vsum rationis, in qua possent propria dispositione iustificari.

36. *Responsio impugnatur.* Hæc responsio omnino eneruat argumentum illud, quo vtitur Innocentius III. in c. *Maiores*, de Baptismo, vt infrà videbimus, ad probandum, Baptismum paruulis prodesse; ex quo etiam argumento suprà probauimus, in lege naturæ debuisse institui aliquod sacramentum, vel remedium ad iustificandos paruulos; quia nimirum credibile non est, Deum tantam multitudinem paruulorum absque remedio reliquisse. Hoc autem argumentum inutile iam erit ad id probandum; quia sicut hi Auctores dicunt, illis omnibus pueris, qui non circumcidebantur de facto, Deum prouidisse de sufficienti remedio, non quidem per Circumcisionem (quia hæc non fuerat pro illis instituta, sed pro iis solùm, qui circumcidendi erant) sed quatenus si parentes aliquid egissent, filij perducti fuissent ad vsum rationis: eodem modo dici posset, licèt Baptismus non prodesset paruulis, Deum non reliquisse eos absque remedio, sed decreuisse eos omnes ad vsum rationis perducere, quo ex propria dispositione possint iustificari, vel baptizari, si eorum parentes aliquid egissent, quod Deus illis interiùs inspirat. Qui tamen credibile non est, prouidentiam Dei ordinariam pro tanta paruulorum multitudine per illa media extraor

extraordinaria remedium ordinasse; ideo Innocentius dixit, Baptismum pro omnibus paruulis fuisse institutum, ne tanta paruulorum multitudo absque remedio ordinario relicta crederetur. Similiter ergo credendum non est, totam illam paruulorum multitudinem, qui de facto circumcidendi non erant, Deum reliquisse absque remedio aliquo ordinario; sed fatendum erit, pro illis etiam Circumcisionem fuisse institutam in remedium, vel aliquod aliud remedium generale efficax, & infallibile pro omnibus fuisse institutum, vt mox dicemus.

37. *Nec obstat exemplū puerorum qui sine Baptismo moriuntur.*

Neque obstat exemplum eorum paruulorū, qui de facto absque Baptismo moriuntur. Nam pro iis etiam dicimus Baptismum institutum fuisse in remedium, atque ideo Deum prouidisse illis de remedio possibili quantum est ex parte Dei, licèt ob defectum parentum, vel progenitorum eis non applicetur, qui vel non procurant Baptismum pro suis paruulis, vel nolūt inuestigare de via salutis, & vera religione pro se, & suis filiis & posteris; quod si fecissent, inuenirent remedium efficax pro illis, quod pro omnibus à Deo prouisum est. Iis verò, qui in vtero materno moriuntur antequam baptizari possint, non est mirum, si aliqua extraordinaria prouidentia Dei remedium extraordinariū præparauerit; ij enim pauci sunt, & extra communem ordinem rerum; quare potuit etiam extraordinario modo prouideri illis de remedio sufficienti per illas inspirationes parentibus immissas; qui modus prouidentiæ pro multitudine puerorum aliorum aptus non erat, vt ex Innocentio Papa apertè colligitur.

38. *Quinta solutio.*

Alij ergo quintò dicunt, in Circumcisione datam fuisse gratiam, non tamen ex opere operato, sed ex opere operantis, quia scilicet Circumcisio sola absque fide interna ministri nihil proderat, gratia autem, quæ datur intuitu actus meritorij, saltem de congruo, non datur ex opere operato, sed operantis, vt quando homo iustificatur extra Sacramentum per contritionem, per quam accipit gratiam, tanquam per dispositionem, & meritum de congruo, non dicitur accipere gratiam ex opere operato. Sacramenta autem nostra conferunt gratiam ex opere operato, vt constat.

Reijciuntur.

Sed hic modus loquendi rem adhuc non explicat; quia si per gratiam ex opere operato intelligatur ea, quæ datur absque intuitu alicuius meriti, falsum esset, nostra sacramenta dare gratiam ex opere operato; nam in sacramento Pœnitentiæ debet interuenire contritio, vel attritio interna, cuius intuitu saltem partialiter detur gratia illius sacramenti. Si verò per gratiam ex opere operato intelligatur illa, quæ datur non solùm intuitu actus meritorij, sed etiam alicuius operis, quod ex se non meretur gratiam: in hoc sensu gratia Circumcisionis erat ex opere operato; nam licèt requireretur fides interna, gratia tamen non dabatur solùm intuitu illius fidei, sed etiam intuitu Circumcisionis: alioquin fides sola absque Circumcisione iustificaret; quę est sententia P. Vasquez, quam hi auctores impugnant. Adde nec ita fuisse requisitam fidem ad Circumcisionem, vt esset actus meritorius etiam de congruo; nam etiamsi vitiaretur ex aliqua circumstantia, ac per consequens non fuisset meritorius, Circumcisio haberet suum effectum, vt diximus suprà *disp.* 3. *sect.* 1. in simili agentes de remedio legis naturæ.

39. *Sexta solutio.*

Alij denique sextò dicunt, Circumcisionem ex primaria intentione non fuisse institutam ad eandem gratiam, vel tollendum peccatum, sed vt esset signum, & nota illius populi, ac propter alios fines, secundariò tamen, & consequenter voluisse Deum, vt apud filios Abrahæ succederet loco remedij, quod priùs vsurpabatur ad tollendum originale. Hoc tamen benè impugnat Vasquez *d. disp.* 184. *n.* 43. quia siue primariò, siue secundariò esset ad hoc instituta, vere haberet iam vim ad illum effectum, atque adeò falsò negaretur apud Concilia, & Patres valuisse aliquid iustificandum, & conferendam salutem, & falsò diceretur, figuralse solùm gratiam nobis postea dandam per Christum. Et quidem loquendo de nostris sacramentis, nemo negabit, eà continere, & causare effectus suos secundarios, v. g. Extrema vnctio, quæ primariò ordinatur ad sanitatem animæ, secundariò autem ad corporis sanitatem conferendam, non minùs dicitur causa huius, quàm illius; nec minùs dicetur hanc continere, quàm illam.

Hanc benè Vasquez impugnat.

SECTIO III.

Resolutio quæstionis.

40. *Vtraque sententia queadmodum fieri possit concilietur.*

VTraque sententia eo nititur auctoritatis pondere, vt nefas sit ab earum altera discedere: atque adeò cogimur vtramque aliquo modo amplecti, & Patres, qui pro illis afferuntur, in concordiam adducere; non quòd Theologos etiam Scholasticos in hoc puncto non dissentire dicamus (eorum enim plures procul dubio inter se conciliari non possunt) sed Patres, & Concilia, quæ pro vtraque parte afferuntur, conabimur in vnam, & eandem sententiam reuocare.

Conclusio. Circumcisio ex sua institutione nullā vim habet.

Asserimus itaque, Circumcisionem ex sua institutione nullam vim habuisse iustificandi, vel tollendi peccatum originale, sed solùm fuisse datam in signum, & characterem populi Iudaici, ac fidelis, vt docet secunda sententia, quam auctoritas Scripturæ, Conciliorum, & Patrum videtur omnino confirmare: cum hoc tamen stat, quòd in Circumcisione, & per Circumcisionem paruuli regulariter iustificarentur; quia remedium legis naturæ, quod applicari debebat aliquo signo externo, quòd esset protestatio fidei internæ de Christo venturo, vt diximus suprà *disp.* 3 *sect.* 2. regulariter etiā applicabatur per ipsam Circumcisionem, vt vnā, & eadem actione duplici præcepto satisfieret. Debebant enim parentes ex vno capite suis paruulis applicare remedium, seu sacramentum legis naturæ ad expiandos illos à culpa originali; quod fieri debebat applicando illis fidem Christi venturi aliqua actione externa: debebant aliunde ex Diuino præcepto Abrahæ intimato, & renouato in lege Moisis, paruulum octauo die circumcidere: vtrique ergo obligationi simul, & semel satisfacere volentes, Circumcisionē ipsam assumebant ad applicandam fidem Christi venturi suis paruulis, & ad mundandos illos à macula originali: fœminis autem idem remedium præstabant aliqua alia actione externa circa ipsas exhibitā; sicut & masculis etiam, qui ante octauum diem periclitabantur, vel qui die octauo propter morbū, vel aliud impedimentum circumcidi non poterant. Cùm enim vtrumque illud sacramentum Circumcisionis, & remedij legis naturæ grauissimum esset, & solemniter deberet celebrari, coniungebant in vnam, & eandem solemnitatem, vtrumque ritum, quod cedebat in maiorem honorem ipsius Circumcisionis, quam ea ratione vtiliorem reddebant, & in notitiam magis publicam, & certam expiati paruuli; cui, mediā Circumcisione, & sigillo permanenti ac impresso, remedium peccati applicabatur. Sic etenim duobus aliis præceptis diuersis vna actione solebant satisfacere ad vitandas suas solemnitates. Vnum enim erat præceptum purgationis

Explicatiuè conclusio.

Quid de fœminis, quid de masculis periclitantibus.

41. *Primum præceptum.*

fœminæ post puerperium; quod quidem,nato masculo expleri debeat die quadragesimo ; natâ verò fœminâ,die octogesimo;vt constat ex *c.*12. Leuitici.

Secundum præceptum.

Alterum erat præceptum offerendi primogenitum Deo, & redimendi illum quinque siclis, vt constat ex *c.*13. Exodi ; & licèt hoc secundum præceptum non haberet tempus præfixum , vtrique tamen simul,& semel satisfaciebant;vt constat ex *c.*2 Lucæ.

42. Sic etiam vtcumque illud sacramentum in eandem actionem coniungebant maioris solemnitatis , & & commoditatis gratiâ ; licet vni soli , nempe Circumcisioni, præfixus esset dies in lege. Sicut nunc etiam fideles vtrique præcepto, Confessionis scilicet , & Communionis annuæ , eodem tempore satisfaciunt; licèt Communioni soli præfixum sit tẽpus Paschale in præcepto , non verò Confessioni, quæ fieri posset qualibet anni die; sed commoditatis gratia vtrumque præceptum eodem tempore adimplent;sic etiam faciebant Iudæi. Vnde meritò Patres supponebant,in Circumcisione, ac per Circumcisionem iustificato primùm paruulos a culpa originali. Nec poterat aptior inueniri actio ad significandam fidem Christi venturi,quàm illa,quæ ex sua institutione ad hoc data fuerat Abrahæ, & eius posteris , vt haberent in carne sua impressum sigillum eius fidei, quo perpetuò profiterentur Christũ venturum ex semine Abrahæ;ideo enim, teste Ruperto *lib.*5.in Genes.*c.*31.in illa corporis parte fieri præcipiebatur , quæ instrumentum erat generationis ; quia nimirum fides Abrahæ fuerat de promissione seminis, in quo benedicentur omnes gentes. *Rectè*,inquit, *Abrahæ quia crediderat dicenti Deo,quòd in semine eius benedicerentur omnes gentes,in loco seminis signum eiusdem fidei positum est.* Non ergo poterat melius signum circa paruulum exerceri , ad protestandam in ipso , & applicandam illi fidem Christi venturi , quàm illud , quod à Deo ad hanc ipsam fidem significandam fuerat institutum.

Circumcisio erat aptissima ad significãdam fidem Christi venturi.

43. Possumus hoc ipsum colligere ex ritu, & vsu Iudæorum,qui paruulis in ipsa Circumcisione nomina solebant imponere,vt constat ex *c.*1.*&* 2. Lucæ. Quod quidem magnum argumentum est,vsos ipsos fuisse Circumcisione ad sanctificandos infantes, ac proinde coniunxisse vtrumque sacramentum in eandem actionem , vt diximus. Hoc enim solemne fuit omnibus ferè nationibus, vt nomina tunc paruulis imponerent, cùm primùm eos Deo consecrabant,sanctificabant,& lustrabant; sicut nunc etiam Christiani non nisi in Baptismatis fonte imponunt nomina filiis , quos tunc ab originali macula purgant. Sic de Athenien sibus testatur Suidas , quòd decimo natiuitatis die,oblatis sacrificiis,quibus dicabant puerum Deo,ei nomen solemniter imponebant, conuocatis cognatis, & amicis. Sic etiam de Romanis constat ex Festo , quo octauo die puellis, & nono pueris nomina imponebant,quos priùs lustrabant, & ideo appellabant dies illos *lustricos*; de quo videri potest Macrobius *lib.*1.Saturnal.*c.*16. & Salmeron *Prolegom.*9.Vnde Tertullianus de Idololatria *c.*16.appellat festa illa *Nominalia*;quibus dicit, licitè interesse potuisse Christianos , quia licèt interuenirent semper sacrificia Diis oblata ; actio tamen ipsa imponendi nomen , cui Christianus aderat,de se erat indifferens;sicut nuptiæ,& alia eiusmodi,quibus licitè aderant, licèt miscerentur semper ritus aliqui Gentilium in Deorum cultum.

Vnde hoc colligatur.

Quid fuerit solemne omnibus nationibus.

44. Hinc constat,quo sensu verum sit,per circumcisionem fuisse paruulos iustificatos , non quidem quasi circumcisio ex se,aut ex sua institutione hanc habuerit vim , sed quia parentes illam actionem vsurpant ad eum finem loco illius , quam priùs faciliorem adhibebant ad remedium peccati , & ad protestandam fidem Christi venturi.Constat etiam, quo sensu alij verè negent , circumcisionem quidquam valuisse,aut fuisse vtilem ad salutem,& iustiam : loquuntur enim de circumcisione formaliter sumpta , & secundùm id , quod ex sua institutione habebat ; cùm illi alij loquantur de circumcisione solùm materialiter sumpta,quatenus illa actio materialis ex voluntate parentum assumebatur pro materia illius sacramẽti iustificantis ex vi, non quidem institutionis ipsius Circumcisionis , sed institutionis sacramenti iustificantis, quod ab initio legis naturæ fuerat institutum.Vtrique ergo verè loquuntur, si alij in sensu formali intelligantur , alij verò in sensu solùm materiali.

Quo sensu etiamnon iustificarentur.

Quo sensu paruuli per Circumcisionem iustificarentur.

Dices,quod circumcisio determinatè non exigeretur ad iustificationem paruuli, nõ sufficit ad hoc, vt absolutè negetur illam valuisse, aut fuisse vtilem ad iustificationem,vel fuisse causam iustificationis, provt à Conciliis & Patribus negatur, quia propositio negatiua videtur negare in omni sensu & omnem vtilitatẽ circumcisionis quomodocunque cõsideratæ,siue materialiter,siue formaliter. Sicut dẽ facto non requiruntur verba,aut voces determinatè ad sacramentum Matrimonij, potest enim nutibus etiam perfici; & tamen nemo dicet, verba contrahentium non valere quidquam ad conferendam gratiam illius sacramenti.Similiter ex Christi institutione non requiritur determinatè ad sacramentũ Ordinis perficiendum porrectio panis & vini;Græci enim sine illis ordinantur de facto , vt vidimus suprà disp.2.sect.5.& tamen nemo dicet,hanc porrectionem panis , & vini inutilem esse ad illum finem,aut non habere vim, nec valere quidquam ad conferendam gratiam illius sacramenti : ergo eodem modo,licèt non requireretur determinatè circumcisio ad remedium contra originale,sed solùm in genere aliqua actio externa , quæ esset professio fidei Christi, & applicatio illius pro paruulo , non potest tamen negari , quod hæc actio circumcisionis , quando ad eum finem adhibebatur , haberet vim,& esset vtilis;quare propositiones illæ negatiuæ,in toto rigore,& proprietate erunt falsæ.

45. *Instantia.*

Respondetur in primis , negari non posse, quod aliquando propositiones negatiuæ in hac materia simpliciter prolatæ sint veræ , propter sensum formalem,quem faciunt,licèt in sensu materiali essent falsæ , v.g. si aliquis cantet formam Baptismi, verum erit dicere, *Musicam inutilem esse ad conferendum effectum illius sacramenti* ; quæ tamen propositio solùm est vera in sensu formali,non in sensu materiali ; nam musica realiter loquendo sunt illæ voces prolatæ tali modo, qui modus non distinguitur ab ipsis vocibus ; est enim ille sonus per suam entitatem acutus,& ille alius per suam entitatem grauis, &c.In quo consistit formaliter musica, illæ autem voces re ipsa conferunt gratiam ; est ergo vera illa propositio solùm in sensu formali,quatenus significat parum referre ad effectum sacramenti , quod fuerint voces acutæ,vel graues,aut musicè prolatę: sufficeret enim esse voces humanas absque vllo musico artificio. Sic etiã dicitur, circumcisionem inutilem fuisse ad conferendam gratiam;quia licèt illa actio per suam entitatem fuerit circumcisio, & illa actio de facto conduxerit ad conferendam gratiam,parum tamen referret ad hunc finem,quod illa actio esset circũcisio,cum sufficeret quæuis actio, & simplex protestatio externa fidei Christi , qua eadem fides applicaretur paruulo ad eum finem.

46. *Responsio.*

47. *Pro nostra solutione notandum.*

Pro solutione tamen argumenti, & eorum, quæ ibi adducuntur in exemplum,notandum est,dupliciter

citet posse contingere, vt aliquid quod indeterminatè exigitur ad aliquem effectum, determinetur per positionem alicuius. Primò, ita vt id, quod ponitur, non addat, sed solùm quasi intra idem genus determinet indifferentiam illius, quod in communi exigebatur. Sic ad Matrimoniũ requiruntur verba, vel nutus; qui autem ponit verba, non addit, sed solùm determiat intra idem genus manifestationis illam manifestationem consensus, quæ indifferenter exigitur; & in hoc casu propositiones illæ solent accipi regulariter in sensu materiali, & non formali, aut reduplicatiuo; quia non censetur velle reduplicare in eo casu, qui nihil, aut ferè nihil addit, moraliter loquendo, supra subiectum materiale. Secundò potest determinari ita, vt id, quod ponitur, non solùm determinet vtcumque, sed addat notabiliter supra id, quod indifferenter exigebatur; quod solet communiter cõtingere, quando extrahit ad aliud genus physicum, vel morale. Sic se habet propositio illa, *Musica est inutilis ad iustificationem*; quæ est vera in sensu formali; nam voces musicè prolatæ nõ solùm determinant voces requisitas ad formam Baptismi, sed addunt notabiliter, & extrahunt illas ex genere significandi, in quo requirebantur, ad genus delectandi aures, in quo nõ requirebãtur, nec considerabantur ad illum effectum: & huiusmodi propositiones simpliciter prolatæ solent communiter intelligi in sensu formali, quia additur aliquid tale, supra quod possit præsumi loquens velle reduplicare.

48. Exemplum habemus in moralibus. Si aliquis, v.g. sit simul Archiepiscopus Neapolitanus & Vicerex, poterit quidem ille, qui est Vice rex imponere præcepta, & concedere statuta in materia spirituali, & tamen verum erit dicere, Vice-regem non habere auctoritatem condendi leges in materia spirituali; hoc enim intelligitur in sensu formali, licèt materialiter Vice-rex habeat verè talem auctoritatem; per nomen tamen *Vice-regis* non solùm determinatur vtcumque dignitas Archiepiscopi ad hunc numero Archiepiscopum, sed extrahitur ad aliud genus dignitatis tẽporalis, quæ vt sic impertinẽs est ad talem auctoritatem. Sic sacramentum Circumcisionis ex sua propria institutione habebat quidem rationem sacramenti, sed ex illo genere Sacramentorum, quæ solùm figurabant, & promittebant gratiam nobis dandam: contingebat autem eamdem circumcisionem vsurpari pro materia alterius sacramenti iustificantis, quod erat sacramentũ diuersi generis. Loquendo itaque de circumcisione sub hoc nomine, explicabatur solùm formalirer ratio sacramenti prioris generis, quæ sola competebat ei ex propria institutione; atque adeò vt sic verum erat dicere, circumcisionem (hoc est illud sacramentum provt tale) non habere vim iustificandi; nam vt tale sacramentum illam non habebat, licèt provt eadem actio aliunde accipiebatur pro materia alterius sacramenti, eam posset habere.

49. *Declaratur exemplo.* Possumus autem ad hoc magis declarandum afferre exemplum magis simile ex hac eadem materia de Sacramentis. Nam communiter Theologi loquentes de effectibus Eucharistiæ, dicunt, illam non offerre ex opere operato reatum pœnæ temporalis in eo, qui communicat. Quæ quidem propositio, vt sit vniuersaliter vera, debet intelligi in sensu formali de Eucharistia, vt tale sacramentum est, & ex propria institutione; nam materialiter & realiter loquendo contingere potest, quod sumptio Eucharistiæ etiam extra sacrificium tollat ex opere operato reatum pœna, quando alicui, v. g. imponitur à Confessario pro pœnitentia, quòd semel, aut bis sumat Eucharistiam: tunc enim ipsa sumptio Eucharistiæ erit pars sacramenti Pœnitentiæ, scilicet satisfactio Sacramentalis; atque adeò ex opere operato auferet aliquem reatum pœnæ temporalis, non tamen formaliter vt sacramentum Eucharistiæ est, sed vt est pars sacramenti Pœnitentiæ; quod exemplum poni potest in aliis Sacramentis. Nam eodem modo posset dari à Confessario pro pœnitentia, accipere Confirmationem, Ordinem, vel Matrimonium; & tunc illa etiam sacramenta materialiter tollerent reatum pœnæ temporalis; quia pertineret illa actio ad duo sacramenta diuersa; & propositio negatiua esset vera, quia intelligeretur in sensu formali, quòd sacramentum Confirmationis, Ordinis, &c. non tolleret reatum pœnæ temporalis. Sic dicitur verè, quòd sacramentum Circumcisionis non conferebat gratiam; quia si illam conferebat, non erat vt sacramentum Circumcisionis, sed vt materia sacramenti instituit in lege naturæ ad remedium peccati originalis.

50. *Hinc facilè ad obiectionẽ respondetur.* Hinc iam ad obiectionem respondetur facilè, propositiones illas negatiuas de efficacia Circumcisionis esse veras, quia intelliguntur de sacramento Circumcisionis formaliter, quod quidem non determinat vtcumque actionem requisitam ad sacramentum remedij originalis, sed addit, & extrahit illam actionem ad aliud sacramentum diuersi generis, quale erat sacramentum Circumcisionis; quare loquendo de Circumcisione, sub nomine *Circumcisionis*, intelligitur reduplicari supra id, quod addit, & vt sic verissimè dicitur, Circumcisionem fuisse inutilem, & inefficacem ad iustificandum; quia illud totum, quod sacramentum Circumcisionis addebat, nec requirebatur, nec erat vtile ad eamdem gratiam. Sicut si in aliqua Republica ij, qui contrahunt matrimonium, vt ostendant feruorem amoris mutui, & promptitudinem animi ad ponendam vitam pro coniuge, solerent exprimere consensum aliquando abscissione vnius digiti, quem sibi mutuò quasi in amoris pignus darent, contraheretur quidem verum matrimonium per illam actionem, quippe quæ assumeretur etiam ad exprimendum consensum: sed tamen verissimè diceretur, illam cæremoniam inutilem esse, & vacuam; quia reduplicatiuè sumpta, & secundùm id quod addit supra simplicem expressionem consensus, nullum habebat effectum bonum: sic etiam circumcisio dicitur egena, inutilis, & vacua; quia secundùm id, quod addit supra simplicem fidei protestationem, & applicationem pro paruulo, nihil operabatur in ordine ad internam iustificationem. Hoc tamen non procedit in exemplo illo de verbis contrahentium in matrimonio, aut de porrectione panis, & vini in collatione Ordinis: verba enim coniugis, non addunt, sed merè determinant actionẽ manifestationis requisitam ad valorem matrimonij, nec extrahũt ad aliud genus; sicut nec porrectio panis, & vini addit, moraliter loquendo, sed solùm determinat id, quod requiritur ad sacramentum Ordinis, scilicet actionem externam significatiuam traditionis potestatis; vnde, quando dicimus illa verba coniugũ, vel illam traditionem materiæ esse aliquid efficax ad conferendam gratiam, non intelligimur reduplicare, nisi supra verba, vt significant consensum, vel supra actionem illam, vt significat traditionẽ potestatis; nihil enim aliud significant illa actio, vel illa verba; & ideo hæ propositiones communiter vsurpantur, non autem illæ aliæ; nam sensus formalis & reduplicatiuus propositionis pendet potissimùm ex vsu, & ex materia, de qua loquimur; vt constat in materia de Trinitate, vbi hæ propositiones communiter conceduntur: *Paternitas non est aliquid absolutum?*

absolutum ? Essentia non est aliquid relatiuum, sed absolutum; quia nimirum in illa materia ex vsu omnium intelliguntur facere sensum formalem, & reduplicatiuum, in quo sensu sunt veræ, licèt in sensu reali, & identico essent falsæ; imò etiam in Logica communiter concedi solent hæ propositiones. *Homo animalitate non discurrit; rationalitate non sentit; voluntate non intelligit; intellectu non amat*; etiamsi potentiæ non distinguantur realiter ab anima, quia nimirum ex communi vsu faciunt sensum formalem; non est ergo mirum, si dicamus, similes propositiones apud Patres & Concilia verificari simpliciter prolatas de circumcisione sub nomine sacramentorum legis antiquæ, vel sub nomine circumcisionis, quia sub iis nominibus intelliguntur facere sensum formalem; in quo sensu sunt veræ, licèt in sensu materiali, & identico essent falsæ.

52. *In quo sensu Patres sint loquuti.* Denique Patres illi, qui pro alia sententia adducti sunt, dicentes, Circumcisionem valuisse ad iustificationem paruulorum, sicut nobis valet Baptismus, loquuti sunt non in sensu formali, & reduplicatiuo, sed in sensu materiali, & specificatiuo; in quo sensu verum est, quia communiter (vt dixi) illa eadem Circumcisionis actio fiebat pro vtroque sacramento. Fateor tamen, Augustinum aliquid plus voluisse; nam efficaciam Circumcisionis colligere voluit ex illo loco Gen. 17. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit octauo die, delebitur anima illa de populo suo.* Ex quo loco probabat, Circumcisionem ex propria institutione habuisse, quòd deleret maculam originalem, & quòd Iudæis esset ad eum finem omnino necessaria. Sed cùm Augustini argumentum fundetur in illis vocibus, *octauo die*; quas tamen Latina Biblia aut Hebræa non habent, nec etiam editio LXX. Interpretum correcta, saltem cum illo sensu, non est mirum, si intentum Augustini in hac parte non amplectamur; præsertim cùm ipse Augustinus 16. *de Ciuit. cap.* 17. fateatur, etiam retentis illis verbis *octauo die*, posse illum locum exponi de dissipatione pacti, non quidem cum primo parente, sed iniri cum Abrahamo circa ipsam Circumcisionem. Alios autem Patres, qui solùm dixerunt, Circumcisione iustificatos fuisse paruulos, amplectimur, & intelligimus in sensu vero, sed materiali, & identico, qui sufficit ad veritatem rigorosam propositionis simpliciter prolatæ. De sensu autem Innocentij in d.c. *Maiores*, dicemus sect. sequenti.

53. *Obiicitur primò contra hunc dicendi modum.* Contra hunc modum dicendi, quem, paucis mutatis, proposuerat breuiter Suarez *dicta disp.* 10. *sect.* 2. § *potest verò aliter*, & postea impugnat, potest ex eo argui, primò, quia sub sacramentis legis antiquæ, quando dicuntur egena, & inefficacia, non minùs comprehenditur sacramentum illud legis naturæ, quo pueri iustificabantur, quàm circumcisio, & alia sacramenta legis veteris; quia Concilia potissimum intendunt ostendere excellentiam nostrorum sacramentorum supra sacramenta antiqua; ergo non solùm præferunt nostra sacramentis Mosaicis, sed *Respondetur.* multò magis quibuslibet antiquioribus. Respondetur Concilia loqui in eodem sensu, in quo loquebatur Paulus, à quo illud dogma hauserunt. Paulus autem loquutus est de sacramentis, & cæremoniis legis veteris, cuius inutilitatem, & debilitatem volebat prædicare, vt Iudæos ad finem conuersos ab eius veneratione, & retentione amoueret: non ergo est, cur eius doctrinam extendamus ad Sacramentum legis naturæ, de quo nulla fuerat controuersa, nec opus erat ab illius obseruantia Neophytos separare: cùm enim esset protestatio Christi venturi, eo ipso, quod credebant Christum iam venisse, abstinere debebant à tali protestatione; nec erat periculum, quod simul cum Baptismo vellent illud sacramentum retinere, cùm ipse Baptismus esset etiam cæremonia, & actio externa protestatiua fidei; & applicatio illius paruulo baptizato.

54. *Obiicitur secundò.* Arguit secundò idem Suarez, quia status legis naturæ secundùm id, quod proprium erat eius, erat imperfectior, quàm status legis scriptæ. Deus enim paulatim deducebat hominẽ ab imperfecto ad perfectum; ergo si sacramenta legis scriptæ non habebant vim iustificandi, multò minùs sacramentum legis naturæ eam habebat. Respondetur, statum legis scriptæ fuisse perfectiorem, quoad magis expressam notitiam Christi venturi, quia hæc notitia, & lux quasi à diluculo auroræ procedebat, & crescebat paullatim vsque ad perfectum diem legis Euangelicæ; quoad alia; fuisse fortasse imperfectiorem, quatenus scilicet infinitis, & grauissimis oneribus, ac præceptis hominem onerabat: quoad efficaciam autem iustificandi, vtrumque statum fuisse æqualem; quia in neutro dabatur gratia ex opere operato, nisi præcisè, quatenus erat necessarium, scilicet paruulis ad iustificationem, qui aliter non poterant suis actibus se disponere. Hoc autem paruulorum remedium commune fuit vtrique statui, licèt quoad alia sese inuicem excederent. *Responsio.*

55. *Tertia obiectio.* Tertiò arguit, quia si semel admittitur, in lege naturæ fuisse sacramentum aliquod causans gratiam; posset etiam dici, fuisse plura, & diuersa. Respondetur, hoc argumentum debere solui ab eodem Suarez; nam licèt ipse nolit appellari illud sacramentum causam gratiæ, concedit tamen in illo datam fuisse gratiam paruulis infallibiliter ex misericordia Dei; nec hoc esse contra Conciliorum definitiones, quæ solùm negant sacramenta antiqua causasse gratiam; ergo similiter poterat dici, fuisse in illo statu plura alia sacramenta, in quibus Deus infallibiliter ex sua misericordia daret gratiam, nec hoc etiam erit contra dicta Conciliorum. Omnes itaque debemus negare sequelam; quia in illo statu (vt diximus) ponenda sunt in ordine ad gratiam ex opere operato conferendam; illa solùm, quæ necessaria erant, nec sine sufficienti fundamento debemus multiplicare talia sacramenta. Sicut autem non est fundamentum ad ponendum aliud sacramentum, in quo Deus daret infallibiliter gratiam; sic nec ad ponendum aliud, quod haberet vim conferendi gratiam ex opere operato. *Respondetur.*

56. *Quarta obiectio. Galat. 2.* Quartò arguit, quia Paulus negans legem iustificasse, non solùm debet intelligi de lege scripta, sed etiam de lege naturæ: quod enim dicit ad Galat. 2. *Si ex lege iustitia, ergo Christus gratis mortuus est*, potuisset dicere de lege naturæ; quia si lex naturæ habuit vim iustificandi; ergo Christus gratis mortuus est ad iustificandos homines. Rationes ergo Pauli de vtriusque status sacramentis debent æqualiter intelligi.

Responsio. Respondetur, omissis aliis interpretationibus, Paulum ibi non negare, quod ex operibus legalibus data fuerit iustitia: certum enim est, per opera etiam bona, & legis obseruantiam fuisse olim iustificatos Patres antiquos; sed loquitur de operibus legis prout intelliguntur sine spiritu fidei, quem Christus communicabat. Et quidem non loquebatur ibi de solis operibus cæremonialibus, sed etiam de moralibus; vt optimè notauit P. Vasquez in Paraphrasi eiusdem epistolæ ad Galat. in argumento c. 3. Nam licet intentum Apostoli sit remouere Galatas à Circumcisione, & aliis cæremoniis legalibus; hoc tamen ipsum probat ex insufficientia operum moralium sine spiritu fidei, tamẽ dicat, si ipsa obseruatio legis, qua homines iustificati sunt, non oriebatur *Vasquez.*

tur ex legis notitia (nam si hoc esset, frustra Christus venisset)sed ex spiritu fidei,qui propter Christi merita communicabatur; ergo cæremoniæ illius legis, quæ vmbra erant, & figuræ eiusdem Christi, debuerunt eius aduentu cessare; figura enim cessat statim posità veritate figuratâ. Admittimus ergo, quod nec ipsa lex naturæ secundùm se habebat vim iustificandi, sed provt includebat spiritum,& fidem Christi. Ex hoc tamen, quòd Christus gratis non fuerit mortuus,non probatur inutilitas illius remedij in lege naturæ ad iustificandum; imò neque ipsius Circumcisionis: huius enim inutilitas probatur ex aliis locis Scripturæ suprà adductis, quibus egena, & vacua appellatur, & merum signaculum iustitiæ absque alia efficacitate,&c.

SECTIO IV.

Infertur resolutio aliquorum dubiorum.

57. *Primum dubium, an necessaria esset fides ad hunc effectum.* Paludan. Antonin. Ouandus. Suarez.

EX dictis inferri potest decisio plurium dubiorum,quæ circa Circumcisionem solent agitari; & procedunt supposito eo, quod in aliquo sensu concessum est,scilicet Circumcisionem aliquo modo habuisse vim iustificandi, & tollendi peccatum originale. Dubitatur ergo primò, an ad hunc effectum, & ad valorem sacramenti necessaria esset fides in eo, qui ministrabat illud sacramentum paruulis. Partem negantem tenent Paludan. *d.* 1. *q.* 5. *art.* 5. Antoninus 3. *part. tit.* 14. §. 2. Maior *in* 4. *d.* 1. *q.* 4. in fine. Ouandus *propos.* 15. de Circumcis. *ad* 4. quos sequitur Suarez *disp.* 10. *sect.* 1. §. *Dico* 2. quod probant exemplo nostri Baptismi, qui collatus absque vlla fide ministri dat gratiam, & habet suum effectum in baptizato.

58. *Vera sententia.* Bellarm. S. Thom. Bassolis. Palatios. Cano. Conaren. Henriq.

Contraria sententia verior videtur, quam tenet Bellarm. *lib.* 2. de Sacramentis, *cap.* 13. qui affert pro se S. Thomam, Capreolum, Sotum, Ledesmam, & alios Thomistas. Idem tenent Bassolis *in* 4. *d.* 1. *q.* 4. Palatios *quæst.* 5. Cano de Sacrament. *p.* 5. Conarenus 1. *de Sacram.* vbi Henriquez *cap.* 17. §. 6. in fine, qui alios affert. Probatur primò, quia ad Rom. 4. Circumcisio dicitur *signaculum iustitiæ fidei*; atque ideo Augustinus *lib.* 2. de nuptiis *cap.* 12. illam appellat *sacramentum iustificationis ex fide*; vnde dicebantur saluari tunc paruuli in fide parentum. Secundò probatur,quia multi etiam infideles vtebantur Circumcisione, vt latè refert Epiphanius *Hæres.* 30. Ambrosius *epist.* 77. Origen. 2. *in cap.* 3. epist. ad Rom. in fine;& *lib.* 5. cont. Celsum post med. Hamerus *Genes.* 17. & alij; & tamen eorum filij non censentur fuisse iustificati. Denique ratio sumitur ex dictis;quia cùm Circumcisio ex propria institutione non esset sacramentum iustificans, sed solùm posset conducere, quatenus assumebatur pro materia sacramenti legis naturæ;illud autem sacramentum legis naturæ non iustificaret, nisi quatenus erat protestatio fidei internæ,quæ paruulo applicabatur,vt diximus suprà *disp.* 3. *sect.* 2. consequens est, quòd nec Circumcisio posset iustificare absque illa fide. Qualis autem deberet esse ea fides, diximus ibi, vbi etiam dissoluimus argumenta, quæ contra hanc partem fieri possunt; nec oportet illa in præsenti iterum repetere.

Epiphan. Ambros. Origen. Hamerus. *Probatur ratione.*

59. *Secundum dubium.*

Secundum dubium est, an eo modo quo operabatur gratiam, dici posset gratiam illam fuisse datam ex opere operato, an ex opere operantis. Hoc, suppositis iis quæ dicta sunt,pertinet ad solum modum loquendi. Et quidem P. Suarez *d. disp.* 10. *sect.* 2. §. *Quocirca* dicit non fuisse quidem datam gratiam ex opere operato, neque ex opere operantis, sed ex speciali prouidentia Dei, propter necessitatem vrgentem datam præter opus operantis: quod licèt explicare conetur, difficilè intelligi potest. Quare magis placet modus loquendi cómunis, quòd data fuerit gratia ex opere operato;per hoc enim solùm significatur exclusio operis operantis, seu meriti, hoc est, non esse datam intuitu solùm alicuius meriti condigni,vel congrui;nam licèt regulariter intercederet fides, quæ esset meritoria de congruo, aliquando tamen poterat interuenire fides non meritoria,vt diximus *dicta sect.* 2. agentes de sacramento legis naturæ; & quando interueniebat fides meritoria, adhuc gratia non conferebatur intuitu solius fidei, sed intuitu etiam ipsius operis externi, sine quo non conferretur illa gratia. Hoc autem sufficit,vt dicatur gratia conferri ex opere operato, vt constat in gratia, quæ datur in sacramento Pœnitentiæ,quæ datur quidem ex opere operato,licèt detur partialiter intuitu pœnitentiæ internæ, quæ est meritoria de congruo; non enim datur solo intuitu illius, sed intuitu etiam operis externi, sine quo non daretur. *Solvitur.*

60. *Tertium dubium.*

Tertium dubium simile huic esse potest, an Circumcisio eo modo, quo conducebat ad iustificationem paruuli, dicenda sit causa illius gratiæ, an solùm conditio requisita ad iustificationem & gratiam (Suarez enim vbi suprà videtur etiam fugere appellationem causæ,nam cùm Circumcisio non contineret pretium redemptionis solutum,non videbatur continere moraliter effectum, & gratiam:vnde Concilia dicunt, illa sacramenta non continuisse, nec causasse gratiam; & Paulus,quando loquitur de iustitia, quæ dabatur in lege, dicit illam non fuisse ex lege;quia non continebatur in lege, sed ex promissione. Sed quod attinet ad loquutiones Pauli & Conciliorum, iam diximus suprà, posse meliùs in alio sensu explicari de sacramento Circumcisionis in sensu formali, qua ratione nec erat causa, nec etiam conditio ad conferendam gratiam. *Suarez fugit appellationem causæ.* *Loquendo in sensu formali patet.*

61. *In sensu materiali potius dici debet conditio.*

Aliunde tamen loquendo de circumcisione etiam in sensu materiali, possumus illam conditionem potiùs dicere,quàm causam,(quia vt suprà diximus) cùm circumcisio non esset actio Christi (quod idè dicendum est de sacramento legis naturante institutam circumcisionem) non habebat vim ad mouendum Deum, qualem habent nostra sacramenta; eò quòd sint operationes Christi, factæ scilicet à ministro immediato,tanquam à ministro Christi,& per quem Christus loquitur & operatur. Habebat ergo se actio circumcisionis, sicut galli cantus, quando dominus præcepit famulo dare pecuniam Petro,quoties gallus cantat; tunc enim,vt diximus, galli cantus non est causa moralis, sed conditio; quâ posità, præceptum domini mouet seruum ad dandam pecuniam: sic circumcisio erat conditio quædam, quâ posità mouebatur Deus ad dandam gratiam,non propter circumcisionem, sed propter suam promissionem, & propter merita Christi futura,quæ erant causa moralis illius gratiæ.

62. *Instantia.*

Dices, ipsa circumcisio instituta fuerat in signum fœderis inter Deum,& Iudæos;ergo ipsa erat quasi chirographus promissionis Diuinæ, chirographus autem videtur esse causa moralis mouens debitorem ad soluendum quod promisit; habet enim in se quasi implicitam, & contentam promissionem; imò est ipsamet promissio permanens, & scripta;ergo nō erat solùm conditio,sed causa moralis exigens rem promissam. Confirmaturque potest,quia ideo diximus supra disp. 1. sect. 2. sacramēta legis antiquæ fuisse vera sacramenta; quia licèt non causarent gratiam in suscipiente, causabant *Confirmatur.*

tamen gratiam nostram, quatenus erant promissiones nostræ gratiæ: ergo similiter debet circumcisio appellari causæ gratiæ tunc datæ, cùm non minùs contineret promissionem illius gratiæ, quàm gratiæ postea nobis dandæ.

63. *Respondetur primò.* Responderi tamen potest, circumcisionem in primis non fuisse institutam in signum fœderis, seu promissionis de danda gratia, sed solùm de danda terra Chanaam, quæ propter hoc dicitur terra promissionis, & de multiplicanda progenie Abrahæ, atque etiam fortasse de Christo illi in filium dando: quare ex sua institutione non erat signum fœderis in ordine ad iustificationem circumcisi. *Secundò.* Deinde non est idem, esse signum fœderis, ac esse chirographum, seu causam moralem mouentem ad dandum, quod promittitur: nam *Genes.* 9. constituit Deus Iridem pro signo fœderis cum Noë, vt non destrueret vlterius terrarum orbem per inundationem; non tamen erat ipsa Iris promissio, aut chirographum, sed merum signum promissionis, quo posito recordaretur Deus suæ promissionis, & daret serenitatem. *Genes.* 9. *Hoc est*, inquit, *signum fœderis, quod do inter me, & vos, & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum in generationem sempiternam: Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Cúmque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat; & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendum vniuersam carnem. Eritque arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni*, &c. in quibus verbis clarè apparet discrimen inter merum signum memoratiuum, & inter promissionem, seu chirographum: arcus enim non est promissio, sed est, signum, quo posito Deus recordetur suæ promissionis. Sic etiam circumcisio posita fuit in signum fœderis eisdem verbis Genes. 17. *Genes.* 17. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum; & circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me, & vos.* Circumcisio ergo non erat promissio, sed signum, quo viso recordaretur Deus suæ promissionis, & moueretur ab ipsa tanquam à causa morali; à Circumcisione verò tanquam à conditione.

64. *Respondetur ad confirmationem.* Vnde ad confirmationem dicimus, diuerso modo fuisse sacramenta antiqua causas gratiæ nobis dandæ; nam in ordine ad hanc comparabantur tanquam promissiones, & non solùm vt signum fœderis: ipsæ enim cæremoniæ antiquæ, & ipsamet sacrificia erant figuræ, & vmbræ, sub quibus implicitè, & symbolice loquebatur Deus, & promittebat filium suum Christum Redemptorem. Ideo nimirum legis ritus appellantur ad Coloss. 1. *vmbra corporis*, quod est Christus; & ad Hebræos 10. *vmbra futurorum bonorum*, & 1. ad Corinth. 10. *figura & typus*. Vnde illæ actiones, & cæremoniæ erant quasi promissiones propheticæ Christi venturi; ob hoc enim omnes illi, qui sub lege erant, appellantur prophetæ ab Augustino *lib.* 22. contra Faustum, his verbis: *Dico, illorum hominum non tantum linguam, sed etiam vitam fuisse propheticam, totumque illud regnum gentis Hebrææ magnum quemdam, quia & magni cuiusdam, fuisse Prophetam. Quocirca, quod ad eos quidem attinet, qui illic erant eruditi corde in sapientia Dei, non solùm in ijs, quæ dicebant, sed etiam in ijs, quæ faciebant: quod autem ad cæteros, ac simul omnes illius gentis homines, in ijs, quæ in illis, vel de illis diuinitus fiebant prophetia venturi Christi, & Ecclesiæ perferuandæ est. Omnia enim illa, sicut dicit Apostolus figuræ nostræ fuerunt.* Hæc Augustinus, qui satis significat, sacramenta, & ritus veteris legis non fuisse mera signa memoratiua, sed promissiones Christi. Coloss. 1. Hebr. 10. 1. Cor. 10. Augustin.

Vide quæ diximus suprà *disp.* 1 *sect.* 2. At verò arcus non erat promissio, aut prophetia, sed signum, quo viso recordaretur Deus suæ promissionis. Sicut etiam Circumcisio erat signum, quo viso recordaretur Deus suæ promissionis de danda terra Chanaam filiis Abrahæ; non verò erat promissio, aut prophetia illius rei; vnde non diceretur causa, sed conditio ad illum effectum ponendum. Aduerte tamen circumcisionem, & remedium legis naturæ, licèt non erant causæ gratiæ, quæ in ipsis dabatur, debuisse esse causam gratiæ nostræ dandæ, quam promittebant, quia alioquin non conueniret illis definitio sacramenti, sed respectu gratiæ tunc datæ in ipsis erant meræ conditiones; & in eo sensu loquitur S. Thomas in præsenti *quæst.* 62. *art.* 6. in corp. *Quomodo Circumcisio esset causa gratiæ.* D. Thom. *& ad* 3. *&* 1. *q.* 70. *art.* 4. vbi dicit, circumcisionem non fuisse causam instrumentalem gratiæ, quia nondum erat posita Christi passio, hoc est, non poterat habere eum vulorem, quem habent nostra sacramenta, ex eo quòd sunt actiones Christi.

65. *Quartum dubium. Vtrùm ex præcepto Circumcisio esset necessaria.* Suarez. Quartum dubium est, vtrùm Circumcisio post eius institutionem fuerit saltem ex præcepto Diuino necessaria ad iustificationem paruulorum pro Abrahæ posteris? Affirmat Suarez *disp.* 5. *sect.* 1. §. *Propter hanc ergo*; quia hoc videtur aperte de mente Augustini, qui necessitatem Circumcisionis ad delendum Originale colligit ex illis verbis: *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit*, &c. Vnde addit idem Suarez, aliud remedium paruulo applicatum non solùm non fuisse licitum, sed neque etiam validum; nisi in certis casibus, vt puta, quando vita infantis periclitaretur ante diem octauum, vel quando propter periculum etiam, aut aliud impedimentum non posset puer debito tempore circumcidi.

66. *Nostra sententia.* Nobis iuxta superiùs dicta dicendum omnino est, Circumcisionem fuisse quidem necessariam ex præcepto diuino, non tamen fuisse necessariam ad finem iustificationis, sed potuisse paruulis applicari remedium aliud ante, vel post octauum diem, sicut poterat ante Circumcisionem institutam; quia alioquin iam haberet Circumcisio ex sua institutione conferre gratiam, & iustificare, contra id, quod ex Scriptura, & Cõciliis supra probatum est. Fatemur, Augustinum illa verba Genesis intellexisse quasi inducentia necessitatem Circumcisionis ad illum effectum; sed fundatur (vt diximus) in falsa lectione illius textus, additis illis vocibus: *octauo die*; quæ tamen in vera littera non reperiuntur.

67. *Probatur ex Innocentio. Innoc. I I I.* Adducitur etiam pro illa sententia auctoritas Innocentij I I I. in illo c. *Maiores*, de Baptismo, vbi illa Genesis verba in eodem sensu videtur intelligere, & approbare explicationem illam, ac per consequens videtur sentire, fuisse ita necessariam Circumcisionem ad eum effectum, sicut nunc est Baptismus. *Sed hoc minimè probatur.* Hoc tamen videtur nimiũ probare, nimirum; quòd Circumcisio dederit etiam adultis illum effectum, cuius oppositum docet ipse Suarez *disp.* 10. *sect.* 1. §. *Dico tertiò*. Nam Innocentius dicit, Circumcisioni successisse Baptismum; atque ideò non debere Baptismum esse remedium minùs vniuersale, quàm fuerit olim Circumcisio; quare sicut hæc conferebatur adultis, & paruulis, vt constat ex verbis illis: *Masculus, cuius præputij caro*, &c. in quibus de omnibus masculis absque ætatis differentia sermo habetur; sic etiam Baptismum dandum non solùm adultis, sed etiam paruulis propter similẽ loquutionem vniuersalem Christi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* *Explicantur argumenta Innocentij.* Omnes ergo debemus ad illum textum respondere; in quo quidem Pontifex consultus, & rogatus, an

an paruuli vtiliter possent baptizari, respondet affirmatiuè. Ad hoc autem confirmandum tria argumenta adducit. Primum est, quia Baptismus successit Circumcisioni, quæ ex Dei præcepto paruulis, & adultis conferebatur; ergo cùm Baptismus sit vniuersalior, quippe qui se extendit etiam ad fœminas, ad quas non se extendebat Circúcisio, debet etiam ad paruulos extendi, ne videatur eius effectus magis limitatus, quàm effectus Circumcisionis. Secundum argumentum est, quia propter illa Geneseos verba, quæ vniuersalia erant, Circumcisio omnes comprehendebat paruulos, & adultos; ergo propter similia verba Euangelij, quæ non sunt minùs vniuersalia, Baptismus debet etiam paruulis conferri. Tertium denique est, quia non est credendum de Dei misericordia, quòd vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, absque eo, quòd misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod ipsis remedium prouiderit ad salutem.

Primum. *Secundum.* *Tertium.*

68. Hæ rationes in primis non oportet quòd omnes habeant eandem certitudinem, quam habet conclusio, quæ principaliter intenditur, & de qua consulebatur Pontifex. Deinde sigillatim de illis dicimus. Tertiam esse omnino firmam & sufficientem; secunda etiam clarè concludit ex vniuersalitate verborum Christi, & à simili ex verbis æquè vniuersalibus, quibus Circumcisio præcipiebatur, & in quibus propter eorum vniuersalitatem comprehendi censebantur omnes, tam paruuli, quàm adulti; in quo argumento non oportet intelligi quòd propter vniuersalitatem illorum verborum Circumcisio omnibus proderat ad iustificationem, paruulis, & adultis; hoc enim esset etiam contra ipsum Suarez, vt vidimus, & esset impertinens ad vim argumenti; ad quam sufficit, si procedat ex obligatione Circumcisionis, quasi dicat: quia præceptum Circumcisionis datum fuit sub illis verbis vniuersalibus, intelligitur comprehendere paruulos, & adultos; ergo præceptum etiam Baptismi, quod sub verbis æque vniuersalibus datum reperitur, non debet limitari ad solos adultos.

Tertia ratio est certa. *Secunda concludit clarè à simili.*

69. Denique in primo argumento Pontifex solùm assumit, Circumcisionis effectum non fuisse limitatum ad adultos, cùm ex præcepto deberet etiam paruulis conferri: non tamen explicat, an hic vniuersalis effectus debuerit esse iustificatio, sed solùm in communi ex præcepto vniuersali colligit effectum aliquem vniuersalem, vt ex simili vniuersali præcepto Baptismi colligat effectum vniuersalem, & communem etiam paruulis, atque adeò non esse inutilem eorum Baptismum, vt volebant Hæretici. Quòd si velis, Innocentium loqui ibi de effectu iustificandi determinatè, dici poterit, hoc ex aliorum sententia assumpsisse, non definiendo, nec asserendo, quasi diceret, cùm Circumcisioni successerit Baptismus, & ex multorum sententia Circumcisio prodesset ad iustificationem, non solùm adultis, sed etiam paruulis, non debemus Baptismo, qui nobilior, & vniuersalior est, hanc efficaciam negare, ne detur ansa præferendi Baptismo Circumcisionem iuxta illorum sententiam; nec aliqua sit species, aut occasio id asserendi. Hoc enim videntur innuere verba illa, *ne Baptismus, qui successit loco ipsius, & generalior exitit, minoris videatur effectus.* Illud enim *videatur* significat omnem etiam speciem, aut occasionem auferendam præferendi Baptismo Circumcisionem.

Prima eadem mòd.

70. Posset adhuc vrgeri; quia in verbis sequentibus Innocentius videtur cum Augustino illa verba Geneseos intelligere de necessitate Circumcisionis ad iustificationem. Sic enim ait: *Cautè tamen notandum est, quantum plus Baptismus conferat Christianis, quàm quondam Iudæis Circumcisio contulisset, dictum est in fine prædictæ auctoritatis inductæ ex veteri lege,* (scilicet ex illo loco Geneseos) *peribit in populo suo: in Euangelica verò veritate subiunctum est: non intrabit in regnum Dei; quoniam etsi originalis culpa remittebatur per Circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur; non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum; sed per sacramentum Baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam peruenitur,* &c. Hinc autem sequitur, ex sententia Innocentij, Circumcisionem fuisse determinatè præscriptam ad illum effectum; alioquin non periret spiritualiter anima incircumcisi. Vnde apparet, non satisfieri solutione P. Vasquez *d. disput.* 184. de legibus *cap.* 5. in fine, qui dicit, Innocentium solùm assumpsisse, quòd in Circumcisione dabatur gratia non disputando de modo, quo dabatur, an scilicet vt causa per se, quod Vasquez negat; contra hoc tamen videtur, quòd ipse Innocentius, vt vidimus, videtur approbare explicationem Augustini, & per consequens, quòd Circúcisio ex vi suæ institutionis fuerit ordinata, ad dandam gratiam.

Vrgeri adhuc potest. Vasquez.

71. Alij ergo apud ipsum Vasquez *ibi num.* 47. respondent, totam illam rationem non fuisse ab Innocentio definitam, sed solùm adductam ad confirmationem conclusionis principalis, quam tamen aliis rationibus efficacioribus confirmauit. Aliter respondere possumus, illam explicationem verborum Geneseos non solùm non fuisse definitam ab Innocentio, sed neque affirmatam, sed solùm ex aliorum sententia permissam, vt ostenderet, etiam illâ doctrinâ, & expositione admissa, adhuc effectum Baptismi esse nobiliorem multò, & excellentiorem, quàm effectum Circumcisionis, quia licèt illa verba intelligantur de morte spirituali, quam Circumcisio vitabat, adhuc Baptismus addit, quòd baptizatus perueniat absque vllo impedimento in regnum cœlorum.

Alij respondent hanc rationem fuisse tantum adductã in confirmationem à Pontifice. *Aliter respõdemus.*

72. Quintum dubium est, vtrùm Circumcisio eo modo, quo proderat ad iustificationem, prodesset etiam adultis; an solùm paruulis? Affirmant multi, profuisse etiam adultis. Rainer. verbo *Circumcisio, c.* 7. Riccard. *in* 4. *d.* 1. *art.* 6. *quæst.* 3. Palud. *quæst.* 1. *art.* 4. *& quæst.* 5. *art.* 5. Scot. *quæst.* 6. Durand. *quæst.* 7. *ad* 2. Soto *d.* 2. *quæst.* 1. *art.* 4. *ad* 5. Henriq. *lib.* 1. de Sacrament. *cap.* 5. §. 5. *& cap.* 7. §. 2. quibus videtur fauere S. Thom. infrà *quæst.* 10. *art.* 4. & aliis in locis.

Quintum dubium, an prodesset adultis. Rainerius. Riccardus. Paludan. Scotus. Durand. Henriq. S. Thom.

73. Contraria sententia nobis amplectenda est consequenter ad ea, quæ in simili dubio diximus de sacramento legis naturæ suprà *disp.* 3. *sect.* 2. Si enim illud non conferebat adultis gratiam vltra id, quod afferre poterat contritio, quam habebant, idem dicendum est de Circumcisione, quam diximus, non habuisse ex sua institutione nouam efficaciam, aut aliam, quàm eam, quam poterat participare ex illo sacramento legis naturæ. Hanc sententiam tenent Cano, & Soto, quos refert & sequitur Suarez *disput.* 10. *sect.* 1. §. *Dico tertiò.* Barthol. de Ledesma *difficult.* 7. & fauent Viguerius *cap.* 16. §. 1. *vers.* 13. & Alensis 4. *p. q.* 7. memb. 7. §. 1. *ad* 4. dicentes, Circumcisionem non remisisse peccata actualia.

Sententia negans videtur verior. Cano. Soto. Suarez. Ledesma. Viguer. Alensis.

74. Probatur primò ex Paulo ad Rom. 4. vbi dicit, Abrahamum non fuisse iustificatum in circumcisione, sed ex fide; ergo neque aliis adultis dabatur gratia in circumcisione. Respondent aliqui, Paulum non negare gratiam datam Abrahæ in circumcisione, sed iustificatione; quia nimirum tunc non accepit primam gratiam, sed augmentum, cùm iam antea esset iustus, & sanctus. Sed hæc responsio manifestè reiicitur ex textu; nam Apostolus ibi dicit, Abra-

Probatur primò ex Paulo.

ham fuisse iustificatum ex fide, idque probat ex illo
Genes.15. Genes.15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Per fidem autem illam Abraham non accepit primam gratiam, sed augmentum; nam antea erat iam iustus, tum per sacramentum legis naturæ, quod ei fuerat à parentibus applicatum, tum per opera sanctissima, quæ priùs per multos annos, quos in Dei obsequio exegerat, operatus fuerat; ergo Paulus nomine iustificationis ibi non intelligit primam gratiam, sed sanctificationem abstrahentem à prima gratia, & augmento ipsius.

75. *Probatur ratione.* Ratio deinde est, quam sæpe insinuauimus, quia scilicet in illo statu legis naturæ, vel scriptæ, non debemus ponere collationem gratiæ ex opere operato absque vrgenti necessitate, qualis erat in paruulis, qui per propriam dispositionem iustificari non poterant; cùm ergo adulti possent per contritionem, vel dilectionem Dei se ad iustitiam disponere, non est, cur illis fuerit prouisum per sacramenta; hæc enim prouidentia, & liberalitas magis spectabat ad legem gratiæ, quàm ad statum illum seruitutis.

76. Innoc.III. *Obiectio.* Obiici potest primò, Innocentius in dicto cap. *Maiorus*, vbi videtur concedere circumcisionem fuisse remedium vniuersale, tam pro adultis, quàm pro paruulis, vt inde colligat, Baptismum, qui circumcisioni successit, posse etiam vtrisque vtiliter adhiberi. *Responsio.* Ad hoc iam diximus in superiori dubio, Innocentium id non affirmare, sed solùm supponere, quòd circumcisio in adultis, & paruulis habuerit aliquem effectum, & quod ad vtrosque extendatur præceptum illius.

77. S.Thom. *Obijcitur secundò.* Secundò obiicitur S.Thomas *quæst.*70. loco citato, dicens: *Adulti, quando circumcidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum.* *Respondetur.* Respondetur, id posse intelligi, suppositis terminis habilibus, hoc est, si accedebant cum contritione, vel dispositione debita; dicuntur autem tunc fuisse iustificati, quando circumcidebantur; quia fortasse requirebatur in illis aliqua fidei professio exterior, qualis fieri poterat per sacrificium, aut per aliquam aliam actionem, atque adeò etiam per Circumcisionem; quæ actio concurrebat simul vt conditio ad iustificationem per se loquendo, sicut nunc iuxta communem sententiam requiritur actus doloris formalis per se loquendo; licèt, sicut nunc per accidens potest iustificari aliquis per solum actum dilectionis Dei absque dolore formali; sic etiam tunc posset absque Circumcisione, vel alia actione externa. Hinc autem non fit, quòd ratione ipsius circumcisionis daretur maior gratia, quàm ratione solius actus boni interni, cui respondebat gratia ex opere operantis, tanquam merito Dei congruo, vt diximus.

78. *Sextum dubium.* Sextum dubium esse potest, vtrùm illud remedium circumcisionis posset in paruulis applicari ex causa ante octauum diem; & an sic applicatum ex causa, vel sine causa, licitè, vel illicitè, esset validum, & haberet suum effectum in puero circumciso? *In quo omnes consentiant.* Consentiunt omnes in hoc, quod ex causa licuerit aliquando vltra octauum diem circumcisionem differre; quod probant aliqui exemplo filiorum Israël, qui itineris causa per quadraginta annos, vel ferè, in deserto Circumcisionem omiserunt, posteaque ex Dei præcepto fuerunt circumcisi, vt habetur *in cap.*5. Iosuë. Cæterùm illam omissionem non ratione itineris, sed alia de causa factam fuisse, probat bene cum aliis Vasquez infrà *disp.*164. nempe propter præceptum Dei volentis in pœnam incredulitatis parentum relinquere eorum filios incircumcisos per totum illud tempus. *Certum est primò.* Quidquid tamen de hoc sit, certum videtur, non debuisse circumcidi infantem octauo die grauiter ægrotantem; hoc enim esset manifestè eum occidere; nec est credibile, Deum ad hoc voluisse obligari.

Constat secundò, vltra octauum diem potuisse validè Circumcisionem adhiberi, quando octauo die facta non fuerat; quia sicut proselyti adulti venientes ad Iudaismum circumcidebantur in ætate adulta; sic Iudæus ipse adultus, vel post octauum diem, posset, & deberet. 79. *Certum est secundò.*

Duplex restat difficultas; prima, an ante octauum diem posset licitè; secunda, an posset validè dari illud sacramentum. Circa primam Altisiodorensis quarto summæ capite de dignitate Circumcisionis, dicit, ob necessitatem licuisse præuenire; quod etiam videtur sentire Magister *in 4. d.1. cap. si verò quæritur.* Contraria tamen sententia communis est, & verior, quam docet S.Thomas ibi, & infra *q.*70. *art.*3. in fine. Hugo 1. de sacrament. *part.*12. *cap.*2. Alex. Alensis 4.*p. q.*4. *memb.*6. *art.*2. Bonauent. *d.*1. *art.*3. *quæst.*2. Maior *quæst.*3. & alij, quos sequuntur Suarez dicta *q.*70. *art.*3. & Vasquez ibi *disput.*163. *num.*17. 80. *Duplex difficultas.* Altisiod. Magister. S.Thom. Hugo. Alex.Alens. Bonauent. Maior. Suarez. Vasquez.

Probant communiter; quia nulla necessitas poterat occurrere, quæ id requireret; nam ægritudo infantis cum mortis periculo potiùs redderet illicitam circumcisionem; esset enim euidens mortis acceleratio. Hæc tamen ratio non videtur vniuersalis, quia posset mortis periculum esse non ex morbo, sed ex causa extrinseca, vt ex incendio, vel inundatione, aut alia simili occasione, in qua circumcisio non acceleraret, nec causaret vllo modo mortem infantis. Meliùs ergo probatur ex doctrina suprà tradita, quia absque circumcisione poterat alia via infans iustificari per sacramentum legis naturæ; nec ad hoc circumcisio formaliter erat vtilior; ergo non erat, cur liceret præuenire diem à Deo præscriptam absque eiusdem Dei peculiari dispensatione: sicut nec modo ad dandum viaticum moribundo liceret celebrare, & consecrare vnicam solam speciem, quia nimirum fieret contra institutionem Diuinam absque eiusdem Dei dispensatione. 81. *Melius probatur.*

Quod verò attinet ad secundum de valore illius sacramenti licitè vel illicitè dati ante diem octauũ, duæ sunt sententiæ. Prima affirmat futurum validum; quam tenet Richardus *d.*1. in fine circa litteram. Ouandus propositione 13. Maior *in 4. d.1. q.*5. §. *Illic notatis*, concl.3. Palud. *q.*5. *art.*3. quod etiam probabile dicit Suarez vbi suprà; quibus fauere videtur August. in epist.203. post medium. Secunda sententia negat; quam tenent Alensis, Bonauentura suprà. Rainerius verbo *Circumcisio*, *c.*6. & ex professo Palatius *d.*1. *q.*4. Marsilius *q.*2. *art.*1. Soto *d.*2. *q.*1. *art.*3. Ledesma 1. 4. *q.*11. *art.*3. Angles de Præparatoriis ad Baptismum *art. vlt. difficult.*4. Suarez, & Vasquez vbi suprà. Quid autem faciendum esset illi ita inualidè circumciso? Suarez dicit, illi subueniendum per remedium legis naturæ, & circumcisionem iam factam per nouam acceptationem ordinandam in debitum finem. Vasquez verò, potuisse, & debuisse illum iterum circumcidi, non ad iustificationem, ad quam ipse censet, non profuisse Circumcisionem, sed ad recipiendum validè illud sacramentum; potuisse autem iterum circumcidi in eâdem parte, probat ex Epiphanio. 82. *Secunda difficultas.* Richardus. Ouandus. Maior. Paludan. Suarez. August. Alens. Bonauent. Rainer. Palatius. Marsilius. Soto. Ledesma. Angles.

Vtraque sententia nobis ex parte amplectenda erit iuxta principia nostra. Possumus enim de Circumcisione loqui, vel quatenus erat sacramentum proprium legis scriptæ ex propria institutione, vel quatenus poterat deseruire ad iustificationem paruuli, tamquam materia sacramenti legis naturæ. Si primo modo 83. *Quid dicendum sit iuxta principia suprà posita. Vno modo considerantur Circumcisio.*

modo consideretur, placet secunda sententia dicens, illam non fuisse validum sacramentum ante diem octauum; quia cùm ex propria institutione esset signum fœderis, & pacti inter Deum, & Abrahamum; signum autē non possit significare, nisi iuxta intentionem eorum, qui illud instituunt; non poterat circumcisio ante octauum diem habere suam significationem. Deus enim solùm instituerat Circumcisionem factam die octauo, vel postea: ergo non habebat id, quod requiritur ad rationem talis sacramenti, nempe vim significandi ex Diuina institutione.

84. *Altero modo accipitur.* Si verò consideretur Circumcisio secundo modo, quatenus per ipsam exhiberi poterat sacramentum legis naturæ ad iustificationem paruuli, probabilius videtur, habituram fuisse suum effectum, & futurum fuisse validum sacramentum in ordine ad iustificationem paruuli, etiam ante diem octauum; nam ad illud sacramentum legis naturæ solùm requirebatur aliqua actio externa, qua significaretur fides in Christum, & applicaretur paruulo: posset autem homo per Circumcisionem quocumque die factam velle significare suam fidem in Christum, & illam paruulo applicare, quamuis Circumcisio cum illa temporis circumstantia non esset à Deo instituta, sicut Baptismus datus sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Christi*, vel cum aqua rosacea, non est institutus à Deo; per illum tamē homo posset significare suam fidem in Christum: sic per Circumcisionem, in qua non seruaretur plenè ritus à Deo institutus, posset adhuc homo significare suam fidem in Christum; cùm autem ad valorem illius sacramenti legis naturæ solùm requireretur fides interna in Christum significata exteriùs per aliquam actionem exercitam circa paruulum; consequens est, quòd per illam circumcisionem, quantumuis illicitam, & sacrilegam, posset constare illud sacramentum, licèt non fieret sacramentum Circumcisionis institutum postea, & renouatum in lege Moysis.

85. *Instantia.* Dices, omne sacramentum debet significare ex institutione Diuina; sed illa Circumcisio non significaret ex Diuina institutione; esset enim contra institutum Dei; ergo non esset sacramentum. *Dilnitur.* Respondeo distinguendo minorem: non significaret ex institutione Dei instituentis Circumcisionem, concedo, atque adeò non fieret sacramentum Circumcisionis: non significaret ex institutione Diuina, qua institutum fuerat priùs sacramentum legis naturæ, nego; tunc enim Deus instituit illud sacramentum in quacumque actione humana exercita circa puerum, qua significaretur sufficienter fides interna in Christum.

86. *Vltimum dubium.* Dubitari denique solet de aliis circumstantiis, scilicet de ministro, à quo fieri debebat; & an posset aliquis circumcidere se ipsum? de instrumento, an deberet esse lapideum, vel ferreum? de loco, in quo debebat fieri? De quibus videri possunt Suarez dicta *q.*70. *art.*3. & Vasquez ibi *disp.*163. qui *disp.*162. agit etiam de personis, quæ poterant, vel debebant recipere illud sacramentum Circumcisionis. *Videantur Suarez & Vasquez.*

87. *Colligitur ex dictis excellentia Baptismi supra Circumcisionem.* Possumus autem ex his omnibus, quæ dicta sunt vltimo loco, colligere breuiter excellentiam nostri Baptismi supra Circumcisionem; hæc enim erat in primis medium durissimum, & acerbissimum; deinde, licèt aliqua ratione conferret, sed imperfectissimè, tum quia multò minorem gratiam dabat quàm Baptismus, vt dicit S. Thomas dicta *quæst.*70. *art.*4. & alij communiter; tum etiam, quia non aperiebat regnum cœlorum, nisi fortè post passionem Christi eo tempore, quo nondum erat mortifera, & tunc quidem vt continens votum Baptismi. Baptismus autē, ex quo cœpit obligare post Christi passionem, aperit per se regnum cœlorum; item Circumcisio, etiam retentâ sententiâ eorum, qui volunt, quòd adultis conferret gratiam ex opere operato, non tamen remittebat totam pœnam Purgatorij, vt fatetur Soto *disp.*2. *q.*1. *art.*4. *ad* 5. & Palud. *d.*1. *q.*5. *art.*4. nec dabat gratiam independenter à fide ministri, vt diximus, sicut dat Baptismus; nec poterat licitè adhiberi ante octauum diem; nec validè vt sacramentum saltem legis scriptæ: quæ omnes imperfectiones non reperiuntur in sacramento Baptismi, vt constat. Et hæc sint satis de Sacramentis antiquis. Nunc iam agendum est de alio effectu nostrorum Sacramentorum, qui dicitur Character.

DISPVTATIO VI.

De charactere, qui est effectus Sacramentalis.

SECTIO I. *An, & ex quibus Sacramentis maneat Character.*

SECTIO II. *Quid sit Character Sacramētalis.*

SECTIO III. *Ad quam speciem qualitatis pertineat Character, & quam supernaturalitatem habeat.*

SECTIO IV. *In quo subiecto sit Character; & de alijs eius proprietatibus.*

CHARACTER est alius Sacramentorum effectus, licèt non omnium; de quo videndum est, an sit; deinde, quid, & qualis sit.

SECTIO I.

An, & ex quibus Sacramentis maneat Character.

1. NEgant Characterem Hæretici omnes nostri temporis, quos latè refert, & impugnat Card. Bellarm. *lib.*2. de Sacramentis *c.*18. & sequentibus. Negauit etiam Vviclefus, teste Vvaldensi *tom.*2. de Sacrament. *cap.*109. quia Character nullum habet fundamentum in Scriptura, & Patribus. Addit Kemnitius, Innocentium III. fuisse primum excogitatorem, & inuentorem huiusmodi Characteris. *Bellarm. Vvaldens.*

2. Veritas Catholica est, tria sacramenta imprimere Characterem, scilicet Baptismum, Confirmationem, & Ordinem. Sic definitum est ab Eugenio in Concilio Florentino, in Decreto Vnionis & à Tridentino *sess.*7. *can.*9. & ab Innocentio III. in cap. *Maiores*, §. vltimo, de Baptismo. Non tamen fuit ipse Innocentius inuentor primus Characteris, vt Kemnitius mentitur; nam ibi refertur sententia dicentium eos, qui inuiti baptizantur, recipere tantùm characterem; iam ergo supponebant pro certo Doctores, in Baptismo imprimi Characterem; nec de hoc erat quæstio, sed solùm an imprimeretur Character in Baptismo per violentiam suscepto. *Veritas Catholica, tria sacramenta imprimunt characterem. Conc. Flor. Conc. Trid. Error Kemnitij.*

3. Hanc veritatem per traditionem ab initio Ecclesiæ acceptam insinuant aliqua Scripturæ loca. 2. Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* ad Ephes. 1. *In quo & credentes signati estis spiritu promissionis, qui est pignus hæreditatis.* ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis.* Quæ loca licèt habeant alias explicationes, adiuncta tamen Ecclesiæ traditione, meliùs intelliguntur de sigillatione, quæ fit per Characterem. *2. Cor. 1. Ephes. 1. Ephes. 4.*

Clariùs

4. *Character probatur ex Patribus.* Cyrillus. Nazianz. Chryſoſt. Ambroſ. Auguſt.

Clariùs hoc ipſum tradiderunt Patres, qui aliquando illud appellant ſigillum, vel ſignum, aliquando Characterem. Cyrillus Hieroſolymit. in Præfat. Catecheſeon, & Catecheſi 4.16. & 17. Baſilius Orat.13. Nazianzen. Orat. in ſanctum lauacrum. Chryſoſtom. homil.2. in Epiſt. ad Epheſ. & hom.14. Ambroſius lib.1. de Spiritu ſancto *cap.* 6. & de iis,qui initiantur myſteriis *cap.*7. Auguſt. *lib.*6. de Baptiſmo *cap.*1. & Epiſt.23. 50. & 204. tract.5. & 6. in Ioann. *lib.*2. cont. Epiſt. Parmeniani *cap.*13. *lib.*2. cont. litteras Petil. *c.vlt. lib.*1. contra Creſconium *cap.*30. & tract.5. in Epiſt. Ioannis; quorum verba vide apud Bellarminum,vbi ſuprà, *cap.*21.

5. *Probatur ratione.*

Ratione probatur hoc ipſum communiter; quia illa tria ſacramenta,Baptiſmus,Confirmatio,& Ordo,non poſſunt reiterari: hoc autem non prouenit aliunde,niſi quia imprimunt characterem in anima.

Conc.Trid. *Quæ ratio non videtur efficax.*

Hanc enim rationem Concilium Tridentinum ſignificauit *ſeſſ.*7. *can.*9. vbi ex charactere, quem imprimunt, infert, ea iterari non poſſe. Hæc tamen ratio non videtur ſatis efficax;quia licèt ex impreſſione Characteris arguatur bene, non poſſe iterari illa ſacramenta,provt intulit Tridentinum,non tamen videtur è contra argui bene ex eo,quòd iterari non poſſint, quòd imprimant characterem: nam conſecratio calicis, vel Eccleſiæ, ac etiam prima Tonſura iterari non poſſunt; & tamen non imprimunt Characterem, vt conſtat.

6. *Inſtantia.*

Dices, hæc poſſe iterari, ſi Eccleſia vellet; quia cùm ſint de iure humano,poſſet Pontifex Clericum aliquem primæ Tonſuræ ita deponere, vt rediret ad primum ſtatum,& fieret laicus,atque adeò indigeret noua Ordinatione, vt iterum fieret Clericus; ſicut etiam de Sacerdotibus antiquæ legis dicit P.Vaſquez in præſenti *num.*4. non habuiſſe ſacerdotium omnino indelebile, poterat enim deponi Sacerdos,ita vt nec licitè,nec validè poſſet vlteriùs exercere officium Sacerdotale abſque noua Ordinatione, & ideo non recipiebant Characterem; quòd idem de conſecratione calicis vel Eccleſiæ dici poteſt; nam poſſet ſimiliter Pontifex calicem conſecratum ita reducere ad priorem ſtatum rei profanæ, vt indigeret noua conſecratione.

7. *Diluitur.*

Sed contra hoc eſt,quia in primis non repugnat, quòd ſicut Eccleſia de facto ſtatuit, hominem ſemel accipientem primam Tonſuram, ſemper manere Clericum,licèt non habeat Characterem: vnde fit,quòd de facto prima Tonſura nunquam poſſit reiterari;ſic Deus ſtatuiſſet decreto immutabili, quòd ille, qui ſemel accepiſſet poteſtatem ſacerdotalem, nunquam eam perderet; vnde fieret, quòd illa poteſtas reiterari non poſſet, etiamſi non imprimeret characterem. Deinde Eccleſia non poteſt de facto facere, quòd oleum ſemel benedictum ab Epiſcopo ad ſacramentum Extremæ-Vnctionis;aut chriſma ab eodem benedictum ad Confirmationem, non maneat vlteriùs benedictum, aut non ſit materia ſufficiens, & valida ſacramenti Vnctionis, vel Confirmationis,in quibus requiritur oleum,vel chriſma benedictum; & tamen per benedictionem non imprimitur character, vel quidquam in oleo, aut chriſmate,licèt in neutro poſſit reiterari benedictio;ergo ex eo,quòd Eccleſia non poſſit vnquam iterare ordinationem Sacerdotis, aut illum, qui ſemel eſt Sacerdos,reddere laicum,non arguitur benè impreſſio characteris in anima Sacerdotis.

Probatur vlterius.

8. *Alij rationem aliam addunt.*

Alij addunt aliam rationem ex eo,quòd per hæc tria ſacramenta datur poteſtas ad aliquid ſpirituale; nempe per Baptiſmum poteſtas paſſiua ad recipienda alia ſacramenta; per Confirmationem potentia ad actum confeſſionis fidei; per Ordinem poteſtas ad actus Ordinis; per alia autem Sacramenta talis poteſtas non datur. Hæc etiam ratio non videtur ſufficiens; quia per ſacramentum Confirmationis non datur poteſtas confirmato ad aliquid, ad quod non eſſet etiam poteſtas in non confirmato; vterque enim poteſt credere,& profiteri ſuam fidem coram tyranno: ſolùm ergo accipit homo per Confirmationem gratiam, & ius ad auxilia peculiaria, vt meliùs poſſit exercere illos actus: hoc autem ius etiam accipit homo per ſacramentum Matrimonij, ſcilicet ius ad auxilia,quibus melius poſſit exercere actus bonos pertinẽtes ad illum ſtatum,ſicut etiam per ſacramentum Euchariſtiæ accipit ius ad auxilia, quibus faciliùs poſſit vitare peccata, &c. Deinde in ordinatione Diaconi,vel Subdiaconi,non datur poteſtas ad aliquem actum, quem non poſſet in rigore, & validè exercere non Ordinatus; licèt id non poſſet facere licitè propter Eccleſiæ prohibitionem; datur ergo ius ad auxilia, quibus illos actus meliùs,& ſanctiùs poſſit exercere. Denique etiamſi daretur peculiaris poteſtas in iis ſacramentis, hoc non probaret characterem; nam poſſet Deus dare talem poteſtatem abſque charactere, ſicut omnes homines habent de facto poteſtatem in lege gratiæ ex inſtitutione Chriſti ad conferendum validè ſacramentum Baptiſmi, quam poteſtatem priùs non habebant, & tamen hæc poteſtas habetur abſque vllo charactere; ergo ſimiliter poſſet dari poteſtas ad conſecrandam Euchariſtiam,vel abſoluendum à peccatis abſque vllo charactere.

Sed illa ratio non ſufficit.

9. *Tota ratio vnde petatur.*

Tota ergo ratio, ſuppoſitâ inſtitutione Chriſti, (quæ auctoritate magis quàm ratione probanda eſt) reduci debet ad congruentiam deſumptam ex iis, quæ fiunt in exercitu, vel familia Principis, vbi ij, qui deſignantur ad peculiaria officia, vel obſequia, deſignari etiam ſolent peculiaribus ſignis, & notis, quibus à cæteris diſcernantur. Sic olim milites notabantur charactere impreſſo, vt diſcernerentur ab aliis, ſic Magiſtratus, ſic famuli peculiaribus ſignis diſcernuntur. Congruum ergo fuit, vt in familia etiam Summi Principis Chriſti, eius famuli, milites, & miniſtri, peculiaribus ſignis notarentur. Notat autem VValdenſis cum aliis *tom.*2. de Sacram. *cap.*110. versùs finem, in exercitu benè ordinato dari diſtinctionem totius exercitus ab alis,& diſtinctionem equitum à peditibus, & denique ducum à cæteris: ſic, inquit, per characterem Baptiſmalem diſtinguitur totus exercitus totius Eccleſiæ ab exercitu Diaboli; per characterem Confirmationis diſtinguuntur deſtinati ad certamen ſpirituale contra fidei perſequutores, à communi populo: per characterem Ordinis diſtinguuntur duces à reliquis, quia ordinati ad miniſtrandum ſacramenta, deputantur, vt ſint duces in populo. Hæc ille; qui benè præmiſerat, ſola illa ſacramenta debere characterem imprimere, quæ notanter diſtinguunt familiam in comparatione ad Dominum: id eſt, quæ peculiariter conſtituunt aliquem in officio, vel miniſterio familiæ Chriſti. In Baptiſmo, v. g. datur character, quo baptizatus deſignatur tanquam ſeruus, & domeſticus Chriſti, pertinens ad eius familiam; in Confirmatione datur character militaris, quo deſignatur homo tanquam miles Chriſti; in Ordine denique datur character, quo deſignatur homo tanquam miniſter Chriſti ad diuerſa miniſteria iuxta diuerſitatem Ordinis,quem recipit.

VValdenſ. *Character Baptiſmi quid deſignet. Quid Confirmationis. Quid Ordinis.*

10. *Quid dicendum ſit de ſacramentis antiquæ legis.* S.Thom.

Hinc infero primò, quid dicendum ſit de ſacramentis antiquæ legis,an imprimerent characterem. Dubium autem potiſſimè eſt ode Circumciſione. S.Thomas in præſenti *art.*1. *ad* 3. negat in vniuerſum; quia ſacramenta illa non habebant in ſe ſpiritualem

tualem virtutem ad aliquem spiritualem effectum; & ideo sufficiebat ibi corporalis Circumcisio absque vllo spirituali charactere. Scotus tamen dicit, concedi posse de Circumcisione *in 4. d. 6. quæst. 6.* quòd idem posset dici de sacramento legis naturæ, quo tollebatur peccatum originale. Sed ex iis, quæ diximus, verior videtur pars negatiua; quia per illa sacramenta aliquis non fiebat ex familia Christi; nec eius minister, aut miles; non ergo oportebat eum designari charactere Christi: cui rationi addi potest ratio S. Thomæ, quòd scilicet per illa sacramenta non designabatur homo ad aliquid spirituale operandum; nam licèt per aliqua eorum daretur gratia, non tamen constituebant hominem in officio, cui annexa esset operatio spiritualis; nec aliter se habebat gratia, quàm si data fuisset propter opera meritoria, vel alio modo.

Scotus.

Verior sententia.

II. Infero secundò, cur alia sacramenta præter hæc tria non imprimant characterem. Ratio communis est, quia reiterari possunt; quam rationem videtur indicare Tridentinum, vbi suprà, dum infert, hæc tria reiterari non posse, quia imprimunt characterem; ergo si alia eum imprimerent, non possent etiam reiterari. Sed hæc ratio non caret difficultate; quia matrimonium, licèt possit reiterari cum alio coniuge, non tamen cum eodem; ergo posset imprimere characterem limitatum, scilicet respectu illius coniugis. Sicut Ordo Subdiaconatus imprimit characterem Ordinis; & tamen adhuc Subdiaconus potest iterum recipere sacramentũ Ordinis in Diaconatu & Presbyteratu, & alium nouum characterem; quia illi characteres non sunt homogenei, sed heterogenei, scilicet in ordine ad diuersas functiones. Similiter ergo posset in primo matrimonio dari character in ordine ad vitam coniugalem cum hoc coniuge, & in secundo matrimouio alius character non omnino homogeneus, sed heterogeneus in ordine ad vitam coniugalem cum tali coniuge; sicut Logici dicunt, in patre dari relationem paternitatis ad primum filium, & postea nato secundo filio aduenire secundam relationem paternitatis ad ipsum, quia illæ paternitates sunt heterogeneæ propter diuersos terminos, quos respiciunt.

Cur alia sacramẽta præter hæc tria non imprimãt characterem. Ratio communis. Reijcitur.

12. Ratio ergo magis vniuersalis, & à priori, cur non imprimant characterem, est, quia per illa sacramenta homo non designatur, & deputatur tamquam minister, vel famulus Christi, sed solùm accipit gratiam sacramentalem ad aliquas necessitates peculiares; scilicet, in sacramento Pœnitentiæ accipit gratiam reconciliationis, vt mundetur à peccatis; in Eucharistia, vt nutriatur, & crescat spiritualiter; in Extrema-vnctione, vt purgetur à reliquiis peccatorum, & resistat Diabolo in vltimo agone tentanti; denique in Matrimonio, ad bene portanda onera coniugij: quæ omnia non sunt officia, aut munera, quibus homo fungatur in ordine ad Christi familiam, seu vt Christi familiaris aut officialis; ideo non accipit in iis sacramentis Christi characterem, sed ius ad auxilia, quibus prouideatur ipsius necessitatibus. At verò in aliis tribus sacramentis deputatur homo, & constituitur miles, minister, seruus Christi peculiariter, & vt talis signatur, vt discernatur ab aliis, qui hæc officia non habent. Quamuis ergo Matrimonium non possit iterari cum eodem coniuge, adhuc non imprimit characterem; imò quamuis non posset vllo modo iterari, adhuc cum non imprimeret, ex defectu alterius conditionis; quia scilicet non constituit hominem in aliquo officio vel ministerio pertinente ad Christum, ratione cuius oporteat hominem peculiari nota Christi insignire. Addo tamen, Matrimonium de facto non solùm posse iterari cum alio coniuge, mortuo primo, sed etiam cum eodem: si v.g. moreretur vir, & postea miraculosè resurgeret, quo casu vterque coniux manet solutus, & liber à primo matrimonio, cuius vinculum durabat solùm vsque ad mortem, iuxta illud Pauli 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit; quòd si dormierit vir eius, libera est: cui vult, nubat*; vt obseruat cum aliis Henriquez *lib. 1. de sacram. in genere, cap. 13. num. 4.* in margine littera F. Vnde resurgens vir non posset iam priori vxori licitè copulari absque nouo contractu matrimonij; posset ergo reiterari inter eosdem coniuges sacramentum Matrimonij. Quod idem absque miraculo accidere posset, si post Matrimonium ratum, & non consummatum alter coniux fieret Religiosus, in quo casu per professionem dissolueretur prius Matrimonium: postea verò si per dispensationem Pontificis ille professus rediret ad sæculum, & contraheret Matrimonium, posset iterum cum priori coniuge contrahere secundum Matrimonium: est igitur Matrimonium iterabile etiam inter eosdem coniuges; vnde non bene arguitur, quòd posset ex hoc capite imprimere characterem, quòd iterabile non sit, respectu eiusdem.

Confirmatur ratio indubitata.

Cur matrimonium non imprimat characterem.

Casus in quo matrimonium cum eodem coniuge posset iterari.

1. Cor. 7.

Henriq.

Alius casus similis.

13. Petes tamen, an, si matrimonium imprimeret characterem indelebilem, posset reiterari? Respondeo, non posset imprimis inter eosdem coniuges, quia sicut nunc Sacerdos mortuus, & resurgens iterum, non indiget noua Ordinatione, eò quòd retineat characterem Sacerdotalem: sic tunc coniux retinens characterem Matrimonij contracti, non indigeret nouo contractu matrimonij; nam suppono, characterem illum non fuisse deletum, sed fore talem, qualem conferunt tria sacramenta de facto, scilicet *signum spirituale, & indelebile*. Magis dubium est, an posset reiterari inter diuersos coniuges, scilicet, mortuo primo, cum coniuge altero? Hoc enim non videtur esse contra rationem characteris; nam sicut qui habet characterem vnius Ordinis, potest accipere characterem alterius Ordinis, sic qui haberet characterem matrimonij ad vnum coniugem, posset accipere characterem ad alium, vt suprà arguebamus. Quando verò Tridentinum ex charactere colligit sacramentum non posse iterari, explicari posset, ita vt argumentum valeat iuxta subiectam materiam, scilicet quòd in illis tribus sacramentis probetur bene ex impressione characteris, illa non posse reiterari; quia dum manet character Sacerdotij, ille homo est verè Sacerdos: ad quid ergo deseruiret secunda Ordinatio, cùm non posset accipere potestatem Sacerdotij ad aliquos alios effectus, ad quos eam iam non habebat? Quod idem apparet in Baptismo, & Confirmatione; quare in illis arguitur bene, non posse reiterari, ex eo quòd homo retineat characterem. At verò in matrimonio, cùm prius sacramentum solùm dederit suos effectus in ordine ad talem coniugem, non esset otiosus secundus character, quo conferretur potestas, & ius in ordine ad alium coniugem.

Quæstio soluitur.

Dubium.

14. Cæterùm adhuc verius videtur, quod si matrimonium imprimeret characterem, non esset reiterabile etiam cum alio coniuge. Imprimis enim, si post matrimonium ratum coniux emitteret professionem in Religione, adhuc retineret characterem, & per consequens maneret verè coniux alterius: vnde si postea ex dispensatione rediret ad sæculum, & contraheret cum alio, iam esset simul coniux duorum: ergo ex impressione characteris sequeretur, non posse validè contrahi tunc secundũ matrimonium. Deinde hinc sequitur, quòd nec etiam mortuo priori coniuge, posset; nam si vxor, v.g. retineret adhuc priorem

Respondetur.

priorem characterem ex vi illius esset vxor prioris viri; ita vt, resurgente illo, deberet illi copulari: si autem iam nupsisset alteri, sequeretur, quòd esset simul vxor duorũ, quod repugnat valido matrimonio: ergo ex retentione characterũ sequeretur, quòd non posset matrimonium reiterari etiam cum alio.

Petes iterum, vtrùm character in sua entitate sit signum Christi, & dicens ordinem ad Christum? De hoc dicemus postea agentes de essentia characteris.

SECTIO II.

Quid sit character Sacramentalis.

15. MVlta sub hoc titulo comprehenduntur singillatim examinanda. Primò dubitatur de charactere, an sit aliquid reale, & physicum intrinsecum: an verò aliquid rationis, & morale. Durandus *in 4. d. 4. quæst. 1.* dicit, esse aliquid morale seu rationis; sicut in Doctoratu, vel in collatione primæ Tonsuræ; hoc enim sufficit ad explicanda omnia, quæ Patres dicunt de charactere, & aliunde oportet mysteria nostræ fidei reddere clariora, & minùs difficialia, quoad fieri possit.

Durand. *Sententia Durandi.*

16. Hanc Durandi sententiam P. Suarez in præsenti *disp. 11. sect. 2.* dicit, non posse iam ab errore in fide vindicari, propter definitionem Concilij Florentini, & Tridentini. Bellarmin. *lib. 2.* de effectu Sacramentor. *c. 19. § Secunda propositio*, dicit, vix distingui ab hæresi huius temporis, & videri expressè damnatam in Conciliis, quæ si Durandus videre potuisset, sine dubio aliter docuisset. P. Coninch in præsenti *art. 2.* dicit, eam iam asseri non posse, neque in illa posse defendi Conciliorum doctrinam.

Suarez. *Suarez dignam censura iudicat.* Bellarm. Coninch.

17. P. Vasquez in præsenti *disp. 134. cap. 2.* licèt teneat characterem esse aliquid physicum, conatur tamen liberare Durandi sententiam ab omni censura; cui ex parte fauet Sotus *in 4. d. 1. quæst. 4. art. 2. §. Hæc.* Nam Ecclesia damnat Hæreticos negantes characterem indebilem trium sacramentorum, Durandus autem id non negat; & licèt sit aliquid morale, potest dici imprimi in anima; sicut etiam peccatum dicitur imprimere animæ maculam, quæ est aliquid morale.

Vasquez. *Vasquez illum à censura vindicat.* Sotus.

18. Ego sententiam Durandi non solùm minùs veram iudico, sed contra mentem Conciliorum; quod quidem ad hominem contra P. Vasquez probo; quia si non esset contra mentem Concilij, nec Concilium intendisset adstruere characterem physicum, non esset minùs probabilis illa sententia, provt eam Vasquez appellat: seclusâ enim Ecclesiæ auctoritate, nihil cogit ad multiplicanda entia, & ponendam illam qualitatem physicam, quam non ponimus in Doctore, Prætore, & aliis, sed entitatem moralem, sicut etiam in Clerico primæ Tonsuræ. Si ergo propter modum loquendi Conciliorum, & Patrum, quos Concilia sequuntur, ponimus characterem esse entitatem physicam, fateri debemus, mentem Conciliorum fuisse adstruere characterem non vtcumque, sed qui esset aliquid physicum in anima receptum; quod quidem verba ipsa satis videntur significare, dum dicunt characterem imprimi in anima per sacramentalem operationem, *esse signum spirituale & indelebile*; quæ omnia sonant aliquid physicum: nam si denominatio extrinseca vel ens morale relictum ex sacramento præterito diceretur character impressus animæ, sequeretur, quod de aliis etiam sacramentis dici posset simpliciter, quod conferant characterem; nam ex illis manet aliquid morale ex denominatione extrinseca, scilicet ex Matrimonio manet in anima ius ad habenda Diuina auxilia in ordine ad statum coniugalem: sicut etiam ex sacramento Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ-vnctionis manet ius ad talem vel talem gratiam, & auxilia; quod est aliquid morale fundatum in receptione sacramenti. Nec obstat, quod illud ius non sit indelebile, sicut est character Baptismi, Confirmationis, & Ordinis; ad rationem enim characteris in communi non pertinet, quod sit omnino indelebilis: sic enim serui in statu seruitutis habere solent characterem domini, qui tamen adueniente statu libertatis, deleri potest; sic etiam Apocalypsis 13. & 19. dicuntur peccatores accipere characterem bestiæ, quem tamen per Dei gratiam in multis deleri constat. Quamuis ergo illa quatuor sacramenta non dicerentur imprimere talem characterem indelebilem, qualem alia tria, dici tamen possent verè, & simpliciter imprimere characterem verum, & proprium; quod tamen nemo concedet; ergo per characterem simpliciter, & propriè non intelligunt Concilia aliquid solùm morale, & physicum, & physicè in anima impressum. Quia tamen de facto nullus character imprimitur in anima, qui non sit indelebilis, ideo de facto per characterem intelligunt signum indelebile; licèt de possibili, vt dixi, posset dari character absque omnimoda indelebilitate.

19. Hoc ipsum videtur colligi ex definitione characteris à Concilio tradita, scilicet *signum spirituale, & indelebile in anima impressum*; quæ definitio difficile potest conuenire enti morali, seu denominationi extrinsecæ; nam extrinseca denominatio non est propriè signum, per quod discernantur hi ab aliis, & cognoscãtur esse baptizati, vel ordinati; nam denominatio extrinseca, cùm non habeat aliam entitatem præter formã præteritam, à qua prouenit, non posset videri in se, nisi quatenus videtur ipsa forma præterita, atque adeò non posset ipsa denominatio in se ducere nos ad cognitionem sacramenti suscepti, sed potiùs è contra sacramentum susceptum cognitum daret occasionem concipiendi aliquid morale permanens in hoc homine. Non ergo diceretur bene character relictus ex Baptismo ostendens, & discernens hunc hominem baptizatum à non baptizatis. Denique hoc ipsum sonat verbum illud *imprimendi*, quo vtuntur Concilia; quod in hac materia videtur omnino significare actionem physicam, & realem.

Hoc colligitur ex definitione characteris.

20. Dicunt, peccatum etiam apud Concilia dici *inesse* paruulis, vnicuique proprium; quod tamen non debet intelligi de inhæsione physica; ergo nec impressio characteris debet intelligi de impressione physica. Similiter Prætor dicitur accipere, seu recipere potestatem; & Sacerdos etiam dicitur recipere potestatem consecrandi, & tamen multi negant, characterem ipsum esse potestatem, aut potentiam, & per consequens debet intelligi de potestate solùm morali; ergo similiter posset intelligi recipi, & imprimi character non physicus, sed moralis.

Instantia.

21. Respondetur negando consequentiam; quia significatio propria vocum, & verborum debet colligi ex subiecta materia; quæ si fuerit talis, vt non sit capax nisi significationis translatitiæ, vel analogicæ, in ea debent intelligi verba simpliciter prolata; vt cùm dicitur: *tenebræ erant super faciem abyssi*; illud verbum, *erant*, accipi debet in sensu analogico de existentia impropria, quia tenebræ non sunt capaces existentiæ propriæ. Quando verò materia est capax significationis propriæ, verba simpliciter prolata debent accipi, quoad fieri possit, in sensu proprio, vt cùm dicitur vxor Loth conuersa in statuam salis, debet intelligi de vera & physica conuersione, & de vero & physico sale: quando ergo sermo

Diluitur.

sermo est de peccato habituali, quod est ens morale, vt suppono, & dicitur inesse vnicuique proprium, debet id intelligi de inhæsione morali, quia ens morale non est capax inhæsionis physicæ, & non potest dari peccatum habituale, quod non sit ens morale. Quando verò agitur de charactere, & dicitur, quòd per tria sacramenta imprimitur character in anima, debet intelligi de vero & physico charactere, qui physicè imprimatur; nam verus, & proprius character est physicus, & aliunde ex eo quòd spiritualis sit, non minus esse potest physicus; non ergo debemus transferre illa verba ad significationem impropriam de charactere aliquo analogico, & morali. Sicut quando dicitur anima in Purgatorio, vel in Inferno pati dolorem, non intelligimus id de dolore morali, sed de physico spirituali; imò quando dicitur torqueri igne Inferni, non intelligitur de igne morali, aut metaphorico, sed vero, & physico; quia saltem de potentia absoluta non repugnat, animam spiritualem torqueri igne physico, & corporeo, licèt alibi non intelligatur de igne physico, vt cùm dicitur: *ignem veni mittere in terrã*, &c. quia ille non poterat esse physicus, sed moralis. Constat ergo, non valere consequentiam ex inhæsione morali, qua peccatum habituale intelligitur inhærere, ad impressionem characteris: hæc enim debet esse physica, cùm sermo sit de charactere, qui in rigore significat aliquod signum physicum.

22. *Doctoratus non imprimit characterem.* Hinc etiam constat, cur Doctoratus, vel Prætura non imprimant propriè characterem; nam licèt relinquant aliquid morale permanens, illud tamen non est propriè character: sicut nec Sacerdotium antiquum, vel circumcisio, aut etiam prima Tonsura nunc, vel consecratio Ecclesiæ, vel calicis, imprimunt propriè characterem, sed impropriè; quod idem dicendum est de Ordinibus minoribus, si non sint sacramenta, propter eandem rationem.

23. *Sententia Scti. Scotus. Suarez.* Dubitatur secundò, vtrùm character sit relatio, vel aliquid absolutum? Scotus *in 4. d. 6. q. 10.* indicat, esse relationem. Hanc sententiam latè impugnat Suarez *sect. 2.* qui tamen videtur supponere, quod character non sit signum naturale, sed ad placitum ex mera institutione Diuina; quod mihi non probatur, vt postea dicam. In hoc puncto, si Scotus loquatur de relatione reali, & non conuenit cum Durando docente, characterẽ non esse aliquid physicum permanens, sed morale, vel rationis (provt P. Vasquez existimat, Scotum re ipsa sentire) nulla est difficultas; nam vel loquimur de relatione transcendentali, vel de prædicamentali. Si de hac secunda sermo sit, nullum est fundamentum ad id asserendum de charactere, præsertim in mea sententia.

Explicatur sententia Scti.

Ex nostra sententia non est relatio prædicamentalis. Suppono enim ex iis, quæ dixi in Metaphysica, & in tractatu de Trinitate, relationem prædicamentalem non esse modum intrinsecum superadditum, sed entitatem fundamenti cum termino, qui in obliquo intrat ad componendam denominationẽ relatiuam; quare character sacramentalis, cùm sit aliquid intrinsecum superadditũ, non est relatio prædicamentalis. Omnes enim cum Aristotele supponunt, ad relationem prædicamentalẽ non dari per se motum, sed resultare ex positione alterius; character autem non resultat ex positione alterius, producitur enim primariò, & per se, etiam quando non producitur gratia, nec alius effectus sacramentalis. Deinde relatio prædicamentalis est, cuius totum esse est ad aliud, hoc est, quæ nihil aliud confert subiecto, quod refertur, nisi connectere illud cum alio, seu cum termino ad quem refertur; quia scilicet denominatio relatiua prædicamentalis supra id, quod subiectum habebat, nihil addit intrinsecum, sed denominationem extrinsecum, qua subiectum denominatur ad aliud; sic hoc album absque noua perfectione denominatur simile alteri albo de nouo producto, per solam positionem termini, per quem habet solùm denominari ad aliud, & nihil recipit perfectionis in se. Character autem perficit, & decorat subiectum, in quo ponitur; quare non dat illi solum dici ad aliud, sed etiam dici in se perfectum, & insignitum illa forma splendidissima.

24. *Potest tamen esse relatio transcendentalis.* Si verò sermo sit de relatione transcendentali, concedendum videtur characterem esse ordinem transcendentalem, tum ad operationes, ad quas vel recipiendas, vel exercendas destinatur subiectum; tum ad auxilia, quæ debentur ratione sacramenti; tum ad Christum, cuius characterem accipit homo, tanquam seruus, miles, vel minister: ad hæc enim omnia dicit ordinem intrinsecum, & quidditatiuum per suam entitatem, vt postea dicemus; qui ordo cùm sit imbibitus in ipsa essentia characteris, est omnino transcendentalis.

25. *Obiicitur prò Scoto. Respondetur.* Obiici solet pro Scoto, quia character est in genere signi; signum autem constituitur formaliter per relationem ad rem significatam. Respondetur facilè, non constitui omne signum per relationem prædicamentalem; tum quia hæc debet esse ad terminum actu existentem; signum autem aliquando significat res non existentes, sed futuras, vel præteritas, tum etiam, quia illa relatio in signo sæpe est transcendentalis, & identificata cum ipso signo, sicut visio obiecti est signum formale ipsius, non per relationem prædicamentalem, sed transcendentalem; & fumus est signum naturale ignis per ordinem etiam transcendentalem.

26. *Instantia. Responsio.* Dices, relatio serui ad dominum est prædicamentalis; sed per characterem Baptismi, v. g. refertur baptizatus tanquam seruus ad Christum; ergo illa erit relatio prædicamentalis. Respondeo, illam non esse relationem prædicamentalem; primò, quia non est ad terminum actu existentem; nam in triduo mortis Christi, non erat Christus; & tamen in Apostolis erat character Baptismi, & Ordinis, quo designati erant tanquam ministri Christi; ergo non referuntur prædicamentaliter per characterem. Secundò, quia in rigore loquendo, character non constituit seruum Christi, sed signat: sicut etiam seruus in humanis designatur charactere aliquo in facie impresso, qui character non facit seruum, sed ostendit illum esse seruum; sic character baptismalis non facit formaliter, sed designat eum, qui est seruus, vel domesticus Christi, atque adeò, licèt relatio serui sit prædicamentalis, non oportet, quòd ex hoc capite character sit respectus prædicamentalis ad Christum.

Confirmatur.

27. *Dubium tertium. Soto. Sententia quæ vult esse modum. Contraria sententia verior est. Suarez. Fundamentum sententiæ.* Dubitatur tertiò, vtrùm character sit entitas realis, vel solùm modalis distincta ex natura rei à subiecto. Soto *in 4. d. 1. quæst. 4. art. 2.* probabile existimat, quòd sit entitas modalis. Contraria tamen sententia communis est, quam probat Suarez *sect. 2. in fine*, multis argumentis parùm efficacibus, quæ impugnare non vacat. Vnicum fundamentum debet esse; quod non debemus ponere accidentia modalia, nisi vbi aliqua peculiaris ratio probat inseparabilitatem mutuam, seu non posse formam illam esse etiam diuinitus, absque tali subiecto: nam inseparabilitas essentialis est, quòd Deus non possit illa duo inuicem separare; potentiæ autem Diuinæ non debemus aliquid negare nisi adsit ratio aliqua probans contradictionem propter absurdum aliquod, quod sequeretur, quia ad Dei dominium perfectissimum spectat, quòd possit de creaturis omnibus, & singulis disponere simul, vel seorsim, provt voluerit.

Ideo gratiam, habitus supernaturales, & alia similia dicimus, non esse modos, sed entitates reales, quia non est specialis ratio ad id magis negandum de iis, quàm de aliis accidentibus, quæ tamen scimus separari posse à subiecto, sicut separantur de facto accidentia panis, & vini in Eucharistia: actionem verò, vnionem, & similia dicimus esse modos; quia si vnio, v.g. non esset modus, indigeret alia vnione, qua vniretur, & hæc indigeret alia, & sic in infinitum: & actio, si non esset modus, seu ipsum fieri, indigeret alia actione, per quam fieret, & hæc per aliam, & sic in infinitum; quod inconueniens vt vitetur, oportet, esse aliquas entitates modales, quæ se ipsis fiant, vel vniantur, & in quibus sistamus: vbi autem non vrget hæc ratio, debemus omnia alia entia ponere realia, & cum separabilitate mutua: ergo cùm in charactere non sit specialis ratio magis, quàm in gratia, & aliis habitibus supernaturalibus, non est cur dicamus, illam esse entitatem modalem. Cùm ergo sit accidens absolutum, & reale, & non sit vbicatio, duratio, situs, habitus, seu vestitus, nec actio, aut passio, & denique multò minùs sit quantitas, reliquum est, vt pertineat ad prædicamentum qualitatis. Restat igitur examinandum, in qua specie qualitatis sit, & an sit supernaturalis.

Concluditur characterem esse qualitatem.

SECTIO III.

Ad quam speciem qualitatis pertineat Character, & qualem supernaturalitatem habeat.

28. *Quarta species qualitatis. Controuersia est ad quam character pertineat.*

QVatuor species qualitatis numerantur à Logicis cum Aristotele in illo Prædicamento: Habitus, & dispositio; Potentia, & impotentia; Passio, & passibilis qualitas; Forma, & figura. Est ergo controuersia, ad quam harum specierum pertineat character, vnde etiam pendet perfecta eius definitio, quę tradi non potest, nisi sciamus, quem effectum formalem confert subiecto, in quo recipitur.

29. *Prima sententia ponit characterem in secunda specie.*

Prima sententia docet, pertinere ad secundam speciem, quia est potentia, vel perfecta, vel saltem imperfecta ad agendum vel recipiendum. Hanc tenent Thomistæ communiter, Caietanus, Soto, Martinus, & Bartholomæus de Ledesma, Viguerius, Capreolus, Antoninus, Palud. Heruæus, & alij plures, quos refert Salas 1. *tom. in* 1. 2. *tract.* 2. *disp.* 8. *sect.* 3. *n.* 57. quos sequuntur Henriquez in præsenti *lib.* 1. *cap.* 13. §. 3. & 4. Valentia, & alij; & videtur esse S. Thomæ *in præsenti art.* 2.

Salas. Henriq. S. Thom. Valent.

30. *Secunda in prima. Suarez. Vasquez. Bellarm.*

Secunda sententia docet, pertinere ad primam speciem, in qua sunt Habitus, & dispositio. Hanc tenent Suarez, & Vasquez in præsenti. Bellarm. *cap.* 19. Alensis & alij, quos affert Salas vbi suprà *num.* 57.

Tertia adiudicat tertia.

Tertia sententia dicit, pertinere ad tertiam speciem, in qua sunt Passio, & passibilis qualitas. Pro hac afferuntur Antisiodorensis, Okam, Alensis, & Bonauentura, ab eodem Salas, *num.* 59.

Quarta quarta.

Quarta sententia ponit characterem in quarta specie, quia est figura quædam spiritualis. Pro hac afferuntur Marsilius, Richardus, & Annibal, quos refert Salas ibi, & ipse eam sententiam tamdem amplectitur, & latè probat, ac explicat.

31. *Quinta in nulla ex his quatuor.*

Quintò alij dicunt, ad nullam speciem ex illis quatuor pertinere, alij denique dicunt, pertinere ad omnes sub diuersis rationibus, & considerationibus. Adeò sunt diuersa hominum ingenia, vt omnes dicendi modos possibiles in hoc puncto excogitauerint & asseruerint. In quo aliqua dubia sunt de nomine, alia verò de re. De nomine est, quid significetur per nomina singularum specierum qualitatis, quas Aristoteles numerauit; in eorum enim significatione non conueniunt Dialectici, & Philosophi. De re verò erit, an in charactere reperiantur re ipsa aliqua prædicata realia, scilicet esse potentiam principalem, vel instrumentalem, physicam, vel moralem in ordine ad aliquas operationes, vel in ordine ad recipiendum: item esse figuram, vel sigillum spirituale ex natura sua aliquid repræsentans. Oportebit ergo de his priùs decernere, vt postea eligamus modum loquendi.

Hæc quæstio partim de nomine, partim de re.

Dico ergo primò, characterem debere esse propriè, & in rigore in aliqua qualitatis specie, cùm ipse sit vera, & propria qualitas, repugnat enim, aliquod indiuiduum completum pertinere ad aliquod prædicamentum, & non esse sub aliquo genere, & specie propria illius prædicamenti, cùm semper deducatur in serie prædicamentali aliqua linea recta à supremo genere vsque ad indiuidua per genera, & species intermedias, & nihil possit esse in rerum natura, quod non habeat veram differentiam specificam, per quam differat ab aliis rebus. Fateor, aliquas esse entitates, quæ propter suum incõplementum non dicuntur constitui per se, sed cum aliis in prædicamento, sicut inhærentia qualitatis, & vnio formæ substantialis. In quo sensu S. Thomas *art.* 2. dixit, characterem propter suum incomplementum spectare reductiuè ad secundam speciem qualitatis.

32. *Prima conclusio.*

Dico secundò, Character non videtur esse potentia physica receptiua, vel actiua. Hanc probant latè Suarez, & Vasquez; & quidem quoad receptionem videtur clara; nam gratia habitualis, vel gratia Sacramentalis auxiliorum, aut characteres aliorum Sacramentorum non recipiuntur in charactere, sed vel in essentia animæ, vel in eius potentiis. Neque etiam potest dici potentia actiua physica, quia vel hoc esset in ordine ad auxilia, & gratiam sacramentalem, vel in ordine ad sacramenta conficienda, vel in ordine ad eorum effectum communicandum, scilicet gratiam habitualem, & characterem. Ad nihil autem horum character est potentia actiua physica: non quidem ad auxilia, & gratias sacramentales; nam auxilia, quæ dantur ratione Baptismi, vel Confirmationis, v.g. sunt actus intellectus, & voluntatis ad seruanda præcepta, vel profitendam fidem; qui actus producuntur ab habitibus infusis simul cum potentiis, & omne aliud principium impertinens est. Neque etiam character concurrit efficienter ad producenda sacramenta in aliis: nam Sacerdos absoluens, v.g. pœnitentem, profert quidem verba absolutionis, quæ quoad totam suam entitatem possent produci à laico: in ratione verò sacramenti solùm addunt denominationem extrinsecam ab institutione Diuina quæ denominatio non potest physicè produci, vt patet; quod idem est in Episcopo Ordinante, vel Confirmante, &c. Solùm posset esse dubium de sacramento Eucharistiæ, quod conficitur à Sacerdote. Sed neque ad illud potest concurrere actiuè character Sacerdotalis; nam vel concurreret per virtutem obedientialem, vt instrumentum eleuatum; & quidem hoc modo posset similiter concurrere albedo; nec hic modus operandi facit, quòd character in sua entitate sit potentia physica magis, quàm aliæ entitates: vel concurreret per virtutem connaturalem suam; & hoc dici non potest, quia conuersio Eucharistica, vt infrà videbimus, includit actionem creatiuam, qua accidentia conseruantur sine subiecto; repugnat autem, quòd aliqua creatura habeat virtutem connaturalem ad creandum, vt fatentur omnes Theologi; repugnat ergo, quòd character habeat connaturalem virtutem ad illam conuersionem faciendam.

33. *Secunda conclusio.*

Probatur.

Denique,

34. *Confirmatur.* Denique, de gratia habituali eodem argumento probatur, non posse fieri à virtute connaturali characteri; quia gratia ex natura sua exigit fieri à solo Deo absque alia causa secunda, cùm sit prima radix in ordine supernaturali; non potest ergo esse in eodem ordine aliqua qualitas ex se ordinata connaturaliter ad producendam gratiam; nam si ea qualitas daretur, esset supra exigentiam ipsius ordinis supernaturalis, atque adeò, quidquid sit de eius possibilitate in ordine ad potentiam absolutam, esset tamen valde miraculosa, & per consequens non est ponenda absque necessitate contra exigentiam ipsius gratiæ; sed potiùs dicendum est, characterem esse qualitatem connaturalem ordini gratiæ, & ipsi gratiæ habituali. *Vnde rursus arguitur, primò concluditur.* nec vnum characterem esse potentiam physicam ad producendum alium characterem: neque enim magis character dat virtutem ad conferendum sacramentum Ordinis, quàm ad conferendum sacramentum Pœnitentiæ, vel Extremæ-vnctionis, quæ neque etiam valida sunt absque characte Sacerdotali; cùm ergo hæc non fiant physicè à characte ministri, non est cur ponamus efficientiam physicam in characte Episcopi, respectu characteris Sacerdotis, vel Diaconi: si enim semel intelliguntur, quæ à Patribus, & Conciliis de Characte dicuntur, absque illa potentia actiua physica ipsius, non est, cur illam absque necessitate fingamus. Adde, aliquos esse characteres, quibus nullus actus possit assignari indigens characteris influxu; nam omissis characteribus Baptismi, & Confirmationis, qui, vt diximus, nihil efficienter producunt, character etiam Diaconi, & Subdiaconi nihil tale producit; omnes enim actiones, quas hi ministri operantur, possent eædem, licèt non licitè, validè tamen à quolibet laico exerceri.

35. *Conclusio tertia. Explicatur. Primò.* Dico tertiò, vnum ex potissimis prædicatis characteris videtur esse, quòd sit sigillum, & signum spirituale designans subiectum, & segregans ab aliis, qui illud signum non habent. Quod constat primò ex nomine ipso characteris, quo hæc qualitas à Cóciliis, & Patribus appellatur; nam character apud Græcos idem est, quod apud Latinos signum, insigne, forma, figura, seu sigillum, quo aliqua designantur, sicut quadrupedia designari dicuntur, vt cognoscantur, & milites olim characte Principis ipsis impresso notabantur, teste Vegetio *lib.* 1. de re militari *cap.* 8. *Constat primò.* Constat etiam ex definitione tradita in Tridentino dicente, esse *signum quoddam spirituale, & indelebile.* *Constat secundò.* Constat tertiò ex Patribus ita de Characte loquentibus, & per hoc eius naturam, & munus explicantibus. Sic loquitur Basilius *Orat.* 13. quæ est exhortatio ad Baptismum: *Tesseram*, inquit, *Duces sub se militantibus dant, vt amici facilius se inuicem noscentes exhortentur, & si cum hostibus commisceantur, eo facilius discerni, ac separari possint. Quòd si fortè commilitonum separatio fiat, nemo te quarum, nostrarum, an aduersarij, partium sis, nouerit, nisi mysticis signis familiaritatem præ te feras, nisi signatum sit super te lumen vultus Domini, nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? Quomodo, inquam, dices, Dei sum, signa non ostendens? An ignoras, quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præterijt; in non signatis verò primogenita peremit? Thesaurus non obsignatus, furibus facilè patebit. Ouis item absque nota insidijs protinus est obnoxia.* Hæc Basilius; in quibus verbis naturam, & munus characteris Baptismi optimè explicat. Nazianzenus item in Oratione in sanctum lauacrum dicit, Baptismum esse sigillum, quo conseruantur fideles, & dignoscuntur tamquam signo vt Dei possessio. Chrysostomus *homil.* 2. in epist. ad Ephes. *Porrò idem*, inquit, *characte Spiritus sancti nos insigniuit.* Eodem modo loquuntur Cyrillus Hierosolym. Epiphanius, Ambrosius, Augustinus, & alij, quos affert Bellarminus *lib.* 2. de effectu Sacramentorum, *cap.* 21. qui omnes de characte dicunt, esse signum, sigillum, imaginem & in eodem sensu Paulus ad Galat. 3. dixit de omnibus baptizatis in vniuersum: *Omnes, qui in Christo baptizati estis, Christum induistis*; scilicet, recepisti similitudinem, & signum illius; quod de omnibus verificatur, licèt peccatores remanserint; & ideo vocatur character Christi, quia est quoddam spirituale signum designans domesticos Christi per Baptismum, milites Christi per Confirmationem, & ministros Christi per Ordinem. Constat denique quartò, quia propter hanc etiam rationem character solet appellari lumen apud Dionysium, Ambrosium, & Damascenum, quos affert Salas vbi suprà *num.* 62. Non est autem lumen, quasi formale illuminans illum, in quo est, quatenus eius intellectiones producat: erit ergo lumen obiectiuum, quatenus repræsentat, & manifestat per modum signi, facitque illum hominem cognosci vt seruum, vel militem Christi, &c.

Bellarm. Galat. 3. Salas.

Circa hoc tamen characteris prædicatum dubitari potest vtrùm character sit signum, aut sigillum significans naturaliter, vel solùm ad placitum, & ex institutione Diuina? P. Suarez in præsenti *sect.* 2. post med. & *sect.* 3. §. *Quartò, ex his constat*, supponit, non significare naturaliter, sed ex institutione, & ordinatione Diuina; quod etiam dixerat Gabr. *in* 4. *d.* 6. *quæst.* 1. *not.* 2. & Okam *in* 4. *quæst.* 2. quibus videtur accedere etiam Vasquez in præsenti *num.* 61. vbi ait, characterem esse dispositionem ex ordinatione Dei statuentis, vt sine tali characte nullum sacramentum verè recipiatur.

37. *Dubium circa conclusionem.* P. Suarez. Gabr. Okam. Vasquez.

Contrarium tamen verius puto cum Salas vbi suprà *n.* 61. quod videtur esse iuxta mentem Patrum, & Theologorum, qui per illam rationem signi, & sigilli explicant naturam characteris. Nam si ex sola Dei institutione habet significare, oportet illam qualitatem ex se aliam habere naturam, & munus; quare non bene explicaretur eius natura per significationem, quam accidentaliter, & extrinsecè habet: imò ad id munus significandi potuisset eodem modo assumi quælibet alia qualitas, vel habitus: nam ex institutione quælibet res posset esse signum potestatis, vel sacramenti accepti. Præterea absque vllo fundamento assereretur character esse qualitas supernaturalis. Si enim non significat gratiam, vel potestatem illam ex natura sua, sed ex institutione; non minùs posset id habere qualitas naturalis; sicut Tonsura naturalis in sua entitate significat ex institutione potestatem Sacerdotalem; vel Episcopalem; non enim significat ex natura sua, sed ad placitum. Denique non repugnat, dari talem qualitatem, quæ ex natura sua significet, & designet domesticos, vel milites, vel ministros Christi; si autem talis ponatur de facto, explicatur optimè effectus formalis characteris, qui est forma de se formaliter signans, & sigillans tale subiectum, cum tali respectu ad Christum, & ad Sacramenta, &c.

38. Salas. *Soluitur.* *Prima ratio.* *Secunda ratio.* *Tertia ratio.*

Dices, non posse intelligi figuram, & sigillum merè spirituale naturaliter repræsentans; quia figura corporalis in tantum repræsentat naturaliter, in quantum in sua entitate est similis rei repræsentatæ, quia habet similem proportionem partium saltem externam; character autem sacramentalis non habet in sua entitate similitudinem cum Christo, nisi in ratione entis, cùm sit accidens diuersum secundùm omnia alia prædicata; non potest

39. *Instantia.*

ergo esse eius imago, & similitudo, nisi intentionalis, & tunc vel erit imago intentionalis formalis, & erit cognitio ; vel virtualis, & erit species impressa, quæ concurrit per modum principij ad cognitionem formalem ; character autem nec est cognitio Christi, nec eius species, vt constat; ergo non est eius imago, nec potest eum repræsentare.

40. *Diluitur.* Respondetur, characterem non esse repræsentationem formalem, qualis est cognitio ; nec virtualem, qualis est species; sed obiectiuam, quatenus ipsa cognita ducit in cognitionem rei repræsentatę, non propter similitudinem, aut conuenientiam entitatiuam, quam habeat cum re repræsentata, sed propter ordinem intrinsecum, quem habet ad ipsam significandam. Sic enim videmus, aliqua esse signa naturalia obiectiua, quæ absque similitudine repræsentant naturaliter : tales sunt gemitus, & lachrymæ, quæ absque vlla similitudine entitatiua cum dolore interno, eum naturaliter significant; quia ex natura sua instituta sunt ad illud significandum : sic etiam risus absque vlla similitudine cum gaudio interno, illum naturaliter, & obiectiuè significat; quia sicut voces propter institutionem liberam hominum dicunt ad cognitionem rerum, eò quòd sciamus, talem vocem liberè poni, ad hoc, vt audientes veniant in cognitionem talis rei ; sic gemitus, v. g. ex natura sua ducit ad cognitionem doloris, quia naturaliter omnes sciunt absque vlla prorsus disciplina, vel experientia, quòd gemitus sunt à natura instituti ad promendum, & repræsentandum dolorem internum. Quare sicut bruta habent signa obiectiua naturaliter instituta ad significandos suos affectus internos absque vlla prorsus similitudine entitatiua, vel intentionali inter signum, & rem significatam: sic homines habent aliqua eiusmodi signa naturalia obiectiua, vt gemitum, risum, vultum placidum, ferocem, & similia. Non ergo repugnabit, quòd dentur aliqua etiam signa obiectiua spiritualia, quæ hoc modo repræsentent, vt sicut gemitus ducit nos statim ad cognitionem doloris interni, quem gemens vult exprimere: sic character visus ducat in cognitionem militiæ Christi, v. g. quam auctor characteris voluit per eius impressionem significari in illo homine. Quòd si hæc qualitas possibilis est, provt re vera videtur possibilis, non potest negari, quòd sit magis iuxta doctrinam Patrum, & Theologorum, si dicatur character de facto talis esse, atque ideo eius effectus formalis esse signare, provt Patres dicunt, & sigillare animam, ad hoc vt separetur, & dignoscatur, ac discernatur ab aliis, qui characterem non habent.

Aliqua sunt signa naturalia obiectiua.

Explicatur à simili.

41. *Quid repræsentet character.* Quid autem repræsentet ex natura sua character, consequenter dicèdum videtur, repræsentare Christum tanquam eum, cuius homo designatur domesticus, miles, vel minister; deinde repræsentat ipsum munus, scilicet militiam, ministerium, vel seruitutem ; item repræsentat aliquo modo auxilia diuina, quæ debentur homini ratione sacramenti recepti ad tales, vel tales actiones bene exercendas. Denique videtur etiam, quòd repræsentet alia sacramenta, ad quæ recipienda, vel conferenda dat ius, v. g. character Baptismi cætera sacramenta, quorum homo baptizatus fit capax per Baptismum ; character Diaconi ordinem Sacerdotij, ad quem disponit; character etiam Sacerdotis sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ-Vnctionis, quæ Sacerdos potest conficere, &c. Itaque vno verbo character Baptismi, v. g. repræsentat, hunc hominem esse domesticum Christi, & habentem ius ad auxilia, & vires spirituales, quibus facilè possit eius legem seruare, capacémque esse aliorum sacramentorum à Christo institutorum. Similiter character Ordinis repræsentat, hunc hominem ministrum esse Christi ad talia munera exercenda, ad talia sacramenta conficienda, &c. Cùm enim sit possibilis qualitas characteris, quæ hunc ordinem intrinsecum habeat, non est cur negemus hanc esse naturam huius characteris, qui de facto datur. Vnde consequenter dicendum videtur, non potuisse dari hunc characterem Ordinis, v. g. nisi instituto etiam sacramento Pœnitentiæ, Vnctionis, Eucharistiæ, &c. ad quæ dicit ordinem intrinsecum.

42. *Prima conclusio. Explicatur.* Dico quartò ; character ita est in sua entitate signum, & sigillum, vt habeat etiam aliquod prædicatum potentiæ intrinsecum, & physicum. Non dico, characterem esse potentiam physicam actiuam, vel receptiuam, sed esse in sua entitate physica, & ex natura sua intrinseca potentiam aliquo modo ordinatam ad aliquos effectus aliquo modo causandos. Hæc videtur esse contra P. Vasquez, qui *n.* 94. & 95. vult, characterem esse merum signum absque vlla prorsus actiuitate, aut potentia causandi. Probari autem potest conclusio, primò ex modo loquendi Patrum, qui in charactere aliquam virtutem indicant esse ad operandos effectus. Nazianzenus oratione in sanctum lauacrum, dicit, Baptismum esse sigillum, quo conseruantur fideles : *conseruatio* autem causalitatem, & operationem significat ipsius sigilli. Ambros. *lib.* 1. de Spiritu sancto, *cap.* 6. *Spiritu*, inquit, *signamur, vt splendorem, atque imaginem eius, & gratiam tenere possimus, quod est vtique spirituale signaculum*; vbi aliquam potestatem indicat oriri ad operandũ ex signaculo, seu charactere. Catechismus etiam Romanus de Sacramentis in genere, §. pen. sic ait: *Charactere Confirmationis veluti militis ad eius nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur, atque instruimur.* Armari autem charactere, efficacitatem significat characteris ad agendum, vel resistendum.

Vasquez.

Probatur conclusio.

Nazianz.

Ambros.

43. *Aliquorum ratio.* Ratione probant, & explicant aliqui ; quia sicut character sensibilis, & materialis seruis, vel militibus impressus deseruit, vt ipsi characterem aspicientes recordentur sui status, & officij, ac excitentur ad debitum suum exsequendum ; sic character sacramentalis Baptismi, v. g. censetur excitare habitus infusos, & species, ad memoriam obligationis contractæ, & ad satisfaciendum debito Christianæ seruitutis. Hoc tamen munus non videtur arguere actiuitatem characteris, cùm ipse in hoc vitæ statu insensibilis, & inuisibilis sit, atque adeò frustrà daretur ad eum effectum excitandi hominem ad memoriam muneris, & officij sui, vt constat.

Reijcitur.

44. *Explicatur melius hæc actiuitas.* Melius explicatur hæc actiuitas in ordine ad illos, quibus character peculiaris, & manifestus est, videlicet Deum, & Angelos : deseruit enim character in ordine ad Angelos, vt, viso charactere, specialem curam habeant illuminandi, protegendi, & gubernandi, quos vident habere signum Dei in frontibus suis. Sic enim dixit Basilius suprà adductus de charactere Baptismi : *Nisi characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit?* &c. Mouetur etiam Deus ab eo charactere viso ad conferenda auxilia, & gratias in ordine ad actiones illas, ad quas per tale sacramentum destinatur specialiter homo ; & in hoc sensu dicitur homo armari, & instrui charactere, scilicet mediatè, quatenus character exigit à Deo, & mouet ipsum ad dandam illuminationem, & arma spiritualia; in quo etiã sensu appellatur passim à Patribus nomine *luminis*, vt suprà vidimus; quia nimirum exigit illustrationem, & lumen internum. Denique potest etiam dici

Basilius.

potentia

potentia in ordine ad resistendum, quia exigit, quòd tentationes internæ, & externæ vel impediantur, vel certè debiliores sint, & minùs molestæ, vt docet ex aliis Salas vbi suprà *num.* 65. Quos effectus, licèt non operetur physicè, tamquam causa efficiens physica, operatur tamen per exigentiam physicam, qua illos exigit; atque ideo potest appellari potentia aliquo modo in ordine ad illos.

Salas. *Operatur character per exigentiam physicam.*

45. *Obijcitur.* Contra hanc conclusionem obiici potest, quia si character est signum potestaris, vt in conclusione præcedenti posuimus, non potest ipse character esse potestas, sed habebit se sicut sceptrum, vel corona in Rege, quæ solùm significant, non tamen dant vllam potestatem. Et in casu nostro videtur id omnino dicendum; nam si aliquis ritè baptizaretur, & Deus impediret productionem characteris in illos; adhuc ille esset Christianus, & Christo incorporatus per sacramentum Baptismi; & cùm verum sacramentum recepisset, haberet ius ad auxilia, & gratias, quæ baptizatis debentur, ac esset capax aliorum sacramentorum. Item si ritè esset ordinatus Sacerdos, licèt characterem Deus impediret; adhuc esset verus Christi Sacerdos, & per consequens posset validè consecrare; ergo haberet etiam ius ad auxilia Sacerdotibus debita, & per consequens character non affert vllam potestatem, sed merum signum potestatis: sicut insignia doctoratus non dant Doctoribus potestatem, sed sunt mera insignia dignitatis.

46. *Respon.* Respondetur, characterem ita esse insigne potestatis, vt simul sit quasi scriptura, & instrumentum potestatis traditæ; quare sicut de illo, qui obtinuit à Pontifice aliquam gratiam, dicunt multi, habere iam facultatem, quia possit vti etiam ante Bullæ expeditionem in foro conscientiæ, ipsa tamen expeditio Bullæ dat nouum titulum & nouum ius; sicut etiam scriptura venditionis confirmat ius, quod emptor ex ipso contractu acquisierat; sic character est quasi Bulla aurea, seu sigillum Diuinum, quo Deus testificatur, & profitetur potestatem, & ius, quod homo per sacramentum acquisiuit. Quare licèt antecedenter ad impressionem huius sigilli iam homo ritè ordinatus sit Sacerdos quasi extrinsecè, non tamen est intrinsecè sigillatus, nec habet Bullam expeditam suæ potestatis; ipsa autem impressio sigilli dat nouum ius ad exigenda ea omnia, quæ ex sacramento suscepto debebantur; & hoc sufficit, vt character aliquo modo dicatur esse potentia, & habere actiuitatem per modum exigentiæ, qua exigit ea, quæ debentur ratione sacramenti suscepti, & concursum Dei ad operandos effectus spirituales, ad quos accepit potestatem Sacerdos, v.g. in sua ordinatione, & Episcopus in sua consecratione.

47. *Quæritur ad quam qualitatis speciem pertineat.* *Suppositio.* *Quid ponatur in prima specie qualitatis.* His ergo suppositis circa rem ipsam, restat controuersia, quam dicimus esse de vocibus, ad quam speciem qualitatis dicendus sit pertinere character? Pro cuius resolutione suppono breuiter id, quod dixi in Metaphysica, dum explicarem species illas in Prædicamento qualitatis, vbi dixi, in prima specie posse intelligi sub nomine *habitus* eas omnes qualitates, quæ cùm solùm ordinentur ad operandum, supponunt potentiam in ratione potentiæ, quales sunt habitus intellectus, & voluntatis: per *dispositionem* verò posse intelligi eosdem habitus, quando sunt remissi; tunc enim sunt facilè mobiles à subiecto, & nondum appellantur simpliciter habitus, quia hoc nomen tribui solet iis, quæ sunt difficilè mobilia à subiecto, qua ratione solemus appellare febrem habitualem, quæ est nimis radicata in subiecto. In secunda specie sub nomine *potentiæ* intelligo potentias omnes quæ solùm dantur ad operandum; nomine autem *impotentiæ* vel intelligitur potentia debilis, quæ comparatione robustæ videtur quodammodo esse impotentia; vel fortasse dispositio subiecti impediens operationem; vt ægrotus dicitur habere impotentiam ad currendum. In tertia specie sub nomine *passionis*, & *passibilis qualitatis* intelligi possunt aliæ qualitates, quæ dantur ad perficiendam substantiam, quæ licèt aliquæ sint etiam operatiuæ, quando tamen non dantur potissimè ad operandum, imò magis notæ nobis sunt ex se ipsis, quàm ex operatione, vt calor, albedo, &c. meritò ponuntur in hac tertia specie: nomine autem *passionis* intelligi possunt qualitates citò transeuntes, vt tubor ex verecundia, calor ex iracundia prouenientes, &c. *Passibiles* verò *qualitates* dicuntur, quæ diu permanent, vt color natiuus, febris diuturna, &c. Denique in quarta specie est pulchritudo & deformitas sumpta pro temperamento quatuor qualitatum; quæ cùm sit aggregatum ex pluribus qualitatibus, non est propriè vna species prædicamenti, sed impropriè, & iuxta vulgi sensum.

Quid in secunda. *Quid in tertia.* *Quid in quarta.*

48. *Character est in tertia specie.* Vasquez. Hoc ergo supposito, possumus facilè constituere Characterem in tertia specie, quia est passibilis qualitas; nec enim in ea specie constitui debent solùm qualitates corporeæ, vt fatetur Vasquez in præsenti, *num.* 54. & aliunde character datur, non solùm nec præcipuè ad operandum, sed ad perficiendum, & designandum subiectum. Vnde P. Suarez, qui in præsenti, vt vidimus, characterem ponit in prima specie, postea in Metaphysica *tom.* 2. *disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 23. dicit, gratiam pertinere ad tertiam speciem qualitatis, eo quod per se primò non sit operatiua; & *sect.* 5. *n.* 11. & 12. aduertit, in tertia specie constituendas eas qualitates spirituales, quas Deus diuinitus ponit in substantia spirituali ad illam perficiendam; atque adeò id, quod S. Thom. 5. *Metaph. sect.* 16. dicit, qualitates tertiæ, & quartæ speciei in solis rebus corporalibus reperiri, debere intelligi ex natura rei; quia iuxta naturalem ordinem non reperiuntur in subiecto spirituali tales qualitates; non tamen id intelligi in ordine ad potentiam absolutam, & ordinem supernaturalem.

Suarez.

49. *Impropriè ponitur in aliis speciebus.* *Quomodo in prima.* *Quomodo in secunda.* *Quomodo in quarta.* Potest etiam character impropriè collocari in aliis speciebus, scilicet in prima specie, quatenus est qualitas supponens potentiam, & ordinata ad hoc, vt subiectum faciliùs, & meliùs operetur, in quantum exigit auxilia Diuina ad tales operationes, vt vidimus. In secunda etiam specie potentiæ, & impotentiæ potest aliquo modo constitui; quatenus datur aliquo modo ad operandum effectus supernaturales. In quarta denique constitui potest, quatenus est figura quædã spiritualis, quæ figurat, & sigillat subiectum, quod est potissimũ munus characteris; non tamen est propriè figura, quia hæc in rigore non conuenit, nisi rebus materialibus; & habentibus diuersam partium positionem, & ordinem inter se.

50. *Hinc colligitur supernaturalitas characteris quæ alioqui difficilè explicatur.* *Ex doctrina Suarez duo sequuntur difficilia.* *Primum est, cur potiùs dicatur hæc qualitas supernaturalis quàm naturalis.* Hinc possumus colligere iam characteris supernaturalitatem, quam quidem difficilè possunt explicare, aut probare, vt vidimus, qui dicunt, characterem esse signum ad placitum ex institutione Diuina; provt videtur sentire P. Suarez *d. sect.* 2. post med. & *sect.* 3. §. *Quartò, ex his constat.* vbi dicit, esse ex Diuina ordinatione ad hoc destinatum; sicut character etiam externus Circumcisionis fuit signum ex Diuina ordinatione impositum. Ex qua doctrina duo videntur sequi valde difficilia: primum, non esse cur potiùs hæc qualitas dicatur supernaturalis, quàm naturalis. Cùm enim ex natura sua non habeat significare effectus sacramentorum, aut potestatẽ, & munera, &c. eodem modo posset ad id significandum imponi aliqua qualitas naturalis,

Secùdum est, non posse explicari effectum formalem illius.

vel quælibet alia entitas. Secundum est, non posse iam explicari, qualis sit effectus formalis, quem hæc qualitas confert subiecto; cùm enim ex natura sua non signet, aut sigillet animam, debet dare alium effectum formalem, qui difficilè poterit assignari. Cùm ergo omnes consentiant in hoc, quòd hæc sit qualitas supernaturalis, consequenter debemus asserere eam ex natura sua esse signum, & characterem, provt nomen ipsius significat, & suprà latè probauimus: quo supposito constat, esse supernaturalem propter connexionem, quam habet cum gratia & cum Sacramentis, & aliis effectibus supernaturalibus, & beatitudine ipsa supernaturali, ad quam ordinatur, quæ connexio superat certè totum ordinem naturæ.

SECTIO IV.

In quo subiecto sit Character, & de aliis eius proprietatibus.

Non est difficultas de causa efficiente characteris.

§ 1. DE causa efficiente Characteris non est specialis difficultas; eadem enim est ratio de illo, ac de gratia habituali; quare si sacramenta efficiant physicè gratiam, efficient etiam physicè characterem; si verò gratiam causant solùm moraliter, provt suprà diximus, idem dicendum erit respectu characteris. De causa etiam materiali remota, seu vltima, certum est esse hominem: de proxima, seu immediata est controuersia inter Theologos.

Quæstio est de causa materiali proxima.

Prima sententia vult esse corpus.

§ 2. Prima sententia potest esse, quòd subiectum immediatum characteris sit corpus, quam Soto tribuit Durando; sed Suarez, & Vasquez in præsenti notarunt, Sotum in hoc lapsum fuisse, tribuendo Durando quasi eius sententiam id, quod Durandus inferebat solùm tamquam absurdum contra sententiam S. Thomę, quam impugnabat. Cæterùm P. Suarez dicit, ex alio capite potuisse illam sententiam Durando tribui; quia cùm Durandus ponat, characterem non esse qualitatem physicè inhærentem, vt suprà vidimus, sed aliquid morale ex sacramento præterito, consequens est, quòd idem sit subiectum characteris, quod fuit subiectum sacramenti, à quo ipse character realiter non distinguitur; quare cùm sacramentum in corpore recipiatur, quando existit, idem corpus debet esse subiectum characteris in eius sententia. Sed re vera nec hoc modo id sequitur ex Durandi sententia; nam licèt ens morale non differat realiter ab illo ente physico, in quo fundatur; eo tamen modo, quo moraliter existit, intelligi potest habere moraliter aliquod aliud subiectum: sic enim intelligitur in puero peccatum originale, quod quidem, vt suppono, est aliquid morale intrinsecum, cuius fundamentum fuit peccatum Adæ vt capitis moralis: & quidem illud peccatum habuit pro subiecto physico voluntatem, vel animam Adæ: hoc autem peccatum morale habet pro subiecto puerum; quia nimirum hoc, quod est Adamum constitutum caput posterorum peccasse, æqualenter, seu moraliter est hunc puerum peccasse, & perinde se habere in ordine ad odium Diuinum, ac si nunc haberet physicè peccatum. Sic ergo posset dicere Durandus, sacramentum præteritum tale receptum in corpore reputari moraliter characterem physicum impressum, & receptum physicè in anima, atque adeò moraliter nunc esse characterem in anima ratione sacramenti præteriti.

Impugnatur.

Vindicatur Durandus ab hac sententia.

Secunda sententia vult esse voluntatem.

§ 3. Secunda ergo sententia docet, characterem recipi immediatè in sola voluntate. hanc tenent Scotus & Bassolis, quibus fauent Okam, & alij, quos affert Salas vbi suprà *sect. 3. num. 68.* Fundamentum est, tum quia character disponit ad gratiam, quæ recipitur in voluntate, eò quòd non distinguatur à charitate; tum etiam, quia character est signum obligationis hominis ad Deum, quæ obligatio est in voluntate; denique, quia inclinat ad colendum Deum, & ad actus religionis, qui sunt in voluntate.

Scotus. Bassolis. Okam. Salas. *Fundamenta huius sententiæ.*

Tertia sententia docet, recipi in solo intellectu. hanc tenent S. Thom. in præsenti, *art. 4.* quem sequuntur communiter Thomistæ, cum aliis, quos refert Vasquez in præsenti, *num. 79.* Eamdem sequitur Salas vbi supra, *n. 70.* cum aliis multis, quos ibi affert: fundamenta huius sententiæ postea referemus.

§ 4. S. Thom. *Tertia vult esse intellectum.* Vasquez. Salas.

Quarta sententia ponit characterem in intellectu simul, & voluntate. hanc tenent Bonauentura, & Alexander apud Vasquez *num. 80.* qui *num. 85.* eam impugnat ex eo, quòd non possit vnum accidens simplex recipi immediatè in duplici subiecto. Hoc tamen fundamentum inefficax est, vt dixi in Philosophia; vbi ostendi vnionem recipi in vtroque extremo, & actus vitales materiales cognoscendi, & amandi recipi in corpore, & anima: nec potest afferri aliquod argumentum efficax ad probandum illud principium P. Vasquez.

Quarta in vtroque. Bonauent. Alexand. Vasquez. *Malè à Vasquez impugnatur.*

Quinta sententia verior dicit, recipi characterem immediatè in essentia animæ. hanc tenent Marsilius, & Gabriel: quos afferunt & sequuntur Suarez, & Vasquez in præsenti. Eamdem tenet Card. Bellarm. 2. de Sacram. *cap. 19. concl. 4.* Palatius *in 4. d. 4. q. 1. concl. 3.* & alij. hanc aliqui colligunt ex Tridentino, & Florentino dicentibus, characterem imprimi in anima. Cæterùm id non probat, animam esse subiectum immediatum; sufficeret enim ad id verificandum, si recipiatur in potentiis animæ.

§ 5. *Quinta vult esse essentiam animæ.* Marsilius. Gabriel. Suarez. Vasquez. Bellarm. Palatius. Conc. Trid. Concil. Flor.

Ratione ergo probari potest primò in sententia, quam in Philosophia probabilem reputaui, docente, potentias realiter non distingui ab anima: hoc enim posito, cessat omnino quæstio. Secundò ex alio principio Philosophico, quòd Philosophi aliqui probabiliter docent, accidentia scilicet materialia recipi immediatè in materia prima, & non mediante quantitate tamquam subiecto recipiente; quia vbi non fuerit peculiaris necessitas, connaturalius est, quod accidentia recipiantur in substantia, cuius entia sunt, & ad cuius perfectionem ordinantur, quàm in alio accidenti. Cùm ergo character ordinetur ad perficiendam, decorandam, & signandam animam, magis congruit, quòd in ipsamet recipiatur, eamque afficiat, quàm in alio subiecto. Tertiò probari potest, quia etiamsi habitus acquisiti, vel infusio non recipiantur immediatè in anima, sed in potentiis (quod fortasse non caret difficultate) non debet id de charactere affirmari; nam habitus dantur ad cooperandum cum tali potentia determinata: Character verò cùm non sit qualitas operatiua, sed data potissimum ad perficiendum, & ornandum subiectum, non procedit in illo eadem ratio, quæ in habitibus acquisitis, vel infusis.

§ 6. *Probatur primò ratione eo quod potentiæ non distinguantur.* *Secundò probatur exemplo accidentium materialium.* *Tertiò probatur eo quòd non sit qualitas operatiua vt habitus.*

Dicunt, characterem esse saltem potentiam moralem ad aliquos actus, ad quos exigit auxilia, vel concursum, &c. Sed contra, quia imprimis, si hæc ratio aliquid probat, probat vtique characterem debere recipi in intellectu simul, & voluntate; quia character petit auxilia ad actus vtriusque potentiæ, quæ auxilia partim sunt illustrationes pertinentes ad intellectum, partim affectiones pertinentes ad voluntatem. Deinde non arguitur bene ex eo, quòd character afferat ius ad aliquas operationes, quòd debeat recipi in illa potentia; nam gratia habitualis affert ius ad visionem beatã; & tamen non recipitur in intellectu, sed in anima; & ipsa visio beata affert secũ ius ad dotes gloriæ, quæ recipiuntur in corpore glorioso.

§ 7. *Instantia. Diluitur.* *Malè arguitur eo quod character afferat ius ad aliquas operationes quod debeat recipi in illa potentia, exemplo gratiæ habitualis.*

Ratio. glorioso. Ratio autem est, quia ius ad hoc morale est dignitas suppositi ad aliquid: hæc autem dignitas magis se habet ex parte essentiæ; & non est inconueniens, quòd dignitas orta ex vna potentia det ius ad præmium, seu ad aliquod bonum alterius potentiæ, vt operationes bonæ, quæ sunt in voluntate, dant ius, vt detur præmium beatitudinis intellectui, & aliis potentiis.

58. Instantia. Dicunt alij secundò, characterem ex natura sua habere vim saltem ad excitandas species intellectuales deseruientes ad tales operationes propter sympathiam occultam, quam habet cum illis, sicut aliqui humores habent vim propter similem sympathiam ad excitandas species aliquorum obiectorum; quare ex hoc saltem capite petit recipi in intellectu, in quo sunt species illæ, quæ ab ipso debent excitari. Sed contra hoc est, primò posse retorqueri idem argumentum: nam humores, qui habent vim propter illam sympathiam excitandi species, non sunt in eodem subiecto, aut in eadem potentia, in qua sunt species excitandæ; sed ad hoc sufficit approximatio localis, vt constat; ergo propter hoc munus non debet character subiectari in intellectu.

Diluitur. Quidquid excitat species intellectuales non debet esse in intellectu.

Secundò, species ipsæ in mea sententia & lib. de Anima recipiuntur in ipsa anima; ergo multò magis ipse character. Tertiò, si character excitaret illas species, semper excitaret illas; sicut humores, quando adsunt, excitant semper species, cum quibus habent sympathiam. Cùm ergo character semper adsit æquè applicatus, semper & assiduè excitabit species; quod tamen est contra experientiam. Quartò denique, hæc proprietas nullo modo potest colligi ex nomine, vel natura characteris; nam character vt character est ad signandum subiectum, non ad excitandas species.

Ipse species ipsa in ipsa anima recipiuntur. Tertiò, character non illas excitat aliquando semper illas excitaret cum semper sit præsens.

59. Instantia. Dicunt, imò hoc esse proprium munus characteris; nam character ad hoc imprimitur seruo, vt militi, vt memorem eum reddat officij sui; ergo similiter character Christiani, vel Sacerdotis, ordinabitur ad eumdem finem, vt reducat in eius memoriam frequenter statum & debitum suum. Sed contrà, quia character materialis non aliter id præstat, nisi in quantum ipse character visus, & cognitus ducit in notitiam rei significatæ, atque adeò non habet illud munus, nisi vt signum instrumentale est, quod est proprium characteris, vt character est: excitare autem species rei significatæ absque eo, quod cognoscatur ipse character, longè abest à natura characteris materialis; nec id vllo modo potest fundari in nomine, aut conditionibus characteris, sed potiùs oppositum, quod scilicet non ducat in cognitionem alterius, nisi media cognitione sui ipsius.

Resoluitur. Non posset character excitare species nisi prout cognoscitur; est enim signum obiectiuum quod non nisi cognitum ducit in cognitionem sui ipsius.

60. Instantia tertia. Alij tertiò dicunt, debere recipi in intellectu, quia est lumen spirituale, vt constat ex modo loquendi Patrum, & Theologorum, quos congerit Salas vbi suprà *num.* 71. lumen autem debet esse in intellectu, vt illum illuminet. Sed contrà, quia iam supponimus characterem non esse sicut lumen gloriæ, nec concurrere vt principium physicum ad actus supernaturales, vt sentit etiam ipse Salas; erit ergo lumen solùm, vel quatenus sigillando illud subiectum manifestat illud esse deputatum domesticum, aut militem, vel ministrum Christi; vel ad summum quatenus affert titulum moralem ad illustrationes Diuinas in ordine ad exequendum tale, vel tale munus. Neutro autem modo est tale lumen, quod debeat esse in intellectu; nam in primis, signum, quod aliis manifestat statum meum, non debet recipi in meo intellectu; non enim est tam lumen ad me, quàm ad alios illuminandos, vt melius me cognoscant. Sic etenim character serui illuminat alios, vt sciant illum esse seruum; non tamen recipitur in intellectu serui. Neque etiam in secundo sensu debet recipi in intellectu, eò quod afferat titulum moralem ad habendas illustrationes, quia, vt suprà diximus, id quod est in essentia, vel in vna potentia, affert sæpe ius morale ad operationes alterius potentiæ.

Diluitur. Character non est sicut lumen gloriæ, nec concurrit vt principium physicum ad actus.

Non est tam lumen ad illum cuius est quàm ad alios quibus manifestat.

Hinc soluitur alia similis ratio, quam affert Salas vbi suprà, quòd scilicet omnis imago, figura, & similitudo spiritualis pertinet ad intellectum; talis autem est character. Respondetur imaginem intentionalem expressam, qualis est intellectio, vel ad summum, impressam, quæ est species, & principium expressæ, posse pertinere ad intellectum, quia vel est cognitio, vel principium cognitionis; non verò imaginem obiectiuam, quæ solùm est signum instrumentale obiecti, & repræsentat, quando ipsa cognoscitur.

61. Hinc similis ratio soluitur.

Imago obiectiua non debet esse in intellectu.

62. Sotus. Sotus sotus alitèr arguit. Sotus arguit ex eo, quod character ordinatur ad efficiendam fidei professionem per susceptionem, vel administrationem sacramentorum, vel confessionem fidei coram infidelibus; ergo debet esse in eodem subiecto, in quo est fides, nempe in intellectu. Respondetur, propter hanc rationem magis debuisse poni in voluntate, à qua oritur voluntas credendi, & profitendi fidem; qua voluntate posita, sequitur necessariò assensus, vel professio externa fidei: sed re vera in neutra potentia debet ob id poni, præsertim cùm non sit principium physicum illorum actuum, sed ad summum afferat ius aliquod ad habenda auxilia opportuna, quibus fiant.

Impugnatur facilè.

63. Fundamenta supra insinuata euertuntur. Denique, fundamenta suprà insinuata pro secunda sententia ad probandum, quod esset in voluntate, facilè ex dictis soluuntur. Ad primum enim negamus, gratiam esse in voluntate, vel esse idem cum charitate, vel characterem esse dispositionem ad gratiam, & licèt esset dispositio, posset esse in diuerso subiecto; vt actus fidei disponit ad actũ charitatis, qui est in voluntate; & actus supernaturales disponunt ad gratiam, quæ est in essentia animæ.

Ad primum negatur gratiam esse in voluntate.

64. Ad secundum, nõ debet semper signum obligationis poni in voluntate. Ad secundum, non oportet signum obligationis poni semper in voluntate, sed ibi, vbi videri possit; vt contingit in signo seruis imposito; quod magis habet locum in charactere sacramentali, qui non semper suscipitur liberè, vt constat in infantibus baptizatis, & confirmatis, & qui possent etiam ordinari ante rationis vsum. Ad tertium denique iam diximus, licèt character afferat auxilia ad actus religionis, non ideo debere esse in voluntate; sicut neque in intellectu, licèt afferat auxilia ad actus fidei. Fundamenta, quæ pro aliis sententiis adduci possunt, non indigent solutione.

65. Infertur Angelos esse capaces characteris. Ex dictis infertur primò, Angelos esse etiam capaces characteris alicuius spiritualis, non quidem huius, quem non habemus (quia non possunt recipere hæc sacramenta, quæ hîc character significat) sed alterius possibilis, qui significaret eos deputatos ad tale, vel tale ministerium Diuinum, vel etiam circa obsequium, & familiam Christi. Infertur secundò, Christum Dominum non fuisse capacem huius nostri characteris, quia ipse nec poterat designari, vt domesticus Christi, nec vt Miles aut minister ipsius, cùm esset ipse Dominus, cui alij designantur per hos characteres.

Christus non fuit capax characteris.

De Characteris indelebilitate.

66. Character nũ est delebilis in hac vita. Restat ergo, vt dicamus de alia characteris proprietate, quæ est eius indelebilitas: de qua primò certum est, non esse indelebilem in ordine ad po-

Est tamen de potentia absoluta. Colligitur ex eo quod illa sacramenta non possint iterari.

tentiam absolutam. Secundò certum est, non deleri de facto in hac vita. Hoc enim ad minus significant Concilia Florent. & Trident. dum docent, esse indelebilem. Colligitur autem ex eo, quòd illa sacramenta reiterari nunquam possunt: ergo character semper manet; quia alioquin vel ille homo deberet iterum baptizari, aut ordinari, vel certè esset Christianus, vel Sacerdos absque charactere; & per consequens à principio potuisset esse talis sine illo.

67. *Instantia.*

Dices; gratia est qualitas perfectior, quàm character; & tamen deletur per peccatum mortale; ergo poterit etiam character deleri per actum malum.

Diluitur. Negando paritatem.

Respondetur negando consequentiam; quia gratia etiam in primo fieri postulat carentiâ peccati actualis moralis; quare non mirum, quòd etiam in sua conseruatione eandem carentiam exigat: character verò producitur etiam in peccatore suscipiente in peccato actuali Baptismum, aut Ordinem; non ergo requirit carentiam peccati, vt conseruetur; plura enim requiri solent ad primam rei productionem, quàm ad conseruationem.

68. *Instantia.*

Sed contrà vrgebis, quia character in primo fieri requirit voluntatem suscipiendi sacramentum; ergo poterit saltem perire, adueniente voluntate contraria, sicut gratia destruitur adueniente peccato.

Diluitur.

Respondetur negando consequentiam, quia voluntas illa in primo fieri non requiritur ratione characteris, sed ratione Sacramenti, quod suscipi non potest ab adulto, nisi volente. Ad receptionem autem Sacramenti, sequitur necessariò character independenter ab omni actu voluntatis, imò licèt esset voluntas contraria non recipiendi characterem, adhuc reciperetur, si adesset voluntas recipiendi sacramentum: quare nec postea poterit voluntas immediatè expellere characterem, quem immediatè non introduxit; mediatè autem minus poterit eum expellere, cùm non possit expellere sacramentum, quo mediante inductus est character. Alia differentia assignari potest inter characterem & gratiam; quòd scilicet gratia est amicitia cum Deo; amicitia autem petit incipere, & conseruari voluntariè, quare expellitur per peccatum mortale, quo peccator voluntariè recedit à Deo: Character verò est signum seruitutis, vel militiæ, &c. quod quidem qui semel voluntariè recepit, non potest postea pro libito abiicere.

Etiamsi esset voluntas non recipiẽdi characterem, adhuc reciperetur.

Alia differentia inter gratiam & characterem.

69. *Manet etiam Character post mortem. Probatur à posteriori.*

Dubitatur, vtrùm character maneat etiam post mortem? Communis sententia Theologorum affirmat, quæ licèt non sit à Conciliis definita, est tamen verior. Probatur primò à posteriori; quia Christianus, vel Sacerdos, qui post mortem miraculosè resurgit, non baptizatur, aut ordinatur iterum; ergo manet in eo prior character.

70. *Instantia.*

Dices, reproduci characterem in illo, quando resurgit, vel certè Deum conseruare illum post mortem, quando scit, aliquem ad vitam reuocandum.

Diluitur.

Sed contrà; quia si character ex natura sua perit post mortem, non deberemus illa miracula præsumere, sed potiùs, periisse iuxta suam naturam, & reiteranda esse sacramenta. Si ergo non reiterantur, ideo est quia putamus, characterem ex natura sua non debuisse perire post mortem.

71. *Instantia.*

Dices secundò; habitus fidei perit per ingressum in beatitudinem; & tamen si resurgeret aliquis beatus, & rediret ad statum viatoris, reciperet de nouo habitum fidei amissum; ergo etiam character amissus recuperaretur.

Diluitur.

Respondetur, esse discrimen, quòd habitus fidei connaturaliter dimanat ex gratia habituali, quæ in via exigit fidem, & in patria lumen gloriæ, tanquam passiones, & potentias, licèt diuersas, iuxta diuersum statum; quare cùm perseueraret gratia, ex illa repullularet habitus fidei: character verò non est passio gratiæ, vt constat; quare si semel periisset, non rediret connaturaliter.

72. *Instantia.*

Vrgebis tertiò; calix consecratus, vel Ecclesia, si semel destruatur, amittit consecrationem; atque adeò, si iterum fiat ex eâdem materia, indiget noua consecratione; ergo & homo semel consecratus, si pereat, & reproducatur, indigebit noua consecratione, & nouo charactere.

Diluitur.

Respondetur, negando consequentiam; quia consecratio calicis, vel Ecclesiæ est entitas moralis adhærens toti composito, vt tale compositum artificiale est: character verò imprimitur in sola anima; quare, manente animâ, manet in ea idem character, qui fortasse non maneret, si anima ipsa annihilaretur, & postea reproduceretur, vt argumentum videtur probare.

73. *Character manet per totam æternitatem. Ratio est, quia est spiritualis & incorruptibilis.*

Hinc infertur, characterem non solùm manere post mortem, sed in æternum etiam; quia si ex natura sua indelebilis est, non est maior ratio, cur maneat per tot annos, quàm per totam æternitatem. Ratio autem à priori videtur esse spiritualitas & incorruptibilitas characteris, cùm enim pendeat à solo Deo, nec habeat qualitatem contrariam, non est cur aliquando debeat corrumpi.

74. *Dices frustra erit post mortem.*

Dices, character Sacerdotis v. g. ad nihil deseruiet in patria; nam anima separata, imò nec beatus in corpore glorioso saltem post diem iudicij, non potest validè consecrare, aut absoluere, &c. Frustra autem est potentia, quæ non potest reduci ad actũ; idcirco enim habitus fidei corrumpitur in patria, quia iam non potest ampliùs habere aliquem actũ.

Respondeo fore esse vt remaneat signũ potestatis acceptæ.

Respondetur, non dari characterem potissimùm ad operandum, vt diximus, sed tamquam insigne potestatis acceptæ. Sæpe autem honoris gratiâ retinet aliquis domi suæ insignia, & scripturas dignitatis, quam habuit, etiam postquam officio functus est: pertinet enim ad maiorẽ beati gloriam retinere insignia, muneris, quod exercuit in familia Christi: sicvt etiã conducit ad maiorẽ damnati confusionem,

75. *Character habet ex natura sua vt sit indelebilis quid enim impedit, neque sunt multiplicanda miracula.*

Infertur item decisio alterius dubij; an character sit indelebilis ex natura sua, an solùm ex libera Dei ordinatione? Ex dictis enim colligo, omnino hoc habere ex natura sua; primò, quia non debemus fingere miracula absque necessitate; cùm ergo de facto non corrumpatur, debemus credere, hanc esse eius naturam. Secundò, quia potuit dari talis qualitas ex natura sua incorruptibilis; ergo debuit talis produci de facto: debuit enim esse talis character, qui non corrumperetur statim post mortem in iis, qui ad vitam redeunt: qualitas autem, quæ ex natura sua haberet tunc non corrumpi, habebit etiam numquam corrumpi; nam resurrectio posset fieri post mille, & plures annos absque termino: si ergo petebat ex natura sua durare toto illo tempore, non petit corrumpi post alios plures annos; nam post illos etiam potuisset ille homo redire ad vitam.

Posset peti, quomodo character, cùm sit qualitas supernaturalis, possit in inferno videri, & cognosci à damnatis, qui carent omni habitu, & actu supernaturali? De hoc tamen dixi in tractatu de visione Dei, vbi egimus de conceptu communi entis supernaturalis.

An sit qualitas indiuisibilis.

76. *Suarez. Character est indiuisibilis.*

Restat alia characteris proprietas examinanda, an scilicet sit qualitas diuisibilis, vel indiuisibilis? P. Suarez in præsenti *art.* 5. in fine, dicit, debere esse de facto æqualem in omnibus, atque adeò esse indiuisibilem, & incapacem intentionis; quia congruebat talem produci qualitatem de facto, quæ ex natura

natura sua esset accommodata ad finem, ad quem ordinabatur. An verò character Ordinis inferioris intendatur per characterem Ordinis superioris, relinquit alibi definiendum. P. Vasquez *cap.* 5. in fine dicit, de facto esse quidem æqualem in omnibus; an verò ex natura sua sit capax intensionis, non posse nobis constare.

77. *In sacramento Ordinis Character Ordinis superioris non intenditur per characterem Ordinis inferioris. Prima ratio.*

Ego inprimis existimo, characterem Ordinis inferioris non intendi per characterem Ordinis superioris. Quod dupliciter probatur; primò, quia intensionis gradus, siue sint homogenei, siue heterogenei, omnes tamen sunt in ordine ad idem obiectum, vt constat in actu voluntatis, vel intellectus intenso; in quo non sunt aliqui gradus inferiores repræsentantes vnum obiectum, & alij superiores repræsentantes aliud; sed omnes repræsentant idem obiectum; quod ideo repræsentatur intensè, quia repræsentatur per omnes illos gradus, nec potest vna cognitio remissa vnius obiecti vniri cum cognitione alterius obiecti ad faciendam intensionem, sicut nec vna species impressa vnius obiecti cum alia specie impressa alterius: intensio enim tota est ad idem subiectum, & ad eumdem effectum formalem, non ad diuersum; ergo character significans munus Diaconi, v.g. non potest vniri intensiuè cum charactere Presbyteri; singuli enim habent significationem valdè diuersam, & non significarent postea aliquid intensè, sed duo significata remissè.

78. *Secunda ratio.*

Secunda ratio est, quia si hi characteres vnirentur intensiuè inter se, esset ordo inter illos; omnes enim, qui ponunt gradus intensionis heterogeneos, ponunt ordinem inter illos, ita vt hic petat esse primus, & ille secundus, & sic de aliis: peteret ergo character Subdiaconi vniri immediatè cum charactere Diaconi, & mediatè solùm cum charactere Presbyteri; si ergo Subdiaconus fieret Sacerdos per saltum ante Diaconatum, illi duo characteres non possent inter se vniri immediatè, nec facere intensionem; ergo sicut tunc ille homo habet vtrumque characterem, tanquam duas formas totales dantes duos effectus formales, sic etiam quando haberet etiam Diaconatum, haberet tres characteres non vnitos intensiuè.

79. *Idem potiori iure dicitur de charactere Baptismi in Ordine ad characterem Confirmationis.*

Hoc ipsum dici à fortiori debet de charactere Baptismi in ordine ad characterem Confirmationis, & Ordinis, scilicet non vniri inuicem ad faciendam intensionem; nam contra illam vnionem procederent eadem ferè ratione probari potest, eos characteres non vniri extensiuè inter se; quia si ita vnirentur, deberet etiam vniri cum aliquo ordine, scilicet charactere Subdiaconatus cum charactere Diaconi immediatè, & mediatè cum charactere Presbyteri; quare in Presbytero, non Diacono non possent vniri illi duo characteres Subdiaconi, & Presbyteri: sic etiam baptizatus non confirmatus, vel non Diaconus si esset Sacerdos, non vnirentur illi duo characteres Baptismi, & Ordinis, quia deesset character Confirmationis, vel Diaconi, qui deberet mediare.

80. *Singuli characteres si æquales sint in omnibus, videtur verisimile esse ex natura sua illis speciebus se non posse extendi.*

Difficultas potest esse, an singuli characteres secundùm se, v.g. character Baptismi, possint esse magis, vel minùs intensi. Et quidem loquendo de possibili, verisimile est, quòd si de facto character in omnibus æqualis sit, & possibilis sit aliqua qualitas ternatiæ speciei, quæ non sit capax intensionis, character noster sit talis ex natura sua, vt intendi non possit. Cur enim si possibilis est talis qualitas, non fuisset de facto producta? An verò possibilis sit talis qualitas, Suarez in præsenti affirmat; at verò *in* 2. *tom.* Metaph. *disp.* 46. *sect.* 2. *num.* 13. dubitare videtur.

Quod verò de facto sit æqualis in omnibus subiectis character, posset in dubium reuocari ex eo, quòd character est quasi moralis potentia in Ordine ad auxilia, & gratias, quas exigit ratione sacramenti præteriti, vt suprà diximus. Hæc autem exigentia non est æqualis in omnibus subiectis; nam cùm hæc exigentia oriatur à gratia habituali sacramentali, quæ datur in Ordine ad tales effectus, vt diximus suprà *disp.* 4. *sect.* 3. Gratia autem habitualis sacramentalis non sit in omnibus æqualis, sed inæqualis iuxta diuersas singulorum dispositiones, consequens est, vt ille, qui maiorem gratiam recepit in sacramento, habeat ius ad maiora, & vberiora auxilia, vt constat in eo, qui cum maiori deuotione recepit Eucharistiam: nam proculdubio habet ex vi sacramenti titulum ad maiora, & vberiora auxilia. Si ergo character est titulus moralis ad illa auxilia, ille erit maior titulus, qui fuerit ad maiora auxilia; & per consequens non erit æqualis character in omnibus, qui recipiunt idem sacramentum.

81. *Communis sententia vult characterem esse in omnibus æqualem. Respondetur ad difficultatem propositam.*

Adhuc tamen retinenda est communis sententia, quòd character sit in omnibus æqualis. Ad difficultatem verò propositam dici potest, characterem non esse titulum absolutum ad auxilia specialia, sed solùm sub conditione, si maneat gratia habitualis collata ex sacramento. Diximus enim *d. disp.* 4. vbi suprà, ius ad illas gratias, & auxilia non durare, nisi quamdiu duret gratia habitualis, quam quidem gratiam character non significat absolutè, & multò minùs hanc, aut illam gratiam determinatè; recipitur enim à peccatore nullam gratiam habitualem recipiente. Non ergo significant inæqualiter, aut inæquales gratias characteres in diuersis hominibus, sed eodem modo; quia omnes sub conditione significant ius ad auxilia iuxta mensuram gratiæ habitualis, quæ collata fuerit ex vi sacramenti, quæcumque illa sit; cùm character de se non petat determinata vllam, nec etiam in communi, sed possit conferri absque vlla gratia habituali; quare neque ex hoc capite oportet in illis ponere vllam inæqualitatem. Et hæc sufficiant de Charactere.

DISPVTATIO VII.

De causa instituente Sacramentum.

SECTIO I. *Vtrùm de facto Christus immediatè instituerit Sacramenta legis nouæ.*

SECTIO II. *An potuerit homini, vel Angelo cõmunicari potestas instituendi Sacramenta.*

DE causa materiali & formali, ex quibus componitur intrinsecè sacramentum, dictum est suprà disput. 1. de causa materiali extrinseca, seu de subiecto constituente sacramentum, dicemus disput. 9. de causa finali constat ex dictis, ad quem finem fuerint instituta. Restat dicere de causa efficiente: hæc autem est duplex, altera instituens, altera exequens, seu operans sacramentum. Nunc dicemus de causa illud instituente, & disputatione sequenti, de ministro, seu de causa per quam sacramentum executioni mandatur.

SECTIO I.

Vtrùm de facto Christus immediatè instituerit Sacramenta legis nouæ.

SERmo est de Sacramentis legis nouæ; obiter tamen cõstabit quid dicendum sit de Sacramentis antiquis. 1.

antiquis. In hac autem controuersia id, quod attinet ad factum, est facilius, quàm quod attinet ad possibilitatem: ideo prius expediemus illud primum, vt postea agamus de puncto difficiliori.

Certum est Deum esse causam primariam.

Constat in primis apud omnes, Deum esse primariam causam institutionis Sacramentorum: nam cùm Deus solus sit primarius, & principalis auctor gratiæ, quæ per Sacramenta significatur, & causatur: nemo potest instituere signa practica, & efficacia infallibiliter gratiæ, nisi Deus eam vim, & certitudinem communicet. Vnde constat, Sacramenta nostra instituta fuisse omnia à Christo, vt Deo secundùm potestatem auctoritatis, & primariam, quæ est propria Dei. Difficultas est, an fuerint instituta à Christo vt homine? Rursus, an fuerint à Christo instituta omnia immediatè, an solùm mediatè, quatenus ex eius cómissione Apostoli aliqua instituerunt. De primo puncto dicendum erit sectione sequenti, vbi agemus, an possit alicui creaturæ communicari potestatas instituendi Sacramenta? eadem enim est ratio de humanitate Christi, quoad hoc, ac de aliis hominibus. Si autem potest alicui communicari, certum est etiam, in gradu excellentissimo fuisse communicatam Christo vt homini.

2. *Quorumdam opinio.*

Quod ergo attinet ad secundum punctum, non defuerunt, qui dicerent, Christum instituisse per se aliqua sacramenta, aliqua tamen solùm mediatè per Apostolos, vel Ecclesiam, quibus eam facultatem concessit. Sic videtur sentire Hugo de S. Victore *lib. 2. de Sacramentis, p. 15. cap. 2.* Magister *in 4. d. 23. cap. 2.* qui dicunt, Extremam Vnctionem fuisse institutam ab Apostolo Iacobo *c. 5. suæ Epistolæ canonicæ*, & Alexander Alens. *4. p. q. 24. memb. 1.* asserit, Confirmationem institutam in Concilio Meldensi; & vtraque sententia non videtur displicuisse Bonauenturæ.

Hugo de S. Victore. Magister.

Alex. Alens.

Bonauent.

3. *Conclusio.* Conc. Trid.

Certum tamen est iam apud omnes, sacramenta omnia fuisse instituta à Christo Domino immediatè. quod videtur apertè tradi in Concilio Tridentino sessione 7. can. 1. his verbis, *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Christo Domino instituta, anathema sit.* Sotus *in 4. dist. 1. q. 5. art. 2.* qui scripsit paulò ante hanc definitionem Tridentini, dixit, oppositam sententiam fore temerariam. Suarez verò suprà *disp. 12. §. dico primò*, ait, rem esse omnino certam, non tamen audet dicere, quod sit de fide, eo quod in Concilio non inueniantur illæ particulæ, *immediatè*, aut, *per se ipsum*. Cæterum P. Vasquez hic *disp. 135. c. 1.* dicit, esse omnino de fide, quia Concilium planè loquitur de institutione immediata. Nam si de aliquo sacramento posset dubitari, maximè de Extrema-vnctione; & tamen de hac idem Concilium *sess. 14. can. 1. de Extrema vnctione*, damnat dicentes, ipsam non esse verè, & propriè sacramentum à Christo Domino institutum, & à B. Iacobo promulgatum: vbi Apostolo sola promulgatio tribuitur.

Sotus.

Suarez.

Vasquez.

4. *Quid posset respõderi rationi Vasquez.*

Probat etiam, quia ille canon editus est contra hæreticos nostri temporis, quorum aliqui dixerunt, Ordinem esse solum ritum quemdam Ecclesiasticum eligendi ministros; & hi quidem non negarent, esse mediatè à Christo institutum, sicut omnes alij ritus, quos Ecclesia legitimè instituit ex potestate sibi à Christo tradita, & tamen illa etiam hæresis damnatur *sess. 23. can. 3.* Ergo aliquid plus vult Concilium, scilicet immediatam Christi institutionem. Hoc tamen non videtur omnino efficax, quia posset aliquis dicere, Ordinem non esse solum ritum Ecclesiasticum, sed verum sacramentum conferens gratiam, non tamen à Christo immediatè institutum, sed ab Apostolis per potestatem sibi à Christo traditam ad sacramenta instituenda, quæ esset diuersa à potestate data ad alios ritus instituendos, vt constat; & contra hunc non vrgeret definitio Concilij in illo *can. 3. sess. 23.*

Melius probat tertiò, quia illa institutio mediata Christi eodem modo posset verificari de omnibus cæremoniis, quas postea Ecclesia præcipit: quas instituit per potestatem à Christo acceptam. Et tamen nunquam Concilium dixisset eas fuisse à Christo Domino institutas; ergo per institutionem ibi intelligit omnino immediatam institutionem. Confirmari potest *ex sess. 21. cap. 2.* vbi dicitur, *potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum sacramentorum veneration pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire iudicaret.* Agnoscit ergo Ecclesia in se potestatem circa ritus, & cæremonias, non circa substantiam sacramentorum.

5. *Melius probatur.*

Confirmatur.

Deinde probatur ex Patribus Ambrosio *lib. 4. de sacramentis cap 4. Auctor* (inquit) *sacramentorum quis est nisi Dominus Iesus.* Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. & alij.* Denique hæc traditio fundatur in Scriptura, in qua aliqua sacramenta reperiuntur à Christo immediatè instituta: de Baptismo scilicet *Matth. 28.* de Eucharistia *Matth. 26.* de Pœnitentia *Ioan. 20.* de Ordine insinuatur *Matth. 26.* in illis verbis, *hoc facite*, &c. de aliis verò à paritate rationis, & ex traditione idem creditum est in Ecclesia. Quod etiam significauit Paulus. *1. ad Corinth. 4.* in illis verbis, *sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*; hoc est, eius sacramentorum.

6. *Prosper. Augustin. Probatur ex PP. & Scriptura.*

1. Cor. 4.

Rationes congruentiæ plures afferuntur. Prima, propter Christi potestatis excellentiam. Secunda, propter nostram vtilitatem, ne in alio spem nostram collocaremus si sacramenta in aliorum nomine ministrarentur; sicut propter eandem rationem noluit Deus, redemptionem nostram per aliũ fieri, quàm per se ipsum. Tertia, vt esset magis stabilis, & firma vnitas, non manente potestate in Ecclesia ad mutanda sacramenta quoad substantiam. Quarta, quia Christus caput Ecclesiæ debebat potissima saltem Ecclesiæ fundamenta per se ipsum ponere, quæ sunt sacramenta. His possumus aliam addere. Quintam, propter sacramentorum dignitatem, & reuerentiam; nam procul dubio non tanti fierent, si essent hominum inuenta, quanti nunc fiunt, eo quod sint tradita immediatè ab ipso Christo, vt indicat Paulus, cùm dicit; *ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, &c. Sextam, quia sacramenta suam potissimam dignitatem habent ex eo quod sint operationes Christi, qui ea operatur per suos ministros vt vidimus. Ad hoc autem oportuit, ipsum Christum committere, & dare ministris mandatum operandi suo nomine. Septimam, quia gratiam, & gloriam dabit Dominus: quare sicut noluit, vnum hominem posse communicare alteri suam gratiam, licèt possit communicare suam satisfactionem; sic noluit, sacramenta, per quæ datur ipsa gratia, ab alio institui, nisi à se ipso, qui reseruauit sibi gratiæ distributionem. Octauam, vt melius discernerentur sacramenta à sacramentalibus: si enim vtraquee ab Ecclesia instituerentur, vix possent dignosci. Alias similes congruentias poterit quilibet facilè inuenire.

7. *Prima congruentia, est Christi excellentia. Secunda, nostra vtilitas. Tertia, stabilitas. Quarta, quia Christus est caput. Quinta, dignitas sacramentorum. Sexta, quia sacramenta sunt Christi operationes. Septima, quia Deus sibi reseruauit gratia distributionem.*

8. *Notandum.*

Aduerte, cum dicimus, Christum instituisse per se omnia, & singula sacramenta, non intendere nos, singulorum materias fuisse omnino determinatas à Christo, nam vt vidimus *disp. 2. sect. 5.* Christus

Christus in quibusdam solam materiam in genere determinauit.

stus in aliquibus sacramentis solùm determinauit materiam in genere, verbi gratia, in ordine ad actionem externam, quæ sufficienter significet traditionem potestatis. Vnde idem Ordo Sacerdoti apud Latinos confertur per porrectionem hostiæ & vini, &c. Apud Græcos verò per solam manuum impositionem cùm verbis significantibus traditionem potestatis. Vtraque autem materia fuit à Christo instituta non determinatè, sed disiunctim, vt suprà diximus.

9. *Obijcitur Augustinus.*

Contra hanc certam conclusionem obiici solet Augustinus *epist. 118. cap. 1.* his verbis: *Primum tenere te volo, Dominum nostrum Iesum Christum leui iugo suo nos subdisse, & sarcinæ leui. Vnde sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, dignitate præstantissimis, seruitutem noui populi colliganit, sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, Communicatio corporis, & sanguinis ipsius, & si quid aliud in canonicis scripturis commendatur, exceptis ijs, quæ seruitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum. & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moysis leguntur. Illa, quæ non scripta, nempe in Sacris litteris, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas commendata, atque instituta retineri.* Ex quibus verbis videtur colligi, tum solùm Baptismi, & Eucharistiæ sacramentum fuisse à Christo institutum; tum etiam sacramenta, quæ in Sacris litteris non habentur à Christo instituta, fuisse postea instituta ab Apostolis, vel Conciliis generalibus.

10. *Suarez. Vasquez. Suarez. explicat Augustinum. Valq. etiam.*

P. Suar. *sect. 1. §. Tertiò ex Patribus*, solùm dicit, verba August. esse cum moderatione intelligenda. P. Vasq. *n. 9.* addit, potius ex illo loco probari clarè conclusionem positam; nam ibi August. non dicit sola ea sacramenta Christum instituisse, quorum institutio clara habetur in Sacris litteris; nec etiam dixit è contra, omnia præcepta, quæ in Scriptura non sunt, esse merè ecclesiastica: sed dixit duo, primum est, sacramenta quæ Christus instituit, esse Baptismum, Eucharistiam, & illa quæ in Sacris litteris commendantur. Secundum est, præcepta alias, qua traditione habentur, & sunt de rebus, quæ in Scriptura non commendantur, esse præcepta solum ecclesiastica. Primum dictum verum est, quia omnia sacramenta commendantur in Scriptura, licèt eorum institutio ibi non ponatur: nam Baptismus, Eucharistia, & Pœnitentia clarè habentur in Euangeliis: de Ordine etiam intelligitur illud Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* De matrimonio, Matth. 19. & ad Ephes. 5. de Confirmatione in Actibus Apostolorum, & denique de Extrema-vnctione Iacobi 5. Omnia ergo commendantur saltem in Sacris litteris. Secundum autem dictum verum etiam inuenitur, quia nullum reperietur Christi præceptum, quod non sit de iis rebus quæ in Scriptura eo modo commendantur.

Lucæ 22.

Matth. 19. Ephes. 5. Iacob. 5.

11. *Interpretatio non satisfacit.*

Hæc interpretatio non videtur satisfacere, primò, quia Augustinus non dicit solùm quod sacramenta omnia commendantur in Scriptura, sed etiam, quod Christus instituit Baptismum, Eucharistiam & omne aliud, quod in Sacris litteris commendatur. Certum est autem, quod eo modo, quo commendatur Matrimonium, alia multa commendantur in Euangeliis quæ non sunt sacramenta instituta à Christo; nam vel nomine *commendationis* intelligit Vasquez, quod solum fiat honorifica mentio illius, & hoc modo commendantur etiam eleemosyna, virginitas, paupertas, & alia multa, quæ non sunt sacramenta. Vel per *commendationem* intelligit, quod extollatur eius virtus, & efficacia ad causandam gratiam; & hoc modo non commendatur Matrimonium, nec Ordo Diaconatus, vel Subdiaconatus. Ergo verba Augustini alium habent sensum. Secundò, illa regula videretur esse nimis à disparatis in eo sensu, quod illa solùm sacramenta essent à Christo instituta, quorum fit mentio in Scriptura, licèt non vt Sacramentorum, vel eorum institutionis, sed saltem materialiter, & specificatiuè. Quid enim refert mentio illius rei ad aliud propositum facta, vt inde argueretur, fuisse à Christo in sacramentutum institutam. Tertiò, denique secunda regula videtur omnino inutilis ad cognoscenda, quæ sint præcepta Ecclesiastica. Plura enim sunt, quæ in Scripturis etiam commendantur, de quibus sunt multa Ecclesiæ præcepta, scilicet de ipsis Sacramentis, & aliis similibus; non ergo sciremus, per illam regulam quod esset præceptum Ecclesiasticum, quod verò ipsius Christi.

12. *Explicatur melius.*

Alia ergo videtur esse mens Augustini, qui sanè ibi solùm intendit ostendere suauitatem legis Euangelicæ, in qua Christus, sublatis grauissimis præceptis legis antiquæ, paucissima, & suauissima imposuit, scilicet Baptismi, Eucharistiæ, & si quid aliud in Sacris litteris præcipitur, nam quæ alia præcepta vniuersalia sunt in Ecclesia, & in Sacris litteris non contenta, ea omnia intelliguntur esse ab Apostolis, vel ab Ecclesia superaddita, quæ regula verissima est, nam præcepta Christi solùm sunt illa Baptismi & Eucharistiæ, & si quid aliud in Euangeliis habetur, vel in Testamento nouo, verbi gratia, præceptum confessionis contentum in illis verbis Ioan. 20. *Quorum retinueritis*, &c. Ioan. 20. præceptum etiam confessionis ante communionem in illis verbis Pauli: *probet autem se ipsum homo*, &c. 1. Cor. 11. præceptum etiam indissolubilitatis Matrimonij à Christo propositum. Circa alia verò sacramenta licet fuerint à Christo instituta, non tamen fuerunt ab ipso imposita aliqua præcepta.

13. *Instantia.*

Dices, etiam circa Confirmationem, & Extremam-vnctionem, v. g. esse præceptum diuinum non vtendi oleo non consecrato, & circa sacramentum Ordinis, non vtendi alia materia, & circa Missæ sacrificium non consecrandi vnam speciem absque alia. *Dilnitur.* Respondeo, hæc, & alia similia non esse propriè tam præcepta positiua, quàm naturalia, quia sequuntur ex natura rei ex ipsa institutione; nam eo ipso, quod sacramentum institutum est sub tali materia, ex natura rei est illicitum vti alia materia ad conficiendum illud, & eo ipso quod institutum est sacrificium Missæ sub tali ritu, erit illicitum tentare idem sacrificium sub diuerso ritu.

Confirmatur.

Addo deinde verba Augustini intelligi de præceptis affirmatiuis, quæ grauia videri possent, non de præceptis negatiuis, quæ non tam redderent grauem legem Euangelicam, quale est præceptum prohibens Circumcisionem, & ritus Iudaicos, & præceptum prohibens alia sacrificia præter Eucharistiam, & si quæ sunt alia similia.

14. *Augustin. Secundò obijcitur idem.*

Obiici etiam potest secundò. Idem Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9.* vbi de sacramentis legis nouæ sic ait: *Quædam pauca pro multis, eademque facillima & intellectu augustissima, & obseruatu castissima, ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina:* vbi Apostolos etiam videtur facere auctores sacramentorum. Hoc tamen facilè explicatur de promulgatione facta per Apostolos, quam videtur significare illud nomen, *disciplina*: quod non institutionem significat, sed magisterium docentis, & explicantis aliquid, quod munus solùm Apostoli præstiterunt. *Explicatur.*

15. Tertiò obiici solet Auctor sermonis de ablutione

Alia obiectio. Cyprian.

ne pedum nomine Cypriani (non tamen est Cypriani) non longè à princ. de Eucharistia, sic loquens: *Ipse Summus Sacerdos sui est Sacramenti institutor, & auctor, in cæteris homines Spiritum sanctum habuere Doctorem.* P. Vasquez hæc verba ad bonum sensum conatur reducere; sed non oportet multum de ipso curare, habet enim alia difficiliora in eodē sermone: & quidem hæc verba etiam essent contra hæreticos, concedentes Baptismum solum fuisse à Christo institutum: quare ab omnibus debet vel reiici, vel explicari, quod per, *cætera*, ibi non intelligat alia sacramenta, sed vel alios ritus sacramentales, vel præcepta alia diuina, quæ Spiritu sancto dictante magis explicitè Apostoli proposuerunt.

Vasquez. *Soluitur, reiecta auctoritate illius Auctoris.*

16. *Colligitur quid sit dicendum de antiquis sacramentis.*

Ex dictis colligitur, quid dicendum sit de sacramentis antiquis, de quibus omnes conueniunt, quod fuerint à solo Deo instituta, vt patet de Circumcisione, & de Sacramento legis naturæ. Certum est enim non fuisse ab alio institutum; nemo enim poterat remittere peccatum in illo statu, nisi solus Deus. Denique cætera Sacramenta legis scriptæ fuerunt à Deo, sicut & ipsa lex, quæ licèt appelletur Moisis, id solùm intelligitur de promulgatione facta à Moise; & licèt Paulus dicat *ad Galatas 3.* legem illam fuisse ordinatam per Angelos, hoc tamen intelligitur tanquam per interpretes, & nuntios diuinæ ordinationis.

Galat. 3.

17. *Obiectio.*

Contra hanc tamen communem, & verissimam doctrinam obiici potest, quia ille dicitur instituere aliquod sacramentum, qui facit quod signum illud sensibile, quod de se non habebat significare sanctitatem, vel illam conferre, possit iam illam significare & conferre; hæc enim est essentia sacramenti, vt diximus *disp.* 1. vbi etiam notauimus, sacramenta illa legis scriptæ in tantum fuisse vera sacramenta, in quantum significabant practicè nostram gratiam futuram, & simul tunc suscipienti conferebant aliquam sanctitatem legalem, & imperfectam: nam illud primum sine hoc secundo non sufficiebat ad rationem sacramenti. Et quidem licèt Ecclesia populi Israëlitici non posset propria auctoritate dare illis signis, & cæremoniis virtutem significandi practicè nostram gratiam futuram; poterat tamen eadem signa, quæ à Deo erant instituta ad significandam practicè nostram gratiam futuram, assumere ad conferendam per illa aliquam sanctitatem legalem, v.g. aliquod sacrificium, quod esset à Deo institutum ad significandum sacrificium Christi, & redemptionem nostram, posset assumere ad conferendam sanctitatem legalem, & purgandum hominem per illam cæremoniam ab aliqua irregularitate legali, quæ per homines fuisset imposita: hoc autem ipso, illud sacrificium haberet omnia requisita, vt esset sacramentum, cùm ex vno capite significaret practiè gratiam futuram per modum promissionis diuinæ, & ex alio conferret suo vsu aliquam sanctitatem saltem imperfectam & legalem: ergo homines dantes hanc secundam virtutem illi Sacrificio, dicerentur instituere illud in ratione sacramenti; nam facerent quòd illud, quod priùs non erat sacramentum ex defectu huius requisiti, iam esset sacramentum: ergo essent causæ, quod illud signum esset sacramentum, & per consequens poterant tunc homines propria auctoritate instituere aliqua sacramenta, præter illa, quæ Deus instituisset.

18. *Respondetur.*

Respondeo, in eo casu actionem illam, vel sacrificium non fuisse appellandum propriè sacramentalem, quia licèt significaret vtrumque, non tamen ex vna, & eadem institutione, sed ex diuersis, & disparatis: quare licèt actio, vel res sensibilis esset materialiter vna & eadē, in ratione tamen signi esset formaliter duplex propter duas significationes, quas haberet ex duabus diuersis institutionibus, quatenus à Deo esset instituta ad significandum vnum, scilicet gratiam futuram; & ab Ecclesia ad significandum aliud, scilicet illam imperfectam sanctitatem legalem: ad rationem autem sacramenti requiritur, quod ex eadem institutione, & respectu eiusdem quasi loquentis per illud signum significet vtrumque; nam alioquin non significat coniunctionem vnius cum alio, sed quasi æquiuocè, & per modum plurium signorum significat vnum, & aliud, sicut si hæ duæ voces, *vnus liber*, proferrentur simul à duobus hominibus intendentibus significare diuersos libros, adhuc non significarent quod significant hæ voces, *duo libri*, quia hæ significant coniunctionem duorum librorum, quos idem proferens intendit significare. Sacramentū ergo non est, quod respectu vnius vtentis illo signo significat gratiam futuram, & respectu alterius significat sanctificationem præsentem, sed est signum, per quod idem qui illo signo vtitur, intendit significare vtrumque simul, & sanctificationem præsentem, & gratiam inhærentem præsentem, vel futuram, ideo enim supra *disp.* 1. *sect.* 2. in definitione sacramenti diximus, esse cæremoniam sensibilem, quæ suo vsu sanctificando subiectum, significat gratiam, &c. vt indicaremus, illa duo munera non debere coniungi per accidens in sacramento, sed per se, & ex vi eiusdem institutionis, qua imponitur ad significandum vtrumque prout est signum eiusdem vtentis tali signo, non respectu diuersorum.

SECTIO II.

An potuerit homini, vel Angelo communicari potestas instituendi Sacramenta.

19.

NOn est quæstio de potestate illa principali, & excellenti, quæ conuenit Deo ratione Deitatis; hæc enim eo modo, & cum ea independentia, & superioritate, quæ est in Deo, nullo modo potest creaturæ communicari: sed quæstio est de potestate ex commissione, seu participata: & quidem quoad hoc, eadem est difficultas de humanitate Christi, nulla enim ratio repugnantiæ afferri potest in Ordine ad alias naturas creatas, quæ non procedat etiam respectu humanitatis Christi.

Prima sententia negans. Scotus. Gabriel. Durand. Vasquez. S. Thom. Suarez. Augustin.

Duæ ergo sunt sententiæ oppositæ in hoc puncto; prima negatiua, quam defendit Scotus *in 4. dist. 1. q. 3. §. de secundo dico.* Gabr. & Durand. quos affert, & sequitur P. Vasquez *disp.* 135. *c.* 2. Altera est affirmatiua communis, quam videtur tenere S. Thomas *hac q. 64. art. 4.* & alij, quos refert & sequitur P. Suarez hic *disp.* 12. *sect.* 2. cui fauere videtur August. *tract. 5. in Ioan.* Controuersia inter vtramque sententiam videtur magis de nomine, quàm de re; nam vtrique consentiunt in hoc, quod potuerit aliquis ex delegatione Dei designare materias; & formas validas sacramentorum, ita vt Deus dixerit, si tu volueris, quod aliqua signa sensibilia significent, & conferant gratiam infallibiliter; ego id totum pono in tua voluntate, & potestate, & volo quòd dent gratiam. Dissentiunt autem in eo, an hic homo ratione huius potestatis diceretur simpliciter instituere sacramenta; quod prima sententia negat, & secunda affirmat, & in hoc puncto, vt dixi, videtur esse differentia solùm circa significationem, & proprietatem vocis: nimirum, quid significetur per *institutorem, & auctorem sacramentorum.*

Secunda sententia firmans. Quæstio fere de nomine.

Cum Durando tamen videtur esse magis de re; ipse

ipse enim *in 4. dist. 2. q. 1. num. 4.* licèt concedat posse communicari creaturæ aliquam potestatem instituendi signa per determinationem aliquam rerum ad significandum, non verò per applicationem virtutis, & efficacitatis: addit tamen, illam potestatem instituendi sacramenta, ita posse creaturæ communicari, vt non possit postea pro sua voluntate mutare id, quod semel instituitur, neque dispensare in iis signis. Quod quidem, vt dixi, est magis de re, sed videtur inconsequenter positum, non enim repugnat magis reuocare in totum, vel in partem institutionem factam, quam eam semel facere: quare si ex delegatione Dei posset hoc posterius creatura, non est, cur non posset etiam & illud prius.

21. Vasquez. *Fundamentū Vasquez.* P. Vasquez, licèt dicat, se amplecti sententiam Scoti; sed re vera longè distat à fundamento Scoti: nam Vasquez probat suam sententiam ex eo quod instituere, est aliquam rem inchoare, & quasi ab initio statuere: quod quidem non potest competere creaturæ, iam enim debuit priùs præcedere decretum Dei committentis, & dantis talem facultatem creaturæ: quare ab hoc Dei decreto sumerent suum primum exordium sacramenta. Scotus vero *disp. 2. q. 1. §. ex his*: innititur potissimè huic argumento, quod si creatura haberet illam potestatem, sequeretur Deum determinari à creatura ad conferendam gratiam, & per consequens Deum esse causam secundam respectu creaturæ in productione illius gratiæ. Quod quidem fundamentum debile est. In primis, quia hæc causalitas creaturæ esset solum moralis, & licèt esset physica, non argueret, Deum esse causam secundam: nunc enim determinatur Deus à voluntate nostra ad concurrendum ad amorem potiùs quàm ad odium; & tamen Deus est causa prima, quia de ratione causæ primæ est, quod sit vniuersalissima ad omnes effectus, quod sine illa nulla causa possit operari, quod ipsa det omnibus virtutem ad operandum, quod ipsa applicet omnes causas secundas ad operandum; non tamen quod ipsa determinet omnes, potest enim applicare aliquam causam secundam indifferenter, à qua rursus deteminetur concursus Dei ad hunc potius, quàm illum effectum, vt suppono ex materia de gratia & voluntate Dei.

22. *Notandus est duplex sensus quæstionis.* Pro resolutione igitur notandum est, quæstionem hanc duos habere posse sensus. Primus est, an Christus communicare potuerit alteri potestatem, quam ipse habuit. Et hæc videtur esse quæstio, quam tractat S. Thomas hîc. Secundus est, an ea potestas, quam Deus posset communicare creaturæ, satis sit, vt illa creatura dicatur simpliciter instituere sacramenta? & hæc videtur esse quæstio, quæ controuertitur à Theologis recentioribus.

Christus non potuit cōmunicare creaturæ potestatem quā habet vt Deus. Hoc supposito, quod attinet ad primum sensum quæstionis, certum est, potestatem, quam Christus, vt Deus, habuit, non potuisse eo modo communicari alicui creaturæ, imo nec ipsi humanitati Christi, vt diximus; loquendo verò de potestate, quam habuit vt homo, considerari possunt in Christo quatuor excellentiæ, seu prærogatiuæ, quam Christus habuit circa sacramenta, quas recenset S. Thomas *art. 3.* Prima est, quod propter merita Christi in sacramentis applicata remittitur peccatum, & confertur gratia. Secunda, quòd sacramenta in nomine Christi sanctificant. Tertia, quod Christus instituit sacramenta. Quarta denique, quod Christus potuit etiam extra sacramenta gratiam conferre. Circa secundam dubitari potest, quid intelligatur per illam. Durandus *in 4. d. 5. q. 3.* dicit, sacramenta sanctificari in nomine Christi, intelligi de more illo antiquo, quando Apostoli baptizant in nomine Christi, sed

Quatuor excellentiæ Christi excellentia. S. Thom.

Durand.

cum S. Thomas loquatur vniuersaliter, & de facto, faciliùs explicatur de inuocatione implicita Christi, quatenus minister operatur semper vice ipsius Christi, & nomine ipsius.

23. *Quæ prærogatiuæ Christi possint creaturis cōmunicari.* De his igitur quatuor prærogatiuis vniuersalius S. Thom. *art. 4.* docet planè potuisse aliis ministris communicari, & quidem de tribus vltimis non videtur esse controuersia. De prima videtur esse difficultas, quia quæcunque gratia habitualis, sine gratia vnionis non sufficeret ad hoc, vt vnus homo mereatur de condigno alteri gratiam. Quare P. Vasq. *n. 26.* explicat S. Thomam de solo merito congruo, quòd posset esse in puro homine & communicari Sacramentis ab eo institutis, ad hoc tamen sufficeret quæcumque gratia habitualis, nec requireretur illa tāta gratiæ plenitudo, quā ibi exigit, S. Thomas. Vasquez. Melius ergo possumus illud intelligere vt sonat de valore condigno, nam, vt diximus in tractatu de Incarnatione *disp. 5. sect. 8.* posset aliquis de potentia absoluta accipere plenitudinem gratiæ habitualis, ita vt non posset iam per propria merita augere suā gratiam, & tunc posset aliis de condigno mereri gratiam, & per consequens posset Deus dare illi potestatem instituendi sacramenta, quæ conferrent gratiā propter merita condigna ipsius. Cæterùm in duobus differret à Christo Domino. Primò, quia licèt posset mereri de condigno gratiam, non tamen remissionem peccati mortalis, nec iustificationem peccatoris; vt diximus loco citato, atque adeo non posset his Sacramentis conferre per valorem condignam suorum meritorum virtutem ad iustificandum, qualem habent alia Christi sacramenta. Secundò, quia cùm totus valor illorum meritorum esset finitus, non posset instituere sacramenta quæ absque vllo termino haberent virtutem communicandi gratiam pluribus, & pluribus suscipientibus, sed solùm vsque ad talem terminum, qui tamen terminus non oportet quod sit in Sacramentis Christi, cuius merita habent valorem infinitum.

24. *Quæstio in secundo sensu.* Restat ergo controuersia in secundo sensu; an scilicet ea potestas quæcumque esset, quæ posset creaturæ communicari, sufficiat, vt diceretur instituere propriè sacramēta, & auctor Sacramentorum? In quo placet magis secunda sententia supra relata: quia communis est & conformis modo loquendi Theologorum, & Patrum, cùm enim quæstio sit de nomine, vt dixi, debemus obseruare modum loquēdi à pluribus receptum; constat autem ita loqui Patres & Ecclesiam ipsam, quando dicunt simpliciter, Christum instituisse omnia sacramenta nouæ legis: loquuntur enim de Christo vt homine; alioquin enim non oportebat nominare Christū, sed omnes personas Trinitatis; & constat ex ipso modo loquendi: nam eo modo tribuunt Christo Sacramentorum institutionem, quo tribunt illi actiones humanas, per quas sacramenta instituit. Sic enim loquitur Ecclesia de institutione Eucharistię, in hymno festi corporis Christi: *Dedit fragilibus Corporis ferculum, dedit & testibus Sanguinis poculū, dicens, Accipite, quod trado vasculum omnes ex eo bibite. Sic Sacrificium istud instituit, cuius officium committi voluit solis Presbyteris, quibus sic congruit, vt sumant, & dent cæteris.* Vbi idem quit protulit illa verba, *Accipite, & bibite*; dicitur instituisse sacrificium, & sacramentum. Certum autem est, quòd illa verba protulit, vt homo; ergo natura, quæ loquebatur, & voluntas eadē instituit sacramentum: imo sacrificium vt sacrificium debuit ab ipso offerri vt homine, nam vt Deus non poterat illud offerre; ergo vt homo etiam debuit instituere illud, quia per suam institutionem ordinauit eisdem verbis Apostolos in Sacerdotes,

Resolutio quæstionis pro parte affirmante.

Probatur ex Patribus.

vt eius vice offerrent,quæ omnia fecit vt homo,vt sic enim est Sacerdos in æternum offerens per alios ministros ; ergo si per eadem verba instituit sacramentum,oportet quod sacramentum instituerit vt homo.Eodem modo loquitur Trid.*sess.13.c.1.* & 2.dicens,Redemptorem nostrum discessurum ex hoc mundo, suis verbis instituisse sacramentum illud : quod quidem de Christo vt homine debet intelligi, qui & discessurus erat vt homo,& loquebatur vt homo; sicut & de sacramento Pœnitentiæ,§. 14. *c. 1.* dicitur institutum à Christo post resurrectionem suam per illa verba; *Accipite Spiritum sanctum ; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* , &c. quæ etiam verba à Christo Domino vt homine dicta fuisse manifestum est:nec de hoc loquendi modo dubitari potest , quin apud omnes vsitatissimus sit : ergo est propriè & in rigore institutio , cùm ab omnibus nomine *institutionis* simpliciter dictæ semper intelligatur.

Ex Tridentino. Conc.Trid.

25. *Probatur,ratione.*

Ratione autem probatur,quia ad hoc,vt aliquis simpliciter , & absolutè dicatur aliquid instituere, non requiritur,quod nullo modo acceperit potestatem ab alio id faciendi , nec quod alius saltem in communi non habuerit decretum aliquod circa rẽ illam : sic enim communiter S. Benedictus dicitur institutor &auctor sui Ordinis,ac regulę,licèt Deus priùs auctor fuerit eius consilij,& S Franciscus,vel S.Ignatius dicuntur auctores suarum regularum,licèt vterque ad eas regulas stabiliendas potestatem acceperit à Summo Pontifice ; quod idem in aliis mille exemplis repetitur.Potuisset ergo aliquis dici auctor , & institutor Sacramentorum , licèt à Deo potestatem accepisset id faciendi. Sufficit enim ad hanc appellationem si ipse fuerit primus determinans,vel reducens ad exequutionem facultatem,& potestatem illam,quæ de se erat indifferens, vt haberet, vel non haberet effectum, nam qui hoc modo instituit , dicitur in rigore auctor, multò magis quàm is,qui solum concurrit indifferẽter:sicut qui producit calorem , dicitur causa , & auctor calidi, quia licèt iam inueniat productum subiectum ; hoc tamen erat indifferens ad calidum,& frigidum.Non nego tamen , quod potuisset etiam Deus dici tunc auctor sacramenti ab illo homine instituti;nam licèt quatenus præcisè daret potestatem , videretur concurrere solum indifferenter : quatenus tamen dedisset illam facultatem , & potestatem ex præscientia futuri vsus,& ex affectu ad vsus illos,censeretur causa determinata , & diceretur auctor illius effectus secuti,sicut nũc dicitur causa,& auctor nostrorũ operum bonorum propter eandẽ rationem.

Quid requiratur ad hoc vt aliquis dicatur in rigore institutor sacramenti.

26. *Arguitur cõtra Vasquez.*

Vnde arguere possumus secundò ad hominem contra P.Vasquez,qui *c.1.* latè probat,vt vidimus,ex verbis Tridentini,esse omnino de fide,quod omnia sacramenta fuerint à Christo immediatè instituta; quia licèt Concilium non vtatur illa voce *immediatè* , verbum tamen *instituendi* , simpliciter prolatum significat institutionem immediatam , non mediatam:neque enim dicitur Christus simpliciter instituisse ea omnia quæ Ecclesia præcipit,&instituit ex potestate sibi à Christo tradita ; nemo enim dicet simpliciter, & absolutè,cæremonias omnes Ecclesiasticas esse ex Christi institutione. Hoc autem argumentum videtur manifestè probare , quod hanc denominationem non impediat acceptio potestatis ab alio:si enim Ecclesia dicitur in rigore , & cum proprietate instituere cæremonias,& ritus, licèt id non faciat, nisi ex potestate, quam à Christo accepit;cur ille homo nó posset similiter dici instituere sacramenta,licèt id faceret ex potestate sibi à Deo priùs tradita? Dicis , quia iam ea potestas pendere

Licet Ecclesia acceperit potestatẽ instituẽdi quosdam ritus, ipsa tamen verè dicitur instituere.

Instat Vasquez.

deberet ex primo Dei decreto circa sacramenta, & ex illo exordium ducere,ac proinde ab ipso decreto Dei solùm propriè diceretur institui.Hæc sunt verba P.Vasquez *n.15*.Sed contra:potestas etiam instituendi cæremonias pendet ex primo Christi decreto circa cæremonias , quo scilicet dedit Ecclesiæ hanc potestatem cæremonias ordinandi, ac proinde ab illo decreto exordium ducit : ergo nec cæremoniæ poterunt dici ab Ecclesia institutæ , sed à Christo , vel si hoc admittitur , illud etiam debet consequenter admitti,cùm sit eadẽ omnino ratio.

Respondetur.

Dices : sacramentum instituitur per potestatem & efficaciam , quam habet ad causandam gratiam; ergo ille solum dici potest instituere sacramentum in ratione sacramenti,qui dat illi talem efficaciam: hanc autem solus Deus potest dare , & non homo; ergo solus Deus potest instituere sacramentum. Respondeo,in prædicto casu homo etiam communicaret sacramento illam efficaciam ; supponimus enim, quod Deus dedisset auctoritatem homini, vt sua voluntate posset obligare Deum ad hoc , vt Deus sua lege se obligaret ad dandam gratiam cum talibus signis:hæc autem obligatio Dei est efficacia,quam habet sacramentum , atque ideo homo; qui posset causare hanc Dei obligationem , posset causare sacramentum in ratione efficacis.

27. *Instantia.*

Diluitur.

Sed contra vrgebis, quia in lege naturæ materia illius sacramenti quo paruuli iustificabantur ex institutione diuina,non erat determinata, sed determinari poterat à singulis pro eorum arbitrio , qui poterant huic actioni externæ connectere potestatem,& efficaciam ad significandam, & causandam gratiam : & tamen ipsi non dicebantur instituere illud sacramentum.

28. *Vrgebis.*

Respondeo, dupliciter posse Deum se habere in delegatione facienda;primò,applicando efficaciam signo,quod homo designauerit;secundò,dando homini potestatem,vt ipse faciat illud signum efficax. In primo casu non communicat potestatem,sed relinquit homini meram designationem, qui non est actus potestatis;in secundo communicat potestatẽ. Primus modus non sufficit , vt homo dicatur instituere sacramentum. Sic enim de facto sacramentum Eucharistiæ institutum est in vino albo , vel rubro : Sacerdos autem designans rubrum,non dat illi signo potestatem;hanc enim Christus dedit,sed solùm eligit hanc potiùs materiam ex duabus,quibus Christus sub disiunctione significationẽ imposuit.Sic in sacramento legis naturæ iam erant plures materiæ,seu actiones humanæ sub disiunctione impositæ à Deo ad significandam gratiam ; quare qui vnam ex illis exercebat , non imponebat illi significationem,sed eligebat vnam ex actionibus habentibus iam ex Dei institutione vim significandi. Quod à posteriori cõstat;quia non posset tunc aliquis apponere illã materiã cum omnibus requisitis, & cum intentione faciendi totum id,ad quod institutum erat à Deo,& tamen nolle causare gratiam; sicut nec potest nunc aliquis velle facere contractum legitimum matrimonij, & non efficere sacramentum. At verò in secundo casu relinqueretur homini non solùm electio materiæ,sed etiam communicatio efficaciæ.

29. *Satisfit, dupliciter se Deus habet in delegatione facienda. Primò , communicat designationem. Secundò potestatem. Primus modus non sufficit vt homo dicatur instituere ; secus verò secundus.*

Possumus hanc differentiam multis exemplis declarare.Primò,Episcopus potest præcipere alicui sub excommunication e, vt faciat quod illi Petrus præceperit : tunc autem non dat Petro facultatem præcipiendi sub excommunicatione ; quid enim si Petrus laicus sit,& incapax iurisdictionis Ecclesiasticæ? Sed ipse Episcopus imponit excõmunicationem subdito nõ facienti quod Petrus designauerit.

30. *Confirmatur exemplis.*

Alio

Aliud est præcipere alicui sub excõmunicatione vt Petro præcipienti parent; aliud verò dare facultatem Petro præcipiendi sub excommunicatione.

Alio autem modo se habet Episcopus, quando dat alicui facultatem præcipiendi sub excommunicatione; tunc enim hic delegatus non solùm potest designare materiam præcepti, sed imponere censuram, quæ adhuc non erat imposita. Sic etiam Confessarius potest alicui in pœnitentiam imponere, vt faciat id, quod eius mater designauerit; tunc autem matri non dat potestatem imponẽdi pœnitentiam, nec mater illam imponit; sed materialiter designat opus, quod opus, vt sic ab ipsa designatum, fuit ab ipso Confessario impositum pro pœnitentia sacramentali; itaque designatio illa, quam facit mater, nullo modo est actus iurisdictionis spiritualis. Denique, in materia iustitiæ potest aliquis præcipere seruo suo, vt faciat quidquid ei Petrus dixerit; ad hoc autem non oportet, quod Petro det ius, aut potestatem vllam supra seruum; sed solùm sit Petrus designãs materiam, in qua seruus debet domino suo obedire: quare Petrus tunc præcipiens non exercet actum dominij, aut superioritatis, sed solùm designat materiam; & seruus non exequens, quod Petrus dicit, non peccat peccato iniustitiæ, vel inobedientiæ contra Petrum, sed solùm contra dominum; peccaret autem contra Petrum, si dominus dedisset etiam Petro potestatem, & ius ad præcipiendum; sicut in illo exemplo suprà posito subditus, cui Episcopus sub excommunicatione præcepit facere quidquid Petrus illi diceret, non peccaret peccato inobedientiæ contra Petrum, si eius iussa non acceptaret, sed esset inobediens contra Episcopum; esset autem inobediens etiam contra ipsum Petrum, si Episcopus dedisset Petro potestatem etiam præcipiendi, & imponendi censuras. His ergo exemplis, & aliis multis explicari potest discrimen, quod est inter illos duos modos, quibus Deus posset creaturæ committere determinationem sacramentorum: nam si Deus ipse imponat significationem, & efficaciam illis signis, quæ homo elegerit, non instituit sacramenta ipse homo, sed solùm designat materiam, quam Deus sub disiunctione iam instituit; si verò Deus det homini facultatem imponendi significationem, & efficaciam aliquibus signis, tunc homo exercet actum potestatis, & instituit verè illa sacramenta ex delegatione Dei. Potest enim Deus vtroque modo reddere sacramentum dependens à voluntate hominis. Sic de facto Christus instituit sacramentum matrimonij imponendo significationem sacramentalem consensui, quem coniuges exprimunt; coniuges autem exprimentes illum consensum nutibus, vel vocibus, non imponunt illi signo significationem sacramentalem, nec illud sacramentum instituunt, quia ipsi non habent auctoritatem imponendi significationem. Econtrà autem quando Adamus fuit creatus, dedit illi Deus auctoritatem imponendi nomina cunctis animantibus, & imponendi significationem illis vocibus, quam significationem imponebat ipse Adam per potestatem & auctoritatem, quam habebat: & hoc modo posset Deus dare auctoritatem homini imponendi aliquibus signis vim ad significandam infallibilem gratiam, quæ impositio fieret ab homine per potestatem sibi à Deo traditam.

Confirmatur alio exemplo.

Aliud est determinare, aliud instituere.

31. Petes, in quo differat potestas data ad designandam materiam, cùm Deus imposuerit iam significationem, à potestate imponendi significationem ex concessione, & approbatione Dei? Nam in vtroque casu res videtur eodem omnino modo se habere; siquidem in vtroque casu interuenit voluntas Dei volentis, quod illa res significet infallibiliter gratiam; in vtroque interuenit voluntas hominis coniungentis hanc rem cum vi, & potestate significandi; in vtroque illud signum deducit videntem illud ad cognitionem gratiæ, ex eoque concipit auctoritatem Dei interpositã; ergo in re idẽ est, dare Deum alicui potestatem imponendi significationem ex commissione Dei, & Deum imponere significationẽ illi rei, quã homo designauerit, ac per consequens, si in illo primo casu homo diceretur instituere sacramentum, idem deberet d ci in hoc secundo.

32. Respondeo, quoad effectum quidem significandi efficaciter, & infallibiliter gratiam, nullam esse differentiam; esse tamen quoad modum causandi illum effectum. Nam in primo casu homo non esset auctor potestatis, & efficaciæ, quam signum illud haberet ad significandam ineffabiliter gratiam: cùm enim hæc efficacia tota proueniat à voluntate qua Deus se obligat ad dandam gratiam posito illo signo, ille solus est causa illius efficaciæ, qui est causa, quòd Deus se taliter obliget, homo autem in illo casu designans materiam, non est vllo modo causa, quòd Deus se obliget, iam enim præcesserat tota obligatio ex parte Dei; nec post designationem materiæ factam ab homine, sed obligat de nouo, sed ex vi sola prioris obligationis concurrit cum hoc signo ad dandam gratiam, atque ideo solus Deus est causa efficaciæ, & infallibilitatis, quam habet illud signum. At verò in secundo casu homo ex auctoritate sibi concessa imponens signum, est causa efficaciæ, quam habet illud signum ad significandam infallibiliter gratiam; nam est causa, quòd Deus se obliget, & quasi liget de nouo ad dandam gratiam cum hoc signo: hoc enim est dare homini auctoritatem ad instituenda Sacramenta; dare scilicet ei ius, & auctoritatem, qua pro sua voluntate possit obligare, seu facere, quòd Deus se obliget ad assistendum infallibiliter cum talibus signis: nec sufficit obligatio prior, qua Deus se iã obligauerat, quando concessit homini auctoritatem instituendi sacramenta; illa enim fuit obligatio quasi remota, quia proximè non se obligauerat ad dandam gratiam, sed ad obligandum se ad dandam gratiam, posità hominis voluntate obligandi Deum, atque adeò homo est causa, quòd Deus se obliget ad dandam gratiam; ad hoc enim vtitur auctoritate, quam à Deo accepit, obligandi ipsum Deum, & per consequens est causa infallibilis efficaciæ, quam illud sacramentum habet, quæ oritur ex secunda obligatione Dei. Quod si Deus non dedisset auctoritatem homini obligandi ipsum, sed antecedenter se obligat ad dandam gratiam, posito signo quod statuerit homo; tunc dicimus, hominem non instituere, nec imponere illud in ratione signi infallibilis, sed eius designationem esse conditionem, sub qua se Deus obligauerat, & instituerat iam illud sacramentum; atque adeò pertinebit ad primum casum, non ad secundum; quia institutio est causatio illius efficaciæ & obligationis Diuinæ, vt diximus.

Explicatur quomodo differat potestas designandi materiam à potestate imponẽdi significationem.

Designatio illa est tantũ conditio.

33. Dices, ad hoc, vt aliquis dicatur auctor, & causa compositi, non requiritur, quòd producat eius formam; satis est, si producat vnionem formæ cum subiecto; sic enim vnus homo dicitur generare, & producere alium hominẽ; quia licèt non producat eius formam, quæ est anima, & fit à solo Deo, producit tamen vnionem formæ, cum materia, per quam resultat totum compositum. Sed in primo casu, in quo homo designat matertam sacramenti, licèt ipse non causet efficaciam, & obligationem Dei ad hanc materiam, iam enim Deus posuerat totam obligationem; vnit tamen huic materiæ illam Dei obligationem, quæ posita fuerat quasi in abstracto, & indifferens ad hanc vel illam materiam; ergo poterit etiam homo tunc dici auctor huius sacramenti;

quia est causa, quòd obligatio Dei vniatur cum hac re à se designata.

34. *Respondetur.* Respondeo; in eo casu homo nec causaret obligationem Dei, nec etiam vnionem obligationis propriè loquendo, sed solùm poneret materiam, cui iam ex Dei decreto fuerat vnita obligatio. Sed quicquid sit de hoc, argumentum in hac materia non procedit; quia sacramentum in ratione sacramenti non solùm dicitur causari ab eo, qui illud producit in ratione existentis actu, sed etiam ab eo, qui illud ponit in esse conditionato; imò ille solus dicitur auctor sacramenti, qui est causa, quòd sit vera conditionalis illa, si homo baptizetur cum talibus verbis, accipiet gratiam: cùm enim sacramentum sonet principaliter efficaciam, hæc autem verificetur, etiamsi sacramentum actu non applicetur, quia adhuc est verum, quòd iam sacramenta habeant efficaciam; ille dicitur auctor sacramenti, qui in actu primo est causa huius efficaciæ, quam quidem habent sacramenta ex sola Dei voluntate, antequam homo ponat hanc, vel illam materiam. Quamuis ergo homo ponendo hanc materiam possit dici causare, & producere hoc sacramentum secundùm esse existentiæ, non tamen dicetur auctor huius sacramenti, quia ille solus est auctor, qui facit (vt diximus) quòd illa conditionalis, quæ priùs non erat vera, sit iam vera: nam licèt nullum sacramentum applicaretur, posset iam dici Christus auctor sacramentorum legis nouæ. Quando verò homo dicitur producere hominem, vel auctor hominis ratione vnionis, agitur de effectu, qui solùm dicitur habere esse, quando ponitur actu à parte rei, & cuius non potest alius esse auctor, nisi qui illum ponit à parte rei. Quare ad argumentum positum distinguenda erit maior ex doctrina tradita iuxta diuersitatem effectus, de quo fuerit sermo; & tunc neganda erit consequentia.

Aliud est causare sacramentum in ratione existentiæ, & aliud instituere.

35. *Instantia.* Sed contra solutionem vrgebit aliquis: ergo si Deus ita institueret sacramentum, vt etiam in actu primo, & ante actualem operationem & ministrationem sacramenti, relinqueret homini faciendam designationem materiæ, hoc sufficeret, vt homo diceretur auctor, & institutor sacramenti, v.g. Deus institueret, quòd daretur gratia per ablutionem tali liquore, quem Pontifex designaret; tunc Pontifex designando pro materia ablutionis vinum, faceret quòd esset iam vera hæc conditionalis, quæ priùs non erat vera, si homo tali ritu abluatur vino, accipiet gratiam; ergo tunc Pontifex diceretur instituere illud sacramentum.

36. *Responsio.* Respondeo; tunc non diceretur Pontifex causa illius sacramenti secundùm speciem; quia ante eius designationem esset iam completè institutum secundùm speciem talis sacramenti; sed posset dici causa, & auctor fortasse illius sacramenti secundùm indiuiduationem, seu contractionem ad talem materiam; homo autem dicitur causa, & auctor hominis simpliciter, quia nec secundùm indiuiduationem, nec secundùm speciem illum inuenit productum. Deinde addo, tunc Pontificem non dicendum instituisse illud sacramentum, quia *instituere* plus dicit quàm *causare*, scilicet statuere, & condere legem, & obligationem illius sacramenti; ad hoc enim non sufficit designare materiam; nam si sit lex imponens gabellam omnibus euntibus in talem locum, ille qui consulit amico ire illuc, licèt sit verè causa, & auctor, quòd amicus soluat illam gabellam; non tamen dicetur institutor illius gabellæ ab amico soluendæ; quia nimirum ipse solùm applicat materiam, non tamen condit statutum, vel legem obligantem ad solutionem gabellæ. Sic etiam si testator instituat hæredem illum, quem Petrus nominauerit ex suis filiis; Petrus postea nominans, non instituit propriè hæredem, sed designat quem testator iam instituerat: potest enim contingere, quòd Petrus ipse sit incapax instituendi hæredem: vt si Episcopus instituat Parochum eum, quem aliquis laicus designauerit, laicus nullo modo instituit, quia nec instituere potest. Instituere ergo est, non solùm designare materiam, sed statuere, & condere obligationem; quod tamen Pontifex in illo casu non faceret, cùm iam tota obligatio, & lex posita esset ex parte Dei, vt supponitur. Si tamen Deus daret potestatem Pontifici designandi materiam non vtcumque, sed ita vt causaret nouam obligationem Dei ad dandam gratiam cum illa materia; iam tunc diceretur Pontifex non solùm causa, & auctor illius sacramenti in talibus indiuiduis, & in tali materia, sed etiam institutor eiusdem, nō secundùm speciem, sed secundùm talem indiuiduitatem, vt dictum est.

Instituere nō est tātum designare materiam, sed statuere obligationem.

Instituere plus dicit quàm causare.

37. *Infertur quid dicendum sit de sacramentis legis antiquæ.* Ex dictis infertur iam, quid dicendum sit in hoc puncto de sacramentis legis antiquæ, quæ non conferebant gratiam suscipientibus ipsa. De illis enim, & in vniuersum de omnibus sacramentis dicendum est, non potuisse institui, nisi à Deo, vel saltem ex facultate à Deo concessa ad id faciendum. Cùm enim dixerimus, omne sacramentum debere esse signum practicum, & efficax gratiæ præsentis, vel saltem futuræ; atque ideo sacramenta antiquæ legis participasse rationem sacramenti, quia erant promissiones gratiæ nostræ, ac per consequens aliquo modo causant gratiam nostram; consequens est, quòd nullum sacramentum possit hanc efficaciam in ordine ad gratiam accipere, nisi vel à Deo, vel ab alio ex potestate sibi à Deo tradita. Sicut autem diximus; potuisse ex facultate Dei nostra sacramenta institui immediatè ab aliquo homine; sic de sacramentis illis à fortiori dicendum est, potuisse ab homine institui ex potestate, quam accepisset à Deo ad instituenda aliqua signa, quæ simul haberent causare sanctitatem aliquam imperfectam in suscipiente, & promittere ex parte Dei gratiam sanctificantem tempore futuro aliquibus conferendam: tunc enim imponendo illa signa ex potestate sibi tradita, ad hoc, vt essent signa promissiua nomine Dei, eo ipso imponeret Deo nouam obligationem; qua teneretur ratione illius tituli noui, & promissionis nouæ, conferre nobis postea gratiam, ex qua noua obligatione Dei haberent illa signa efficaciam infallibilem ad ponendum effectum illum, quem significabant; & per consequens ab illo homine accepissent efficaciam sacramentalem, & dicerentur propriè ab ipso instituta in ratione sacramenti.

DISPVTATIO VIII.

De Ministro Sacramentorum.

SECTIO I. *Supponuntur aliqua faciliora de Ministro Sacramenti.*

SECTIO II. *De intentione requisita in Ministro ad valorem Sacramenti.*

SECTIO III. *Soluuntur argumenta contra doctrinam præcedentem.*

SECTIO IV. *De mente S. Thomæ circa necessitatem intentionis.*

SECTIO V. *Qualis debeat esse intentio virtualis ad valorem Sacramenti.*

SECTIO VI. *De intentione habituali, & de*

de voluntate indirecta, an sufficiant ad valorem Sacramenti.

SECTIO VII. *An intentio Ministri debeat esse circa materiam determinatam.*

SECTIO VIII. *Quid dicendum sit quando fuerunt duæ intentiones contrariæ; quæ illarum prævalere debeat.*

SECTIO IX. *De obligationibus Ministri Sacramentorum.*

SECTIO X. *De obligatione Ministri non ministrandi Sacramentũ indigno, vbi peculiariter de peccatore occulto in publico petente.*

SECTIO XI. *Obiectiones contra superiorem doctrinam, & alia dubia circa idem Sacramentum Eucharistiæ.*

SECTIO XII. *Quid circa hoc dicendum sit de alijs Sacramentis.*

SECTIO XIII. *Vtrùm in Sacramento Matrimonij sit eadem obligatio Parochi, non ministrandi illud indigno.*

SECTIO XIV. *Vtrùm coniux ipse, quatenus Minister Sacramenti, peccet mortaliter contrahens matrimonium cum peccatore: vbi, an ex hoc etiam capite peccet grauiter Catholicus ducens vxorem hæreticam.*

DE Ministro singulorum Sacramentorum in particulari pertinet ad Tractatus de singulis etiam in particulari: nunc solùm dicemus aliqua communia Ministris omnium Sacramentorum.

SECTIO I.

Supponuntur aliqua faciliora de Ministro Sacramenti.

1. *Solus homo est minister Sacramenti ex vi præsentis diuini.*

SVpponendum primò, solos homines esse posse ex vi præsentis institutionis Ministros Sacramentorum nouæ legis. Hoc est certum apud omnes, & colligitur ex Sacramentorum institutione, ex vi cuius hominibus solis data est potestas ea ministrandi, vt patet in Eucharistia, de qua Apostolis dictum est: *Hoc facite in meam commemorationem*; & de Baptismo: *Baptizate omnes gentes*. & de Extrema-vnctione: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum*; & de Pœnitentia: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; de Ordine, & Confirmatione, constat Ministrum regulariter debere esse Episcopum; denique de Matrimonio constat, non posse fieri nisi inter homines, qui simul sunt contrahentes & ministri. Cum hoc tamen stat, quod ex priuilegio, & dispensatione Diuina aliquando Angeli sacramenta ministrauerint; vt de S. Amphilochio narrat Nicephorus lib. 11. Histor. cap. 20. fuisse ab Angelis consecratum Episcopum, quam consecrationem alij Episcopi postea ratam habuerunt. Cæterùm in eo casu, & similibus, si qui essent, vtitur Deus potestate sua, dans eumdem effectum, quem daret Sacramentis absque vera & rigorosa positione eiusdem omnino sacramenti. Cùm enim sacramentum nostrum includat verba humana, & actiones humanas, imò actiones hominis habentis talem potestatam, Sacerdotalem, v.g. vel Episcopalem, quales non sunt actiones Angelicæ, fatendum est, non fieri tunc sacramentum omnino eiusdem rationis cum nostris, sed poni eundem effectum per aliud medium aliquantulùm diuersum. Imò si attentè legatur illa historia de S. Amphilochio, fortasse nec interuenit ibi consecratio Sacramentalis; hæc enim debet esset actio sensibilis, vt constat ex definitione Sacramenti: illa autem consecratio non videtur fuisse sensibilis, sed tota intellectualis & spiritualis, seu in ordine ad mentem, non ad sensus externos. Sic enim indicat Nicephorus loco citato, cùm dicit: *Angelos Deus misit, qui mysticâ & arcanâ benedictione, & Episcopali arrogatione eum dignati, intellectuali modo consecrarunt*. Si ergo fuit intellectualis solùm consecratio, non fuit sensibilis, atque adeò nec propriè Sacramentalis.

Nicephor.

2. *Dubium est de non viatore.* Suarez. S. Thom. *Ratio dubitandi.*

Magis posset dubitari de hominibus non viatoribus, sed glorioſis, & comprehensoribus, an ex vi præsentis institutionis possent validè sacramenta ministrare. Affirmat enim Suarez *hic disp.* 13. *sect.* 1. cum aliis, quibus fauere videtur S. Thomas *hac q.* 64. *art.* 7 *ad* 2. Et ratio videtur esse, quia concurrunt ex parte Ministri omnia necessaria, cùm sit verus homo, & potens exercere actiones humanas, & proferre verba humana.

Certum est animam separatam, non posse ministrare.

In hoc puncto certum est apud omnes, animam separatam, licèt retineat characterem, non tamen posse ministrare sacramenta valida, sicut nec possunt Angeli; quia nec etiam anima est homo. Ex hoc videtur inferri, nec hominem glorioſum in statu comprehensoris, licèt retineat characterem, posse esse validum ministrum nostrorum Sacramentorum. Non enim arguitur bene ex retentione characteris ad potestatem ministrandi sacramenta pro illo statu. Nam in primis post diem iudicij omnes Sacerdotes retinebunt characterem suum, & tamen nunc non poterunt consecrare Eucharistiam, non solùm ex defectu materiæ panis, & vini, sed etiam ex defectu potestatis, quam scilicet acceperunt solùm ad consecrandum in hoc mundo ante diem iudicij; vt videtur colligi ex Paulo 1. ad Cor. 11. in illis verbis: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*; vbi iuxta communem interpretationem explicatur institutio sacrificij Eucharistici facta solùm pro tempore huius mundi, duraturi vsque ad consummationem.

Idem infertur de homine in statu comprehensorio.

Probatur ex sacramento Eucharistiæ.

1. Cor. 11.

3. *Probatur ex sacramento Extremæ vnctionis.*

Secundò, de Extrema-vnctione, quantum ex verbis Iacobi colligi potest, quibus eius sacramenti essentiam declarat, videtur à Sacerdote viatore debere ministrari: *Inducat*, inquit, *Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum*, &c. vbi inprimis pro ministro petitur *Presbyter Ecclesiæ*; ille autem, qui non est viator, iam non est intra hanc Ecclesiam; neque est Presbyter Ecclesiæ, sed fuit. Requiritur etiam *oratio fidei*, id est, quæ procedere possit ex fide, qualis planè non esset oratio hominis beati, quæ non procederet ex fide, sed ex visione clara. De Matrimonio item certum est, non posse suscipi, aut ministrari, nisi à viatoribus, cùm eius vinculum non duret nisi vsque ad mortem coniugis, & per consequens sit proprium huius vitę. Vnde credi potest, idem requiri in omnibus Sacramentis. Ratio autem à priori videtur esse, quòd sacramenta data sunt Ecclesiæ, vt ministrentur iis, quæ sunt intra Ecclesiã ab ipsa Ecclesia visibili militante per suos Ministros, quales non sunt ij, qui iam sunt extra hunc mundũ, & qui nullo modo subiacent directè, vel indirectè Ecclesiæ. Denique, qui credat Episcopum damnatum, qui sit in inferno cum anima, & corpore, habere potestatem ad conferendum Ordinem, vel sacramentum Confirmationis alteri damnato, qui ibi esset cum corpore, & anima? Certè, si id

Ratio à priori.

Confirmatur, nec quis dicat Episcopũ damnatum posse conferre Ordines.

posset facere, faceret vtique ex odio in Deum, ad irrogandam iniuriam Sacramentis Christianis.

Neque est recurrendum ad miracula.

Dicere autem, quòd potest quidem id facere, sed impeditur à Deo, ne faciat. Videtur voluntariè dictum, & recurri ad miracula continua; cùm facilior fuisset, & suauior prouidentia, si ab initio sacramenta instituta sint ita, vt requirant ad sui valorem ex parte ministri statum viatoris; atque ideo, licèt character maneat in anima, non tamen potestas ad operandum pro eo statu. Fatemur, si illa anima redeat ad corpus mortale, ministraturam valida, sacramenta, sicut priùs: si tamen vniatur solùm cum corpore glorioso, non videtur id sufficiens ad valorem Sacramenti. Nec S. Thom. suprà adductus id asseruit, sed permisit in solutione illius argumenti, quia ad propositum parum referebat id admittere, cùm adhuc, eo admisso, negari posset consequentia de Angelis, de quibus contendebat argumentum, posse ministrare vera sacramenta.

Secus est dicendum si anima redeat ad corpus mortale.

4. Stapleton. *Obijciuntur quadam historiæ.*

Obiici posset id, quod ex aliis Auctoribus refert Thomas Stapletonus *in Collectaneo de S. Thoma Apostolo*, scilicet anno 1120. Patriarcham quemdam Indorum, Ioannem nomine, Romam venisse, ibique Calixto II. Papæ & Cardinalibus in Consistorio testatum esse, S. Thomam Apostolum omni anno communicare solitum populum suũ manu propriâ dignis porrectâ, & retractâ ab indignis. In qua narratione videtur supponi, quòd idẽ Apostolus celebraret, & consecraret Eucharistiam ad communicãdum populũ, & per consequẽs, quod retineat adhuc potestatem consecrandi, quam in hac vita mortali habebat. Respondeo, quidquid sit de veritate illius historiæ, in primis ex verbis illorũ Auctorum non haberi, quod Apostolus consecraret Eucharistiam, sed solùm quòd illam distribueret dignis, & negaret indignis, sicut & Angeli hoc ipsum munus exercuerunt cum B. Stanislao Ordinis nostri, & cum aliis Sanctis, non consecrando hostiam, sed adducendo hostiam à Sacerdote consecratã; quod ipsum (si historia illa vera est) credibile est, fecisse Apostolum Thomam; alioquin non tacuissent Historici præcipuam actionem celebrandi & sacrificandi, magisque inauditam & singularem, vt, eâ omissâ, referrent id, quod non ita rarum erat, ministrandi Eucharistiam fidelibus. Imò cùm B. Petrus Apostolus anno Christi 610. mirabiliter in Anglia apparuisset, & consecrasset ritu Pontificio Ecclesiam suo nomini dicatam, quam die sequenti Episcopus consecraturus erat, per nuncium admonuit Episcopum, ne iterum Ecclesiam consecraret, sed *suppleat*, inquit, *quod omisimus, Dominici corporis, & sanguinis sacro-sancta mysteria*; quæ scilicet celebrari & consecrari à S. Petro Deus non voluit; vt ex antiquis Historicis refert Cardinalis Baronius, tom. 8. anno 610. Adde, si Apostolus vtrumque fecit, id non ex communi lege, sed ex singulari Dei concessione fecisse; quod ab omnibus fortasse fatendum erit, cùm constare non possit Apostolum cum suo vero corpore singulis annis comparuisse, totiesque repetito miraculo resurrexisse, & iterum mortuum fuisse. Quare credibilius est, animam solam cum corpore aëreo adfuisse. Si autem sola anima erat, iam omnes fateri debent, id non fecisse solùm ex communi potestate, quam haberet, sed ex speciali concessione Dei; sicut si Angelus id ex simili Dei concessione faceret. Concedimus enim cum S. Thoma, & aliis, si Angelus bonus, vel anima beata, siue extra corpus, siue in corpore glorioso aliquod sacramentum ministraret, habendum esse pro sacramento valido; quia credi omnino debet, id ex peculiari Dei dispensatione factum esse, qui cùm Dominus gratiæ, & Sacramentorum sit, potest gratiam suam hoc, vel illo modo communicare, provt sibi placitum fuerit; sicut in exemplo suprà relato S. Petrus, licèt iam nunc Pontifex aut Episcopus non sit absque corpore, ex dispensatione tamen Diuina functus fuit munere Episcopali in consecratione Ecclesiæ, vt vidimus.

Respondetur.

Baronius.

Si Angelus aliquod sacramentum ministraret habendum esset pro valido.

5. *Supponendum est ministrum esse causam gratiæ.*

Secundò ergo principaliter supponendum est, Ministrum Sacramenti esse causam gratiæ, quæ per sacramentum confertur, non quidem causam principalem, sed ministerialem. Ministris enim concessa est vera potestas remittendi peccata per illa verba: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; ergo Minister est vera causa ablationis peccati, & per consequens infusionis gratiæ, per quam peccatũ deletur.

6.

De hac ministri causatione, & influxu dubitari solet, an sit immediatus, an solum mediatus, quatenus ponit sacramentum, à quo immediatè causatur gratia. Aliqui enim volũt, effectum sacramentalem produci immediatè, tum ab ipso sacramento, tum ab ipso Ministro operante per characterem, quem dicunt esse potentiam actiuam physicè. Vnde nonnulli, quoad hanc causationem, distinguunt inter ministrum consecratum ad talem effectum, & non consecratum, qualis est laicus baptizans in casu necessitatis; & de illo affirmant concurrere immediatè, hunc autem solùm mediatè per sacramentum. Denique aliqui hanc doctrinam extendunt ad sacramentum Eucharistiæ, vt quando eam ministrat Sacerdos, ipse minister sit etiam causa gratiæ simul cum sacramento, quod non esset, si ministraretur à laico. Ita Soto *in 4. d. 5. q. 1. art. 1.* Alioquin enim non solùm infidelis, sed infans, & simia esset causa gratiæ, porrigens hostiam consecratam.

Soto.

7. *Minister est tantum causa mediata.*

In nostra sententia ponente solùm causalitatem moralem sacramentorum, facilis est decisio huius dubij. Illa enim sola est causa moralis, à qua saltem partialiter mouetur Deus ad producendam gratiã. Deus autem immediatè solùm mouetur ab ipso sacramento, & ab iis, quæ sacramentum includit in ratione sacramẽti; nec est necesse, quod sacramentũ includat intrinsecè personam ipsam ministri, sed ad summum potestatẽ ipsius; quare licèt persona ministri requiratur, vt ponatur actio sacramentalis, solum tamen sacramentum mouet immediatè Deum ad producendam gratiam; & minister non aliter cõcurrit, nisi per ipsum sacramentum, quod ponit.

8. *Instantia.*

Dices, positis aliis omnibus, & ablata persona, non moueretur Deus, nec fieret sacramentum; ergo persona etiam intrat ad componendum sacramentum, & ad mouendum immediatè Deum; antecedens probatur, quia anima separata cum charactere posset exercere actionem consecrandi, vel baptizandi; & tamen non fieret sacramentum ex mero defectu personæ humanæ. Respondeo, in illo casu non fore eandem actionẽ baptizandi, & loquendi, quæ nunc est; nam hæc actio per suam entitatem respicit hoc principium humanum completum: illa autem respiceret solam animam; non ergo manerent omnia, quæ componunt sacramentum, neque ex hoc capite necesse est, quod persona ipsa intret; satis est, si intret actio talis humana, quæ per suam entitatem respiciat intrinsecè tale principium humanum. Cæterùm, cùm dixerimus suprà, statum viatoris requiri essentialiter ex vi præsentis institutionis ex parte ministri ad valorem sacramenti, atque ideo hæc verba, & hanc ablutionem factam ab hoc Beato, non fore sacramentum validum; consequenter fatendum est, illum statum intrare partialiter ad mouendum Deum, & concurrere partialiter ad gratiam, quatenus ex illo partialiter integratur potestas requisita in ministro ad conferendum validè sacramentum,

Diluitur.

sacramentum, quæ potestas est vnum ex iis, quæ integrant causam moralem gratiæ conferandæ per sacramentum. Hoc tamen quidquid est, non includit personam ipsam; nam status viatoris, licèt supponat personam, est tamen accidens ab illa distinctum, nec illam includens, vt constat.

9. *Paulò aliter dicendum est de Eucharistia.*

De sacramento Eucharistiæ paulò aliter dicendum est; nam minister illius est quidem causa moralis conficiens illud, hoc est, concurrens moraliter ad hoc, vt corpus, & sanguis Christi ponantur sub speciebus panis & vini, ad quem effectum concurrit, non immediatè, sed mediis verbis, quæ profert. Ad gratiam verò sacramentalem, quæ datur suscipienti Eucharistiam, concurrit solùm remotè, quatenus confecit sacramentum, quod postea mouet Deum ad producendam illam gratiam. Vnde nec etiam status viatoris ipsius ministri mouet immediatè Deum ad conferendam gratiam, nec intrat ad componendum immediatè illud sacramentum. Si enim cætera ponantur ex dispensatione Dei per verba Sacerdotis Beati, erit idem omnino Sacramentum Eucharistiæ: intrat quidem de facto ille status viatoris ad integrandam potestatem ministri in ordine ad consecrandam Eucharistiam, & mouet partialiter immediatè Deum ad ponendum corpus Christi sub speciebus: non tamen mouet immediatè ad causandam gratiam, nec intrat ad componendum sacramentum in ratione sacramenti.

10. *Porrigens Eucharistiæ non est causa moralis gratiæ.*

Denique, si sermo sit de ministro, non conficiente, sed porrigente Eucharistiam, dicendum est, illum non esse causam moralem gratiæ, intelligendo nomine *causæ moralis* id, quod in hac materia intelligi solet, scilicet quòd mouet Deum moraliter ad conferendam gratiam; Deus enim non confert gratiam intuitu illius, à quo porrigitur hostia, sed intuitu ipsius sacramenti, & in hoc pares sunt, minister consecratus, & non consecratus, siue laicus, imo & infans, aut animal brutum; solùm enim concurrunt applicando physicè sacramentum subiecto, in quo ipsum sacramentum operetur gratiam. Potest tamen in alio sensu, qui porrigit hostiam, dici causa moralis gratiæ, quam sacramentum confert, quatenus omnis, qui cooperatur ad aliquem finem ex intentione illius finis, dici solet causa moralis illius effectus. Sic enim qui adducit Confessarium ad ægrotum, vel Parochum, vt eum vngat, dici etiam solet causa moralis concurrens aliquo modo ad hoc, vt subiectum recipiat effectum illorum sacramentorum: & in eodem sensu qui tribuit Eucharistiam, dicetur aliquo modo causa moralis illius refectionis spiritualis, quam intendit subiecto communicare. Hæc etiam causalitas, quæcumque est, æqualis est in Sacerdote, & laico porrigente hostiam, non tamen extenditur ad infantem, aut ad brutum, quibus deest intentio finis requisita ad causam moralem in hac significatione.

Dicitur tamen causa in alio sensu.

Confirmatur exemplo.

11. *In aliis sacramentis nulla est quo ad hoc differentia inter ministrum consecratum, & non consecratum.*

In aliis etiam sacramentis, vbi non est duplex minister, alter conficiens, alter tribuens sacramentum, nulla est differentia prorsus inter ministrum consecratum, & non consecratum; sed vterque æqualiter est causa gratiæ, si verè ministrat validum sacramentum, prout Baptismus, & Matrimonium, de facto validè ministrantur à ministro non consecrato. Cùm enim Deus moueatur ad dandam gratiam immediatè à solo sacramento, vt diximus; & hoc idem sit, quando Sacerdos baptizat vel laicus; non est vnde magis dicatur causare moraliter gratiam illam vnus, quàm alter; neque est fundamentum vllum ad id verisimiliter affirmandum.

12. *Bonitas ministri non requiritur essentialiter ad valorem.*

Tertiò supponendum est, bonitatem aut fidem ministri non requiri essentialiter ad valorem sacramenti. De hoc magna fuit olim controuersia in Ecclesia propter Cyprianum, & alios Patres Africanos, qui putabant baptismum ab hæreticis collatum, irritum esse. Sed oppositum definitum fuit sæpe in Ecclesia, & in Africa etiam in Concilio Carthaginensi 1. can. 1. Cæterùm, quia totum hoc pertinet ad meram controuersiam cum Hæreticis, & quia de hoc optimè agunt Card. Bellarminus *tom. 2. lib. 1. de sacramentis in genere, cap. 26.* Suarez *disp. 13. sect. 4.* & Vasquez *disp. 135.* quibus nihil addendum occurrit, ad alia magis controuersa transeamus.

Concil. Carthag. 1. Bellarm. Suarez. Vasquez.

SECTIO II.

De intentione requisita in Ministro ad valorem Sacramenti.

13. *Hæretici nostri tollunt omnem intentionem ministri.*

COntrouersia est cum Hæreticis nostri temporis, qui primi, nullam prorsus intentionem dixerunt necessariam esse ad valorem sacramentorum; contra quos doctrina Catholica definita est in Concil. Trident. *sess. 7. can. 11.* his verbis: *Si quis dixerit, in ministris, dum sacramenta conficiunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* & *sess. 14. can. 6.* vbi definitur: *si Sacerdoti animus seriò agendi, & verè absoluendi desit,* pœnitentem non manere verè absolutum. Et in Concil. Florentino in Decreto fidei ab Eugenio IV. post vltimã sessionem his verbis: *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia.* Denique Leo X. contrarium errorem damnauerat etiam in Bulla contra Lutherum, cuius error 12. erat, sacramentum validum esse, etiamsi verba à ministro irrisoriè, & iocosè dicantur.

Conc. Trid. Concil. Flor. Eugen. IV. Leo X.

14. *Sententia Catharini.*

Ab hac sententia Hæreticorum absunt quidem, sed non multùm Catharinus *in opusculo de intentione ministri,* & quidam alij docti viri eius coætanei, qui intentionem illam requisitam faciendi quod facit Ecclesia, ita videntur explicare, vt nullam aliam internam intentionem exigant, nisi faciendi actum illum externum, abluendi v.g. & loquendi, prout exteriùs fit ab Ecclesia. Cui sententiæ ex antiquioribus fauet Syluester in summa, verbo *Baptismus 3. quæst. 12.* & ex parte Paludanus *in 4. dist. 6. q. 2. art. 3.* & denique eam iam abolitam, & sepultam nouissimè excitare, & tueri conatus est Ioannes Marius Scribonius Gallus in *Pantalithia, seu summa Theologiæ, disput. 1. de Sacrament. in genere, quæst. 6. & 7.* vbi pro ea plures veteres, nouásque rationes, & argumenta congessit.

Syluester. Paludan. Scribonius.

15. *Iudicium huius sententiæ.*

Ego quidem fateor, hanc sententiam, cuiuscumque sit, non ita apertè comprehensam esse definitionibus Conciliorum adductis, sicut comprehenditur Lutheri, & aliorum Hæreticorum error. Nam Hæretici nullam prorsus intentionem exigebant faciendi quod facit Ecclesia, sed dicebant, validum esse sacramentum, quantumuis Minister affirmaret, se non seriò, sed iocosè, & irrisoriè operari. Hi autem Auctores exigunt, non solùm intentionem faciendi illum actum externum, & proferendi illa verba, (quæ intentio neque etiam ab hæreticis excludi poterat,) sed etiam intentionem faciendi illum actum, & proferendi illa verba eo modo, quo ab Ecclesia fieri, & proferri solent, hoc est, cum tali modo externo ostendente, rem seriò agi, & non iocandi gratia; qua intentione positâ, dicunt, licèt interiùs habeat intentionem illudendi, & non conficiendi verum sacramentum, eam intentionem mente conceptam, & exteriùs non proditam non

vitiare, aut obesse quidquam valori sacramenti: iam enim habetur intentio faciendi, quod facit Ecclesia. Cæterùm, licèt hæc sententia differat (vt dixi) ab errore Hæreticorum, adhuc tamen ex mente Conciliorum, & ex fundamentis, quibus contra Hæreticorum dogma istud definitum est, ita clarè colligi potest fallitas etiam huius alterius sententiæ, vt meritò censeatur ab errore damnato non multùm distare, & ideo meritissimè ab omnibus Theologis reiecta sit. Proponamus ergo breuiter argumenta, quæ contra Hæreticos vrgent, & indicabimus obiter, quomodo illam etiam aliam sententiam oppugnent.

16. *Veritas Catholica, intētio ministri requiritur.* Ioann.20. *Probatur de Pœnitētia & de Extremavnctionè.* Iacob.5. *De Eucharistia.* Luc.22. *De Ordine. De Matrimonio.* In primis ergo veritas Catholica colligitur ex Scriptura, in qua ita supponuntur sacramenta instituta à Christo, vt voluerit ea fieri dependenter ab intentione ministri. Sic enim de sacramento Pœnitentiæ constat Ioann.20. in illis verbis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. & de Extremavnctione Iacob. 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum*, &c. de Eucharistia *Luc.22. Hoc facite in meam commemorationem.* De Ordine constat ex forma illa: *Accipe potestatem*, &c. De Matrimonio constat, non posse fieri sine intentione contrahentium: fictio enim etiam interna vitiat contractum. Et eodem modo remissio valida non potest esse, si quis non habet animum remittendi debitum: si ergo Sacerdos remittit peccata in sacramento Pœnitentiæ, debet habere intentionem internam remittendi. Oratio etiam non est, si quis proferat verba absque animo orandi: ergo si forma Sacramenti Extremæ-vnctionis debet esse deprecatoria, & minister debet orare, oportet quòd habeat animum orandi. Eucharistia etiam debet consecrari faciendo, quod fecit Christus; ipse autem non dixit verba solùm materialiter, sed affirmando, illud esse Corpus suum: ergo & Sacerdos nomine Christi debet habere animum loquendi, & affirmandi illud ipsum per illa verba. Episcopus etiam conferens Ordinem dat potestatem consecrandi, vel absoluendi, &c. Non potest autem aliquis verè dare potestatem alicui, si fingat voluntatem, quam non habet. Vnde *De Baptismo & Confirmatione.* in sacramento etiam Baptismi, & Confirmationis videtur eodem modo requiri intentio ministri, tum propter exemplum aliorum sacramentorum, tum quia per illa etiam sacramenta minister eligit Baptizatum, vel Confirmatum, in membrum, vel in militem Christi, ad quam electionem non minùs requiritur intentio eligentis, quàm ad dandam potestatem. Denique hoc ipsum videtur colligi ex *Colligitur ex Paulo.* 1.Cor.4. Paulo 1. ad Cor. 4. in illis verbis: *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Dispensator autem non dispensat absque animo interno dispensandi, & transferendi: si enim dispensator deponeret rem domini sui apud aliquem, non censeretur dispensasse, nisi habeat animum, non solùm deponendi, sed dandi rem.

17. *Hoc argumētum vrget etiam contra sententiam Catharini.* Hoc autem totum argumentum vrget etiam contra illam aliam sententiam; quia ad remittendum etiam debitum validè, non est satis velle proferre verba cum modo externo seriò, si desit internus animus; sicut neque consensus fictè præstitus facit verum Matrimonium, nec preces ore recitatæ absque interna voluntate orandi, faciunt orationem veram; nec potestatis traditio externa absque animo interno illam communicandi: & sic de aliis. Ergo si ex Scriptura colligitur necessitas aliqua intentionis internæ, procul dubio debuit esse illius intentionis, quæ non sit solùm proferendi verba cum simulatione voluntatis, sed absque vlla fictione interna.

Respondet Scribonius dictâ quæst.7. in solutione 3. obiectionis; si iudex proprius proferat exteriùs sententiam absolutionis, reum esse verè absolutum, quantumcumque interiùs aliud intendat, dummodò exteriùs illam fictionem non prodat. Hæc tamen responsio est imprimis contra Theologos omnes, qui nullum actum legitimum validum iudicant, quando fit absque interno consensu. Sic professionem fictam dicunt, non esse validam in foro interno, licèt in externo apud omnes valida existimetur. Sic matrimonium animo ficto celebratum, sic sponsalia, sic contractus omnes valorem non habent, si interiùs desit animus obligandi se, quantumvis velit quis proferre verba exteriùs ad decipiendum. Vnde quoties postea constat de fictione interna, matrimonium, vel professio, vel quidquid id est, declaratur nullius valoris, provt Summi Pontifices de facto declararunt; neque in hoc est controuersia aliqua apud Theologos, vel Iuristas. Videatur Thomas Sanchez *lib.1.de Matrimonio, disput.9.1c. & 11.* Nec vllus ab hac communi regula excepit sententiam absolutoriam, vt hæc absque interno animo prolata sit etiam valida. Deinde, quidquid sit de sententia, certum tamen est, remissionem debiti absque animo remittendi exteriùs prolatam validam non esse, sicut & alios contractus. Sacerdos autem non solùm absoluit vt iudex, sed remittit etiam debita nomine creditoris, nempe Dei; atque ideo ex hac parte remissio illa valida esse non potest, si non ex vero animo procedat, sed ex fictione & animo simulandi.

18. *Instantia.* *Diluitur.* *Contractus omnes ficto animo initi non habent valorem.* *Sanchez.* *Confirmatur.*

Secundum argumentum, quod desumitur ex definitionibus Conciliorum suprà adductis, vrget etiam contra prædictam sententiam. Requirunt enim ad valorem sacramenti intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; quæ intentio non habetur ab eo, qui non intendit conferre verum sacramentum.

19. *Secundò probatur ex Conciliis.* *Instantia.* Scio, eos Auctores respondere posse, ministrum in nostro casu velle facere totum, quod Ecclesia exteriùs facit, scilicet ablutionem, v.g. & prolationem verborum, grauiter & absque ioco externo, provt Ecclesia facit: quod non esset, si vellet proferre ea verba cum irrisione & ioco externo; tunc enim non faceret, nec vellet facere, quod facit Ecclesia. Sed *Diluitur.* contra hoc responsum argui potest primò ex eodem Tridentino *sess.14.cap.6.* vbi de absolutione dicitur *Trident.* expressè non esse validam, *si Sacerdoti animus seriò agendi, & absoluendi desit.* Certum est enim, Sacerdotem, qui ad decipiendum, & irridendum postea fingit se habere animum absoluendi, quem non habet; hunc, inquam, non habere animum seriò agendi, & absoluendi. Habet quidem animum ostendendi, & simulandi, se seriò agere, & absoluere; non tamen vult seriò agere, & absoluere, sed ludere, & illudere, nullóque modo absoluere.

20. *Confirmatur vlteriùs.* *Qui fingeret exteriùs se baptizare ita eo, cum intentione interna verè baptizaret.* Deinde, si voluntas requisita faciendi, quod facit Ecclesia, est voluntas faciendi exteriùs rem seriò, quia hoc est, quod exteriùs facit Ecclesia; ergo si quis è contra haberet verum animum baptizandi infantem moribundum, sed ne agnosceretur Christianus à circumstantibus, fingeret exteriùs se ioco proferre verba, & diceret: *Hoc modo faciunt Christiani, abluunt hoc pacto, & dicunt: Ego te baptizo*, &c. hic, inquam, licèt haberet verum animum internum conferendi paruulo verum Baptismum, non tamen id faceret; quia non faceret actum externum, quem facit Ecclesia, & quem per se deberet velle, scilicet ablutionem, & prolationem verborum seriò exteriùs positam. Consequens autem videtur durum; quia sicut in aliis materiis possumus verba æquiuoca proferre in alio sensu diuerso ab eo, quem audientes concipiunt;

piunt; sic formam illam sacramentalem, quæ capax est vtriusque sensus, possumus proferre in vno sensu diuerso ab eo, quem auditores concipiunt.

21. *Confirmatur eadem exemplo, sed in alio casu.* Possumus adhuc vrgere in alio simili casu, si quis, v. g. in eisdem circumstantiis paruulum moribundum baptizaret prolatâ secretò formâ, & abluendo exteriùs puerum, quasi aliud agens, vel quasi aquam artificialem medicinæ causa ei applicaret, vel simulans, se puerum lauare ob alium finem, proculdubio sacramentum illud fuisset validum; & ferè hoc modo sæpe ab iis, qui inter infideles versantur, paruulis moribundis ministratur; & tamen tunc minister non habet intentionem faciendi actum externum, qualem Ecclesia solet facere; nam Ecclesia solet exhibere actionem quamdam externam, quæ etiam exteriùs apparet sacra, & sacramentalis: ille autem vult ponere actionem externam, quæ exteriùs appareat profana, & naturalis: ergo voluntas requisita ad valorem sacramenti, non est faciendi actionem, qualem facit Ecclesia regulariter quoad conditiones externas, sed est intentio actionis ordinatæ ad eumdem finem, ad quem ordinatur ab Ecclesia. Quâdo ergo Concilium exigit animum seriò agendi non loquitur de actione, quæ exteriùs sit seria, sed de voluntate seria agendi, & obtinendi finem, quem Ecclesia intẽdit; alioquin debemus etiam velle ponere actionem, quæ exteriùs non sit simulata; quod tamen ex prædictis exemplis falsum apparet.

22. *Tertiò probatur ab inconuenientibus.* Tertium argumentum desumi solet ab inconuenientibus; nam ex opposita sententia sequitur, si mater lauando filium dicat deuotionis causa: *Ego te lauo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, conficere verum sacramentum Baptismi: item, si Sacerdos legendo Epistolam Pauli proferat illa verba, *Hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*, eo ipso hostiam & calicem manere consecratum, cùm non requiratur alia intentio interna: quæ inconuenientia procedunt etiam contra illam aliam sententiam suprà adductam, vt constat.

23. *Respondet Scribonius.* Respondet ille Auctor *dicta quæst. 7.* ministrum in eo casu non habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; imò nec habere intentionem externam faciendi actum consecrationis externum; verba enim non sunt prolata super determinatam materiam, nec procedit eo modo, quo Ecclesia instituit. Hæc tamen respõsio nullo modo satisfacit: sed quia plures habet partes, oportet singulas examinare.

Examinatur hæc responsio. Et in primis, ad valorem consecrationis non requiritur, quòd proferantur verba eo modo, quo Ecclesia instituit, scilicet præuio Canone, & aliis orationibus; ergo ex defectu illius modi, si aliud non desit, non redditur inualida consecratio. Deinde, quando dicunt, ministrum non intendere tunc facere, quod facit Ecclesia, peto, quid sit illud, quod facit Ecclesia, quòd tunc minister non intendit facere? Si enim id sit proferre verba ad finem sacramenti conficiendi, fateor id non intendi à ministro, & ideo non confici sacramentum, quia requiritur intentio interna conficiendi sacramenti, quæ tunc deest. Præter hoc autem vnum, omnia alia vult facere tunc minister, scilicet proferre illa eadem verba, quæ proferri solent in consecratione.

24. *Instant. Sed contrà.* Dicunt, non habet intentionem externam faciendi actum consecrationis externum. Sed contrà, quia ad valorem sacramenti non requiritur intentio externa, hoc est, quæ manifesta sit circumstantibus: nam posset Sacerdos quasi aliud agens accipere panem in mensa, & dicere secretò, *Hoc est corpus meum*, cum intentione consecrandi, & tunc proculdubio maneret consecratus, licèt intentio non fuisset externa, nec potuisset deprehendi: vnde constat, nec etiam requiri ad valorem, quòd velit facere actum consecrationis externum, hoc est, qui manifestus sit circumstantibus, quod sit consecratio, sed solùm requiritur, quòd faciat illum actum externum proferendi verba cum animo interno consecrandi: ergo neque ex eo defectu minùs erit cõsecratio valida in casu argumenti, si non requiritur intentio interna.

Dicunt denique, in eo casu non prolata esse verba super determinatam materiam. Sed contrà; quia vel sermo est de determinatione externa; & hæc procul dubio non deest; non enim requiritur alia determinatio externa ex parte materiæ, nisi præsentia sensibilis; & eo ipso, quantum est ex se, est capax consecrationis recipiendæ; vel sermo est de determinatione interna, seu mentali, quæ fiat per intentionem consecrantis volentis applicare formam huic materiæ, & non illi. Et hoc quidem verissimum est; & hoc est, quod intendimus, requiri intentionem internam applicandi formam huic materiæ; quæ intentio interna non potest esse in eo, qui interiùs habet animum non consecrandi, licèt eum animum exteriùs non prodat. 25. *Instantiæ Diluitur.*

Simile est aliud argumentum, quod fieri solet: si enim sint decem hostiæ, & Sacerdos velit consecrare solas nouem, nec determinat per intentionem, quam ex illis excludat, nulla manebit consecrata; ergo requiritur intentio interna ad determinandam materiam. 26. *Aliud inconueniens.*

Respondet prædictus auctor, defectum in eo casu non tam prouenire ex defectu intentionis, quàm ex materia indeterminata & vaga; agens enim non potest introducere formam in materiam vagam, & indeterminatam, & non debitè applicatam, prout est in illo casu, atque ideo forma, *hoc est*, &c. est falsa; quia ibi nulla est materia determinata, de qua possit dicere: *hoc*; ergo ex defectu materiæ deficit valor consecrationis. Fateor tamen, in re tanti ponderis vellem rem clariùs explicari, prout necesse esset ad inducendum iterum in scholam sententiam illam ab omnibus iam exclusam. Vndecumque enim prouenial ille defectus, certum est, reducendum vltimò esse ad defectum intentionis; nam applicatio externa materiæ certæ non deest, cùm omnes decem hostiæ sint coram Sacerdote; deficit ergo sola applicatio materiæ per intentionem internam; & hoc est, quod dicimus, præter applicationem externam requiri adhuc intentionem internam ad applicandam complerè materiam, siue ad determinandam formam, siue ad aliquid aliud. Nam peto, quid est re ipsa, tunc non esse materiã determinatã, sed vagam? Planè nihil aliud assignabis, nisi non esse determinatam per intentionem Sacerdotis volentis applicare formam his hostiis, & non illi. Requiritur ergo ad valorem sacramenti talis determinatio facta per intentionem internam Sacerdotis, quæ quidem esse non potest, vbi adest animus internus contrarius nullam consecrandi, quantumuis velit proferre exteriùs verba in præsentiã omnium illarum hostiarum. Et quidem sicut in illo casu non fit sacramentum ex defectu determinationis materiæ; sic quando Sacerdos habet solam vnam hostiam præsentem, non fiet consecratio, licèt fingat se illam consecrare; quia potuit interiùs habere animum consecrandi solam dimidiam partem, non determinando, quam dimidiam, quo casu iam esset inualida consecratio. Item quando baptizat, vel absoluit, posset per illud *te*, velle significare aliquem ex præsentibus; non determinando quem; & sic de aliis sacramentis; quare iam ex mero defectu interno esset re ipsa inualidum sacramentum. *Respondet Scribonius.* *Reijcitur.* *Sic vnius intentionis defectu reperitur.*

Addere possumus argumentum aliud desumptum 27.

ex

Tertiò probatur ex communi Theologorum doctrina.

ex communi doctrina Theologorum, qui docent, sacramenta aliquando posse, & debere conferri sub conditione mentaliter concepta: vt, si Sacerdos dubitat de absolutione à se ritè collata, vel de capacitate pœnitentis, & in aliis similibus casibus. Hæc autem communis doctrina corrueret omnino, si intentio interna contraria non vitiat valorem sacramenti. Si enim minister apponit exteriùs formam, nullo exhibito signo intentionis internæ conditionatæ, sacramentum erit validum absolutè, & non solùm sub conditione; nam sicut intentio mentalis omnino contraria non vitiaret sacramentum, in quo exteriùs non proditur illa intentio contraria: sic intentio interna conditionata, quæ est semicontraria, & quæ exteriùs non proditur, quoad illum defectum consensus absoluti, multò minùs vitiabit valorem absolutum sacramenti; atque ideo sacramentum erit validum, si cætera requisita adsint, licèt conditio re ipsa non subsistat; quod tamen à nullo Theologo conceditur.

28. *Ratio à priori est, quia minister operatur vt minister Christi.*

Denique, ratio à priori esse potest, quòd minister operatur in Sacramentis vt minister Christi: non potest autem minister operari vt minister alterius, nisi habeat animum operandi nomine illius: nam si ego possum emere librum mihi, vel etiam Petro, cuius procurator, & minister sum, non emo validè Petro, nisi habeam animum emendi nomine Petri, & vt minister ipsius. Cùm ergo homo possit verba illa, vel actiones lauandi, vngendi, &c. ponere vel nomine suo proprio, vel nomine Christi, cuius minister est; oportet omnino, quòd habeat animum determinatum operandi, non nomine suo, sed Christi, ad hoc vt illa actio procedat ab ipso, vt à ministro Christi, & sit verè actio sacramentalis.

29. *Instantia.*

Dices, imò posse retorqueri argumentum contra nos; quia si ego velim exteriùs emere librum vt procurator Petri, & Petro, licèt interiùs habeam animum emendi, non Petro, sed mihi, emptio tamen facta censebitur pro Petro: ergo qui vult exteriùs operari vt minister Christi, licèt interiùs contradicat, re tamen vera operabitur nomine Christi, nisi oppositum exteriùs manifestet. Respondeo negando assumptum; nam in eo casu liber non acquireretur Petro. Posset fortasse dici, neutri acquirendum, nec mihi, nec Petro: non Petro, quia non habui verum animum comparandi illi librum; non mihi, quia venditor non habuit animum transferendi dominium in me, sed in Petrum, cui ego dixi, me velle emere. Sed quidquid sit de hoc, si non loquamur de emptione, sed de donatione, certum videtur, quòd licèt ego dicam alicui, me donare illi eleemosynam, vel quidquam aliud nomine Petri, cùm tamen reuera habeam animum internum donandi, non ex pecuniis Petri, sed ex meis, & meo nomine, tunc, inquam, donatarius verè acquiret dominium, & res erit donata, non nomine Petri, sed meo, quantumcumque exteriùs appareat oppositum. Similiter ergo in actione sacramentali, si quis dicat, se vngere, v.g. nomine Christi, habeat tamen animum non vngendi nisi nomine suo, reuera non operatur vt minister Christi, sed suo nomine, licèt exteriùs oppositum præsumatur.

Diluitur.

Quid intendat, qui vult facere, quod facit Ecclesia.

30. *Hic quæritur quid velit minister prater actionem externam.*

Petes, quid velit ex parte obiecti, qui vult facere, quod facit Ecclesia? Si enim non vult præcisè actionem externam, & modum externum, quo operari solet Ecclesia; ergo debet velle alium modum internum: hîc autem non apparet, quis sit, quia non est necesse, quòd minister velit, & intendat finem, quem intendit Ecclesia; nam finis, ad quem ordinatur sacramentum, est gratia sanctificans, quæ per sacramentum confertur; posset autem aliquis validè conferre sacramentum, etiamsi vellet non conferre gratiam per illud: stat enim velle causam, nempe sacramentum, & simul desiderare, & velle, quòd non conferat gratiam: ergo voluntas requisita ad valorem sacramenti, non est velle finem sacramenti, quem intendit Ecclesia. Quid ergo est, quod debet velle minister præter actionem externam, & modum externum?

31. *Varia sententia.* Vasquez. Richard.

Aliqui dicunt, ministrum debere velle finem seu effectum sacramenti. Pro qua sententia P. Vasquez hîc *disp.* 138. *num.* 35. affert Richardum. Alij volunt, quòd saltem intendatur finis proximus sacramenti, licèt non remotus: qui baptizat, v.g. licèt non intendat iustificationem paruuli, debet tamen velle eum facere Christianum. Alij communiter dicunt, sufficere intentionem faciendi sacramentum, etiamsi aliquis positiuè vellet non conferre effectum sacramenti; quod probat Suarez *lib... disp.* 13. *sect.* 2. *paulo ante finem.* Vnde idem Suarez *in Comment. art.* 8. *ante med.* dixit, solùm debere intendi constitutionem sacramenti. Vasquez verò loco citato explicat hoc ipsum alijs verbis: scilicet, debere ministrum intendere illam actionem & verba, non tantùm vt res naturales sunt, sed etiam vt sunt cæremonia quædam religiosa alicuius gentis, aut nationis.

Communiter dicitur velle facere sacramentum. Suarez.

32. *Non requiritur intentio effectus proximi vel remoti.*

Ego admitto libenter, non requiri intentionem finis, seu effectus remoti, vel proximi, quem confert sacramentum; imò posse validè conferri sacramentum, cum voluntate non ponendi effectum: si, v.g. Hæreticus credat, sacramentum non conferre gratiam, vel characterem, & idcirco nolit eos effectus conferre, potest tamen velle conficere verum sacramentum, quantum satis est ad illud de facto conferendum. Cæterùm, obiectum illius voluntatis videtur adhuc magis explicandum: dicere enim, quòd volumus constitutionem sacramenti, non explicat satis illud obiectum: petimus enim, quid includat constitutio sacramenti, quam volumus? An solam actionem, & modum externum? & hoc esset incidere in sententiam suprà impugnatam. An aliquid etiam internum? Et hoc vel est ipsamet intentio, & hæc non potest esse obiectum intentionis debitæ; nam esset obiectum sui ipsius; vel est aliquid distinctum ab ipsa intentione, & de hoc quærimus, quid sit?

33. *Explicatur præsens difficultas.*

Eodem modo argui potest contra illum alium modum explicandi, debere scilicet intendi rem illam, & verba, quatenus sunt cæremonia religiosa alicuius gentis, vel nationis: nam, vel quatenus est cæremonia aliqua religiosa, nihil addit supra actionem, & modum externum; & hoc esset incidere in sententiam contrariam suprà impugnatam; vel addit aliquid, quod velimus; & restat explicandum, quid hoc sit, an intentio nostra? & hoc non; quia intentio vellet seipsam; an denique aliquid præter intentionem?

34. *Sententia quorumdam rejicitur.*

Dices, illam actionem provt cæremoniam sacram, addere institutionem, qua instituta est ad significandam, & augendam sanctitatem. Sed contra; quia minister, dum confert sacramentum, non debet, nec potest, intendere institutionem sacramenti: illud enim potest intendere, quod ipse potest causare; ipse autem nullo modo potest ponere, aut causare institutionem iam factam sacramenti; hoc enim non pendet vllo modo à ministro; ergo si actio illa, provt est cæremonia religiosa, solùm addit supra actionem naturalem institutionem, quam

minister

minister nec debet, nec potest intendere, consequens est, vt nec debeat, nec possit intendere illam actionem, provt est cæremonia religiosa & sacra.

35. *Facilius explicatur si dicamus ministrum velle tantum operari nomine Christi.*

Aliter videtur hoc ipsum faciliùs posse explicari, si dicamus, ministrum, dum vult facere quod facit Ecclesia, non velle solùm actionem externam, & verba, neque etiam solum modum externum loquendi, & agendi seriò in externa specie, vt dictum est, sed aliquid aliud; scilicet, loqui & operari, non nomine proprio, sed Christi, & vt ministrum Christi. Quid autem sit ex parte obiecti voliti agere, & loqui nomine Christi, declarari potest ex humanis: quando enim ego volo emere librum, non meo nomine, sed Petri, cuius procurator sum, volo non solùm actionem externam emptionis, sed volo etiam operari, vt procurator Petri, & nomine ipsius. Quid autem velim ex parte obiecti volendo operari nomine Petri, intelligi potest ex iis, quæ latiùs diximus tomo superiori, disp. 3. de Incarnat. sect. 5. vbi latè explicuimus obiectum earum voluntatum, iuxta quam doctrinam dicendum est, me operari, & emere nomine Petri, esse velle per velleitatem, seu voluntatem inefficacem secundùm modum tendendi, quod ex actione mea non oriretur ius mihi, sed Petro, sicut si esset actio Petri; quæ velleitas mea, supposita altera simili voluntate in Petro, qua per velleitatem voluit ex meis actionibus manere obligatus, & acquirere iura, sicut ex suis, qua voluntate constituit me procuratorem suum: hac, inquam, duplici velleitate posità, vtraque, quoad effectum, reputatur efficax; quia prudentes existimant, Petrum re vera obligatum manere, & lucrum habere debere ex meis actionibus, sicut ex suis; quæ omnia loco citato latiùs declarata sunt. Similiter ergo in præsenti materia, me operari nomine Christi, & vt ministrum ipsius, est quòd Christus deputauerit me ministrum suum per talem voluntatem, seu velleitatem, qua, quantum est ex se, vellet meas actiones in tali, vel tali genere esse æquiualenter suas in ordine ad tales vel tales effectus: qua Christi voluntate posità, ego habeo aliam velleitatem, qua hîc, & nunc vellem hanc actionem meam reputari ab omnibus, non vt meam, sed vt actionem Christi; & per hanc voluntatem actio mea denominatur formaliter facta à me, non meo nomine, sed nomine Christi, & me operatum esse vt ministrum Christi; quia in iudicio prudentum illa mea velleitas acceptatur pro voluntate efficaci. Itaque ex parte obiecti non solùm volo actionem, & verba externa, sed volo velleitate quadam, quòd illa mea loquutio, & actio accipiatur, & æstimetur pro loquutione, & actione, non mea, sed Christi. Quomodo autem illa mea intentio, aut voluntas non habeat seipsam pro obiecto, explicuimus etiam loco citato in aliis voluntatibus similibus, & dicemus etiam in tomo sequenti de Pœnitentia agentes de voluntate Diuina condonante extrinsecè peccatum: eadem enim prorsus est doctrina vtriusque difficultatis, & ideo non oportebit eam sæpius repetere.

Exemplum explicatur.

Vide tom. 1. de Incarnat. disp. 3. sect. 5.

36. *Velle operari nomine Christi implicitè satis est.*

Notandum tamen est, non requiri ad valorem sacramenti, quòd minister velit explicitè operari nomine Christi, aut vt minister, ipsius; sufficit enim id implicitè velle, quod multis modis contingere potest, v.g. si quis velit facere, quod facit Ecclesia, seu vti illius verbis, & rebus eo modo, quo Ecclesia iis vtitur, vel etiam, non cogitando de Ecclesia vniuersali, velit facere quod facit talis Ecclesia particularis, vel quod facit talis Parochus, vel quod faciunt aliqui, apud quos audiuit illa signa adhiberi, tamquam cæremonias religiosas: his enim omnibus modis apprehendit, aliquid latere sub illis signis, quod, quidquid illud sit, in confuso intendit, vt bene explicat Vasquez *vbi suprà num. 51. & sequentibus.* Nunc dissoluamus argumenta contraria.

Vasquez.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta contra doctrinam præcedentem.

37. *Obiectio prima.*

PRimò obiicitur factum Athanasij, qui cùm puer esset, alios pueros ludens baptizauit; quem baptismum validum fuisse declarauit Alexander Patriarcha Alexandrinus. Similem aliam historiam refert Nicephorus *lib. 3. hist. cap. vlt.* de puero Iudæo ab aliis pueris per ludum baptizato; quem etiam Baptismum Ecclesia Constantinopolitana approbauit: non ergo requiritur intentio. Respondeo, aliud esse fictionem, aliud ludum: potest enim cum ludo esse intentio sufficiens ad faciendum actum validum. Sic pueri, quorum ætas æmulatrix est actionum, quas in senioribus vident, solent etiam per ludum Reges creare, quibus alij per diem, vel horam obedire teneantur; & quidem non solùm volunt fingere, quasi in scena id, quod adulti seriò agunt, sed etiam verè intendunt, quantum possunt, tribuere illi puero auctoritatem imperandi, & seipsos volunt obligare ad obediendum per totum illum diem. Sic etiam potuerunt pueri illi velle non solùm repræsentare, & fingere, quod factum fuerat in Ecclesia à Sacerdote baptizante pueros, sed etiam imitari, & facere, quod illi faciebant. Cùm ergo diligenter fuerint interrogati circa intentionem suam, &, præuio examine, fuerit declaratus Baptismus validus, credi debet, inuenisse Præsules illos intentionem non solùm faciendi actum externum, sed faciendi actum validum, quantum possent, præsertim cùm nollent baptizare eos, qui iam baptizati erant, sed solùm Catechumenos, vel non baptizatos; quod quidem signum erat voluntatis conferendi verum Baptismum, & non fictum; hunc enim possent etiam circa baptizatos æquè bene fingere.

Nicephor.

Soluitur; aliud est fictio, aliud ludus.

38. Quod confirmari rursus potest ex historia illa, quæ refertur in Prato Spirituali *cap. 196.* de pueris, qui per ludum voluerunt Missam celebrare, elegerúntque vnum in Presbyterum, & alios duos in ministros; cùm verò ad consecrationem ventum esset, & verbis prolatis, communicare vellent, igne de cœlo misso territi, & semimortui iacuerunt. Nam illi etiam tentasse videntur, non fingere, sed Missam facere, quantum possent. Dixerunt enim: *Celebremus Missam, & offeramus Sacrificium, & communicemus, sicut semper in sancta Ecclesia Presbyter facit.* Sic ergo de Baptismo fieri potuit, vt verum etiam Baptismum conferre voluerint, & quod in Missa defectu potestatis non potuerunt, in Baptismo reipsa fuerint consequuti.

Pratum Spir.

39. *Obiectio secunda.*

Secundò obiicitur simile argumentum ex facto S. Genesij Martyris, qui cùm mimus esset, & in scena, vt Imperatori placeret, & irrideret sacramenta Christiana, baptizari se faceret, repente mutatus, & ab Angelo monitus de efficacia illius aquæ ad remissionem præteritorum peccatorum, si ex corde vellet ad Christum transire, baptismo illo iustificatus est, & statim fidem publicè professus, pro ipsa constantissimè mortuus, martyrio coronatus est. Aliqui volunt, baptizatum fuisse, non à sodalibus, sed à vero Sacerdote Christiano ad hoc in scenam vocato. Hoc tamen incredibile est; quomodo enim Sacerdos Christianus veniret absque ingenti sacrilegio ad cooperandum ludicro spectaculo, quod totum ad irrisionem legis Euangelicæ ordinabatur?

40. *Variæ responsiones recitantur.*

Quomodo

Quomodo item auderet in publica luce coram Imperatore Christi persequutore acerrimo sese Sacerdotem Christianum manifestare? Denique, quomodo impunè id fecit, & pacificè, peracto Baptis-
41. mo, domum redire permissus est? Nec multò credibilius est, quod alij dicunt, mimum illum, qui Sacerdotis personam agebat, licèt irrisionis causa id faceret, habuisse tamen intentionem faciendi, quod faciebant Christiani, & ideo contulisse verum Baptismum. Hoc, inquam, difficile etiam creditu est; nam nec Christiani ipsi, quando in scena agunt personam Sacerdotis baptizantis, habere veram intentionem baptizandi, aut faciendi quod facit Ecclesia, sed solùm representandi, & fingendi illud: quantò minus Paganus, qui Ecclesiam irridebat, existimabitur habuisse talem intentionem faciendi verum sacramentum.

42. *Melius respondetur.* Facilius fortasse dicetur, licèt Baptismus ille non habuerit omnia, quæ re vera exiguntur ad valorem nostri Baptismi, Deum tamen prius excitasse Genesium ad veram conuersionem, & amorem sui, & desiderium salutis: quod indicat Vincentius Beluacensis *in speculo Histor. lib. 12. cap. 104.* dum referens hanc Genesij historiam, dicit, quòd Sacerdoti ad se venienti, & interroganti: *Quid ad nos misisti, filiole? Ille non iam simulatè, & fictè, sed ex puro corde respondit: Quia gratiam Christi consequi cupio, per quam renatus liberer à ruina iniquitatum mearum.* Potuit ergo diuina gratia adiutus ante Baptismum concipere veram contritionem, qua effectus Baptismi conferretur. Solum videtur obstare, quòd Angelus ante ablutionem illi apparens promiserit, media illa aqua, remissionem omnium suorum delictorum, quæ in libro omnia, & singula scripta legebantur. *Aqua*, inquit, *hæc delet omnia ista, quæ te feciſſe cognoscis. Cum autem aqua perfusus esset, simul & liber ille perfusus niue candidior effectus est; ita etiam vt signum Scripturæ præteritæ non demonstraret.* Fatendum ergo est, aquam illam valuisse ad remissionem peccatorum. Respondeti tamen potest, potuisse quidem valere ad expiationem reatus pœnæ, qui adhuc supererat, quam pœnæ remissionem potuit Deus per modum Indulgentiæ alligare illi apparenti Baptismo, vt illam imaginem veri Baptismi honoraret. Porro illa remissio reatus pœnæ sufficit, vt diceretur aqua delere peccata. Sic enim *Act. 22.* dictum est ab Anania Paulo, qui iam, per contritionem fuerat iustificatus: *Exsurge, & baptizare, & ablue peccata tua*; quia nimirum adhuc poterat habere reatum pœnæ temporalis, quem Baptismatis aqua deleret. Nec nouum est, quòd intuitu baptismi inualidi in ratione baptismi, Deus concedat gratiam aliquam propter imaginem veri Baptismi. Sic enim legimus etiam in Prato Spirituali *cap. 176.* Iudæum quemdam moribundum in deserto petiisse enixè ab itineris comitibus baptismum; cumque aqua nulla posset haberi baptizatum ab illis arena loco aquæ, & statim ab omni prorsus ægritudine liberum iter cum eisdem fuisse prosequutum. Potuit ergo similiter Deus honorare illam imaginem veri Baptismi in Genesio propter effectum suscipientis, donando eidem indulgentiam plenam peccatorum etiam quoad pœnam.

Vincent. Beluacens. — 43. — Act. 22. — Prat. Spirit.

44. Augustin. *Tertia obiectio ex Augustino.* Tertiò, obiicitur Augustinus *lib. 7. de Baptismo contra Donatistas, cap. 53.* & refertur in cap. *solet.* de consecratione, *dist. 4.* vbi Augustinus de baptismo etiam absque intentione ministri collato sentire videtur esse validum. *Nequaquam*, inquit, *dubitarem habere eos baptisma, qui vbicumque, & à quibuscunque illud verbis Euangelicis consecratum sine sua simulatione & cum aliqua fide accepissent.* Quæ verba, licèt vniuersalia sint, possent tamen explicari, vt sermo sit solùm, quantum est ex parte suscipientis baptismum, in quo ad eius valorem requiritur sola intentio, semper tamen in conferente supponitur potestas, & voluntas baptizandi, quæ ibi non excluditur. Cæterùm P. Vasquez *disp. 138. num. 48. & sequentibus* obseruat, Augustinum eo capite loqui de vtroque, scilicet de recipiente & de ministro, vt ex contextu constat. Vnde concludit, Augustinum ibi dubitasse de baptismo absque intentione ministri collato; & propendisse in eam partem, vt simulatio ministri non noceret, saltem quando ex parte recipientis fides aliqua, & intentio esset: quia nimirum Augustino perspecta non fuerit ea veritas de necessitate intentionis in ministro, quæ nondum fuerat apertè à Conciliis definita. Vasquez.

45. *De multis in eo capite dubitauit Augustinus.* Ego sanè fateor, Augustinum in eo capite de multis dubitasse, de quibus modò propter clariorem Conciliorum lucem nobis exhibitam ampliùs non dubitamus. Video etiam (id quod in aliis materiis ipsi Augustino, & aliis Patribus accidit) pro zelo in Hæresin, quam impugnabant, in partem aduersam acriter inclinasse: quia nimirum Donatistæ negabant, validum esse baptismum ab hæreticis collatum, Augustinum adeò in baptismi valorem inclinasse, vt de baptismo etiam mimicè & per iocum collato, & suscepto dubitarit, an validus reputandus esset, nec ne? Cæterùm, adhuc in iis, quæ ex propria sententia in toto eo capite asseuerat, non video, quid cogat ad fatendum, quòd Augustinus dixerit, validum esse baptismum absque ministri intentione collatum. Nam si totum caput attentè legatur, apparebit, Augustinum nomine, *fallaciter dantis, vel suscipientis*, non intellexisse dantem; vel suscipientem absque intentione, sed absque fide, aut existimatione requisita de veritate sacramenti, vel cum simulatione, fingendo se aliter sentire, quàm reuera sentiat. In primis enim comparat eum, qui in Ecclesia Catholica fallaciter, hoc est, cum simulatione baptizatur, cum eo, qui apud hæreticos absque fallacia, hoc est, absque simulatione: vbi nomine *simulationis* intelligit fingere se Catholicum apud Catholicos, cùm ille alius non se fingat aliud apud hæreticos ab eo, qui exteriùs apparet. Rursùs eodem modo comparat ibi eum, qui in hæresi fallaciter, cum eo qui in mimo cum fide, repentina pietate mutatus suscipit: vbi vides, opponi fallaciam suscipientis in hæresi, fidei suscipientis in mimo: fallacia ergo illa est defectus existimationis debitæ de illo baptismo, quem exteriùs suscipit, fingendo se illud magni facere. Quod idem postea explicat comparans iterum eum, qui fallaciter inter Catholicos ministrat, vel suscipit, cum illo, qui in mimo conuersus suscipit, de quibus quærit: *an quantum ad ipsos quidem attinet homines, plurimum distet inter credentem in mimo, & irridentem in Ecclesia, ad ipsius autem sacramenti integritatem nihil interſit.* Vbi etiam opponit fallaciæ illi fidem credentis: nomine ergo *fallaciæ* intelligit simulationem, seu alium sensum internum de sacramento, quod suscipit. Vnde paulò post de iis, qui fallaciter suscipiunt, dicit, non solere vnquam, re comperta, baptizari de nouo, sed puniri. *Si postea* (inquit) *prodatur, nemo repetit, sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur.* Non est autem credibile, in Ecclesia fuisse vnquam talem vsum, vt qui absque sua intentione baptizati essent, non baptizarentur, sed excommunicarentur; non ergo intelligit per eiusmodi fallaces, eos, qui intentionem non haberent suscipiendi baptismi, sed eos qui fallebant fingendo se eiusdem religionis, in qua baptizabantur. Ad eumdem

Respondetur obiectioni, & explicatur mens Augustini.

dem autem vsum,& praxim Ecclesiæ alludere videtur paulò inferius in illis verbis; *Sicut iam, præteritis maiorum statutis, non dubito, etiam illos habere Baptismum, qui quamuis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel vbi putatur esse Ecclesia ab iis, in quorum societate id accipitur.* Erant ergo statuta de non rebaptizandis iis, qui fallaciter in Ecclesia baptizabantur, quæ, vt dixi, credibile non est prohibuisse baptismum eius, qui absque intentione se baptizare permisit, sed eius qui fingens se Catholicum apud Catholicos, vel hæreticum apud hæreticos, baptizatus fuerat; nam licèt ipse irridere voluisset, & ad lucrandum, vel aliquem alium finem id fecisset, verè tamen baptizatus erat: sicut Iudæi, qui ob metum sinunt se baptizari. Tota autem hæc explicatio, & doctrina videtur optimè respondere intento Augustini in illo capite, in cuius initio quæstionem proposuit de eo, qui non erat Christianus, sed curiositate didicit ritum baptismi, an re vera validè baptizaret? cui quæstioni subnectit alia dubia sub ea contenta de iis, qui simulant fidem, quam non habent, an validè baptizent, vel baptizentur? Cùm ergo principalis quæstio oriretur ex defectu credulitatis, de hoc eodem defectu, & non de defectu intentionis accipiendus est Augustinus, in reliquo capitis contextu, ne tanto Doctori crassissimam ignorantiæ labem concedamus. Quod verò idem Augustinus *Tractatu 5. in Ioannem*, dicit, baptismum ab ebrioso collatum, validum esse, hoc, inquam, difficultatem non habet, nam ibi non est sermo de ebrio, in quo non datur sufficiens intentio tempore ebrietatis, sed de ebrioso, id est, qui solet inebriari, quod vitium non tollit valorem, & intentionem debitam, quo tempore sobrius est.

Tota hæc explicatio optimè respondet menti Augustini.

46. Quartò, obiicitur responsum Nicolai Papæ I. ad consulta Bulgarorum, quod refertur *in 3. tom Concil.* & in cap. *A quodam Iudæo*, de Consecrat. *dist. 2.*, vbi Papa interrogatus de iis, qui baptizati fuerant à quodam Iudæo, de quo dubitabatur, an esset Christianus, vel Paganus; respondit Pontifex: si debita forma baptizati erant, non esse rebaptizandos; non ergo curabat de intētione interna, sed de ritu externo. Respondeo facilè, argumentum esse negatiuum. Pontifex enim nihil dixit de intentione, sed ad dubium propositum, quod solùm proueniebat ex eo, quòd minister non erat baptizatus, respondit, id non obstare, si debitum ritum in sacramento seruauit.

Quarta obiectio. Nicol. I.

Soluitur.

47. Quintò, arguitur ratione; quia in contractibus, & rebus humanis non requiritur talis intentio in nuncio, & ministro, sed exequutio operis sibi à domino iniuncti: ergo cùm in Sacramentis Christus sit, qui per ministros operatur, non est requirenda ad valorem intentio ministri, sed Christi, dum minister rem sibi iniunctam ritè exsequatur. Respondeo inprimis, in ipso nuncio & ministro requiri intentionem aliquam internam præter exsequutionem externam. Nam si verba, exempli gratia, sint ex se indifferentia, vt dicantur vel suo ipsius nomine, vel Domini, procul dubio non erunt prolata nomine Domini, nisi minister, vel nuncius habeat interiùs intentionem loquendi, non suo, sed Domini nomine. Talia autem sunt verba sacramentalia; nam voces illæ: *Hoc est Corpus meum; ego te absoluo*, &c. indifferentes sunt ex se ad hoc, vt significent Sacerdotem de se solo loquentem, vel etiam loquentem nomine alterius, nempe Christi: ergo sicut quælibet aliæ voces æquiuocæ, sic etiam hæ, necesse est, quòd determinentur per intentionem loquentis ad talem significationem potiùs, quàm ad aliam. Non ergo sufficit, quòd nuncius vel minister proferat exteriùs tales voces à Domino impositas ad valorem actus, nisi velit loqui, vt nuncius & minister; alioquin voces non significabunt, vt constat.

47. Quinta obiectio.

Respondetur.

Adde, in Sacramentis ministrum non esse merum nuncium, sed quasi œconomum, qui ex præscripto Domini emit aut vendit triticum, vel vinum: ad quod non sufficit externa actio, nisi habeat intentionem emendi aut vendendi, hoc est, transferendi reuera dominium pecuniæ, vel tritici; & hoc non sibi, sed Domino; sine qua intentione actus non est validus, sed apparens. Porrò ministros Sacramentorum hoc pacto esse deputatos, probatum est suprà ex singulorum formis, & essentiis.

In Sacramentis minister non est merus nuncius, sed quasi œconomus.

48. Sextò obiicitur, quia sacramenta sunt signa à Christo instituta: signum autem non habet suam significationem dependenter ab eo, qui signo vtitur, sed ab eo, qui imposuit: quantumcumque enim ego nolim, hanc vocem *homo* significare hominem, nihil aliud significabit nisi hominem: ergo nec minister adhibens actionem sacramentalem, potest impedire, quòd significet id, ad quod significandum à Christo est instituta. Respondeo, quando ponitur actio externa sola, non poni totum, quod Christus instituit ad significandam gratiam: Christus enim non instituit in signo solam actionem externam secundùm se, sed vt factam ex intentione ministri, vt suprà probatum est.

48. Sexta obiectio.

Responsio.

49. Septimò obiicitur, licèt minister nolit causare effectum sacramenti, non potest sacramenti efficaciam impedire; ergo nec poterit impedire significationem, licèt non habeat intentionem significandi. Respondeo eodem modo: sicut posito sacramento, non potest minister impedire eius effectum, sic nec potest impedire eius significationem, si ponatur sacramentum; cæterùm sicut potest impedire effectum nolendo ponere sacramentum, sic potest impedire significationem. Discrimen tamen est, quòd significatio est ipsa essentia sacramenti, atque adeò non potest velle sacramentum, quin velit significationem: effectus verò, seu res significata non est essentia sacramenti, & ideo posset minister aliquo modo velle sacramentum, quin velit effectum; licèt reuera volendo sacramentum, implicitè, & in causa, velit aliquo modo eius effectum.

49. Septima obiectio.

Soluitur.

Significatio est de essentia Sacramenti, non verò effectus.

Petes, quid si explicitè nolit effectum sacramenti? Tunc enim non videtur posse velle sacramentum, cùm hoc non possit poni sine suo effectu, si non detur obex. De hoc dicemus seorsim sect. sexta, vbi etiam de intendente facere contractum matrimonij, non verò sacramentum.

Octauò obiicitur: quia Christus potuit instituere sacramenta absque necessitate talis intentionis ad eorum valorem; & hic modus vtiliot esset ad tollenda dubia, & pacandos animos fidelium: ergo ita credendum est instituisse, præsertim cùm non deceat, alienam culpam nolentis facere sacramentum validum nocere suscipienti, qui bona fide accedit, & accipit, nec ampliùs de repetendo illo sacramento sollicitus est. Respondeo, pericula ex malitia ministri eadem ferè esse præscindendo ab intentione: potest enim subticere aliquod verbum formæ, mutare, adiungere, præsertim apud imperitos, & indoctos. Aliunde verò congruum erat, sacramentales actiones esse actiones religiosas, & cæremonias sacras, quibus Deus ab hominibus coleretur; atque adeò oportebat fieri ex intentione exercendi cultum illum, cultus enim non est sola actio externa, nisi oriatur ex intentione interna colendi, & significandi. Nec ex hoc nascitur maius fundamentum dubitandi de valore sacramenti; qui enim dubitat de ministro, an habuerit intentionem, pariter poterit dubitare, an protulerit omnia verba,

50. Octaua obiectio quia Christus poterat instituere sacramēta absque intentione ministri.

Respondetur.

vel adhibuerit materiam necessariam: quare sicut de his non dubitamus moraliter, sic nec de intentione habemus tale dubium morale.

51. *Obiectio nona.* Nonò obiciunt; quia sacramentum est signum sensibile; illa autem intentio interna est insensibilis, & in hominis mente delitescit; ergo non potest esse pars sacramenti. *Responsio.* Hoc argumentum nihil probat: cùm constet, contritionem internam, quæ etiam in homine delitescit, esse partem intrinsecam sacramenti Pœnitentiæ. Sufficit enim, si sensibilis fiat per aliud exterius signum, provt contritio manifestatur per externos actus pœnitentis: & hoc etiam modo intentio ministri manifestatur per actiones externas, & fit sensibilis per illas. Non est autem pars sacramenti sola manifestatio ipsa externa, sed etiam res interna manifestata, provt constat in contritione.

52. *Decima obiectio.* Decimò obiiciunt; si necessaria est intentio in ministro, quomodo potest hæc esse in Hæreticis, qui vel sacramenta, vel eorum effectum negant, & detestantur? & tamen Ecclesia ratum semper habet baptismum ab hæretico collatum. *Responsio. Error privatus non nocet sacramento.* Respondeo, errorem privatum non nocere sacramento, si minister velit facere quod Christus instituit, quod de omnibus Hæreticis præsumitur: nemo enim est tam insanus, vt nolit facere validum actum, quem reuera vult facere. Omitto alia leuiora argumenta, quæ afferunt, quia nullius sunt ponderis: nunc videamus potissima ex iis, quæ affert Scribonius, vbi suprà pro sua sententia.

53. *Vndecima obiectio.* Obiicit ergo vndecimò, quia minister personam, & vices gerit Ecclesiæ; sed Ecclesia verè iudicat esse baptizatum, quem exteriùs vidit ritè baptizari; ergo minister per intentionem internam Ecclesiæ non conformem, si habeat externam illi conformem & faciat, quod ipsa facit, sacramentum irritare non potest. *Respondeo. Minister potius est Christi quàm Ecclesia.* Respondeo, ministrum propriè loquendo, in sacramentis conficiendis magis esse ministrum Christi, quàm Ecclesiæ: ipsúmque Christum agnoscere optimè defectum intentionis, & quod homo tunc non vult agere nomine Christi; atque adeò Christus non habet ratum baptismum, v. g. tamquam suo nomine collatum. Adde, licèt operaretur nomine solius Ecclesiæ, adhuc actum fore inualidum ex defectu intentionis, provt accidere potest in absolutione ab excommunicatione, quæ datur à Sacerdote nomine Ecclesiæ; & tamen si non habeat verè intentionem absoluendi, absolutio erit inualida, licèt exteriùs ob errorem existimetur valida. Sicut si œconomus habens à domino facultatem condonandi debita, fingeret se alicui condonare absque intentione condonandi, condonatio reuera esset inualida ex defectu consensus, licèt exteriùs præsumeretur valida, quamdiu non constaret de defectu intentionis: idem ergo est de absolutione à censura, cùm sequatur conditiones condonationum, & contractuum humanorum.

54. *Duodecima obiectio.* Obiicit 12. Actio semper se tenet ex parte potioris agentis; & quoties agens debitè applicatum est passo ad suscipiendam actionem disposito, sequitur effectus. Sed Deus est præcipuum agens in sacramento, minister verò est instrumentum; ergo si passum, nempe suscipiens, est debitè applicatum agenti Deo, scilicet per ministrum operantem exteriùs in persona Ecclesiæ, & facientem quod ipsa facit, subsequetur verè effectus, licèt desit intentio interna. *Respondetur retorquendo argumẽtum.* Respondeo retorquendo argumentum; nam agens, quod non agit se solo, sed medio instrumento, licèt agens sit applicatum passo, si tamen instrumentum non sit debitè applicatum, non producitur effectus. Sic enim Faber applicatus ligno, vel ferro, nihil operatur, si instrumenta eius artis, scilicet ferra, vel malleus, non sint etiam applicata. Quamuis ergo Deus, qui est principale agens, sit passo applicatus, non operabitur effectum sacramentalem, quamdiu instrumentum, qui est minister, non fuerit debitè applicatum; quæ applicatio potissimè fit per intentionem, cùm sit instrumentum morale, & actiuum, sicut etiam Deus per intentionem applicatur.

55. *Decimatertia obiectio.* Obiicit 13. inter duo pugnantia, agens cum prædominio, licèt illud aliud repugnet, suum sortitur effectum: ergo licèt intentio interior, & exterior pugnent, exterior obtinebit effectum, quæ fortior est, quia Deus cum ipsa concurrit; & si deficeret, defectum suppleret; & præterea procedit ad opus, quod non facit interior; & in persona Ecclesiæ videtur sacramentum administrare.

Responsio, intentio interna comparatur cum externa tamquam quam comprincipium. Respondeo, intentionem internam contrariam non solùm comparari cum externa, tamquam agens contrarium, sed etiam tamquam comprincipium requisitum, sine quo intentio externa nihil potest facere. Nam sicut ad videndum requiritur oculus, & species obiecti, ex quibus si desit species, quæ ignobilior est, non sequetur effectus: sic ad actus humanos requiritur actio externa, & intentio interna; quarum si desit interna, nihil fit; vt contingit in contrahente matrimonium fictè absque consensu interno; & eodem modo ad sacramentum validum requiruntur illa duo comprincipia, quorum si vnum desit, nihil fit. Quod autem addit ille Auctor, ex nam intentionem talem esse, vt si deficeret, Deus suppleret defectum; si, vt sonat, accipiatur, non potest vllo modo admitti; certum quippe iam est inter Theologos, quòd intentio sola baptizandi absque actione externa non sufficit, vt de facto paruulus non baptizatus saluetur.

56. *Decimaquarta obiectio.* Obiicit 14. opus potiùs sequitur praxim, quàm speculationem; quia illa, & non hæc, tendit ad opus; sed intentio ministri, qua procedit ad opus, est practica, interna verò contraria est speculatiua; ergo opus quod sequitur, quoad actum externum, debet potiùs pendere ab intentione practica quàm à speculatiua. *Respondeo.* Respondeo, in opere sacramentali posse considerari, & actionem meram externam, & valorem ipsius: & quidem in ordine ad solam actionem externam intentio proferendi verba, & lauandi puerum est practica, & ponit suum effectum: verè enim proferuntur verba, & infans abluitur. At verò *In ordine ad valorẽ actus externi intentio interna est etiam practica.* in ordine ad valorem actus, illa alia interior intentio est etiam practica; vult enim, vel non vult valorem, & ponit, vel tollit illum; quia cùm valor sit effectus moralis, potest illa intentio esse operatiua, vel destructiua illius; vt constat ex omnibus humanis contractibus, quorum valor dependet ab illa intentione; &, illâ ablatâ, contractus non est validus, sed fictus.

57. *Decimaquinta obiectio.* Obiicit 15. Si quis interius adorationem idolorum detestaretur, & tamen exteriùs sponte procederet ad illa colenda, verus esset idololatra; ergo si sponte accedat ad sacramenta conferenda, & per signa, ac verba exteriora, actumque ritè exactum ostendat, se velle conferre sacramentum, verè, & validè conferet, licèt interior intentio praua sit. *Retorquetur argumẽtum.* Respondeo retorquendo argumentum; nam licèt aliquis exteriùs offerat thus idolis; si tamen interiùs non habet animum colendi, non erit verus idololatra, aut cultor Deorum, sed fictus, & apparens; vt cum communi docet Thomas Sanchez *lib. 2. de præceptis Decalogi, cap. 37. n. 23.* sicut è contra non esset vera adoratio Dei; sed ficta, quando, ne agnoscatur, aliquis genuflectit coram Eucharistia, sine animo tamen eam adorandi; de quo diximus latè *tom. 1.* Th. Sanch.

agentes

agentes de essentia Adorationis: ergo similiter non ministrat verum sacramentum, qui fictè ponit actum externum sine vllo animo colendi Deum per talem actionem. Fatemur ergo paritatem; nam sicut ille, qui metu adorat idola, potest habere verum animum adorandi, licèt idola ei displiceant, & interiùs detestetur eorum cultum, & tunc erit verus cultus: sic qui detestatur sacramenta, posset metu coactus habere animum illa conferendi; & erit sacramentum validum. Cæterùm, sicut in primo casu posset ille fictè ponere actionem externam absque vllo animo colendi, & tunc non est verus cultus, sed fictus; sic posset minister non habere animum conficiendi sacramentum, & tunc licèt ponat totam actionem externam, non erit verum sacramentum, sed fictum.

58. *Decima sexta obiectio.* Obiicit 16. Quod dare non potest minister, nec potest auferre: sed non potest conferre sacramentum, per solam intentionem internam; ergo nec per solam internam potest auferre. *Simile eiusdem auctoris argumentum.* Simile est aliud argumentum eiusdem: sicut se habet bona intentio ad constituendum sacramentum, sic mala ad destruendum; sed bona intentio in intimis recluſa præcordiis, non constituit sacramentum, si contrarium exerceatur exteriùs; ergo mala intentio in intimis latebris concluſa irritare non debet sacramentum, si exteriùs omnia debitè fiant. *Reijcitur utrumque.* Argumenta sanè Theologo non digna ad persuadendam doctrinam adeò singularem. Sicut si argueres: minister non potest per sola verba absque ablutione conferre baptismum; ergo nec per solum silentium potest illud auferre, si cætera adsint.

59. *Decima septima obiectio.* Obiicit 17. vnaquæque res, sicut habet determinatum modum essendi, sic & operandi, vltra quem progredi non potest: sed minister sacramenti suam virtutem exerere non potest vltra actum exteriorem, quia characterem, & gratiam internam dat solus Deus; ergo non potest quidquam vltra actum exteriorem. Sed actu externo ostendit, se velle verum sacramentum conficere; ergo per intentionem internam actum internum Dei impedire non potest. *Soluitur.* Respondeo in primis, falsum esse, quod minister solùm influat in actum externum: influit enim vlteriùs tum in valorem eiusdem actus, qui est effectus moralis, vt diximus; tum etiam in characterem, & gratiam, quos effectus causat simul cum Deo, vel physicè, vel saltem moraliter. Sed licèt minister non esset causa eorum effectuum interiorum, quia tamen Deus non causat illos, nisi positis talibus signis ex tali intentione, consequens est, vt ea intentione deficiente, non causarentur à Deo.

60. *Decima octava obiectio.* Obiicit 18. intentio causæ secundæ non potest impedire actionem causæ primæ, quando materia, & forma, & actus est legitimè exercitus: sed minister se habet vt causa secunda in sacramentis conferendis, & Deus vt causa prima: ergo si materia fuerit debitæ formæ applicata, & actus secundùm ritum Ecclesiæ legitimè exercitus, non poterit minister effectum primæ causæ impedire. *Responsio.* Respondeo concedendo totum; in nostro autem casu, materia non est applicata debitæ formæ, scilicet ablutio, v.g. cum intentione posita, & verba cum debita intentione prolata.

61. *Decima nona obiectio.* Obiicit 19. Christus mittens suos ad baptizandum, & promittens salutem baptizatis, nullam mentionem fecit de intentione: & Concilia solùm exigunt intentionem faciendi quod facit Ecclesia; quæ etiam reperitur, quoties minister vult ponere totum actum externum legitimum, quem ponit Ecclesia. *Retorquetur.* Respondeo retorquendo argumentum. Nam Christus nec fecit mentionem de intentione faciendi quod facit Ecclesia: ergo absque fundamento à Conciliis exigitur hæc intentio vltra id, quod Christus exigit. Omnes ergo debemus fateri, Christum non solùm exigere nudam intentionem externam, sed eo ipso quòd misit discipulos tamquam ministros ad baptizandum, voluisse, quòd operarentur vt ministri, scilicet ex intentione faciendi id, quod faciunt, non suo nomine, sed eius qui eos mittit; quæ est intentio sufficiens ad valorem sacramenti, vt suprà explicuimus. Hæc argumenta illius Auctoris referre volui, non quia apud doctos indigerent solutione, sed ne aliquis multitudine argumentorum obrutus existimaret non induci iterum in scholam absque magno fundamento doctrinam illam iam ab omnibus Theologis omnino exclusam, & derelictam.

Hæc omnia argumenta non habent magnam vim ad inducendam in scholam illam doctrinam ab omnibus Theologis exclusam.

SECTIO IV.

De mente sancti Thomæ circa necessitatem intentionis.

62. S. Thom. REstat, vt aliquid dicamus de mente S. Thomæ, quem multi volunt, hac in parte in contrariam sententiam propendisse, quia *in 4. dist. 6. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 1. ad 2.* & in præsenti *art. 8. ad 2.* cùm contra necessitatem intentionis obiecisset sibi, eo pacto reddi nobis incerta sacramenta, quia intentio interna est nobis occulta; atque adeò qui recipit sacramentum, semper maneret dubius: huic argumento affert duas solutiones, primam eorum, qui dicebant, deficiente intentione, supplere eius defectum deuotionem, & fidem in adulto, in pueris verò posse piè credi, quòd Deus sua clementia suppleat, vt detur effectus iustificationis; secundam verò, quam ipse sanctus Doctor videtur approbare, quòd in sacramentis iis, quæ habent in forma actum exercitum, qualia sunt Baptismus, & alia quædam, *non requiritur mentalis intentio, sed sufficit expressio intentionis per verba ab Ecclesia instituta: & ideo si forma seruatur, nec aliquid exterius dicitur, quod intentionem contrariam exprimat, baptizatus est. Non enim sine causa in sacramentis necessitatis, scilicet Baptismo & quibusdam aliis actus baptizantis tam sollicitè expressus est ad intentionis expressionem.* Hæc sunt verba S. Thomæ *in 4. sent.* quam doctrinam, paucis mutatis, videtur repetere in præsenti *dicto art. 8.* his verbis: *Alij melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.* Propter hæc verba non pauci censent, S. Thomam in vtroque loco in illam sententiam inclinasse, quòd sufficeret intentio faciendi exteriùs quod facit Ecclesia; quod mirum non est ante definitionem Concilij Florentini & Tridentini. Alij fatentur, in primo loco ita sensisse, sed in præsenti mutasse sententiam. Cæterùm P. Vasquez putat eandem doctrinam in vtroque loco traditam esse, & difficilè posse in bonum sensum deduci. Caietanus tamen cum Thomistis aliis, quos sequitur Suarez *in commentario illius artic. 8.* & recentiores communiter, non possunt sibi persuadere, S. Thomam in illa fuisse sententia, atque ideo ita explicant, vt solùm voluerit, suscipientem sacramenta non debere esse anxium de eius valore; nisi enim contrarium minister exteriùs expresserit, semper censetur habere intentionem Ecclesiæ, quam verba significant, & hoc sufficere ad pacem, & securitatem suscipientis, de qua solùm procedebat argumentum

63. *Quidam existimant D. Thomam in illam sententiam inclinasse.* *Alij dicunt mutasse.* Vasquez. Caietan. Suarez.

propositum ; cui ibi S. Thomas respondet. Itaque non loquitur de valore , & perfectione sacramenti in seipso,sed in existimatione,& certitudine humana , quantum sufficit , vt de eius valore non possimus rationabiliter dubitare.

64. *Incredibile sanctum Doctorem in ea fuisse opinione.* Mihi certè incredibile est , S. Thomam sensisse, posse sacramentum validè conferri absque intentione interna ministri,vel etiam cum intentione contraria.Primò,quia in vtroque loco citato conclusio, & rationes docent , & probant ex professo contrarium. Secundò , quia idem expressè vbique docet; nam statim *artic.*10.huius quæstionis 64.vbi concedit quidem , intentionem peruersam , qua quis ex prauo fine baptizat,vel consecrat,non vitiare sacramentum,negat tamen id de intentione,qua aliquis non intendit sacramentum conferre. Et ne possit dubitari, an loquatur de intentione sola, quæ exterius manifestatur, & non de merè interna, addidit, intentionem illam peruersam ministri tollere veritatem sacramenti , *præcipuè quando intentionem suam exterius manifestat* ; vbi particula , *præcipuè* , apertè ostendit, etiamsi non manifestetur exteriùs , adhuc tolli veritatem sacramenti. Tertiò,quia in præsenti *in dicto articulo* 8.eodem modo loquitur de intentione ministri , & recipientis sacramentum ; concludit enim illam responsionem *ad* 2. hoc modo: *In verbis autem,quæ profert,exprimitur intentio Ecclesiæ,quæ sufficit ad perfectionem sacramenti , nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel suscipientis sacramentum.* Vbi æquè videtur insinuare defectum merè internum intentionis in recipiente , vel in ministrante sacramentum , non tollere eius valorem, quando exteriùs non exprimitur. Cùm tamen ipse S. Thomas infrà *quæst.*68.*art.*7. *ad* 2. expressè fateatur, esse rebaptizandum adultum , cui defuit intentio suscipiendi sacramentum.Et licèt P.Vasquez in præsenti *disp.*138.*num.*44. dicat, hoc non vrgere, eò quòd posset aliquis contendere , S. Thomam aliter sensisse de necessitate intentionis in recipiente, vel in conferente sacramentum : hoc tamen dici non potest, vt vidimus , cùm *hoc art.*8. eodem modo loquatur de defectu vtriusque intentionis non exteriùs manifestato.Hæc igitur me cogunt ad non credendum,quòd S.Thomas sui immemor contrariam doctrinam adeò absurdam in paucis illis verbis docuerit.

Prima ratio. *Secunda ratio.* *Tertia ratio.*

65. *Non tamen omnino satisfacit explicatio Caietani.* Aliunde verò explicatió illa Caietani,& Thomistarum non omnino satisfacit , quia S. Thomas *hoc art.*8. non solùm videtur loqui de sacramento valido in existimatione , sed de eius valore intrinseco; quem probat ex eo, quòd *in verbis, quæ profert minister , exprimitur intentio Ecclesiæ , quæ sufficit ad perfectionem sacramenti,nisi contrarium exterius exprimatur,* &c. non dixit, quæ sufficit ad existimandum , quòd sit perfectum , sed *quæ sufficit ad perfectionem sacramenti*;quæ verba videntur posse ad perfectionem solùm existimatam limitari,cùm contrarium omnino sensum significent.

66. *Melius explicatur.* Facilius fortasse dici posset,S.Thomam non agere in his duobus locis de vero defectu intentionis internæ , nec concedere sacramentum validum, quando verè deesset omnis intentio interna,& multo minùs , quando esset contraria intentio interna, sed solùm agere de necessitate intentionis internæ expressæ,& explicitæ;quæ si requireretur,videretur posse reddi dubium valorem sacramentorum , saltem apud alios , qui ignorarent , an minister talem intentionem specialem habuerit.Ad hoc argumentum S.Thomas duas responsiones adhibet:primam eorum,qui dicebant,defectum eius intentionis supleri per fidem,& deuotionem suscipientis in adultis,vel per Dei clementiam in paruulis, conferentis etiam tunc effectum sacramenti.Secunda responsio, quam ipse approbat,est,*quòd minister sacramenti agit in persona Ecclesiæ , cuius est minister ; in verbis autem, quæ profert , exprimitur intentio Ecclesiæ,quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri , vel recipientis sacramentum.* Quæ verba videntur posse habere hunc sensum, scilicet , quamuis minister non recordetur alicuius intentionis habendæ , qua intendat facere sacramentum ; eo tamen ipso , quòd accedit ad operandum vt minister Ecclesiæ , iam vult implicitè id, quod vult Ecclesia , quod sufficit absque omni alio ad valorem sacramenti;nam licèt non velit conferre sacramentum , nec eius effectum , si tamen vult operari iuxta intentionem Ecclesiæ , confert verum sacramentum ; & hæc intentio semper est in ministro accedente vt ministro;& operatur,nisi fortè addat aliquid in verbis , vel in actione , per quod destruat intentionem Ecclesiæ ; tunc enim licèt velit operari vt minister Ecclesiæ , non operabitur ; vt si v.g.dicat per errorem,vel ignorantiam:*ego non te baptizo*,&c.tunc enim intentio Ecclesiæ à ministro habita non sufficit , quia destruitur per verba contrarium exprimentia. *Sensus verbum S. Thomæ.*

In hoc sensu fortasse intellexerunt S. Thomam illi , qui in littera S. Thomæ in illa responsione *ad* 2. loco,*mentalis intentionis*,legebant,*specialis intentio*; vt refert Soto *in* 4. *dist.*1.*q.*5. *art.*8.§. *in secundo argumento.* Nam si dubium solùm procedit de necessitate specialis intentionis,responsio S.Thomæ non habet vllam difficultatem. Potest autem suaderi hic sensus;primò,quia nunquam S.Thomas loquitur de habente intentionem contrariam internam,nec dixit,tunc etiam sufficere intentionem Ecclesiæ.Si autem sensisset , sufficere intentionem faciendi exteriùs, quod facit Ecclesia, idem diceret, quando esset intentio contraria , provt re vera idem concedunt tunc auctores illius sententiæ ; ergo S.Thomas non agit de casu , in quo deest omnis intentio interna, sed solùm quando deest specialis intentio faciendi sacramentum. Secundò,quia hoc pacto conciliatur, quòd dicit in præsenti cum eo , quod dicit infra *d. art.*10. vbi vniuersaliter docet , non confici sacramentum ; quoties minister non habet intentionem conferendi sacramentum ; quæ duo aliter inter se non videntur posse cohærere. Hoc etiam pacto intelliguntur benè omnia alia , quæ doctrinæ huius articuli in S. Thoma contraria reperiuntur. Tertiò, quia in solutione *ad* 3. concedit etiam , sacramentum validum esse absque vlla intentione actuali, propter solam habitualem,seu præteritam;vbi sensus est,quòd nulla sit intentio actualis explicita,sed adeò confusa , vt nec percipiatur. Nam , vt videbimus sectione sequenti,tunc debet etiam esse aliqua intentio actualis ; ergo in eodem sensu,& non in alio,concedit in solutione *ad* 2.posse fieri sacramentum absque intentione ministri, scilicet absque alia intentione explicita,& cum sola intentione confusa faciendi illud;quod solet fieri in Ecclesia. Quartò , iuxta hunc sensum intelligitur quid sibi velit S. Thomas *in* 4.*d.art.*2.vbi adductâ eâdem ferè responsione, eam aliis verbis explicat, quòd scilicet in sacramentis, quæ habent in forma actum exercitum, sufficit expressio intentionis per verba ;& addit: *Non enim sine causa in sacramentis necessitatis , scilicet Baptismo & quibusdam,aliis actus baptizantis tam sollicitè expressius est ad intentionis expressionem.* Quorum verborũ sensus videtur hic esse , quòd in Baptismo, & aliis sacramentis similibus verba ipsa formæ expressè significant actum conficiendi sacramentum; vnde

67. *Soto.* *Suadetur hic sensus primò.*

68. *Secundò.*

69. *Tertiò.*

70. *Quartò.*

vnde difficilius est,quòd in iis sacramentis minister non habeat debitam intentionem;quia cùm vtatur illis verbis,& per consequens velit loqui,& significare per illa verba id,quod ipsa verba in rigore sermonis significant; verba autem illa in rigore sermonis significent idem,quod Ecclesia intendit,consequens est,vt minister proferens illa verba,nisi aliquid illis addat, velit significare idem,quod Ecclesia intendit. Nam qui dicit, v. g. *Ego te absoluo*,&c. eo ipso vult significare, quod illa verba significant, scilicet,condonationem peccatorum à se præstitam, & per consequens habet intentionem iuxta id,quod Ecclesia intendit. Dixit autem S.Thomas ideo formam in sacramentis necessitatis esse tam expressiuam actus ministri, vt scilicet esset minus periculum defectus intentionis requisitæ. Nam in aliis sacramentis verba non ita significant actum ministri, v. g. in Eucharistia verba illa : *Hoc est corpus meum*, videntur significare speculatiuè, non verò operationem Sacerdotis, qua conuertit panem in corpus Christi. Item in Matrimonio verba illa: *Accipio te in meam*, non videntur ex se exprimere effectum sacramentalem; ideóque minùs difficile videretur, quòd minister vtens verbis illis,non haberet intentionem debitam, quàm in aliis verbis, quæ ex se exprimunt actum ipsius ministri. Cæterùm hoc discrimen inter Sacramenta necessitatis, & alia omisit idem S.Thomas in præsenti *dicto art.*8. & meritò; quia siue verba formæ exprimant actum ministri, siue non exprimant, semper militat ratio vniuersalis suprà explicata, quam meliùs explicuit *hoc art.* 8. quod scilicet vult operari vt minister, & per consequens iam vult implicitè operari iuxta intentionem Ecclesiæ, quæ intentio implicitè volita sufficit ad perfectionem sacramenti, etiam absque omni alia intentione speciali, dummodo non excludatur intentio,qua velit operari vt minister;quæ intentio non excluditur à S.Thoma, sed includitur eo ipso, quòd velit eum operari vt ministrum Ecclesiæ, quod fieri non potest, nisi velit saltem agere vt minister; & hæc sufficiant pro explicatione S.Thomæ.

SECTIO V.

Qualis debeat esse intentio virtualis ad valorem Sacramenti.

72. DIximus, necessariam esse intentionem; nunc quærimus,qualis,vel quanta debeat esse ea intentio.Supponimus,intentionem aliam dici actualem,aliam habitualem,aliam virtualem,aliam indirectam, seu interpretatiuam. Intentio actualis est, qua ego actu intendo baptizare, quando profero verba,& effundo aquam;& de hac non est dubium, quin sufficiat ad valorem sacramenti. Intentio habitualis est intentio merè præterita non retractata; vt cùm heri volui, quòd sacrum hodiernum applicaretur, & prodesset Petro defuncto, hodie immemor illius applicationis facio sacrum : dicunt plures,prodesse illi defuncto ex vi intentionis habitualis, hoc est, voluntatis præteritæ non retractatæ, quæ ideo dicitur habitualiter permanere. Vbi nota S.Thomam in alio sensu vsurpare nomen hoc, *intentionis habitualis*, *illo art.*8. *ad* 3. scilicet pro intentione illa,quam nos *virtualem* appellamus; quia mirum *intentio habitualis* videtur esse quid commune ad virtualem,& non virtualem : sed Theologi communiter reliquerunt iam illud nomen ad significandam speciem minùs perfectam,scilicet intentionem habitualem non virtualem. Alia ergo est intentio

Intentio actualis.

Habitualis.

73. *Virtualis.*

P.Ioan. de Lugo de Sacramentis.

virtualis, quæ non solùm est præterita non retractata, sed manens in virtute, & influens in opus, quod nunc fit : vt cùm operarius manè exit domo ad laborandum pro mercede,qua alere possit familiam; postea dum actu laborat,non semper actu recordatur familiæ alendæ, sed tamen intentio illa virtute manet, & influit, ac mouet ad operandum; vnde si sciret, non esse ampliùs alendam familiam, desisteret ab opere : illa itaque dicitur intentio virtuals; quid autem sit illud, ratione cuius dicitur virtute manere, & an sit re vera aliquid physicè præsens, postea explicabimus. Intentio indirecta, vel interpretatiua dicitur, quando aliquis vult causam,ex qua præuidet sequi talem effectum,vt si velit se inebriare præuidens pollutionem, vel homicidium sequuturum,tunc dicitur indirectè,& interpretatiuè velle effectum, quem præuidet ex tali causa volita sequuturum.

Indirecta, vel interpretatiua.

74. His suppositis, certum est apud omnes, sufficere ad valorem sacramenti intentionem virtualem suprà explicatam : alioquin de omnium sacramentorum valore posset dubitari; nam communis modus agendi in hominibus hic est, & hoc modo validi sunt contractus omnes, testamenta, donationes, & actus omnes humani. Hic etiam modus sufficit ad orationem vocalem,quæ sit vera oratio; sicut & ad loquendum cum aliis hominibus; nam si ego ex scripto alloquar Principem, sufficit intentio, qua scripturam legendam suscipio, & incipio legere ad hoc, vt dicar verè loqui cum Principe. De hac ergo intentione non est dubium, quòd valeat.

Certum est ad valorem sufficere virtualem.

75. Dubium ergo primum est,quid sit reuera hæc intentio virtualis, & quid addat supra meram habitualem;nam vtraque videtur esse voluntas præterita; & in vtroque casu non recordor actu voluntatis præteritæ,cùm operor. P.Suarez in præsenti *disput.*13. *sect.*3. *post* 2. *concluſ.* concludit, hanc intentionem virtualem esse, quòd potentiæ externæ applicatæ fuerint priùs ad operandum à voluntate, quæ quidem non pendent in cõtinuatione ab actuali intentione, sed postquam minister per debitam intentionem applicuit suas potentias exteriores ad actionem sacramentalem, quamuis interrumpatur intentio interna, potentiæ ipsæ manent applicatæ, & continuant motus suos; & quamdiu motio illa durat ex vi prioris applicationis,dicitur virtualiter manare à priori intentione. Hæc Suarez; à quo parum differt Vasquez in præsenti *disput.*138. *cap.* 6. *num.*78. explicans voluntatem virtualem per hoc, quòd intentio præterita sit causa remota huius actionis,quæ modò fit,quatenus fuit causa proxima alicuius,cum quo sacramenti administratio connexa est. Non tamen explicat, quæ connexio sit illa inter primam actionem, v.g. quam intentio proximè causauit, & inter actiones subsequentes. Nam aperire librum,v.g.secundùm se non videtur habere connexionem sufficientem ad inferendam actionem legendi duo folia, cùm possem vel minus, vel nihil legere; & sic de aliis.

Dubium est quid sit hac intentio, & quid dicat suprà habitualem.

Suarez.

Sententia Suarez vult esse applicationem potentiarum exteriorum.

Vasquez.

Ab eo parum differt Vasquez.

P.Coninch in præsenti *quæst.*64. *art.*8. *dub.*2. addit aliquid præsens actu saltem in imaginatione relictum ex intentione præterita, quæ dicitur virtualiter manere ratione impressionis in imaginatione relictæ ex primo proposito, quo quis humano modo ad agendum se applicuit, qua excitatur potentia motiua, vt actus initio propositos (qui primum actum immediatè sequuntur, aut cum eo saltem mediatè connexi sunt) perficiat, homine interim alia omnia cogitante, donec actu aliquo contrario interturbetur, v. g. Incipit quis sacrum intendens celebrare, & postea totum sacrum omnino

76. Coninch.

P.Coninch vult aliquid actu in imaginatione relictum ex intentione præterita.

distractus ordine suo perficit: in qua serie omnes actiones à prima illa intentione verè secundùm modum agendi humanum procedunt ratione imaginationis, quam prima illa voluntas applicauit, & quæ ratione habitus acquisiti dirigit externos actus, etiam cùm distracti id vix, vel etiam nullo modo aduertimus. Hæc Coninch vbi suprà.

77. *Hæ omnes explicationes habent suas difficultates. Prima est contra applicationem Suarez.*

In his omnibus explicandi modis difficultates sunt, vt consideranti patebit. Nam inprimis applicatio illa merè præterita, qua minister voluit legere illa duo folia, vel proferre tales orationes, si nihil prorsus postea physicum remanet, non videtur sufficere, vt nunc os aperiatur, & lingua proferat talem vocem potiùs quàm aliam: lingua enim non percepit imperium voluntatis, cùm ipsa non sit cognoscitiua; nec, etiamsi percepisset, recordatur ampliùs illius imperij, cùm nullam habeat memoriam: quid ergo est, quod nunc determinet magis linguam ad hunc motum, quàm ad alium? Dices, determinari ab actione, seu voce immediata; post illam enim solita est proferri hæc subsequens, & ideo voluntas applicans linguam ad primam operationem, est causa aliarum sequentium, quæ ex illa sequuntur. Sed contra; quia vnum verbum solitum esse dici post aliud, deseruire potest medio habitu relicto, à quo excitatur potentia ad operandum; habitus autem acquisiti non influunt immediatè in actus potentiæ externæ, sed mediantibus actibus internis elicitis, ad quos immediatè inclinant; ergo interuenit etiam tunc actus internus elicitus ab illo habitu, qui quidem partim erit actus cognitionis, quo cognoscimus post talem vocem solere dici semper illam aliam, atque ideo bonum, & necessarium esse, quod ita fiat, cùm id semper factum fuerit; partim erit actus appetendi, quo propter illud bonum, quod sæpè approbatum est, & propter quod semper hæc coniunctio volita fuit, nunc etiam approbatur. Non ergo fit illa coniunctio vnius verbi, vel vnius operationis cum alia absque omni actu interno præsenti.

Neque videtur res posse explicari nisi interueniat aliquis actus internus.

78. *Si forma sacramẽti cantetur debet esse aliquid interius linguam dirigens.*

Rursus, si forma sacramenti cantanda sit, licèt minister habeat ab initio intentionem, & applicet potentiam & linguam ad cantandum, negari non potest, quòd semper debeat esse aliquis actus interior dirigens linguam, nam cantus fit ex arte; atque ideo si tolleretur à ministro ars musicæ, quam habet, non posset progredi in cantu figurato & artificioso; ergo ars concurrit ad singulas voces actu proferendas. Ars autem est habitus acquisitus, vt constat, qui non potest dirigere vocem, nisi mediis actibus elicitis; ergo semper influit medio aliquo actu, quo dictat, tali, vel tali modo esse inflectendam, vel extollendam vocem hîc & nunc: qui actus licèt non percipiatur, eo quod habitus intensus facit, quod cum tenuissima, & imperceptibili attentione fiat, verè tamen exsistit præsens. Similiter ergo, licèt verba non cantentur, sed legantur, fatendum est, actum aliquem adesse semper ad dirigendam linguam; nam sicut est ars cantandi, est ars legendi, quæ ars, si à ministro tolleretur, in media lectione subsisteret: influebat ergo non sola intentio præterita, sed etiam ars præsens, medio aliquo actu elicito interno; alioquin habitus ille nihil conduceret ad dirigendam linguam; nunquam ergo est homo ita distractus ad alia, vt non habeat actum aliquem internum præsentem circa id, quod legit, licèt propter distractionem non percipiatur.

79. *Contra id quod addebat Coninch arguitur primò.*

Quod verò addebat Coninch illam operationem externam continuari propter imaginationem, quæ ratione habitus acquisiti dirigit externos actus, videtur adhuc difficile. Primò, quia ad legendum, vt videmus, debet concurrere actu ars legendi; hæc autem non est habitus imaginatiuæ, sed intellectus, qui solus potest percipere significationem characterum, & institutionem hominum, qua significant; sicut solus intellectus percipit etiam vim, quam habent signa musica ad significandum elationem, vel depressionem vocis. Secundò, ille habitus, quicumque sit, debet dirigere mediis actibus elicitis, vt vidimus; ergo sicut admittuntur ij actus præsentes in homine ad alia omnino distracto; sic possent admitti actus intellectus, & voluntatis, non obstante distractione; nam experientia contraria tam est contra actus præsentes imaginatiuæ, & appetitus, quàm contra actus præsentes intellectus & voluntatis. *Secundò.*

Ego in primis existimo, non solùm ad inchoandam, sed etiam ad prosequendam, & continuandam actionem sacramẽtalem requiri semper in ministro aliquem actum præsentem, saltem in imaginatiua, & appetitu. Quod mihi probant rationes suprà adductæ ex indifferentia potentiæ externæ; quæ absque aliquo determinatiuo præsenti non posset se magis determinare ad hunc motum, quàm ad illum: nec potest assignari aliquod aliud determinatiuum præsens, nisi actus cognoscendi, & appetendi, quibus dirigatur potentia externa. Nec obstat experientia, quam Suarez affert pro se, quòd quando homo ambulat ex vi prioris applicationis, omnino postea distractus, & nihil prorsus de ambulatione cogitans, prosequitur adhuc suam ambulationem. Hoc, inquam, non obstat; quia etiam distractus, vel ira correptus, vehementiùs ambulat, & aliquando sistit, aliquando celeriùs agitatur, manus mouet, & ipsarum gestibus res, quas dicit, exprimit; cùm tamen initio solùm se ad ambulandum, vel loquendum applicuisse videatur, non ad illam motuum, vel gestuum diuersitatem, quam negare non possumus prouenire etiam ab aliquo actu interno imperante, sicut & suspiria ex subito dolore non oriuntur, nisi medio actu imperante tales voces, licèt ij actus propter eorum tenuitatem non percipiantur. A posteriori autem constat ea dependentia motuum ab actu interno præsenti; quia si homo inter ambulandum dormiat, ita vt ab omni operatione interna cesset, statim cessat motus ambulationis; quia nimirum potentia externa non potest determinari sufficienter à sola applicatione præterita. 80. *Primò ergo requiritur aliquis actus præsens saltem in imaginatiua. Quod probatur ex indifferentia potentiæ externæ. Nec obstat experientia ambulationis. Probatur à posteriori.*

Dices; imò aliquando in eodem situ dormire solemus, in quo nos antea liberè constituimus: vnde aliqui sedendo, alij stando, alij flexis genibus dormiunt; ergo retinetur ille situs à membris ex sola applicatione præterita, quem tamen situm non possent membra ex se ipsis acquirere absque imperio appetitus. Respondeo, somnum non semper excludere omnem operationem internam; experiuntur enim eiusmodi dormitantes, se adhuc audire, vel subaudire, quæ ab aliis dicuntur: vnde faciliùs adhuc potest perseuerare tenuis ille actus internus, quo membra determinantur ad retinẽdum talem situm. Aliquando verò somnus profundus est, & tunc mẽbra labuntur, & deperdunt situm illum violentum: ideò enim ille lapidem manu tenebat, dum dormiret, ne scilicet grauiori somno opprimeretur, sed leuiter solùm dormitaret, alioquin lapidis casu excitandus. Retinet tamen homo aliquando situm, quem liberè sibi imperauit, etiã absque vlla actuali intentione, quando nimirum talis est ille situs, qui ad sui conseruationem non indigeat influxu potentiæ loco motiuæ, qualem etiam situm retineret, si non solùm dormiret, sed moreretur; provt de facto aliqui sedentes mortui reperiuntur. 81. *Instantia. Diluitur.* 82. *Instantia.*

Dices iterum; contingit, aliquem propter merum habitum

habitum legere, vel recitare aliquid contra voluntatem: volebat enim, v.g. legere Psalmum absque *Gloria Patri*; & quia assuefactus est ad dicendum vtrumque simul, nunc etiam illud dicit; qui motus non oritur ab actu præsenti, cùm potiùs habeat vo-
Retorquetur. luntatem contrariam. Respondeo retorquendo argumentum; tunc enim neque habuit ab initio applicationem ad vtrumque dicendum; ergo dicit illud non solùm absque actu præsenti, sed etiam absque applicatione præterita. Omnes ergo debemus dicere, in illo casu non recitari illam partem absque vllo actu; sed dicimus propter habitum dari actum præsentem, quo propter verba immediatè ante dicta volumus dicere illa alia, quia semper ita facere solemus, & cognoscimus confusè illud idem motiuum, quasi nunc esset, & propter illud volumus recitare eadem verba.

83. *Maior est difficultas, an hi actus interni debeant esse intellectus.* Maior est difficultas, an hi actus cognoscendi, & amandi requisiti etiam ad continuandam actionem sacramentalem debeant esse actus intellectus, & voluntatis; an verò sufficiat actus imaginatiuæ, & appetitus sensitiui: dici enim posset, licèt in inceptione requiratur debita intentio voluntatis; hanc tamen manere virtualiter, dum postea imaginatiua, & appetitus applicati à voluntate præcedenti prosequuntur dirigendo potentias externas ad faciendum totum illud opus, cuius species connexa habet imaginatiua. Nam videmus psittacum recitare suo ordine multa verba, vnum post aliud, propter species, quas habet connexas, eorum verborum; ergo poterit etiam voluntas applicare imaginatiuam ad cogitandum de illis verbis, quæ sunt in memoria, & appetitum ad imperandum potentiæ externæ, seu linguæ eorum prolationem suo ordine; nam hoc non videtur excedere facultatem imaginatiuæ & appetitus, vt apparet in psittaco; nec etiam videtur excedere dominium voluntatis supra illas potentias, quòd eas applicet ad totum hoc faciendum. Quare huic parti videtur adhærere P. Coninc. loco suprà citato, dum eam intentionem virtualem declarat per virtutem impressam in imaginatiua ad dirigendam potentiam externam.

84. *Videtur non sufficere actus imaginatiua.* Mihi tamen dubium est, quòd huiusmodi operationes sacramentales mandentur exsequutioni per solam directionem, & imperium imaginatiuæ, & appetitus materialis. Nam in primis dubium est, an possit in homine fieri motus progressiuus, vel aliæ similes operationes ex solo imperio appetitus absque imperio voluntatis consentientis saltem secundùm portionem inferiorem; quod quidem ne-
S. Thom. gat S. Thom. 1. *p. q.* 81. *art.* 3. eò quòd in omnibus potentiis motiuis ordinatis secundum mouens non
Probatur. mouet, nisi virtute primi mouentis. Deinde aliquæ sunt operationes, ad quas non videtur sufficere directio solius imaginatiuæ, provt suprà dicebamus de cantu, qui fit ex arte, quæ quidem videtur esse habitus intellectualis, cùm requirat notitiam musicorum characterum, & soni significati per illos: sic etiam dicebamus de actione legendi, ad quam non videtur sufficere imaginatiua: debet ergo, quamdiu legitur tota Missa, concurrere habitus intellectualis, & ars legendi mediis actibus, quibus dirigat linguam ad proferenda talia, vel talia verba.

85. *Confirmatur.* De omnibus verò actionibus sacramentalibus, quæ non sunt cantare, aut legere, sed recitare memoriter, effundere aquam, &c. addi potest ratio vniuersalis, quia licèt appetitus absque voluntate posset imperare aliquem motum localem potentiæ externæ, id tamen non potest facere, nisi illud proponatur sibi, vt bonum sibi proportionatum. Sic poterit fortasse imperare manui fugam ab igne propter dolorem vitandum; sic psittacus imperat sibi recitationem seu prolationem vocum, expertus dari sibi cibum, quando profert illas voces. At verò voluntas applicans appetitum ad impetranda talia verba sacramentalia, non potest proponere finem sacramenti, quem ipsa voluntas intendit, nec applicare imaginatiuam, vt proponat in actione sacramentali rationem boni, quæ moueat appetitum ad illud imperium: quam enim rationem boni apprehendit imaginatiua in prolatione verborum sacramentalium? non honestum, cuius capax non est illa potentia materialis, non vtile, cùm non referat vnum ad aliud; non delectabile, cùm nulla ibi sit delectatio; nec, si esset, proueniret hoc ex applicatione voluntatis, quæ non refert illa verba ad talem finem.

Denique, licèt imaginatiua ex consensu cum intellectu cognoscat aliquod obiectum materiale correspondens illi, quod intellectus cognoscit, & quod imaginatiua non potest cognoscere; illud tamen obiectum non videtur verum bonum sacramenti, v.g. nec videtur ab imaginatiua repræsentari, nisi propter meram necessitatem comitandi intellectum, ne hic absque illa operetur; vnde quando intellectus cessat à suo actu, non apparet quorsum imaginatiua perseueret cognoscendo illud obiectum materiale simile, seu correspondens obiecto spirituali, vel superiori, quod intellectui obiicitur. Experientia item tam videtur probare, si quid-
Probatur experientia. quam probat, nullum prorsus perseuerare actum in imaginatiua & appetitu sensitiuo, quando sacramentalis actio continuatur, quàm non perseuerare actum intellectus, & voluntatis; neque enim magis exprimunt actum imaginatiuæ, aut appetitus, quàm intellectus, & voluntatis, quando cum maxima distractione prosequimur; ergo si contra experientiam confitemur, dari tunc aliquem actum imaginatiuæ, & appetitus, quem propter tenuitatem non experimur, idem possumus concedere de actu intellectus & voluntatis.

86. *Confirmatur vlterius.*

Cæterùm, si aliquis contendat, continuati actionem sacramentalem cum solis actibus imaginatiuæ, & appetitus materialis, non est quod in hoc immoremur: hoc enim sufficiet ad declarandum, quomodo intentio, & voluntas præterita maneat virtualiter, & influat in actionem præsentem; nam vel manet in aliquo actu voluntatis præsenti tenuissimo, & confuso, quo volumus recitare vel operari, & hic actus, cùm non possit tendere ad illud obiectum, nisi sub ratione boni; necesse est, vt saltem in confuso velit hanc operationem præsentem vt bonam, & vtilem ad illum finem priùs volitum, qui nunc etiam confusissimè proponitur: sicut operarius laborans in vinea per totum diem propter mercedem ad alendam familiam, semper habet præ oculis illum finem quem initio sibi præfixit, licèt propter confusionem, & tenuitatem actuum non aduertat, semper tamen vult illum laborem propter vtilitatem ad illum finem confusè propositum, cùm non inueniat in eo obiecto aliam rationem boni propter se appetibilis. Si verò dicatur non perseuerare vllum actum voluntatis præsentem, quando actio sacramentalis continuatur, sed solum actum imaginatiuæ & appetitus materialis; in ipsis actibus manet virtualiter voluntas prior: tùm quia per illam applicatæ fuerunt potentiæ materiales ad repræsentandum, & imperandum illud opus: tùm etiam, quia licèt appetitus materialis non feratur in eundem omnino finem, & in eandem rationem boni, quam intendit voluntas in actione sacramentali, ferri tamen debet in aliquod bonum

87. *Sufficienter tamen explicaretur intentio virtualis cum solis actibus imaginatiuæ.*

sibi propositum in illa actione, correspondens aliquo modo illi alteri bonitati superiori, quam concipit intellectus, siue hoc bonum sit delectatio aliqua, vel commodum, quod apprehenditur in genere, vel quæ oriatur ex consensu cum potentia superiori, vel quidquid illud sit: id tamen sufficit, vt homo dicatur continuare actionem illam ex intentione, & voluntate præterita, quæ ideo dicitur virtualiter manere, quia adest præsens aliqua virtus ab ea relicta, scilicet, vel actus voluntatis confusus, vel certè actus in appetitu imperans prosequutionem actionis cum ordine, & respectu ad priorem intentionem. Habemus ergo iã, quid addat intentio virtualis supra meram habitualem, scilicet influxum in opus, quem influxum mera habitualis non habet.

88. *Infertur primò ex dictis aliqua interuenire in administratione sacramentorũ ad quæ non semper requiratur hæc intentio virtutis.*

Ex dictis infero, in administratione sacramentorum aliqua interuenire etiam ex parte ministri, ad quæ non semper requiratur intentio eo modo virtualis, hoc est, manens in aliquo actu interno præsenti, qui nunc influat physicè. Exemplum esse potest in Sacramento Ordinis, in quo interuenit v.g. porrectio materiæ, quam Episcopus exhibet tangendam iis, qui Ordinem accipiunt: illa autem actio porrigendi fit ab Episcopo ab initio quidem per voluntatem, qua accipit calicem cum vino & aqua, & patinam cum hostia, vt eam futuris Presbyteris tradat, & ita illa actio fit tunc à voluntate præsenti Episcopi: postea verò potest teneri calix ab Episcopo absque nouo conatu, vel actione, sed solùm habendo manum supra pedem calicis, ad quod non requiritur noua actio, sed solùm non auferre manum; quia ipsa manus suo pondere naturaliter iacet supra pedem calicis, & eodem modo maneret ibi manus, licèt tunc dormiret, vel moreretur Episcopus: quando ergo accedentibus, & tangentibus porrigitur materia, non est necessaria noua voluntas, aut aliquis actus præsens in Episcopo, quia ipse non exercet actionem aliquam physicam, quam oporteat tunc imperari per aliquem actum præsentem, sed ex vi actionis, & voluntatis præteritæ habet materiam applicatam ex parte sua, vt tangatur, & accipiatur ab iis, qui Ordinem recipiunt.

89. *Idem ostenditur in alio exemplo.*

Idem dici potest de manuum impositione: nam si Episcopus ante verborum prolationem manum imponit capiti Ordinandi, & manus ita perseuerat, quando verba proferuntur, contactus ille præsens est pars sacramenti, & conducit ad effectum, imò ita procurant, vt duret contactus, & coexistat verborum prolationi; & tamen aliquando continget, non requiri actionem, vel influxum Episcopi ad tenendam manum in eo situ, sed manum semel applicatam suo pondere naturaliter sustineri à capite subiecto; atque adeò non requiretur voluntas, aut actus præsens, à quo imperetur ille contactus præsens, sed sufficit applicatam fuisse manum ex voluntate præcedenti non reuocata, vt ille contactus sit sufficienter sacramentalis. In iis ergo, & similibus casibus non requiritur voluntas virtualiter manens eo modo virtualitatis, quatenus importat aliquem actum præsentem, per quem nunc influat, deriuatum ab illa prima voluntate, sed sufficit voluntas prima virtualiter manens, quatenus manet in effectu à se producto; & verum est dicere, quod hic effectus præsens ortum habet ab illa prima voluntate; in quo differt à voluntate merè habituali, quæ ita est præterita, vt nullum influxum habuerit in effectum præsentem; v.g. si hodie applicem sacrum crastinum pro tali defuncto: quæ voluntas nullo modo est causa, quòd ego cras faciam sacrum, & deo dicitur intentio merè habitualis.

SECTIO VI.

De intentione habituali, & de voluntate indirecta; an sufficiant ad valorem Sacramenti.

DE intentione merè habituali, an sufficiat in sacramentorum administratione? Negant omnes. Ratio esse videtur, quia illa non sufficit, vt actio illa dicatur fieri ex tali fine: cùm ergo minister debeat operari, vt minister Christi, seu nomine Christi, necessaria est talis intentio, quæ possit denominare actionem factam esse à ministro nomine Christi. Ad hoc autem oportet, quòd intentio influat in opus: alioquin sicut non potest denominare illam actionem bonam, & malam, ita nec poterit denominare factam nomine huius vel illius.

90. *Intentio habitualis merè non sufficit, probatur.*

Qua intentio sufficiat ad applicandum fructum sacrificij.

Obiici solet, quia ad applicandum sacrificium sufficit intentio habitualis; si ego enim hodie applico sacra à me facienda per totum annum pro anima Petri, licèt hæc voluntas non sit causa, quòd ego postea faciam sacrum, dum tamen non reuocatur, efficax est, & tribuit Petro fructum illorum sacrificiorum; ergo similis voluntas habitualis, dum non reuocatur, sufficiet ad valorem sacramenti, licèt non sit causa ponendi postea talem actionem.

91. *Obijcitur intentio per quam applicatur sacrificium, sufficit habitualis.*

P. Vasquez *in præsenti disp.* 38. *cap.* 6. *num.* 74. negat antecedens; quia applicare sacrificium alicui, est offerre pro illo sacrificium; non dicitur autem quis offerre sacrificium per voluntatem, quæ nullo modo est causa offerendi sacrificij; nam sacrificium est opus humanum, atque ita ex voluntate ministri pendet, & per illam offertur; non ergo poterit offerri per voluntatem, à qua non pendet; sicut ergo non offertur sacrificium, nisi per voluntatem, à qua pendet, & procedit oblatio: sic nec offertur pro aliquo nisi per similem voluntatem, à qua procedat oblatio: offerre enim pro aliquo includit hoc, quod est offerre. Huic sententiæ videntur accedere, qui docent, Sacerdotem in *Memento* debere applicare fructum sacrificij iis, pro quibus offert. Pro qua afferuntur Berarduccius *in sum coron. p.* 4. *c.* 5. *num.* 9. Beia *p.* 1. *cas.* 23. & Fraxinellus *de obligat. Sacerdot. sect.* 4. *concl.* 4. §. 7. *n.* 1.

92. Vasquez. *Vasquez negat.*

Berarduc. Beja. Fraxinell.

Alij tamen communiter concedunt antecedens. Suarez *in præsenti disp.* 13. *sect.* 3. *concl.* 2. Bonacina *de sacrament. disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. §. 3. *num.* 11. Molfesius *in summa tom.* 1. *tract.* 3. *c.* 4. *n.* 13. quos sequitur Antonin. Diana *tom.* 1. *resol. moral. tract. de celebratione Missarum; resol.* 47. & alij recentiores: quod mihi etiam magis probatur, quia videtur esse magis iuxta sensum, & praxim omnium, qui putant, se satis validè applicare fructum sacrificij, si præcedenti die applicent, licèt postea non recordentur, dum tamen illam voluntatem non retractent. Nam sicut possunt aliqua ex nunc donari sub conditione, si crastina die venerint in meam potestatem; qua conditione cras posita, voluntas præterita transit in absolutum, & habet effectum: sic dicendum videtur de fructu sacrificij, cuius Sacerdos est quasi dominus, vel dispensator ex Christi commissione: poterit ergo donare, vel dispensare illum fructum sub conditione, si ponatur sacrificium, quæ voluntas habebit effectum posita conditione, cùm sit legitimi dispensatoris, & non retractata.

93. Suarez. Bonacina. Molfesius. Diana. *Conceditur tamen munitercum.*

94. *Respondetur ad fundamentum Vasquez.*

Ad fundamentum verò P. Vasquez respondeti potest, explicandam & distinguendam esse propositionem

tionem illam: *Sacerdotem applicare sacrificium alicui, est offerre sacrificium pro illo*; est enim æquiuoca: duplex quippe est oblatio sacrificij; prima est actio ipsa sacrificandi, quæ essentialiter est oblatio sacrificij; quia ipsummet sacrificare est offerre; & loquendo de hac oblatione, neganda est propositio; sensus enim est, applicare sacrificium Petro, est exercere illam actionem sacrificandi ad hunc finem, vt prosit Petro; qui sensus est falsus. Sicut in ieiunio non est idem applicare ieiunium Petro, ac exercere illam abstinentiam ad eum finem: sic dicendum videtur de actione sacrificandi. Secunda oblatio est reflexa, & communis aliis operibus: offertur enim ieiunium pro Petro, non quando volo ieiunare, sed quando per voluntatem reflexam absolutè, vel sub conditione, si voluero ieiunare, applico ex nunc fructum illius ieiunij pro Petro; quæ voluntas reflexa dicitur oblatio ieiunij, quia per illam repræsentamus Deo illud opus aliunde faciendum à nobis, & petimus, vt accepter illud pro Petro; seu ostendimus Deo desiderium nostrum, quod fructus illius operis transeat ad Petrum; quæ voluntas non est efficax, nec causa respectu ieiunij, sed respectu fructus, & emolumenti moralis ipsius ieiunij. Sic ergo ipsamet oblatio sacrificij potest per aliam voluntatem reflexam offerri, qua repræsentamus Deo absolutè, vel sub conditione illam oblationem sacrificij crastini à nobis faciendam, si fiat; & petimus quòd acceptet illam pro Petro: quæ voluntas licèt sit oblatio reflexa sacrificij, non est necesse, quòd sit efficax, & causa sacrificij, sed applicationis fructus illius. In hoc ergo sensu fatemur, quòd applicare sacrificium, est offerre illud pro Petro oblatione reflexa: hoc tamen non est sacrificare; quia sacrificatio est oblatio directa, seu actio, qua fit sacrificium, quæ etiam essentialiter est oblatio, vt vidimus.

Distinguenda est oblatio directa à reflexione.

95. *Instantia.* Obiicies adhuc: Sacerdos non potest applicare sacrificium, nisi vt minister Christi, cui Christus hanc facultatem communicauit: non est autem minister Christi, nisi dum offert sacrificium, & in ipsamet actione sacrificandi; ergo tunc necesse est, quòd habeat voluntatem actualem, vel virtualem applicandi; atque adeò voluntas merè præterita, quæ nec virtualiter manet, non erit sufficiens ad applicandum alicui.

Diluitur primo. Responderi potest, primò, Sacerdotem non solùm esse ministrum Christi, dum actu sacrificat in altari, sed etiam quando extra altare applicat fructum sacrificij futuri: dedit enim Christus illi potestatem sacrificandi nomine ipsius Christi, & hac potestate vtitur in altari; dedit etiam ei potestatem applicandi, & dispensandi fructum sacrificij, vt rem propriam, cui voluerit; & hac potestate vti poterit etiam extra altare ante actionem sacrificandi, atque adeò tunc etiam operabitur vt minister Christi, cuius nomine exercet tunc illam actionem, non sacrificandi, sed applicandi, & dispensandi fructum sacrificij futuri.

96. *Diluitur secundò.* Secundò responderi potest distinguendo maiorem: Nam si sensus sit, Sacerdotem non posse habere voluntatem, qua applicet sacrificium, nisi hæc ipsa voluntas oriatur ex potestate accepta à Christo, est falsa propositio: si verò sensus sit, illam voluntatem non fore efficacem, nisi hæc efficacia oriatur à potestate accepta à Christo, vera est propositio. Christus itaque non dedit potestatem Sacerdoti, vt habeat voluntatem applicandi, sed vt voluntas quam habuerit, sit efficax, & sortiatur effectum. Exemplis res fiet manifesta. Petrus, antequàm fiat dominus libri alicuius, dicit Ioanni, Si ille liber venerit ad meum dominium, ex nunc volo, quòd post mortem meam, vel post annum sit tuus. Hæc voluntas Petri non oritur ex potestate, & dominio libri; non enim est dominus libri, quando habet hanc voluntatem; efficacia tamen huius voluntatis debet procedere ex dominio libri acquirendo; non enim erit efficax, nisi fiat dominus libri. Erit ergo verum in aliquo sensu, quòd Petrus non disponit de libro, nisi vt dominus, hoc est, quoad effectũ dispositionis; erit tamen falsum in alio sensu, scilicet quòd voluntas ipsa, qua disponit, oriatur ex dominio libri. Sic ergo in præsenti dicimus de voluntate, qua Sacerdos applicat fructum sacrificij; hæc enim volũtas non debet ipsa, sed eius efficacia procedere à potestate accepta à Christo, à qua prouenit, vt dum fit postea sacrificium, voluntas præterita non retractata habeat effectum, sicut si esset præsens. Vnde, licèt voluntas illa haberetur, quando minister adhuc Sacerdos non est, posset postea non retractata habere effectum, v.g. si cras consecrandus Presbyter hodie dicat: ex nunc applico sacrificium crastinum pro meo patre, hæc voluntas hodie non procedit ex potestate accepta à Christo, cùm nondum sit Sacerdos; habebit tamen cras effectum, si nõ retractetur. Quod in aliis materiis videtur æquè procedere: nam si cras sis eligendus in meum Prælatum, poteris hodie dicere: ex nunc pro die crastino concedo tibi talem, vel talem licentiam; quæ voluntas hodie non procedit ex potestate, quam iam habeas, sed eius efficacia procedet cras ex illa potestate. Item magis ad propositum potest esse exemplum in eo, qui accepturus cras à Pontifice facultatem designandi centum imagines cum certis Indulgentiis, hodie communicat mihi viginti ex nunc de illis centum, quas cras poterit designare: quæ voluntas hodierna non erit, vt constat, ex facultate iam accepta; sed cras eius efficacia oritur ex facultate, quam iam tũc accepit. Similiter ergo poterit hodie Sacerdos futurus applicare fructum sacrificij crastini, cuius dispensationis efficacis cras habebit facultatem.

Dices, ergo poterit ille, qui hodie non est capax, 98.
v. g. contrahendi matrimonium propter impedimentum, ex nunc præstare consensum ad tempus crastinum, quo Pontifex dispensauerit, ita vt cras, posità solùm dispensatione, absque noua voluntate contrahentis, solùm ex vi hodiernæ non retractatæ, sit factum verum matrimonium Respondeo, negando sequelam; quia in hoc casu voluntas hodierna non solùm non est efficax, sed neque est valida in ratione voluntatis propter incapacitatem subiecti, quod iura reddunt incapax ad habendam illam voluntatem, atque adeò per inde existimatur, ac si hodie nullam prorsus haberet voluntatem, eò quòd iura positiuè irriram, ac nullam eam reddunt. Vnde cras posità conditione, non subsistit matrimonium absque noua voluntate, quia ad hoc vt cras esset consensus absolutus ex positione conditionis, debet considerari cõsensus hodiernus hodie præstitus, & nondum cras retractatus, & conditio posita, ex quibus tribus resultat cras consensus absolutus præsens habitualiter existens. Primum autem horum deest in eo casu, scilicet consensus hodiernus, quia propter hodiernã incapacitatem positiuam subiecti, voluntas hodierna est omnino nulla in se, atque ideo censetur ac si hodie nullam prorsus habuisset voluntatem. Sicut si aliquis hodie incapax condendi testamentum propter incapaciratem à iure impositam, hodie condat testamentum de bonis postea habendis, testamentum non conualescit, etiam si postea fiat capax, nisi postea habeat nouam volũtatem, qua ratum illud habeat; nec iuuat volũtas præterita habitualiter perseuerãs, dum non retractatur, quia

Instantia.

Respondeo.

Christus non dat ministro quod habeat voluntatem applicandi, sed quod haec voluntas sit efficax.

quia non potest habitualiter perseuerare, quod nunquam exstitit, qualis est voluntas illa prima, quæ propter incapacitatem subiecti censetur in iure nulla. Aliud verò est, quando voluntas prima non fuerat ab initio nulla, sed inefficax, propter defectum potestatis; illa enim voluntas perseuerat habitualiter, quamdiu non retractatur in ratione voluntatis; & postea, adueniente potestate, incipit esse efficax; vt vidimus in illo, qui disponit de rebus, antequam sint suæ; & de concedente facultatem, antequam sit Prælatus, & aliis similibus, in quibus voluntas prima nō erat positiuè annullata à iure, & ita poterat manere habitualis in ratione volūtatis: quod idē dici posset de illo, qui, antequā fiat Sacerdos, applicat sacrū à se faciendū post Sacerdotium.

Offenditur disparitas.

99. *Respondetur superiori obiectioni.*

Nunc iam ad argumentum, cuius occasione hæc dicta sunt, concesso antecedenti de applicatione valida sacrificij per voluntatem habitualem, negamus consequentiam de sufficientia similis voluntatis ad valorem sacramenti; quia in applicatione sacrificij non procedit ratio eadem, cùm sit quasi donatio; & dispensatio emolumenti, atque ideo sequitur naturam donationum & dispensationum, ad quarum valorem in humanis sufficit voluntas habitualis. At verò sacramentum est actio sacra, quæ dum fit, debet fieri ex intentione saltem implicita operandi nomine Christi, vt vidimus; atque ideo debet procedere ex tali intentione, vt sit actio humana; non potest argui ex vno ad aliud.

De voluntate in causa; an sufficiat ad valorem Sacramenti.

100. *Dubitatur vtrum voluntas in causa sufficiat.*

Hæc potest dupliciter se habere.

Secundò dubitatur, an sufficiat ad valorem sacramenti voluntas illius in causa, v.g. Aliquis scit, se in ebrietate, vel somno proferre verba consecrationis; vult ergo, quando est sui compos, per verba tunc postea prolata validè consecrare. Aduerto voluntatem dupliciter posse se habere. Primò, si præuidens, in somno me ita solere loqui, velim dare valorem iis verbis, non tamen volo ea verba proferre, nec hæc mea voluntas est causa proferendi illa verba. Secundò, si præuidens id, velim ex hoc fine dormire, vel inebriari, vt verba illa proferam, quæ ex nunc volo esse valida; & tunc voluntas hæc est causa proferendi postea illa verba: & in eo casu ego magis vocarem voluntarium directum, quàm indirectum illum effectum; nam licèt sit mediatum, & in causa, non videtur repugnare, quòd sit remotum, & directum; sicut nepos directè procedit ex auo, licèt mediatè, & remotè. Vnde auctores agentes de hoc casu, quo quis præuidet verba in somno, vel ebrietate à se proferri, videntur mihi immeritò omisisse hunc alium modum volendi directè in causa illam actionem. Solùm enim distinguunt, & explicant, posse id contingere, quando quis præuidet se in ebrietate proferre verba, & habere intentionem consecrandi; in vtroque casu dicunt non sufficere, licèt homo velit somnum, & licet velit quòd verba tunc prolata sint valida; quia nimirum verba illa non procedunt vt effectus ab illa voluntate, tamquam à causa morali, sed ab ebrietate vt à causa physica. Et quidem in hoc nulla videtur esse difficultas; quia vt verba significent, non satis est velle me significare, si ea protulero; sed requiritur, quòd ad hunc finem velim ea proferre; atque ideo quòd velim ipsam prolationem verborum, & hæc oriatur ex intentione significandi per verba; si ergo non habeo voluntatem loquendi, non loquor humano modo: & idem est de aliis actionibus sacramentalibus.

Non est difficultas in primo sensu.

Maior difficultas est in alio casu, qui videtur omissus à Recentioribus, quando scilicet ex intentione proferendi illa verba, & ad hunc finem vult se inebriare, vel dormire; tunc enim verba oriuntur mediatè ex illa intentione priori, & sunt volita in causa, sed directè & formaliter secundùm se ipsa. Confirmarique potest; quia non omnes actiones sacramentales sunt volitæ immediatè in seipsis; sed aliquæ videntur esse volitæ in causa; vt cùm quis effundit aquam in puerum, videtur velle ablutionem in causa, scilicet volendo effusionem aquæ ex amphora; ex qua effusione consequitur, quòd aqua descendat, & abluat puerum. Item si aliquis in matrimonio contrahendo exprimeret consensum scriptura, quam ad coniugem per centum passus distantem proiiciat sagittæ affixam, & coniux rursus ad ipsum suum consensum scriptum similiter sagittæ affixum remittat: tunc consensus expressio videretur volita in causa, scilicet in proiectione sagittæ, ad quam consequitur, quòd consensus mutuò exprimatur. Cur ergo similiter aliquis sciens, se in somno, vel ebrietate talia verba solere proferre, non poterit ad hunc finem velle dormire, vel inebriari, vt per verba tunc prolata manifestet coniugi suum consensum; quem iam nunc vigilans, & sobrius habet? Propter hæc fortasse non desunt, qui dicant illud sacramentum fore validum per verba in somno, vel ebrietate prolata, quos, tacito nomine, refert Petrus Cabrera *in præsenti quæst. 68. art. 7. in comment. art. 1.* vbi eam sententiam probabilem censet, *præsertim* (inquit) *si illa actio, quam dormiens exsequitur, orium habet ex efficaci voluntate conferendi baptismum, quam in vigilia habuit.* Vnde in tali casu dicit, baptismum esse iterandum sub conditione.

101. *In secunda maior est quando scilicet ponitur causa, vt ponatur esse situs.*

Ratio difficultatis.

Offenditur alio exemplo.

Petr. Cabr. *Quidam affirmant talem intentionem sufficere.*

Communiter tamen Theologi omnes id negant, & meritò. Videatur Thomas Sanchez *lib. 1. de Matrimonio disp. 8. à n. 15.* Nec dissentit Augustin. *tract. 5. in Ioannem*, vbi ait, baptismum ab ebrioso collatum, esse validum. Non enim loquitur de ebrio, sed de ebrioso, hoc est, qui vsum habet inebriandi se, quòd vitium, & peccatum dicit non nocere sacramento; sicut nec alia peccata homicidij, raptoris, &c. de ebrio itaque aut dormiente negamus posse validè conficere sacramentum. Fatemur quidem posse illum in somno, vel ebrietate loqui, operari, abluere, &c. Sic enim scimus aliquos in somno solitos surgere ex lecto, tabernam aperire, & adornare, & mox lectum repetere: imo Parisiensem quemdam gladio cinctum Sequanam tranasse, dormienteque adhuc interfecisse illum, quem vigilans occidere constituerat, & scelere patrato, domum in lectum rediisse; quæ & similia legi possunt in Theatro humanæ vitæ, *vol. 2. lib. 2.* sub titulo, *De passionibus corporis.* Vnde posset etiam reperiri, qui dormiens proferret verba sacramentalia, abluoret, vngeret, &c. Cæterùm illæ actiones in somno, vel ebrietate exercitæ, etiamsi præuisæ, & volitæ fuissent in vigilia, non essent aptæ ad constituendum sacramentum; hoc enim debet constare ex loquutione humana, & ex actionibus humanis, quales non sunt, quæ fiunt in somo vel ebrietate. Vnde periurium ebrij vel dormientis, etiam præuisum, non habet malitiam periurij; nec erit peccatum reseruatum, vbi reseruatur periurium, vt cum Suarez, & aliis obseruat Th. Sanchez *lib. 16. num. 1. in Decalog. cap. 16. num. 47.* & licèt ipse, *num. 44.* existimet blasphemias in ebrietate prolatas, & præuisas esse peccata; meliùs tamen Vasquez *1. 2. disp. 127. cap. 3.* id negat; sicut enim contumeliæ ab ebrio prolatæ non sunt contumeliæ, sic nec blasphemiæ; quia non sunt loquutiones humanæ. Similiter ergo verba Consecrationis ab

102. *Melius tamen negatur.* Th. Sanch. Augustin.

Theatrum humanæ vitæ.

Probatur exclusio quia actiones sacramentales

Th. Sanch.

Vasquez.

ebrio

ebrio prolata non sunt loquutio humana: quod idem de actionibus dicendum est; nam ablutio, vel vnctio non erunt actiones humanæ; sicut nec cultus à dormiente, vel ebrio præstitus erit cultus humanus; & per consequens non esset idololatria, etiamsi fuisset prævisa illa actio. Cùm ergo actiones sacramentales debeant esse actiones humanæ, non erunt sacramenta valida, quæ per tales actiones, vel loquutiones non humanas conficiantur.

103. Petes, quid desit illi loquutioni vel actioni, vt sit loquutio, vel actio humana, quando fuit prævisa, & volita ante somnum vel ebrietatem? Quod enim, quando fit, non adsit libertas actualis, parum refert, quia ad actionem humanam sufficit libertas præcedens, cùm sæpe contingat, ministrum, quando actu conficrat, aut recitat, non habere actualem libertatem, sed denominari actionem illam liberam à libertate præcedenti, qua imperauit eam, quæ voluntas manet postea virtualiter, vt suprà explicatum est. Respondeo, in primis loquutionem dormientis, vel ebrij non esse loquutionem humanam; quia licèt sit libera denominatiuè, non potest tamen significare more humano, & exprimere mentem loquentis. Loquutio enim humana imposita est ad significandam, & exprimendam mentem loquentis, mentem, inquam præsentem; hoc est, quid sentiat tunc de rebus, siue præsentibus, siue præteritis, siue futuris: omnis ergo, qui loquitur, intendit exprimere, quid tunc sentiat de obiecto, quod loquitur. Potest quidem contingere, quòd tunc non habeat libertatem actualem, sed virtualem, vt cùm quis recitat ex voluntate præterita absque libertate actuali; sed tamen tunc per illam loquutionem exprimit mentem, quam vel actualiter, vel virtualiter habet, id est, deriuatam humano modo ex priori mente magis explicita. At verò verba, quæ profert ebrius, vel dormiens, non sunt apta ad exprimendam mentem humanam, quam tunc habeat, cùm nullam talem habeat in eo statu; mentem autem humanam merè præteritam non significant, quia non sunt imposita ad hoc significandum; neque ex natura rei eam possunt significare, quia sicut verba à psittaco prolata non possunt significare ex natura rei, quam mentem habuerit, qui mouet eum ad eas voces proferendas: sic nec verba prolata à dormiente, vel ebrio possunt mentem humanam præteritam prudenter significare, cum possit ex aliis causis prouenire, quòd eæ voces proferantur ab ebrio vel dormiente. Non sunt ergo illa verba humana, hoc est, non habent modum significandi humanum, prout deberent habere ad constituendum sacramentum, quod essentialiter constituitur per signa humana.

Quid desit illi actioni, vt sit humana.

Illa verba non sunt humana quæ nõ habent modum significandi humanum.

104. Hæc eadem ratio, quæ probat de verbis, procedit similiter de aliis actionibus sacramentalibus, vt ablutione, vnctione, &c. nam licèt non sint loquutiones, omnes tamen sunt signa sensibilia, & assumi debent à ministro ad significandam sensibiliter, & humano modo id, quod per sacramenta significatur. Omnia autem signa humana debent significare, & exprimere mentem humanam præsentem, sicut de verbis diximus; quare licèt ablutio esset prævisa, & volita ante somnum, vel ebrietatem, non posset postea exercita significare debito modo, cùm non posset neque ex institutione, neque ex natura rei significare mentem humanam præsentem, nec præteritam. Adde, licèt possent eiusmodi verba, vel actiones significare ex natura rei mentem humanam præteritam, id non sufficeret, quia Christus non instituit in Sacramentis verba, vel actiones, quæ significarent mentem præteritam, sed præsentem, quia instituit ea, provt sunt signa humana, & provt significant humano modo, & directè ex institutione id, ad quod sunt instituta; non provt indirectè, & à posteriori possunt arguere aliquam causam, quam habuerunt; ad hoc enim significandum non sunt institutæ ab hominibus voces, vt constat.

Idem dicitur de aliis actionibus quæ non sunt verba.

Ad id verò, quod opponebatur, non requiri libertatem actualem, quando fit actio aliqua, vel loquutio humana; concedimus, id ita esse; tunc tamen datur saltem virtualiter libertas voluntatis præcedentis, quæ humano modo influit in actionem præsentem; quod non datur in loquutione, vel actione ebrij, aut dormientis. Quid autem plus habeat operatio, quam exercet sobrius, & vigilans etiam absque libertate actuali, quod non habeat, quam exercet ebrius, aut dormiens, faciliùs experimur, quàm explicamus. Vtraque enim exercetur absque libertate actuali; vtraque procedit ex libera applicatione voluntatis præterita, & ex imperio, quo applicuit potentias ad totam illam actionem prosequendum. Nam sicut recitans Officium ex applicatione præterita, habet solùm præsentem actũ quemdam tenuissimum, & confusum, quo vult proferre hæc verba; quia ita iudicatum est bonum, & conueniens, absque alia notitia actuali magis explicita de conuenientia illa in particulari, ita qui sui compos iter aggreditur, vt domum reuertatur, si medio itinere incipiat vsum rationis amittere propter vinum antea bibitum, adhuc prosequitur, & ambulat per aliquod tempus; quod quidem facere non potest absque aliquo actu præsenti tenui, & confuso, quo velit ambulare; quia ambulatio iudicata est conueniens. Habet ergo se eodem modo in vtroque casu, vt sit, vel non sit operatio humana.

105. *Obiectioni respondetur.*

Adhuc tamen experientia ipsa testatur, nos diuersitatem experiri inter recitationem, v. g. cum sola intentione virtuali in vigilia, & illam, quæ fit in somno, vel quam dormientes prosequimur. Videtur autem differentia hæc non tam consistere ex parte obiecti, quàm ex parte potentiæ: nam in vtroque casu volumus actu tenuissimo, & confuso illam conuenientiam, cuius confusè recordamur. In primo autem casu, quando homo est sui compos, potentia est integra, & soluta; cum tamen in secundo casu potentia non sit integra, & soluta, sed ligata somno, vel ebrietate. In primo ergo casu potentia, licèt confusè, & tenuissimo actu, tota tamen cogitat, & vult illud obiectum, non totaliter propter distractionem ad alia, sed tota; in secundo autem casu non est iam tota potentia, quæ vult, sed semipotentia, eò quòd diminuta & ligata sit ex parte principij somno, vel humore vini prædominantis. Non enim est iam tota anima, seu anima vigilans, quæ operatur, sed anima dormiens; obtenebrata, & obcœcata; ex qua principij diuersitate refunditur in operationem ipsam diuersitas illa, quam experimur, & ratione cuius illa prior, & non hæc posterior dicitur operatio humana; quia scilicet ad hanc non attendit homo, vt homo, sed homo ligatus, & obcœcatus ex parte potentiæ, similisque brutis in modo operandi. Potest ergo in primo casu esse operatio humana sine libertate actuali, quando exercetur; quia illa tenuis attentio, quæcumque sit, est animæ vigilantis & expeditæ: è contrà verò in amente, vel ebrio potest fortasse reperiri aliqua libertas actualis in aliqua operatione, quæ tamen non sufficit, vt dicatur operatio humana; quia illa non est animæ vigilantis, & expeditæ, sed consopitæ, & ligatæ, vt dictum est.

106. *Ostenditur differentia libertatis virtualis in somno, & extra somnum.*

In somno potentia est ligata.

Obiici solet iterum, quia in recipiente, sufficit voluntas præterita, vt validè recipiat sacramentum in

107. *Obiectio.*

Soluitur. in somno,vel ebrietate;ergo etiam in ministro.Respondeo tamen facilè negando consequentiam; quia minister, vt diximus, debet operari nomine Christi, & significare per suas actiones,ad quod requiritur illas esse humanas, & procedere humano modo ab intentione humana: recipiens autem nec operatur nomine Christi, nec significat, nec oportet quòd agat humano modo, sed quòd recipiat; quæ receptio non debet procedere ab intentione, sed ad summum in adultis debet supponere intentionem recipiendi.Qualis verò intentio requiratur in suscipiente,dicemus postea disp.9.sect.7.

108. *Infertur aliquando sacramentum perfici quando minister non est compos sui.* Hinc infero primò, posse aliquando sacramentum perfici, quando minister non est compos sui, v.g.in matrimonio per procuratorem; potest enim contingere, vt quando procurator nomine mandantis consentit;mandans dormiat,vel sit ebrius,& tunc perficitur sacramentum in virtute prioris consensus non retractati,qui tunc virtualiter manet,& influit in consensum à procuratore præstitum: est enim procurator, quasi organum vitale, per quod coniux suum consensum manifestat,sed tale,vt eodem modo operetur, & moueatur ab influxu mandantis,siue mandans nunc vigilet, siue dormiat. Si verò mandans post mandatum incidisset in amentiam,P.Th.Sanch.*lib.2.de matrimonio,disp.11.num.12.* dicit, validum esse matrimonium, etiamsi, quando procurator consentit, mandans sit amens effectus, quia in aliis contractibus ita seruatur; quam sententiam tradit etiam Henriquez *lib.11.num.4.cap.4.* & Bonacina *de matrimonio, q.2.punct.5. num.13.* Sed ex aliis contractibus argumentum potiùs desumi potest contra valorem matrimonij:quia regula generalis est, quòd mandatum, sicut exspirat morte mandantis, sic etiam expiret mandante facto furioso, vel amente, vt habetur in leg. *Qui seruum suum, num.47.* & in leg. *si quis alicui 48.* ff. de acquirenda hæreditate; & obseruat P. Molina *tom.2. de iust.disp.552.in fine*;quia nimirum iam ab eo tempore videtur exspirasse voluntas mandantis, cùm iam non censeatur capax, celebrandi contractus; quod idem de professione Religiosa facta per procuratorem dicendum videtur casu;quo professurus post datum mandatum incidisset in amentiam: nam regula vniuersalis iuris, quam adduximus, in his potissimum contractibus matrimonij,& professionis locum habere debet. Quare meritò mattrimonium illud validum non esse, obseruauit etiam Basilius Pontius *de matrim lib.2. cap.15. num.14.* licèt rationes ipsius satis efficaces non sint.

Th.Sanchez. *Henriq. Bonacina.* *Molina.* *Basilius Pōtius.*

109. *Infertur secundò.* Infero secundò, etiamsi minister non esset iam sui compos, quando eius vox auditur à suscipiente sacramentum; si tamen erat sui compos, quando eam vocem protulit validum esse sacramentum. Cùm enim auditus non percipiat sonum eo instanti,quo fit,sed post aliquam morulam,& tardiùs quàm visus,vt experientia constat; contingere posset, quod intra illud breuissimum tempus minister amitteret vsum rationis, hoc tamen non noceret valori sacramenti; quia tota illa actio, provt à ministro,fuerat humana; nec debet attendi,quomodo se habeat minister, quando auditur vox, sed solùm quando fit ab ipso. Quæ doctrina in sacramento etiam Matrimonij locum habere potest: nam licet in illo non perficiatur sacramentum, quando coniux profert verba,antequam ab altero coniuge audiantur & percipiantur,eò quòd obligatio non oritur ex sola promissione ante sufficientem intimationem, vt alteri nota sit promissio; si tamen contingeret, vt postquam primus coniux consensum præstitit, & expressit, alter suum consensum exprimeret,& statim amitteret rationis vsum, antequam eius consensus à primo coniuge perciperetur,validum esset sacramentum, & perfectum, cùm primùm coniux prior verba posterioris, & eius consensum percipieret. Nam licut donatio facta, & per litteras vel nuncium ad donatarium missa potest esse valida, & acceptari etiamsi interim donans moriatur,antequam epistola,vel nuncius, ad donatarium perueniat;vt cum multis docet Th.Sanchez *lib.1.de Matrimonio,disp.6. num.5.* sic promissio coniugis valida esse poterit, & acceptari, licèt, antequam percipiatur ab altero,amiserit rationis vsum: & tunc perficietur sacramentum, quando iam minister, qui vltima verba protulit, non esset compos sui;quod facilius posset contingere, si mutuos consensus per epistolas sibi inuicem coniuges transmitterent:provt aliquando fieri posse fatentur Doctores, quos affert, & sequitur idem Sanchez *lib.2. disp.12.*

Th.Sanch.

110. *Infertur tertiò, quando contrahant malitiam ex voluntate præcedenti.* Infero tertiò, licèt ad contrahendam malitiam periurij, blasphemiæ, &c. non sufficiat voluntas præcedens, si eo tempore,quo proferuntur,non sit homo iam rationis compos; quia eæ actiones debent esse humanæ; vt diximus; alioquin non erunt peiuria, blasphemiæ, aut loquutiones humanæ: aliâ tamen esse peccata,ad quæ hoc non requiritur, v.g.homicidium,furtum,& similia, atque adeò,vbi hæc essent peccata reseruata, vel haberent censuram annexam,contrahent reseruationem, vel censuram, si fuerunt antea præuisa, & volita, etiamsi mandentur exsequutioni in somno, vel ebrietate; vt si quis voluntariè se inebriat volens furore vini occidere inimicum, vel eius bona diripere, aut domum comburere. Ratio autem est, quia iustitia,cui ea peccata aduersantur, non solùm prohibet occidere,furari,&c.Sed etiam causam apponere, ex qua eiusmodi damna proximo inferantur, atque ideo tam erit contra præceptum iustitiæ ponere tales actiones,quàm absque illis ponere effectum ipsum; at verò præceptum religionis, v.g. solùm prohibet periurium; non est autem periurium adducere Deum in testem mendacij per verba materialia,sed per verba formalia, quæ sola possunt esse vera adductio Dei in testem mendacij, qualia non sunt verba prolata ab ebrio vel dormiente.

Ratio est, quia iustitia non tantùm prohibet alia, sed etiã causam assum.

SECTIO VII.

An intentio ministri debeat esse circa materiam determinatam.

111. *Conclusio certa est affirmatiua.* COnclusio communis,& certa est affirmatiua, & constat ex verbis formarum: *Ego te baptizo, Ego te absoluo;indulgeat tibi Deus*, &c. quæ non possunt significare, nisi ex intentione loquentis determinentur ad personam determinatam; quod idem apparet in forma Eucharistiæ: *Hoc est Corpus meum;* vbi designantur determinata accidentia panis; & sic de aliis. Hinc oritur quæstio, an error ministri reddat irritum sacramentum? si, verbi gratia,cogitabat baptizare Petrum, cùm esset alius, vel si putabat esse puerum, cùm esset puella. Syluester *in Summa*,verbo *Baptismus*,3. *quæst.*15. cum Hostiensi videtur docere esse inualidum. Alij communiter dicunt, esse validum, & in vniuersum assignant eam regulam,vt quoties error est in substantia,reddatur sacramentum irritum,quando est in circumstantiis vel qualitatibus, sit validum. Contra hanc tamen regulam videtur esse, quòd iuxta illam potiùs dicendus esset inualidus baptismus in prædicto casu; nam persona,quæ baptizatur, vel absoluitur,videtur

Quæritur, an error ministri reddat sacramentum irritum. *Syluester. Hostiensis.* *Error in substantia reddit inualidum, secus in circumstantiis.* *Contra hanc regulam obijcitur.*

tur maximè pertinere ad substantiam, & non ad circumstantias, vel qualitates. Quod magis confirmatur ex sacramento Matrimonij, in quo error circa personam est substantialis, & irritum reddit matrimonium, non solùm iure positiuo, sed ipso iure naturali, licèt error circa qualitates, aut alias circumstantias non reddat illud inualidum: idem ergo dicendum erit de Baptismo, absolutione, & aliis.

112. *Respondet Vasquez.* P. Vasquez *disp.* 138. *cap.* 7. *num.* 91. impugnatis aliorum solutionibus, respondet, circumstantiam personæ non esse substantialem in Baptismo, & aliis Sacramentis, præter Matrimonium; nam ad essentiam sacramenti solùm requiritur, quòd conferatur homini, vel si sint alia à baptismo, quòd conferantur homini baptizato; in matrimonio autem error circa personam est substantialis; quia, vt ipse dixerat *in* 1.2. *disp.* 30. *cap.* 4. in matrimonio ipsæ personæ contrahentium sunt materia, circa quam versatur contractus.

113. *Nō satisfacit hic responsio primò.* Hæc tamen responsio, nisi ampliùs explicetur, non videtur satisfacere. Primò, quia in consecratione Eucharistiæ species panis sunt materia, circa quam versatur; & tamen, si ego accipiam vnam hostiam, existimans esse aliam, quam priùs ibi reposueram, adhuc consecratio erit valida. *Secundò.* Secundò, Non minùs videtur pertinere ad substantiam persona, cui confertur absolutio, quàm peccata: nam si non est hæc persona, non erunt hæc peccata, sed alia alterius personæ; ergo si ego erro in persona, erro in peccatis, & per consequens in substantia materiæ. *Tertiò.* Denique quòd dicit, baptismum solùm requirere ad suam essentiam, quòd conferatur homini, eodem modo videtur procedere in matrimonio, quod ad suam essentiam solùm requirit, quòd fiat inter marem & fœminam: sicut autem hoc matrimonium in particulari exigit hos coniuges determinatos; sic hic baptismus exigit determinatè hoc subiectum: alioquin enim non esset hæc ablutio, sed alia, & aliud sacramentum, vt constat.

114. *Communis responsio.* Alij ergo communiter respondent, idem omnino procedere in rigore, formaliter loquendo, in omnibus Sacramentis; in omnibus enim si minister alligat suam intentionem ad talem personam, & reuera fuerit alia, non erit validum sacramentum: de facto tamen id non facit minister, in aliis Sacramentis præter Matrimonium, in quo contrahentes propter magnum onus quod suscipiunt, meritò limitant suam intentionem ad talem personam, excludendo omnes alias: in aliis verò Sacramentis regulariter id non possunt facere, sed debent habere intentionem conferendi sacramentum huic, qui præsens est, quicumque ille sit, nec sine graui causa debent se exponere periculo faciendi sacramentum irritum. Ita Suarez *in præsenti disp.* 13. *sect.* 3. *in fine*, *Suarez.* cum aliis communiter.

115. *Restat tamen adhuc difficultas pro Matrimonio.* Hæc responsio continet veram doctrinam: sed restat difficultas circa id, quod dicitur de matrimonio, quod in eo contrahentes alligant intentionem ad talem personam, ita vt si alia sit, contractus non valet: hoc, inquam, non videtur dicendum etiam in Matrimonio ex eo, quòd contractus sit; nam in aliis contractibus humanis non ita alligatur voluntas contrahentium. Alligatur quidem quoad speciem, ita vt si intendas emere oleum, & detur vinum loco olei, contractus sit nullus propter defectum intentionis: si tamen intendis emere mensam, vel vestem, quæ tibi placuit heri, & venditor, qui iam illam distraxerat, ostendat tibi aliam similem, dicens esse illam, adhuc emptio erit valida, & iusta, si sit æquè bona; quia licèt non sit eadem, est tamen æquè vtilis: ergo similiter, si Titius videns filiam Caij, eam petat in vxorem, quia sibi placuit, Caius verò, qui illam fortasse alteri promiserat, aliam æquè pulchram, & bonam Titio afferat dicens: hanc esse, quam viderat, & petierat, validus erit eodem modo contractus propter eandem rationem, sicut valida esset emptio. Explicatur; quia si emens vestem non limitat suam voluntatē ad hanc numero, sed ad hanc, vel aliā similem; ergo nec qui emit seruum, limitat ad hunc numero, sed ad hunc, vel alium similem, atque adeò emptio erit valida, licèt vnus æquè bonus pro alio supponatur, sicut est valida emptio vestis. Si autem emptio serui est valida, non apparet, cur non sit idem dicendum de matrimonio; cùm tam emptio serui, quàm matrimonium habeat pro obiecto personam; & tam sit error circa personam in vno casu, quàm in alio.

116. *In matrimonio id prouenire dicimus ex ratione talis contractus. Regula vniuersalis.* Adhuc tamen sustinendum est, matrimonium in eo casu nullum esse: quod quidem in matrimonio prouenit ex eo, quòd talis contractus sit; imo ex eo quod, contractus sit; nam licèt sit aliqua differentia materialis, si tamen formaliter & cum proportione applicetur regula vniuersalis aliorum contractuum, repetiemus, nihil esse speciale, quoad hoc in matrimonio. Regula enim vniuersalis est, quòd quoties datur error in substantia, contractus sit nullus; qualis autem sit error in substantia, pendet ex diuersa natura, & fine vniuscuiusque contractus. Qui enim vendit aurichalcum putanti esse verum aurum, non facit validam venditionem, vt habetur in leg. *In venditionibus.* ff. de contrahenda emptione; & ratio est, quia emptor ita alligat suam voluntatem ad emendum aurum, vt nolit quidquam aliud emere, atque ideò emptio aurichalci est illi inuoluntaria, quod non ita est, quando loco vnius vestis subrogatur alia similis æquè bona: de hoc enim, cùm parum referat ad eius intentum, non videtur curare, nec alligauit voluntatem suam ad illam vestem numero; quorsum enim alligaret, si non curat de illa potiùs, quàm alia habenda? In matrimonio autem, quælibet variatio vxoris, licèt illæ physicè loquendo differant solo numero, censetur variatio in specie; quia ad intentum matrimonij, & vitam communem perpetuam, resultat diuersitas maxima ex variatione vxoris; & ideo coniux censetur obligare suam voluntatem ad hanc, quam elegit, multo magis quàm qui emit aurum, alligat voluntatem ad aurum. Nec sufficit, si detur alia vxor æquè bona, quia cùm hæc æqualitas non possit certò ab hominibus agnosci & præuideri, & pendeat ex tot circumstantiis, quòd placeat coniugi, vel displiceat, meritò contrahentes alligant suam voluntatem ad talem personam determinatam; quia nolunt alieno iudicio fidere, sed suo in re tanti momenti. Omnis ergo diuersitas substantialis in eo contractu est inuoluntaria. Imò in venditione serui, vel ancillæ, propter eamdem rationem error in persona efficit emptionem inualidam, vt obseruat P. Molina 2. *tom. de Iustit. disp.* 340. *num.* 21. quia variatio personæ in hominibus æqualem variationi speciei in aliis rebus propter rationem traditam.

117. Hinc infero primò, in aliis etiam Sacramentis, si constat de alligatione voluntatis ad certam personam, vel materiam, non posse circa aliam habere valorem. Vnde qui vult consecrare hanc hostiam solam, non consecrat alias, licèt in altari ab aliquo positæ fuerint. In quo tamen aduerte, Antoninum Dianam 1. *tom. Resolut. moral. tractat.* 17. *resolut.* 19. proposito hoc dubio, an particulæ, quas aliquis inscio Sacerdote, apposuit in corporali, maneant

117. *Omnis diuersitas substantialis in matrimonio est inuoluntaria.* Molina.

Infertur primò pro aliis sacramentis. Diana.

consecratæ, respondere quidem cum communi, & vera Theologorum sententia negatiuè: addit tamen, quod Didacus Nugnus Dominicanus 3.p.q.74. art.2. difficult vlt. in ea sit sententia, quòd illæ particulæ consecratæ maneant propter intentionem, quam Sacerdos habere debet consecrandi id, quod coram se habet in altari. Sed reuera Nugnus id non dicit: loquitur enim in alio diuerso casu; scilicet quando Sacerdos aliquam hostiam præparauit, postea verò alia à Sacrista, v. g. vel alio, loco illius hostiæ ponitur, inscio Sacerdote, vel sunt duæ loco vnius: in quo casu dicit, illam etiam manere consecratam; quia non ita alligauit Sacerdos intentionem suam ad consecrationem illius hostiæ, quam præparauit, vt excluderet aliam, quam postea in altari acciperet consecrandam: semper enim intendit consecrare id, quod in altari ad hoc inuenit, & accipit consecrandum: quæ doctrina vera est; illa autem, quam ei Auctori tribuit Diana, esset omnifalsa, & improbabilis.

Did. Nugn.

119. *Infertur secundò quid dicendum sit de protestatione Episcopi ante ordinationem.*

Infero secundò, quid dicendum sit de protestatione, qua aliqui Episcoporum Officiales solent ante Ordinum collationem publicè protestari, Episcopum non habere intentionem ordinandi eos, qui cum aliquo legitimo impedimento ad Ordines accedunt, v.g. irregulares, aut carentes patrimonio, & beneficio, vel legitimis litteris dimissoriis, &c. Nam si reuera Episcopus habeat talem intentionem, procul dubio qui illis impedimentis fuerint ligati, non recipient verum Ordinem. Aliqui tamen existimant, protestationem illam fieri solùm ad terrendum; Episcopum autem habere solutum animum ordinandi eum, qui accedit, quicumque ille sit. Ego quidem vsum talis protestationis nullo modo probo, tùm quia in ritibus Ecclesiasticis fundamentum non habet: nam licèt in Pontificalibus antiquis, & modernis apponatur formula, qua ordinandi moneantur ex parte Episcopi, ne vllus accedat irregularis, absque ætate vel facultate legitima, &c. in nullo tamen Pontificali inuenitur talis protestatio defectu intentionis; quare Officiales Episcopi, dum illam protestationem addunt, id de suo addunt, & non iuxta formulam Pontificali constitutam: tùm etiam, quia licèt, existente grauissima causa, posset aliquando Episcopus habere intentionem sub conditione, vt fatetur Vasquez *dicto cap.7. num.86.* de ministro absolutionis, si v.g. aliquis simulans se alium, petat ordinari, cùm multùm referat, hunc non ordinari: cæterùm eiusmodi voluntas conditionata vniuersalis cum omnibus haberi non potest absque grauissimis inconuenientibus propter dubia, quæ inde oriuntur circa valorem Ordinis. Potest enim contingere in primis, quòd aliquis tale impedimentum habeat, illudque vel ignoret, vel eius actu non recordetur: potest item suboriri dubium, an reuera habuerit aliquod ex iis impedimentis: denique, dato, quod illud habuerit, & cognouerit, dubitabit meritò de intentione Episcopi, an fuerit conditionata, vt verba priora sonabant; an absoluta, provt debebit esse. Non debet autem res adeò grauis his dubiis exponi. Vnde, si casus accideret, ego Sacerdoti eo modo Ordinato cum tali impedimento consulerem, vt, si commodè potest, adeat eumdem Episcopum, eiusque intentionem exploret, qualis fuerit. Quòd si hoc fieri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo inualiditatis aliorum Sacramentorum, quæ ex Sacerdotio dependent.

Vasquez.

SECTIO VIII.

Quid dicendum sit, quando fuerunt duæ intentiones contrariæ, quæ illarum præualere debeat.

120. VVlt aliquis, v.g. consecrare Eucharistiam, sed vult non offerre sacrificium, quia ex errore putat, in Missa non fieri verum sacrificium. Item vult conferre baptismum à Christo institutũ, nonstamen quem tribuit Ecclesia Romana: vult contrahere verum matrimonium, non tamen celebrare Sacramẽtum; quæ etiam sunt voluntates contrariæ, si matrimonium inter baptizatos nõ possit separari à ratione sacramenti. Hæ, & similes voluntates reperiri possunt per accidens propter ignorãtiam, errorem, vel obliuionem. Regula communis, & vera Theologorum est, vt voluntas, quæ præualet ex iis, fortiatur effectum. Nam licèt vtraque videatur absoluta, & efficax, re tamẽ vera altera est minùs, altera magis efficax: & absoluta: vult enim absolutè, & omnino dare verum baptismum à Christo institutum; vult omnino consecrare veram Eucharistiam, vult autẽ non dare baptismum, quem dat Ecclesia Romana, quia putat illum non esse à Christo institutum, alioquin illum etiam dare vult; similiter vult non offerre sacrificium, quia existimat, in Missa non esse sacrificium, alioquin sacrificium etiam vellet, quia nimirum magis vult conficere verum sacramentum Baptismi & Eucharistiæ, quàm excludere Baptismum Ecclesiæ Romanæ, vel sacrificium.

Regula communis pro resolutione quæstionis.

121. Petes, in quo consistat ille modus volendi magis vnum quàm aliud; nam singulæ illæ voluntates secundùm se videntur absolutæ, nec vna respicit vllo modo ad obiectum alterius, sed singulæ habentur seorsim, & sine alterius memoria. Respondeo, à posteriori colligi, & explicari illam diuersitatem per hoc, quòd si sciret Eucharistiam non posse separari à sacrificio, non excluderet sacrificium; per hoc enim apparet, affectum diuerso modo tendere ad Eucharistiam, ad exclusionem verò sacrificij solùm quatenus putat posse sacrificium separari ab Eucharistia, atque adeò aliquo modo conditionatè. Sic explicat Coninch *in præsenti q.64. art.8. dub.3.* & in simili Lessius *lib.2.de Iustit.c.40.dub.10.n.76.* Re tamen ipsa est modus intrinsecus diuersus, tenens se ex parte ipsius actus voluntatis: nam altera volitio habet in se modum volendi magis vniuersalẽ, altera magis limitatum, & coarctatum. Quod potest multis exemplis declarari. Primò, si hodie velis sacrum crastinum omnino applicari pro Petro, ita vt hæc applicatio ex nunc præferatur cuilibet ex obliuione huius faciendæ: cras verò applices sacrum pro alio, non censebitur reuocata applicatio hodierna, quia fuit magis vniuersalis, & reuocatoria crastinæ. Secundò, desumi potest exemplũ ex leg. *Si quis, in princ.* ff. de legatis 3. Nam si quis in priori testamento adhibeat clausulam reuocatoriã cuiuscumque posterioris, testamentum posterius non erit validum, nisi in eo reuocetur expressè illa clausula prioris testamenti; vt cum communi Doctorum obseruat Molina *tom.1.de Iustit.disp.153.§. Quod dictum est*; quia nimirum voluntas prior habuit maiorem vniuersalitatem ex parte obiecti, quàm posterior. Tertiò, si quis facit votũ non vouendi nisi consulto Confessario, & ex nunc vult non vouere validè, nisi ea conditione positâ; postea si immemor huius voluntatis vouеat, votum nõ valet, nisi eo esset affectu, vt etiã, si recordaretur, vellet valere; vt notat Lessius loco proximè citato; quia nimirum prior voluntas fuit magis vniuersalis. Ex quibus omnibus constat,

Ostenditur quomodo vna voluntas sit magis absoluta quàm alia.

Coninch. Lessius.

Confirmatur multis exemplis.

122. Molina.

concurrente

cõcurrente duplici voluntate contraria illam præualere, quæ explicitè, vel implicitè continet reuocationem alterius, siue hæc sit prior, siue posterior, siue simul ex ignorantia habeatur. Consistit autem

123. *In quo consistat hac maior vniuersalitas voluntatis.* hæc maior vniuersalitas in reflexione quadam formali, vel virtuali, quam vna voluntas habet supra alteram ad reuocandam illam, & non è contrà, vt in exemplis adductis; nam prius testamentũ cum reflexione supra posterius reuocauit illud; posterius verò non habuit reflexionem supra reflexionẽ prioris, ideo non potuit illud reuocare. Sic ergo voluntas faciendi verum sacramentum propter suam maiorem efficaciam, & vniuersalitatem habere videtur reflexionem quamdam virtualem supra alias voluntates contrarias, vt reuocet illas: hoc enim significat ille modus dicendi: *Omnino volo*; id est, non obstãtibus quibuscumque contrariis. Sicut etiã Summus Pontifex per illum modum loquendi facit reflexionẽ supra voluntates præteritas, & illas reuocat, aliquando tamen illa voluntas prior fuit magis vniuersalis, & reflexiua reuocãdo omnes futuras generales, & hanc etiã; quare si illa prior reuocãda est, oportet, quòd hæc posterior sit magis vniuersalis, & reflexiua reuocãdo voluntates primas reuocatorias, &c. Hoc ipsũ contingit in nostro modo operãdi per intentiones contrarias, ex quibus illa præualet, quæ ex suo modo tenendi explicitè, vel implicitè sit magis vniuersalis, & reflexiua supra alias.

Confirmatur exemplo Pontificis.

124. *Si voluntates sint æquales præualet posterior.* Petes; quid si vtraque voluntas esset æqualis? Respondeo, præualeret posterior: nam sicut posterius testamentum semper præualet priori, etiãsi, quando fit posterius, non recordetur homo prioris à se facti; sic si heri applicasti sacrum hodiernum pro Petro, & hodie immemor illius voluntatis, applices pro Paulo per voluntatem æquè absolutam, & efficacem, videtur præferenda hæc posterior, non enim apparet differentia inter testamentum posterius, & hanc posteriorem applicationẽ: quod tamen intelligendum est cum limitatione statim apponenda. Denique, si vtraque illa voluntas esset simul,

Si vtraque esset simul, sacramentum esset nullum. si v.g. propter errorem vellet simul confecrare Eucharistiam, & non offerre sacrificium, & vtrumque æqualiter vellet, & æquè affectus ad vtrumque, putarem non fieri sacramentum, quia volũtas simul vult ponere aliquod impossibile: quare sicut si eâdẽ intentione vellet illa, duo contraria, scilicet consecrare Eucharistiam sine sacrificio, nihil efficeret, quia includeret aliquid impossibile, sic dicendum videtur de volente simul per duplicem voluntatem æqualem. Imò idem etiam videtur dicendum, etiamsi voluntas vna esset post aliam, si tamen vtraque influeret in actum: tunc enim non procedit regula suprà posita, quòd voluntas posterior præualeret: nam si vtraque facit, quòd nunc exerceã hanc actionem, vtraque est virtualiter præsens, & propter vtriusque finem censeor operari: tunc ergo posterior voluntas præualet, quando prior solùm manebat habitualiter; vt in exemplo applicationis sacri crastini, quæ eras reuocatur per aliam applicationem contrariam æqualem, vt dictum est.

125. *Hinc infertur decisio dubij circa Abissinorum.* Ex doctrina supra tradita inferri potest decisio dubij, de quo non multò ante Romæ controuersum fuit circa dissoluenda, vel retinenda matrimonia Abissinorum, quæ in schismate facta fuerant. Quod quidem libet in exemplum, & applicationem doctrinæ traditæ subiicere; quia in hoc exemplo ad praxim reducitur regula illa Theologorum cum omnibus suis circumstantiis.

126. *In quo sciendum sit.* Sciendum ergo est, quòd Æthiopes Abissini inter alios errores, quos retinent circa sacramenta, existimant, licitum esse repudium in certis casibus, ita vt possit dissolui etiam quoad vinculum matrimonium consummatum: imò maiori ex parte quando matrimonium contrahunt, solent dare quosdam fideiussores, ad quos pertineat vxorem, si fortè male à viro tractetur, ex viri potestate educere, & alteri viro in matrimonium dare. Hoc supposito, quæritur, an, quando hi reducuntur ad fidem Catholicam, abiurato schismate, & aliis erroribus, cogendi sint redire ad priorem coniugem, à quo iam fortè per diuortium recesserunt, & aliud matrimonium inierunt? Ratio autem dubitandi erat, quia matri-

Status quæstionis.

Ratio dubitandi.

monium essentialiter dicit indissolubilitatem perpetuam attento iure diuino: ergo qui non vult facere contractum indissolubilem, sicut illi non videntur velle, sed contractum, qui certis casibus possit dissolui, non videtur velle facere verum, & legitimum matrimonium, & per consequens non debet cogi ad retinendum illud primum, tanquam verum, & validum coniugium.

127. *Suppositio. Th. Sanchez. Qui habet tãtum animum contrahendi ad tẽpus, non facit matrimonium.* Suppono, animum obligandi se ad indissolubilitatem, seu perpetuitatem esse de essentia matrimonij; vt cum communi docet Thom. Sanchez *lib. 2. de Matrimonio, disp. 29. n. 11.* ex quo benè infert, non esse matrimonium, si aliquis animum habeat contrahendi non nisi ad tempus. Et ratio clara est, quia, attento iure Diuino, perpetuitas, seu obligatio ad perpetuitatem est de essentia matrimonij; non potest autem aliquis se obligare, nisi velit se obligare; ergo voluntas obligandi se ad perpetuitatem essentialiter requiritur ad matrimonium.

128. *Conclusio prima.* Hoc supposito, dico primò, Quando hi Schismatici contrahunt cum pacto expresso, vt possint vti repudio in casibus sibi permissis, matrimonium est nullum, & per consequens non debent cogi ad illud obseruandum. Hanc sub his terminis docuit breuiter Sanchez *lib. 5. de Matrimonio, disp. 12.* cum aliis, quos refert, vbi licèt agat de Iudæis, parum refert; quia quod attinet ad hoc, eadem omnino est ratio, quæ solùm desumitur ex essentia matrimonij, cui opponitur dissolubilitas illa; & confirmatur ex c. fin. de conditionibus appositis, vbi decidit-

Sanchez.

Probatur ratione.

ur, matrimonium esse nullum, si fiat sub conditione, quæ sit contra eius substantiam; vt si dicat, contraho tecum, donec aliam inueniam ditiorem; & idem est, si dicat, contraho tecum; si autem dotem non dederis, vel adulterium commiseris, volo te posse relinquere; vt notat benè idem Sanchez *d. lib. 5. disp. 9. num. 8.* quia licèt ista non sit conditio suspendens, sed resoluens, eodem modo conditio resoluens vitiat matrimonium, quando est contra ipsius substantiam. Confirmatur, quia non potest esse

Confirmatur.

matrimonium validum, nisi aliquis exteriùs exprimat verbis vel aliis signis sufficienter consensum internum: in prædicto autem casu nullo modo videtur exteriùs exprimi consensus ad vinculum perpetuum, cùm potiùs significetur oppositum; ergo non potest esse matrimonium validum.

129. *Conclusio secunda.* Dico secundò, si eum animum internum habeat, & eo animo contrahat, vt liceat sibi vti repudio, licèt id non deducat in pactum externum matrimonium etiam est nullum. Ita Sanchez *d. disp. 12. n. 5.* quia si non vult aliter contrahere, nisi dissolubiliter, non habet voluntatem vllam obligandi se ad perpetuitatem, & per consequens deficit voluntas necessaria ad valorem matrimonij.

130. *Infertur inde schismaticos plures inualidè contrahere.* Hinc infero, quàm plures ex his schismaticis inualidè contrahere; quia plures, vt dicunt, deducunt hoc in pactum expressum tempore contrahendi, & habent fideiussorem: alij habebunt ad minus eum animum internum non aliter contahendi; quod sufficit, quod si hic animus fuit in vtroque

coniuge, ex vtriusque confessione constabit sufficienter, vt matrimonium possit declarari nullum etiam in foro externo; vt docet Sanchez *lib.2. disp. 45.n.12.* nisi esset collusionis præsumptio. Si autem fuit in solo vno, sufficiet ipsi in foro interno; imò sufficiet etiam alteri coniugi, si concurrant rationes probabiles ad existimandum, ipsum non mentiri; vt docet ibidem Sanchez *num.4.& seqq.*

131. Difficultas est, quando coniuges sciebant quidem, licere repudium in sua Republica; sed tamen tempore contractus non addiderunt illam limitationem se non aliter obligandi, nisi sub eo ritu repudij. Et in hoc casu

Conclusio tertia. Dico tertiò, si ea scientia, quam habebant de vsu repudij, se habuit antecedenter, hoc est, ideo contraxerunt, quia sciebant, licere repudium; & aliter non contraherent, iam videntur se implicitè nolle obligare ad perpetuitatem.

132. *Conclusio quarta.* Dico quartò, si contrahentes ignorabant omnino, an vinculum istud esset perpetuum, vel si credebant etiam dissolubile; sed non limitarunt suam intentionem tempore contractus ad eam existimationem, sed habuerunt voluntatem generalem contrahendi matrimonium validum, ita vt illa ignorantia, vel existimatio se habeat concomitanter, cùm etiam sine illa æquè contraherent; tunc matrimonium videtur validum & obseruandum.

133. *Probatur primò à posteriori.* Hoc probatur primò à posteriori, quia in Ecclesia primitiua supponebatur omnino matrimonium contractum inter infideles fuisse validum, & ideo Paulus Apostolus 1. Cor. 7. permittit, & consulit coniugi fideli, ne discedat ab infideli si ab eo permittitur habitare cum illo; ergo supponit, verum fuisse coniugium initum, & tamen scimus licuisse tunc temporis ex legibus Romanis repudium, & fuisse valdè vsitatum; ergo adhuc illi, qui sciebant, & existimabant permitti repudium, poterant validum matrimonium contrahere; alioqui Paulus non consuleret, vt perseueraret coniux fidelis factus in eo matrimonio. Paulus enim non consulit, vt de nouo contrahat matrimonium, sed vt perseueret in illo; & quidem si matrimonium fuisset ab initio inualidum, non poterat tunc validari sine consensu vtriusque coniugis, quo vterque consentiret de nouo ad indissolubilitatem perpetuam; & tamen Paulus absolutè consulit coniugi conuerso, quod perseueret quamdiu permittitur ab infideli: nihil adderis de reualidando contractu, aut petendo nouo consensu à coniuge infideli; ergo supponit, fuisse ab initio valida illa matrimonia; quia nimirum, licèt errarent existimates, licere repudium, poterat tamen ille error habere se concomitanter ad contractum, & dari consensus sufficiens ex voluntate generali, qua volebant matrimonium facere validum, qualecunque id esset; ergo eodem modo apud Abissinos, non obstante simili errore speculatiuo circa dissolubilitatem matrimonij, possunt reperiri multa matrimonia valida, & legitima.

1.Cor.7.

134. *Probatur secundò.* Probatur secundò ex c. *Gaudemus*, versiculo *Cui autem*, de diuortiis; vbi Pontifex declarat, eum, qui in infidelitate iuxta suum ritum repudiauerat primâ vxorem legitimam, & aliam duxerat, cogendum esse post Baptismum redire ad priorem, si ab ea permittatur fideliter, & piè viuere: ergo supponitur fuisse primum matrimonium validum, etiam quando contrahentes sciebant, vel existimabant, licere sibi repudium iuxta ritum, & leges suas: ergo etiam in Abissinis non possumus arguere nullitatem matrimonij præcisè ex eo, quod apud ipsos seruetur ritus repudij; nulla enim differentia apparet inter ipsos, & illos, de quibus agebat Pontifex in ea Decretali.

135. *Probatur tertiò.* Probatur tertiò, quia nunc etiam de facto inter nostros Catholicos potest contingere, vt aliquis contrahat matrimonium cum aliqua ignorantia speculatiua circa valorem ipsius: fortasse enim aliquis cèsebit esse veram, vel probabilem doctrinam Caietani, & Catharini, quòd matrimonium possit ex causa adulterij dissolui, etiam quoad vinculum, & cum hoc errore speculatiuo contrahit matrimonium validum & indissolubile; quia error priuatus non tollit, quod habeat aliam voluntatem generalè, & efficacem contrahendi verum, & legitimum matrimonium: per quam vult iam implicitè contrahere matrimonium omnino indissolubile, cùm hæc indissolubilitas sit de essentia veri matrimonij, quod ipse vult omnino contrahere: ergo similiter Abissini, dum expresè non limitant suam intentionem ad matrimonium dissolubile, sed volunt contrahere verum matrimonium, illud contrahunt, nõ obstante errore speculatiuo, quo existimant illud vinculum esse dissolubile; quia ille est tunc error concomitans, & impertinens ad operandum; quæ videtur esse doctrina P. Suarez *tom.2. de Relig tract. 6 de voto lib.1. c.3. n.9.* vbi dicit, eum, qui vult contrahere matrimonium ignorans vinculum illud esse perpetuum, adhuc contrahere validè, quia habet intentionem generalem faciendi illum contractum eo modo, quo tenetur illum facere, vbi iam implicitè vult obligationem, & vinculum perpetuum. Suarez.

136. *Ex dictis concluditur.* Concludo ergo breuiter ex dictis, errorem illum tunc vitiare matrimonũ, quando ex illo contrahẽs limitat suam intentionem, siue per pactũ exterius, quo dicit se illa lege contrahere, vel saltem interiùs nolendo, nisi eo modo, & ritu obligari; ad quod sufficit, vel saltem alterum coniugem limitare suã intentionẽ, vt matrimoniũ sit nullum iuxta supradicta. Quãdo verò error ille est concomitãs, nec ideo contrahitur matrimoniũ, quia existimat ur dissolubile, vel denique contrahens habet voluntatem aliquam generalẽ efficiendi contractũ validum omnibus modis, error erit concomitans, & non vitiabit contractum, sed seruandus erit cum priori coniuge. Hæc autẽ voluntas generalis debet esse actualis, neque enim sufficit, quòd homo, si sciret matrimoniũ esse indissolubile, vellet etiam illud indissolubiliter contrahere; quia hæc non est voluntas actualis, sed quæ foret conditionaliter in eo casu, quòd nõ sufficit ad effectũ præsentẽ; vt in simili de voto obseruat bene P. Suarez *lib.1. de voto, c.12. n.6.* Requiritur ergo voluntas actualis, qua velit contrahere matrimonium validum omnibus modis, & cum omnibus obligationibus illi annexis, quæcũque illæ sint. Hęc voluntas si adsit, adest consensus sufficiens, licèt ex priuato errore velit retinere ius ad repudium; quia illa prima voluntas, si est efficax, destruit secundam, quæ est minùs efficax, & subordinatur illi. Si autem desit illa voluntas generalis, & efficax, tunc secũda voluntas limitat contractũ ad matrimoniũ dissolubile, quod eo ipso est inualidũ. Denique in dubio, an aliquis habuerit illam voluntatẽ efficacem faciendi matrimonium omnino validum, cẽseo iudicandum in fauorem contractus, vt valeat; quia vnusquisque præsumitur velle exercere contractum validum, nisi oppositum probetur; iuxta communem doctrinam Iuristarum, quod à fortiori habebit locum in causa matrimonij, quæ est magis fauorabilis. Suarez. Vasquez.

Hic solent etiam aliqui tractare de intentione conditionata, an sufficiat ad valorem sacramenti: placet tamen consilium P. Vasq. *in præsenti disp.138. c.7. n.84.* qui hoc ad materiam de Pœnitentia relicit, vbi nos etiam eam quæstionem in ordine ad omnia sacramenta examinabimus.

SECTIO

SECTIO IX.

De obligationibus ministri Sacramentorum.

137. *Prima obligatio est non ministrandi sine potestate.* PRima obligatio est non ministrandi sacramentum absque potestate,& auctoritate sufficienti, hoc est,absque potestate Ordinis requisita ad valorem sacramẽti, qualis est ordo Sacerdotalis ad consecrationem Eucharistię,vel Extremam vnctionem, &c.Episcopatus ad conferendum Ordinem sacrum, &c. atque etiam iurisdictio seu auctoritas,quæ aliquando requiritur ad valorem sacramenti, vt in absolutione sacramentali,aliquando ad licitam administrationem, vt in Baptismo, Confirmatione, Extrema vnctione, &c. Quæ autem, & qualis sit potestas requisita in quolibet sacramento ad validam, vel licitam administrationem illius, pertinet ad singula sacramenta in particulari.

138. *Dubium.* Dubitari soler, an possit licitè minister cum potestate non certa,sed dubia,vel probabili,ministrare sacramentum? in quo duæ sunt sententiæ.Prima negat,id licere; fit enim contra reuerentiam sacramenti, si exponat se minister periculo reddẽdi illud irritum;nam licèt in aliis materiis iudicium probabile sufficiat ad operandum; non tamen in hac, in qua si reuera opinio illa probabilis falsa sit, sacramentum erit re ipsa inualidum: vnde nec etiam si opinio illa sit probabilior,possmus illam sequi,sed semper illam quæ tutior est,& non exponit periculo sacramenti valorem. Hanc tenent Petrus de Soto,Suarez,& alij, quos refert Thom. Sanchez *lib.1. in Decal.cap.9.num.35*. Secunda sententia affirmat, dum tamen non fiat contra præceptum aliquod Ecclesiæ præscribentis certum ritum in sacramentis ministrandis, nec ex eo sequatur graue detrimentum illius, cui sacramentum confertur; tunc enim esset peccatum contra charitatem. Ita Vasquez *in 1.2.disput.53*. Salon,Sayrus,& alij, quos refert,& sequitur Antoninus Diana *in Resolut. moral. tom.1.tract.de opinione probabili,resol.2*.

Petrus de Soto Suarez. Sanchez.

Vasquez. Solon. Sayrus. Diana.

139. *Sententia Auctoris.* Ego claritatis gratia distinguendum censo; nam vel sermo est de dubio proprio, quod appellari solet dubium negatiuum;quando scilicet non est fundamentum ad assensum præbendum alicui parti;vel de dubio probabili,seu positiuo, quando vtrimque est fundamentum ad assensum probabilem.De primo casu non loquuntur Doctores; quare videntur omnes supponere, quòd tunc non liceat id facere, saltem regulariter loquendo. Ratio autem esse videtur,quia ex ipsa institutione talis sacramẽti sequi videtur præceptum non conficiendi illud, nisi cum tali materia,& forma,v.g.& circa tale subiectum,& tali potestate ex parte ministri: requiritur ergo ad licitè operandum iudicium aliquod saltem probabile, quo iudicem, hanc esse talem materiam, & hoc esse tale subiectum,& me esse talem ministrum. Nam sicut,quia datur præceptum naturale non accedendi ad fœminam non suam, requiritur ad copulam licitam,iudicium positiuum, quo quis iudicet saltem probabiliter, hanc esse suam, nec potest cũ mero dubio accedere:sic cùm detur præceptum non baptizandi. v.g. nisi cum aqua naturali (quod idem est de potestate ministri) prærequiritur assensus saltem probabilis, quòd hæc sit aqua naturalis, nec poterit quis operari cum mero dubio negatiuo.

140. *In aliquo casu potest licitè quis vti materia dubia.* Dixi tamen,*saltem regulariter* id procedere; quia aliquando propter indigentiam subiecti posset id licitè fieri, vt in extrema necessitate, non inuenta aquâ certâ,sed liquore aliquo,de quo dubium esset, an esset aqua, nec posset id examinari, pone enim esse locum obscurum, nec odore, aut gustu posse id percipi; tunc,inquam,propter necessitatem proximi posset sub conditione baptizari. Ratio autem est, quia cùm præceptum illud non baptizandi absque tali materia,oriatur ex reuerentia sacramenti,ne scilicet aliquis velit baptizare,nisi quando saltem probabiliter sperat positiuè, & iudicat ponendum esse verum Baptismum;hinc fit,vt in prædicto casu non obliget tale præceptum,eò, quòd summa indigentia proximi,cui aliter subuenire non possumus, præponderat illi reuerentiæ, & reddit licitam talem operationem propter necessitatem.Sicut licèt ad honestatem copulæ requiratur regulariter iudicium probabile,quòd illa fœmina sit sua, aliquando tamen,orto dubio de valore matrimonij post illud contractum,coniux dubius,licet non possit petere, potest tamen reddere alteri coniugi habenti adhuc bonam fidem circa valorem; vt colligitur ex cap. *Inquisitioni*, de sententia excommunicationis; quia nimirum præponderat illud aliud inconueniens,& necessitas non priuandi possessorem bonæ fidei absque sufficienti probatione,propter quod sustinetur illa redditio absque iudicio, & assensu vllo quòd illa fœmina sit vxor viri reddentis.

Alter coniugum dubitans de valore matrimonij non potest petere debitum, sed reddere.

In secundò autem casu, scilicet, quando est dubium positiuum circa potestatẽ, hoc est,sunt rationes probabiles ex vtraque parte, assentior secundæ sententiæ, & existimo, secluſis illis duobus casibus ibi exceptis,posse licitè sacramentũ ministrari;quia sicut in aliis materiis ad operandum honestè sufficit iudicium probabile de honestate obiecti,sic in hac materia videtur sufficere; nam sicut lex dictat,non ministrandum sacramentum, nisi à legitimo ministro;sic etiam lex naturalis dictat,non alienandam, vel destruendam rem,nisi à legitimo domino, non esse accipiendam Eucharistiã,nisi in statu gratiæ,& sic de aliis;& tamen qui probabiliter iudicat se esse dominum,potest alienare rẽ,vel illa vti,& qui probabiliter iudicat,se esse absolutũ,& iustificatum,potest licitè accipere Eucharistiã;iam enim iudicat se dominum, vel iustũ;ergo similiter,qui probabiliter iudicat,se esse ministrum legitimum,poterit ministrare sacramentũ;iam enim iudicat se habere,quod lex exigit ad illud ministrãdum.Quando tamen est præceptum Ecclesiæ obligãs ad ritum talem, vel ne fiat sacramentum,nisi à tali ministro,aut quando ex tali sacramẽto incerto proximus exponitur periculo grauis detrimenti,&aliunde potest illi per sacramentum certum subueniri, tunc non poterit ministrari iuxta opinionem solùm probabilem, vt expresse fatẽtur prædicti Auctores,qui videri possunt. An verò possit Sacerdos audire licitè Confessionem cum iurisdictione solum probabili,dicendum erit infrà in Tractatu de sacramento Pœnitentiæ.

141. *Potest licitè ministrari sacramentum quãdo vtrinque sunt rationes probabiles.*

Casus in quo non valet sententia.

De statu gratiæ requisito ad actiones sacras exercendas.

Secunda obligatio ministri est, quòd sit in statu gratiæ,quoties conficit aliquod sacramentum;circa quam obligationem non conueniunt Doctores. Nam aliqui in primis volunt, non solùm peccare mortaliter omnes,qui aliquod sacramentum ministrant in statu peccati,sed etiam qui aliquod munus cuiuscunque Ordinis exercent: vnde Acolythi,qui solemniter cereos ferunt in eo statu, peccant mortaliter; quod docuit Philippus Faber *de sacramento Ordinis,in 4.sent.dist.24.q.1.disp.1.cap.3.n.* 80. & Nauarrus *in Manuali cap. 27. num. 163. & de horis Canonicis cap. 7. num. 41.* qui alios afferunt, & extendunt ad canentem Capitulum,& orationem solemniter in Choro; quia id facit vti Sacerdos.

142. *Secunda obligatio est,quod sit in statu gratiæ.*

Phil Faber.

Nauarrus.

143. Caietan. Diana. Alij dicunt, concionantem in peccato mortali peccare grauiter. Caietanus 2. 2. *q.*187. *art.*3. *& in præsenti quæst.*64. *art.*6. & alij, quos affert Diana 2. *tom. Resolut. moral. tract.*4. *de Sacramentis, resolut.*197. Alij dicunt, Diaconum, & Subdiaconum ministrantes in mortali, peccare mortaliter. Ita Sylvester, Nauarrus, Nugnus, Toletus, & alij plures, quos affert idem Diana ibi *resol.*195. Alij hoc limitant ad eum casum, quo frequenter saltem ita ministrarent in

Sylvester. Nauarrus. Nugnus. Toletus.

Filliucius. in statu peccati. Sic docet Filliucius *tom.*1. *tract.* 1. *cap.*7. *num.*87.

144. Medina. *Varia sententia.* Alij dicunt, Episcopum conficientem Chrisma, aut benedicentem oleum, aut consecrantem, seu benedicentem Ecclesiam in statu peccati, peccare mortaliter. Ita Ioannes Medina *Cod. de Pœnitentia, tract.*1. *q.*6. §. *Esset etiam dubium.* Alij hoc solùm restringunt ad eos, qui in statu peccati ministrant aliquod Sacramentum; vnde inferunt, Sacerdotem ministrantem Eucharistiam etiam extra Missæ Sacrificium peccare mortaliter. Ita Filliucius, & alij multi, quos congerit idem Diana *tom.*1. *tract. de celebrat Miss. resol.*23. Alij dicunt, conficientem saltem Sacramentum quodlibet in statu peccati, peccare mortaliter: hoc tamen alij communiter limitant ad eum, qui id facit tanquam minister ad id consecratus, non verò laicus, qui baptizat in casu necessitatis, aut contrahit matrimonium, licèt hic ex alio capite peccet, quatenus in statu peccati recipit Sacramentum. Quos etiã Auctores affert, & approbat idem Diana *tom* 2. *tract.*4. *de Sacrament. resol.*119.

145. *Suppositio.* Supponendum est, ad ministrandum, vel conficiendum quodlibet Sacramentum præter Eucharistiam, non requiri, vt, qui erat in statu peccati, præmittat Confessionem, sed sufficere contritionem. Hoc contra Marsilium, & Adrianum probat

Vasquez. cum communi Theologorum Vasquez *in præsenti disp.*136. *c.*1. *n.*1. *& sequentibus*; quia præceptum præmittendi Confessionem ante Communionem est positiuum, non natura; nec reperitur tale præceptum, Diuinum, vel humanum in ordine ad alia sacramenta suscipienda vel ministranda. Sufficiet ergo vel confiteri, vel conteri disiunctim.

146. *Assertio.* Hoc supposito, certa, & communis assertio est, prærequiri statum gratiæ in eo saltem, qui ex officio

Probatur. conficit Sacramentum, ad quod specialiter est consecratus minister. Probatur communiter ex multis locis Dionysij, Gelasij, & Gregorij, quæ tamen singula latè perpendit Vasquez loco citato, & fatetur,

Vasquez. non esse satis efficacia. Ipse verò probat ex c. vlt. de

Greg. IX. temporibus ordinationum; vbi Gregor. IX. (non S. Gregor. vt falsò citat P. Coninch *in præsenti art.* 6. *dub.*1. *n.*41.) loquens de Sacerdotibus adulteris, periuris, homicidis, vel falsi testimonij reis, dicit, nisi ea crimina notoria sint, vel in iudicio comprobata, non posse post pœnitentiam impedire, ne in suo ordine ministrent. *Quod si non pœnituerint* (inquit) *monendi sunt, & sub interminatione Diuini iudicij obtestandi, vt in testimonium sua damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent.* Quod idem probat ex capitulo vltimo de cohabitatione Clericorum, vbi idem Pontifex dicit, quemlibet pro quolibet peccato mortali, quoad seipsum, esse suspensum: hoc est, licèt alij non debeant eum vitare, ipsum tamen

147. non posse in eo statu ministrare. Sed vterque ille textus pariter probat contra ipsum Vasquez. Loquitur enim non n solùm de Sacerdotibus, sed de omnibus Clericis expressè; cùm tamen ipse Vasq. *c.*4. doceat, Diaconum & Subdiaconum in statu peccati ministrantes, & exercentes actus suorum Ordinum, non peccare mortaliter. Omnes ergo debemus explicare illos textus, & dicere, vel non decerni ibi, quòd in singulis actionibus singulorum Ordinum factis in statu peccati sit nouum peccatum mortale, sed quòd sit aliquod peccatum, & quidem graue ex genere suo, quod ob timorem iudicij Diuini vitandum sit; saltem, quia qui eiusmodi functiones in eo statu exercent, videntur in testimonium suę damnationis id facere, hoc est, dum in suo ministerio profitentur sanctitatem, quam debent habere, & non habent, eo ipso testantur se dignos esse condemnatione, sicut reprehendens in alio vitia, quæ in se habet, id videtur facere in testimonium suæ condemnationis, licèt in ea reprehensione non peccet: vel fortasse in illis textibus sermonem esse, non de singulis actionibus eorum Ordinum, sed de toto officio, & exercitio, quod totum absque peccato graui esse non poterat; quia iuxta antiquos Canones, qui nunc etiam ex parte obseruantur, ministri saltem Altaris communicabant in Missa solemni de manu celebrantis; vt ex Canone 9. Apostolorum, & decreto Anacleti Papæ, & multis Auctoribus obseruat

Suarez. Suarez *disp.*69. *de Eucharistia, sect.*3. §. *Ad secundum,* in quo sensu verum est, quod per quodlibet peccatum mortale suspensi erant Diaconi etiam, vel Subdiaconi ab exercitio suorum Ordinum, scilicet completo, & integro.

148. *Probatur ex Augustino.* Probari potest etiam ex August. *lib.*2. *contra Epist. Parmeniani, cap.*10. *post medium*; vbi vniuersaliter de omnibus sacramentis, & eorum collatione dicit:

Augustin. Omnia sacramenta, cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus. Et ex decretis Nicolai I. *in* 3. *tom. Concil. tit.*11. *c.*5. vbi ait,

Nicol. I. sacramenta non coinquinari à malo Sacerdote, & subdit: *Idcirco ab eo, qui in iudicio Episcoporum reprobatur, communio percipienda est; quoniam mali bona administrando, se tantummodo lædunt.* quæ loca, licèt non explicent malitiam peccati mortalis, sed solam malitiam, & culpam, ex hoc tamen infertur, hanc posse esse culpam grauem, quando materia est grauis, qualis videtur esse collatio sacramentorum, quæ est res omnium sanctissima, & grauissima.

149. *Ratio est, quia cum minister operatur vt minister Christi maxima indecentia est, in statu peccati operari.* Hinc desumi potest ratio, omissis aliis multis, quas refert, & refellit Vasquez *vbi supra c.*2. Ratio itaque tota desumi videtur ex gratuitate, & sanctitate illius actionis, qua sacramenta conficiuntur, quam minister operatur in persona ipsius Christi, & quâ mediâ operatur sanctitatem, & gratiam habitualem, qua sanctificat eos, quibus sacramenta conferuntur. Cùm enim in ordine supernaturali gratia habitualis, qua homo redditur cõsors Diuinæ naturæ, & filius Dei adoptiuus, ac Princeps hæres beatitudinis æternę, supremum locum teneat, si vnionẽ hypostaticam excipias, negari non potest, quòd grauissimam contineat indecẽtiam ad eiusmodi actiones exercendas accedere, qua minister, Dei vices gerens, alios sanctificeat, gratos reddit & filios Dei, in sordissimo illo statu peccati, & inimicitia Dei. Sicut si fœmina aliqua ex Diuino beneficio concepturа in vtero suo Deum hominem, auderet in statu peccati, & inimicitiæ Dei illum concipere, quis auderet temeritatem illam à culpa graui excusare? Et tamen actio illius terminaretur ad solam humanitatem generandam, non ad vnionem hypostaticam: minister autem sacramenti actione sua tendit ad ipsam filiationem Dei producendam, & ad coniungendas animas strictissimo illo gratiæ, & adoptionis vinculo cum Deo. Vnde verissimum videtur illud, quod ex Dionysio Areopagita de Eccle-

Dionys. Areopagita. siastica Hierarchia referri solet: *Omnium diuinorum diuinissimum esse, cooperari Deo in salutem animarum.* Ideo enim Christus concedens hanc potestatem discipulis sanctificandi, & iustificandi animas, dicit

verba

Ioann. 20. verba illa Ioann. 20. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis*, &c. quasi necessarium esse significans Spiritum sanctum habitantem in eo, qui alios iustificat, & sanctificat. Quod cum omnibus sacramentis commune sit (omnia siquidem gratiam iustificantem conferunt) in singulis conficiendis oportebit ministrum iustum, & gratum Deo esse, ne sacrosanctæ actioni, quam exercet, iniuria, & irreuerentia irrogetur.

150. *Infertur primò hanc doctrinam locũ habere in quocunque sacramenti ministro.* Hinc infero primò cum P. Vasquez, doctrinam hanc locum habere in quocumque sacramenti ministro, siue sit ad hoc consecratus, siue non sit: vterque enim verè sua actione sanctificat animam illius, cui sacramentum confert, & in vtroque actio habet æqualem sanctitatem, & æquale fundamentum reuerentiæ. Neque hoc durum videri debet pro iis, qui matrimonium celebrant: ij enim ex alio etiam capite debent esse in statu gratiæ, quatenus simul sacramentum illud suscipiunt; vnde parum grauantur ex eo, quòd dicamus, ex duplici titulo debere esse à peccato immunes, scilicet vt ministros, & suscipientes sacramentum: sicut & Sacerdos, dum celebrat, ex duplici etiam titulo ad id tenetur, scilicet, vt minister conficiens sacramentum in consecratione, & vt suscipiens idem sacramentum in sumptione. Quare de Matrimonio ita sentiunt Vasquez loco citato; Basilius Pontius *de Matrimon. lib. 1. cap. 8. num. 11.* Ledesma *de Matrimon. quæst. 42. art. 3. ad vlt. argum.* Nauarrus *in cap. 1. §. Sacerdos, num. 10. de Pœnitent. distinct. 6. & alij.*

Vasquez. Basil. Pont. Ledesma. Nauarr.

151. *Quis excipiatur ab hac regula.* Ab hac tamen communi regula excipio illum, qui vrgente necessitate, sacramentum confert, nec potest moraliter in eo necessitatis articulo, & breuissima morula disponere se ad iustificationem per actum contritionis, ne interim moriatur, v.g. infans, qui iam animam agit, absque Baptismo; vt fatetur Vasquez *vbi suprà c. 3. n. 40. & sequentibus*; quia cùm sacramenta instituta sint in remedium animarum, non videtur irreuerentia, si in extrema illa necessitate, vt subueniatur proximo, ministrentur à peccatore: nam sicut suprà dicebamus, posse in eo casu ministrari cum materia, vel potestate dubia, quia præponderat necessitas præsens præcepto non conficiendi cum dubio; sic dicendum videtur, necessitatem illam præponderare præcepto non conficiendi, nisi in statu gratiæ, sic enim videmus, multa fieri circa personam Regis, vel Principis in casu necessitatis, quæ si extra illam necessitatem fierent, grauissimam irreuerentiam continerent. Hæc autem ratio non solùm probat de Baptismo, sed etiam de absolutione sacramentali, quæ aliquando potest existimari necessaria homini ad salutem; nec potest se Sacerdos in illa temporis angustia præparare per actum contritionis; & frequentiùs potest casus in absolutione euenire, quàm in Baptismo.

152. *Diaconum ministrans in statu peccati non peccat.* Infero secundò cum multis, quos refert & sequitur idem Vasquez, Diaconum, & Subdiaconum ministrantes in statu peccati (quod idem est à fortiori de Clericis minorum Ordinum) vel Sacerdotem cantantem orationem, aut capitulum solemniter in Choro; aut Episcopum consecrantem Ecclesiam, vel Calices, aut benedicentem Corporalia, & ornamenta sacra; aut concionatorem prædicantem etiam solemniter, non peccare mortaliter; quia licèt hæ omnes sint actiones sacræ, atque ideo sit aliqua irreuerentia illas exercere in statu peccati, non tamen tam grauis, vt ad culpam lethalem perueniat. Aliquæ tamen ex ipsis videntur continere culpam saltem venialem, quidquid repugnet P. Vasquez *num. 45.* imò legimus, aliquando grauiter Deum punisse eiusmodi audaciam, provt narratur de Diacono, qui in quadam festiuitate coram Carolo Magno solemni sacro ministrans, postquam præcedenti nocte mulierculæ impudicis amplexibus fœdatus fuerat, cùm Euangelium cantare præsumeret, & postea manibus impuris mysteriis sacris iuxta sui ministerij ordinem ministrare, dum verba sacra proferret, aranea desuper à laquearibus Oratorij se per filum suum semel, secundò, & tertiò super caput eius demittens, tertia demum vice caput obscœnum pupugit, ac sine mora miserum extinxit. Cuius pœnæ grauitas videtur non solùm arguere culpam aliquam, sed grauem etiam in illa actione. Potest tamen dici, in primis Deum sæpè punire culpam non mortalem pœna aliqua graui temporali: deinde illa potuit esse pœna peccati præcedentis luxuriæ, quam tamen Deus non intulisset, nisi adiuncta fuisset impudentia illa, per quam saltem demeruit Diaconus remissionem, vel dilationem supplicij, quod iam meruerat.

Diaconus ministrans in statu peccati non peccat.

Potest tamen esse aliqua culpa venialis.

Speculum exempl. dist. 9. exempl. 110.

154. *Obiectio.* Obiicit Vasquez; quia si illa actio est peccatum veniale, erit contra aliquod præceptum; eo autem ipso erit peccatum mortale; nam materia de se grauis est, vt constat in eo, qui suspensus, vel irregularis cantat solemniter Euangelium, qui sine dubio peccat mortaliter. Respondeo tamen, peccati huius malitiam consistere in exercitio actionis sacræ irreuerenti: hæc autem irreuerentia est maior, vel minor, pro maiori, vel minori sanctitate actionis sacræ, quæ exercetur. Potest ergo esse actio aliqua in se grauis, & quæ grauiter possit prohiberi per suspensionem, vel irregularitatem; & tamen quæ in ordine ad præceptum naturale supradictum non sit grauis transgressio, quia non habet in se tantam sanctitatem, vt sit grauis irreuerentia eam in peccato exercere. Sicut etiam distractio voluntaria per longum tempus in recitatione Officij non præcepta est solùm culpa venialis, quia continet irreuerentiam leuem contra sanctitatem illius actionis orandi, & tamen accedente præcepto, illa distractio sit materia grauis, sufficiens ad peccatum mortale.

Soluitur.

155. *Parochus in statu peccati assistens matrimonio non peccat mortaliter.* Infero tertiò, non esse peccatum mortale, si Parochus in statu peccati assistat matrimonio; ipse enim non conficit illud sacramentum, sed assistit tamquam testis publicus essentialiter requisitus, vt contrahentes possint valide conficere sacramentum. Sic etiam videtur non esse peccatum mortale, si Sacerdos Eucharistiam aliis ministret: ita Vasquez *num. 38.* cum aliis multis, quos refert, & sequitur Diana *tom. 1. tract. de celebr. Miss. resol. 23.* Quia tunc Sacerdos non conficit sacramentum, nec sanctificat, aut dat gratiam, sed applicat localiter sacramentum, quod solùm dat gratiam eodem prorsus modo, quo eam daret, si applicatum fuisset à laico, vel ab amente; aut, si ipsemet laicus illud acciperet de altari: & licèt actio illa porrigendi sacramentum sit aliquo modo sancta, & exigat aliquo modo sanctitatem ministri, non tamen ita grauiter, vt actio, qua conficitur sacramentum, per quam minister sanctificat, & causat gratiam, vt dictum est.

Nec Sacerdos ministrãs Eucharistiam in eodem statu, Diana.

156. *Episcopus consecrãs Chrisma in statu peccati peccat mortaliter.* Infero quartò, Episcopum consecrantem Chrisma, & benedicentem oleum infirmorum in statu peccati, peccare mortaliter. Hoc est contra Vasquez *cap. 4. num. 48.* qui eodem modo loquitur de consecratione Ecclesiæ, ac de consecratione Chrismatis. Ego tamen iuxta suprà dicta magnum discrimen inuenio; nam consecratio Ecclesiæ, vel aræ, aut calicis (& idem est de benedictione Corporalium, vestium sacrarum, &c.) non sunt actiones verè sacramentales, quibus vllo modo conficiatur sacramentum, quales sunt consecratio chrismatis, & benedictio olei; per quas licèt non perficiantur sacra-

menta Confirmationis, vel Extremæ-vnctionis; incipiunt tamen fieri per illas. Suppono enim, materiam Confirmationis esse chrisma ab Episcopo consecratũ, & materiam Extremæ-vnctionis esse oleum benedictum: ipsa ergo consecratio, vel benedictio constituit materiam illam in ratione materiæ; atque adeò, sicut forma aquæ constituit aquam in ratione materiæ Baptismi, sic consecratio illa constituit materiam illorum sacramentorum in ratione materiæ validæ. Sicut ergo consecratio Eucharistiæ requirit in omnium sententia statum gratiæ, quando fit, licèt tunc non applicetur sacramentum, quia nimirum tunc Sacerdos ponit materiam proximam sacramenti Eucharistiæ; quæ postea, quando applicatur, dat gratiam; sic videtur dicendum de consecratione Chrismatis, per quam Episcopus ponit materiam sacramenti, quæ postea dat gratiam. Nam si res attentè consideretur, postea non datur gratia solùm intuitu verborum, vel actionis Episcopi, aut Presbyteri vngentis, sed etiam intuitu Chrismatis, vel olei, vt benedicti ab Episcopo, atque adeò intuitu benedictionis præteritæ; ergo illa actio Episcopi benedicentis partialiter concurrit ad gratiam, quæ nunc non datur intuitu solùm olei secundùm se, sed olei vt benedicti, hoc est, olei, & benedictionis: ergo Episcopus benedicens non minùs sua actione concurrit ad sanctificationem eorum, qui vnguntur, quàm Episcopus, vel Presbyter vngens; atque ideo non minùs requiretur gratia in illo, quàm in his, sed eò magis, quò illa vnica actio benedictionis est causa vniuersalior extendens se ad sanctificationem plurium; cùm hæc actio vngendi non se extendat nisi ad sanctificationem vnius in particulari.

Probatur à pari.

157. *An sacerdos debeat esse in gratia nõ modo quãdo absoluit sed etiã cum audit peccata.*

Infero quintò, quid dicendum sit de Sacerdote audiente Confessionem, an scilicet debeat esse in gratia, solùm quando absoluit, an etiam dum audit peccata? Videtur enim vtroque tempore requiri statũ gratiæ, quia vtraque est actio sacramentalis, cùm non minùs Sacerdos consecretur ad audiendã Confessionem, quàm ad absoluendum: vtrumque enim facit vt iudex, & audire, & iudicare; & sacramentum non solùm fit, quãdo profertur absolutio, sed etiam quando fit confessio, quæ est pars intrinseca sacramenti; ergo sacerdos audiendo peccata ponit aliquam partem sacramenti. Et confirmatur, quia si illa auditio non esset actio sacerdotis, vt sacerdos est, posset aliquis Diaconus audire confessionem, & eâdem die accepto sacerdotio, dare absolutionem illi pœnitenti absque vlla prorsus confessione noua, aut repetitione peccatorum illorum: quod tamen nemo concedet; quia nimirum auditio etiam, vt sit valida, requirit potestatem sacerdotis audientis. Ideo hanc sententiam docent aliqui, quos affert Diana *tom. 1. tract de Circumstantiis aggrauantibus, resolut.* 47. quibus addi potest P. Ludouicus de Ponte *tom. 4. de Christiana perfectione, tract. 5. cap. 3.*

Diana. Ludouicus de Ponte.

158. *Sententia Auctoris.*

Verius tamen existimo, non esse peccatum mortale audire præcisè confessionem in peccato, dummodo quis habeat propositum confitendi, vel habendi actum contritionis, antequam proferat verba absolutionis; vt docet Henriquez *lib. 6. cap. 18. num. 6. in Glossa litteraV.* & Diana *loco citato*, qui id probat ex eo, quòd tunc sacerdos non administrat sacramentum, sed solùm quando absoluit. Verùm de hoc ipso reddenda est ratio; nam aduersarij dicunt sacramentum non solùm administrari, quando profertur forma, sed etiam quando apponitur materia, vt constat in Baptismo, Vnctione, & aliis: quæ non solùm ministrantur, quando proferuntur verba, sed etiam quando fit ablutio, vnctio, &c. ergo in sacramento Pœnitentiæ idem dicendum erit.

Henriq. Diana.

159. *Ratio à priori.*

Ratio ergo à priori, ex qua oritur discrimen ab aliis sacramẽtis, hæc esse videtur, quòd sacerdos audiendo confessionem, non agit, sed habet se passiuè; cuius signum est, quòd etiamsi sacerdos præter intentionem audiret peccata alicuius subitò accusantis se apud ipsum, & petentis absolutionem, posset proculdubio illum absoluere; auditio ergo, licèt sit aliquo modo actus iudicialis, latè sumpto nomine *actus*, non est actio tamen strictè Confessarij, sed effectus actionis pœnitentis terminata ad Confessarium iudicem, qui habet se passiuè, & ideo non prærequiritur intentio Confessarij, sed pœnitentis, cuius est illa actio; & propter eamdem rationem non requiritur status gratiæ in sacerdote, quia tunc non agit, sed patitur à pœnitente, vt possit postea agere, & absoluere ipsum. Ex quo patet responsio ad argumentum suprà adductum pro contraria sententia. Fatemur enim, requiri potestatem in Confessario, vt auditio illa sit valida, & pars sacramenti Pœnitentiæ; quia debet confessio fieri iudici, & ab eo audiri: hoc tamen non probat, illam esse actionem iudicis, per quam sacerdos agat, & operetur gratiam. Sicut etiam nunc vt sacramentum Matrimonij sit validum, debet fieri apud Parochum, vel eius locum habentem; ipse tamen Parochus non agit, aut operatur gratiam illius sacramenti, sed habet se passiuè, vt testis audiens consensum vtriusque coniugis, qui non erit validus, nisi exprimatur apud Parochum. Sic confessio non erit valida, nisi fiat apud iudicem: iudex tamen non agit, nec operatur gratiam, quatenus audit, sed quatenus operatur proferens sententiam absolutionis.

160. *Dubium.*

Magis dubitari potest, an debeat sacerdos esse in statu gratiæ tunc etiam, cùm imponit pœnitentiam sacramentalem, sed satisfactionem: tunc enim iam incipit proferre sententiam, & agere vt iudex, ac ponere partem aliquam illius sacramenti. Et quidem, si vera esset sententia, quæ docet pœnitentiam, seu satisfactionem etiam sacramentalem, quando impletur, operari ex opere operato non solùm remissionem pœnæ temporalis, sed etiam augmentum gratiæ habitualis; consequenter dicerem, illa verba Sacerdotis imponentis pœnitentiam concurrere ad conficiendum sacramentum in ratione sanctificantis, & producentis gratiam, atque ideo requirere in ministro statum gratiæ, vt debitè proferantur, nec posse absque graui culpa proferri in statu peccati. Si verò supponatur, satisfactionem sacramentalem conferre ex opere operato solùm ad remissionem pœnæ temporalis, non ad augmentum gratiæ, tunc probabilior esset pars opposita: non enim manet illa actio tam sancta, & excellens, sicut sunt actiones aliæ, quibus confertur gratia habitualis, licèt ponat aliquam partem integrantem sacramenti: quare sicut Pontifex vel Episcopus concedens Indulgentiam, non debet sub culpa mortali esse priùs in statu gratiæ, quia per illam actionem, & concessionem solùm liberat à reatu pœnæ; sic de Sacerdote, quando imponit satisfactionem in sacramento Pœnitentiæ, videtur dicendum propter eamdem rationem. Quæ autem ex illis duabus sententiis verior sit, dicemus agentes de satisfactione sacramentali.

161. *Sacerdos celebrans in peccato mortali non satisfacit dicendo sacrificium in statu peccati.*

Infero sextò, Sacerdotem celebrantem in peccato morali, non satisfacere dicendo in Confessione, se accepisse sacramentum in statu peccati: habet enim illud peccatum non quidem tres malitias, vt volunt aliqui relati à Diana 1. *tom. tract. de celebrat. Miss. resolut.* 24. nec solùm vnam, vt ipse cum aliis insinuat, sed duas; alterã suscipiendi sacramentum, alterã conficiendi, in statu peccati; in quibus includitur malitia offerendi, cùm oblatio non distinguatur

à

à consecratione & sumptione, vt suppono. Oportet ergo explicare vtramque illam malitiam, dicendo, se celebrasse Missam in statu peccati. An verò audiens in peccato plures confessiones successiuè vnam post aliam, committat plura peccata, ita vt debeat explicare, se audisse tot confessiones; an verò sufficiat dicere, se ministrasse illud sacramentum in statu peccati, pertinet ad quæstionem de vnitate, & distinctione numerica peccatorum. Videri potest idem Diana plures sententias referens *tom. 1. tract. de circumstantiis aggrauantibus, resol. 43.*

Tertia obligatio ministri est, non mutandi formam, aut materiam debitam sacramenti, de qua diximus sufficienter suprà *disp. 2. sect. vlt.* vbi vidimus, quæ mutatio esset substantialis, quæ solùm accidentalis; & quomodo possit in tali mutatione interuenire peccatum graue, &c.

SECTIO X.

De obligatione Ministri non ministrandi Sacramentum indigno; vbi peculiariter de peccatore occulto in publico petente.

162. *Status quæstionis.* NOmine *indigni* non intelligimus eum, qui non est capax sacramenti: nam huic certum est, nullo casu posse conferri; v.g. ordinare non baptizatum, vel absoluere non dispositum. Hoc enim esset, sicut si aliquis consecrare vellet in aqua loco vini; vel baptizare cum oleo loco aquæ, quod semper est intrinsecè malum. Nunc ergo per *indignum* solùm intelligimus eum, qui recipit quidem verum sacramentum, sed non gratiam sacramenti. Quæstio hæc tractari solet inferiùs de sacramento Eucharistiæ, an peccatori publico, vel occultò danda sit, vel neganda Eucharistia in publico, vel in occulto. Sed re vera communis est difficultas de omnibus sacramentis; quare magis opportunum videtur, si in hoc loco de omnibus semel examinetur.

163. *Primum quod supponitur.* Supponenda sunt aliqua facilia. Primum est, ministrum, quando saltem commodè potest, debere vitare peccatum indignæ sumptionis, atque ideo vitare, quòd alius indignè accipiat sacramentum. Hæc enim est lex generalis, qua obligamur ad vitanda, & impedienda peccata proximorum, si commodè possumus. Hæc autem obligatio præcisa non vrgeret ad impediendum, ne ille alius impediat sacramentum cum indignitate materiali; vt cùm inuincibiliter ignorat, se esse indignum, vel se peccare accipiendo sacramentum in eo statu: tunc enim non est periculum peccati in accipiente, quod me obliget ad impediendum illud. Dixi tamen, hanc obligationem præcisam ad hoc non sufficere: aliunde enim poterit esse obligatio id procurandi, scilicet ex eo, quòd debeat ministet ob reuerentiam sacramenti illud non conferre subiecto incapaci fructus ipsius sacramenti, vt statim dicemus.

164. *Secunda suppositio. Suarez.* Secundò ergo supponimus, ministros sacramentorum regulariter, & per se loquendo, obligari ad non ministrandum indignis. Ita Suarez cum aliis *in præsenti disp. 18. sect. 2.* quia cùm sint dispensatores sacramentorum, eo ipso debent procurare, vt fideliter, & iuxta eorum exigentiam dispensentur. Exigunt autem sacramenta non frustrari, nec defraudari suo effectu, atque adeò non suscipi ab iis, qui non possunt consequi gratiam sacramentalem. Dixi tamen, *per se, & regulariter*; quia de sacramento Matrimonij est specialis difficultas inferiùs tractanda; & qui a per accidens aliquando excusatur minister dando sacramentum indigno propter necessitatem, vel alias rationes statim explicandas.

165. *Tertia suppositio.* Tertiò supponimus, numquam licere ministro inuitare, aut suadere alicui positiuè, vt accipiat sacramentum, quando is absque nouo peccato id accipere non potest: hoc enim esset directè inuitare, & mouere ad peccandum, quod numquam licet. Obiici solet, Christum inuitasse omnes Apostolos ad Eucharistiam accipiendum verbis illis: *Accipite, & comedite. Bibite ex eo omnes*; inter quos erat Iudas in statu peccati. Varias solutiones affert Suarez *disput. 67. de Eucharist. sect. 1.* quæ adhiberi solent; quæ omnes difficiles sunt. Facilius dici potest, Christum non inuitasse Iudam ad actionem aliquam, quam ille absque peccato facere non poterat, sed ad actionem ex se bonam, & quam ipse Iudas tunc bene exercere poterat disponendo se per veram pœnitentiam, & dolorem de peccato: tunc enim nondum instituto sacramento Pœnitentiæ, non prærequirebatur alia dispositio ad Eucharistiam, nisi interna pœnitentia. Non ergo obstat factum illud Christi doctrinæ nostræ, quòd nunquam liceat inuitare ad recipiendum sacramentum, quod hîc, & nunc absque nouo peccato recipere non potest ille, quem inuitamus.

166. *Primum dubium.* His suppositis, multa sunt dubia, & difficilia. Primum est, vtrùm publico peccatori petenti sacramentum negandum, vel conferendum sit? Hoc dubium tractari solet de sacramento Eucharistiæ cum S. Thoma infrà *quæst. 80. art. 6.* vbi communis sententia Theologorum omnium docet, esse negandum, siue publicè petat, siue secretò. Tunc enim potissimùm procedit præceptum Christi Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus*: & reuerentia circa sacramentum, ac debitum fideliter, & prudenter ministrandi hoc exigit, cùm absque noua infamia illius publici peccatoris possit minister consulere reuerentiæ, ac fini ipsius sacramenti. Testimonia Conciliorum, & Patrum, quæ hoc probant, videri possunt apud Suarez loco citato, & aliòs recentiores ibidem. Quis autem sit censendus publicus peccator, explicat latè idem Suarez.

S. Thom. *Communis solutio.*

Matth. 7.

167. *Idem dicendum est de aliis sacramentis.* Hæc doctrina, quæ de Eucharistia ab omnibus traditur, eodem modo aliis sacramentis applicari debet, de quibus procedit eadem ratio, & in aliquibus maior: nam absolutio sacramentalis non solùm in publico, sed etiam in occulto neganda est indigno, vt constat. Sacramentum etiam Ordinis à fortiori negari debet magis, quàm Eucharistia; nam hoc non est debitum omnibus, sicut Eucharistia, sed datur iis, quos Prælati dignos inueniunt, & eligere volunt: ad quam electionem non solùm vti possunt notitia publica, sed etiam secreta, & inquirere occultè de moribus, & vita Ordinandorum: sicut ad alia munera, & officia humana, & politica, quæ minoris momenti sunt, fieri consueuit. In Matrimonio autem, quia irregulare est, alia procedit ratio inferiùs explicanda.

168. *Dubium secundum de peccatore occulto.* Dubitatur secundò, vtrùm peccatori occulto publicè petenti conferendum sit, vel negandum sacramentum? Hoc etiam dubium latè tractatur circa sacramentum Eucharistiæ, de quo aliqui dicunt, non posse quidem negari à Parocho, vel eius Vicario, à quo ille alius habet ius petendi, debere tamen negari à non Parocho, qui non habet obligationem ministrandi sacramentum. Ita Angelus verbo *Eucharistia 3. num. 19.* Alij addunt, idem esse quando peteret à Parocho, sed non in tempore, quo Parochus debeat dare Eucharistiam. Affertur Paludanus *in 4. d. 9.* Durandus, Gabriel. Richardus, Adrian. *quodlib. 3. punct. 3.* Syluester verbo *Eucharistia 3. num. 7. particula 1.* vbi id refert ex Palud. & non impugnat.

Angelus. Paludan. Durand. Gabriel. Richard. Adrian. Syluester.

Nauarr. impugnat. Nauarr. *in Manuali, cap.* 21. & aliqui alij.

Communis responsio. Cæteri tamen absolutè & absque distinctione dicunt, cuicumque peccatori occulto petenti publicè non esse negandam Eucharistiam; quam etiam sententiam docent Suarez, & Vasquez locis citatis, & alij Recentiores communiter; & colligitur saltem à simili ex Concil. Africano *can.* 99. relato in cap. *placuit 6. quæst.* 2. vbi præcipitur communicatio cum eo, cum quo Episcopus suus non vult communicare propter delictum sibi soli cognitum.

Suarez. Vasquez. Conc. Afric.

Rationes responsionu. Rationes autem plures afferri solent, quæ difficilè id probant. Prima est, quia ex negatione Eucharistiæ sequeretur scandalum in populo. Hæc tamen ratio parum probat; quia si nomine *scandali* intelligas verum scandalum, seu occasionem peccandi, hæc certè non oritur ex eo, quod videant alij, hunc expelli ob sua peccata à communione. Si verò eo nomine intelligas admirationem populi, hoc non est tanti faciendum, vt idcirco permitti debeat irreuerentia tanti sacramenti. Adde, posse sæpè obuiari illis scandalis; quo saltem casu deberet sacramentum in publico negari.

169. *Secunda ratio.* Secunda ratio est, quia quilibet baptizatus habet ius ad illud sacramentum, quo iure priuari non debet, quamdiu delictum est occultum. Sed contra; quia peccator in statu peccati nullum habet ius ad illud sacramentum; ergo neque ad petendum illud; ergo si ego scio, illum nullum habere ius, non infero iniuriam negando id, ad quod non habet ius.

Suarez. Ideo P. Suarez *loco citato sect.* 4. cum aliis addit, illum, qui est publicus distributor bonorum communium in Republica, non posse in eorum distributione publica vti scientia priuata, sed publica, propter multa, & grauia inconuenientia, quæ sequerentur, si posset vti scientia priuata; possent enim ministri facilè infamare, quos vellent, fingendo eorum delicta: possent fideles formidare, & ob metum illius periculi abstinere ab illa mensa: quare licèt peccator non habeat ius ad sacramentum, habet tamen ius, ne repellatur, nisi ob peccatum publicum.

Destruitur principium Suarez. Sed illud vniuersale principium, quod hæc ratio assumit, non videtur verum. Nam alij, quibus ex suo munere in Republica incumbit distribuere bona vel officia, ius habent ad repellendos eos, quos ex scientia priuata norunt indignos. Sic Episcopus potest negare ordinationem, vel beneficium ei, quem certò cognoscit indignum, licèt ea indignitas antea non esset publica: sibi enim imputet, qui, cùm indignus esset, accessit ad petendum.

170. Propter hæc non desunt recentiores aliqui, qui hoc ius agnoscunt etiam in Sacerdote ministrante Eucharistiam, quoties indignitas, licèt sit occulta, talis tamen est, de qua Sacerdoti constat per duos, vel tres testes irrefragabiles: tunc enim siue secretò, siue publicè petat peccator, debet Sacerdos negare; is enim semper operatur vt iudex, & minister publicus: quare sicut iudici sufficit notitia talis ad repellendum iniustè petentem rem non suam, sic sufficit Sacerdoti, vt debeat repellere petentem sacramentum indignè, ad quod nullum habet ius. Vnde è contra, licèt indignus occultè petat Eucharistiam, Sacerdos non potest occultè eam negare, nisi notitiam talem habeat de delicto per testes irrefragabiles sufficientes ad probationem iuridicam; quia vbicumque Sacerdos ministrat, siue in publico, siue in secreto, semper se gerit vt publicus minister, & iudex, quia ex scientia iuridica potest, & debet procedere, non ex priuata. Denique addunt, hoc debere intelligi de Parocho, vel Vicepar ocho ministrante ex debito suo. Alij verò ministri non proprij, sed liberi, licèt peccatum non sciant notitia illa iuridica, sed alia quacunque certa, (dum sit extra Confessionem) poterunt, imò & debebunt saltem secretò petenti negare: quod etiam probabile existimant in publico; quia tunc non fit contra ius aliquod petentis, cùm non habeat ius petendi, nisi à Parocho, qui ex officio debet ministrare. Deberet tamen Sacerdos, quantum posset, vitare infamiam illius, etiam cum aliquo sui detrimento, v.g. nolendo tunc alicui communionem dare, fingendo se fatigatum, aut occupatum; licèt idcirco durior fortasse æstimaretur. Quod si id fieri non posset, neganda esset Eucharistia, licèt ex eo infamia petentis sequeretur: magis enim tenetur Sacerdos ad defendendum sacramentum, & eius reuerentiam, quàm ad vitandam infamiam iniustè petentis, qui sibi imputet, cùm petat indignè.

Hæc sententia procedit quidem consequenter; 171. *Regula illa recentiorum difficilis est.* sed adhuc regula illa, quam statuit, difficilis est, & contra communem Theologorum sensum. Primò, quia si Sacerdos in eo actu debet procedere vt iudex, & per notitiam iuridicam; ergo poterit, & debebit inquirere, maximè quando est ratio dubitandi; quod quidem magnam difficultatem, & perplexionem afferret Sacerdoti. Dicunt, non teneri ad hoc; quia cùm in eo casu solùm agatur de actu possessorio, non est deturbandus aliquis à possessione iuris ad communionem, in qua est, nisi sit plenè conuictus, sed contra; quia de hoc ipso debet inquirere, an hic sit in possessione illius iuris. Supponimus enim, per peccatum deperdi ius petendi Eucharistiam; idem ergo est dubitare de statu peccati, & dubitare an perdiderit possessionem illius iuris petendi; quare si est iudex, debebit inquirere saltem de possessione illius iuris.

Secundò sequitur ex illa regula; si Sacerdos certò scit, aliquem dignum esse, debere tamen negare etiam in publico, vel occulto Eucharistiam, si duo, vel tres falsi testes affirment de illo aliquod delictum occultum: magis enim debet sequi notitiam illam iuridicam, si operatur vt iudex, quàm propriam. Vnde tertiò sequitur, si ex duobus testibus notum sit Sacerdoti delictum in alio regno, vel prouincia ab hoc homine patratum, licèt id in hoc loco sit omnino occultum, debere negare communionem publicè petenti; iam enim habet notitiam iuridicam sufficientem ad iudicandum: quæ tamen omnia sunt contra communem sensum Theologorum, vt constat. 172.

P. Vasquez *disp.* 209 *de Eucharist. cap.* 3. rationem huius communis doctrinæ explicat ex eo, quòd sacramentum institutum sit in vtilitatem hominum; atque ideo præferenda est vtilitas sumentis, & conseruatio eius famæ obligationi religionis de dignè tractando sacramento: sicut suprà diximus, posse aliquem licitè in casu necessitatis baptizare infantem moribundum in statu peccati, quia non censetur indignè ministrare sacramentum ob instantem necessitatem paruuli periclitantis, in cuius remedium Baptismus institutus est à Christo. Quamuis ergo maius sit religionis præceptum, quàm iustitiæ, & ideo videretur minor ratio habenda de fama proximi conseruanda, quàm de tractando indignè sacramento: illa tamen regula hîc non habet locum, quia re vera non concurrunt duo præcepta, sed vnum solum de non infamando proximo: Præceptum enim religionis non est non dandi sacramentum indigno, sed solùm non dandi indigno absque iusta necessitate, qualis interuenit in hoc casu. 173. Vasquez.

174. *Hæc ratio relinquit adhuc rem difficilem.* Hæc ratio, nisi magis explicetur, adhuc videtur relinquere rem difficilem. Primò, quia si ego sciam aliquem petere Eucharistiam ad conculcandum illud

illud sacramentum, non possum etiam in publico ministrare; & licèt sacramentum institutum sit in vtilitatem hominum; debeo tamen præferre reuerentiam sacramenti famæ petentis, & non curare de infamia illius, dum sacramenti reuerentiam defendam: ergo & in nostro casu debeo præferre reuerentiam sacramenti, quod indignè tractatur ab indignè petente, licèt id fieri non possit absque iactura famæ; vel reddenda est alia ratio magis specialis, cur vtilitas petentis in hoc casu præferenda sit.

175. *Nec satisfacit id quod dicebat Vasquez.*

Similiter non videtur satisfacere id, quod dicebat P. Vasquez, in hoc casu non concurrere duo præcepta, eò quòd præceptum religionis non sit vniuersale non dandi indigno, sed non dandi absque necessitate rationabili: hoc, inquam, non satisfacit, quia ea ratione dici potest, nunquam posse concurrere duo præcepta duarum virtutum. Nam si in aliquo casu id posset fieri, maximè in illo, quem ipse ibi affert, cum aliquis dubitat de matrimonio cum aliqua à se inito, an validum sit, quo casu debet petenti reddere debitum coniugale: concurrunt enim duo præcepta; alterum castitatis, non accedendi ad non suam; alterum iustitiæ, non lædendi ius alterius petentis, quod suum est: quæ iustitiæ virtus, quia dignior est, præferri debet præcepto ex castitate: vtrumque tamen præceptum videtur tunc concurrere. Cæterùm neque in eo casu videntur magis concurrere præcepta illa, quàm in nostro: nam sicut in nostro dicit P. Vasquez, non concurrere præceptum religionis, quia hoc non est vniuersale non ministrandi vnquam sacramentum indigno, sed solùm non ministrandi absque vrgente causa, & necessitate, &c. sic in illo alio casu dici potest, non concurrere præceptum castitatis; hoc enim non est vniuersale nunquam accedendi ad illam, quam non scit esse suam, sed solùm est non accedendi, nisi vrgeat ratio fortior propter periculum lædendi ius alienum: certum enim est, quòd virtus castitatis non obligat in illo casu, & per consequens, quòd eius præceptum non erat vniuersale ad omnes casus, sed limitatum, ita vt non comprehenderet illum; ergo tunc non magis concurrit præceptum castitatis, quàm in nostro casu concurrat præceptum religionis.

176. *Hæc igitur ratio desumpta ex obligatione non lædendi famam, omnibus est optima, & melius explicatur.*

Ego quidem fateor, nullam esse meliorem rationem huius communis doctrinæ, quàm illam, quæ desumitur ex obligatione non lædendi famam proximi, cuius delictum occultum est; sed hæc ratio videtur magis explicanda, vt vim aliquam habeat. Et quidem priùs dicemus, quomodo conducat ad ministrandum sacramentum Eucharistiæ, de quo, vt diximus, solet communiter disputari; postea videbimus, an eadem doctrina in cæteris sacramentis locum habeat. Præcipua autem difficultas oritur ex suprà adducto exemplo, quando scio intentionem secretam alicuius petentis in publico Eucharistiam, ad conculcandam, & comburendam illam; in quo casu etiam cum eius infamia possum, & debeo negare sacramentum: cur ergo idem non dicitur, quando scio indignitatem secretam illius, qui publicè petit, cùm non sit minùs indecens mittere sacramentum illud in cor sordidum, & peccatis pollutum, quàm in sterquilinium vel ignem? Confirmatque potest, quia ad tuendam vitam, vel famam innocentis, possum aperire crimen occultum volentis illi inferre iniuriam, quando alio modo non possum illam iniuriam impedire; ergo à fortiori ad tuendum honorem, & cultum Eucharistiæ, cuius iniuriam alio modo impedire non possum, licebit repellere volentem indignè sumere, etiam cum eius infamia.

Vnde oriatur præcipua difficultas.

177. *Pro solutione aduertendum.*

Pro huius difficultatis solutione aduertendum est, legem charitatis erga Deum, vel religionis, seu reuerentiæ erga ipsum aliquando quidem obligare specialiter ad tuendum honorem illius; tunc scilicet, quando ex facto alicuius patitur detrimentum notabile; vt si aliquis, v.g. publicè irrideat, & blasphemet contra Christianam religionem, atque ea de causa apud auditores detrimentum notabile subeat, ac contemptui subiaceat Diuina fides, eiúsque cultus: tunc enim pro viribus debet vnusquisque Dei causam suscipere, eiúsque honorem tueri ex obligatione charitatis, & religionis. Hæc tamen obligatio non inuenitur, quoties aliquod peccatum mortale ab alio committitur; tum quia non omne peccatum mortale fortasse continet iniuriam, & contumeliam grauem Dei, licèt semper habeat rationem offensæ grauis, vt notaui *tomo præcedenti de Incarnat. disp. 3. sect. 7.* tum etiam, quia licèt aliquibus peccatis grauiter peccetur contra Dei reuerentiam, non tamen est tam irreuerentia positiua, vt ita dicam, quàm negatiua, seu defectus reuerentiæ debitæ; in quo est magna differentia: aliud enim est, non exhibere totum cultum debitum alicui; aliud verò positiuè illi contumeliam inferre. Per illud prius non reddimus, quod debemus: per hoc posterius auferimus, quod ille habet; volumus enim inhonorare, seu tollere honorem, quem habebat. Certum autem est, maximam esse differentiam in materia iustitiæ inter eum, qui non soluit quod debet, & eum, qui positiuè vult auferre quod habeo: illum enim primum non possum auctoritate priuata compellere per vim ad soluendum; hunc verò secundum possum vi repellere, etiamsi opus fuerit aliquando vulnerando, vel occidendo. Grauior ergo multò est inhonoratio positiua, quàm negatiua, seu quæ non exhibet totum honorem debitum: grauiùs offendit Regem, qui ei alapam daret, quàm qui non genuflexus, sed solùm stans salutaret: hic enim non inhonoraret positiuè, sed non honoraret quantum deberet; ille verò positiuè inhonoraret, & contumelia grauissima afficeret. Fateor quidem, posse aliquando illas easdem actiones negatiuas exerceri, & assumi ad positiuè inhonorandum, & ad contumeliam; vt cùm quis ex industria non aperit caput, vel titulum inferiorem tribuit, aut verbis communibus salutat eum, cui superiorem titulum, vel aliis verbis salutationem debuisset, & hoc ad inhonorandum illum: hæc enim tunc esset inhonoratio positiua: quando tamen hæ actiones non fiunt ad hunc finem, tunc non sunt inhonoratio positiua, sed negatiua; quæ licèt sit iniuria, est tamen inferioris rationis, vt diximus.

Alia est irreuerentia positiua, alia negatiua.

178. *Ratio à priori.*

Ratio autem à priori est, quia sicut actio externa cultus, & honoris habet hoc ex voluntate interna, qua volumus per illam actionem significare nostram summissionem internam, vt diximus tomo de Incarnatione agentes de essentia adorationis: sic actio externa inhonorandi debet procedere ex voluntate interna significandi contemptum internum; aut certè debet esse actio ex se ordinata ad hoc significandum, vt sit saltem inhonoratio positiua externa. Hinc fit, vt alapa, vel conculcatio sit inhonoratio positiua, quia significant contemptum internum: negatio autem totius honoris debiti non semper significat contemptum; imò si aliquem honorem exhibemus, significamus summissionem internam, non tamen significamus totam summissionem, quam deberemus significare; & in hoc consistit iniuria, quòd non exhibeamus tantam significationem summissionis, quantam deberemus exhibere; aliquando verò illam negationem assumimus

mus ad significandum contemptum; vt quando salutamus verbis communibus personam superiorem ad ostendendos nos ei æquales; & tunc illa actio non solùm habet malitiam negationis honoris debiti, sed etiam inhonorationis positiuæ, per quam intendimus lædere honorem illius.

179. *Hinc iam colligitur responsio.*

Hinc iam ad nostrum propositum apparet differentia inter illum, qui peteret Eucharistiam ad conculcandum, & illum, qui solùm peteret indignè: illa enim prior esset inhonoratio positiua; qua ille positiuè vellet auferre honorem sacramenti, atque adeò debet repelli etiam cum infamia, tamquam iniustus aggressor; qui autem petit indignè, non vult positiuè inhonorare, sed potiùs exhibere actionem cultus, & honoris: nam ipsa sumptione religiosa significat summissionem internam, & colit sacramentum: peccat quidem, quia non exhibet tantum cultum, quantum deberet, nempe dignè sumendo: hæc tamen magis est negatio honoris debiti, quàm inhonoratio: sicut qui ponit Eucharistiam in capsula chartacea, vel in linteo, aut corporali sordido, non est contumelioſus positiuè, sicut qui proiiceret in lutum, vel conculcaret, licèt peccet non reddendo totum cultum debitum tanto sacramento. Non ergo mirum, quòd hic non sit repellendus, quando petit indignè, cum infamia publica; hic enim non aggreditur ad lædendum, & auferendum honorem, licèt peccet non soluendo totum honorem, quem debet. Aliud fortasse esset, si vellet indignè sumere ad inhonorandum positiuè sacramentum, & significandum contemptum per illam indignam sumptionem: tunc enim iam videretur similis ei, qui acciperet ad conculcandum, vel proiiciendum in ignem; atque ideo posset fortasse repelli etiam cum infamia: hoc tamen iam esset alius casus diuersus à nostro, in quo solùm agimus de peccatore occulto indignè sumente, absque eo, quòd interueniat aliud peccatum inhonorationis positiuæ.

SECTIO XI.

Obiectiones contra superiorem doctrinam, & alia dubia circa idem sacramentum Eucharistiæ.

180. *Obiectio prima.*

OBiici solet præterea contra eandem conclusionem, quia tunc Sacerdos cooperatur peccato sumentis indignè Eucharistiam: numquam verò licitum est cooperari peccato alterius. Variæ solutiones huic argumento reddi solent; de quo multa videri possunt apud Thomam Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp. 6. n. 1.* & sequentibus; quibus omissis,

Sanchez.

Responsio.

quia non videntur omnino satisfacere. Respondeo, ex hoc capite non peccare ministrum in casu nostro; quia nec est causa peccati alieni, nec propriè cooperatur illi. Ad hoc enim requiritur, quòd vel sit causa determinans, vt qui suadet, petit, imperat; quæ omnia tendunt determinatè ad illam actionem, quæ hîc & nunc absque peccato fieri non potest, & ideo qui eo modo concurrit, dicitur causa peccati alieni; vel certè requiritur, quòd ex modo, quo præstat concursum, non habeat indifferentiam, sed concurrat determinatè ad talem actionem, quæ hîc, & nunc absque peccato alterius fieri non possit; ita vt non possit poni cooperatio huius, quin sequatur peccatum alterius. Ideo enim Deus concurrens ad omnes actiones humanas non est causa peccati, nec cooperatur peccato, quia concursus ille, provt præstatur, & offertur à Deo, est omnino indifferens, nec infertur omnino peccatum hominis ex hac voluntate, qua Deus concurrit; posset enim stante illa voluntate Dei, non sequi peccatum, sed alia actio bona hominis, vt suo loco videbimus.

Tunc enim nec est causa determinans, sed ita indifferens, vt possit non sequi peccatum alterius, etiam posita hac cooperatione.

In nostro ergo casu Sacerdos neutro modo concurrit: non enim suadet, petit, vel imperat. Deinde nec concurrit, aut cooperatur ex se ad actionem malam: totum enim, quod Sacerdos ex se facit, non est tale, vt non possit esse hîc, & nunc absque peccato alterius, vel vt ex eo sequatur necessariò peccatum alterius. Nam actio Sacerdotis vel supponit iam positam malitiam totam ex parte petentis Eucharistiam; vel non supponit eam totam, sed partem, & alia pars subsequitur. Et quidem illius malitiæ, quæ iam supponitur, non est causa Sacerdos, vt constat, cùm illa iam sit posita independenter ab ipso: illius verò malitiæ, quæ postea subsequitur, neque etiam est causa; quia hæc ita sequitur, vt posita adhuc actione Sacerdotis, possit illa non sequi. Pro cuius explicatione distinguamus clariùs malitiam, & culpam indignè communicantis; quæ partim consistit in petitione indigna, in accessu ad altare, in præparatione, & promptitudine, quam ostendit ad accipiendum sacramentum; & totum hoc non pendet à sacerdote, vt constat. Postea verò subsequitur sumptio indigna, qua aperit os, & deglutit Eucharistiam; & hæc etiam non sequuntur necessariò ex actione sacerdotis: nam licèt Sacerdos offerat Eucharistiam, non cogit ad aperiendum os; potest enim ipse recedere; item, licèt Sacerdos ponat Eucharistiam in ore, potest ipse conscius suæ indignitatis non deglutire, sed aperire suam conscientiam sacerdoti. Quod si non potest hæc tunc facere propter infamiam, iam sequitur, illas actiones excusari à peccato in ipso sumente, & per consequens multo minùs sacerdotem concurrentem aliquo modo ad illas, esse causam peccati, cùm ex se solùm concurrat ad actiones hic, & nunc licitas iam ipsi petenti propter periculum infamiæ: non ergo cooperatur determinatè ad culpam, & peccatum petentis, sed semper ad actionem licitam, vel certè tali modo, vt ex sua cooperatione non sequatur necessariò actio peccaminosa in petente; sed contingenter ex noua culpa petentis, cuius Sacerdos non est causa determinata.

181. *Tota hac ratio explicatur.*

182. *Quæ alij actiones à cooperatione illicita eodem modo excusentur.*

Hoc eodem modo excusandas existimo à cooperatione illicita eas actiones, quas affert Thomas Sanchez *loco citato*, scilicet coniugem reddentem debitum coniugale coniugi petenti obstricto voto castitatis, ratione cuius non potest absque peccato exigere; item debitorem reddentem mutuam pecuniam creditori exigenti, qui tamen vouerat priùs Deo, eam pecuniam ampliùs non repetere, aut recipere, atque adeò peccanti in ipsa petitione, & acceptione pecuniæ. Hi, inquam, & alij similes non videntur excusandi ratione solius necessitatis, qua adstringuntur ad reddendum, vel soluendum debitum: nulla enim necessitas potest reddere licitum id, quod est intrinsecè malum; quale est cooperari determinatè ad peccatum, velle peccatum, esse causam peccati. Sed hi omnes excusantur modo suprà explicato; quatenus ex se non causant, nec cooperantur determinatè ad peccatum, nec faciunt quidquam, ex quo necessariò sequatur peccatum. Nam malitiam petitionis iam supponunt positam; illam autem, quæ postea subsequitur in receptione debiti, non inferunt necessariò: debitor enim soluens pecuniam, ex se non obligat creditorem ad eam accipiendam, nec ponit aliquid, ex quo necessariò sequatur, quòd creditor eam accipiat; nam postquam debitor eam soluit, potest creditor nolle eam accipere. Quod idem de actione coniugis reddentis debitum coniugale

coniugale dici potest; nam quæcumque illa actio sit, non est causa voluntatis antecedentis, qua coniux malè petiit debitum: voluntatis verò consequentis, qua postquam videt alterum annuere, & velle reddere, vult etiam accipere, non est causa determinatè, & necessariò eam inferens, cùm possit tunc coniux à suo malo proposito desistere; quòd si non potest desistere, iam non erit peccaminosa illa prosequutio, saltem malitia noua, sed denominatiuè, & in causa, ad quam non est peccatum cooperari, dum non sit cooperatio ad malitiam; sic enim Deus, postquam videt voluntatem hominis furandi, causat, & vult determinatè actionem externam, quæ necessariò oritur ex tali voluntate interna. Nulla ergo est malitia in coniuge malè petente, ad quam determinatè concurrat coniux reddens: nam omnis malitia petentis, vt diximus, vel est antecedens, vel consequens redditionem; antecedens autem non potest dependere à redditione; consequentem verò non infert necessariò voluntas reddendi, sed indifferenter: Concomitans denique esse non potest; quia malitia est in actu interno voluntatis, ad quem non potest reddens concurrere concomitanter, licèt concurrat ad externum; ergo tota malitia petentis vel est antecedens, vel si est consequens, non sequitur necessariò ex voluntate reddentis; & hæc videtur esse planior via ad excusandam malitiam reddentis in eiusmodi casibus; sicut & in casu nostro sacerdotis dantis Eucharistiam indignè petenti. Fatemur ergo, cooperationem ad peccatum habentem necessitatem connexam cum peccato alterius, vel ex intentione cooperantis tendentem ad eum finem, nunquam posse esse licitam; sicut neque etiam suasionem, consilium, imperium, &c. Ea enim non esset permissio peccati, neque ille diceretur solùm permissiuè se habere, sed causare & cooperari in toto rigore. Actiones verò, quæ ex se non inferunt malitiam alterius, nec ad hoc tendunt, non semper sunt illicitæ, sed aliquando erunt licitæ, vt apparet in Christiano remigante sub pirata Turca contra alios Christianos, cum actionem multi excusant propter indifferentiam, quam ex se habet, quod sufficit, vt in tali necessitate licita sit; quos refert & sequitur Thomas Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 7. num. 18.* vbi alia plura exempla adducit de iis, qui aliquando excusantur ob aliqualem indifferentiam cooperationis.

Sanchez.

183. *Sed contra vrgetur ex exemplo.* Sed contra vrgeri potest ex alio exemplo; nam volenti se occidere, vel aliquem alium, non possum ego licitè reddere gladium suum apud me depositum, licèt illa redditio ex se indifferens sit; sed debeo negare gladium, & hoc modo impedire illud damnum: maius autem detrimentum sibi infert indignè recipiens Eucharistiam, quàm auferens sibi vitam temporalem: ergo debeo negare Eucharistiam ad impediendum illud damnum, etiam cum eius infamia, sicut deberem negare gladium, etiam cum eius infamia. Huic argumento multæ sunt solutiones, quas Suarez, & alij tradunt, & latè refert, & refellit Vasquez *loco citato, c. 4.* qui tandem discrimen reducit ad hoc, quod præceptum de conseruanda vita alterius obligat magis, quàm obligatio conseruandi famam, vel reddendi gladium; at verò præceptum non ministrandi sacramentum indigno, non obligat cum iactura famæ, cùm non sit præceptum absolutum, sed limitatum, scilicet, nisi aliqua rationabilis causa prospiciendi, & consulendi famæ proximi excuset, vt dixerat *c. præcedenti*; quam responsionem nos etiam suprà impugnauimus.

184. *Responsio.* Ad obiectionem ergo respondeo, in primis posse etiam aliquando reddi gladium volenti se, vel alium occidere, quando scilicet absque grauissimo detrimento negari non potest, vt cum aliis docet Thom. Sanchez Sanchez *vbi suprà d. n. 18.* Minor tamen causa sufficit ad dandum sacramentum peccatori occulto publicè petenti. Ratio autem discriminis desumitur ex doctrina generali, quam latè cùm aliis probat idem Sanchez *ibi n. 12.* scilicet obligationem non ponendi actionem indifferentem, ex qua sequatur peccatum alienum, non esse æqualem in omnibus materiis, sed mensurandam ex multis capitibus & circumstantiis; inter quas consideratur spes vtilitatis proximi ex negatione nostra rei indifferentis, quæ quidem in casu nostro ferè nulla est, vel tenuissima, tùm quia ille, qui paratus est ad suscipiendum sacramentum indignè, tantum abest, quod ex correctione nostra cum infamia publica meliorabitur, vt potiùs credibile sit, illum, quantum est de se, permansurum in affectu malo interno, & insuper irritatum, & exasperatum correctione & infamia, in alia peccata odij, & vindictæ prolapsurum: tum etiam, quia licèt quodlibet peccatum mortale, imò & quodlibet veniale in ordine ad ipsum, qui illud committit, sit magis vitandum, quàm quodlibet aliud damnum; in ordine tamen ad permittentem non est tanta obligatio non permittendi, seu impediendi peccatum aliquod veniale proximi, quanta impediendi cuiuslibet alterius damni temporalis maximi; quia cùm certum sit, illum hominem alia peccata venialia commissurum, non tanti facimus, quòd inter alia committat etiam hoc vnum, quod in tanta multitudine pro nihilo reputatur. Quod idem cum proportione de aliqua duratione maiori peccati moralis dicendum est. Cùm enim scimus, aliquem per horam durare in affectu peccati mortalis, non tanti æstimamus, quòd permittatur durare vlteriùs per vnum instans, vt propter illam durationem impediendam debeamus facere, quæ faceremus ad impediendam eius mortem temporalem. Minoris enim fiunt ea mala, quæ simul cum aliis multis eiusdem generis aduenium, vt si aliquis exigat à te suum gladium, quo Petro vel sibi ipsi decem vulnera infligat, quem si non dederis, habebit statim alium, quo infliget nouem vulnera, certè propter illud vnum vulnus decimum vitandum non debes cum graui inconuenienti gladium negare. Cùm ergo in nostro casu peccator habeat affectum illum malum toto tempore antecedenti, non debet Sacerdos negare Eucharistiam ad impediendam malitiam illam pro morula illa exigua temporis restantis cum tanto detrimento infamiæ, & aliis periculis. Fateor, si damnum esset irreparabile, sicut in morte, vt si necessaria esset infamia illa ad impediendam eius damnationem æternam, tunc non deberet haberi ratio infamiæ, sed neganda esset Eucharistia etiam in publico; quia tunc fortiores rationes vrgerent, quàm in negatione gladij cum infamia ad impediendã mortem temporalem, vt constat. De facto tamen, cùm non præuideatur tale detrimentum, imò nec maius ferè periculum damnationis, quàm priùs, non potest Sacerdos assumere medium illud infamiæ ad impediendum illud detrimentum spirituale, vt diximus.

185. *Instantia.* Dices; imò nec posset, etiamsi sequeretur detrimentum damnationis æternæ. Nam sicut non possum alicui auferre vitam, vel abscindere membrum præcisè, vt vitem eius damnationem æternam; sic nec potero auferre illi positiuè famam ob eumdem finem; tàm enim est cõtra iustitiam auferre famam, quàm vitam, vel membra. Adde, si aliquis sciret ex reuelatione Petrũ damnandum, si sit diues, non ideo posset furari, vel auferre ei inuito diuitias ad impediendum illud detrimentum spirituale; ergo minùs

liceret auferre famam inuito, quæ maius bonum est, quàm diuitiæ multæ.

186. *Diluitur.* Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quòd qui aufert famam in nostro casu, non se habet sicut qui aufert positiuè pecunias, sed sicut qui pecunias apud se depositas non custodit. Habemus enim delicta aliorum occulta, quasi depositata in nostra scientia, quæ custodire debemus, ne proximus amittat suam famam: depositarius autem cum graui detrimento non debet seruare depositum, sed potest illud à se proiicere: sic possumus aliquando delictum occultum proximi manifestare ad vitandum detrimentum: sic potest aliquis reuelare delictum occultum alicuius ad vitanda grauissima tormenta, quibus ab eo extorquetur; vt obseruauit Lessius. Lessius *lib.2. de Iustit. cap.11. dub.8.* quia non obligatur ad custodiendum depositum cum tanto detrimento. Non ergò est aliquis ita plenè dominus suæ famæ, sicut suæ pecuniæ: famam enim solùm habet apud alios, qui sunt quasi custodes illius, atque adeò possunt ex graui causa eam non seruare: pecuniam verò habet apud se, quam nemo ab ipso inuito positiuè potest auferre. In nostro autem casu non deberet Sacerdos cum tanto detrimento certissimæ damnationis illius, qui petit sacramentum, custodire eius famam, quæ non est tam plenè sub dominio nostro, cùm possint sæpè ex rationabili causa manifestari delicta nostra occulta ad vitandum damnum magnum publicum vel priuatum.

187. *Obiectio.* Vltimò obiici solet contra conclusionem, quia posset Sacerdos absque detrimento famæ negare Eucharistiam in publico peccatori occulto, scilicet dando illi hostiam non consecratam loco consecratæ, quo pacto & famam alienam, & reuerentiam debitam sacramento seruaret. Aliqui dicunt id fieri posse, conscio ipso qui accipit: alij autem omnes negant; quia daretur occasio idololatriæ populo. Vasquez. P. Vasquez *loco citato, cap.4. num.41.* hanc rationem reiicit, quia reuera tunc omnes adorarent verum Deum, & verum Christum, quem apprehenderent ibi latere, licèt re ipsa non lateret. Sed hanc sententiam reiecimus agentes de adoratione Eucharistiæ tomo præcedenti de Incarnat. *disp.37. sect.3.* vbi probauimus, verè adorari, quidquid est, quod latet sub illis speciebus, quæ ostenduntur, atque ideo verè committi idololatriam materialem, licèt inculpabilem propter ignorantiam eorũ, qui adorant, & propter illud periculum idololatriæ non posse exhiberi, vel ostendi hostiã non consecratam pro consecrata.

Aliquæ responsiones reiiciuntur.

188. Aliqui volunt, huic periculo posse iri obuiam, si Sacerdos ostendat quidem adorãdam hostiam consecratam, sed simul cum ea habeat aliam non consecratam à tergo, quam solam det peccatori conscio priùs, & cõsentienti ad seruandam eius famam. Sed hoc etiam communiter reiicitur. Primò, quia vix vnquam potest id pactum fieri cum peccatore. Secundò, quia neque hoc modo vitatur periculum idololatriæ; nam in ipsomet actu sumendi hostiam, aliqui adorabunt illam hostiam, quam sumit peccator, etiamsi non videant illam. Tertiò, quia ipsemet actus sumendi illam reuerenter, est actus religiosus, & cultus quidem externus, qui non solet nec debet exhiberi nisi veræ Eucharistiæ; quare erit quædam adoratio & reuerentia saltem externa, quam sumens exhibet exteriùs illi hostiæ, quam sumit; & Sacerdos etiam, dum eam religiosè ministrat, videtur saltem exteriùs exhibere illi cultum sacrũm debitum veræ Eucharistiæ, quæ etiam actiones externæ reuerentiæ, & cultus circa hostiam non consecratam vitari debent. Vnde videtur applicari posse ad hunc casum id, quod in alio simili dixit Innocentius III. Innoc.III. de quodam Sacerdote, qui celebrabat absque intentione consecrandi, eò quòd esset in statu peccati, de quo tamen dixi in cap. *de homine.* de celebratione Missarum, grauiùs peccasse, quàm si in peccato verè celebrasset, & concludit: *Falsa sunt abycienda remedia, quæ veris sunt periculis grauiora.* Grauius enim est peccatum idololatriæ, etiam externæ, & fictæ, quàm indignæ sumptionis; quia hæc, vt diximus, est solùm irreuerentia negatiua, quatenus non exhibetur totus cultus debitus sacramento, sed partialis.

189. *Secũdum dubium.* Hinc iam dubitatur tertiò de eodem sacramento Eucharistiæ, an peccatori occulto petenti in occulto dandum sit? Sotus *in 4. dist.12. q.1. art.6.* dicit negari Sotus. non posse à proprio Pastore petenti in Paschate, vel in necessitate, in qua habet ius petendi; quia nemo iure suo priuari debet absque sufficienti probatione, & notorietate delicti. Vnde aliqui Recentiores eandem sententiam amplectuntur, quoties Parochus, qui de iure hîc, & nunc debet ministrare, non habet saltem sufficientem probationem plenam delicti. Alij tamen Theologi communiter dicunt, negandam esse Eucharistiam in occulto; quos sequitur Suarez loco citato *sect.3.* & Vasquez *c.5.* & colligitur ex Concilio Vasensi *can.7.* relato in cap. *Si tamen 6. q.2.* Ratio autem est, quia si in publico non negatur peccatori occulto, solùm est, vt vitetur infamia; ergo in occulto, vbi ea ratio omnino cessat, neque est periculum infamiæ, negandũ est sacramẽtum; ad hoc enim obligat lex vniuersalis non conferendi indignis sacramẽta, nisi rationabilis necessitas aliud exigit. Neque obstat ius petentis, quia ille, dum est in peccato, nullũ habet ius ad hoc sacramẽtum; & licèt in publico habeat ius ad suam famã retinendã, in occulto tamen hæc ratio omnino cessat. Suarez. Vasquez. Cõc. Valent.

190. *Obiectio.* Obiiciunt aliqui, Sacerdos in huius sacramenti administratione est minister publicus, vbicunque illud ministret; ergo debet procedere vt iudex, qui quidem non potest operari nisi ex scientia iuridica, qualis est, quæ habetur per probationem plenam. *Responsio.* Respondeo, Sacerdotem in hoc sacramento ministrando non esse iudicem, sed pastorem; alioquin deberet inquirere de dignitate petentis, vt suprà notauimus; & deberet excludere etiam in occulto, quem scit dignum; si tamen duo, vel tres falsi testes dicunt esse indignum, & alia eiusmodi. Est quidem minister publicus, hoc est, publicè institutus; non tamen publicus, id est, ordine publico procedens: sicut & in sacramento Pœnitentiæ est quidem minister publicus, id est, publica auctoritate institutus, & designatus; non tamen publicè procedens, sed secretò, & ex notitia secreta, licèt sit iudex. Multò magis in sacramento Eucharistiæ, in quo non est iudex, vt dixi, sed Pastor distribuens pastum omnibus petentibus, quæ non est actio iudicialis, sed gubernatiua: gubernator autem, & pastor in suo munere non debet semper procedere ex scientia iuridica, sed ex æquo, & bono, provt pater procedit in gubernandis filiis, & paterfamilias in regenda familia. *Obiciunt secundò.* Secundò obiici potest, quia vxor potest reddere debitum coniugale in occulto viro petenti, & peccanti in ipsa petitione propter votum castitatis, quod habet; ergo & Sacerdos poterit ministrare Eucharistiam petenti in occulto, & peccanti in ipsa petitione propter indignitatem. Respondeo negando consequentiam; hæc enim obligatio in Sacerdote non oritur solùm ex debito non cooperandi peccato alterius, (quoad hoc enim posset fortasse aliqua rationabili causa excusari) sed ex debito non ministrandi sacramentum indignis; sed cum debita reuerentia; quam obligationem vxor non habet in reddendo debito coniugali, vt constat.

Duo

191. *Aliud dubium.* Duo supersunt dubia. Primum est, an ex scientia peccati habita in Confessione sacramentali possit, vel debeat Sacerdos negare Eucharistiam, quando nullus adest testis, nec est aliud periculum revelationis. Aliqui enim affirmant, alij negant. Sed id pertinet omnino ad quæstionem de sigillo Confessionis inferiùs tractandam, vbi id deniemus. *Vltimum dubium.* Secundum dubium est, quis censendus sit peccator occultus, vel manifestus, & publicus, vt in publico possit, vel non possit ei negari Eucharistia. Sed cùm tota illa obligatio dandi in publico peccatori occulto, oriatur ex debito non infamandi illum; quæstio erit generalis, quando crimen alicuius dicitur occultum vel publicũ, vt non possimus, vel possimus hic absque peccato illud dicere aliis: de quo tractari solet communiter in materia de Iustitia, & Iure; nec habet hic specialẽ difficultatem, licèt plures in materia de Eucharistia etiam illam soleant examinare.

SECTIO XII.

Quid circa hoc dicendum sit de aliis Sacramentis.

192. REstat iam ex dictis de sacramento Eucharistiæ doctrinam ad reliqua sacramenta deriuare. Non est autem sermo de Matrimonio, de quo postea seorsim dicemus. Reliqua ergo sacramenta non sunt omnia eiusdem rationis, nec quod ad præsens attinet, potest vna, & eadem regula pro illis omnibus assignari. In omnibus quidem procedit doctrina illa communis, quòd, quoties commodè possumus, debemus impedire peccatum proximi indignè sumentis sacramentum; hoc tamen debitum commune est aliis materiis, & non multum vrgeret ministros sacramentorum. Sæpè enim occurret necessitas, vel incommodum, ratione cuius non obligentur ex hoc capite ad impediendum peccatum alicuius indignè recipientis sacramentum. Diximus autem suprà actionem illam ministri habere semper ex se aliquam indifferentiam, ratione cuius non sit minister causa peccati alterius, sed indirectè, & permissiuè concurrat ad illud, qui concursus potest ex aliquibus circumstantiis reddi licitus, vt explicuimus. Excipe tamen sacramentum Pœnitentiæ, in quo numquam licet ministro concurrere etiam per cooperationem indifferentem cum eo, qui indignè susciperet; quia dispositio requisita ad dignè recipiendum est etiam pars essentialis ad sacramentum validum, saltem regulariter loquendo; & licèt aliquando admittatur sacramentum illud validum, & informe, tunc etiam Sacerdos, cui indignitas constaret, non posset dissimulare; quia cùm esset iudex, deberet inquirere, & iudicare de illa dispositione, vt statim dicemus.

193. Loquendo igitur de debito ministri, non præcisè propter cooperationem ad peccatum alterius, sed propter obligationem non conferendi indignis; dicendum erit de aliis sacramentis in particulari. Et in primis minister in sacramento Pœnitentiæ habet hoc debitum magis strictum, quàm in vllo alio sacramento; tum quia, vt dicebamus, valor sacramenti dependet regulariter à dignitate pœnitentis, qui, si non est dispositus per dolorem debitum, sacramentum erit nullum; tum etiam, quia minister in eo sacramento est iudex, qui debet examinare conscientiam pœnitentis, & eius dignitatem, vel indignitatem, vt debitè possit proferre sententiam. Vnde licèt possit contingere, vt in aliquo casu detur illud sacramentum validum, & informe, vt dicemus agentes de illo sacramento, tunc scilicet, quando pœnitens habet dolorem alicuius peccati, quod confitetur, non tamen omnium, vel aliorum, quorum inuincibiliter oblitus est, & simul habet propositum vniuersale non peccandi; tunc tamen Sacerdos vel nouit illum defectum, vel non nouit: si non nouit, iam non confert sacramentum scienter indigno, sed ei, quem credit esse dignum, & benè dispositum; si verò nouit illum defectum, debet pro munere suo reuocare in memoriam pœnitenti tale peccatum, vel interrogare de illo, vt confessio fiat integra; debet denique, si aduertit defectum doloris, excitare, & mouere illum ad dolorem de omnibus peccatis mortalibus, ne proferat sententiam iniustam contra merita causæ.

Minister in sacramento Pœnitentiæ habet hoc debitum magis strictum quàm in vllo alio sacramento.

194. *In sacramẽto Ordinis quid dicendum sit.* In sacramento Ordinis est etiam maior obligatio ministri non conferendi illud indigno, quàm in aliis, præter Pœnitentiam; quia ad alia sacramenta omnes habent, regulariter loquendo, ius, & possunt ea petere, quasi debita sibi à Pastore. At verò ad Ordinem non habent tale ius; neque enim quisquam sumit sibi honorem sacerdotij, nisi qui vocatur, tanquam Aaron. Vnde Prælati Ecclesiæ ex officio suo debent inquirere de meritis, & dignitate eorum, quos volunt ordinare, sicut & de dignitate eorum, quos ad beneficia, & alia munera Ecclesiastica eligunt. Debet itaque Prælatus negare Ordinem indigno, siue in occulto, siue in publico petat; quia collatio Ordinis non est merus actus pascendi, sicut alia sacramenta, sed est actio iuridica, vel saltem gubernatoris, & principis, ad quem spectat eligere idoneos ministros; & ad hunc finem potest, & debet inquirere, & si non potest alia via impedire, potest etiam cum infamia repellere indignos, qui sibi debent imputare, cùm ingerant se contra publicam vtilitatem in ea munera, & officia, ad quæ non sunt idonei. Ad quod videtur attendisse Lucius Papa relatus in cap. *Ad aures*, de temporibus Ordinationum, vbi dicit, Episcopum debere non ordinare Religiosos, eorum Prælato contradicente; & reddit rationem: *Quoniam esse potest, quòd Prælati eorum commissa secreta nouerint, ex quibus constat eis, quòd saluâ conscientiâ nequeunt sublimari.* Negatur ergo Ordo publicè petenti, propter indignitatem secretò cognitam à Prælato. Hoc tamen non procederet, quando subditus peteret publicè ordinari à Prælato debente eum ordinare; tunc enim, si indignitas, vel impedimentum occultum probari non potest, debet Episcopus eum ordinare; quia non potest priuari iure suo absque sufficienti probatione: in quo casu videtur loqui Alexander III. relatus in cap. *Ex tenore*, eodem titulo, de temporibus Ordination. vbi de Clerico habente crimen occultum, &, remediis aliis tentatis, nolente desistere sic concludit: *Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.* vbi Glossa finalis explicat, id procedere, quando Clericus habebat ius petendi Ordines, nempe ratione beneficij, vel dignitatis, quam habet. Et in eodem sensu & casu id affirmant Antoninus 3. *parte, tit.* 14. *cap.* 16. §. 11. & Syluester verbo *Ordo*, 3. 9. 9. quorum sententiam approbat Thomas Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 15. *num.* 8. & 12. An verò idem dicendum sit de Parocho, vel Ordinario, vel propter impedimentum occultum à se cognitum debeat vel non debeat repellere eos, qui volunt contrahere matrimonium, dicemus postea agentes de Matrimonio.

Antoninus. Syluester. Sanchez.

195. *De aliis tribus sacramẽtis idem dicendum est quod de Eucharistia.* De aliis sacramentis, scilicet Baptismo, Confirmatione, & Extrema-vnctione, quod ad præsens attinet, credo dicendum sicut de Eucharistia. Ad hæc enim sacramenta habent ius omnes, vt petant ea à Pastore, tanquam pascua sibi debita: vnde non videtur habere maius ius repellendi eos cum infamia

propter delictum occultum ab his sacramentis, quàm ab Eucharistia. Verum quidem est, quòd ad ministrandum Baptismum non sufficit, quòd Pastores negatiuè se habeant, non scientes indignitatem petentis; sed requiritur positiuè inquirere, & examinare fidem, & dispositionem illius, qui vult baptizari; neque enim debent absque examine, & tumultuariò introducere in Ecclesiam omnes, qui petunt; atque adeò debent inquirere de dolore peccatorum, per quem disponuntur ad effectum Baptismi. Cæterùm, si aliquis communiter existimaretur dispositus, & Prælatus, à quo iure petitur Baptismus, nosset crimen eius occultum, nec posset eum aliis mediis remouere à proposito, non video, cur magis posset eum in publico cum infamia reiicere à Baptismo, quàm ab Eucharistia, & aliis sacramentis; eadem enim videtur esse ratio, nec proceditur magis ordine iuridico ad baptizandum, quàm ad conferenda alia sacramenta.

196. *Decisio alterius dubij.* Ex dictis infertur decisio cuiusdam dubioli, quod esse solet, an hæc malitia ministrantis indigno ita sit diuersa à malitia recipientis indignè, vt Sacerdos ministrans sibi Eucharistiam contrahat duplicem malitiam specie diuersam; alteram ministrantis indigno, alteram recipientis indignè. P. Suarez *dicta disp. 67. sect. 1.* dicit, esse diuersas in specie, atque adeò Sacerdotem etiam extra Missam subimet dantem Eucharistiam in peccato mortali, duplicem malitiam contrahere specie diuersam explicandam in Confessione, non enim sufficeret dicere, ministrasse indigno, vel solùm dicere, communicasse in peccato, sed deberet vtrumque explicare, scilicet se ministrasse indigno sibi: imò in sententia, quæ dicit, peccare mortaliter ministrantem Eucharistiam in peccato mortali; quam tenet idem Suarez *in præsenti disp. 18. sect. 3. & 4.* consequenter dicendum est, reperiri ibi tres malitias specie diuersas, scilicet ministrantis indignè, ministrantis indigno, & suscipientis indignè, non tamen oporteret in Confessione explicare illam primam; quia dicendo, se suscepisse à seipso Eucharistiam in statu peccati, explicat satis se illam ministrasse sibi in statu peccati.

Suarez.

197. Vasquez. P. Vasquez *dicta disp. 209. de Eucharistia. c. 1.* docet, malitiam ministrantis indigno, & suscipientis indignè, non differre specie; quia vtraque consistit in eo, quòd sacramentum careat suo effectu gratiæ propter obicem suscipientis. Eodem ergo modo peccat suscipiens cum illo obice, & minister cooperans, vt suscipiatur cum tali obice, & impedimento; vnde infert, etiamsi Sacerdos positiuè suaderet, & moueret alium ad suscipiendum indignè, non reperiri ibi aliam malitiam specie diuersam, sed eamdem, scilicet cooperationis ad falsam significationem sacramenti, seu quòd illud careat suo effectu. Denique infert, Sacerdotem de manu sua suscipientem Eucharistiam non contrahere duas malitias specie diuersas in Confessione explicandas, cùm tota illa sit malitia eadem priuandi sacramentum suo effectu, vt dictum est.

198. *Soluitur.* Ego in primis fateor, Sacerdotem suscipientem de manu sua Eucharistiam in peccato, non contrahere tres illas malitias; quia, vt suprà diximus, ministrare præcisè Eucharistiam in peccato, non est peccatum mortale; quia non est conficere sacramentum; si tamen esset peccatum, consequenter dicendum esset, in illo casu contrahi duas malitias specie diuersas, scilicet suscipiendi indignè, & ministrandi indignè, quæ sunt omnino diuersæ; nam prior desumitur ex eo, quod sacramentum priuetur suo effectu; posterior verò non sumitur ex hoc capite: non enim priuatur vllo modo Eucharistia suo effectu, quando Sacerdos peccator eam tribuit alicui iusto; sed sumitur ex irreuerentia contra illud sacramentum, quod indignè tractatur à sordido, & polluto ministro; quare dum sibimet ministraret, vtramque malitiam contraheret, & deberet in Confessione explicare, si sententia illa vera esset.

199. Secundò addo, malitiam ministrantis indigno, & malitiam suscipientis indignè esse specie diuersas. Fateor quidem, Sacerdotem ministrantem indigno non contrahere ex hoc præciso capite duas malitias, alteram ex eo quòd cooperetur peccato indignè suscipientis, alteram ex eo, quòd indignè tractet sacramentum, sicut si proiiceret illud in locum sordidum; idque benè probat P. Vasquez loco citato, quia tota hæc indigna tractatio sacramenti consistit in eo, quod detur indigno, & accipienti absque fructu; hoc autem non potest præscindere à cooperatione illa ad peccatum suscipientis saltem per se loquendo, nisi alter excusetur per ignorantiam à peccato indignæ susceptionis; ergo illa indigna tractatio sacramenti non est malitia distincta à cooperatione cum peccato alterius, atque ideo non est in ministro duplex malitia, altera indignæ tractationis sacramenti, altera cooperationis ad peccatum alterius.

200. *Malitia ministrandi indigno differt specie à malitia suscipientis indignè.* Addidi tamen, malitiam illam ministrandi indigno differre specie à peccato, & malitia suscipientis indignè; quia licèt vna subordinetur alteri, & vtraque desumatur vltimò à falsa significatione sacramenti, quod priuatur suo effectu; diuerso tamen modo: sicut virtus temperantiæ prohibet esum carnium prohibitum in Quadragesima; diuerso tamen modo obligat me ad abstinendum à carnibus, quàm ad non suadendum alteri esum carnium. Sicut castitas diuerso modo obligat me ad abstinendum ab illicitis, quàm ad non suadenda alteri ea illicita; non enim peccaret contra suum votum castitatis, qui alteri suaderet nuptias, vel etiam fornicationem; sicut nec peccaret contra suum votum obedientiæ, qui Religioso alter ius Ordinis suaderet non obedire suis Prælatis; sed peccarent indirectè contra castitatem vel obedientiam. Non est ergo peccatum eiusdem speciei intemperantia in se, & cooperari ad intemperantiam alterius. In materia quidem iustitiæ cooperatio participat eamdem malitiam directam iniustitiæ, quia iustitia obligat me ad non lædendum ius alterius; ille autem habet ius contra me, ne ego furer, & ne sim causa furti contra ipsum; vnde in vtroque casu teneor ad restitutionem, & pecco peccato iniustitiæ directo; in temperantia verò, & aliis similibus non procedit ea ratio, & ideo videntur differre specie cooperatio præcisa, vel suasio à peccatis directis contra eam virtutem. Neque enim dæmones sunt propriè lasciui, gulosi, fornicarij, adulteri, &c. licèt suadeant, & cooperentur ad eiusmodi peccata; sicut neque è contra sancti Angeli sunt propriè abstinentes, sobrij, casti, vigilantes, &c. licèt suadeant, & moueant nos ad eiusmodi virtutes amplectendas.

201. Similiter ergo diuersa est malita suscipientis indignè sacramentum à malitia cooperantis ad susceptionem indignam alterius. Nam diuersa est obligatio, qua vnusquisque debet curare, ne in seipso sacramentum inutile sit, & absque effectu, ab ea, qua debet impedire, ne id in aliis contingat. Nam sicut alia est obligatio, qua debeo curare, ne gratia Dei in me ipso vacua sit, & ne Diuinæ inspirationes in me maneant absque fructu, ab ea, qua debeo impedire hoc ipsum in aliis: sic videtur dicendum de sacramentis, quæ alio titulo debeo curare, ne in me vacua sint, & absque fructu: & alio titulo debeo hoc curare

curare in aliis: alioquin qui in peccato communicat, sufficeret si in Confessione postea diceret, se fuisse causam, quòd sacramentum ab aliquo indignè susciperetur, nec deberet explicare, seipsum indignè communicasse: quod (ni fallor) nemo concedet. Sicut non esset eiusdem speciei peccatum ingratitudinis aduersùs meum benefactorem, cum eo, quod committerem, si alicui auctor essem, vt esset ingratus aduersùs suum benefactorem: imò non crederem, satisfacturum in Confessione eum, qui absque causa ministrauit sacramentum indigno, si solùm diceret: Cooperatus sum ad hoc, vt alius indignè reciperet sacramentum; nam cooperatio illa ministri videtur differre specie à cooperatione alterius propter specialem obligationem, quam minister habet dispensandi prudenter, & fideliter sacramenta, quæ obligatio ex hoc speciali titulo non est in aliis, qui licèt peccarent contra reuerentiam debitam sacramento, & vt cooperantes peccato indignè suscipientis, non tamen contra fidelitatem muneris sui in administratione debita sacramenti. Porrò, si minister habet specialem obligationem, quam non habent alij, multò magis specialem titulum, ac obligationem peculiarem habere videtur ipse suscipiens sacramentum, ad quem specialiter pertinet disponere animam suam ad eius effectum multò magis, quàm pertineat ad ministrum, & per consequens malitia ipsius suscipientis indignè differet specie à malitia cooperantis ad eam susceptionem.

202. *Sacerdos accipiens manu sua Eucharistiam in statu peccati, contrahit malitiam aliquo modo diuersã ab ea, quam contrahit, qui merè suscipit indignè.*

Tertiò, & vltimò existimo, Sacerdotem accipientem de manu sua Eucharistiam in statu peccati, non contrahere quidem malitiam eamdem, quam contrahit, qui ministrat indigno Eucharistiam; contrahere tamen aliquam malitiam diuersam ab ea, quam contrahit qui merè suscipit indignè. Prima pars probatur, quia quando Sacerdos dat Eucharistiam indigno, contrahit etiam malitiam cooperantis indignè suscipienti, quam diximus esse diuersam à malitia indignæ susceptionis: hanc autem malitiam non contrahit, quando ipse accipit sibi Eucharistiam: nam cooperatio semper est in ordine ad alium, cui cooperamur, atque ideo specialis malitia cooperationis consistit in eo, quòd aliquis particeps sit peccati alieni, & concurrat ad illud; quare semper videtur imbibere scandalum, & causalitatem alieni peccati; Sacerdos autem sumens sibi Eucharistiam, nullo modo concurrit ad peccatum alterius, neque ponit scandalum alteri; ergo malitia illa cooperationis, & participationis peccati alieni non inuenitur in eo, qui sibi sumit Eucharistiam. Secunda verò pars, quòd scilicet contrahat aliquam malitiam diuersam ab ea, quam contrahit merus suscipiens, probatur ex dictis; quia peccat, non solùm contra obligationem dignè suscipiendi, sed etiam contra peculiarem obligationem ministri non distribuendi illud sacramentum, nisi dignis; cùm enim accipiat sibi indigno, & ad hoc abutatur potestate, quam habet distribuendi illud sacramentum, peccat contra fidelitatem debitam in suo munere administrando. Sicut Pontifex non minùs peccaret contra fidelitatem, & debitum sui officij rectè administrandi dispensans secum in voto, vel concedens Indulgentias absque causa sufficienti, quàm si dispensaret, aut concederet aliis; vterque enim est actus indebitè proueniens ex illa potestate, quam habet, & contra debitum sui officij, rectè & fideliter administrandi. Similiter ergo Sacerdos, qui ex potestate publica, quam habet circa Eucharistiæ distributionem, illud sacramentum sibi indebitè vsurpat, peccat contra debitum sui officij; atque adeò contrahit aliquam malitiam, quam non contraheret laicus suscipiens Eucharistiam in statu peccati; & debebit eam in Confessione explicare, ac dicere, se accepisse sibi Eucharistiam in statu peccati; si verò id fecit in Missa, debet id explicare, quia alia fuit malitia conficiendi sacramentum in peccato, sufficiétque dicere, se in peccato celebrasse: hoc enim modo explicatur triplex illa malitia, conficiendi, sumendique sacramentum indignè, & ministrandi indigno.

203. *Præceptũ non ministrandi indigno est naturale.*

Dubitari solet vltimò, an hoc præceptum non ministrandi indigno, nisi in certis casibus, sit positiuum, vel etiam naturale? Aliqui enim volunt, licèt quoad eam partem non ministrandi indigno sit naturale, quoad aliam tamen partem non negandi peccatori occulto in publico, esse positiuum à Christo Domino propter magna inconuenientia, quæ inde sequerentur. Ita P. Coninch *infrà q. 80. art. 6. n. 34.* Communis tamen sententia docet, esse naturale quoad vtramque partem suppositâ institutione tali sacramentorum; & rationes suprà adductæ id videntur probare, si aliquid probant. Nam reuerentia debita sacramentis ex natura sua exigit talem sanctitatem in subiecto, vt non frustrentur, & careant suo fine. Obligatio etiam erga proximi famam exigit, vt quando non infertur positiuum detrimentum honori alterius, sed solùm interuenit negatio, seu non soluere totum cultum debitum, non liceat reuelare occulta crimina, & infamare, ac vi repellere proximum, vt supra ostensum est. Non est ergo, cur dicamus, Christum alterasse legem naturalem in hoc puncto, & dispensasse in cultu, qui ex natura rei debebatur ex præcepto naturali suis sacramentis. Coninch.

SECTIO XIII.

Vtrùm in Sacramento Matrimonij sit eadem obligatio Parochi, non ministrandi illud indigno.

204. Dvplex potest esse quæstio. Prima, an Parochus assistens Matrimonio habeat eamdem obligationem non assistendi, quando coniuges indignè suscipiunt illud sacramentum. Secunda, an ipsimet coniuges, qui non solùm sunt suscipientes, sed ministri illius sacramenti, quod sibi inuicem ministrant, debeant non solùm singuli esse in statu gratiæ, ne indignè illud suscipiant, & ponant obicẽ gratiæ sacramentali, sed etiam debeant cauere singuli, ne coniux alter sit in peccato; quòd si sciant, eũ re vera esse in statu peccati, an debeant abstinere, ne ministrent sacramentũ indigno. De priori itaque quæstione dicemus hac sectione; de posteriori, sectione sequenti.

205. *Quando indignitas prouenit ex impedimento occulto, Parochus debet negare assistentiam.* Veracruz. Vega. Bartholom. à Ledesma. Sanchez.

Circa primam quæstionem distinguendum est: nam vel indignitas prouenit ex aliquo impedimento occulto, quod coniux habeat ad Matrimonium contrahendum, vel ex statu peccati, aut censura, qua prohibeatur in eo statu sacramenta recipere. In primo casu aliqui dicunt, si impedimentum sit occultum, & probari non possit, & matrimonium petatur in publico, nec admoniti velint desistere, debere Parochum assistere. Ita Veracruz, Vega & Barthol. à Ledesma, quos affert Thom. Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, disp. 15. num. 8.* Ipse tamen *num. 12.* cum communi docet, debere Parochum non assistere, sed manifestare rem totam Ordinario, qui iam ex denunciatione Parochi poterit negare matrimonium. Quòd si ipse Ordinarius impedimentum occultum sciret, nec posset probare, deberet matrimoniũ publicè petentibus non negare; cùm ipse non posset simul esse iudex, & testis. Alij tamen fortasse meliùs dicunt, Ordinarium etiam debere tunc negare, & denuntiare superiori, v.g. Nuncio Apostolico: imò

ipse solus posset iudex, & testis esse in hac causa, sicut & Parochus est simul accusator, & testis; tam enim videtur esse contra regulam aliorum iudiciorum esse simul accusatorem, & testem, quàm esse iudicem, & testem. Ita Coninch *disput. 27. de Matrimon. dub. 7. num. 67.* Coninch,

206. *Quando indignitas prouenit ex peccato, vel occulto, vel publico, Parochum nõ posse negare, cõmuniter dicunt Theologi.*

In secundo autem casu fatentur communiter Theologi, Parochum non posse negare matrimonium in publico propter peccatum illud occultum. Ita Coninch *vbi supra n. 68.* qui nihil dicit, quando esset peccatum publicum. Alij tamen dicunt, posse assistere, etiam quãdo peccatum esset publicum. Ita Ioannes Præpositus *in 3. p. q. 7. de impedimentis Matrimon. dub. 24.* & Paulus Layman *tom. 1. lib. 5. tract. 10. p. 2. c. 4.* Vnde & posse assistere matrimonio inter hæreticos, vel excõmunicatos non denunciatos, nec Clerici percussores notorios. Reddunt autem rationem; quia Parochus non est minister sacramenti huius, sed testis assistens. Quid autem dicendum sit de coniuge ipso, qui est minister, statim videbimus.

207. *Duplex est difficultas in hac sententia. Prima.*

In hac communi sententia duplex est difficultas. Prima est, quomodo concilietur prima pars cum secunda. Si enim Parochus sciens impedimentum occultum, v. g. votum castitatis emissum à petente matrimonium, non potest etiam in publico assistere, sed debet manifestare Ordinario illud impedimentum; non apparet, quomodo possit assistere, quando nouit peccatum, vel excommunicationem occultam volentis contrahere matrimonium: neutrum enim ex illis impedimentis reddit matrimonium irritum; vtrumque verò reddit æquè illicitum, cùm excommunicato non minùs prohibita sit receptio sacramenti, quàm habenti votum castitatis celebrare matrimonium; ergo vel in neutro, vel in vtroque casu poterit Parochus assistere. Secunda difficultas est, quia saltem, quando peccatum, vel cẽsura publica est, non videtur posse assistere Parochus absque eo, quòd cooperetur peccato coniugis; cùm tunc absque vlla infamia (res enim est iam publica) possit eum corripere, & repellere. Sicut ergo alia sacramenta debet etiã in publico negare publico peccatori, ne cooperetur eius peccato; sic in matrimonio videtur dicendũ propter eãdem rationem. *Secunda.*

208. *Ad primam respõdet Sanchez.*

Ad primam difficultatem respondet P. Thom. Sanchez *lib. 3. de Matrim. disput. 15. num. 13.* discrimen esse, quia Ecclesia non habet ius in foro externo ad impediendum matrimonium ob alia peccata occulta, cùm non iudicet de occultis; quando autem sunt impedimenta iure ipso impedientia matrimonium, habet ius in vtroque foro impediendi, si vnius testimonio probari possint: hoc enim est speciale in matrimonij impedimentis, vt vnico teste probari possint ad negandum matrimonium, quod in aliis peccatis non procedit.

209. *Impugnatur hæc responsio.*

Hæc responsio multas patitur difficultates. Primò, quia Ecclesia per excommunicationem secretam verè prohibet etiam cõtrahere matrimonium, non minus, quàm votum secretum castitatis id prohibeat. Secundò, quia de hoc ipso petitur ratio, cur ob votum castitatis vnico teste probatum possit Ecclesia negare matrimonium, & non propter excommunicationem vno teste probatum, cùm tam impediat licitam receptionem illius sacramenti excommunicatio secreta, quàm votum castitatis secretum. Tertiò, quia ad minus sequeretur, quòd quando excommunicatio, vel peccatum secretum potest probari duplici teste, possit, & debeat Parochus negare assistentiam petentibus etiam in publico. Quartò, quia saltem quando peccatum, vel excommunicatio petentis est publica, licèt non faciat eum vitandum, debebit Parochus negare, cùm iam possit pertinere ad iudicium Ecclesiæ; quod tamen est contra praxim: nullus enim Parochus negat assistentiam coniugi, cuius peccatum aliquod graue communiter cognoscitur.

210. *Respondent alij.*

Alij respondent, discrimen esse, quòd quando contrahens est solùm in statu peccati, agitur solùm de vnico peccato externo vitando indignæ susceptionis sacramenti, quod quidem iam peccator, quantum potuit, interiùs compleuit, & à quo speratur postea facilè emendandus. Quando autẽ subest impedimentum occultum, agitur de plurimis peccatis vitandis, quæ per totam vitam committet coniux fornicando cum putatitia vxore, vel votum castitatis violando, aut etiam de vitando irreparabili damno tertij, cum quo alter tenetur cõtrahere: quæ omnia magis nos obligant, vt ea impediamus, etiam cum aliorum infamia, quàm illud periculum, ne quis exteriùs sacramentum indignè suscipiat; quo peccatum iam interiùs, quantum potuit, admisit. Ita P. Coninch *loco supra citato, num. 69.*

211. *Hæc etiam respõsio euertitur.*

Sed contra; quia non omnia impedimenta matrimonij afferunt eiusmodi inconuenientia post se; nam votum non ineundi matrimonium est ex impedimentis matrimonij impedientibus; & tamen non affert ea inconuenientia aliorum peccatorum subsequentium; quia semel inito matrimonio, poterit licitè coniux ille reddere, & petere debitum coniugale; quod idem ferè est de voto castitatis: nam semel inito, & consummato matrimonio, non est periculum certum semper aliorum peccatorum sequentium; & tamen eiusmodi impedimenta etiam secreta faciunt, quòd Parochus debeat repellere volentes contrahere.

212. *Instantia. Diluitur.*

Dices, in iis casibus procedere illud aliud inconueniens de damno irreparabili Dei, cui fides data per votum irreparabiliter frangitur. Sed contrà; quia si aliquis vouisset non sumere Eucharistiam in peccato, non posset sacerdos ei in publico petenti negare Eucharistiam propter illud peccatum occultum, licèt tunc etiam irreparabiliter læderet ius Deo acquisitum per tale votum: hoc ergo non sufficit de se, vt repellantur volentes contrahere cum eiusmodi impedimentis occultis. Adde, posse sæpè contingere, vt eiusmodi periculum peccatorum sequentium vitari possit; si, v. g. Parochus sciat, se posse illi coniugi habenti votum castitatis impetrare facilè postea dispensationem voti, aut se habere facultatem ad dispensandum cum ipso post matrimonium initum ad petendum debitum, provt aliqui ex priuilegio habent, in quibus casibus non deberet præcisè propter peccata subsequentia repellere illos cum infamia præsenti, sine qua posset faciliùs ea peccata postea impedire.

213. *Aliam rationem discriminis addit Couinch.*

Addit aliam rationem discriminis idem Auctor ibi, quod scilicet ex denunciatione eorum impedimentorum non sunt ordinariè nata sequi eadem incommoda, quę ex repulsa occulti peccatoris, quia ea impedimenta debent coram Ordinario probari; quare non tam facilè possunt fingi, nec ex iis ita potest nasci scandalum, aliorumque turbatio.

Reiicitur.

Sed contrà; quia non minùs potest probari coram Ordinario excõmunicatio occulta, quàm votum occultum castitatis, imò multò faciliùs; ergo si propter debitam correctionem, & vitandum peccatum contrahentis debet Parochus suscipere in se onus probandi votum, vel certè denunciandi, debet etiam suscipere onus probandi, vel denunciandi excommunicationem. Adde, eiusmodi impedimenta etiam absque probatione plena sufficere, vt Ordinarius repellat; ergo & excommunicatio occulta non plenè probata sufficere. Denique, ergo quando excommuni

excommunicatio publica est, vel peccatum aliud, poterit, & debebit Parochus repellere volentem contrahere matrimonium: tunc enim facilè probabit, quod omnes norunt, nec sequuntur illa alia incommoda.

214. *Aliquid addit P. Sánchez propter difficultatē quam fortem esse fatetur.*

Sensit hanc difficultatem P. Thomas Sanchez postea in alio loco *lib. 7. de Matrimonio, disput.* 11. *num.* 11. quam in simili ferè casu sibi opponens, fatetur, esse fortem: & tamen assignare conatur discrimen inter contrahentem cum excommunicato non vitando, vel cum habente votum castitatis: quia scilicet excommunicatio non est impedimentum speciale matrimonij, sed sicut peccatum mortale impedit omnium Sacramentorum susceptionem. Cùm ergo non sit speciale impedimentum matrimonij; nec illi obstet, quatenus contractus est, sed ratione sacramenti, inde est, vt id obstaculum non afficiat vtrumque contrahentem. At votum est impedimentum speciale matrimonij, vt est contractus, ac proinde vtrumque contrahentem impedit. Iustus enim contractus matrimonij petit in neutro contrahente esse impedimentum impediens, aut dirimens.

215. *Indiget tamē adhuc explicatione.*

Hæc ratio applicari etiam potest ad casum nostrum de obligatione Parochi, & magis fortasse attingit punctū discriminis; sed indiget explicatione. Adhuc enim videtur superesse difficultas, quid faciat illa maior, vel minor specialitas, vt ideo vnum impedimentum debeat denuntiari, & non alterum. Ponamus, v.g. Petrum obligatum esse Ioāni ad nullum prorsus contractum celebrandum absque eius consensu, aut consilio, vel à superiore potestatem habente eiusmodi præceptum habere: hoc quidem non est impedimentū speciale matrimonij, sed commune omnium contractuum, & tamen erit ex impedimentis, quæ denunciandā essent, & propter quę Parochus deberet illū repellere; ergo quòd excommunicatio sit impedimentum commune ad omnia sacramenta, non facit, quòd non debeat propter eam repelli volens contrahere matrimonium.

216. *Sunt aliqua quæ impediūt matrimoniū sub ratione communi sacramenti, aliqua sub ratione contractus.*

Adhuc existimo, rationem illam explicari posse in debito sensu, quòd scilicet differentia sit inter ea, quæ impediunt matrimonium sub communi ratione sacramenti, provt impedit excommunicatio, vel peccatum mortale, & inter ea, quæ impediunt illud sub ratione siue communi, siue speciali contractus, provt sunt alia impedimenta dirimentia, vel etiam impedientia matrimonij. Nam impedimenta prioris generis non magis impediunt circa Matrimonium, quàm circa Eucharistiam, Confirmationem, Extremam vnctionem, quæ vidimis non esse in publico neganda propter obicem occultum; quæ ratio à fortiori procedit in Matrimonio, provt sacramentum est: imò magis, quàm in aliis Sacramentis; ea enim saltem debent negari publico peccatori: non tamen debet Parochus repellere publicum vsurarium, aut concubinarium à celebrando matrimonio; quia in hoc sacramento Parochus non est minister, nec ipse confert tamquam pastor, & distributor illud sacramentum, sed assistit quasi testis, vel Notarius publicus, ad quem non spectat examinare merita suscipientis, sed fidem facere, & testari quæ videt.

Propter priora Parochus non debet negare assistentiā, secus propter alia.

217. Alia est ratio de iis, quæ impediunt matrimonium, provt contractus est; nam contractus humani, provt tales sunt, pertinent ad Principem, seu superiorem humanum, vt iudex est; iudex autem habet ius examinandi, & inquirendi, an contractus legitimè, & debitè fiat: potest ergo vt iudex inquirere de impedimentis legitimis, vt constet, an debeat suam auctoritatem interponere in tali contractu, an potiùs prohibere, ne fiat. Non tamen debet inquirere de aliis peccatis, quæ aliunde, & extrinsecè possunt illi contractui aduenire, Sicut etiam Notarius debet non conficere instrumentum publicum super contractu facto contra iuris prohibitionem, & in quo non seruantur omnes conditiones legitimæ, tam quæ non reddunt, quàm quæ reddunt irritum contractum; non tamen debet Notarius inquirere, an contrahentes aliunde peccent in ipso contractu, vt peccant contrahentes ex fine vitioso, & mortali. In Sacramentis autem vt Sacramentis hoc non procedit, quia circa ipsa ministri non sunt iudices (excepto sacramento Pœnitentiæ,) sed dispensatores; & in aliquibus sunt dispensatores eorum, ad quæ omnes fideles habent ius. Vnde non habent in illis ius inquirendi, sed debitum ministrandi, & dandi medicinam, cibum spiritualem, &c. omnibus, qui petunt; & licèt vt pastores debeant non dare indignis, hoc tamen non debet esse cum infamia petentis; quia cùm hoc debitum procedat ex reuerentia sacramenti, & hæc reuerentia lædatur, non positiuè, sed negatiuè, per omissionem maioris reuerentiæ debitæ in petitione indigna, vt suprà vidimus; non debet pastor impedire illud peccatum cum infamia positiua petentis.

218. Adde, Parochum, vt diximus, non esse ministrum sacramenti in matrimonio, sed testem, vel quasi iudicem præstantem auctoritatem contractui sua præsentia, atque adeo considerando matrimonium, vt sacramentum est, non habet Parochus debitum, aut ius repellendi indignum, sed solùm habet ius repellendi petentem cum impedimento aliquo contra matrimonium, vt contractus est; quia provt sic subditur superioribus Ecclesiasticis, vt iudicibus contractuum: & licèt non in omnibus contractibus iudices, & superiores adhibeant hanc inquisitionem, quia in iis non multum refert, quòd fiant contra aliquam prohibitionem, aut quando ratione alicuius impedimenti non deberent fieri: in matrimonio tamen propter rei grauitatem, & quia affert secum deliberationem de tota vita, vtitur toto iure suo Ecclesia, & per publicas denunciationes, ac monitiones inquirit: sicut & in professione Religiosa, in alienatione rerum Ecclesiæ, in donationibus excessiuis, & aliis similibus prouisum est à iure de certis solemnitatibus ad præcauendam omnem fraudem, & vitanda omnia inconuenientia, quæ in his materiis grauioribus grauiores essent.

219. *Ex his iam patet responsio ad obiectionē supra positā.*

Ex his autem patet iam responsio ad secundam obiectionem supra propositam ex cooperatione, qua Parochus videtur cooperari peccato indignè suscipientis sacramentum Matrimonij: quod peccatum posset facilè Parochus vitare, saltem quando peccatū petentis est publicum, atque adeò nulla sequitur infamia ex negatione suæ assistētiæ. Respondetur enim, eam cooperationem esse valde materialem, & inculpabilem Parocho, qui non potest negare suam assistentiam, quam debet vt minister publicus: sicut nec publicus Notarius, vel iudex potest negare auctoritatem sui muneris contractui alicui legitimo, licèt contrahens ex intentione praua peccet in ipso contractu; & sicut vxor non peccat reddendo debitum coniugale viro petenti cōtra votum castitatis, quod habet: sic nec Parochus peccat assistendo, quia reddit, quod ex munere suo debet, & quod absque graui inconuenienti negare nō potest: si tamē posset facilè petentē admonere, & remouere ab ea indigna receptione sacramēti, deberet vtique ex lege charitatis id facere; persistenti autem, & valenti contrahere matrimoniū, non potest assistentiā debitā subtrahere, iuxta regulas supra positas; quod à fortiori constabit ex dicendis sectione sequenti.

SECTIO XIV.

Vtrùm coniux ipse, quatenus minister Sacramenti peccet mortaliter contrahens matrimonium cum peccatore; vbi, an ex hoc etiam capite peccet grauiter Catholicus ducens vxorem hæreticam.

220. OPortet regulam illam de obligatione ministri non conferendi sacramentum indigno examinare in particulari in ordine ad sacramentum Matrimonij; quia hoc tempore à viris grauissimis regula illa generalis opposita est Principibus viris petentibus ab Apostolica Sede facultatem contrahendi ob iustas causas matrimonium cum personis hæreticis. His, inquam, oppositum fuit, peti facultatem ad rem intrinsecè malam, scilicet ad conferendum scienter indigno sacramentum Matrimonij, quod cùm coniux Catholicus licitè facere non possit, nec Pontifex id licitè indulgere poterit. Supponunt enim, in hoc sacramento ministros esse ipsos coniuges, qui sibi inuicem ministrant, & conferunt sacramentum, non verò Parochum; vt docent communiter Theologi ferè omnes, vnde contrariam sententiam temeritatis notâ afficere videtur nouissimus Index Expurgatorius Cardinalis

221. supremi Inquisitoris in Hispania editus anno 1632. in quo præcipitur apponi cautio in margine in quodam Auctore, qui eam doctrinam tamquam probabilem referebat; vt constat in eodem Expurgatorio littera D. in verbo: *Didacus Nugnus Cabeçudus*. Sunt tamen alij ex Recentioribus, qui eam expressè docent, & defendunt; vt Franciscus Syluius

Franc Sylu. Guil. Estius. *in 3. p. q. 42. Supplementi, art. 1.* sequutus Gulielmum Estium, qui eamdem sententiam ferè amplectitur, & latè probat *in 5. dist. 26. §. 10.* Sed quidquid sit de hoc, hinc oritur difficultas, quia Catholicus contrahens cum hæretica ministrat scienter sacramentum indigno; quod cùm sit intrinsecè malum, non potest à Pontifice concedi, vt fiat.

222. Non est animus agere nunc, an, & quando licitum sit matrimonium Catholicorum cum Hæretinis, & quæ pericula prolis educandæ, aut peruersionis propriæ debeant præcaueri, vt careant turpitudine intrinseca; de quo vltra alios videri potest Ba-

Basil. Pont. silius Pontius *in Appendice post lib. 12. de Matrimon.* vbi latè id tractat: hoc enim non pertinet ad præsentem quæstionem, sed solùm, an maneat intrinsecè malum, inire eiusmodi matrimonia ex hoc præcisè capite, quòd coniux ministret sacramentum indigno; in quo videtur mihi quæstio communis Catholicis etiam, qui contrahunt scienter cum Catholico, qui est in peccato mortali, cùm hi etiam ministrent sacramentum indigno; & quamuis Hæreticus habeat aliud impedimentum propter excommunicationem, qua priuatur receptione Sacramentorum, hoc tamen inter Catholicos potest inueniri, si matrimonium fiat cum coniuge excommunicato non vitando; & parum difficultatis addit impedimentum excommunicationis in hæretico, in ordine ad nostrum casum, vt videbimus.

Hic solum examinatur, an sit intrinsecè malum inire matrimonium cum hæretica ex hoc solùm capite quòd ministretur sacramentum indigno.

223. Suppono autem, sermonem non esse de excommunicato vitando, qualis est nominatim denunciatus, aut notorius Clerici percussor; cum quibus non potest absque graui culpa communicari in sacris tebus: qualis est ministratio, & receptio sacramenti; vt notat cum aliis Thomas Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 9. n. 6.* Debet tamen subintelligi exceptus casus necessitatis; quæ sicut excusat communicationem in aliis rebus, excusare etiam potest hanc; dum tamen sit necessitas proportionata, quæ pro maiori rei gratuitate debet vtique esse grauior, & proportionata ad reddendam licitam eam communicationem.

Hic non est sermo de communicato vitando.

Sanchez.

Loquendo itaque de Excommunicato tolerato, multi dicunt peccare mortaliter contrahentem matrimonium cum eiusmodi excommunicatis; quos latè infert Sanchez *loco citato, n. 7.* vnde à fortiori idem dicent de contrahente cum hæretico. Fundamentum præcipuum est; quia licèt Concilium Constantiense indulserit aliis communicationem cum excommunicatis toleratis; non tamen intendit in aliquo ipsis excommunicatis fauere; vnde ipsi non minùs peccant nunc in eiusmodi celebratione matrimonij, quàm antea; ac per consequens, qui cooperatur ad matrimonium, videtur cooperari ad peccatum alterius quod est intrinsecè malum; nec quoad hanc culpam potuit à Concilio Constantiensi liberari.

224. Alij tamen dicunt, posse licitè cum eiusmodi excommunicatis contrahi matrimonium; quam sententiam cum aliis, quos affert, tenet Sanchez *ibi num. 8.* & alij plures recentiores: quia cùm Concilium intenderit indulgere, & auferre scrupulos, qui oriebantur ex communicatione cum iis excommunicatis, id autem fieri non possit, vt probat argumentum contrariæ sententiæ, nisi faciendo licitam eam communicationem ipsis excommunicatis, quando ipsi non se ingerunt, sed inducuntur ab aliis, credendum est, id totum fecisse Concilium in fauorem aliorum qui cum ipsis volunt communicare: alioquin nullum fauorem præstitisset aliis, si relinqueret iis adhuc culpabilem, & illicitam communicationem cum iis excommunicatis.

225. Cæterùm totum hoc non tendit formaliter ad punctum difficultatis nostræ, quæ solùm est, an sit illicitum illud matrimonium præcisè ex eo, quòd ministretur indigno; qutdquid sit de illa alia radice prouenienti ex communicatione, vel cooperatione cum excommunicato. Vt tamen resolutio ad praxim deduci possit, dico breuiter, in primis mihi satis probabilem esse sententiam modò relatam, quòd scilicet Concilium Constantiense indirectè concesserit iis excommunicatis non denunciatis licitè communicare cum aliis, quando ab iis inducuntur, & ipsi non se ingerunt; & hoc quidem non in eorum excommunicatorum fauorem, sed illorum, qui cum ipsis communicant. Vnde eodem modo ex hoc capite non erit illicitum matrimonium Catholicorum cum hæreticis, si alia inconuenientia, & pericula vitentur; vt fatetur cum aliis idem Sanchez *lib. 7. de Matrimon. disp. 72. num. 5.* & Ioan. Præpositus *in 3. p. quæst. 7. de impedimentis Matrimonij, dub. 24.* & alij; quia cùm illi non sint excommunicati denunciati nominatim, nec notorij percussores Clerici; eadem regula videtur de illis procedere quoad hoc, quæ de aliis excommunicatis. Denique neque ex eo, quòd sacramentum ministretur indigno, dicendum est peccare coniugem Catholicum cum hæretico contrahentem: quod multis argumentis probari potest.

Punctum precisè difficultatis est, an sit illicitum illud matrimonium ex capite supra relato.

Sanchez. Ioan. Præpositus. *Neque peccat Catholicus cum hæretico contrahens ex eo quod ministret indigno.*

226. Primò, ex praxi omnium fidelium. Si enim peccaret coniux ministrans matrimonium hæretico, propter obligationem non ministrandi indigno; peccaret etiam ministrans idem sacramentum Catholico, quem sciret esse in statu peccati; cùm hic etiam sit indignus, & incapax gratiæ Sacramentalis, vt constat. Nullus autem iniecit adhuc talem scrupulum personis Catholicis, vt non possint licitè contrahere matrimonium cum peccatoribus, nec vllus Theologus obligat feminam ad repellendum sponsum, & negandum consensum matri-

Probatur primò ex praxi fidelium.

monij

monij, quamdiu ille est in statu peccati, sed vnusquisque tenetur se ipsum in gratia constituere; consortem verò relinquit suæ conscię, vt constat ex vsu omnium fidelium: ergo non agnoscunt hanc obligationem non ministrandi sacramentum Matrimonij coniugi indigno.

227. *Secundò, ex praxi Ecclesiæ & Pontificum, qui in hoc dispensarũt cùm non possint in re intrinsecè mala dispensare.*

Secundò probatur hoc ipsum ex praxi Ecclesiæ, & summorum Pontificum, qui requisiti dispensarunt cum personis Catholicis, vt possent inire matrimonia iustas ob causas cum Hæreticis. Sic dispensatum est in Chalcedonensi Concilio *act.* 15. *can.* 14. generaliter, vt fierent ea matrimonia, si coniux Hæreticus promitteret conuersionem, sicut & in Concilio etiam Laodiensi *cap.* 31. & Agathensi *cap.* 67. Promittere autem conuersionem, non est conuerti; nec per hoc tollitur actualis indignitas, aut excommunicatio. Clemens VIII. anno 1604. ex consilio Cardinalium, in Congregatione re disputatâ, & tractatâ, similem dispensationem concessit Catharinæ sorori Hęrici IV. Regis Franciæ, vt cùm esset adhuc hæretica, nuberet Duci Barensi Catholico consanguineo suo, quod Breue datum Romæ 8. Febr. ann. 1604. ego legi, & missum fuit ad Innocentium Bubalũ Episcopum Camerinen. tunc Nuncium Apostolicum in Gallia, postea Cardinalẽ: non habuit tamen effectum dispensatio, quia prædicta Catharina antequam Breue ad eius manus veniret, mortua est. Quæ omnia, ostendunt, non esse intrinsecè malum eiusmodi coniugium, ex illo capite ministrandi sacramentũ indigno: alioquin dispensasset Ecclesia, & Pontifices ad rem intrinsecè malam exsequendam, quam coniux Catholicus absque peccato mortali facere non potest, quod quidem incredibile videtur; quid enim hoc esset, nisi opem præstare, & fouere peccata, quæ absque eiusmodi dispensatione Catholicus non committeret.

228. *Tertiò, ex praxi aliquarum prouinciarum.*

Tertiò, probatur hoc ipsum ex praxi aliquarũ Prouinciarum, in quibus permixti sunt Catholici cum Hæreticis, & sese mutuò in matrimonio coniungũt, videntibus, & consentientibus Prælatis: vnde audio, in Curia Romana in omnibus dispẽsationibus matrimonialibus, quæ expediũtur pro regno Franciæ, supprimi clausulam illam apponi solitam: *dummodo orthodoxæ fidei cultores existant*; quæ suppressio videtur esse implicita permissio eiusmodi coniugiorum. Hoc autẽ non fieret, si coniux Catholicus necessariò peccaret ministrando sacramentũ indigno.

229. *Quartò, ratione, fi Catholicus potest recipere licitè sacramentum ab excommunicato, poterit etiam ministrare, cum recipere & ministrare sint idem in sacramẽto Matrimonij.*

Quartò, probari potest, quia coniux non solùm ministrat, sed recipit etiam sacramentum ab altero coniuge: potest autem licitè accipere, & petere sacramentum à ministro etiam excommunicato tolerato post concessionem Concilij Constantiensis; ergo & poterit ei ministrare. Consequentia probatur. Primò, quia in Extrauaganti Martini V. quam recitat Soto *in* 4. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 4. æquè conceditur vtrumque, scilicet, quòd in posterum nemo teneatur eiusmodi excommunicatos vitare in susceptione aut administratione Sacramentorum: non ergo minùs licèt ministrare, quàm accipere, aut petere. Secundò, probatur eadem consequentia, quia in sacramento Matrimonij idem omnino est petere, seu accipere ab aliquo, ac ministrare eadem; ergo, cui licet petere, vel accipere ab excommunicato, licèt ministrare eidem, cùm sit omnino idem. Tertiò denique; quia vel peccat ministrans propter communicationem cum excommunicato in re sacra; & hoc non, cùm permissa sit iam eiusmodi communicatio cum toleratis: vel peccat propter cooperationem ad peccatum, quod aliter committit, dum in excommunicatione ministrat, & recipit sacramentum: & neque ex hoc capite peccat; quia (vt diximus) facultas data aliis petendi sacramenta ab excommunicato tolerato, dat indirectè facultatem eidem excommunicato tunc ea ministrandi licitè; alioquin nullius momenti esset talis facultas: non potest autem excommunicatus licitè ministrare matrimonium, quin licitè etiam tunc illud accipiat; cùm idem sit ministrare, & accipere; quare si datur ei facultas indirectè ministrandi, quando alius petit, dabitur etiam eis facultas recipiendi licitè, non obstante excommunicatione, vel denique peccat propter cooperationem ad peccatum alterius, qui licèt tunc non impediatur excommunicatione, impeditur tamen statu peccati, in quo est, ne in eo statu recipiat licitè sacramentum. Sed neque ex hoc etiam capite peccat, qui petit; potest enim ob necessitatem, vel vtilitatem notabilem suam petere ab alio, non quidem rem intrinsecè malam, sed rem, quam alius potest licitè facere, licèt de facto hic & nunc non sit absque peccato facturus. Sic petit quis licitè mutuũ ab vsurario, & iuramentũ à peieraturo, &c. similiter potest petere matrimonium ob necessitatem, vel vtilitatem notabilem ab eo, qui est in peccato, quia ipse potest id licitè dare, cùm possit per contritionem constituere se in statu gratiæ, atque ita ministrare, & recipere dignè sacramentum: ex nullo ergo capite redditur illicitum ministrare sacramentum Matrimonij eiusmodi personis.

230. *Instantia, Diluitur.*

Dices, esse illicitũ ex peculiari obligatione, quam omnis minister sacramenti habet non conferendi sacramenta indignis. Sed cõtrà; quia minister huius sacramenti, vt vidimus, simul ministrat, & accipit; quare non videtur debere magis sequi conditionem ministri, quàm petentis; cùm autem in aliis Sacramentis, qui accipit, possit petere, & accipere ab indigno; non debet esse deterioris conditionis in hoc sacramento, ex eo, quòd simul petat, & ministret. Vnde colligi potest ratio discriminis à ministro aliorum Sacramentorum: nam in aliis Sacramentis minister est Pastor, & cui ex munere proprio competit distributio Sacramentorum, quasi personæ publicæ attendenti ad bonum publicum; atque ideo ad eum ex munere pertinet cognoscere merita, vel demerita eorũ, quibus communia distribuit, vt satisfaciat debito fidelis dispensatoris. Et licèt in casu necessitatis laicus possit baptizare, qui est homo priuatus; id non refert, quia in eo casu propter necessitatem substituitur loco ministri publici, & consequenter subit eius obligationem, quoad hoc debitum non ministrandi indigno. At verò in sacramento Matrimonij minister non est pastor, nec homo publicus, aut distributor bonorum communiũ, qui tamquam œconomus ex munere suo, & debito fidelis dispensatoris debeat attendere, & examinare merita suscipientium; sed est persona priuata celebrans contractum, atque adeò ex munere suo solùm attendit ad vtilitatem, & commodum proprium. Sicut in republica humana alia est obligatio vendentis propriam domum, vel fundum, alia œconomi, vel superioris distribuentis res communes: hic enim debet attendere ad merita suscipientis; ille verò ad suam commoditatem, & vtilitatem contractus. Idem ergo cum proportione dicendum est de celebrante Matrimonium, quod sequitur conditiones aliorum contractuum ciuilium, & fit à contrahente vt persona non publica, sed priuata.

231. *Confirmatur.*

Confirmarique potest, quia propter eamdem rationem in aliis sacramentis non licet vnquã ministro fingere, ostendẽdo se velle conferre aliquod sacramentum, cùm tamen interiùs habeat intentionẽ contrariam; quia nimirum reuerentia debita sacramento exigit, vt actio illa sacra, quæ instituta est

solùm

solùm ad sanctitatem conferendam,non exerceatur absque suo fine sanctitatis ponēdæ.In matrimonio tamen potest ex iusta causa aliquis fingere exteriùs consensum, quem interiùs non habet; vt cum aliis docet Thomas Sanchez *lib.1.de Matrim.disp.11.n.2.* quia nimirum sequitur conditiones contractuum, in quibus ex iusta causa licet aliquando contrahentibus fingere consensum , quem verè non habent; nec debuit propter reuerentiam sacramenti priuari contrahens hac facultate in contractu matrimonij. Similiter ergo reuerētia sacramenti,quæ in aliis sacramentis obligat ministrum ad non conferendum indigno,non debuit obligare ministrum matrimonij; quia propter rationem contractus ordinati ad vtilitatem contrahentis non est tanta obligatio attendendi ad reuerentiam sacramenti.

Th.Sanch.

232. *Hinc infertur quid dicendum sit cùm excommunicatus,saltù inducit ad matrimonium.*

Hinc infero,quid dicendum sit,quando excommunicatus toleratus inducit alium ad matrimonium,an possit acceptare?in quo casu P.Sanchez *d. lib.7.disp.9.n.8.infin.* dicit,præuentum ab excommunicato ideo posse acceptare; quia per hoc non inducit alium ad peccatum indignæ susceptionis, cùm possit,si velit, absolutionem obtinere & licitè susc ipere , si verò excommunicatus absolutionem obtinere non posset , tunc nullo modo licerēt cum illo tunc contrahere,quia non potest excommunicatus licitè contrahere præueniendo , licèt posset quando ab alio præuenitur propter permissionem Conc. Constantiens. suprà explicatam. Hoc tamen durum mihi videtur,quia poterit ad minus ille ,qui præuenitur ab excōmunicato,ipse denuo petere ab ipso matrimoniū;non enim priuatur iure,quod habet ad petendum,& inducendū excommunicatum; tunc autē iam excōmunicatus poterit licitè contrahere etiam nondum absolutus , quando absolutionem obtinere non potest; quia in fauorem alterius petentis ipse potest communicare cū eo licitè;ergo etiamsi excommunicatus præueniat,adhuc non excommunicatus poterit acceptare,si fiat de inducto inducens , & petens , provt vno verbo fieri potest. Quid verò dicendum , quando vterque esset excommunicatus,tractat late idem Sanchez *ibi n.11.*

DISPVTATIO IX.

De suscipiente Sacramentum.

SECTIO I. *De dispositione requisita in eo, qui suscipit Sacramentum.*

SECTIO II. *Vtrùm cum æquali dispositione æqualem gratiam semper adulti suscipiant ex vsu Sacramentorum.*

SECTIO III. *Vtrùm , qui suscipit Sacramentum indignè,postea ablato obice,consequatur gratiam sacramentalem ; vbi id in primis probatur de Baptismo.*

SECTIO IV. *Qualis dispositio requiratur ad tollendum obicem Baptismo indignè suscepto.*

SECTIO V. *Resoluuntur alia dubia circa eandem materiam.*

SECTIO VI. *An alia sacramenta fictè suscepta causent gratiam ablato obice.*

SECTIO VII. *Quæ , & qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramentum.*

IN superioribus multa dicta sunt obiter de subiecto suscipiente sacramentum : pauca quædam restant nunc breuiter examinanda.

SECTIO I.

De dispositione requisita in eo , qui suscipit Sacramentum.

I. *Supponitur obligatio non suscipiēdi indignè sacramentum.*

SVpponimus ex dictis , à fortiori obligationem esse non suscipiendi indignè sacramentum. Ad hoc enim magis obligat reuerentia sacramēti,quàm ad dignè ministrandum;nam ex indigna susceptione sacramentum priuatur suo principali effectu,ad quem significandum institutum est , scilicet gratia sanctificante;quod non prouenit ex indigna administratione,& per consequens redditur falsa significatio ipsius sacramenti,quod institutum est principaliter ad significandam gratiam , & sanctitatem suscipientis; quam tamen in eo casu non significat practicè propter indispositionem & obicem subiecti.Qualis autem dispositio requiratur in subiecto, vt sit dispositus, pertinet ad singula sacramenta in particulari. Ad aliqua enim prærequiritur status gratiæ,saltem per se loquendo,quia sunt sacramenta viuorum ; ad alia licèt non prærequiratur status gratię,quia sunt ordinata per se ad dandam primam gratiam , requiritur tamen dolor de peccatis , vel motus aliquis æquiualens; vt in Baptismo , & Pœnitentia. Sermo autem est de suscipiente adulto;nā in infante certum est,non prærequiri aliquam dispositionem ad Baptismum:ad alia verò sacramenta, quorum est capax , prærequiritur character baptismalis,& nihil aliud. Quod idem intelligendum est de amente perpetuo,qui nunquam habuit vsum rationis,& omnino æquiparatur infanti.

Vnde semper in adulto requiritur aliqua dispositio.

2. *Obijcitur.*

Contra hanc communem, & veram doctrinam, obiici potest primò,quia licèt propter obicem peccati sacramentum non conferat gratiam, non ideo sacramenti significatio erit falsa; nam sacramenta non sunt instituta ad significandam infallibiliter gratiam absolutè,sed solùm sub conditione,scilicet, si non adsit obex;non enim significant gratiam,nisi eo modo,quo eam possunt causare ; cùm ergo non possint causare gratiam absolutè, sed solùm, quando non est obex,consequens est; vt non significent gratiam , nisi sub eadem conditione; non ergo erit falsa eius significatio ex eo , quòd existente obice, non ponatur gratia.

3. *Respondetur.*

Respondetur,illam communem rationem desumptam ex falsitate significationis , non esse intelligendam in eo sensu,quasi Deus,posito sacramento cum obice,reuera significet falsum;id enim non sequitur , cùm Deus tunc nec causet , nec significet gratiam,sed debet ita intelligi, quòd recipiēs sacramentum cum obice,facit, quòd illud signum quod Deus instituit ad significandam absolutè gratiam, ponatur in his circumstantiis, in quibus Deus non potest per illud significare absolutè gratiam. Nam sicut Deus instituit sacramenta ad causandā absolutè gratiam , & ideo voluit , quòd ponerentur tunc solùm, quando poterant absolutè operari gratiam, nullo existēte obice;sic ea instituit ad hoc,vt ponerentur tunc solùm quando per illa posset absolutè significare gratiā. Qui ergo cū obice accipit sacramentum,ponit illud in iis circumstantiis,in quibus Deus nō potest per illud absolutè significare gratiā, & hæc ipsa est irreuerentia grauis;nimirum,ponere signum,quod Deus instituit ad significandam absolutè gratiā,in iis circumstantiis, in quibus Deus nō potest illam absolutè significare. Sicut qui adducit Deum in testem rei falsæ,committit irreuerentiam grauem in ipsum;quia licèt non faciat, quòd Deus reuera affirmet falsum;facit tamen de se,vt id appareat. Sic qui accipit sacramentum cum obice, licèt non

Qui accipit sacramentum cum obice ponit illud in ijs circumstantijs,in quibus Deus non potest per illud absolutè significare gratiam.

non faciat, vt Deus re ipsa significet falsum, id tamen facit, quantum ex se; ponit enim signum à Deo institutum ad significandam absolutè gratiam, quando gratia non est absolutè, & per consequens ostendit, Deum hîc, & nunc significare aliquod falsum, & in hoc consistit illa irreuerentia.

4. *Obiicitur secundò.* Secundò obiici potest, quia non apparet, adhuc quomodo sacramenti significatio reddatur falsa ex eo, quòd non causet gratiam, quando suscipitur, potest enim eam causare postea, ablato obice, quod videtur sufficere, vt significet verè gratiam, & sanctitatem; ergo ex eo capite non fiet grauis irreuerentia contra sacramentum, si tunc, quando suscipitur, subiectum non sit dispositum, dum tamen habeat animum disponendi se postea ad participandum effectum sacramenti. *Respondetur.* Respondetur, tunc etiam reddi falsam significationem sacramenti: quod quidem non solùm significat sanctitatem vtcunque subiecti, sed etiam sanctitatem actualem, quando confertur: sunt enim omnia sacramenta sanctificationes actuales, quibus consecratur, & sanctificatur subiectum, cui conferuntur; quare sicut redderetur falsa consecratio Ecclesiæ vel calicis, quando applicaretur materiæ pro tunc incapaci; nam illa consecratio significat sanctitatem actualem, & præsentem rei consecratæ: sic actiones sacramentales non habent, quòd principaliter significant, quando non consecrant, & sanctificant actu subiectum; cui applicantur: quia, vt vidimus in superioribus, & videbimus infrà in tract. de Pœnitentia, collatio sacramenti est consecratio, & benedictio solemnis à Christo instituta ad consecrandos, & initiandos homines in ordine ad diuersos fines.

5. *Obiicitur tertiò.* Sed contrà obiicies tertiò: ergo si non confert suum effectum, sacramentum tunc, quando ministratur, non poterit postea, oblato obice, illum conferre. Nam sacramenta non causant, nisi quod significant, sunt enim signa practica: si ergo non significant gratiam, & sanctitatem, nisi per modũ actualis consecrationis, & benedictionis, non possunt eam causare, nisi eo modo; vel si aliter eam possunt causare, ergo aliter etiam eam significant, & per consequens retinebunt significationem veram, licèt non causent gratiam, quando actu ponuntur.

6. *Respondetur.* Respondeo, aliqua sacramenta causare gratiam postea recedente fictione, de quibus dicemus postea *sect.* 3. ea tamen ex primaria intentione significare gratiam, & sanctitatem præsentem in subiecto, cui conferuntur: secundariò autem, & quasi sub conditione significare sanctificationem subsequentem, si data non fuit suo tempore: vnde licèt postea habeant effectum, ablato obice, atque ita verificentur quoad id, quod quasi secundariò significant; non tamen verificantur quoad id, quod primariò significant. Sicut si dicas: Voueo castitatem, & rursus si eam violauero, voueo ieiunia; tunc etiamsi, violata castitate, ieiunes, & impleas id, quod secundariò promisisti, adhuc reus es, & violator voti, quoad id, quod primariò vouisti. Sic se habet promissio illius sacramenti, quod quidem primariò promittit, & significat sanctitatem actualem in subiecto, cui confertur; secundariò autem sanctitatem subsequentem, si suo tempore data non fuit.

7. *Solutur similis obiectio.* Eodem modo solui potest similis obiectio, quæ fieri potest ex sacramẽto Extremæ-vnctionis, quod quidem videtur significare non solùm augmentum gratiæ, sed etiam primam gratiam, vt colligitur ex verbis Iacobi: *Et si in peccatis sit, remittentur ei*; ergo licèt non præsupponat statum gratiæ, adhuc eius significatio erit vera, & per consequens non erit obligatio procurandi statum gratiæ, antequam recipiatur illud sacramentum. Ad hoc, inquam, respondetur eodem modo, Extremam-vnctionem numerari etiam inter sacramenta viuorum; quia licèt possit aliquando conferre primam gratiam ex sua institutione, primariò tamen ordinatur ad confortandum, & roborandum spiritualiter infirmum, augendo eius vires spirituales, secundariò autem, & sub conditione, ad tollenda peccata, si fortè inculpabiliter non fuerit obtenta remissio aliis remediis: debet enim homo priùs procurare veniam peccati aliis remediis ad id primariò ordinatis, antequam suscipiat hoc sacramentum, quod ordinatum est ad tollendas reliquias peccatorum, hoc est, quod ex peccatis remansit post alia remedia adhibita: quare primariò significat hoc sacramentum sanitatem contra reliquias peccatorum, hoc est, contra id, quod residuum est ex peccatis, aliis viis, & remediis expulsis. Secundariò significat eorum etiam expulsionem, si casu alieno non fuerunt expulsa; quem finem licèt consequatur, & habeat veram significationem quoad secundam partem, adhuc erit falsum signum, quoad primarium significatum, quando non fuerunt priùs alia remedia adhibita contra peccata, provt adhiberi debuerant.

8. Dubitari potest, vtrùm eiusmodi susceptio sacramenti in statu peccati sit adeò illicita, vt nullo casu licita reddatur. P. Suarez loquens de sacramento Eucharistiæ *infrà disp. 62. sect. 5. in responsione ad 4. argumentum*, nullum videtur agnoscere casum, quod id licitum sit. Hoc tamen nimis durum videtur, quia reuerentia sacramenti non videtur ita strictè obligare, vt in nullis circumstantiis debeat ad alia incommoda attendi. Vnde P. Vasquez *tom. 3. disp. 207. de Eucharistia, c. 1. n. 3. & 4.* fatetur aliquando, licèt rarò, euenire posse vt absque peccato possit aliquis scienter indispositus, & in statu peccati Eucharistiam sumere: vt si quis in altari recordatur peccati à se commissi, & ita arctetur angustiis temporis, vt non possit attendere ad habendam contritionem, nisi cessando à sacrificio inchoato cum sui honoris dispendio: tunc enim absque peccato nouo posset sacrificium consummare, & Eucharistiam sumere, quia reuerentia sacramenti non obligat cum tanto dispendio proprij honoris. Vnde consequenter idem à fortiori dicendum videtur de aliis sacramentis, in quibus propter eadem inconuenientia, licèt rarò, occurrere posset casus, quo propter angustias temporis homo non posset se ad contritionem præparare, vel excitare, & aliunde non posset absque grauissimo detrimento, vel etiam irreuerentia ipsius sacramenti, illud non suscipere. In quibus casibus licèt sacramentum non conferret gratiam propter indispositionem subiecti, non tamen contraheretur nouum peccatum, sed esset accessus neuter, hoc est, absque fructu, & absque peccato.

Suarez. Vasquez. *In quibusdam casibus susceptio sacramenti in statu peccati est licita.*

SECTIO II.

Vtrùm cum æquali dispositione æqualem gratiam semper adulti suscipiant ex vsu Sacramentorum.

9. *Melior minister non confert maiorem virtutem sacramento.* DIximus, requiri dispositionem aliquam in adultis ad gratiam sacramentalem recipiendam, quæri solet, an dispositio sit vnica mensura gratiæ susceptibilis. Certum est omnibus Catholicis, Baptismum (quod idem de aliis sacramentis dicendum est) non esse meliorem, aut habere maiorem virtutem ad sanctificandum ex eo, quòd minister, qui sacramentum confert, melior sit; vt ex Scriptura probant Patres. Augustin. *lib. 4. de Baptismo contra Donatistas,* Augustin.

Donatiſtas, cap. 20. ſub finem; & tract. 5. in Ioan. colum. 3.

Auctor ſermonis de Baptiſmo Chriſti. Nazianz. Nicetas. Chryſoſt. Paludan.

Auctor ſermonis de Baptiſmo Chriſti apud Cyprianum: Nazianzenus *Oratione in ſanctum Baptiſma, q. 40.* & Nicetas *in illam Orationem*, in illa verba: *nihil progreſſum.* Chryſoſtomus *in homilia de reditu ſuo de Aſia*, & alij multi. Inter Catholicos Paludanus *in 4. diſt. 4. q. 1. art. 9. n. 1.* docuit, paruulis aliquando dari inæqualem gratiam in Baptiſmo, non propter meliorem miniſtrum, ſed propter voluntatem Dei, qui eos ad talem gradum gloriæ prædeſtinauerat, vt homines beati, qui æquare debent in multitudine Angelos beatos, correſpondeant etiam illis in gradu beatitudinis, vt latera ciuitatis illius ſint æqualia. Angeli autem ſunt inæquales inter ſe in beatitudine; ergo & homines ex aduerſo eis correſpondentes debent ſeruare eumdem ordinem, & inæqualitatem. Alij probant alia ratione (quam immeritò attribuit eidem Paludano, P. Vaſquez *in præſenti diſp. 35. c. 4. in princ.*) quia pueri ſubrogandi ſunt in locum Angelorum, qui ceciderunt; hi autem futuri erant inæquales in gratia, & gloria; ergo & pueri prædeſtinati ſunt ad inæqualem gloriam.

10. *Quidam cenſent dari inæqualem gratiam pueris in Baptiſmo.*

Vaſquez.

11. Scotus.

Ab hac ſententia parum diſtat Scotus *in 4. diſt. 4. q. 7.* qui indicat, eos, qui baptizantur cum æquali diſpoſitione, accipere aliquando inæqualem gratiam, non quidem ita vt exceſſus proueniat à virtute Baptiſmi, ſed ex voluntate Dei, qui hunc hominem elegerat ad talem gradum gloriæ, vt contingit in adultis; vel propter merita parentum, aut miniſtrorum, vel circumſtantium, in Baptiſmo paruulorum. Scotum ſequitur Gabriel *ibi q. 2. art. 2. concl. 7.*

Gabriel. Caietan.

Nec diſſentit Caietanus *in præſenti q. 64. art. 1.*

Alia ſententia per aliud extremum refertur, quòd ſcilicet ſacramenta eiuſdem rationis etiã cum inæquali diſpoſitione ſemper conferant æqualem effectum; quia ſacramentum, vt det ſuum effectum, ſolùm exigit non inuenire obicem, qui certè æquè tollitur per quemcumque gradum diſpoſitionis. Huius tamen ſententię nullum inuenio Auctorem.

12. Conc. Trid.

His omnibus ſententiis opponi videtur doctrina Concilij Tridentini *ſeſſ. 6. c. 7.* vbi de iis, qui per Baptiſmum iuſtificantur, docet, eos accipere iuſtitiam inrernam, *vnumquemque ſuam, ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem*, &c. Ex quibus verbis imprimis conſtat contra ſecundam ſententiam, ſacramenta non conferre ſemper æqualem gratiam, ſed inæqualem etiam pro inæquali diſpoſitione recipientis; vt docuit expreſsè Damaſcenus *lib. 4. c. 20.* Ratio autem deſumitur ex congruitate prudentis diſpenſationis & retributionis; cùm enim gratia non cõſiſtat in indiuiſibili, ſed habeat magis, & minus, & ad eam obtinendam, & impetrandam in ſacramento requiratur diſpoſitio ex parte hominis, conſequens eſt, vt meliori diſpoſitioni abundantior gratia correſpondeat. Nam quando homo iuſtificatur extra ſacramentum, certum eſt contritioni, & diſpoſitioni magis feruenti correſpondere maiorem gratiam; ei enim, qui minùs diligit, minus dimittitur; ergo cùm attritio in ſacramento ſuppleat locum contritionis, debet etiam maiori attritioni maior gratia correſpondere.

Sacramenta pro inæquali diſpoſitione ſubiecti cauſant gratiam inæqualiter.

Damaſcen.

Ratio deſumitur ex congruitate prudentis diſpenſationis.

13. *Obijcitur.*

Dicet aliquis, diſpoſitionem bonam, quam homo habet tunc, quando recipit ſacramentum, habere multos gradus intenſionis. Et quidem non oportet, quòd ſecundùm omnes illos diſponat ad effectum ſacramenti, ſed ſolùm ſecundùm primum gradum, cuius intuitu Deus confert effectum ſacramenti; reliqui autem gradus illius actus boni dignificantur à gratia data per ſacramentum in eodem inſtanti, & fiunt meritorij de condigno, ad promerendum augmentum gratiæ, & gloriæ: nihil enim videtur illis deeſſe, quo minùs ſint meritorij de condigno: nam conſiderando præcisè primum gradum illius diſpoſitionis, inuenitur iam totum, quod requiritur, vt ſacramentum conferat gratiam iuſtificationis; & per conſequens, vt homo ille intelligatur iuſtificatus independenter ab aliis gradibus eiuſdem actus boni; ergo inuenitur titulus ſufficiens, à quo alij gradus dignificentur ad merendum de condigno augmentum gratiæ; non ergo dabitur tota illa gratia ex vi ſacramenti, ſed ſolùm id, quod correſpondet primo gradui bonæ diſpoſitionis.

Reſpondetur, etiamſi totum id concederetur, adhuc non ſequeretur, ſacramenta eiuſdem rationis ſemper conferre omnibus æqualem gratiam. Primò, quia licèt diſpoſitio præſens attenderetur ad hunc effectum ſecundùm primum ſolum gradum, & vt ſic eſſet æqualis diſpoſitio præſens in omnibus, non eſſet tamen æqualis diſpoſitio, provt comprehendit diſpoſitionem temporis præcedentis: qui enim per diem integrum ſe exercuit in actibus attritionis, & orationis feruentiſſimæ, vt præpararet ſe ad Baptiſmum, procul dubio eſt magis, ac meliùs diſpoſitus, quàm qui paulò ante Baptiſmum ſe præparauit. Et quidem illi actus præcedentes non poſſunt eſſe meritorij de condigno, cùm ſupponamus hominem nondum fuiſſe iuſtificatum per contritionem perfectam, nec per Baptiſmum; omnes ergo illi actus concurrunt per modum diſpoſitionis ad gratiam ſacramentalem, quæ debet eſſe inæqualis ratione ſaltem illius melioris diſpoſitionis præcedentis. Secundò, etiam in ipſo inſtanti vltimo ille primus gradus diſpoſitionis non eſt æqualis in omnibus; nam licèt quoad intenſionem non eſſet inæqualitas inter duos primos gradus, eſſet tamen maxima inæqualitas, quoad ſubſtantiam, & perfectionem ſubſtantialem ipſorum actuum. Si vnus, v. g. eſſet ex meliori motiuo, vel cum maiori attentione, & libertate, vel ex aliis capitibus; quæ inæqualitas deberet diſponere ad inæqualem gratiam ſacramentalem.

15. *Arguitur primò contra illud argumentum.*

Cæterùm id etiam, quod in argumento aſſumitur, falſum eſſe conſtat. Primò ex verbis Tridentini ſuprà adductis, in quibus in vniuerſum dicitur gratiam dari inæqualem ſecundùm menſuram propriæ diſpoſitionis; menſura ergo debet eſſe tota diſpoſitio ſecundùm totam ſuam perfectionem: alioquin non datur gratia ſacramentalis ſecundùm menſuram diſpoſitionis: per hunc enim modum loquendi ſignificatur, ſacramentum conferre maiorem gratiam habenti meliorem diſpoſitionem; & è contra, quòd in illo caſu non verificaretur; nam ille exceſſus gratiæ non proueniret à ſacramento, ſed à meritis condignis. Vnde ſecundò arguere poſſumus, quia qui cum meliori diſpoſitione recipit ſacramentum, non ſolùm accipit maiorem gratiam habitualem, ſed etiam accipit maius ius ad gratiam actualem, & auxilia in ordine ad finem ſacramenti; v. g. qui cum meliori diſpoſitione, & deuotione recipit ſacramentum Ordinis, vel Matrimonij, habet maius ius ex vi ſacramenti, ad auxilia, quibus meliùs poſſit exſequi munera Ordinis ſuſcepti, vel ſuſtinere onera matrimonij: ergo accipit etiam maiorem gratiam habitualem; nam gratia illa habitualis, quæ daretur non intuitu ſacramenti, ſed meriti condigni, non dat illud ſpeciale ius ad eum finem proprium ſacramenti; ergo illud maius ius debet fundari in maiori gratia habituali data ex vi ſacramenti. Vide quæ diximus ſuprà *diſp. 4. ſect. 3.* explicantes gratiam ſacramentalem.

Secundò arguitur.

16. Tertiò & à priori; quia licèt Deus poſſet attendere ſolùm ad primum gradum illius diſpoſitionis, vt

Tertiò à priori, quia magis congruum est, vt quòd Deus attendat ad dispositionem integram.

vt conferret gratiam sacramentalem, magis tamen congruum videtur, quòd attendat ad totam dispositionem integram in ordine ad eum effectum. Sic enim licèt solus actus dilectionis Dei super omnia, disponeret sufficienter peccatorem ad iustificationem: quando tamen dantur de facto actus dilectionis Dei, & actus cõtritionis, seu doloris de peccatis, vterque actus disponit, & vtriusque intuitu, & pro mensura vtriusque, Deus confert gratiam iustificationis. Item quando à Deo petimus aliquid actu intenso, Deus non moueretur solùm à primo gradu intensionis, qui est in petitione, sed ab omnibus gradibus illius. Similiter ergo dicendum videtur de dispositione ad gratiam sacramentalem; nam dispositio illa videtur esse implicita petitio gratiæ: ideo enim actus pœnitentiæ dicitur in Tridentino *sess.* 14. *c.* 4. impetrare veniam peccati: oportet ergo quòd Deus ad concedendum quod petitur, moueatur à toto illo actu secundùm totam suam intensionem: imò vix potest intelligi, quomodo aliter fieri possit; cùm enim totus ille actus sit simul in voluntate, & totus sit independens à gratia sacramentali; procedit quippe vel ab auxilio, quo Deus eleuat in actu primo hominem, vt se disponat feruenter ad gratiam sacramenti, vel certè ab habitibus infusis præexistentibus iam antea independenter à sacramento futuro; consequens est, vt totus ille actus videatur à Deo, qui totus secundùm omnes sui partes habet vim ad mouendum Deum, atque ideo de se totus mouet Deum ad dandam gratiam sacramentalem: causa enim habens virtutem, & applicationem ad effectum, non est cur non operetur illum.

17. *Nec obstat quod vlteriores gradus habeant conditatè ad merendum prout dignificati à gratia.*

Nec obstat id, quod obiiciebatur, quòd illi gradus poterant habere condignitatem ad merendum augmentum gratiæ, prout dignificati à gratia sacramentali data intuitu primi gradus. Respondetur enim, id potuisse intelligi, si gratia sacramentalis non daretur intuitu eorum omnium graduum: de facto tamen dari, non solùm propter primum, sed propter omnes gradus integrantes dispositionem completam. Sicut potuisset etiam Deus dare gratiã sacramentalẽ intuitu solius dispositionis tempore præcedentis, & tunc tota dispositio præsens dignificata à gratia sacramentali, posset esse meritoria de condigno augmenti gratiæ: de facto tamen id non fit, sed actus etiam præsens est dispositio, quæ attenditur ad mensuram gratiæ sacramentalis. Totum enim hoc redundat in maiorem vtilitatẽ recipientis sacramentum; nam plus gratiæ sacramentalis datur propter illum actum consideratum vt dispositionem, & meritũ de congruo, quàm correspondaret illi de condigno, si consideraretur vt meritum condignum dignificatum à gratia sacramentali data independenter ab ipsomet actu. Sic etiam plus gratiæ sacramentalis datur intuitu illius dispositionis consideratæ vt dispositionis secundùm omnes suos gradus, quàm si danda esset gratia sacramẽtalis intuitu solùm primi gradus, & postea alij gradus præmiãdi essent de condigno. Aliunde verò, si illa gratia sacramentalis datur intuitu totius illius dispositionis, non possunt iam iidem gradus dignificari ab eadem gratia sacramentali ad promerendũ de condigno aliud augmentũ gratiæ, quia nullus actus potest dignificari à gratia illa, quæ data est in eodem instanti intuitu eiusdem actus tanquam dispositionis, vt diximus latè *disp. 6. de Incarnatione, sect. 3.*

18. *Hinc, inferre non dari gratiam inæquale æqualiter dispositi.*

Ex eadem doctrina Tridentini sequitur secundò contra primam sententiam, in sacramentis non dari gratiam inæqualem habentibus æqualem dispositionem. Hoc enim videntur significare verba illa Concilij: *secundùm propriam cuiusque dispositionem.*

Nam si dispositio cuiusque est mensura gratiæ accipiendæ, non datur minor gratia habenti meliorem dispositionem; neque è contra.

Probatur ratione, quia sacramentum non debet dici causare illum excessum gratiæ, quem nõ significat.

Ratione etiam probatur, quia vel ille excessus gratiæ aliquo modo prouenit ab ipso sacramento, vel non. Si dicatur primum; contra hoc est, quòd sacramentum non causat gratiam, nisi significando illam; est enim signum practicum, causans quod significat; nullo autem modo significat illum excessum gratiæ in hoc homine, imo quantum est de se, videbatur significare oppositum, nempe illum aliũ, qui est melius dispositus, accipere maiorem gratiam, hunc verò minorem. Et quidem, cùm sacramenta debeant esse signa sensibilia, & humana, debent esse instituta ad significandum hominibus id, quod significant: certum autem est, Baptismum non posse humano modo ex vi suæ institutionis significare illum excessum gratiæ quem in homine minùs disposito causat; ergo illum excessum non causat, quatenus sacramentum est. Nec dici potest, prouenire illum excessum à sacramento propter meliorẽ dispositionem, aut maiorem deuotionem ministri, vel parentum, aut circumstantium. Hoc enim est contra communem doctrinam Patrum, negantium maiorem efficaciam sacramentis propter maiorem bonitatem ministrorum. Chrysostomus suprà adductus: *Multi, inquit, ne absente, baptizati sunt; & quid tunc? Nihil minus habet gratia: non claudicat donum Dei; absente me, baptizati sunt, sed præsente Christo sunt baptizati.* Videantur Augustinus & Nazianzenus locis suprà citatis, Ambrosius lib. de mysteriis, c. 5. S. Thom. in illa verba Pauli 1. ad Cor. 1. *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et in præsenti *q. 64. art. 1. ad 2.* qui licèt concedat aliquid posse impetrari suscipienti sacramentum per deuotionem ministri; id tamen intelligit de auxilio aliquo, quod minister potest de congruo impetrare illi, quo ipse melius se disponat ad maiorem gratiam sacramentalem recipiendam; non tamen ita vt immediatè absque meliori sua dispositione sacramentum plus gratiæ ei conferat. Nam sicut hostia consecrata à meliori Sacerdote non est melius sacramentum; sic nec Baptismus collatus à meliori ministro, omnia enim sacramenta habent virtutem, & efficacitatem suam à Christo, non à ministris aliis, qui non sua virtute operantur, sed vt instrumenta vnius Christi.

Nec ille potendus est ex maiori dispositione ministri.

Chrysost.

S. Thom.

19. *Neque ex mera voluntate Dei.*

Minùs autem dici potest alterum membrum, scilicet, illum excessum gratiæ non prouenire ab ipso sacramento, sed vel à volũtate Dei, qui hunc hominem prædestinauit ad maiorẽ gloriã, vel à ministris, & impetratione ministri, vel parentũ, &c. Hoc enim repugnat apertè legi communi Dei, qui non vult dare gratiam habitualẽ, nisi vel propter merita condigna, vel propter sacramenta applicata, aut contritionem extra sacramentum. Alioquin possemus dicere, quòd propter eamdem rationem, quia hic electus est à Deo ad maiorem gloriam, Deus præmiat abundantiùs in eo æqualia merita, quàm in alio: itẽ quòd ob eundem finem dat ei gratiam absque vllo merito, vel sacramento. Quid enim refert, quod detur in sacramento, si tamen ille excessus non datur intuitu sacramenti, sed ob meram voluntatem Dei? Planè eodem modo poterat dari illi dormienti, & absque vllo prorsus sacramento. Vnde ob eundem finem posset dari ei absque contritione, vel dispositione vlla: nam sicut hic excessus non datur nunc propter dispositionem, vel sacramentum, potuisset dari idem gradus gratiæ absque vlla dispositione. Vnde probatur similiter, nec posse dari eo modo propter orationem, vel deuotionem ministri, tum

quia hoc etiam est contra mentem, & doctrinam Patrum, qui nullum agnoscunt excessum in eo, qui baptizatur à meliori ministro; tum etiam, quia esset contra eamdem legem ordinariam Dei, & sequerentur eadem inconuenientia; quod scilicet propter orationem, aut deuotionem alterius posset de facto dari gratia paruulo etiam absque Baptismo: nam sicut ille excessus datur sine respectu ad Baptismum; ita posset similis gratia dari absque Baptismo: posset item propter deuotionem parentum, vel aliorum augeri gratia paruulo, vel etiam adulto dum dormit, & alia similia; quæ sunt planè absurda, & contra sensum omnium fidelium: nam sicut gratia est immediata mensura gloriæ, sic voluit Deus de lege ordinaria statuere mensuram certam, & stabilem ipsius gratiæ, scilicet merita condigna vniuscuiusque, vel etiam Christi Domini applicata per sacramenta, tamquam per media omnino necessaria ad consequutionem gratiæ, vel in contritione extra sacramentum.

20. *Fundamenta illarum sententiarum non obstant.*

Nec obstant fundamenta illarum sententiarum; quia in primis non est, cur dicamus, homines beatos æquales esse futuros in numero, & gradu beatitudinis Angelis; & multo minus fundamentum est ad dicendum, homines electos esse eamdem gloriam, & in eodem gradu, qui debebatur Angelis præuaricatoribus; quid enim si Angeli non peccassent? ideóne homines non fuissent beati? imò iam Deus decreuerat homines creare, & ad beatitudinem Angelis communem eleuare; idque Angelis ipsis manifestauerat, vt suppono ex materia de Angelis. Deinde ad quemcumque gradum gloriæ Deus aliquem prædestinauerit, potest ad illum gradum eum facilè conducere per media ordinaria absque eo, quòd detur gratia contra communem legem: potest enim per sacramenta, & rursus per merita condigna illum finem consequi, prouidente Deo tum auxilia efficacia, tum longitudinem vitæ, donec ad eum gradum gratiæ perueniat.

SECTIO III.

Vtrùm qui suscipit Sacramenta indignè, postea ablato obice, consequatur gratiam Sacramentalem; vbi id in primis probatur de Baptismo.

21. IDem quæritur sub aliis vocibus; an Sacrnmenta fictè suscepta, ablata fictione, conferant postea suum effectum; quæ difficultas tractari solet specialiter de Baptismo, & eius occasione de aliis Sacramentis infrà *q.69. art.10.* sed cùm sit communis omnibus Sacramentis, magis videtur pertinere ad hunc locum.

Quid hic intelligatur nomine fictionis.

Nomine autem *fictionis*, seu *indignitatis*, qua suscipitur Sacramentum, non intelligimus eam, quæ redderet Sacramentum irritum, & inualidum, qualis esset defectus intentionis requisitæ; tunc enim etiamsi postea auferatur fictio, non habebitur effectus, cùm nullum præcesserit Sacramentum; sed sermo est de fictione, cum qua recipitur verum Sacramentum; quæ potest contingere culpabilis, vel etiam inculpabilis: potest enim aliquis recipere Baptismum, v. g. scienter absque debita dispositione, vel à Ministro hæretico, à quo deberet abstinere, & tunc peccat in ipsa susceptione sacramenti: potest etiam accedere absque dispositione requisita ad effectum sacramenti, inuincibiliter tamen ignorans, vel non aduertens ad defectum dispositionis, & tunc non quidem peccat, sed tamen non accipit effectum gratiæ Sacramentalis: & in vtroque casu procedit dubium, an postea, ablato obice, habeatur effectus sacramenti.

22. S. Thom. Augustin.

De sacramento Baptismi Scholastici omnes id concedunt cum S. Thoma dicta *q.69. art.10.* propter auctoritatem Augustini, qui primus de hoc puncto disputasse videtur. De aliis Sacramentis variè sentiunt Theologi: aliqui volunt, soli Baptismo id competere, quos refert, & sequitur Vasquez *infrà disp.161.* Alij id extendunt ad sacramenta, quæ imprimunt characterem. Alij addunt sacramentum Pœnitentiæ; alij Matrimonium etiam, & Extremam-vnctionem; alij denique id commune dicunt esse omnibus Sacramentis nouæ Legis. Vasquez.

23. *De Baptismo videtur omnino concedendum. Præcipuum fundamentum est authoritas Augustini.*

Vt incipiamus ab iis, quæ magis certa sunt, de Baptismo videtur omnino concedendum, ablatâ fictione, seu obice, conferre suum effectum. Præcipuum fundamentum desumitur ex Augustino, qui licèt præcipuam controuersiam habuerit circa valorem Baptismi ab Hæreticis susceptí, & de eo non iterando, quando aliquis ad fidem, & veram Ecclesiam redit: eâ tamen occasione, & vt responderet argumentis Hæreticorum, multa dixit de effectu illius Baptismi, vt ostenderet non solùm esse validum, sed habere suum effectum, ablato obice, & conferre remissionem peccatorum. Sic docet *lib.1. de Baptismo contra Donatistas, c.12. & lib.3. cap.13.* & *lib.6. c.5.* & refertur in c. *Tunc vere.* de Consecrat. *dist.4.* Idem docet Auctor sermonis de Passione Christi, apud Cyprianum, ante finem. Hæc loca Augustini aliqui ita explicant, vt quãdo aufertur obex, & fictio, gratia quidem, & remissio peccatorum quoad culpam, atque adeò quoad debitum pœnæ æternæ, detur intuitu pœnitentiæ; remissio verò totius pœnæ temporalis debitæ, & remanentis adhuc propter peccata commissa ante baptismum, obtineatur virtute Baptismi præteriti; ita vt baptismus deseruiat ad plenam remissionem pœnæ, non verò ad remissionem culpæ, vel infusionem gratiæ. Ita Scotus, Gabriel, & alij, quos refert Vasquez *vbi suprà cap.4.* qui eorum explicationem probabilem reputat, quam tamen paulo aliter explicat ex eorum mente, vt postea videbimus. August. Cyprian. *Mens explicatur à quibusdam Augustinus.* Scotus. Gabriel.

24. Auctor sermonis de Passione.

Reiicitur tamen ex verbis eiusdem Augustini, qui non solùm adscribit Baptismo præterito remissionem pœnæ temporalis, sed etiam salutem, remissionem peccatorum, & vitam. Sic loquitur *libro illo 1. cap.2. Non iterum baptizandus est; quia ipsa reconciliatione, ac pace præstatur, vt ad remissionem peccatorum eius in vnitate iam prodesse incipiat sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat,* & lib.3. cap. 13. *Tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerint; non vt iam dimissa non retineantur, neque vt ille Baptismus, quasi alienus, aut alius improbetur, aut alter tradatur, sed vt idem ipse, qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem.* & lib.6. cap. 5. *Et ideo si ab illa peruersitate correctus, & à separatione conuersus venerit ad Catholicam pacem, sub eodem baptismate, quod acceperat, etiam peccata dimittuntur propter vinculum charitatis, sub quo baptismate peccata eius tenebantur propter sacrilegium diuisionis; quia illud & in homine iusto, & in homine iniusto semper sanctum est, quod neque æquitate alicuius augetur, neque alicuius iniquitate minuitur.* Eodem modo loquitur Auctor illius serm. de Passione apud Cyprianum his verbis: *Et licèt indigni sint, qui accipiunt, Sacramentorum tamen reuerentia, & propinquiorem ad Deum parat accessum, & vbi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & redit effectus munerum.* Docèt itaque, Baptismum postea cõferre, non solam remissionem pœnæ temporalis, sed salutem animæ, hoc est, vitã:

opponunt

opponunt enim statui præcedenti, in quo operabatur mortem; dicunt operari remissionem peccatorum, quo nomine simplicitur intelligitur remissio culpæ; nam ex illis verbis Christi: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. colligitur potestas remittendi non solùm pœnam, sed culpam. Denique, in vltimis verbis allegatis dicitur simpliciter, *redire effectum munerum*, hoc est, effectum, quem sacramentum debeat conferre, qui quidem potissimè erat infusio gratiæ, & remissio culpæ.

Si virtus baptismi ceteris ablato obice operari aliquid effectum cur non omnem.

Ratione item constat. Primò, quia si virtus Baptismi præteriti priùs impedita potest postea, ablato obice, operari aliquem effectum, non apparet, cur non possit alios; neque enim requiritur magis præsens causa ad vnum, quàm ad alium. Deinde alia sacramenta, quæ ordinata sunt ad conferendam gratiam, & remittenda peccata, licèt possint etiam tollere reatum aliquem pœnæ temporalis, non possunt tamen eum effectum, nisi ponant effectum priorem gratiæ sanctificantis. Hoc patet in sacramento Pœnitentiæ, quæ ordinatur etiam ad tollendum debitum pœnæ temporalis per satisfactionem sacramentalem; id tamen non præstat, nisi priùs conferat gratiam remissiuam peccati, quoad culpam. Item extrema-vnctio, quæ ordinatur etiam ad tollendas reliquias peccatorum, & reatum pœnæ, id non facit, nisi conferat etiam gratiam sacramentalem; ergo multo minùs baptismus, qui ordinatur ad regenerandum, & viuificandum spiritualiter hominem, debet præstare effectum secundarium circa pœnam temporalem absque primario gratiæ sanctificantis.

26. *Explicatio Scoti.*

Propter hæc idem Scotus apud Vasquez vbi suprà, addit aliam explicationem, cui magis videtur fidere ipse Vasquez, quòd scilicet baptismus præteritus conducat ad salutem, ablato obice, duplici titulo. Primus est, quatenus reddit subiectum capax sacramenti Pœnitentiæ, quo postea iustificatur: vel iustificatur per contritionem extra sacramentum, conducit baptismus alio titulo, quatenus susceptio præterita baptismi facit, quod contritio sit vera contritio, quæ quidem vera esse non potest, nisi vel supponat baptismum susceptum, vel habeat votum suscipiendi baptismum. Cùm ergo in casu nostro contritio non habeat eiusmodi votum, quia non potest homo iterum baptizari, consequens est, vt ideo sit vera contritio, quia præceptum baptismi iam obseruatum est.

27. *Probat eam Vasquez ex locutionibus Augustini.*

Probat hanc explicationem Vasquez ex aliquibus loquutionibus Augustini, qui interdum *dicto cap.* 12. purgationem peccatorum videtur non Baptismo, sed Confessioni tribuere, per quam fit, vt baptismus susceptus, quem iterum recipere non est necesse, incipiat valere, & prodesse, modo scilicet suprà explicato: item *d. lib.* 3. *cap.* 13. dixit, *tunc incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerit, non vt iam dimissa non retineantur, neque vt ille Baptismus quasi alienus, aut alius improbetur, & alter tradatur, sed vt idem ipse*, &c. Ecce dicit, non valere ad hoc, vt iam dimissa peccata (nempe per correctionem, & pacem Ecclesiæ, & reconciliationem cum ea) non retineantur, hoc est, remittantur; quia scilicet iam dimissa per pœnitentiam remittere non potest; ergo defecit, & prodest eo solùm modo, quo dictum ex mente Scoti. Denique illo *lib.* 6. *cap.* 5. solùm dicit, quòd *sub eodem Baptismate, quod acceperat, eius peccata dimittuntur propter vinculum charitatis*, &c. non est autem idem sub illo Baptismo dimitti, ac per illum dimitti.

28. *Hæc etiam interpretatio reprobatur Coninck.*

Hanc interpretionem esse etiam contra Augustini mentem, bene probat P. Coninch suprà, *q.* 62. *art.* 1. *dub.* 5. ex eo, quod Augustin. in illo *lib.* 1. *c.* 11. cœpit respondere argumento cuidam, quo vtebantur Donatistæ petentes, an per baptismum collatum in sua secta remitterentur peccata, & conferretur Spiritus sanctus? si enim id concederetur, inferebant apud ipsos esse veram Ecclesiam, apud quos accipiebatur Spiritus sanctus; si verò negaretur, vrgebant, debere iterum baptizari eos, qui ab ipsis ad Catholicos discedebant. Huic argumento Augustinus respondet, idem prorsus dicendum, quod dicatur de eo, qui cum odio, vel alio peccato intra Ecclesiam Catholicam baptizatur, de quo si dixerint quod tunc quidem quando actu baptizatur, accipit remissionem peccatorum, sed statim propter peccatum perseuerans redeunt eadem peccata, provt seruo illi Euangelico accidisse videtur, idem dicendum esse de eo, qui apud hæreticos baptizatur. Si verò (quod verum est) dixerint, accipere quidem verum baptismum, sed non gratiam baptismi propter peccatum manens; idem dicendum de eo, qui baptizatur in hæresi. Augustinus ergo diuersimodè loquitur iuxta illum duplicem modum respondendi. Nam iuxta primum dicit, baptismum, quando datus fuit, contulisse remissionem peccatorum; postea verò, quando aufertur obex, non iam baptismo, sed reconciliationi tribuit effectum. Iuxta secundum verò respondendi modum, qui verus erat, semper dicit, baptismum præteritum semper causare postea remissionem peccatorum.

29. *Hæc reiectio constat primò.*

Constat hoc. Primò, quia Augustinus in vtroque respondendi modo conatur ostendere, quomodo, aut quando baptismus ille operetur remissionem peccatorum (quod scilicet Donatistæ quærebant) & iuxta primum modum constat, dari, quando fit baptismus; ergo iuxta secundum modum concedit, dare baptismum eum effectum, ablato obice; alioquin non respondisset ad quæsitum. Secundò, constat hoc ipsum ex diuersis verbis, quibus vtitur *illo c.* 13. Nam iuxta priorem solutionem August. dicit, debere eos redire ad Ecclesiam & fidem, vt eorum peccatorum, quæ in eos redierant, *purgationem, charitate operante, mereantur*, non dixit *Baptismo operante*, sed *charitate operante*. At verò iuxta posteriorem solutionem mutat loquendi modum, & dicit: *cùm ad Ecclesiæ pacem venerint, tunc incipere valere Baptismum ad dimittenda peccata*. Tertiò, quia passim baptismum ipsum nominat causam illius remissionis peccatorum; quæ postea datur, vt constat ex verbis omnibus suprà relatis, in quibus dicit, ipsum sacramentum prodesse ad remissionem peccatorum; operari salutem, sicut priùs operabatur mortem. Certum autem est, quòd ipsamet susceptio sacramenti, cùm esset peccatum mortale, operabatur mortem. Adde ex eodem *lib.* 1. *c.* 12. vbi dicit: *prodesse iam in vnitate sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat*; quibus verbis significat, ad id, & eodem modo prodesse postea, ad quod & quomodo priùs prodesse non potuit: debuit autem priùs prodesse per operationem gratiæ ex opere operato; ergo eodem modo prodesse incipit, ablato obice. Eodem sensu dixit *cap.* 13. in fine, *eos vt ad sanitatem pacis, atque charitatis veniant, adhortamur, non solùm vt aliquid habeant, quod non habuerunt, sed vt eis etiam illud prodesse incipiat, quod habebant.*

Secundò.

Tertiò.

30. *Nec obstant ea quæ adducit Vasq.*

Neque obstant verba in contrarium suprà adducta à P. Vasquez. Ad primum enim locum dicimus, non esse illum sensum eorum verborum, quem Vasquez iis tribuit, sed alium diuersum iuxta intentum Augustini de illa duplici respondendi via, quam præmiserat: *tunc* (inquit) *incipit valere idem baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerint*,

venerint, non vt iam dimissa non retineantur, (hoc est, non vt dicendum esset iuxta priorem respondendi modũ, in quo diceretur baptismus postea prodesse vt peccata, quæ iam semel per ipsum dimissa fuerant, & iterum redierant, iterum secundò soluantur; hoc, inquam, non est dicendum iuxta secundum respondendi modum sed prodesse baptismũ postea, vt peccata primò remittantur per ipsum) *neque vt ille baptismus, quasi alienus, aut alius improbetur*, &c.

31. *Respondetur ad secundum locum.* Ad secundum locum respondetur, quando Augustinus dicit, sub illo baptismate dimitti peccata, intelligere per ipsum baptisma dimitti, tùm quia id sæpè dixerat vt vidimus; tùm quia subiicit immediatè rationem id apertè significantem: *Quia illud*, inquit, *& in homine iusto, & in homine iniusto semper sanctum est*, hoc est, habet vim sanctificandi. Quæ ratio extra rem esset ad probandum, non per baptismum, sed aliunde peccata dimitti. Quod enim dicit Vasq. *n.* 50. rationem illam afferri ab August. non ad probandam efficaciã Baptismi, sed quò non debeat repeti, quia sanctus est; hoc, inquam, non potest aptari textui, cùm neque in eo capite, neque in præcedenti verbum fecerit Augustinus de repetendo, vel non repetendo baptismo, sed eius efficacia, & vtilitate: ratio ergo illa est ad probandum, quod immediatè dixerat de vtilitate illius Baptismi; quam probat quia in quocunque sit, semper sãctus est, &c.

32. *Obijcit Vasquez.* Obiicit rursus Vasq. *n.* 35. quia vt August. hoc priuilegium, & hanc efficaciam baptismo præterito tribueret, debuisset habere fundamentum aliquod traditionis, aut definitionis, aut scripturæ, aut rationis; quod tamen ad talem efficaciam baptismo ex opere operato tribuendam, nullum prorsus erat.

Responderi solet. Responderi solet Augustinum motum, & conuictum fuisse ad eam efficaciam Baptismo tribuendam, ex eo quòd Baptismus in re vel in voto sit necessarius necessitate medij ad remissionem peccatorum, quæ commissa sunt ante baptismum, & ad expiandum etiam peccatum originale. Cùm ergo baptismus ille reiterari non possit, consequens est, vt virtute baptismi præteriti auferantur postea peccatum originale, & alia peccata ante baptismum commissa.

33. *Hanc rationẽ impugnat Vasquez.* Hanc rationem impugnat Vasquez *num.* 57. & sequentibus, quia baptismum esse medium necessarium in re, vel in voto ad tollenda peccata, non arguit, ipsum sacramentum concurrere ad gratiam ex opere operato, per quam ea peccata remittuntur. Nam sacramentum etiam Pœnitentiæ necessarium est in re, vel in voto ad remissionem peccati mortalis post baptismum commissi; & tamen quando aliquis extra sacramentum iustificatur per actum contritionis, in quo continetur votum implicitum sacramenti, non concurrit ipsum sacramentum, aut votum ipsius tribuens, aliquam efficaciam contritioni, quam ipsa non habebat ante sacramenti institutionem, & quam non haberet, etiamsi sacramentum institutum non esset; sed dicitur sacramentum necessarium in re, vel in voto, quia nisi de facto fuerit susceptum, necessarium est ad veram contritionem propositum suscipiendi illud; alioquin non erit vera contritio, cùm non includat propositum seruandi omnia præcepta, quorum vnum est de suscipiendo sacramento. Sic ergo de baptismo etiam dicendum est, requiri in re, vel in voto ad tollenda peccata originale, & alia præcedentia, quia nisi fuerit re ipsa positus baptismus, non poterit esse vera contritio sine proposito suscipiendi baptismum, non tamen ita vt baptismus det efficacitatem contritioni ad tollenda peccata illa ex opere operato.

Hoc argumentum P. Vasquez conuincit etiam P. Coninch dicto *dub. 5. n. 66.* vt fateatur, Augustinum ea ratione moueri non potuisse; solùm enim probat, sine baptismo aut eius voto non contingere vnquam iustificationem; quod etiam & nihil aliud dixit Conc. Trid. *sess. 6. c. 4.* nó verò quòd baptismus, aut eius votum debeant operari iustificationem ex opere operato. Cæterùm, si ea ratio benè explicetur, non videtur contemnenda. Et in primis, licèt Conc. Trid. non dixerit, baptismum, aut eius votum debere concurrere, sed solùm sine baptismo aut eius voto non contingere iustificationem, ex modo tamen dicendi, & probatione, quam subiicit, constat, loqui de requisito per modum causæ. Probat enim illud dictum statim ex verbis Christi, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*; in quibus baptismus requiritur vt causa; hoc enim significat renasci ex aqua & Spiritu sancto, scilicet ab illis accipere per regenerationem spirituale esse. Oportet ergo, eum, qui renascitur, renasci omnino vel ex baptismo, vel ex eius voto, & per consequens non sufficit præcessisse vtcumque baptismum, nisi ipse, vel eius votum concurrat ad generationem illam spiritualem. Porrò in eo casu neutrum concurreret; non enim baptismus, vt contendit contraria sententia; non etiam votum, cùm contritio tunc non includat votum baptismi; ergo fieret iustificatio prima absque baptismo, aut eius voto concurrente ad ipsam. Habuit ergo fundamentum Augustinus in Scriptura & sensu Ecclesiæ ad affirmandum, illum baptismum conferre postea suum effectum, ne daretur aliquis, qui mundaretur ab originali sine baptismo, vel eius voto concurrente ad illam primam iustificationem. Illa enim contritio non esset tunc verè, & in rigore votum baptismi; nam votum significat desiderium, seu propositum; non potest autem ille homo desiderare, aut velle baptismum, nisi per modum gaudij, aut complacentiæ in baptismo præterito; nam sicut pœnitentia in voto non est complacentia de sacramento Pœnitentiæ præterito, sed desiderium, & voluntas in futurum, sic baptismus in voto propriè, in rigore tunc solùm datur, quando est desiderium, aut voluntas suscipiendi illum in futurum.

34. Coninch. *Non videtur tamen contemnenda illa ratio.* Ioan. 3. *Fundamentum Augustini.*

Accedit modus loquendi Patrum, qui non solùm dicunt, requiri baptismum, sed illum esse remedium necessarium: remedium autem non est, nisi quod influxum habet in salutem. Sic loquitur Leo Papa *epist. 78. aliàs 80. Qui baptismo*, inquit, *priuatur, necessaria liberatione fraudatur.* Clemens Papa *epist. 4.* post medium: *Quid confert*, inquit, *aquæ baptismus ad Dei cultum? Primò quidem, quia quod Deo placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis, & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis, qua vobis per hominem facta est, amputatur; & ita demum peruenire poteritis ad salutem: aliter impossibile est.* Et paulo pòst: *Confugite ergo ad aquas istas, sola sunt enim, quæ possint vim futuri ignis extinguere.* Non ergo extinguitur ille ignis in aliquo per primam iustificationem sine efficacia illius aquæ. Eodem modo loquuntur alij Patres, de necessitate & efficacia Baptismi.

35. *Confirmatur ex Patrib.* Leo Papa. Clemens, Papa.

Denique, eadem Baptismi efficacia colligi poterat ex eo, quòd in ordine ad alios effectus minus principales, quos non potest fortasse operari, quando actu confertur, habet adhuc efficaciam suam, vt postea, ablato obice, eos conferat, v.g. si aliquis baptizetur cum dolore sufficienti de peccatis mortalibus, non verò de venialibus omnibus, baptismus quidem confert gratiam, & remissionem peccatorum mortalium, non tamen eorum venialium, de quibus non habet dolorem; si autem postea de his

36. *Idem deinde colligitur.*

his etiam doleat, non dubium, quin hæc etiam remittantur virtute Baptismi præteriti, non solùm quoad culpam, sed quoad totam pœnam. Alioquin si moreretur absque alio nouo peccato post Baptismum commisso, deberet pati, & purgari in Purgatorio; quod est contra communem fidelium sensum ita de baptizatis existimantiũ, vt si statim post Baptismum & baptismalem gratiã moriantur, absque purgatione alia, aut mora debeant ire ad cœlestia gaudia: æquiparatur quippe in hoc Baptismatis martyrio, vt sicut martyr non indiget Purgatorio, nec pro illo vlla vnquam suffragia offeruntur, imò iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre; sic Baptismus plenam conferat remissionem culpæ & pœnæ. Potest autem contingere, quòd Martyr, quãdo actu patitur, habeat obicem ad remissionem alicuius saltem peccati venialis non retractati formaliter, nec virtualiter: postea tamen ablato obice per retractationẽ saltem in primo instanti separationis animæ, statim dimittitur virtute Martyrij præteriti culpa illa, & totum etiam debitum pœnæ. Quod idem de Baptismo dicendum est, homini statim post Baptismum mortuo, & cui in instanti Baptismi nõ omnia venialia remissa sunt, quia non erant sufficienter retractata, statim in primo saltem instãti separationis animæ remitti virtute Baptismi præteriti peccata illa omnia venialia quoad culpam, & totum reatum pœnæ. Hinc autem colligitur, efficaciam Baptismi non fuisse alligatam ad instans, quo confertur sacramentum; non apparet autem ratio, cur ad effectus minùs principales, qualis est remissio venialium & pœnæ temporalis, possit concurrere ex opere operato, postea ablato obice; non autem possit ad effectus magis principales, qualis est ablatio peccati originalis, & remissio mortalium, ad quam principaliter ordinatus, & institutus fuit.

In quo Baptismus aquiparetur martyrio.

37. Hæc ergo ostendunt, multo esse veriorem Augustini interpretationem illam, quam cum S. Thoma dicta *quæst. 69. art. 10.* amplectuntur Theologi Scholastici communiter, quòd scilicet, ablato obice, cõcurrat Baptismus præteritus ad effectum gratiæ, & remissionem omnium peccatorum præcedentium, & omnis pœnæ temporalis; ita vt per susceptionem baptismi is, qui baptizatur, acquirat ius ad omnia illa consequenda, vbi primùm obex ablatus fuerit. Sicut enim Summus Pontifex concedit aliquando tempore Iubilei, vt possint omnes absolui ab omnibus reseruatis, & commutare vota, &c. quam facultatem ita quidem censetur concedere, vt si eo tempore pœnitens oblitus fuit peccati reseruati, vel voti commutandi, postea transacto tempore Iubilei, possit in virtute Iubilei præteriti absolui ab illo peccato reseruato, vel totum commutare; quia per Iubileum acquisiuit ius ad eas gratias consequendas, vt cum communiori sententia plurimum, quos affert, docet Thom. Sanchez *lib. 4. de voto, c. 54. num.* 39. Sic Christus Dominus similem indulgentiam videtur in sacramento Baptismi concessisse, vt eius virtute plenissima remissio fiat semel in vita omnium debitorum culpæ, & pœnæ, quæ vsque ad illud tempus sunt; ad quam remissionem, & gratiam acquirit ius, qui baptizatur; ita vt si tunc ratione alicuius impedimenti effectus non habeatur, possit postea, ablato impedimento, effectum consequi ratione iuris, quod semel acquisiuit, vt hæc plenaria indulgentia ab omnibus semel possit obtineri, nisi per ipsos steterit, qui obicem numquam in hac vita auferre voluerunt.

Hæc ostendunt multò veriorem esse interpretationem Augustini quam nos asserimus.

38. Huic communi doctrinæ obiicit Vasquez *c. 3.* non posse explicari, quomodo Baptismus concurrat postea simul cum sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum; cùm enim per sacramentum Pœnitentiæ peccata aliqua tollantur directè, & alia omnia indirectè, non videtur restare peccatum, quod per Baptismum tunc remittatur, cùm illud ipsum iam sit ablatum indirectè per sacramentum Pœnitentiæ, & gratiam illius sacramenti: è contra verò, non videtur peccatum vllum remitti posse directè tunc per sacramentum Pœnitentiæ; quia illud peccatum remissum est indirectè per gratiam, quam confert Baptismus; & ita nihil restat ampliùs remittendum per sacramentum Pœnitentiæ: nam quod attinet ad ablationem peccati, parum refert, quòd remittatur directè, vel indirectè, cùm vtroque modo auferatur omnino peccatum, & nihil ex ipso maneat, quod auferri possit per alterum sacramentum.

Obiicit Vasquez.

39. Ad hoc tamen facilè respondetur, vtrumque sacramentum concurrere ad tollẽda peccata, sed non eodem modo; nam Baptismus tendit directè ad tollendum originale, & actualia commissa ante Baptismum, vel simul cum Baptismo; indirectè autem tollit etiam cætera, eò quòd gratia opponatur cum omnibus; è contrà sacramentum Pœnitentiæ confert directè ad tollenda peccata commissa post Baptismum, & indirectè tollit originale, & alia actualia peccata, neque est inconueniens, quòd singula peccata tollãtur per illa duo sacramenta eo duplici modo, & titulo; hoc enim non est aliud, nisi quòd Deus dans illam gratiam moueatur ab vtroque sacramento, quorum alterum petit gratiam ad tollenda hæc peccata, licèt obiter debeant tolli alia, sine quibus hæc tolli non possunt; alterum verò è contra petit gratiam ad remissionem aliorum, vtrisque autem petitioni satisfacit Deus, dum infundit eam gratiam.

Respondetur. Quid tollat Baptismus directè, quid indirectè.

40. Sed contra instat idem Vasquez, *num. 22.* & probat, non posse in nostro casu vtrumque sacramentum simul concurrere; priùs enim concurrit Pœnitentia, per quam aufertur obex, & fictio, quæ impediebat effectum Baptismi; quod videtur docere S. Thomas, dum dicit illo *art. 10.* per Pœnitentiam priùs remoueri impedimentum fictionis. Priùs ergo tollitur per sacramentum Pœnitentiæ peccatum fictionis, atque adeò indirectè alia omnia, antequam Baptismus operetur: non ergo potest postea Baptismus deseruire ad tollenda peccata, quæ iam inuenit ablata, sed ad summum deseruiet ad aliquem gradum gratiæ; per quod non defenditur id, quod dicebatur esse de mente Augustini: nam Augustinus non solùm dicit, Baptismum præteritum deseruire ad gratiam conferendam, sed multò magis probare volebat, deseruire ad remissionem peccatorum obtinendam.

Instantia.

41. Respondetur, vtrumque sacramentum concurrere in eo casu simul ad effectum gratiæ, & remissionis peccatorum, nec vllo modo concurrere sacramentum Pœnitentiæ ante Baptismum. Prærequiritur quidem ablatio obicis ante effectum Baptismi; non tamen prærequiritur operatio sacramenti Pœnitentiæ ante operationem Baptismi; nam obex non aufertur per operatiooem, aut effectum sacramenti Pœnitentiæ, sed per aliquid antecedẽs: obex enim impediens effectum Baptismi erat indispositio, seu carentia dispositionis debitæ ad remissionem omnium peccatorum mortalium; hæc autem carentia tollitur formaliter per ipsam dispositionem requisitam, quæ vel est contritio extra sacramentum, vel attritio cum sacramento Pœnitentiæ. Quare eo ipso, quod intelligatur posita attritio cũ sacramento Pœnitentiæ, intelligitur subiectum dispositum sufficienter ad remissionem omnium

Respondetur.

peccatorum mortalium, & per consequens intelligitur iam ablatus obex, qui impediebat effectum Baptismi: intelligitur autem totum hoc pro priori signo, antequam sacramentum Pœnitentiæ operetur; prius enim est, poni sacramentum Pœnitentiæ, quàm operari; ergo pro eo signo intelligitur iam ablatus obex Baptismi, antequam sacramentũ Pœnitentiæ operetur; & pro eodem signo intelligitur ablatus per Baptismum præteritum, & attritionem

Pro quo signo obex tollatur. præsentẽ obex sacramento Pœnitentiæ, quod etiam non posset remittere peccata commissa post Baptismum, nisi inueniret dispositionem sufficientem ad ablationem originalis, & aliorum peccatorum commissorum ante Baptismum, qui obex, seu indispositio aufertur per Baptismum præteritum, & attritionem præsentem: intelligitur ergo pro illo signo ablatus obex vtrique sacramento, & posita dispositio sufficiens ad remissionem omnium peccatorum.

Vtrumque sacramẽtum simul cõcurrit. Pro signo autem subsequenti vtrumque sacramentum simul operatur gratiam, & remissionem peccatorum: neutrum enim inuenit remissa peccata vlla, sed solùm inuenit ablatum obicem ad eorum

42. remissionem. Quando verò S. Thomas dicit, per Pœnitentiam remoueri fictionem, quâ remotâ, Baptismus aufert culpam, & reatum omnium peccatorum præcedentium, &c. loquitur de pœnitentia actuali, seu retractione, per quam aufertur fictio actualis, seu non retractatio, vel etiam, si velis, loquitur de Pœnitentia sacramentali, per quam aufertur fictio, hoc est, obex: nam nomine fictionis non intelligitur culpa habitualis, sed impedimentum, & obex, qui, vt diximus, est indispositio, seu carentia dispositionis requisitæ ad remissionem peccatorum, quæ carentia tollitur formaliter per sacramentum Pœnitentiæ, cum attritione; quâ indispositione ablatâ, statim Baptismus confert remissionem peccatorum; nunquam tamen dixit S. Thomas sacramentum Pœnitentiæ operari remissionem peccatorum, prius quàm Baptismus eam operetur; vt latiùs videbimus infrà agentes de sacramento Pœnitentiæ.

43. Vrget P. Vasquez *num.* 25. quia quidquid sit,
Instat Vasq. quando fictio tollitur per attritionem, & sacramentum Pœnitentiæ; quando tamen tollitur per contritionem, negari non potest quòd contritio directè auferat omnia peccata, antequam Baptismus operetur eorum remissionem: nam contritio suaptè natura pugnat cum omnibus peccatis; ergo ea omnia directè aufert, siue per seipsam, siue per gratiam, quam secum affert; nihil ergo restat, quod Baptismus præteritus directè auferat, cùm iam inueniat per contritionem directè ablata peccata etiam ante Baptismum commissa.

44. Respondeo, idem argumentum fieri posse, quan-
Respondetur. do habetur contritio illo ipso instanti, quo perficitur sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ: nam tunc etiam ponitur cõtritio directè pugnans cum peccatis; ergo se solâ, vel per gratiam, quam secum affert, tollet directè ea peccata, ac per cõsequens sacramẽtum Baptismi, vel Pœnitentiæ tunc non conducent ad operandam remissionem peccatorum, quæ omnia inueniunt iam directè remissa. Nemo tamen dicet, (ni fallor) in eo casu sacramentum Baptismi, aut Pœnitentiæ non operari remissionem peccatorum: & ratio est, quia contritio (vt suppono ex dicendis infrà de Pœnitentiæ virtute) non est forma se ipsa iustificans, aut expellens peccatum, sed dispositio quædam, quæ ex Dei misericordia acceptatur ad hoc, vt ipse Deus dimittat peccata homini contrito. Vnde licèt pro aliquo signo priori intelligatur iam posita contritio, antequam sacramentum operetur; pro illo tamen signo nondum intelligitur remissum, vel ablatum peccatum, sed solùm posita dispositio quædam, quæ se sola etiam sufficeret ad impetrandam remissionem peccati. Pro eodem autem signo intelligitur positum etiam sacramentum; ergo effectus remissionis peccati, qui ponitur in signo sequenti non minùs poterit prouenire à sacramento, quàm à contritione, cùm vtraque illa causa præintelligatur pro signo præcedenti cum actiuitate ad illum effectum; atque ideo non est, cur effectus postea intelligatur magis procedere à contritione sola, quàm à sacramento. Quod idem dicendum est in casu nostro, quando sacramentum Bapiismi tempore præcessit, & postea per contritionem tollitur eius obex: nam tunc etiam non intelligitur priùs posita contritio, quàm sacramentum, ablato obice, sed vtrumque intelligitur simul cum per ipsam contritionem formaliter auferatur obex, qui non est aliud, quàm carentia dispositionis debitæ ad remissionem peccati; non ergo inuenit Baptismus remissum peccatum, quãdo operatur, sed solum inuenit positam contritionem pro eodem signo, pro quo positus erat iam Baptismus ipse sine obice, & vtraque causa simul operatur pro signo subsequenti remissionem peccati, & gratiam iustificantem.

Obiicit tandem idem Vasquez, quia impossibile 45.
est, sacramentum Pœnitentiæ concurrere directè ad *Obiicitur.*
remissionem aliquorum peccatorum, & solùm indirectè ad remissionem aliorum, quia non concurrit aliter nisi causando gratiam: quilibet autem gradus gratiæ per se, & directè opponitur omnibus peccatis mortalibus, tam commissis ante, quàm post Baptismum; ergo directè, & per se aufert ea omnia, atque adeò non potest diuidi operatio vtriusque sacramenti; ita vt Baptismus directè tunc remittat solùm peccata antecedentia, & sacramentum Pœnitentiæ remittat directè peccata solùm commissa post Baptismum.

Respondeo, hoc argumentum ab omnibus solui 46.
debere; nam certum est apud omnes, sacramentum *Respondetur.*
Pœnitentiæ auferre aliqua peccata directè, ea scilicet, quæ pœnitens confessus est, & ad quæ dimittenda Confessarius habet auctoritatẽ; alia verò solùm indirectè, ea scilicet, quæ pœnitens propter obliuionem, v.g. non est confessus; & tamen vtraque peccata auferuntur, mediante gratia, quæ ex natura sua, & per se omnibus, & singulis peccatis directè opponitur. Sicut ergo absolutio, & sacramentum Pœnitentiæ dicitur directè tollere solùm hæc peccata, & non illa, quia ex fine, & intentione remittendi hæc causat gratiam, quæ quidem gratia tollit etiam obiter alia; sed hoc est præter intentionem primariam sacramenti, quòd solùm intendebat per se dimittere hæc peccata, atque ideo concomitanter solùm dimittit cætera: sic in nostro casu cõcomitanter solùm concurrit ad tollenda peccata commissa ante baptismum; nam licèt gratia opponatur per se cum omnibus, sacramentum tamen non intendit per se illum finem, sed solùm remissionem horum, quæ facta sunt post baptismum; quæ quia non possunt tolli absque aliis, consequenter, & secundariò intendit remissionem aliorum: Baptismus verò è contra primariò intendit remissionem originalis, & aliorum præcedentium, secundariò autem remissionem subsequentium, sine quibus illa remitti non possunt. Sicut verba cõsecrationis sub speciebus panis ponunt solùm corpus Christi, quod solum significant; Sanguinem verò per concomitantiam, quia illum non significant, sed solum Corpus, quod tamen sine sanguine poni non potest: sic absolutio sacramentalis

tollit

tollit directè & ex vi verborum (vt ita loquar) peccata sola commissa post Baptismum, de quibus solis loquitur Sacerdos, & quæ sola significant illa verba; quia tamen hæc tolli non possunt absque aliis, ideò quasi per concomitantiam cætera omnia tollunt: Baptismus verò è contra abluit directè, & ex vi verborum à peccatis præcedentibus, de quibus solis loquitur minister, cùm dicit: *Ego abluo te*; reliqua autem, de quibus non loquitur, nec ea significat, aufert solùm per concomitantiam, quia sine illis non potest auferre priora peccata.

47. *Instantiin.* Dices; repugnat, quòd aliquis intendat communicare formam alicui subiecto, & non intendat eodem modo totum effectum formalem illius formæ; nam effectus formalis non est aliud, nisi talis forma communicata tali subiecto; vnde qui vult, quòd talis forma sit communicata tali subiecto, vult eodem modo, quòd resultet talis effectus formalis: sed effectus formalis gratiæ communicatæ subiecto est remissio peccati, seu quòd subiectum sit mundum ab omni peccato; ergo sacramentum Pœnitentiæ non potest intendere productionem gratiæ in hoc subiecto, prout de facto intendit eam primariò, & per se, quin intendat eodem modo, & directè effectum formalem gratiæ, scilicet, quòd hic homo mundetur ab omni prorsus peccato.

48. *Respondetur primò.* Respondeo primò, negando maiorem; nam licèt in existentia non possit forma vnita subiecto separari à toto suo effectu formali; potest tamen id fieri in intentione, v.g. licèt calor vnitus subiecto reddat simul subiectum calidum in se, & calefactiuum aliorum (vtrumque enim præstat in genere causæ formalis, nec potest dare effectum formalem calidi, quin det effectum formalem calefactiui) potest tamen Deus ponere calorem in aliquo homine, vt ipse in se sit calidus, & expellatur frigus, non intendendo, quòd sit calefactiuus aliorum. Sic etiam Deus potest dare gratiam alicui, vt ipse sit sanctus in se, non intendendo illum alium finem, quòd possit sanctificare alios, licet eadem gratia det formaliter vtrumque, scilicet reddere subiectum sanctum in se, & vtile etiam ad sanctificandos alios. Eodem modo Deus per sacramentum Confirmationis, v.g. dat gratiam, vt subiectum possit profiteri fidem, quatenus scilicet ea gratia, vt forma dat ius ad auxilia habenda in ordine ad talem actum; & licèt omnis gratia det hunc effectum formalem (quia omnis gratia dat ius ad auxilia supernaturalia) dicitur tamen illa gratia data ad illum finem specialiter, quia Deus intendebat magis illum finem, quàm alios. Poterit ergo eodem modo gratia dari per sacramentum Pœnitentiæ ex speciali intentione, vt remittantur talia peccata, licèt eadem gratia formaliter remissiua sit omnium. Ratio est, quia ea prædicata, quæ in se sunt realiter identificata, possunt per actus intellectus, & voluntatis separari, itavt ex modo tendendi in tale obiectum perinde se habeat intellectus, & voluntas, ac si non esset tale prædicatum in obiecto. Sic qui vult cibum aliquem ad leuandam famem, non curat de virtute, quam fortasse habet ille idem cibus ad refrigerandum iecur, nec id intendit, licèt illa duo in eo cibo non possint separari: quia nimirum ex modo volendi perinde se habet, ac si in eo cibo non esset tale prædicatum. Cur ergo similiter sacramentum non potest exigere gratiam, solùm ad finem tollendi talia peccata, licèt ea gratia habeat simul virtutem tollendi alia.

49. *Respondetur secundò.* Respondeo secundò, distinguendo eamdem maiorem, repugnat intendere formam, & non intendere totum effectum formalem primarium illius, transeat; non intendere totum effectum formalem etiam secundarium, nego: nam effectus secundarius non est ita necessariò, & essentialiter connexus cum forma communicata subiecto. Non potest, v.g. calor communicari subiecto, quin faciat calidum, qui est effectus formalis primarius; potest tamen calor communicari subiecto, quin expellat frigus, qui est effectus formalis secundarius; nimirum si nullum frigus præcessit in subiecto, vel si Deus nolit illud expellere adhuc posito calore. Sic gratia non potest communicari subiecto, quin faciat gratum saltem radicaliter, qui est effectus primarius, potest tamen non expellere peccatum, si peccatum, v.g. non præcessit, & similiter potest expellere hoc peccatum, & non illud; quando scilicet hoc solum, & non illud præcessit: non debet ergo necessariò omnis causa, quæ intendit productionem gratiæ in subiecto, intendere expulsionem peccati; neque etiam necesse est, vt omnis causa intendens producere gratiam in subiecto ad expellenda talia peccata, intendat introducere gratiam ad expellenda alia; nam expulsio aliorum non est necessariò connexa cum introductione gratiæ, sed est effectus formalis secundarius, vt diximus.

SECTIO IV.

Qualis dispositio requiratur ad tollendum obicem Baptismo indignè suscepto?

50. *Duplex status quæstionis statuitur.* DIstinguendum in primis est; nam vel homo ille peccauit mortaliter post Baptismum susceptum, vel non; omitto autem tertium membrum, quando scilicet non peccauit quidem post Baptismum, sed tamen peccauit in ipso Baptismo indignè illum recipiendo, vel alio peccato alterius generis, quod fortasse in ipso instanti Baptismi commisit: hoc, inquam, omitto, quia de hoc peccato in Baptismo commisso, dicemus latiùs infrà in tract. de sacramento Pœnitentiæ, vbi dicemus, illud peccatum, si fieri posset, vt non progrederetur vlteriùs, nec continuaretur post characterem Baptismi, non futurum materiam sacramenti Pœnitentiæ, sed remittendum postea virtute eiusdem Baptismi, sicut alia peccata ante Baptismum commissa; quare dispositio sufficiens ad horum remissionem sufficiet etiam ad remissionem illius.

51. Si ergo homo non peccauit mortaliter post Baptismum susceptum, sed tamen Baptismum ipsum accepit sine effectu gratiæ, etiam inuincibiliter, & immemor habendæ dispositionis accessit ad Baptismum, postea, ablato obice, iustificabitur virtute Baptismi præteriti: illum autem obicem auferri debere per actum veræ, & perfectæ contritionis, nec sufficere actum attritionis, docet Vasquez in præsenti *disput.* 160. *num.* 21. quia Augustinus nunquam eiusmodi virtutem concessit Baptismo, sed solùm quòd valeat ad salutem, recedente fictione per veram contritionem, aut confessionem; nec potuit cum fundamento id asserere. Vasquez.

52. *Sufficit attritio ad tollendum obicē vt virtute Baptismi remittatur peccata præterita.* Suarez. Coninch. *Probatur primò.* Communis sententia affirmat, in prædicto casu sufficere attritionem, vt virtute Baptismi remittantur peccata præterita; quam sequitur Suarez in præsenti *disput.* 28. *sect.* 5. *concl.* 1. Coninch *q.* 62. *art.* 1. *dub.* 6. *num.* 92. & alij omnes. Probatur primò, ad hominem; quia idem Vasquez *ibi n.* 10. fatetur, quando homo post Baptismum peccauit mortaliter, sufficere attritionem cum sacramento Pœnitentiæ ad auferendum obicem, & vt Baptismus præteritus possit prodesse; ex quo casu argui potest ad nostrum: tunc enim peccata commissa ante Baptismum non possunt remitti virtute sacramenti Pœnitentiæ vt ma-

teria Confessionis,vt constat: debent ergo remitti directè per Baptismum; ergo Baptismus habet vim auferendi illa peccata, posita attritione sequenti; ergo eodem modo posset tollere,si illa sola inueniret absque aliis post Baptismum commissis; non enim fiunt melioris conditionis ea peccata; aut facilior redditur eorum remissio ex eo quòd acceſſerint alia grauiora peccata post Baptismum: alioquin vtilius erit homini illi peccare post Baptismum, vt eo pacto possit cum attritione; & sacramento Pœnitentiæ consequi salutem, quam consequi non posset absque contritione perfecta, si post Baptismum legem Dei perfectè obseruarer. Hinc fit ratio à priori; quia efficacia Baptismi circa peccata ante ipsum commissa non crescit ex coniunctione cum sacramento Pœnitentiæ,quod quidem circa ea peccata nihil habet,virtutis; ergo si Baptismus ea peccata tollit cum sola attritione subsequenti, quando concurrit Confessio sacramentalis, poterit etiam eadem peccata sola tollere cum eadem attritione, quando non sunt alia peccata, quæ per confessionem tollantur?

53. *Instantia.* Dices,in prædicto casu peccata ante Baptismum commissa tolli non per Baptismum prætetitum,sed per sacramentum Pœnitentiæ indirectè, sicut peccata etiam oblita. Sed contrà;quia iam hoc non diceretur consequenter, & iuxta mentem Augustini; cum quo P. Vasquez,vbi suprà, fatetur, in illo casu Baptismum præteritum cum confessione concurrere, & prodesse ad remissionem peccatorum; ergo non solùm tolluntur indirectè per absolutionem, sed etiam directè per ipsum Baptismum. Et quidem necesse est assignare, per quid directè remittantur: alioquin eodem modo dicere posses, nunquam remitti peccata illa per Baptismum præteritum, sed semper per confessionem sequentem indirectè, vel per contritionem. Vt ergo consequenter procedatur, si semel conceditur, Baptismum præteritum concurrere ad remissionem peccatorum præteritorum, fatendum est, semper concurrere, ablato obice, propter eamdem rationem.

Diluitur.

54. *Ad fundamentum Vasquez respondetur.* Ad fundamentum P. Vasquez respondeo, Augustinum neque dixisse requiri contritionem determinatè, neque requiri attritionem, sed requiri pœnitentiam, quæ vtramque comprehendit; aliquando enim requiritur contritio, quando post Baptismum peccauit homo mortaliter, provt regulariter contingit; & iustificatur extra sacramentum Confessionis; aliquando verò sufficit attritio, vt in casu nostro. Ex verbis autem ipsius Augustini, & eius fundamento, colligitur, eum non exigere aliam dispositionē tunc ad efficaciam Baptismi: fundat enim hanc efficaciam Baptismi præteriti ad remittenda peccata, in sanctitate, & virtute Baptismi, quæ semper est eadem & æqualis; hanc enim rationem reddit illo *lib. 6. cap. 5. Quia illud* (scilicet Baptisma) *& in homine iniusto semper sanctum est, quod neque equitate alicuius augetur, nec alicuius iniquitate minuitur.* Agnoscit ergo æqualem virtutem in Baptismo indignè susceptо, ac in susceptо dignè; atque ideo eamdem vim ad remissionem peccatorum cōferendam, cum eadem dispositione attritionis. Alioquin non satis esset prouisum de remedio huic homini, cùm ex vno capite non posset iterū baptizari propter Baptismum semel susceptum; ex alio autem capite, non possit vllo sacramento iuuari, vt cum attritione iustificetur, sed manet sicut in lege veteri cum solo remedio contritionis perfectæ. Quod videtur esse contra mentem Augustini, qui volebat satisfacere Donatistis, & ostendere, quomodo, licèt Baptismus ab hæretico collatus non esset repetendus, adhuc nihil ex hoc detrimenti patiebatur baptizatus, si vellet ad Catholicam Ecclesiam redire.

August.

55. *Propositio difficultatis in alio casu.* Restat ergo difficultas de primo casu, quando homo post Baptismum peccauit mortaliter, vel cōtinuauit peccatum actuale antea inceptum. In quo casu certum est, peccatum illud posterius esse materiam legitimam sacramenti Pœnitentiæ, cùm sit peccatum commissum post Baptismum. Certum etiam est, extra sacramentum sufficere contritionem vniuersalem, vt peccata postetiora remittantur vi contritionis & per votum sacramenti Pœnitentiæ in ea inclusum: peccata verò anteriora per vim eiusdem contritionis, & Baptismi præteriti.

56. Paludanus *in 4. dist. 4. q. 5. num. 24.* probabile existimat, sufficere attritionem vniuersalem solam etiam extra sacramentum, vt virtute illius auferatur obex, & Baptismus præteritus tollat directè peccata præcedentia, & consequenter ac indirectè tollat etiam peccata commissa post Baptismum: quam sententiam probabilem tandem fatetur Suarez *dicta sect. 5. post. 2. concluſ.* Verior tamen est sententia, negans id sufficere, quam tenet ibi cum aliis ipse Suarez, & Vasquez vbi suprà *cap. 2.* Ratio autem est, quia peccatum post Baptismum commissum est subditum clauibus, & per consequens remitti non potest, nisi per absolutionem sacramentalem, vt per votum illius inclusum in contritione.

Paludan. *Suarez. Sententia verior.* *Vasquez.*

57. *Pro sententia contraria sit argumentum difficile.* Pro sententia Paludani fit argumentum difficile ex sacramento Pœnitentiæ, in quo cum attritione vniuersali remittuntur peccata etiam illa, quæ pœnitens propter obliuionem non est confessus, quæ quidem solùm indirectè, & consequenter remitti possunt, cùm non sint materia in eo sacramento; ergo licèt peccata commissa post Baptismum non sint materia directa Baptismi, nec Baptismus directè possit ea remittere, poterit tamen indirectè, quatenus cum attritione remittit peccata præcedentia, quæ remissio fit per gratiam mundantem ab omnibus peccatis etiam subsequentibus, ad quod sufficit attritio, sicut sufficit vt absolutio indirectè tollat peccata omissa in Confessione propter obliuionem. Confirmatur ex sententia probabili docente, sacramenta viuorum conferre aliquando per accidens primam gratiam, quando quis v.g. accedit inculpabiliter ad Eucharistiam cum sola attritione: licèt enim Eucharistia per se institutа sit solùm ad augendam gratiam; per accidens tamen potest tunc expellere peccata; ergo licèt Baptismus institutus sit solùm ad remittenda peccata præcedentia, potest per accidens expellere alia subsequentia. Semper tamen manebit obligatio confitendi ea peccata commissa post Baptismum, quia per se debent subiici clauibus Ecclesiæ.

58. *Suarez. Respondet argumento.* Ad hoc argumentum Suarez in præsenti dicit, in primis antecedens de sacramento Pœnitentiæ esse satis dubium, an cum sola attritione remittantur in ipso peccata per obliuionem, aut aliter licitè omissa; quod fortasse dixit propter Ioannem Medina, qui vnus id in dubium vertit Codice de Confess. q. de absolutione ab oblitis, vbi indicat partem negatiuam. Nullus tamen alius, quem sciam, id negat ex iis, qui concedunt attritionem cum sacramento Pœnitentiæ sufficere ad iustificationem: & ipse Suarez *tom. 4. disput. 20. sect. 2. n. 13.* id omnino concedit, & meo iudicio, debet omnino extra controuersiam esse propter verba Concilij Tridentini *sess. 14. cap. 5.* vbi ad ostendendam facilitatem, & suauitatem illius sacramenti asserit, nihil aliud exigi, quàm præmisso diligenti examine, ea peccata confiteri, quæ in memoriam venerint: *reliqua autem,* inquit, *peccata, quæ diligenter cogitaui non occurrunt in vniuersum,*

Medina. *Conc. Trid.*

eadem

eàdem Confessione inclusa esse intelliguntur. Quæ verba cùm non possint intelligi ita, vt ea peccata intelligantur iam in Confessione explicata ad eum effectum, vt non sit amplius obligatio ea confitendi (hoc enim est apertè falsum) necesse est, quòd intelligantur in ordine ad eorum remissionem per ipsum sacramentum; alioquin ad nihil prorsus intelligentur inclusa in eadem Confessione: habet ergo vim illud sacramentum remittendi indirectè illa peccata licitè omissa, si adsit attritio vniuersalis, quæ ad ipsa extendatur.

59. *Aliter respondetur.* Ad obiectionem ergo concesso antecedenti de sacramento Pœnitentiæ, negatur consequentia: hoc enim peculiare est in illo sacramento, quòd habeat vim indirectam in aliqua peccata, ad quorum remissionem non tendit directè, & per se. *Probatur responsio.* Ratio autem est, quia quando aliqua causa ordinatur per se ad aliquem effectum, quam vim habere non potest, nisi simul possit facere aliquid aliud, tunc censetur ad hoc aliud per accidens producendum habere vim. Sic natura, quæ per se ordinatur ad producendam prolem similem patri, habet etiam vim ad producendam prolem dissimilem, vel monstra per accidens; quia propter coniunctionem aliarum causarum virtus ad effectum per se intentum debet prodire in hunc alium effectum non intentum. Similiter ergo sacramentum Pœnitentiæ non potuit habere virtutem ad remittenda peccata manifestata in Confessione, nisi haberet etiam virtutem ad tollenda per accidens ea, quæ licitè omittuntur; quia alioquin parum vtilis fuisset nobis institutio illius sacramenti: nam regulariter qui habent peccata mortalia, omittunt aliqua, vel propter obliuionem, vel propter impossibilitatem dicendi numerum, vel species, vel propter ignorantiam, qua nesciunt distinguere species vt eas explicent, vel propter alias plures causas; vnde si ea omnia, quæ omittuntur, indigerent remedio contritionis perfectæ, vt remitterentur, rarò daretur prima gratia per illud sacramentum, atque ideo eius institutio attulisset quidem graue onus confitendi omnia peccata sine fructu faciliotis remedij ad iustificationem, qui compensat illam difficultatem, & obligationem. Non debuit ergo, atque ideo non potuit commodè institui hoc sacramentum ad remedium, & ad facilitatem iustificationis, nisi haberet vim remittendi indirectè, & per accidens peccata etiam licitè omissa; quam vim indicauit Tridentinum in verbis suprà citatis, & colligere illam potuit ex fine, ac institutione ipsius sacramenti, & sensu communi ac perpetuo omnium fidelium. Hoc autem non procedit in *Disparitas inter Baptismum & Pœnitentiam.* sacramento Baptismi, vt patet; hic enim institutus est ad tollendum peccatum originale, & alia commissa ante Baptismum, quod quidem regulariter facit, neque ad hoc oportuit habere vim remittendi alia post ipsum commissa; tum quia ipso tempore, quo confertur, tribuit regulariter suum effectum, tum etiam, quia licèt impediatur propter fictionem, vel indispositionem, potest postea tribuere eundem effectum, posita attritione, vel si fuerint alia peccata noua, posita Confessione sacramentali, quæ pro illis peccatis posterioribus tollendis instituta est etiam in lege Euangelica.

60. *Respondetur ad confirmationem.* Ad confirmationem responderi potest primò, negando antecedens de Sacramentis illis, quæ non sunt per se instituta ad remissionem peccati, vt dicemus agentes de Eucharistia disp. 12. sect. 1. vel secundò, admisso antecedenti, potest negari consequentia: nam licèt sacramenta haberent illam virtutem tollendi peccata præterita, ablato obice, quando conferuntur ipsa sacramenta, non debent tamen habere vim ad remittenda peccata committenda, postquam sacramenta collata sunt. Ratio autem esse potest, quia actio sacramentalis, vt in superioribus sæpe diximus, est actio Christi, & eius petitio, qua à Deo petit gratiam, & remissionem peccati pro eo, cui sacramentum confertur; & licèt ei tunc non detur cum effectu, acquiritur tamen iam tunc ipsi ius ratione sacramenti suscepti ad gratiam habendam, ablato obice; iam enim applicata sunt ei Christi merita, & solutum est pretium, cuius quasi bursa est ipsum sacramentum. Quæ omnia ostendunt, in ipsa receptione sacramenti applicari ex parte Dei effectum; tunc enim acceptatur petitio Christi, & oblatio pretij; tunc conceditur, quod petitur, licèt exsequutio differatur aliquando propter obicem: non ergo habet vim sacramentum ad remittenda peccata futura; hæc enim non remittuntur etiam ex parte Dei, antequam committantur; nec applicatur à Christo solutio pro ipsis, nec homo acquirit ius ad remissionem peccati postea faciendi. Quamuis ergo daretur, illa sacramenta posse per accidens dare primam gratiam, quando recipiuntur; non inde fieret, quòd possent per accidens remittere peccata facienda, postquam ipsa sacramenta esse desierunt: hoc enim est omnino contra institutionem ipsorum Sacramentorum, quæ, vt diximus, sunt sanctificationes, & mundationes præsentes, atque adeò remissiones solùm debitorum præsentium: sicut qui lucratur Indulgentias, non obtinet remissionem pœnæ pro peccatis futuris, sed solùm pro iis, quæ iam commisit, & pro quibus applicatur nunc pretium ex thesauro Ecclesiæ; nam soluere nunc pro futuris, esset quasi dare impunitatem, & licentiam peccandi in futurum.

61. Restat ergo, vt in prædicto casu requiratur ad iustificationem attritio etiam de peccatis commissis post baptismum cum sacramento Pœnitentiæ, vel certè contritio extra sacramentum. Vtroque enim modo aufertur sufficienter obex, vt Baptismus præteritus possit conferre suum effectum. An verò tunc illa duo sacramenta concurrant vt duæ causæ partiales ad totum effectum gratiæ; an singula ad aliquam partem gratiæ? Respondendum est cum Suarez *sect. 5. in fine*, vtrumque sacramentum concurrere ad totum effectum gratiæ tamquam causam partialem; quia non est maior ratio, cur priores gradus gratiæ fiant ab vno sacramento quàm ab altero. Vnde vtrumque sacramentum concurret ad remissionem omnium peccatorum: dicetur tamen baptismus concurrere indirectè solùm ad remissionem eorum, quæ commissa sunt post baptismum; quia Deum dare illam gratiam ad finem auferendi eiusmodi peccata, non prouenit ab exigentia baptismi, sed sacramenti Pœnitentiæ; sicut è contra Deus dat illam gratiam ad finem tollendi peccatum originale, & alia antecedentia baptismum propter exigentiam, non pœnitentiæ, sed baptismi. Quia tamen tota illa gratia, & quilibet gradus opponitur æquè ex se omnibus peccatis mortalibus, vtrumque sacramentum dicitur concurrere ad ea omnia remittenda, vel directè, vel saltem indirectè.

Suarez. *Vtrumque sacramentum concurrit vt causa partialis ad remissionem omnium peccatorum.*

62. Hoc idem dicendum videtur, quando baptismi obex aufertur postea per contritionem: in quo casu P. Coninch *num.* 101. probabile existimat, contritionem priùs natura causare gratiam sibi correspondentem, qua omnia peccata remittantur, & postea baptismum conferre augmentum eiusdem gratiæ; quia contritio in suo effectu non pendet à baptismo actu suscepto. Hoc tamen fundamentum parum probat; nam independentia vnius causæ ab alia non arguit prioritatem in operando, v. g. quando duo luminosa

Coninch. *Idem dicitur quando per solam contritionem tollitur obex.*

luminosa simul applicantur eidem passo, licèt vnum posset operari sine alio, non ideo priùs alio operatur suum effectum, sed vtrumque operatur simul; quia pro eodem signo priori vtrumque est applicatum, & neutrius operatio supponit operationem alterius. Similiter, cùm pro eodem signo, pro quo posita est contritio, intelligatur etiam baptismus susceptus, & absque obice (nam poni contritionem, & auferri obicem, est omnino idem, vt suprà vidimus) non est, cur pro signo posteriori non intelligatur baptismus etiam operari, nisi eius operatio debeat præsupponere effectum cõtritionis, ad quod tamen probandum nullum prorsus fundamentum afferri potest; quia aliud est, effectum baptismi supponere contritionem, & ablatum obicem, quod verum est; aliud verò, effectum baptismi supponere effectum contritionis, quod est falsum, & absque vllo fundamento, & contra mentem Augustini, qui vniuersaliter docuit, baptismum conferre non solùm ad augmentum gratiæ, sed ad remissionem peccatorum, quoties postea per veram pœnitentiã aufertur fictio.

SECTIO V.

Resoluuntur alia dubia circa eamdem materiam.

63. *Primum dubium.* DVbitatur primò, Vtrùm, quando aufertur obex baptismi per contritionem subsequentem, gratia, quæ confertur, sit maior, quàm quæ daretur soli contritioni absque concursu sacramenti præteriti? Negat P. Vasquez *disp. 159. num. 33.* Alij verò communiter & verius affirmant, quam partem amplectitur etiam Suarez dicta *disput. 28. sect. 4. §. Hæc sententia*; licèt contrarium etiam probabile reputet. Sed si consequenter loquendum sit, non videtur esse dubium. Nam verba Augustini, & aliorum, si quid probant, hoc vtique probant, baptismum præteritum conducere, & vtilem esse postea ad remissionem peccatorum; non est autem vtilis alio modo, nec aliter causat remissionem peccatorum, nisi mediante gratia; ergo affert gratiam suam, qua tollat peccata.

Vasquez.

Suarez.

Resoluitur iuxta sensum verborum Augustini.

64. Nec satisfacit dicere, quòd eadem gratia, quæ data fuisset soli contritioni, datur tunc duplici titulo, scilicet propter contritionem, & propter baptismum præteritum. Hoc, inquam, non est iuxta sincerum sensum verborum Augustini, & aliorum: quid enim vtilitatis affert homini, quòd gratia detur illi duplici titulo, si reuera plus gratiæ non habet? Non hoc sibi voluit Augustinus, cùm dixit, illud sacramentum postea prodesse; *quia illud & in homice iusto, & in homine iniusto semper sanctum est, quod neque æquitate alicuius augetur, neque iniquitate alicuius minuitur.* Minueretur quippe non parum, si totus eius fructus reduceretur ad duplicandum titulum gratiæ, non gratiam, ita vt ratione illius homo sanctior non esset, quàm sine illo. Non hoc sibi voluit Auctor illius sermonis apud Cyprianum, cùm dixit, ablato obice, *Constat ablutionis donum, & redit effectus munerum:* non redit effectus munerum, si homo non recuperat, quod propter obicis impedimentum perdiderat. Sic enim, quando agitur de reuiuiscentia meritorum per pœnitentiam, Theologi non agnoscunt, verè reuiuiscere merita, si gratia non sit maior, sed gratia solùm noua pœnitentiæ correspondens detur etiam intuitu meritorum præcedentium: sic etiam non admittunt pro vera remuneratione actuum remissorum illam, quam aliqui solùm volebant concedere, quòd gratia, quæ correspondet actui intenso subsequenti, detur etiam intuitu actuum remissorum præcedentium: quia nimirum hæc omnia verbis ponunt remunerationem, & præmium, sed reipsa titulum vacuum absque vlla vtilitate, aut fructu. Si ergo baptismus præteritus vtilis est, si ponitur simpliciter causare gratiam, & remissionem peccatorum, aliquid debet conferre vltra id, quod absque ipso haberetur.

August.

65. *Confirmatur primò.* Confirmatur primò: nam eo ipso, quòd Concilia, & Patres dicunt, sacramenta nostra causare gratiam, intelligunt omnes causare aliquam gratiam vltra eam, quam per bona opera absque ipsis Sacramentis haberemus; nec admitteretur vllo modo explicatio eius, qui diceret, eam solùm gratiam, quæ correspondet meritis, dari de facto duplici titulo, scilicet propter merita, & propter sacramenta; hoc enim esset eludere potiùs quàm tueri doctrinam Conciliorum, & Sacramentorum dignitatem, ac efficaciam. Si ergo conceditur, baptismum præteritum, ablato obice, causare gratiam, id debet intelligi de gratia distincta, non de sola multiplicatione tituli ad eamdem gratiam, quæ sine illa haberetur.

66. *Confirmatur secundò.* Confirmatur secundò, ex eo præcisè, quòd absolutio sacerdotalis conferat gratiam, & remissionem peccatorum, habemus pro comperto maiorem gratiam date absolutionem simul, & contritionem, quàm solam contritionem absque absolutione; ergo ex simili doctrina Patrum dicentium, baptismum præteritum abluere, sanctificare, &c. colligere pariter debemus, maiorem gratiam dare baptismum simul, & contritionem, quàm daret sola contritio absque baptismo præcedenti.

67. *Confirmatur tertiò.* Confirmatur tertiò, nam si obex tollatur per attritionem, baptismus præteritus se solo causat totam illam gratiam, cùm attritio non habeat virtutem ad iustificandum se sola, nec tunc sit pars sacramenti, sed mera dispositio ad effectum solius sacramenti; ergo baptismus præteritus habet adhuc vim causandi gratiam diuersam supra gratiam aliorum actuum omnium sequentium; ergo licèt obex tollatur per contritionem, baptismus retinebit eamdem vim causandi se solo aliquam gratiam supra illam, quæ correspondet operi bono.

68. *Ratio à priori.* Ratio denique à priori est, quia vel baptismus præteritus habet vim ad eamdem gratiam, vel non. Si non habet, ergo nec cum contritione illam causabit, sed sola contritio illam ponet; non enim dicitur dari duplici titulo aliquid, quando singuli non habent vim ad illum effectum. Si verò baptismus habet talem vim, provt re vera habet, non debet eadem gratia correspondere vtrique titulo: numquam enim Deus, stante duplici titulo ad gratiam, dat vtrique eamdem gratiam, sed diuersam, vt constat inductione perpetua: sic meritis diuersis dat præmia diuersa; sic duobus sacramentis dat duplicem gratiam diuersam; sic sacramento præsenti cum contritione dat diuersas gratias, & sic in aliis; cur ergo in nostro casu hæc vniuersalis regula deficeret? tam enim applicantur merita Christi per Baptismum præteritum ad effectum illum, quàm per alia sacramenta; ergo sicut in aliis sacramẽtis non censetur Christus applicare sua merita nobis ad eumdem effectum nouo titulo habendum, sic neque in casu nostro; quale enim præmium meritorum Christi esset dare nobis ex nouo solùm motiuo id, quod iam aliunde, nobis destinatum, & ex lege Dei debitum erat?

69. *Obiectio.* Obiiciunt, sequi, quòd ille, qui sacrilegè baptizatur, reportaret commodum ex suo sacrilegio, cùm postea maiorem gratiam accipiat ratione contritionis, & sacramenti præteriti, quam si habuisset solam contritionem, non præcedente sacrilego Baptismo.

Responsio. Respondetur, idem sequi in sententia contraria: nam

nam si auferatur obex postea per solam attritionem, accipiet gratiam ratione Baptismi præteriti, quam non acciperet cum sola attritione de peccatis, nisi præcessisset ille Baptismus sacrilegus. Item, qui recipit Eucharistiam, vel aliud sacramentum per susceptionem malam venialiter, adhuc accipit gratiam sacramentalem, atque adeò habet commodum ex suo peccato. Item qui incipit implere requisita ad lucrandam indulgentiam, ita vt primum opus fiat cum peccato etiam mortali, vt si visitet Ecclesiam ex malo fine, vel contra præceptum superioris, adhuc si postea confiteatur, & ponat alia requisita, lucrabitur Indulgentiam, & per consequens reportat commodum ex suo peccato; imò per Indulgentiam lucratur remissionem eiusdem peccati, quoad pœnam. Non est ergo inconueniens, quòd per accidens subsequuta pœnitentia, & retractatione, peccata etiam præterita cooperentur in bonum, & vtilitatem spiritualem.

Vtrùm sacramenta, ablato postea obice, conferant semper æqualem gratiam.

70. *Dubium secundum.* *Duplex sententia.* *Prima.* Dubitatur secundò, vtrùm, ablato obice per retractationem sequentem, Baptismus conferat semper æqualem gratiam, an verò maiorem iuxta mensuram melioris dispositionis. Duplex est sententia: prima affirmat, semper dari æqualem, hoc est, infimam, qualem dat paruulis, qui sine propria dispositione baptizantur. Nam in nostro etiam casu gratia datur à solo Sacramento, & non secundùm dispositionem, cùm nulla fuerit dispositio, quando Baptismus datus fuit; attritio verò subsequens non potest esse dispositio ad Baptismum, nec ratione illius potest dici homo melius dispositus accedere ad Baptismum. Hanc sententiam vt veriorem amplectitur Suarez vbi suprà *sect. 4. post medium*; quem sequitur Coninch vbi suprà *dub. 6. num. 102.* Secunda sententia dicit, gratiam esse inæqualem secundùm mensuram melioris actus, quo fictio tollitur. hanc tenet Vasquez *loco citato, c. 5.* ex suppositione, quòd Baptismus, recedente fictione, gratiam conferat ex opere operato.

Suarez. Coninch. Secunda. *Vasquez.*

71. *Conclusio.* Ego in primis existimo, quòd etiamsi in collatione gratiæ non esset attendendum ad mensuram actus, quo tollitur fictio, adhuc Baptismus non deberet conferre æqualem gratiam omnibus, quando auferetur obex. Deinde addo, debere etiam attendi ad inæqualitatem illius actus, vt iuxta eius mensuram conferatur maior, vel minor gratia, provt secunda sententia volebat.

72. *Probatur prima pars.* Priorem partem probo, quia licèt attritio, qua auferetur postea obex, non posset deseruire ad eam inæqualitatem, eò quòd non sit dispositio; potest tamen desumi inæqualitas ex aliis actibus præcedentibus Baptismum, qui essent dispositiones. Pro quo aduerto, nomine dispositionis, secundùm quam datur gratia Sacramentalis inæqualis, non debere intelligi solùm dolorem de peccatis, qui necessarius est ad effectum Sacramenti, sed etiam alios actus bonos, quibus homo se præparat ad recipiendum Sacramentum. Nam si aliquis confessurus peccata v. g. pridie ieiunet, det eleemosynam, & aliis piis operibus se præparet, postridie verò recogitet peccata, doleat de illis, & recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, gratia Sacramentalis maior erit ratione illius maioris præparationis, quàm si solum dolorem illum de peccatis haberet; omnia enim illa opera disponunt saltem de congruo subiectum ad meliùs accedendum ad Sacramentum. Similiter ergo si Catechumenus per dies aliquot ante Baptismum ieiunet, & se in aliis operibus misericordiæ, ac pœnitentiæ exerceat, & postea ante Baptismum doleat de peccatis, non est dubium, quin maiorem gratiam Sacramentalem accipiat iuxta meliorem illam præparationem, & dispositionem, quàm si solum dolorem de peccatis habuisset; quia omnes illi actus, & illa opera pia intelliguntur nomine dispositionis, & iis operibus, ac oratione, & meditatione præparant se homines pij ad Sacramentum Eucharistiæ recipiendum. Ergo si, positis illis operibus, postea ille per obliuionem non doleat de peccatis, atque adeò accedat absque dispositione necessaria ad gratiam, postea verò recordetur, & doleat, atque auferat obicem Baptismo, non possumus dicere, hunc hominem accessisse ad Baptismum æquè indispositum, seu æquè carentem dispositione, ac alium, qui nullo se bono opere præpararat, & sine dolore etiã de peccatis accesserat. Habebit ergo postea maiorem gratiam Sacramentalem, saltem ratione illius maioris præparationis, & dispositionis antecedentis, ad quam, vt vidimus, debet attendi in collatione gratiæ Sacramentalis, atque adeò ex hoc saltem capite Baptismus potest postea ablato obice, dare gratiam inæqualem & maiorem quàm paruulis.

73. *Probatur secunda pars conclusionis.* Trident. Secundam verò partem nostræ sententiæ, quòd scilicet iuxta maiorem perfectionem etiam ipsius actus, quo auferetur obex, datur maior gratia Baptismi, colligere mihi videor ex Tridentino *sess. 4. cap. 4.* vbi de detestatione, & retractatione peccatorum, sic dicitur: *Fuit autem quouis tempore ad impetrandum veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius*; vbi non solùm dicitur necessaria detestatio peccati ad remissionem peccatorum, sed necessaria ad eam impetrandam. Concurrit ergo illa detestatio ad effectum Baptismi, vt meritum de congruo impetrando, seu merendo de congruo illum effectum: maiorem autem vim habet ad merendum melior, & perfectior dolor de peccatis, quàm minùs perfectus: ergo effectus inæqualis correspondebit.

74. *Cùm detur gratia secundum cuiusque dispositionem & cum ille actus per quē obex tollitur sit dispositio, pro actuum inæqualitate inæqualiter datur gratia.* Rursus iuxta doctrinam generalem eiusdem Trident. *sess. 6. cap. 7.* gratia datur adultis inæqualiter secundùm propriam cuiusque dispositionem; illum autem actum, quo auferetur obex in casu nostro, esse veram & propriam dispositionem, probat P. Vasquez loco citato; tùm quia Baptismus præsens non remittit peccata sine dispositione recipientis; ergo cùm Baptismus præteritus non habeat maiorem vim ad remittenda peccata, quàm habeat Baptismus præsens, fateri debemus, Baptismum etiam præteritum non operari absque conuenienti dispositione; tum etiam, quia Baptismus tunc impeditus fuit ob defectum solùm dispositionis debitæ ad suum effectum; ergo non poterit expediri ad eum effectum producendum, nisi posità dispositione, ob cuius carentiam impediebatur; ergo actus, qui ponitur, est vera, & propria dispositio.

75. *Quid Concilium intelligat nomine dispositionis.* Addere possumus ad hoc ipsum probandum, nomine *dispositionis* Concilium intelligere, non quidem eam, quæ disponit ad Sacramentum, sed quæ disponit, & requiritur ad effectum Sacramenti suscipiendum. Primò, quia dispositio dicitur illa, quæ requiritur ad aliquid, vt calor, vel frigus requiritur ad formam generandam; & ideo dicuntur dispositiones, quia sine illis non fit effectus: dolor autem de peccatis non ita requiritur ad Sacramentum, quod quidem absque illo validum ponitur, sed ad effectum Sacramenti; ergo est dispositio non tam ad Sacramentum, quàm ad eius effectum. Nec dicas, esse dispositionem ad dignè recipiendum Sacramentum: hoc enim ipsum prouenit ex eo, quòd sit dispositio ad effectum; nam ideo debet præmitti,

&

& ideo indignè accedit absque illo aliquis, non quia caret dispositione ad dignè accedendum (hæc enim esset petitio principij, dum dicis, ideo peccare accedendo sine illa, quia illa requiritur ad accedendum sine peccato,) sed quia caret dispositione ad effectum Sacramenti. Secundò, quia cùm illo loco Trident. contineatur doctrina generalis ad omnes iustificationes hominis adulti, non potest nomine *dispositionis* intelligi dispositio ad Sacramentum, sed dispositio ad gratiam, quando enim homo iustificatur extra Sacramẽtum per contritionem, verificatur illa doctrina, quòd accipiat inæqualem gratiam *secundum propriam cuiusque dispositionem*; & tamen dispositio ibi non est, nisi quæ disponit ad ipsam gratiam recipiendam. Ne ergo sit æquiuocatio in eâdẽ voce, fatendum est, nomine *dispositionis* ibi non intelligi dispositionem ad Sacramentum, sed dispositionem ad gratiam; quæ gratia sicut aliæ formæ, melius communicatur subiecto melius disposito ad ipsam. Vnde constat iam solutio ad fundamentum contrariæ sententiæ: dicimus enim, tunc, licèt non daretur dispositio ad Baptismũ, dari tamen dispositionem ad effectũ Baptismi, ad quam dispositionem attendi debet in collatione gratiæ sacramentalis.

Nomine dispositionis non intelligitur dispositio ad sacramẽtum, sed ad gratiam.

76. *Obiectio.* Obiicit rursus Suarez, quia merita priora per peccatum mortificata redeunt per contritionem sequẽtem, non tamen iuxta mensuram eiusdem contritionis, sed semper eadem & æqualia, quia scilicet per contritionem auferitur solùm obex peccati, quo impediebantur, in qua ablatione obicis omnes contritiones sunt æquales. Cùm ergo in casu nostro attritio solùm tollat obicem peccati, qui impediebat Baptismum, in qua ablatione omnes attritiones sunt æquales; non facient Baptismum inæqualiter producere suum effectum, qui erat quasi mortificatus.

Responsio. Respondetur negando consequentiam; quia gratia, & gloria meritorum præcedentium respondet illis vt causæ adæquatæ, & vnicæ mensuræ: at verò gratia Sacramentalis in adulto non correspondet soli Sacramento tanquam vnicæ mensuræ adæquatæ: constat enim, gratiam dari propter Sacramentum, & dispositionem, tanquam propter mensuram constãtem ex vtraque parte, etiam quando Sacramentum non impeditur obice; vnde inferimus, idem dicendũ in casu nostro; imò retorquemus argumentum; quia gratia meritorum reuiuiscens debet habere eamdem mensuram sui in reuiuiscentia, quam habet in prima collatione, nempe sola merita, & eorum valorem; ergo gratia sacramentalis in adulto debet dari iuxta eamdem mensuram, quando datur, ablato obice, iuxta quam daretur non posito obice; tunc autem mensura adæquata non esset solùm Sacramentum, sed simul cum dispositione ad gratiam; ergo eamdem mensuram debet habere, quando datur ablato obice. Non ergo concurrit ille actus merè auferẽdo obicem, sed etiã positiuè disponendo ad gratiam, & conflando vnum principium, seu determinans indifferentiam Sacramenti in ordine ad talem, vel talem affectum gratiæ sacramentalis. Aduerte tamen, quãdo dicimus, actum illum concurrere positiuè ad gratiam, non debere intelligi ita, vt concurrat, tanquam pars Sacramenti; hoc enim est falsum cùm iam totum Sacramentum præexstiterit condistinctum ab ipso actu, sed solùm concurrit per modum dispositionis & conditionis, sicut vsus requiritur ad effectum Eucharistiæ, non vt Sacramentum, nec pars Sacramenti, sed vt conditio, eo modo, quo id explicabimus disp. 1. *de Eucharistia, sect.* 7.

77. *Obiectio.* Obiicit tertiò, quia Sacramentum, quando confertur, acceptatur à Deo ad effectum certum, & determinatum; non ergo pendet quantitas effectus ex maiori, vel minori dispositione sequenti, quod argumentum potissimè conuincit P. Coninch, & nos etiam suprà vsi sumus eo argumẽto ad probandum, quòd Baptismus non potest postea, posità attritione vniuersali, extra Sacramentum remittere indirectè peccata post ipsum Baptismum commissa, quia non fuit acceptatus à Deo, nisi ad effectum certum, & remissionem peccatorum iam præsentium; ergo non potest etiam crescere eius actiuitas ex augmento dispositionis melioris, qua postea aufertur obex.

78. *Responsio.* Respondeo, effectum Baptismi esse determinatum tunc, quando confertur Baptismus, & debere ipsum Baptismum acceptari tunc à Deo ad effectum determinatum, loquendo de effectu remissionis peccatorum, non verò loquendo de effectu gratiæ sanctificantis. Ratio discriminis est, quòd ad effectum remissionis peccatorum non indiget Sacramentum aliquo alio determinante eius indifferentiam, sed solùm carentia obicis, vt patet in duobus accipientibus Baptismum cum inæquali dispositione attritionis; æqualem enim remissionem peccatorum accipit vterque, & fortasse qui remissam habet attritionem, accipit maiorem remissionem, quàm qui habet intensam, eò quòd plura, & grauiora habebat peccata, & vterque accipit omnimodam remissionem à culpa, & pœna; quia ad hunc effectum Baptismus ipse ex se est omnino determinatus; & ideo tunc quando confertur, acceptatur à Deo ad totum illum effectum omnino ponendum. At verò in ordine ad gratiam Baptismus in homine adulto est causa indifferens de se, & quæ debet determinari per dispositionem; vnde quando nondum est posita dispositio necessaria, non potest acceptari à Deo ad effectum gratiæ omnino determinatum, sed solùm per modum causæ indifferentis, & determinabilis per aliud, provt re vera est; omnis enim causa debet acceptari secundùm suum proprium modum causandi, quem habet.

Effectus remissionis semper est æqualis, non vero effectus gratiæ.

79. *Obiicitur quartò.* Quartò obiicit, quia in eo casu gratia datur postea solùm propter sanctitatem Baptismi; & quia est medium necessarium ad salutem, non propter id, quòd homo ex sua parte præstitit; ergo satis est, si derur gratia necessaria qualis datur infanti, nullà habità ratione dispositionis subiecti. *Respondeo.* Respondeo, dari quidem gratiam propter sanctitatem Baptismi, sed iuxta eius institutionem, & legem Dei, qua decreuit non dare primam gratiam adulto, quam ipse propria dispositione non impetret, & mereatur de congruo, vt ex Trident. probauimus: oportet ergo non dari sine attentione ad dispositionem subiecti.

80. *Obiicitur quintò.* Quintò obiicit, quia sequeretur, meliorem conditionem fore illius, qui baptizatus est fictè, & postea habet attritionem vt tria, quàm illius, qui baptizatus est cum attritione vt duo, & postea habet attritionem vt tria; nam hic accipit gratiam Sacramentalem solùm iuxta dispositionem vt duo, ille verò accipit secundùm dispositionem vt tria. *Respondetur.* Respondeo, hoc inconueniens non esse magni momenti; vt fatetur postea ipse Suarez §. *Denique*; & commune esse vtrique sententiæ; nam si aliquis nunc baptizetur cum contritione vt duo, & postea habeat alios actus intensos contritionis, alter verò differat Baptismum, vsque ad finem vitæ, & tunc baptizetur cum contritione vt quatuor, hic recipiet maiorem gratiam Sacramentalem, quàm ille, atque ideo meliorem conditionem habebit propter suam dilationem, quàm ille, cui contritiones intensæ sequentes non profuerunt ad maiorem gratiam Sacramentalem. Addere possumus in eodem casu, melioris etiam conditionis esse eum, qui differt Baptismum etiam culpabiliter vsque ad mortem; quia tunc

Per actiuitatem melioris conditionis eius, qui differt Baptismum etiam culpabiliter vsque ad mortem.

tunc Baptismus affert illi remissionem omnimodam omnium peccatorum totius vitæ etiam quoad pœnam, quem fructum non consequitur, qui debito tempore multis retrò annis baptizatus fuerat. Hæc tamen omnia sunt per accidens. Nam per se loquendo, melioris conditionis est, qui citò baptizatur; ex tunc enim potest mereri de condigno per omnia opera bona, quæ facit, & fit capax aliorum Sacramentorum, quo fiet vt excedat, omnibus pensatis, illum maiorem fructum, quem per accidens ille alius habebit ob dilatum baptismum Sic etiam qui dignè suscepit baptismum, erit per se loquendo melioris conditionis, quàm qui ficte; quia toto illo tempore intermedio potest mereri de condigno, & augere gratiam, & recipere alia Sacramenta, qua ratione compensabit, & superabit quod ille alius postea habebit maioris gratiæ Sacramentalis, quando aufert obicem per dispositionem meliorem.

81. *Instat Suarez.* Vrget adhuc Suarez, quia carentia melioris dispositionis est obex ad maiorem gratiam in baptismo accipiendam; sicut totalis carentia dispositionis est obex ad omnem prorsus gratiam; sed ablatâ postea illâ carentiâ melioris dispositionis, & positâ dispositione meliori, non confert baptismus præteritus ad habendam maiorem gratiam Sacramentalem, quam ab initio contulisset cum tota illa dispositione; ergo nec habita postea dispositione vt quatuor, baptismus antea ficte susceptus confert totum effectum, quem ab initio dedisset cum illa dispositione.

82. *Respondetur.* Respondeo negando maiorem, si sensus sit, eodem prorsus modo esse obicem vnum ac alium. Nam carentia melioris dispositionis est obex ad aliquem effectum, quem baptismus determinatè non respicit, quippe qui de se solùm respicit determinatè abluere omnino ab omnibus peccatis; quæ inuenit; quòd autem hæc ablutio fiat per tantam vel tantam gratiam, non petit determinatè in adulto, sed indifferenter secundùm propriam cuiusque dispositionem: vnde non est propriè obex baptismi, qui solùm impedit illam maiorem gratiam, cùm non impediat id, quod baptismus exigit, sed solùm id quod posset habere. At verò carentia totalis dispositionis est propriè obex, quia impedit remissionem peccatorum, quam baptismus determinatè respicit, & exigit, & ideo dicitur baptismus impeditus, & quasi vim patiens, quamdiu illum effectũ non consequitur: vnde, ablato obice, statim illum consequitur.

83. *Obijcit vltimò.* Vltimò obiicit quia gratia baptismalis semel habita, & per subsequens peccatum amissa reuiuiscit iterum per pœnitentiam; quæ pœnitentia aliquando erit actus perfectior, quàm fuit prior dispositio ad baptismum: & tamen tunc gratia baptismalis non restituitur, qualis fuisset, si ab initio habita fuisset tam perfecta dispositio: sed iuxta dispositionem priorem, non iuxta perfectionem illius dispositionis, quâ aufertur postea obex; ergo à fortiori, si baptizatus quis est absque vlla dispositione, non consequetur postea gratiã baptismalem secundùm perfectionem dispositionis, quam postea habet.

84. *Respondet.* Respondeo negando consequentiam propter rationẽ proximè traditam; quia sicut baptismus gratiam, quam semel habuit, non auget postea propter meliorem dispositionem subsequentem; ita nec eâ semel habitâ, & amissâ recuperat maiorem propter meliorẽ dispositionẽ sequentem; quia nimirum dispositio illa subsequens solùm tollit obicem gratiæ semel habitæ, non verò determinat baptismum indifferentem ad hanc, & illam gratiam, iã enim fuit baptismus determinatus semel per primam dispositionem: at verò in casu nostro dispositio tollit obicem, & concurrit impetrando, vt diximus, & determinando indifferentiam baptismi, qui de se est indifferens ad causandam in adulto tantam vel tantã gratiam, nisi determinetur à dispositione subiecti.

85. *Infertur primò, ex melioribus operibus quibus à tẽpore Baptismi disponit se homo vsque adpœnitentiã qua tollitur obex, crescere effectum Baptismi.* Ex dictis infero obiter, non solùm crescere effectum baptismi præteriti per maiorem perfectionẽ dispositionis, qua aufertur obex, sed etiam fortasse ex melioribus operibus, quibus à tempore baptismi suscepti vsque ad pœnitentiam, qua aufertur obex, disponit se homo ad effectum baptismi, & gratiam iustificationis impetrandã. Si v.g. per mensem post baptismũ ficte susceptum se exercet in ieiuniis, orationibus, & eleemosynis ad impetrandã peccatorum veniam, & spiritu compunctionis; postea quando conteritur, vel atteritur, consequetur ex vi baptismi præteriti maiorem gratiam, quàm si illa contritionem, vel attritionẽ solùm haberet, non præcedentibus aliis piis operibus. Hoc colligitur ex iis, quibus probauimus primã partem nostræ sententiæ: nam sicut baptismus dignè susceptus confert maiorem gratiam, non solùm secundùm perfectiorem attritionem præsentem, sed etiam secundùm meliorem dispositionem, qua quis se ad baptismum præparauit eiusmodi operibus piis, vt diximus; sic cum proportione, quando post Baptismum ficte susceptum se quis exercet in iis operibus, & præparat ad effectum Baptismi, debet integrari dispositio ad gratiam ex iis etiam operibus piis, & toti illi maiori dispositioni debet maior postea gratia correspondere, quia reuera illud subiectum est meliùs dispositum ad effectum sacramenti. Nec obstat, quòd opera bona facta in statu peccati dici soleant opera mortua: hoc enim intelligi debet, quod attinet ad merendum de condigno: cum hoc tamen stat quòd possint disponere ad meliorem effectum sacramenti, vt constat in attritione, quam habet peccator, dum est in statu peccati, & disponit ad hoc vt Baptismus subsequens conferat gratiam sacramentalem, habita ratione illius attritionis præteritæ.

86. *Disponit tãtum illa opera ad aliquẽ excessum gratiæ, sed minorem eo quem eadem opera in gratia facta possent mereri.* Cæterùm licet hoc verisimile videri possit, non concederẽ tamen illa pia opera in peccato facta in tantum augere dispositionem ad gratiam baptismi, siue baptismus dignè accipiatur; siue antea fictè acceptus postea, ablato obice, effectũ operetur, vt plus gratiæ correspondeat propter illum excessum dispositionis, quàm corresponderet de condigno illis operibus, si post gratiam baptismalem in statu gratiæ fierent: ex hoc enim sequeretur vtilius esse homini ieiunare, & dare eleemosynam ante baptismũ quando est in peccato, quàm quando est in gratia post baptismum. Sufficit ergo si eis concedatur de congruo disponere ad aliquem excessum in gratia sacramentali minorem, quàm quem eadem opera in gratia facta possent mereri. Aliud est de dispositione præsenti tunc, quando infunditur gratia, de qua diximus sect. 2. plus gratiæ afferre per modum dispositionis de congruo, quàm afferret per modũ meriti condigni; illa enim dispositio non est actus peccatoris, nec opus mortuũ, sed factũ ab homine, qui eo ipso instanti est iustus; & licèt non dignificetur à gratia pro illo priori, potest tamen Deus acceptare illam dispositionem de congruo ad maiorem gratiam propter rationem ibi traditam, quæ non militat in aliis operibus factis in statu peccati.

87. *Dubium tertium.* Dubitatur tertiò, an si auferatur obex baptismi præteriti per attritionem, v.g. vt quatuor, quæ simul disponat ad sacramentum Pœnitentiæ, quo remittantur peccata post baptismum commissa, an (inquam) in eo casu singula sacramenta secundùm se conferant tantam gratiam, quantã si illa attritio pro singulis solùm sacramentis deseruiret, ita vt si

Baptismus solus cum illa attritione subsequenti posset dare tres gradus gratiæ,& sacramentum pœnitentiæ solum cum illa attritione posset dare gradus, vtrumque sacramentum simul cum eâdem attritione conferat sex gradus gratiæ. P.Vasq. *d. disp.* 160. *n.*23. dicit de hoc nihil posse asseri, sed reseruandum Dei iudicio, cuius regulam & institutionem ignoramus.P.Suarez.*vbi supr.sect.5.post 4.concl.* dicit, si baptismus, ablato obice, operetur gratiam maiorem secundùm dispositionem præsentem; tunc singula sacramenta datura tantum gratiæ, quantum si singula seorsim essent cum illa dispositione, ita vt ex consortio alterius sacramenti non minuatur effectus alterius. Quod mihi etiam magis placet; quia si aliquis recipiat de facto duo sacramenta simul,v.g.Eucharistiam,& Extremamvnctionem, non est verisimile, quòd singula dabunt minorem effectum gratiæ propter consortium alterius, quàm si vnum solum sacramentum ex illis susciperetur,sed potiùs singula dabunt totum suum effectum,quantum si seorsim ponerentur; ergo eadem dispositio potest cum duobus sacramentis simul concurrere, nihil propter hoc perdendo, aut dimittendo de effectu singulorum.

Vasquez.

Suarez. *Resoluitur.*

88. *Instantia.* Dices,si ille homo,non simul,sed diuisim acciperet illa duo sacramenta,& ad singula se disponeret cum æquali dispositione vt quatuor, meliùs se disponeret ex parte sua, quàm si vnica dispositione vt quatuor se disponat ad vtrumque sacramentum simul recipiendum;nam duo actus boni,vt quatuor, meliùs disponunt,& plus merentur quàm vnus;ergo non debet recipere tantam gratiam sacramentalem per singula sacramenta, quando habet vnicam dispositionem,quantam reciperet in singulis seorsim,& per consequens neque in casu nostro;quia si priùs tolleret obicem baptismi per attritionem vt quatuor, & post aliquod tempus se præpararet ad Confessionem per aliâ attritionem vt quatuor,meliùs dispositus esset ex parte sua,cùm duæ attritiones sint meliores,&plus mereantur,quàm vna sola.

89. *Diluitur.* P.Suarez videtur negare antecedens;quia multitudo actuum est quodam modo accidentalis,quando in reliquis est perfectio æqualis. Ego libentiùs admitterem antecedens, & consequenter concedo, regulariter maiorem gratiam habiturum hominem per illa duo sacramenta, quàm si simul cum vnica dispositione ea susciperet; quia vterque ille actus bonus est dispositio ad secundum sacramentum; si quidem prior actus reddit hominem magis sanctũ, atque adeò meliùs dispositum ad secundum sacramentũ.Nostra autem quæstio non est,an accipiatur tanta gratia per vtrumque sacramentum sub vnica dispositione vt quatuor susceptum, quanta per illa duo sacramenta successiuè accepta sub duplici dispositione vt quatuor, sed an in primo casu singula sacramenta ex parte sua conferant tantam gratiam, quantam idem sacramentum cum æquali prorsus dispositione daret. Dixi tamen *regulariter* concedi posse,habiturum maiorem gratiam per illa duo sacramenta, qui illa susciput successiuè cum duplici dispositione vt quatuor;quia fingi potest casus,quo non habeat maiorem: vt si prior dispositio fuerit postea reuocata per actus cõtrarios malos,& gratia sacramentalis prior amissa, tunc enim non videtur homo meliùs dispositus ad secundum sacramentũ ratione dispositionis præteritæ, quàm si illam non habuisset,sed solùm videtur attendi ad secundã dispositionem nouam; & in hoc casu negandum erit antecedens, scilicet hominem meliùs esse dispositũ ad secundum sacramentũ per illas duas dispositiones,quàm per vnam solam.Fuit quidem pluries dispositus,nõ tamen meliùs, quia propter retractationem non potuit vniri prior dispositio cum posteriori ad faciendam vnam meliorem dispositionem.

Dices iterum: Virtus meritoria finita,quò se extendit ad plura merenda,eò minor est virtus ad singula: ergo si attritio illa vt quatuor extendit suam virtutem ad merendam gratiam cum pluribus sacramentis, necesse est, quòd cum singulis minùs mereatur;nam virtus diuisa minor est, quàm vnita. Respondeo loquendo de merito condigno, verum est,valorem finitum diuisum ad plura non tantum posse,quantum in ordine ad vnum, quia ibi requiritur æqualitas inter meritum,&præmium.At verò meritum congruum potest diuidi ad plura & plura; quia non requirit æqualitatem, sed congruitatem, quam habet etiam in ordine ad plura;vnde liberum est Deo acceptare illud meritum ad plura in tali, vel tali casu.Dicimus ergo,Deum voluisse eamdem attritionem acceptare, tamquam dispositionem congruam ad plures effectus gratiæ, quando concurrunt plura sacramenta; quia licèt sit vnum meritum congruum, multiplicantur tamen actiones sacramentales, quæ sunt causæ condignæ,quatenus continent merita Christi;& ideo non mirum,quòd maneat integra virtus attritionis ad merendam de congruo nouam gratiam cum nouo sacramento; quia sacramentum ipsum, & merita Christi ibi inclusa sunt, quæ de condigno obtinent, vt meritum illud congruum attritionis acceptetur iterum ad nouam gratiam impetrandam. Sic etiam quando Pontifex concedit diuersas Indulgentias confessis, & refectis Eucharistia, visitantibus hanc, & illam Ecclesiam, per diuersas concessiones, tunc vnica Confessio, & Communio sufficit ad lucrandam vtramque Indulgentiam, visitando vtramque Ecclesiam; quia nimirum causa præcipua, & condigna sunt satisfactiones Christi, quæ applicantur, posita illa conditione. Similiter ergo in sacramentis promissa est tanta gratia recipienti cum tali dispositione: poterit ergo eadem dispositio deseruire ad lucrandam vtramque gratiam, quia causa præcipua sunt merita Christi in sacramento contenta, quæ quasi multiplicantur in diuersis sacramentis, & obtinent, quòd eadem dispositio sæpiùs acceptetur ad gratiam sacramentalem de congruo obtinendam.

90. *Instantia.*

Soluitur.

Licèt sit tantum vnum meritum congruum, multiplicantur tamen actiones sacramentales, quatenus illæ causa condigna.

An Sacramentum impeditum ad remißionem venialium, poßit postea, ablato obice, eam conferre.

Dubitatur quartò,an Baptismus dignè susceptus, & causans gratiam,sed habens obicem ad remissionem venialium aliquorum, vel omnium, quia de illis non est dolor, possit postea, ablato obice per pœnitentiam de venialibus,tribuere suum effectum etiam in ordine ad illa. P.Vasquez *disp.*160. *cap.*3. negat omnino, id fieri posse. P. Suarez *vbi supra sect.*4. §. *Dices, quid si prius*, concedit, si auferatur priùs obex, quoad mortalia,& postea quoad venialia, remitti priùs mortalia; & postea venialia virtute Baptismi præteriti,vel omnia simul vel successiuè eo ordine, quo obex in ordine ad ipsa aufertur. Vnde consequenter debet concedere,quòd si ab initio Baptismus habuit effectum quoad sola mortalia, postea ablato obice quoad venialia,habebit effectum quoad illa. Addit tamen,semel collata gratia per Baptismum,licèt postea ablato obice quoad venialia, hæc remittantur virtute Baptismi, non tamen conferri tunc nouum gradum gratiæ ex opere operato virtute Baptismi præteriti; quia ad remissionem

91.

Vasquez. Suarez.

missionem peccati venialis non requitur gratiæ infusio. In quo P. Vasquez non refert fideliter Suarij sententiam: dixit enim, quòd ponit, ablatâ fictione, quæ fuit circa venialia, Baptismum illa remittere, & gratiam ad eorum remissionem conferre; quod vltimum Suarez non dixit, nisi quando simul auferetur obex ad mortalia, & venialia. Sermo autem semper est de venialibus ante Baptismum commissis; nam in ordine ad alia post Baptismum commissa, Baptismus nullam habet efficaciam.

92. *Conclusio. Hanc tenet Suarez.* Hæc secunda sententia mihi magis placet consequenter ad ea, quæ huc vsque dicta sunt. Primam eius partem de remissione eorum venialium, ablato obice, probat Suarez ex eo, quòd Baptismus est regeneratio totalis, & eius gratia est regeneratiua, transmutans hominem in alium, atque adeò ex se delens omnia peccata vitæ anterioris. Cùm ergo, ablato obice, detur gratia sacramentalis, consequens est, vt tunc deleat simul & mortalia, & venialia: vnde consequenter fit, quòd si adhuc non auferatur obex quoad venialia, maneat virtus Baptismi impedita, & suspensa ad causandum eum effectum, vbi primùm auferatur obex ad illum.

93. *Aliter probatur ex efficacitate Baptismi.* Aliter possumus hoc ipsum à posteriori probare ex efficacitate Baptismi; qui licèt inueniat obicem, quando confertur ad remissionem omnium venialium, & ideo non conferat tunc remissionem totius pœnæ: si tamen homo ille statim moriatur, non purgabitur propter peccata præterita in Purgatorio, sed si verè iustificatus est in Baptismo, rectâ ibit in cœlum: æquiparatur enim Baptismus quoad hoc, martyrio, vt diximus in superioribus; & quidem martyr, licèt non remittantur ei omnia venialia in hac vita propter obicem, & carentiam debitæ retractationis, in primo tamen instanti mortis remittuntur, quoad culpam, & totam pœnam extra hanc vitam in virtute martyrij præteriti, & ideo nemo orat pro martyre; & ideo etiam iuxta communem fidelium sensum, qui statim post Baptismum moritur, censetur non indigere suffragiis propter peccata præterita expianda. Manet ergo Baptismo sua vis suspensa, licèt impedita, in ordine ad suum effectum expiationis pœnæ temporalis, quem non potuit præstare propter obicem, & postea præstat. Cur ergo non idem dicemus de effectu remissionis culpæ: ratio enim est eadem, scilicet totalis regeneratio, & ablutio veteris hominis, ad quam non magis spectat tollere reatum pœnæ, quàm reatum culpæ, vt constat: imo credibile est, quando in hac vita propter obicem non sunt remissa venialia ante Baptismum commissa, & remittuntur in altera vita, remitti etiam quoad culpam virtute Baptismi præteriti; nam licèt deberent aliquando remitti propter ius, quod acquisiuit ad gloriam; cùm tamen Baptismus sit titulus proportionatus ad remittenda statim, posità retractatione, & ablato obice, consequens est, vt in primo instanti remittantur virtute Baptismi præteriti, qui sicut retinet virtutem suam in ordine ad remissionem pœnæ, sic debet eam retinere in ordine ad remissionem culpæ.

Licèt martyrium remittantur omnia venialia in hac vita propter obicem, remittuntur in primo instanti mortis quoad culpam, & pœnam in virtute martyrij præteriti.

In hoc æquiparatur Baptismus martyrio.

94. *Solutio argumenti P. Vasquez, Augustin.* Hinc constat solutio ad argumentum P. Vasquez, qui fundatur in eo, quòd Augustinus hunc effectum remittendi venialia Baptismo non tribuit, ablato postea obice, nec poterat tribuere, cùm is effectus non sit necessarius ad salutem. Respondetur tamen, nec Augustinum eum negare, & ex eius verbis suprà sæpe adductis, hunc etiam effectum colligi, cùm *libro illo 6. de Baptismo cap. 5.* efficaciam Baptismi ad remissionem peccatorum fundet in eo, quòd Baptisma illud sanctum est, & ideo *nullius ini-*

quitate minuitur. Vnde colligit, ablato obice, deseruire ad remissionem peccatorũ: sub qua vniuersalitate verborum videtur omnia peccata intelligere, tam venialia, quàm mortalia; numquam enim in sacris litteris dicitur aliquid deseruire, vel dari ad remissionem peccatorum, quod non possit deseruire nisi ad sola mortalia remittenda. Ratio autem illius efficaciæ Baptismi non fuit sola necessitas ad tollendum originale, sed institutio Christi, qui voluit, hominem posse renasci ex aqua, & Spiritu sancto semel, hoc est, deposita tota vita veteri, & eius debitis ac sordibus; vt explicuimus *sect. 3.*

Secunda pars conclusionis, quòd scilicet semel collata gratia per Baptismum, si postea auferatur obex ad remissionem venialium, non oporteat conferri nouum gradum gratiæ sacramentalis ex opere operato, sed remitti peccata ex vi gratiæ sacramentalis antea collatæ, probari potest, tùm quia ad causandam remissionem venialium, non est necesse causare de nouo aliquem gradum gratiæ, neque aliunde sit ratio augendi gratiam sacramentalem semel collatam; alioquin augeretur etiam, quoties ponitur de nouo melior dispositio, quod tamen nemo concedet. 95. *Secunda pars conclusionis probatur.*

Dices, Baptismus non causat remissionem peccati immediatè, sed mediante gratia, quam causat; ergo si ponit nouum effectum remissionis peccati, ponit nouum gradum gratiæ, mediante quo, illam remissionem causet. Respondeo, Baptismum non causare remissionem peccati, nisi mediâ gratiâ tunc, vel antea ab ipso baptismo causata; non est tamen necesse, quòd illum effectum causet mediâ gratiâ de nouo positâ, quando illum effectum causat. Hoc constat in effectu remissionis pœnæ temporalis, quẽ Baptismus, vt vidimus, aliquando non causat in hac vita propter obicem respectu venialium, sed ablato illo obice, in primo instanti separationis animæ causat illum effectum, & tamen tunc nullum nouum gradum gratiæ confert, sed causat illum effectum, mediante gratia sacramentali antea causata ab ipso Baptismo. Sic ergo poterit, ablato obice in hac vita, causare de nouo remissionem venialium absque noua gratia sacramentali, sed mediante gratiâ priùs positâ ab ipso Baptismo, quæ data fuit ad remissionem omnium peccatorum, quantum erat ex se, tàm venialium præteritæ vitæ, quàm mortalium. 96. *Instantiæ.* *Diluitur.* *Potest causari de nouo remissio venialium, absque noua gratia, sed mediante gratia priùs posita.*

Dixi tamen sæpè non dari tunc nouum gradum gratiæ sacramentalis ad eum finem: non enim nego, interuenire semper nouum gradum gratiæ, quoties ponitur effectus ille nouus remissionis venialium. Cùm enim ille effectus ponatur, quando aufertur obex, & hic tollatur per dolorem, & retractationem peccatorum venialium, qui est actus honestus, & supernaturalis, atque adeò meritorius de condigno augmenti gratiæ, cùm sit elicitus ab homine iusto, vt supponimus; consequens est, quòd detur augmentum gratiæ ex opere operantis. Non requiritur tamen, quòd sacramentum Baptismi, ob cuius virtutem fit nunc remissio omnium venialium commissorum ante baptismum, ponat modò aliquem nouum gradum gratiæ, mediante quo ponat illum remissionis venialium. 97. *Aduerte me sic loqui de noua gratia sacramẽtali.*

Dices iterum; ideo baptismus fictè susceptus potest postea, ablato obice, causare remissionẽ peccati, siue mortalis, siue venialis; quia iam fuit acceptatus à Deo determinatè in ordine ad talem effectũ, remissionis omnium peccatorum præteritorum, vt suprà diximus, *n. 78.* sed eodem modo determinatè acceptatur à Deo ad gratiam, qua remittuntur omnia illa peccata; ergo ablato obice ad venialia, poterit ponere gratiam ad remittenda illa ex vi acceptationis 98. *Instantia.*

Diluitur. tionis, qua ad eum effectum acceptatus fuit. Respondeo distinguendo minorem: acceptatur à Deo ad gratiam aliquam determinatam, qua remittantur ea omnia peccata, nego; acceptatur ad gratiam indeterminate maiorem vel minorem secundùm dispositionem, quæ præcedat ipsam gratiam, concedo; hæc autem gratia data iam fuit in nostro casu, quando remissa fuerunt mortalia, & tunc determinata fuit gratia secundùm dispositionem tunc præsentem; atque ideo non manet ampliùs acceptatio baptismi ad vlteriorem gratiam; iam enim data fuit ex vi præcedentis acceptationis gratia debita ad remissionem mortalium, quæ tunc ponitur, & ad remissionem venialium, quæ postea ponetur ex vi illius gratiæ, quando auferetur obex.

SECTIO VI.

An alia omnia Sacramenta fictè suscepta causent gratiam, ablato obice.

99. *Varia sententia.* Soto. Vasquez. Durand. Maior. Couarru. Vasquez. Paludan. Sylvester. Caietan. Petr. de Soto. S. Thom.

VAriæ sunt Theologorum sententiæ. Prima docet, nulli sacramento præter Baptismum competere eam efficaciam gratiæ, ablato postea obice. hanc tenent Soto *in 4. dist. 6. q. 1. art. 8.* & Vasquez *disp. 171. c. 2.* Secunda sententia docet, competere etiam sacramento Pœnitentiæ. Ita Durandus *in 4. dist. 4 q. 4. n. 8. & dist. 67. q. 13. n. 7.* Tertia sententia id tribuit omnibus, & solis Sacramentis imprimentibus characterem. hanc tenent, Maior, Couarruuias, & alij, quos affert Vasquez *loco citato cap. 1.* Quarta sententia addit Pœnitentiam iis tribus Sacramentis, quæ imprimunt characterem. Hæc tribuitur Paludano & Syluestro apud eumdem Vasquez ibi. Quinta sententia id affirmat de omnibus sacramentis nouæ Legis: quam docet Caietanus *tom. 1. Opusculorum tract 5. q. 5. §. Communis autem*; Petrus de Soto de institutione Sacerdotum *Lect. 5. de Baptismo*: qui eam tribuunt S. Thomæ *in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. quæstiuncula 1.*

100. *Probabilior sententia.* Suarez. Coninch. *Probatur primo de sacramento Pœnitentia.*

Sexta sententia probabilior id tribuit omnibus Sacramentis, vnâ exceptâ Eucharistiâ. Hanc tenet Suarez *d. disp. 28. sect. 6.* & infrà *disp. 63. sect. 8.* Coninch *q. 62. art. 1. dub. 5.* & alij. Probari potest primò de sacramento Pœnitentiæ, supponendo, illud posse esse in aliquo casu validum, & informe, vt probabimus agentes de illo sacramento in particulari. Quo supposito, consequenter fatendum est, illa peccata, quæ quis validè confessus est, remitti postea ablato obice virtute Clauium per absolutionem præteritam: alioquin illa peccata nunquam remitterentur virtute Clauium, nisi indirectè, & per accidens cum aliis in Confessione sequenti; quod dici non potest: omnia enim peccata mortalia, quæ ab Ecclesia non remittuuntur directè, debent ei subiici, vt remittantur directè, illa autem peccata semel explicita in Confessione valida, non subiiciuntur iterum Ecclesiæ iudicio; ergo debent remitti virtute Clauium per absolutionem præteritam, vbi primùm auferatur obex.

101. *Confirmatur, neque enim pœnitentia est minus necessaria ad remissionẽ peccati mortalis post baptismum, quàm baptismus ad remissionem peccatorum ante baptismum.*

Confirmatur primò, quia non est minùs necessarium sacramentum Pœnitentiæ ad remissionem peccati mortalis post baptismum commissi, quàm sit baptismus ad remissionem mortalis commissi ante baptismum: nam sicut ad hoc remittendum requiritur baptismus in re, vel in voto; sic ad remittendum illud requiritur sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto; ergo sicut baptismus ablato obice, remittit priora peccata; sic sacramentum Pœnitentiæ remittit, sua, ablato obice. Nulla certè ratio excogitari potest ad negandum hoc de sacramento Pœnitentiæ, si concedatur de Baptismo, & supponatur sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe: nam sicut homo posset postea iustificari per contritionem, vel Confessionem sequentem, & consequi indirectè remissionem illorum peccatorum, quæ confessus est in Confessione præterita: sic post baptismum fictè susceptum posset postea iustificari per contritionem, vel confessionem peccatorum sequentium, in qua iustificaretur, & remitterentur indirectè peccata commissa ante Baptismũ. Nec est magis necessarius effectus Baptismi ad salutem, quàm effectus Pœnitentiæ homini lapso post baptismum; nam sine gratia sacramenti Baptismi esset adhuc homo per Baptismum capax aliorum sacramentorum, per quæ posset acquirere gratiam: non ergo apparet, cur Baptismus habeat efficaciam, ablato obice, & non Pœnitentia.

101. *Confirmatur secundò ex eo quòd baptismus sublato obice conferat etiã effectus non necessarios ad salutem qualis est remissio pœnæ temporalis.*

Confirmatur secundò, quia baptismus, ablato obice, confert, vt vidimus, non solùm effectum necessarium ad salutem, sed etiã alios non necessarios, qualis est remissio totius pœnæ temporalis, quam tribuit etiam post mortem ei, qui tempore baptismi habebat obicem peccati venialis non retractati, ergo non deberet negari hæc efficacia sacramẽto Pœnitentiæ ex eo, quòd eius effectus non esset necessarius ad salutem. Vnde obiter infero, sacramentum Pœnitentiæ in prædicto casu non solùm conferre, ablato obice, remissionem mortalium, sed etiam venialium, quæ fuerunt clauibus subiecta in illa Confessione, & propter obicem non potuerunt remitti. Est tamen differentia, quoad hoc, inter Baptismum, & Pœnitentiã; quòd Baptismus, vt vidimus, potest aliquando habere obicẽ solùm ad remittenda venialia, & non ad mortalia; qua postea poterit remittere venialia seorsim, ablato obice, qui eorum remissionem impediebat. At verò sacramentũ Pœnitentiæ non potest habere obicẽ in ordine ad sola venialia; nam si pœnitens non habet mortalia, & confitetur venialia cũ dolore de illis, quæ cõfitetur, statim remittentur; si verò absque dolore, non erit Cõfessio de illis valida, atque adeò nec postea, ablato obice, causabit effectũ. Necesse ergo est, quoties illud sacramentum est validum, & informe, quòd id sit ratione alicuius mortalis, de quo pœnitẽs inuincibiliter non dolet, & ideo nõ potest tolli illud peccatum, donec postea auferatur obex per retractationem illius; & tunc remittentur etiam peccata venialia clauibus subiecta; non tamẽ remittẽtur seorsim, sed simul cum peccato mortali; atque adeò nunquam remittentur per sacramentum Pœnitentiæ absque noua infusione gratię sacramentalis; licèt id dixerimus fieri posse virtute Baptismi quãdo auferetur postea eius obex ad venialia. Quamuis ergo Augustinus de solo Baptismo explicitè loquatur, ex iis tamen, quę tradit de Baptismo, colligimus idem dicendum de sacramento Pœnitentiæ; imò licèt de Baptismo nihil dixisset, adhuc ex institutione sacramenti Pœnitentiæ colligi posset hæc efficacia, supposito quòd Christus noluit obligare ad bis cõfitenda, & subiicienda clauibus eadem peccata; & aliunde voluit, quòd omnia peccata mortalia subiicerentur iudicio Ecclesiæ, vt ab ea directè soluerentur, ex his enim colligitur, vt diximus, quòd absolutio valida, & informis habeat postea suum effectum circa peccata validè subiecta clauibus.

Ex his qua dixit Augustinus de baptismo colligitur idem dicendum de sacramento Pœnitentia.

103. *Idem dictum videtur de aliis Sacramentis.*

Nunc iam ex his possumus gradum facere ad alia sacramenta, in quibus videtur etiam similis ratio procedere. Nam sicut per Baptismũ voluit Christus subuenire necessitati, & infirmitati humanæ aliquo remedio suaui, & ex se efficaci contra peccatum originale, & alia omnia commissa ante baptismum, sic

sic per Confirmationem voluit subuenire eidem infirmitati humanæ, vt roboretur homo ad profitendam Fidem, & strenuè præliandum in Christi militia per vires ac robur Spiritus sancti, qui datur in illo sacramento; item per sacramentum Ordinis voluit subuenire hominibus remedio etiam suaui, & efficaci, vt sanctè, ac dignè ministrarent in domo Dei, &c. ergo sicut remedium Baptismi impeditum obice retinet suam efficaciam ad præstandos suos effectus etiam non necessarios ad salutem, quando aufertur obex, non est cur id negemus de Confirmatione, & Ordine. Sicut enim per susceptionem Baptismi acquirit homo ius ad illam quasi plenariam indulgentiam peccatorum præteritorum semel consequendam, cùm primùm auferatur obex: sic per susceptionem Confirmationis, vel Ordinis acquirit ius ad illa priuilegia, & quasi facultates consequendas, cùm primùm fuerit ablatus obex. Cur enim minùs in his, quàm in illo?

104. *Non satisfacit responsio Vasquez.* Nec satisfacit responsio P. Vasquez vbi suprà, *n.* 15. dicentis, quòd ex vi sacramenti susceptibus darentur quidem postea, ablato obice, homini iustificato auxilia ad finem sacramenti, v. g. ad profitendam Fidem, ad dignè ministrandum, &c. non tamen gratia habitualis ex vi sacramenti præteriti. Hoc, inquam, non satisfacit, tùm quia sacramenta non afferunt eiusmodi auxilia, nisi media gratia habituali, quam conferunt, vt diximus suprà *disput. 4. sect. 3.* tùm etiam, quia Baptismus ablato obice, non solùm confert auxilia ad legem Christi obseruandam, sed etiam gratiâ habitualem, ex qua oriantur eiusmodi auxilia; ergo & illa alia sacramenta debent eodem modo conferre non sola auxilia, sed & gratiam, quæ dat ius radicale, & intrinsecum ad ea auxilia.

105. *Idem probatur in Extrema vnctione.* Hinc rursus probari potest eadem efficacia in Extrema-vnctione, & Matrimonio; nam Extrema-vnctio instituta est ad subueniendum fragilitati hominum morbo graui periclitantium, atque ideo dat ius ad auxilia illi necessitati proportionata; quare si propter obicem non potest dare suum effectum, quando confertur; congruum videtur, vt ex vi sacramenti susceptibus acquisitum sit ius ad illum effectum, & priuilegium obtinendum postea ablato obice. Adde, illud sacramentum ex sua institutione habere vim ad remittenda aliquando peccata, vt colligitur ex verbis formæ: *Indulgeat tibi Deus, quidquid peccasti*, &c. & dicemus infrà tract. de Pœnitentia. Si ergo propter obicem non potest tunc ponere hunc effectum, videtur quòd illum ponat postea, ablato obice, sicut Baptismus, qui ponit postea remissionem peccatorum: imò sicut de Baptismo diximus, successiuè remittere peccata venialia etiam post mortalia, si successiuè tollatur obex ad eorum remissionem post ablatum obicem ad remissionem mortalium: sic videtur dicendum de Extrema-vnctione propter eamdem rationem; cur enim minor sit eius efficacia quoad hoc, quàm Baptismi, cùm id non oriatur in Baptismo ex necessitate talis effectus ad salutem, vt vidimus? Differt tamen à Baptismo, quòd hic affert remissionem peccatorum plenam, etiam quoad totam pœnam, quam non affert Extrema-vnctio, quia non est regeneratio, sed iuxta regulam à Deo statutam, & mensuram dispositionis.

106. *Eadem ratio valet pro Matrimonio.* Denique de Matrimonio fieri potest eadem ratio, cùm hoc sacramentum à Christo sit etiam institutum ad subueniendum fragilitati hominum, vt possint sanctè, & laudabiliter onera eius status sustinere, eiusque obligationibus satisfacere. Acquirit ergo homo ex vi sacramenti susceptibus ius ad illa priuilegia, & auxilia obtinenda, ablato obice, sicut in aliis sacramentis suprà positis. Addunt tamen consequenter, & meritò aliqui, hoc intelligi, si obex Extremæ-vnctionis auferatur durante adhuc illa necessitate ægritudinis periculosæ, aut obex matrimonij, perseuerante eodem matrimonio. Ita Suarez, & Coninch locis citatis; quia cessante omnino necessitate, videtur cessare efficacia, quæ ad subueniendum illi necessitati data fuerat.

107. *Obijcitur primò de sacramento Eucharistiæ.* Obijcies primò, eamdem rationem videri procedere de sacramento Eucharistiæ, quod tamen in conclusione excluimus ab hac regula; nam illud etiam institutum est ad subueniendum fragilitati hominum contra vim innatam fomitis, & contra tentationes, iuxta id, quod canit Ecclesia: *Dedit fragilibus corporis ferculum*, &c. Acquirit ergo homo ex vi sacramenti susceptibus ius ad illa subsidia, & auxilia consequenda, cùm primùm ablatus fuerit obex, durante eâdem necessitate, quæ quidem semper durat in hac vita.

108. *Respondetur.* Respondetur, rationem præcipuam ad eam efficaciam tribuendam aliis sacramentis, fundari quidem in eo, quòd fuerint instituta ad subueniendum homini in ordine ad talem, vel talem finem, debere tamen intelligi iuxta subiectam materiam, tali scilicet modo institutionis, nempe cum impotentia ad illa sacramenta reiteranda, vt constat in Baptismo, Confirmatione, & Ordine, quibus character imprimitur: Extrema item Vnctio, & Matrimonium, licèt non imprimant characterem, non possunt tamen reiterari, durante eâdem ægritudine, & eodem coniugio: ideo ad obtinendum finem intentum subueniendi homini in tali necessitate, oportebat dare talem efficaciam sacramentis: quod quidem in Eucharistia non procedit, quæ ex sua institutione reiterari potest, etiâ intra eamdem diem sæpius, si non obstet prohibitio Ecclesiastica; quare non fuit necessaria hæc efficacia Eucharistiæ ad consequendum eius finem subueniendi fragilitati hominum. Aliunde verò eiusmodi efficacia afferret secum absurda non exigua; quòd scilicet Sacerdos sacrilegè celebrans per totam vitam ad finem sacrilegum veneficij, incantationis, &c. si in fine vitæ cum remissa attritione confiteretur, deberet recipere augmentum gratiæ ex opere operato correspondens illis omnibus communionibus; vnde fieret repentè sanctissimus propter plurima sacrilegia commissa, & eò sanctior, quò plura fuissent sacrilegia; & multò sanctior, si singulis diebus contra leges Ecclesiæ decies, vel centies celebrasset; quod ex se incredibile apparet. *Multa deinde sequerentur absurda.*

109. *Instabis.* Dices, sacramentum etiam Pœnitentiæ ex sua institutione est reiterabile, sicut Eucharistia, & tamen illud admittimus dare suum effectum postea ablato obice. *Respondeo.* Respondetur, in primis in eo sacramento non reperiri illa inconuenientia, quæ in Eucharistia; nam ex sacrilega eius receptione non habebitur vllus fructus postea; suppono enim non esse validum, quoties in eo mortaliter peccatur. Deinde, licèt sit reiterabile, non est tamen obligatio reiterandi illud circa eadem peccata semel validè subiecta clauibus. Vnde si non daret postea effectū, ablato obice, illa peccata non remitterentur directè per claues Ecclesiæ, neque esset obligatio ea confitendi ad hunc finem, quod ex vi præsentis institutionis videtur absurdum. Et licèt circa venialia non esset inconueniens, quòd non remitterentur directè per claues Ecclesiæ, congruum tamen videtur, quòd illa, quæ quis confessus est in sacramento valido, remittantur postea, ablato obice; quia cùm iam delata fuerint ad iudiciū Ecclesiæ, & super his prolata fuerit ab Ecclesia valida sentētia, & imposita

pœnitentia, non est necesse, vt puniat bis propter eadem peccata, nec cognoscat iterum de eadem causa, sed quòd sustineatur prior sententia, quæ valida fuit; & oblato impedimento, mandetur exequutioni, cùm ex hoc nullum sequatur inconueniens, sicut sequetur in Eucharistia.

110. *Obiectio.* Obiici potest secundò; Sacramenta non causant, nisi quod significant: sunt enim signa practica gratiæ, vt in superioribus dictum est; sed sacramenta non significant illum effectum vt futurum, sed vt præsentem; ergo non causant illum postea, ablato obice. *Responsio* Respondetur, sicut Baptismum, quia est institutus per modum regenerationis, colligitur ab Augustino habere illam vim causandi, ablato obice, atque adeò institutum esse ad id significandum: sic de aliis sacramentis ex peculiari eorum fine colligitur, instituta esse ad operandum etiam ablato obice, & per consequens ad id significandum; licèt id non euidenter, sed probabiliter ex eorum institutione colligatur.

111. *Obiectio vltima.* Obiicies vltimò: si Extrema-vnctio potest causare postea, ablato obice, suum effectum, sicut Baptismus; ergo sicut Baptismus aliquando post mortem causat aliquam partem sui effectus, nempe remissionem totius pœnæ, quia tunc aufertur obex, vt suprà vidimus; Extrema-vnctio post mortem causabit eumdem effectum remissionis totius pœnæ, cùm tunc per retractionem totius culpæ auferatur obex ad eum effectum, atque adeò omnis, qui recipit illud sacramentum in statu gratiæ, liberabitur ab omni pœna, saltem peccatorum precedentium, sicut qui baptizatur. *Responsio. Extrema vnctio non ordinatur ad remissionem totius pœnæ sicut Baptismus.* Respondetur negando sequelam; quia licèt Extrema-vnctio ordinetur etiam ad remissionem peccatorum, non tamen ad remissionem totius pœnæ debitæ, sicut Baptismus, sed ad remissionem culpæ, posita retractione, & alicuius etiam fortasse pœnæ. Vnde fatemur, ablato obice, post mortem ad remissionem venialium præteritorum per eorum debitam retractionem poni effectum remissionis culpæ, virtute etiam sacramenti Extremæ-vnctionis, non tamen remissionem totius pœnæ; quia ad hunc effectum determinatè non est institutum illud sacramentum.

SECTIO VII.

Quæ, & qualis intentio requiratur in suscipiente Sacramentum.

112. *Nota hic sermonem esse de adultis.* NOtandum primò, sermonem esse de adultis; nam in paruulis certum est, non requiri eorum consensum, vel intentionem ad valorem eorum sacramentorum, quorum ipsi capaces sunt. Quod in particulari de Baptismo tractari solet infrà *q.68. art. 9.* vbi probatur valor Baptismi paruulorum. Videatur Vasquez *ibi disp. 154.* & Card. Bellarm. *tom. 2. lib. 1. de Baptismo.* De Sacramentis etiam Confirmationis, & Ordinis hoc ipsum tradunt Theologi, valida esse, si paruulis ministrentur. De Eucharistia autem certum est, quòd sit sacramentum ante recipientis consensum; dabit etiam fructum gratiæ paruulis, si illis posset dari; propter alia tamen inconuenientia prohibitum est ab Ecclesia illam paruulis ministrare. Rationem verò, cur in paruulis non requiratur consensus ad valorem sacramenti, sicut in adultis, infinuauimus suprà. Denique quod dicitur de paruulis, dici debet de perpetuis amentibus, qui nunquam vsum rationis habuerunt, & idcirco æquiparantur paruulis, quoad omnia.

Vasquez. Bellarmin.

113. Notandum secundò, in sacramento Eucharistiæ non requiri intentionem, aut consensum suscipientis ad valorem sacramenti; cùm enim illud sacramentum non consistat in vsu, sicut alia, sed sit permanens, & ante ipsam sumptionem sit verum sacramentum, parum refert, quòd habeat, vel non habeat intentionem, qui illud suscipit. An verò requiratur eiusmodi intentio suscipientis, vt sacramentum illud conferat suum effectum, statim dicemus. *Nota secundò in Eucharistia nil requiri in intentione suscipientis, vt patet.*

Prima ergo sententia fuit Baptismum esse validum, licèt, qui baptizatur, corde dissentiat, dum tamen ore dicat se consentire. Hanc docuit Glossa in cap. *Maiores*, de Baptismo. Secunda sententia est Caietani *infrà q.68. art.7.* qui docet, solùm requiri ad valorem Baptismi, quòd ille, qui baptizatur, non habeat voluntatem contrariam, etiamsi non habeat, vel habuerit vnquam voluntatem Baptismi recipiendi; addit tamen Caietanus, accidere non posse, vel certè rarissimè, quòd qui accedit ad Baptismum, non habeat voluntatem Baptismi, vel certè voluntatem contrariam. Eamdem sententiam sequi videtur Ledesm. *in 4. 1. p. q. 9. art. 7.* 114. *Prima sententia.* Glossa. Caietan. *Secunda sententia.* Ledesma.

Communis, & vera sententia Theologorum tenet, requiri ad valorem sacramenti consensum positiuum adulti, qui illud recipit. Hanc docent Theologi omnes cum S. Thoma *d. q.68. art.7.* quos congerunt, & sequuntur Suarez *in præsenti disp. 14. sect.* Vasquez *disp. 157. cap. 2.* & alij omnes. 115. *Communis & vera sententia requirit consensum positiuum adulti.* Suarez. Vasquez.

Probatur primò ex Conciliis, in quibus ad baptizandum eum, qui incidit in amentiam, vel perdidit vsum sensuum, semper exigitur, quòd antea voluntatem Baptismi habuerit. Sic habetur in Concil. Carthaginensi *3. cap. 34.* his verbis: *Ægrotantes, si pro se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium hi, qui sui sunt, dixerint, baptizentur.* & in Concil. Arausiaco *1. cap. 12. Obmutescens baptizari, aut Pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet.* In quibus locis licèt nó dicatur expresè, non valere Baptismum absque illa voluntate præterita, id tamen videtur omnino supponi, cùm eâ solùm conditione posità, permittitur baptizari ægrotus; in quo etiam sensu loqui videtur August. *lib. 4. de Baptismo, cap. 24. si pro eo* (inquit) *qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet; ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet; ætatem habet, ipse pro se loquatur.* Denique hoc ipsum vt regula seruanda traditur in Rituali Romano Pauli V. in Rubricis de Baptismo adultorum; vbi prohibetur baptizari eum, qui, cùm aliquando habuerit vsum rationis, ante amentiam nunquam ostendit voluntatem, aut petitionem Baptismi. *Probatur primò ex Concilio.* Concil. Carthag. Conc. Arausiac. August. Rituale Rom.

Probatur secundò specialiter de Matrimonio; quia cùm sit contractus humanus obligationem mutuam inducens, id absque voluntate se obligandi fieri non potest. Item sacramentum Pœnitentiæ, cùm sit iudicium includens accusationem, qua reus se coram legitimo iudice accusat, & vult sententiam accipere, non potest consistere, absque pœnitentis voluntate. Baptismus deinde, Confirmatio, & Ordo, quæ tria sacramenta imprimunt characterem indelebilem, si absque omni voluntate recipientis conferrentur, obligarent illum inuitum ad statum, vel legem, quam amplecti noller, maneremque contra suam voluntatem subditus Ecclesiæ, qui id non vellet; qua ratione vtitur Innocent. III. in cap. *Maiores*, de Baptismo; ad probandum, Baptismum contra voluntatem recipientis collatum, non esse validum. Denique Extrema-vnctio, cùm afferat etiam sanctitatem internam, quam Deus inuitis non confert, congruenter requirit ex parte accipientis voluntatem, qua accepter illud ius, & velit consecrari ac sanctificari peculari illo ritu. 116. *Probatur specialiter de Matrimonio. Del pœnitentiæ probatur.* *Item de alijs sacramentis.* Innoc. III.

Qualis

Qualis autem debeat esse illa voluntas, statim explicabitur.

117. *Arguit Vasquez contra Caietanum.* Arguit deinde P. Vasquez *n.* 4. contra Caietanum, quia supponit falsum non posse de facto accidere, adultum baptizari nec consentientem nec dissentientem, sed neutram voluntatem habentem: hoc, inquâ, probat Vasquez esse possibile, tum quia posset adultus baptizari, dum dormit, aut dum amens factus est, cùm tamen ante somnum, vel amentiam nihil cogitasset aut voluisset circa Baptismum; tam quia etiam dum aduertit, se baptizari, posset eam actionem externam permittere; interius tamen nec consentire, nec dissentire Baptismo, vt sacramentum est. Cæterum Caietanus non dixit (vt supponit Vasquez) illum casum accidere non posse, sed vel non posse, vel saltem rarissimum esse; quod quidem negari non potest; nunquam enim baptizatur adultus, dum dormit, aut non explorato priùs eius consensu: si autem in amentiam incidit, rarissimum esse potest, quod priùs non habuerit vel voluntatem Baptismi, vel aliam contrariam; est ergo rarissimus casus illeis voluntatis in statu neutro, provt dixit Caietanus.

118. *Obiicitur primum Innocentius.* Nunc tamen respondeamus ad argumenta, quæ pro eius sententia fieri solent. Primò obiicitur Innocentius III. in dicto cap. *Maiores*, de Baptismo; qui solùm videtur petere ad valorem Baptismi, quòd adultus non habeat voluntatem repugnantem. Sic enim post longam disputationem concludit: *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non inuenerit*; ergo si neutram habeat voluntatem, Baptismus erit validus.

119. *Respondetur.* Respondetur, imò ibi Pontifex semper exigit consensum positiuum ad valorem Baptismi; nam in verbis proximè præcedentibus, postquam dixit, dormientes, & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent, si baptizentur, characterem non suscipere sacramenti; addit de aliis. *Secus autem si priùs Catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Vnde tales* (qui scilicet priùs habebant tale propositum) *in necessitatis articulo consueuit Ecclesia baptizare*; & statim concludit, verbis suprà positis: *tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio*, &c. Cur autem non meminerit tertij status eorum, qui priùs neutram voluntatem habuerunt? P. Suarez dicit, ideo id fecisse, quia moraliter loquendo, adultus qui non consentit, resistere censetur, & inuitus pati. Quam quidem regulam applicatam ad præsentem materiam, veram existimo: agimus enim de Baptismo, in quo qui baptizatur, subit obligationem legis Ecclesiasticæ, & fit subditus Ecclesiæ, atque ad multa se obligat, ad quæ antea non tenebatur. Ad eiusmodi autem obligationes ille qui adultus est, & dominus suæ voluntatis, atque adeò possidet suam libertatem, semper censetur inuitus, dum positiuè non se obligat, & consentit, quia semper censetur esse in voluntate habituali retinendi suam libertatem, sicut habet similem volũtatem retinendi res alias suas. Meritò ergo Innocentius dixit, tunc imprimi characterem Baptismi, quãdo obex contrariæ voluntatis non inuenitur, quia nimirum *contraria voluntatis* appellatione intelligitur voluntas actualis, vel etiam habitualis, qualẽ habent omnes, qui suæ libertati non volunt positiuè renuntiare.

120. *Obiicitur secundo.* Secundò obiicitur, quia in paruulis inuenitur Baptismus validus absque eorum consensu; ergo & in adulto esse posset; nam sacramentum semper debet constare eisdem partibus. *Respondetur.* Respondetur ex dictis negando consequentiam. Ad probationem dicimus, hoc sacramentum semper habere easdem partes, formaliter loquendo, scilicet materiam, formam intentionem ministri, & consensum baptizati, si est, vel fuit capax illum præstandi. Cur autem magis requiratur hic consensus in adulto, quàm in paruulo, diximus iam in superioribus.

121. *Tertiò obiicitur decretum Eugenij IV. Eugen. IV. Responsio.* Tertiò obiicitur decretum Eugenij IV. in Concilio Florentino, dicentis, sacramenta tribus perfici, materiâ, formâ, & ministro habente debitam intentionem; in quibus non numerauit intentionem suscipientis. Respondetur, illam subintelligi ex parte materiæ: v. g. in Baptismo materia proxima est ablutio, non quæcumque, sed hominis viui; alioquin non est materia debita. Sic etiam est ablutio hominis volentis, si habet proptiam voluntatem; alioquin non erit debita materia. Noluit autem Pontifex fortasse explicare nominatim illam intentionem, cùm non sit vniuersaliter requisita in omni sacramento; tum quia in Eucharistia non requiritur talis intentio ad valorem sacramenti; tum quia in paruulis non reperitur, vt diximus.

122. *Obiectio quarta. Responsio.* Quartò obiicitur vsus fidelium; solet enim dari Extrema-vnctio iis, qui rationis vsum subito morbi impetu perdiderunt; nec antea illud sacramentum petierant. Respondetur, præcessisse quidem voluntatem; qui enim Christianus est, & vult in Ecclesia Catholica viuere, & mori, vult etiam eius sacramentis debito tempore iuuari; quam voluntatem Ecclesia præsumit de omnibus, qui signa pœnitentiæ suo tempore exhibuerunt.

123. *Instantia. Probatur.* Sed contrà obiici potest quintò; ergo ex illa simili voluntate generali poterit homini in tali articulo constituto exhiberi absolutio sacramentalis, licèt nulla signa doloris exhibeat, aut eiusmodi absolutionem proximè petierit. Probatur sequela; quia ad absolutionem in tali articulo impendendam, non exigitur, quòd explicitè confiteatur; sufficit quòd ostenderit voluntatem confitendi, vt suppono, ex sententia communi approbata in nouissimo Rituali Rom. Pauli V. Hanc autem voluntatem censetur habere omnis Catholicus non minùs, imò magis, quàm Extremæ-vnctionis: ergo sicut propter illam voluntatem præcedentem potest dari validè Extrema-vnctio, sic etiam poterit absolutio sacramentalis.

124. *Respondetur. Ratio differentiæ.* Respondeo negando sequelam. Requiritur enim ad sacramentum Pœnitentiæ voluntas magis propinqua, & specialis, quàm ad Extremam-vnctionem. Ratio autem differentiæ est, quòd sacramentum Pœnitentiæ, vt diximus, continet iudicium, in quo Sacerdos profert sententiam vt iudex, ad quod requiritur, quòd accusator, vel reus detulerit causam ad iudicium; non potest enim iudex inchoare ex se iudicium, sed ad instantiam partis. Quando ergo pœnitens potest, debet se explicitè accusare; quòd si hoc non possit, debet saltem implorare officium iudicis, ostendendo voluntatem confitendi; per hoc enim iam inchoat iudicium eo modo, quo potest, in quo est differentia à sacramento Extremæ-vnctionis, & aliis similibus, ad quorum valorem sufficeret voluntas interna, etiam si exteriùs non ostenderetur; at verò ad sacramentum Pœnitentiæ non sufficit talis voluntas interna, sed requiritur petitio, seu manifestatio exterior, quia hoc sacramentum est iudicium externum, in quo sicut sententia debet exteriùs proferri, sic pœnitens debet exteriùs recurrere ad iudicium; & hoc quidem post commissa peccata, à quibus absoluendus est. Non ergo sufficit illa voluntas generalis, quam quisque habet, quando baptizatur, susciendi omnia sacramẽta suo tempore, tum quia illa voluntas non fuit post peccata commissa; tum etiam, quia illa est voluntas interna,

quam arguitiuè colligimus ex aliis operibus hominis Christiani; non tamen est actio externa iuridica, qua recurat ad officium iudicis implorandum, & qua reddatur sensibilis dolor internus de peccatis, qui cùm sit pars sacramenti, debet fieri sensibilis per aliquam actionem externam sensibilem manifestatiuam illius doloris, qualis actio non est solùm esse Christianum, vt constat.

125. *Obiectio sexta.* Sextò obiici potest; si ad valorem Extremæ-vnctionis, & aliorum similium sacramentorum sufficiat voluntas illa generalis, qua ex vi professionis Christianæ censetur aliquis velle recipere sacramenta: ergo eadem sufficiet ad Eucharistiam suscipiendam cum fructu; atque adeò si aliquis casu comedat hostiam consecratam, nescíens, esse consecratam, sed putans esse panem communem, recipiet tamen fructum sacramenti propter voluntatem illam generalem antecedentem.

126. *Respondetur.* Respondeo, sufficere quidem illam voluntatem generalem sicut ad Extremam-vnctionem, sic etiam ad Eucharistiam in mortis articulo cum fructu suscipiendam; & ita de facto datur iis, qui vi morbi subitò correpti, rationis vsum amiserunt, quando id absque irreuerentiæ periculo fieri potest, atque etiam amentibus in eodem articulo, quando antea rationis vsum aliquando habuerunt, & non constat eos esse in statu peccati. Negamus tamen, quando casu aliquis comedat hostiam consecratam pro pane communi, accipere eum effectum sacramenti.

Rationem affert Vasq. Vasquez. Rationem assignat P. Vasquez *tom. 3. in 3. part. disput. 211. cap. 2. num. 7.* quod homo in prædicto casu habet voluntatem positiuam contrariam non suscipiendi sacramentum, quando comedit illam hostiam; nam eo ipso, quòd existimat esse panem communem, & vult illum sumere vt communem panem, habet voluntatem contrariam manducationi sacramentali. Hæc tamen ratio non videtur sufficiens, quia posset homini dormienti in os immitti hostia consecrata, vel calix consecratus, ipso nullam prorsus voluntatem habente, nec sentiente, imò & ignorante ipso, qui daret, illam esse materiam consecratam; in quo casu adhuc non haberet effectum sacramentum; ergo non oritur ex voluntate contraria, sed ex defectu intentionis sumendi sacramentum.

Sed non videtur sufficiens.

127. *Ratio ex dictis colligitur.* Ratio ergo ex dictis videtur esse, quòd homo Christianus ex vi illius voluntatis generalis vult quidem sumere sacramenta more Christiano, quando scilicet debito tempore Christianis dari solent, atque ideo habuit iam voluntatem accipiendi Extremam-vnctionem, & Eucharistiam in mortis periculo, vel etiam Eucharistiam aliis temporibus, quando Christiano more ei daretur; ille autem alius nunquam habuit voluntatem suscipiédi sacramentum, quando comederet more communi cibos profanos; atque ideo illa susceptio Eucharistiæ, vt talis, non est ei vllo modo voluntaria aut volita, ideo non causat effectum sacramentalem in ipso. Sicut etiam propter eamdem rationem esset inualidus Ordo, qui homini dormienti daretur, vel ei, qui post vsum rationis in amentiam incidit; quia nimirum voluntas generalis, quam priùs habuit suscipiendi omnia sacramenta, sed ea solùm quæ Christianis communiter dari solent tanquam remedia communia, provt dari solent Eucharistia & Extrema-vnctio, non verò sacramentum Ordinis; ideo non habet vllam voluntatem circa illud sacramentum. Sic etiam non habet voluntatem circa sacramentum Eucharistiæ suscipiendum, quando casu accipit illud pro cibo aut potu communi; & ideo etiam caret effectu in eo casu.

Septimò obiici potest: si sufficit illa volunias generalis ad valorem Extremæ-vnctionis, sufficiet etiam ad valorem Baptismi; atque ideo qui nihil cogitauit de Baptismo in particulari, habuit tamen animum procurandi salutem, & benè operandi; poterit postea, si sensibus, aut rationis vsu destituatur, baptizari, etiamsi nihil vnquam de Christiana fide audiuisset. 128. *Obiectio septima.*

129. *Responsio Coninch.* P. Coninch *in præsenti q. 64. art. 8. dub. 5. n. 103.* dicit, eum, qui habet attritionem de peccatis, quatenus iis meremur pœnas inferni, aut excludimur à gaudiis cœlestibus, censeri petere implicitè baptismum, etsi de eo nihil vnquam audierit; quia ille dolor includit virtuale propositum seruandi omnia præcepta ad talem finem necessaria, quorum vnum est præceptum suscipiendi baptismum. Hæc doctrina adeò generalis, & lata mihi difficilis est; quia ex ea sequitur primò, Iudæos omnes, qui legem Moysi seruabant, antequam illis Euangelium prædicaretur, potuisse dormientes validè baptizari, qui habuerant propositum seruandi omnia præcepta Diuina, quorum vnum erat iam de suscipiendo baptismo. Secundò, eos infideles, qui habent ignorantiam inuincibilem veræ fidei, posse etiam dormientes, vel certè si in phrenesim inciderint, baptizari; habuerant enim fortasse desiderium procurandæ salutis suæ, & faciendi quod ad ipsam necesse esset; quæ tamen absurda esse constat. Requiritur ergo ad baptismum voluntas aliqua magis specialis. *Hæc doctrina generalis difficilis ob.* *Requiritur ad baptismum voluntas aliqua magis specialis.*

Rationem huius necessitatis indicat Suarez *d. disp. 14. sect. 2. post medium*, scilicet quia *Baptismus est ianua ad Ecclesiam, & in eo fit prima solemnis professio fidei, & legis Christi.* Quam rationem possumus ampliùs explicare, & simul ostendere differentiam à voluntate illa generali, quam aliquis habet eo ipso, quòd est Catholicus, & diximus sufficere ad suscipiendam postea validè Extremam-vnctionem, & cum fructu Eucharistiam. Nam ille volendo in religione Catholica viuere & mori, vult more Catholicorum gubernari, & eorum ritus recipere, inter quos est ritus dandi talia sacramenta infirmis, atque adeo sufficienter videtur velle ea sacramenta suo tempore recipere. Qui autem Iudæus erat, profitebatur quidem Iudaismum, & iuxta illius regulas, & ritus viuere, ac gubernari volebat, quia illam religionem iam examinauerat, & secure se illius legibus committebat: nihil autem cogitauerat de lege Euangelica, & ideo non proponebat, aut volebat vti eius ritibus & legibus; quamuis enim in communi proposito habebat seruãdi omnia præcepta Dei, & per consequens implicitum suscipiendi baptismum Christi, si esset præceptum illius: hoc tamen debebat intelligi, præuio debito examine de veritate Euangelij, sine quo examine non poterat obligari ad illud recipiendum; quare non poterat ex vi illius voluntatis Iudæus dormiens baptizari, cùm neque etiam implicitè voluisset recipere baptismum, nisi præuio priùs examine de illius veritate, & necessitate. Sic etiam Gentilis, qui diceret: Ego volo audire Catechismum; & postea, si conuictus fuero, & placuerit mihi fides Christiana, baptizabor; hic (inquam) non censeretur Catechumenus, nec baptizaretur ex vi solius huius voluntatis, quia nondum habuit voluntatem absolutam: at verò Christianus, qui iam examinauit legem Euangelicam, absolutè vult vti, & gubernari legibus, & ritibus Christianis, quia iam scit omnia esse sancta, & vtilia sibi, & ideo ex vi illius voluntatis potest vngi, & potest ei dari Eucharistia. Non ergo sufficit sola illa voluntas generalis contenta in actu attritionis ad valorem Baptismi ei qui nihil vnquam de

Rationem huius necessitatis indicat Suarez d. disp. 14. sect. 2. post medium, scilicet quia Baptismus est ianua ad Ecclesiam, & in eo fit prima solemnis professio fidei, & legis Christi. 130. *Ratio necessitatis. Magis explicatur.*

de lege Christiana, aut baptismo audiuit; vt volebat P. Coninch. Valeret tamen baptismus, si aliquis religionem Christianam corde amplexus esset, licèt nihil de baptismo, aut eius necessitate audisset; hic enim licèt morbo oppressus, sensibus destitueretur, baptizaretur valide, quia voluit absolutè hanc religionem amplecti, eiúsque ritibus, quicumque illi essent, gubernari.

131. *Infertur primò ex dictis, sufficere voluntatem coactam in omnibus Sacramentis, excepto Matrimonio. Concil. Toler. IV.*

Ex dictis infero primò, in Sacramentis (vno excepto Matrimonio,) sufficere ad eorum valorem voluntatem etiam coactam: nam voluntas coacta voluntas est, vt de Baptismo definitum fuit in Concil. Toletano IV. *cap.* 56. quam Concilij sententiam approbauit postea Innoc. III. in d. cap. *Maiores.* Hoc autem intelligi debet, dummodo interius sit verus consensus in Sacramentum, non verò si solus sit consensus in actionem externam absque alio consensu interno in ipsum Sacramentum.

132. *Infertur secundò differentia intentionis ministri & suscipientis.*

Infero secundò, discrimen inter intentionem requisitam in ministro, & in suscipiente Sacramentum: in illo enim requiritur intentio virtualis, id est, quæ sit causa operationis sacramentalis; in suscipiente autem sufficit intentio habitualis, id est, voluntas præterita Sacramenti suscipiendi non reuocata, etiamsi non sit causa ponendi Sacramenti; quia in ministro requiritur intentio, quæ faciat illum operari nomine Christi, ad quod oportet operari ex tali intentione; quæ ratio non procedit in suscipiente, vt explicat Vasquez *vbi supra cap.* 2. Qui tamen hanc doctrinam extendit ad Sacramentum Pœnitentiæ, de quo *n.* 16. docet non requiri, quòd voluntas pœnitentis vllo modo concurrat ab absolutionem ponendam. Quod in rigore loquendo non videtur verum; quia voluntas præterita pœnitentis manifestata Confessario mouet illum hìc & nunc ad dandam illi absolutionem: in quo est discrimen Sacramenti Pœnitentiæ à Baptismo, Confirmatione, & aliis, præter Matrimonium; nam in his non requiritur voluntas suscipientis, quæ sit causa Sacramenti; quia licèt minister ignoraret voluntatem internam illius, si tamen vellet conferre Sacramentum, quantum posset, & re vera ille, cui confertur, habuit voluntatem suscipiendi illud, Sacramentum erit validum: in Pœnitentia verò requiritur, quòd minister sciat voluntatem pœnitentis, & ex illa moueatur ad dandam absolutionem; alioquin non procedet vt iudex ad instantiam partis implorantis eius officium: in aliis ergo Sacramentis satis est, quòd Sacramentum sit volitum à suscipiente; in Pœnitentia verò requiritur, quòd absolutio fit volita, & voluntaria, hoc est, quòd aliquo modo procedat à voluntate ipsius pœnitentis saltem mediatè, quatenus ostendendo desiderium absolutionis mouet Sacerdotem ad ponendam illam: vnde non manet tunc voluntas pœnitentis merè habitualiter, sed aliquo modo virtualiter, in quantum cognita à Sacerdote mouet ad absoluendum.

133. *Quo modo matrimonij differat in hoc ab aliis Sacramentis. Sanchez.*

Restat dicere de Sacramento Matrimonij, de quo in primis certum est, differre ab aliis Sacramentis in hoc, quòd voluntas coacta per metum cadentem in constantem virum, & iniustè illatum ad eum finem, non sufficit ad valorem matrimonij, vt cum communi latè docet Thomas Sanchez *lib.* 4. *de Matrimonio, disput.* 12. siue id proueniat ex natura ipsius contractus, siue ex lege Ecclesiæ iustis de causis irritante illum; vt cum communi sententia resoluit idem Sanchez *disput.* 14. quia propter indissolubilitatem matrimonij validi non poterat alia ratione subueniri contra violentiam eorum, qui iniustè matrimonia extorquent, & consuli libertati contrahentium, nisi irritando omninò consensum à principio.

134. *Pro matrimonio requiritur in coniugibus voluntas virtualis cum vterque sit minister.*

An verò, quando recipitur illud Sacramentum, sufficiat voluntas habitualis in recipiente? Certum etiam est, in vtroque coniuge requiri voluntatem, seu intentionem virtualem, nec sufficere habitualem; cùm enim vterque sit minister Sacramenti, in singulis requiritur intentio, qualis in ministris aliorum Sacramentorum, in quibus, vt suprà vidimus, non sufficit habitualis, sed requiritur virtualis, quæ sit causa exprimendi consensum. Quia verò coniuges non solùm sunt ministri, sed recipiunt etiam Sacramentum, dubitari potest, an provt recipiunt, sufficiat illis voluntas habitualis præterita. Videtur enim requiri semper virtualis, imò actualis. Nam iuxta doctrinam, quam tradit Thomas Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. disput.* 7. *num.* 31. contractus non perficitur, donec mutua obligatio vtrique nota sit: tunc ergo perficitur Sacramentum, & per consequens tunc recipitur, quando coniux audit consensum alterius, & illum acceptat; ad hanc autem acceptationem requiritur intentio actualis acceptandi; ergo non solùm quando ministrat, sed etiam quando recipit Sacramentum, debet coniux habere voluntatem actualem. Sanchez.

135. *Quid obstet huic doctrinæ.*

Huic tamen doctrinæ obstat id, quòd cum quibusdam aliis docet idem Sanchez *lib* 2. *disp.* 12. *n.* 3. posse scilicet perfici hoc Sacramentum per Epistolam hoc modo: si Epistolam mittens scribat, se non solùm facere sui corporis traditionem, sed ex tunc traditionem per alterum sibi faciendam acceptare; tunc enim si, hac Epistolâ lectâ coram Parocho, & testibus, alter consentiat, iam vtriusque traditio, & acceptatio fit coram eodem Parocho, & testibus, & perficietur Sacramentum. Porrò, si hoc verum est, consequens videtur non requiri in suscipiente Sacramentum voluntatem actualem, nec virtualem, sed habitualem, quando suscipit Sacramentum; nam tunc temporis, qui misit Epistolam, nihil de matrimonio cogitat, & fortasse dormit, & tamen tunc recipit Sacramentum.

136. *Existimamus hunc casum esse falsum.*

Ego in primis existimo, hunc casum à P. Thoma Sanchez concessum, nec verum esse, nec stare posse cum eius doctrina suprà posita. Si enim contractus non perficitur, donec vtrique nota sit mutua alterius obligatio, non potest perfici matrimonium, quando lectâ Epistolâ, ille alius consentit coram Parocho, donec ille consensus notus sit alteri contrahenti. Quod rursus à posteriori constat; quia si ego per Epistolam, aut nuncium alicui promittam, aut me obligem, possum reuocare consensum, & Epistolam, aut nuncium, antequam ad notitiam venerit illius, cui me obligare volebam; non potest enim subsistere obligatio, antequam ille alius sciat me obligari, vt fatetur idem Sanchez *lib.* 1. *de Matrimon. disp.* 3. *num.* 5. *& disp.* 6. *num.* 3. Ideo enim non potest obligari homo irreuocabiliter alteri homini per actum voluntatis merè internum. Cùm ergo obligatio illius, qui Epistolam accepit, nondum sit nota illi, qui Epistolam misit, poterit reuocari ab ipso, qui Epistolam accepit, & per consequens matrimonij contractus nondum est perfectus; hic enim non est dissolubilis voluntate contrahentium, vt constat.

137. *Deinde licèt verus esset casus, sunt tamen alij in quibus doctrina nostra valet.*

Cæterùm, licèt ille casus verus non sit, sunt tamen alij, in quibus constat perfici Sacramentum Matrimonij, quando coniux vel dormit, vel nihil cogitat de Matrimonio, v.g. quando fit per procuratorem; tunc enim contractus perficitur, & Sacramentum recipitur à coniuge absente, quando eius procurator alibi præstat consensum; ergo tunc coniux

iux absque aliqua voluntate actuali recipit illud Sacramentum. Dices, non stare hoc cum doctrina proximè tradita, quòd scilicet contractus non perficitur, donec mutua obligatio vtrique nota sit: nam coniugi absenti non innotescit tunc obligatio alterius coniugis, donec id per nuncium, aut Epistolam accipiat. Respondeo, licèt non innotescat ipsi coniugi absenti, innotescit tamen eius procuratori, qui eius nomine acceptat illam obligationem, & reddit irreuocabilem: tam enim perficitur contractus, manifestatâ obligatione procuratori, quàm coniugi, qui eadem persona censetur cum procuratore à se constituto.

Instantia.

Soluitur.

138. *Idem dicitur quãdo etiam coniuges sunt præsentes.* Vnde addo, non solùm hoc contingere, quando matrimonium fit in absentia per procuratorem, sed etiam, loquendo in rigore Metaphysico, idem posse contingere, quando fit inter præsentes; si enim contractus perficitur, quando obligatio mutua vtrique nota est, consequens est, vt tunc perficiatur, quando obligatio eius, qui vltimus consensum exprimit, nota fit alteri: non est autem idem instans, aut idem tempus Metaphysicè, quo vltimus exprimit suum consensum, & quo alter eum percipit, quia voces perueniunt ad auditum per tempus successiuum; quare fieri potest, vt, quando hic audit, & percipit, ille alius iam non cogitet de consensu præstando, nec habeat voluntatem actualem de faciendo, aut recipiendo Sacramento, & tamen tunc recipit illud, quando, altero audiente, perficitur contractus.

Denique aduerto, sicut diximus de Sacramento Pœnitentiæ, sic in Matrimonio, voluntatem illam, quæ requiritur in recipiente hoc Sacramentum, non debere esse merè habitualem, sed aliquo modo virtualem, quatenus aliquo modo debet esse causa operis. Nam licèt coniux sit absens & dormiat, quando perficitur Sacramentum, habet tamen voluntatem præteritam non reuocatam, quæ voluntas fuit causa, quod hic alius consentiret, & obligaret se, atque adeò, quod eius obligatio veniret ad notitiam procuratoris absentis; vel fuit causa, quòd procurator consentiret, & eius consensus innotesceret alteri coniugi præsenti; vel denique, quando matrimonium fit inter præsentes, voluntas præterita, qua vltimus coniux consensit, fuit causa, quòd post breuissimam illam morulam eius consensus, & voces percipiantur ab altero coniuge, & ita perficiatur matrimonium; quare semper voluntas illa præterita non est merè habitualis, sed aliquo modo virtualis, & causa operis præsentis. 139. *Aduertendum.*

De numero, & ordine Sacramentorum nouæ Legis, de quo agit S. Thomas quæst. 65. nihil occurrit addendum; de singulis enim in particulari probare, quòd sint Sacramenta, pertinet ad tractatum de quolibet eorum in particulari. De sacramentalibus verò, an conferant ad remissionem peccatorum venialium ex opere operato, dicemus in tractatu de Pœnitentia. 140. S. Thom.

FINIS TRACTATVS DE SACRAMENTIS IN COMMVNI.

TRACTA